

FUNDAȚIA CULTURALĂ „VALEA BÂRGĂULUI”
ANUARUL BÂRGĂUAN **pentru tipar trimis 15.02.22**
ȘTIINȚĂ, CULTURĂ, ARTE ȘI LITERATURĂ
Anul X-XI, Nr. 10-11, 2020-2021
Redactor fondator: NICULAE VRĂSMAȘ

**BÂRGAIELE SUB PANDEMIE LA
O JUMĂTATE DE SECOL DE
SIMPOZION CULTURAL
BÂRGĂUAN**

Volum coordonat, îngrijit și prefăcut de
Niculae Vrăsmaș

...privind de la Km 0 al Capitalei Bârgăuane vezi parcă scris pe cer de nori înaripați tot rostul și freamătul lumii trecute mereu în mare grabă spre apusul încă luminos și plin de speranțe lăsând în stânga Dealul anticei cetate „Borgodava” și în dreapta poalele domoale ale piramidei Heniului bătrân vulcan admirat și văzut ca un „Olimp” de Eminescu în scurta-i trecere prin Prund în drumul său cu diligența către Viena în timp ce vajnici bârgăuani hrăneau și schimbau caii poștei asistați de elevi în recreație însoțiți de către învățătorul Oanea pentru care evenimentul era unul educativ pe aicea poposind persoane importante ale vremii beneficiare a mărețelor imagini ale oamenilor și locurilor în răsărit de soare miez de zi sau în amurg... (NV)

SUMMARY

„The Year-Book of Bârgău” is a cultural publication which includes works from different domains: sciences, ethnography, arts and literature, all related to the region of Bârgău and contiguous, published by the Cultural Foundation „Valea Bârgăului” in 2011, by the editor of the foundation, Niculae Vrăsmaș .

The first volume, entitled „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” („About the Country of Bârgău and its People”) coordinated and arranged by Niculae Vrăsmaș, was launched on the occasion of the Jubilee for 40 years since setting up of the Cultural Symposium of the Borgo Valley and included, mainly, new works which have appeared in the recent years as well as some old works held within the Symposium.

The second volume, entitled „The Borgo Land in Space and the Time” („The Exercise about the Past Times with a look to the Future”), has appeared in 2012, the third entitled „Repere Bârgăuane” („Borgo Marks”), has appeared in 2013, and the fourth with the name „Bârgaiele între istorie și prezent” („The Borgo Land between the History and Present”) has appeared in 2014, and the fifth, entitled „Bârgaiele între trecut și viitor”, (The Borgo Land Between Past and Future) was published in 2015, and the sixth, entitled „The Borgo Land at a Crossroad” was published in 2016.

The published volumes, like this one, the seventh, entitled „Retrospectives and Perspectives in the Borgo Land” were edited on a similar structure, under the same coordination, editorship and prefacing, in the idea of completing the knowledge with new data about the Borgo District and going on publishing these data in a future book of reference. The seventh entitled „Retrospectives and Perspectives of the Borgo Valley” was published in 2017 and „The Centennial of the Grand Union in 2018”, and the present one, entitled “Bârgaiele under pandemic at half a century of Bârgăuan cultural symposium”, includes no. X and XI (2020-2021), being composed in a similar structure, under the same coordination, care and preface, in the idea of completing the degree of knowledge, with new data about Bârgăuan County and their continued use, in future reference monographic works .

SUMAR

„Anuarul Bârgăuan” este o publicație culturală care cuprinde domeniile: științe, cultură, arte și literatură, cu privire la ținutul bârgăuan și zonele adiacente, editată în cadrul Fundației Culturale „Valea Bârgăului” începând din anul 2011 de redactorul fondator Niculae Vrăsmaș.

Primul volum, intitulat: „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei”, coordonat și îngrijit de Niculae Vrăsmaș, a fost lansat cu ocazia jubileului de 40 de ani de la înființarea Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului și a inclus, în principal, lucrări, inedite, apărute în ultimii ani, dar și comunicări mai vechi, susținute în cadrul simpozionului.

Volumul al doilea, intitulat „Bârgaiele în spațiu și timp (Exerciții de trecut... cu privire spre viitor)”, a apărut în anul 2012, cel de al treilea, intitulat „Repere bârgăuane”, a apărut în anul 2013, cel de al patrulea, sub denumirea „Bârgaiele între istorie și prezent”, a apărut în 2014, cel de al cincilea, intitulat „Bârgaiele între trecut și viitor”, a apărut în 2015, cel de al șaselea, intitulat „Bârgaiele la răscruce”, a apărut în 2016, cel de al șaptelea, intitulat „Retrospective și perspective bârgăuane”, a apărut în 2017, al optulea, intitulat „Centenarul Marii Uniri pe Valea Bârgăului”, a apărut în 2018, al nouălea, intitulat „Ecouri ale Centenarului Marii Uniri pe Valea Bârgăului”, a apărut în 2019, iar cel de față, intitulat „Bârgaiele sub pandemie la o jumătate de secol de simpozion cultural bârgăuan”, cuprinde nr. X și XI (2020-2021), fiind alcătuit într-o structură asemănătoare, sub aceeași coordonare, îngrijire și prefațare, în ideea completării gradului de cunoaștere, cu noi date despre Ținutul Bârgăuan și a continuării utilizării acestora, în viitoarele lucrări monografice de referință.

Contents

SUMMARY	3
SUMAR	4
SUMMAR.....	11
SUMMARY	12
PROLIGOMENE	13
PREFAȚĂ.....	13
GEOGRAFIE ȘI TURISM	17
Ioan BÎCA: <i>Masivul magmatic Heniu</i>	17
<i>Pol de atracție geoturistică în județul Bistrița-Năsăud</i>	17
ENERGETICĂ NUCLEARĂ.....	23
Lidia PURGHEL, <i>Despre energetica nucleară în România</i>	24
MEDICINĂ.....	26
Anca Roxana ANDRIȚOIU, <i>Valea Bârgăului în pandemie</i>	27
Florian PURGHEL <i>osteoporoza – o boală periculoasă</i>	29
ISTORIE	31
Mihai GEORGIȚĂ, <i>Locuire și locuitori în</i>	31
<i>Prundu Bârgăului de-a lungul a două secole</i>	31
<i>(1720-1939)</i>	31
Mircea Gelu Buta <i>Borgo-Pass</i>	45
Adrian ONOFREIU, <i>Guvernanți și guvernați. Arhetipuri comportamentale în zona Bârgaielor în a doua jumătate a secolului XIX</i>	48
Liviu PĂIUȘ, <i>Raporturile dintre Coșna și Cârlibaba cu Ținutul Năsăudului</i>	65
Ovidiu Olimpiu DAN, <i>Statistici privind prezența românilor pe teatrele de război ale primei conflagrații mondiale (1914-1918). participarea locuitorilor din Ilva Mică la Primul Război Mondial</i>	75
Victor Știr, <i>”Ciceul și Marea Unire”, o densă sinteză</i>	79
Adrian ONOFREIU: <i>Considerații referitoare la administrația localităților bârgăuane în perioada interbelică.</i>	82
Adrian Onofreiu: <i>Americani pe Valea Bârgăului în perioada interbelică!</i>	105
Simona SIMIOANCA-RETEGAN,.....	111
Maria, <i>Regina României</i>	111

Marius POP, președintele Clubului Monarhiștilor Bistrițeni: <i>Într-un viitor apropiat, poate vom avea o monarhie constituțională bazată pe încredere, pe speranță și credință!</i>	128
Nicolae VRĂSMAȘ, Principele Nicolae al României, nepotul Regelui Mihai.....	136
Dorin DOLOGA: <i>Influența puterii politice și militare a Franței asupra evoluției politice și militare a Principatelor Unite, apoi a Regatului României și a republicii</i>	137
Pavel ȘTIRBU: <i>Aportul lui Nicolae Titulescu la dezvoltarea diplomației românești și a dreptului internațional</i>	141
Marcela MIREȘTEAN: <i>Nicolae Iorga - catalizator al unor experiențe intelectuale unice</i>	149
Maria HOLBURĂ, <i>80 de ani de la dictatul de la Viena</i>	155
Ioan CORDOVAN: <i>Conferința de la Yalta a consfințit împărțirea lumii în sfere de influență</i>	156
Gheorghe TANCO, <i>65 de ani de la Constituirea grupului anticomunist, condus de lt. Mărgineanu Teodor, în cazarma din Prundu Bârgăului</i>	158
BISERICA	168
<i>Slujbe devenite istorie religioasă în Ținutul Bârgaielor</i>	168
<i>Rugăciune la Iliuța Bozghii, cu mitropolitul Andrei</i>	168
<i>Mii de credincioși, la Prundu Bârgăului, la întâlnirea cu Trei Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe.</i>	169
<i>Episcopul-vicar Benedict Bistrițeanul, în mijlocul comunității din Prundu Bârgăului</i>	170
BISERICA SUB PANDEMIE	172
<i>Credincioșii și-au spus pentru prima dată, la Biserică, Hristos a Înviat !</i>	172
<i>Imagini tulburătoare. Măicuțele de la Piatra Fântânele, cu măști, la Sfințirea pâinii și a vinului (a nafurei). Primarul Vasile Șut: Rămânem acasă</i>	173
BISERICA ȘI SOCIETATEA.....	174
Teodor-Marius CORNEA , <i>Reînvierea Episcopiei Vadului și Feleacului, cu scaumul la Cluj</i>	174
<i>O ctitorie „de suflet”</i>	178
<i>a preotului martir Augustin Pop</i>	178
Simion CRISTEA, <i>Parohia Susenii Bârgăului,</i>	187
<i>în memoria anului 1969.</i>	187
Menuț MAXIMINIAN: <i>Pr. Ioan Fontu (Interviu)</i>	190
Menuț MAXIMINIAN, <i>Vrednic este! Prof. dr.</i>	197
Dorel Cosma (Interviu).....	197
IN MEMORIAM	200
OAMENI CARE AU FOST	200
<i>Scriitorul Sever Ursa a trecut ca un „învingător”</i>	200

<i>prin poarta veşniciei</i>	200
<i>Publicistul George Gelu Țâra în eternitate</i>	201
<i>Colonelul Ioan Mânzat prin zigzagurile vieţii</i>	204
<i>Emil Dreptate, la trei ani de posteritate</i>	206
<i>Doliu în familia scriitoarei Marilena Toxin.</i>	210
<i>Soţul acesteia, pictorul Gheorghe Toxin,.....</i>	210
<i>a trecut la cele veşnice</i>	210
<i>Un bârgăuan pe drumul veşniciei, Ovidiu Flămând.....</i>	211
<i>Omagiu adus academicianului bârgăuan</i>	211
<i>Mircea Bejan.....</i>	211
<i>Profesorul Leon Hogiu a trecut la cele veşnice</i>	212
<i>Nadia URIAN, Inspectorul şcolar Leon Hogiu - personalitate de excepţie în învăţământul românesc... 213</i>	
<i>Părintele Ioan Jauca, de la Prundu Bârgăului, a trecut la cele veşnice. Mitropolitul Andrei va oficia slujba de înmormântare</i>	214
<i>ărintele Dumitru Pugna, iubit de credincioşi de pretutindeni, a fost condus azi spre Lumina Cerului de Mitropolitul Andrei, alături de un sobor de preoţi în curtea bisericii din Susenii Bârgăului</i>	216
<i>Bârgăuanul George Giţa a trecut în veşnicie</i>	217
<i>Nicolae Pintican, un profesor plin de energie</i>	219
<i>Andrei Moldovan, preşedintele Societăţii Scriitorilor</i>	220
<i>din Bistriţa-Năsăud, a trecut pragul veşniciei.</i>	220
<i>Drum bun, domnule profesor!.....</i>	220
<i>Vasile Sebastian Dâncu: Drum bun spre stele, Alexandru Cristian Miloş!</i>	221
<i>Răsunetul, Duminică, 04/04/2021 - 15:19</i>	221
<i>Într-o veşnică primăvară</i>	222
<i>Poeta Ana Zegrean a trecut la cele veşnice</i>	222
<i>Doru Dinu Glăvan, preşedintele Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, a trecut la cele veşnice</i>	224
<i>Profesorul Adrian Mănarcă, fost director al cotidianului Răsunetul, a trecut la cele veşnice</i>	225
<i>Iuliana Mănarcă, fostă asistentă şefă a Secţiei ATI a Spitalului Judeţean de Urgenţă Bistriţa, a plecat în veşnicie!</i>	227
<i>Scriitorul Dumitru Munteanu</i>	228
<i>Inginerul Ilie Vlad, fostul primar al comunei Prundu Bârgăului, a trecut poarta veşniciei</i>	229
<i>Prof. George Vlad, un apărător devotat al comunei Prundu Bârgăului a trecut în veşnicie</i>	230

ADMINISTRAȚIA COMUNELOR BÂRGĂUANE ÎN LUPTĂ CU PANDEMIA	231
PRUNDU BÂRGĂULUI.....	231
<i>Președintele Radu Moldovan: Prundu Bârgăului și-a recăpătat statutul de comună etalon pentru județul Bistrița-Năsăud, alături de primarul Doru Crișan</i>	231
<i>Noua clădire a școlii generale din Prundu Bârgăului a fost finalizată!</i>	232
<i>Primarul Doru Crișan: Nu ne oprim aici!</i>	232
<i>Noul dispensar medical din Prundu Bârgăului</i>	232
<i>Lucrările de amenajare a pâraului Secu, în plină desfășurare, la Prundu Bârgăului!</i>	234
<i>Zonă de promenadă, cu spații verzi, locuri de relaxare</i>	234
<i>Proiecte majore vor fi finalizate în acest an la Prundu Bârgăului! Doru Crișan: Vom găsi resurse pentru cofinanțarea proiectelor!</i>	235
Răsunetul, Marți, 03/23/2021	235
<i>Podul de pe Valea Ciorii a fost recepționat.....</i>	237
<i>Iluminatul public din Prundu Bârgăului, extins și modernizat cu fonduri guvernamentale.....</i>	237
<i>Adio, centrală termică!</i>	237
<i>Peste 1400 de copii din Prundu Bârgăului au primit cadouri. Moș Nicolae a fost însoțit de</i>	238
<i>primarul Doru Crișan</i>	238
Răsunetul, Luni, 12/06/2021	238
TIHA BÂRGĂULUI	239
Trofeul Excelenței pentru Tiha Bârgăului și primarul Vasile Șut.....	239
<i>Zece milioane euro, atrase din fonduri europene la Tiha Bârgăului. Vasile Șut: Am semnat al optulea proiect, pentru modernizarea drumurilor agricole.....</i>	240
<i>Vasile Șut: Acest mandat înseamnă patru ani buni pentru Tiha Bârgăului! Am atras peste 20 milioane de euro, pentru dezvoltarea comunei!</i>	240
<i>Proiecte pentru dezvoltarea comunei Tiha Bârgăului!</i>	241
<i>Iluminat public modern, la Tiha Bârgăului, pentru siguranța cetățenilor! Zece treceri pentru pietoni, suprailuminate!</i>	243
COLIBIȚA.....	246
BISTRIȚA BÂRGĂULUI.....	248
<i>Vasile Laba: Bistrița Bârgăului are cel mai mare buget din toate timpurile, de 62,8 milioane lei! Rețele de apă și canalizare, drumuri asfaltate, grădiniță, cămin cultural și incluziune socială.....</i>	248
<i>Grădiniță cu program prelungit, construită din fonduri europene.....</i>	249
<i>Proiect de 4,4 milioane euro, pentru incluziunea socială a peste 772 de locuitori din comună.....</i>	249

Două proiecte cu finanțare guvernamentală pentru comuna Bistrița Bârgăului	250
Bistrița Bârgăului se va înfrăți cu comuna Danu din Raionul Glodeni.....	251
Printr-un proiect finanțat pe Măsura 7,2, la Bistrița Bârgăului.....	251
Proiecte europene de șase milioane euro, accesate de Bistrița Bârgăului.	252
JOSENI BÂRGĂULUI	253
Președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan: La Josenii Bârgăului am avut parte de o surpriză foarte plăcută.....	253
Patru proiecte cu finanțare europeană în derulare, la Josenii Bârgăului.	254
Primarul Nicolae Vrâncean: Extinderea rețelelor de apă și canalizare, asfaltarea străzilor și "Centura" Joseniului, printre prioritățile viitoare!	255
Nicolae Vrâncean: Până la sfârșitul acestei luni, este turnat primul strat de asfalt pe 25 de străzi din Josenii Bârgăului.....	256
Răsunetul, Joi, 07/23/2020.....	256
Primarul Nicolae Vrâncean: Am adus în comună proiecte la care mulți visam!	256
Primarul Nicolae Vrâncean: A început proiectul de asfaltare a celor 25 de străzi!	257
Au început lucrările de reabilitare a Căminului Cultural din Josenii Bârgăului!	258
Vești bune pentru comuna Josenii Bârgăului.....	259
LIVEZILE.....	260
<i>Comuna Livezile împlinește 710 ani (Jaad 1311-2021)</i>	260
<i>Între istorie și prezent. Comuna Livezile azi</i>	261
ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR.....	263
Florin Flămând–50 de ani de folclor.....	263
Lia Maria CIOANCA, <i>Țesutul – meșteșug și pasiune pentru Sabina Galben din localitatea Prundu Bârgăului</i>	264
Ioana HANGAN, <i>O poveste de Rusalii</i>	268
<i>Felicitări ! Florina Bălan, fata de la Drept ce-și cântă Valea Bârgăului</i>	270
<i>Florina Bălan, "Next Star"-ul din Prundu-Bârgăului urmărit de o țară întreagă !</i>	271
<i>Cristina Bugnar aduce Trofeul „Crizantema de aur” la Bistrița</i>	272
<i>Trofeu după trofeu! Cristina Bugnar!</i>	273
<i>La mulți ani și pensie frumoasă Ioana Suciu.</i>	274
<i>Artistul Ciupa Dumitru – Cetățean de Onoare al Comunei Prundu Bârgăului</i>	278
<i>Notă de prezentare,</i>	279
ARTE	282

<i>De Ziua Națională, Veriga lui Maxim Dumitraș s-a întors acasă, la Sângeorz-Băi</i>	282
<i>Onița Mureșan expune la Saloanele Moldovei</i>	284
LITERATURĂ	285
Livia TITIENI, <i>La Doulce France – un viitor al trecutului?</i>	285
Marcela MIREȘTEAN, <i>Un protocol de lectură</i>	287
Livia TITIENI, <i>Fragmentul – un succedaneu al romanului</i>	289
<i>Eveniment literar la Răsunetul</i>	297
<i>Deosebită lansare de carte, în tandem, Niculae Vrăsmaș și Radu Sergiu Ruba</i>	298
POEZIILE ANUARULUI 2020	300
Ion Radu ZĂGREANU, <i>Când se dărâmă altarele</i>	300
Veronica Z.FEHER , <i>Te cert viață!</i>	301
Ioana PRECUP, <i>Cuțărul cu amintiri</i>	301
Ana PLEȘCA, <i>Poezii pentru preoți bârgăuani răpiți de pandemie</i>	305
Preotului Ioan Jauca - noiembrie 2020	305
Preotului Dumitru Pugna - 25 noiembrie 2020.....	306
<i>Biblioteca Județeană „George Coșbuc” marchează 70 de ani în slujba cititorilor</i>	309
<i>Centenar - Al. Husar</i>	311
<i>(26 aprilie 1920 – 17 mai 2009)</i>	311
Veronica OȘORHEIAN, <i>Afectuoase nostalgii</i>	311
EVOCĂRI.....	318
<i>75 de ani de la trecerea în eternitate a lui</i>	318
<i>Constantin Pavel</i>	318
Aurel RĂU, <i>Drumeție cu Teo Vrăsmaș, un poet descoperit după trei sferturi de veac</i>	320
ANIVERSĂRI	338
<i>Aurel Rău la 90 de ani și poezia care curge</i>	338
Ioan SENI, <i>Treizeci de ani în slujba ASTREI</i>	344
<i>Întâmpinând opt decenii de viață a cărturarului bârgăuan</i>	349
<i>Niculae Vrăsmaș</i>	349
NICULAE VRĂSMAȘ ÎN JURUL BORNEI 80	349
<i>Moment aniversar Niculae Vrăsmaș - la 75 ani</i>	349
<i>La 75 ani, Niculae Vrăsmaș - sărbătorit la „Răsunetul”</i>	350
POZE ALBUM 75	350

<i>Niculae Vrăsmaș și Aurel Pop, dublu eveniment la „George Coșbuc”</i>	353
<i>Scriitorul Niculae Vrăsmaș, la 77 de ani</i>	355
<i>Apărător al reperelor bârgăuane</i>	355
<i>Redacția „Răsunetul”, în sărbătoare. Niculae Vrăsmaș, în cel de al 79-lea an</i>	355
ALBUM 79	356
<i>Nicu Vrăsmaș, sărbătorit la 80 de ani, la cotidianul „Răsunetul”</i>	356
ALBUM 80	358
SCURT CV – 2021	360
<i>Aurel RĂU , Răsfoind un volum de versuri</i>	371

SUMMAR

„The Year-Book of Bârgău” is a cultural publication which includes works from different domains: sciences, ethnography, arts and literature, all related to the region of Bârgău and contiguous, published by the Cultural Foundation „Valea Bârgăului” in 2011, by the editor of the foundation, Niculae Vrăsmaș .

The first volume, entitled „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” („About the Country of Bârgău and its People”) coordinated and arranged by Niculae Vrăsmaș, was launched on the occasion of the Jubilee for 40 years since setting up of the Cultural Symposium of the Borgo Valley and included, mainly, new works which have appeared in the recent years as well as some old works held within the Symposium.

The second volume, entitled „The Borgo Land in Space and the Time” („The Exercise about the Past Times with a look to the Future”), has appeared in 2012, the third entitled „Repere Bârgăuane” („Borgo Marks”), has appeared in 2013, and the fourth with the name „Bârgaiele între istorie și prezent” („The Borgo Land between the History and Present”) has appeared in 2014, and the fifth, entitled „Bârgaiele între trecut și viitor”, (The Borgo Land Between Past and Future) was published in 2015, and the sixth, entitled „The Borgo Land at a Crossroad” was published in 2016.

The published volumes, like this one, the seventh, entitled „Retrospectives and Perspectives in the Borgo Land” were edited on a similar structure, under the same coordination, editorship and prefacing, in the idea of completing the knowledge with new data

about the Borgo District and going on publishing these data in a future book of reference. The seventh entitled „Retrospectives and Perspectives of the Borgo Valley was published in 2017 and „The Centennial of the Grand Union in 2018”, the ninth, entitled "Echoes of the Centenary of the Great Union on the Bârgău Valley", and the present, the tenth, entitled "The Bârgău county under the pandemic", was composed in a similar structure, under the same coordination, care and preface, in order to complete the degree of knowledge, with new data about Bârgău County and their continued use, in future reference monographic works.

SUMMARY

„The Year-Book of Bârgău” is a cultural publication which includes works from different domains: sciences, ethnography, arts and literature, all related to the region of Bârgău and contiguous, published by the Cultural Foundation „Valea Bârgăului” in 2011, by the editor of the foundation, Niculae Vrăsmaș .

The first volume, entitled „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” („About the Country of Bârgău and its People”) coordinated and arranged by Niculae Vrăsmaș, was launched on the occasion of the Jubilee for 40 years since setting up of the Cultural Symposium of the Borgo Valley and included, mainly, new works which have appeared in the recent years as well as some old works held within the Symposium.

The second volume, entitled „The Borgo Land in Space and the Time” („The Exercise about the Past Times with a look to the Future”), has appeared in 2012, the third entitled „Repere Bârgăuane” („Borgo Marks”), has appeared in 2013, and the fourth with the name „Bârgaiele între istorie și prezent” („The Borgo Land between the History and Present”) has appeared in 2014, and the fifth, entitled „Bârgaiele între trecut și viitor”, (The Borgo Land Between Past and Future) was published in 2015, and the sixth, entitled „The Borgo Land at a Crossroad” was published in 2016.

The published volumes, like this one, the seventh, entitled „Retrospectives and Perspectives in the Borgo Land” were edited on a similar structure, under the same coordination, editorship and prefacing, in the idea of completing the knowledge with new data about the Borgo District and going on publishing these data in a future book of reference. The seventh entitled „Retrospectives and Perspectives of the Borgo Valley was published in 2017 and „The Centennial of the Grand Union in 2018”, the ninth, entitled "Echoes of the Centenary of the Great Union on the Bârgău Valley", and the present, the tenth, entitled "The Bârgău county under the pandemic", was composed in a similar structure, under the same coordination, care and preface, in order to complete the degree of knowledge, with new data about Bârgău County and their continued use, in future reference monographic works.

PROLIGOMENE

Dacă ceea ce se poate spune, în preambulul unei importante lucrări culturale, ce am dorit să fie „Anuarul Bârgăuan”, ajuns la trecerea a peste un deceniu de apariție, ca o uriașă oglindă a Simpozionului Cultural Bârgăuan ajuns și el, în anul 2021, la împlinirea unei jumătăți de secol, răzbind prin vremuri și împins în ceața unei crunte pandemii a ultimilor ani, multe se pot lămurii și pot atrage interesul și aprecierea lecturii, mai ales al unor tineri cercetători, fie ei cât de puțini, care să continue nu prea ușorul dar necesarul travaliu în direcția completării și aprofundării datelor multiple înmagazinate, reprezentate prin numeroasele comunicări în domeniile de știință, cultură, arte și literatură, adunate prin efortul depus de o pleiadă de valoroși cercetători pasionați din toate domeniile.(NV)

PREFAȚĂ

„Anuarul Bârgăuan”, periodic de știință, cultură, arte și literatură, dedicat arealului nord-est transilvan, cu privire specială asupra Țării Bârgaielor, a intrat în peisajul cultural în anul 2011, cu ocazia jubileului de 40 de ani al Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, având ca redactor fondator pe jurnalistul Niculae Vrăsmaș, ajungând în anul 2020 la nr.10.

Tematica aleasă în acest demers cultural a fost comprehensivă și generoasă, lăsând o poartă larg deschisă unei multitudini de date care au fost cuprinse în următoarele titluri ale volumelor apărute până acum: „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” (vol. I, 2011), ”Bârgaiele în spațiu și timp...Exerciții de trecut cu privire spre viitor” (vol. II, 2012), ”Repere bârgăuane” (vol. III, 2013), ”Bârgaiele între istorie și prezent” (vol. IV, 2014), „Bârgaiele între trecut și viitor” (vol. V, 2015), „Bârgaiele la răscruce” (vol. VI, 2016), „Retrospective și perspective bârgăuane” (vol. VII, 2017), „Centenarul Marii Uniri pe Valea Bârgăului” (vol. VIII, 2018) „Ecouri ale Marii Uniri în Valea Bârgăului” (vol. IX, 2019) și lucrarea de față, intitulată „Bârgaiele sub pandemie la o jumătate de secol de Simpozion Cultural Bârgăuan” vol. X-XI (2020-2021), care încheie decada revistei „Anuarul Bârgăuan”, în pragul jubileului de 50 de ani a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului din anul 2021.

Lucrările cuprinse în aceste volume, au fost coordonate și organizate de către editorul fondator, în aceeași structură generală, având ca scop realizarea unei acțiuni utile cunoașterii Ținutului Bârgăuan și speranța continuării acestei acțiuni, în publicațiile viitoare.

Considerat drept un necesar act de cunoaștere a civilizației, sub aspect spiritual și material, a locurilor și oamenilor acestui minunat ținut, neaoș românesc, păstrător de datini și tradiții, cu o istorie multimilenară mai puțin cercetată și prea puțin cunoscută, „Anuarul Bârgăuan” și-a propus publicarea lucrărilor prezentate, anual, în cadrul Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, începând cu ediția 40, din 2011, dar și a unora din lucrările susținute la edițiile din anii anteriori, ai simpozionului, pe măsura posibilităților de recuperare ale acestora, în paralel cu alte materiale prezentate direct la redacție, precum și a unor lucrări interesante, referitoare sau tangente arealului, afine scopului cultural propus, de centralizare a datelor, inclusiv ale celor preluate din alte publicații, cu specificarea surselor.

Eforturile oamenilor de cultură bârgăuani și ale multor alți cercetători și specialiști, din întreaga țară și chiar din afară, au condus la teaurizarea, în cele zece volume de până acum, a unor importante date de cunoaștere, sub multiple aspecte, ale civilizației din arealul bârgăuan și a zonelor adiacente, cuprinse în lucrările din fiecare număr, în variate și specifice capitole, care se continuă și în numerele de față.

Despre volumele publicate, poetul Aurel Rău afirma că „Am răsfoit cu plăcere Anuarul Bârgăuan (Anul 1, Nr. 1, 2011), volum cu un cuprins bogat și divers, grupând un număr mare de colaborări și semnatari, oameni de cultură, scriitori, profesori, cercetători în arhive, texte acoperind domenii ca istorie, etnografie, învățământ, economie, literatură și arte, topografie, creație populară, unele dintre ele foste comunicări științifice sau abordări cu alte prilejuri publice, totul preluat în cunoștință de cauză, realizat sub îngrijirea și cu o mare dăruire sufletească și cu un Cuvânt înainte de Niculae Vrăsmaș.

Acest gest editorial e unul reprezentativ și prin recurs la modalități și forme revuistice și publicistice diverse, studiul științific sau monografic, articolul aniversar sau evocativ, profilul de scriitor, interviul și reportajul, recenzia, fotografia cu portrete și port popular și formații artistice și peisaj.”... ()... „Evident, un astfel de început ar trebui continuat. Cu o preocupare sporită pentru o construcție concertantă și o problemă specifică. Eventual cu fixări pe rubrici (câteva s-au și conturat), care să permită o cuprindere mai conformă cu exigențele și cerințele unei publicații periodice. Situație în care și-ar avea rostul ei și constituirea unui comitet de redacție, care să se implice atât în arhitecturarea sumarelor, cât și în lărgirea cercului de colaboratori, inclusiv la personalități din întreaga țară, care au o tangență cu istoria sau locurile fostei plase Bârgău, cum și ale întregului județ Bistrița - Năsăud. Poate atunci ar fi justificată și o schimbare de titlu, prin preluarea sintagmei propuse, într-un elan, de Vasile Netea, dar cu acest plural, de Țara Bârgaielor – ca pentru o publicație a tuturor locuitorilor de pe un sistem de „axe geografice” atât de frumos dăruit de natură și de forțe de peste vieți.”

Cele propuse de poetul bârgăuan Aurel Rău s-au pus parțial în aplicare, în numerele care au urmat, mai puțin „constituirea unui comitet de redacție, care să se implice în arhitecturarea auarelor”, dar și în organizarea simpozionului cultural anual, în schimb a fost menținut și chiar lărgit cercul de colaboratori, cu foarte importante comunicări.

Despre anuar a mai scris mulți, între care și profesorul universitar Vasile Dobrescu, remarcând următoarele: „Apariția unui nou periodic în arealul cultural al județului Bistrița Năsăud, *Anuarul Bârgăuan* dedicat Țării Bârgaielor se constituie într-un ales și notabil act de cultură, menit să circumscrie civilizația spirituală și materială a locuitorilor unei zone cu frumoase tradiții istorice și etnografice, din păcate uneori uitată sau marginalizată până acum de lipsa unor introspecții sistematice care să-i releve valorile specifice și autentice.”

Despre primele două volume, scriitorul Ștefan Borbely scria: „Îmi plac cărțile bine făcute, din care ai ce învăța. Am stat mai multe zile cu creionul în mână, notându-mi informații din *Anuare*. Știam de Oarcăsu, de Rău sau de Flămând, tot așa cum avusesem privilegiul de a-i întâlni pe câțiva dintre marii oameni de litere din Țara Bârgaielor, pentru care patriotismul local nu e numai subiect de orgoliu, ci și unul de smerenie participativă, altruistă. Fiindcă – așa cum sugerează unul dintre autorii pe care i-am citit aici -, esențial nu e să-ți iubești ținutul din care provii, ci să faci ceva pentru el ca semn al acestei iubiri. Îl respect pe dl. Vrăsmaș pentru altruismul de a lucra mai mult pentru ceilalți, decât pentru el însuși. Totodată, îi admir pe constructori.”

Scriitorul Ion Buzași nota despre primele anuare următoarele: „Din Anuarul Bârgăuan – au apărut până acum trei volume: vol. I, *Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei*; vol. II, *Bârgaiele*

în spațiu și timp și vol. III, *Repere bârgăuane*. Tustrele aceste titluri sunt cuprinzător monografice despre unul din cele mai frumoase ținuturi românești din nordul transilvan, cuprins administrativ actualmente în județul Bistrița-Năsăud, alcătuit din două „Țări”: „Țara Năsăudului” și „Țara Bârgaielor”. Poate mai mult decât primele două, acest al treilea volum are un mai accentuat caracter monografic, justificând interesul pe care Nicolae Iorga îl dădea cuvântului țară – de entitate geografică, istorică, etnografică și social culturală cu un specific bine conturat.”

Despre al patrulea volum, Virginia Brănescu scria: „Volumul *Bârgaiele între istorie și prezent* este o oglindă fidelă a întregii activități cultural-științifice care s-a desfășurat în zonă într-un an de zile, dar nu numai. Figurile oamenilor deosebiți, născuți în zonă, și faptele lor în scrierile unor oameni de cultură sunt absorbite și redată în acest anuar spre a nu fi date uitării. Și ca inginer geolog care a fost, nu uită să facă loc dintru început și unor relatări despre „Cadrul natural al Țării Bârgaielor”. Apoi, figuri de dascăli, literați, ctitori de instituții culturale, martiri ai neamului, viața spiritual-religioasă, figuri de primari merituosi etc., întregesc conținutul anuarului, care devine totodată și o carte de istorie. O istorie a Ținutului Bârgăuan. Vrednic este cel care muncește pentru obște!”

Scriitoarea Jenița Naidin notează, referitor la Anuarul Bârgăuan nr.4, despre „Bucuria pe care o simțim, atunci când citim o publicație de știință, cultură, arte și literatură de înaltă ținută așa cum este *Anuarul Bârgăuan*, este un balsam al sufletului și minții. Când ai în mâinile tale așa o publicație voluminoasă, mai întâi mergi la cuprins să alegi ce să citești mai întâi. Parcurgi titlurile și ești tentat să citești fiecare text.” (...) „Recomand cu căldură această operă, apărută cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud (Președinte Emil Radu Moldovan) prin Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud (Director Gavril Țărmure), operă ce sper că se găsește în bibliotecă. Anuarul bârgăuan este o lucrare din care ai multe de învățat.”

Victor Știr scria, sub „semnele perenității”, că „Harnicul scriitor și publicist Niculae Vrăsmaș, inițiatorul publicației „Anuarul Bârgăuan”, a ajuns în acest an să ofere cititorilor săi cel de-al cincilea volum al așteptatului tom. Subîntitulat „Bârgaiele între trecut și viitor”, Anuarul a apărut la Editura „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca sub egida Fundației Culturale „Valea Bârgăului”, în cadrul unui proiect editorial girat de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud (președinte Emil Radu Moldovan) prin Centrul Județean pentru Cultură, director dr. Gavril Țărmure. Sumarul întins pe aproape 350 de pagini, format A4, este bogat, divers, structurat în zece părți...”

Volumul al șaselea, intitulat „Bârgaiele la răscruce”, cuprinde numeroase și inedite lucrări, aparținând unor importanți specialiști în domeniu, cunoscători ai zonei, printre care și mulți tineri, pasionați de cunoașterea Țării Bârgaielor.

La cea de a 45-a ediție, din anul 2016, a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, a fost aleasă tema „Bârgaiele la răscruce”, având în vedere problema dilemei prin care trece omenirea, aflată la răscruce odată cu intrarea în cel de al trei-lea mileniu când au început, în mod accelerat, schimbări radicale în toate direcțiile dezvoltării umane, cu efecte benefice dar aproape în totalitate puțin prevăzute și neașteptat de rapide, în cadrul cărora și Bârgaiele se află la o răscruce a drumurilor pe care îl vor urma în viitor.

Bârgaiele au avut o evoluție aparte, care a luat-o cu mult înaintea prezicerilor proorocului Găbriș, acel „Nostradamus de Borgo”, aflându-se astăzi într-o lume total schimbată în ultimele decenii. Această schimbare a fost binefăcătoare și s-a produs într-un timp relativ scurt, iar planurile și proiectele de viitor încep să se apropie de o lume a fantasticului, dar nu lipsită de posibile pericole nebănuite care stau la pândă, prezicerile fiind posibile a se realiza într-un viitor întârziat, cum ar putea fi, datorită schimbării, într-o mare viteză, a climei, care ar putea aduce

mari alunecări de teren, dinspre Muntele Căсарu către zona Blajului, direcție clară de alunecare, sau o posibilă fisurare a barajului de la Colibița, pentru a da doar numai două exemple, edificatoare, Am ales ca temă, ale „prezicerilor” fenomene cu influență negativă asupra mediului, justificate din punct de vedere științific, dar sperăm că acestea nu vor avea loc.

Volumele publicate în ultimii ani au avut ca temă „Retrospective și perspective bărgăuane” (2017), „Centenarul Marii Uniri pe Valea Bărgăului” (2018), „Ecouri ale Marii Uniri pe Valea Bărgăului” (2019), la care adăugăm volumul de față, intitulat „Bărgaiele sub pandemie la o jumătate de secol de simpozion cultural bărgăuan”, în care sunt incluse numerele X și XI (2020-2021), care cuprinde numeroase și inedite lucrări aparținând unor importanți specialiști în domeniu, cunoscători ai zonei, printre care și mulți tineri, pasionați de cunoașterea Țării Bărgaelor. Am ales ca temă, în pragul a celei de a 50-a ediție a simpozionului cultural al Văii Bărgăului din anul 2021, efectul apropiat și amenințător al pandemiei mondiale care se abate și asupra României, în aceste momente ale evoluției prin care trece omenirea aflată la răscruce, odată cu schimbarea de milenii când trecutul este reevaluat, prezentul devine mereu altfel, iar viitorul amenință cu radicale schimbări naturale, geopolitice, economice, culturale, dar mai ales sanitare, fiind greu de prevăzut care este perspectiva, în prezentul devenit viitor, a Bărgaelor noastre angrenate în contextul global și ce anume ne așteaptă în continuare.

Primele 8 anuare au apărut la Editura Eikon, respectiv Școala Ardeleană (2011-2018 și 2020) din Cluj-Napoca, director Vasile George Dâncu, volumul al 9-lea, fiind încredințat editurii bistrițene Solon, director Radu Barna, sub egida Fundației culturale Valea Bărgăului, președinte Nicolae Vrăsmaș, în cadrul unui proiect editorial girat de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, președinte Emil Radu Moldovan prin Centrul Județean pentru cultură director Alexandru Pugna, Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, director Ioan Pinte, dar și cu sprijinul RAAL Bistrița, director general ing. Paul Ilieș, ICPE Bistrița director general Grigore Vlad, al Primăriei și Centrului Cultural din Prundu Bărgăului, primar Doru Toader Crișan și referent cultural Ioana Suci, al primăriilor din Tiha Bărgăului (primar Vasile Șut) și Bistrița Bărgăului (primar Vasile Laba), cărora le mulțumim.

Din păcate, în ultimii doi ani, numărul celor interesați pentru participarea la Simpozionul Cultural al Văii Bărgăului, dar și al colaboratorilor la Anuarul Bărgăuan, a scăzut simțitor dar s-au menținut și chiar au crescut varietatea și calitatea comunicărilor publicate, datorate unor fii ai Bărgaelor și din afara acestora, cercetători în diferite domenii, scriitori, poeți și artiști pasionați, atașați, nu doar Țării Bărgaelor cât și întregului ținut nord-est transilvan.

Datorită situației impuse de „pandemie” materialele adunate în ultimii doi ani (2020 – 2021) au fost incluse într-un singur volum nr.10-11, cel de față, intitulat „Bărgaiele sub pandemie la o jumătate de secol de simpozion cultural bărgăuan”, lucrarea fiind tipărită la ... Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, director Vasile George Dâncu.

„Pandemia” a împiedicat desfășurarea normală a simpozionului cultural tradițional, astfel că ediția a 49-a (2020) s-a desfășurat la ASTV și la „Radio Someș” iar ediția jubiliară 50 sperăm să aibă loc, odată cu ediția a 51-a, dacă situația actuală se va schimba, în vara anului 2022.

Nicolae VRĂSMAȘ

GEOGRAFIE ȘI TURISM
Ioan BÎCA: *Masivul magmatic Heniu*
Pol de atracție geoturistică în județul Bistrița-Năsăud

Motto: *vorbele zboară, pietrele rămân*

Masivul Heniu este situat în grupa sudică a masivelor magmatice intrusive din Munții Bârgăului, între valea Ilvei la nord-vest, valea Leșului la nord, valea Tureacului la est, Bistrița Ardeleană la sud și aliniamentul Valea Muntelui-Pasul Strâmba-Valea Strâmba la vest. Din punct de vedere administrativ, masivul aparține comunelor Prundu Bârgăului, Tiha Bârgăului, Ilva și Leșu.

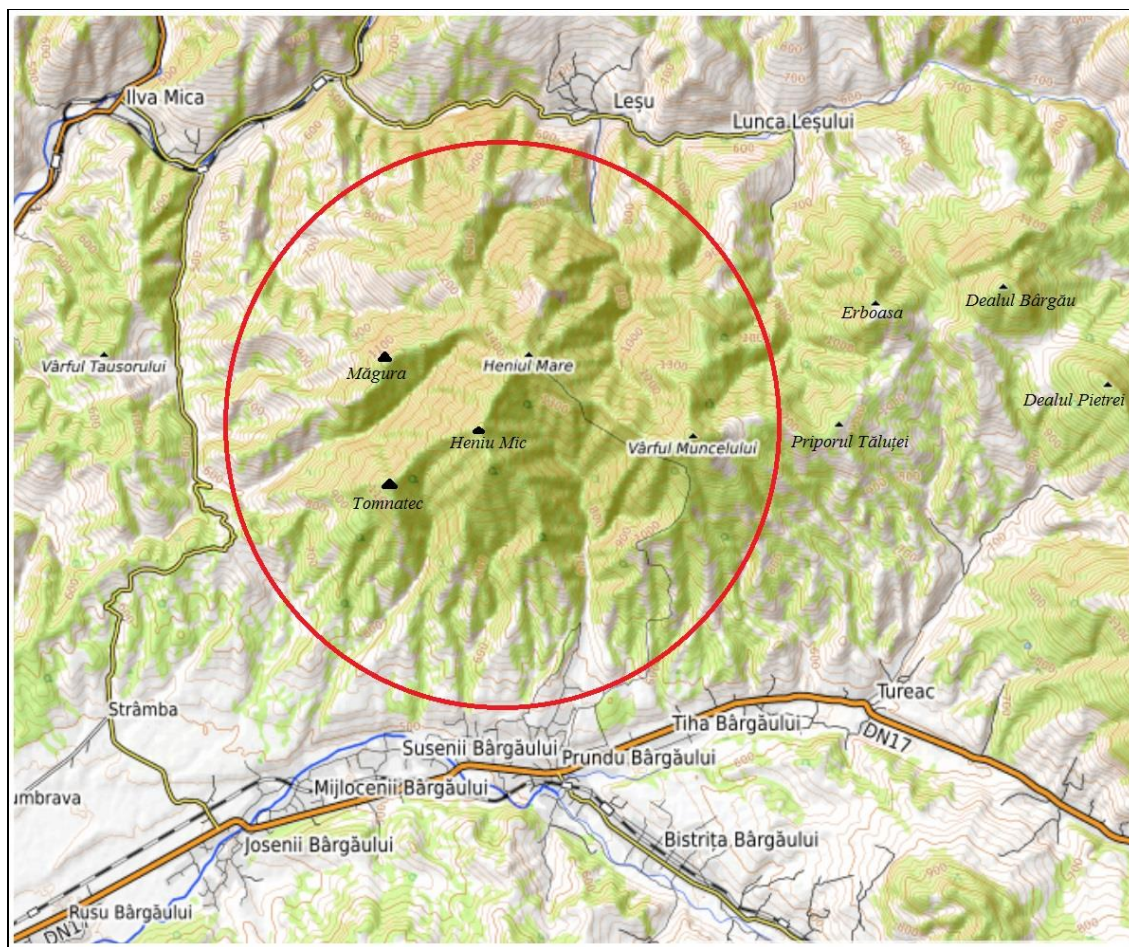

Fig.1-Extinderea spațială și limitele masivului Heniu
(sursa: www.mountain-forecast.com, cu modificări)

Din perspectivă geologică, masivul Heniu este un corp magmatic intrusiv, cu formă de lacolit, alcătuit din diorite în partea centrală și din andezite cu piroxeni, sub formă de brâie în părțile marginale de nord și sud, decopertat de sub formațiunile sedimentare oligo-miocene (chattian-burdigalian, helvetian) ale Munților Bârgău (gresii, marne, argile). Spre nord-est, andezitele cu piroxeni se prelungesc pe sub Priporul Tăluței și culminează în masivele Erboasa (1298 m) și Dealul Bârgău (1362 m).

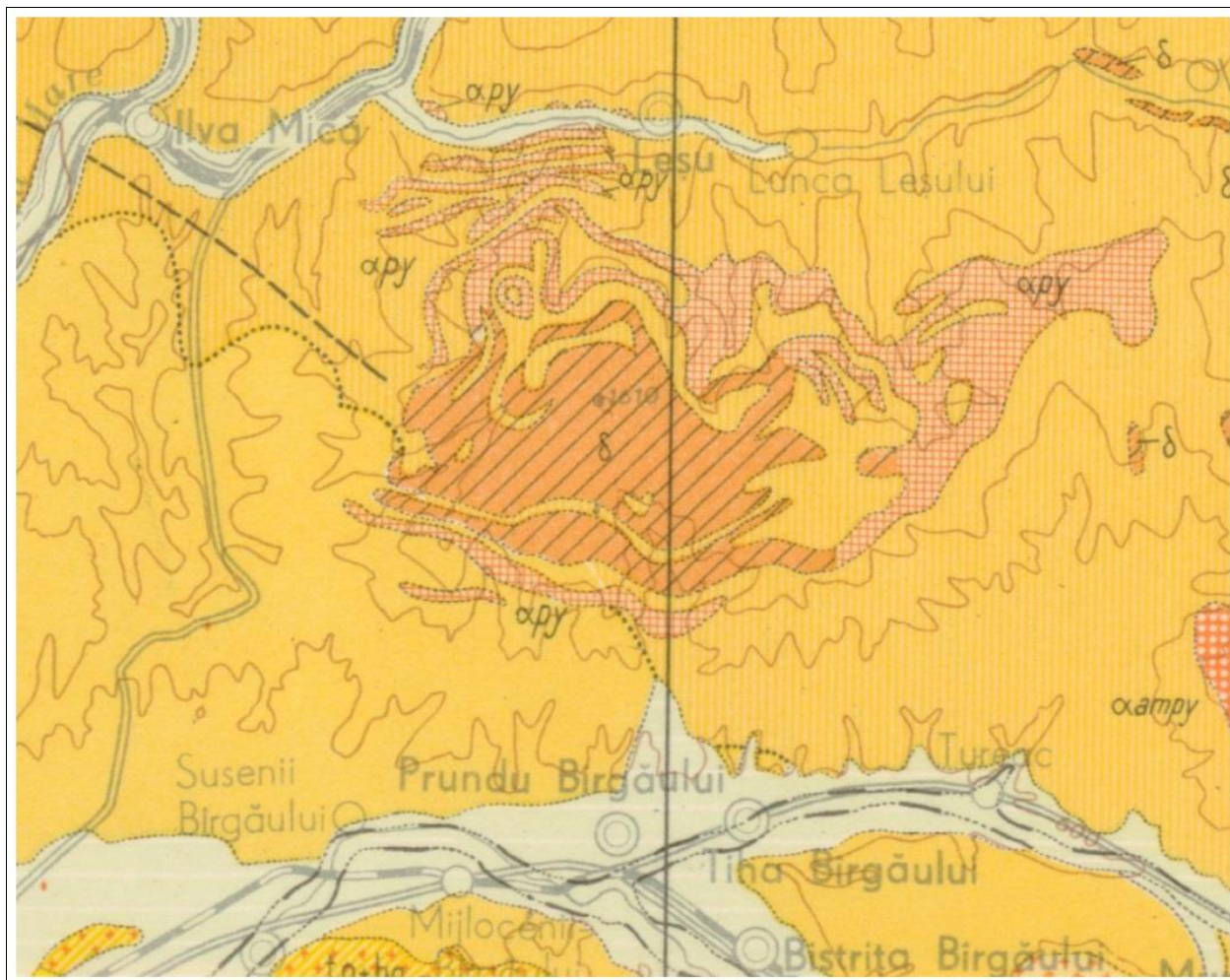

Fig.2-Geologia masivului Heniu
(sursa: Harta Geologică a RSR, foaia Bistrița, 1967)

Configurația geomorfologică a masivului Heniu este specifică edificiilor magmatice exhumate prin acțiunea agenților modelatori de sub cuvertura sedimentară. Prin urmare, se disting două etaje morfostructurale: etajul învelișului sedimentar (500-1000 m) și etajul masivului magmatic (1000-1600 m), al căror contact este marcat de prezența unor rupturi de pantă evidente. În anumite locuri, apofizele corpului magmatic au generat vârfuri secundare, cum ar fi: Heniu Mic (1543 m), Muncel (1541 m), Măgura (1256 m) și Tomnatec (1203 m). Benzile de andezite cu piroxeni au dat naștere la trepte și umeri, în profilul versanților, precum și la cascade pitorești, vizibile pe unele văi.

Edificiul montan, întins pe ~120 km², este disecat de văi cu configurație radiar-divergentă, dirijate spre bazele locale de eroziune (Bistrița Ardeleană, Ilva, Leșu, Tureac, Strâmba), despărțite de interfluvii ascuțite pe formațiunile magmatice, aplatizate și evazate pe rocile sedimentare, cu aspect de picioare sau contraforturi (Dealul Colibelor, Dealul Leșului, Dealul Secăturii, Dealul Mărului, Dealul Căptălanului, Culmea Tomnatecului, Dealul Furdui,

Dealul Forfotă, Dealul Chicerii, Dealul Barnei, Dealul Tălpașului, Dealul Gușenilor, Priporul Tăluței).

Culmea principală se desfășurată sinuos de la vest la est, între Șaua Strâmba (680 m) și Coasta Muncelului (1222 m)-Priporul Tăluței (1100 m), marcată de vârfurile Tomnatec (1203 m), Heniu Mic (1543 m), Heniu Mare (1611 m) și Muncel (1542 m), din care se ramifică culmi secundare în toate direcțiile. Vârful Heniu Mare îndeplinește funcția de nod orografic, din care se desprind radiar-divergent culmile ascuțite Dealul Arșiței, Piciorul Fântânii, Culmea Parângului, Culmea Heniului și Culmea Măgurii.

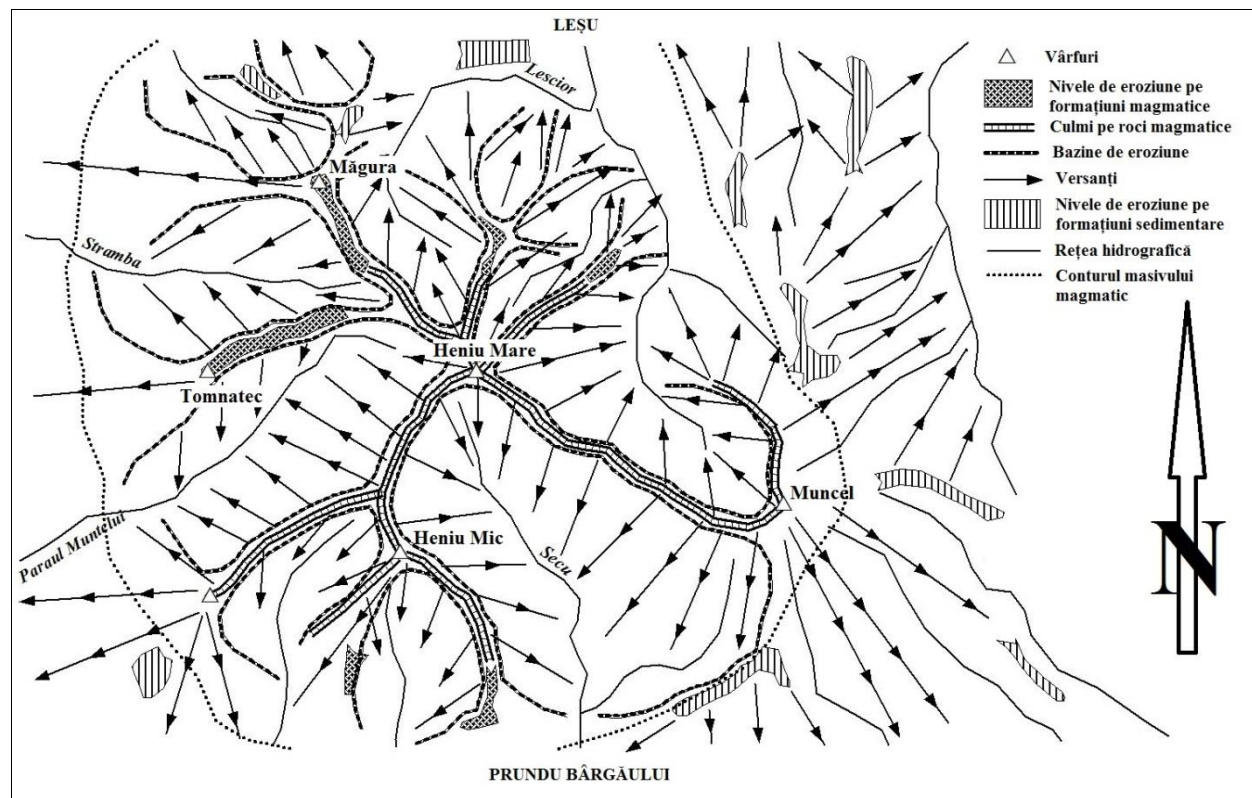

Fig.3-Harta geomorfologică a masivului Heniu

Incinta masivului magmatic a fost deschisă de eroziunea fluvială după cum urmează:

- pe flancul sudic de către valea superioară a Secului, care prezintă un bazin de recepție evazat, dominat de vârfurile Heniu Mic, Heniu Mare și Muncel, marcat de numeroase văi torențiale și versanți abrupti, iar parametrii geomorfometrici în acest sector au valori mari, care scot în evidență duritatea rocilor magmatice și intensitatea eroziunii, conturând personalitatea turistică a masivului (energia de relief este cuprinsă între 300-400 m/km², fragmentarea se situează între 4,0-5,0 km/km², iar pantele ating frecvent 35-45°);
- pe flancul vestic de către Valea Muntelui, adâncă, dar mai îngustă;
- pe flancul nordic de către Valea Lesciorului, ramificată spre Muncel și Heniu Mare.

Data fiind deschiderea văii spre localitatea Prundu Bârgăului, prezența vârfului Heniu Mare, ca obiectiv atractiv major, drumul de acces existent și linia de teleferic spre releul TV de

pe vf. Heniu Mare, acest sector al masivului se distinge printr-un grad mare de atractivitate și poate face obiectul unor proiecte de amenajare și valorificare turistică pe plan local și regional.

Personalitatea geografică a masivului Heniu trebuie completată de un parametru important pentru turismul montan, și anume, proeminență topografică sau orometrică. Acesta reprezintă înălțimea unui munte de la baza sa, exprimată printr-o linie de contur care îl încadrează, și până la vârful său, sau diferența de nivel dintre linia de contur care încadrează baza unui munte și vârful său. Acest element, numit și înălțime/altitudine autonomă, se corelează cu altitudinea relativă și rezultă prin eroziunea în adâncime exercitată de apele curgătoare. Astfel, baza unui masiv montan, de la care se stabilește proeminența, poate fi reprezentată de o unitate acvatică (lac, mare, ocean), de o înșeuare majoră (key col, key saddle), de o depresiune sau de o vale (fluvială, glaciară, tectonică). Valoarea proeminenței este importantă pentru stabilirea statutului de vârf independent și pentru ierarhizarea masivelor montane în alpinism.

Masivul Heniu Mare este delimitat de unități mai joase de relief (valea Ilvei, valea Leșului, valea Tureacului și valea Bistriței Ardelene), fapt care îi asigură o proeminență evidentă. Pentru a ilustra acest fapt, am luat ca reper altimetric următoarele puncte:

- Ilva Mică=400 m;
- Prundu Bârgăului=500 m;
- Leșu=500 m;
- Tureac=550 m;
- Pasul Strâmba=680 m;
- Priporul Tăluței=1100 m.

Aceste puncte îndeplinesc funcția de bază a masivului, de la care se poate calcula proeminența acestuia. Astfel:

- 1611 m-400 m=1211 m;
- 1611 m-500 m=1111 m;
- 1611 m-550 m=1061 m;
- 1611 m-680 m=931 m;
- 1611 m-1110 m=511 m.

Prin urmare, proeminența topografică a masivului Heniu Mare este cuprinsă între 511 m și 1211 m, în funcție de reperele altimetrice mai sus menționate. Această valoare este importantă, ținând cont de altitudinea modestă a masivului, fapt care-l face, pe de-o parte, greu de escaladat din oricare parte, iar pe de altă parte, râvnit de muntinari. Prin modul său de calculare, proeminența nu este legată neapărat de altitudinea muntelui. Spre exemplu, există masive care, deși sunt mai înalte decât Heniu, au proeminențe mai mici: vf. Rysy din Tatra/Polonia/Slovacia are 2503 m altitudine și o proeminență de 163 m; vf. Vorder Grauspitze din Alpi/Lichenstein are înălțimea de 2599m și o proeminență de 353m; vf. Deravica/Kosovo-Serbia are înălțimea de 2656m și o proeminență de 1018m; vf. Coma Pedrosa din Pirinei/Andorra are înălțimea de 2943 m și proeminența de 434 m; etc.

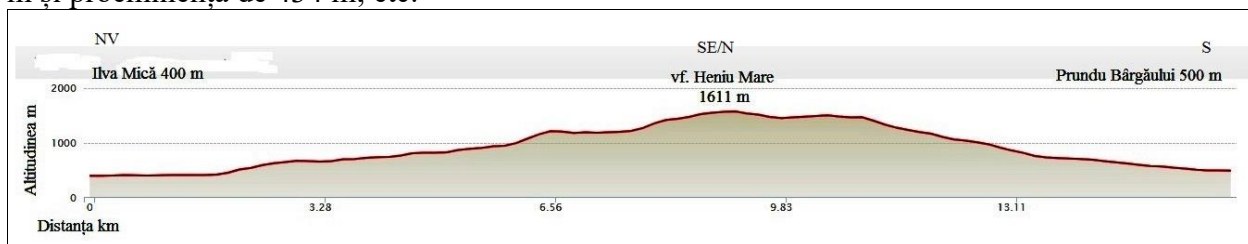

Fig.4-Profil geomorfologic prin masivul Heniu
(sursa: www.mapmyhike.com, cu modificări)

Vârfurile cu proeminență mare sunt considerate independente sau vârfuri principale (parent peak, cime), iar vârfurile din vecinătate reprezintă sub-vârfuri sau vârfuri secundare (antecime). În acest caz, vf. Heniu Mare este un vârf independent, iar vârfurile Heniu Mic, Muncel, Tomnatec și Măgura reprezintă sub-vârfuri.

În concluzie, masivul Heniu prin altitudinea și proeminența sa topografică reprezintă un pol de atracție pentru turismul montan din județul Bistrița-Năsăud și din Munții Bârgăului. În acest context, se impune efectuarea de amenajări corespunzătoare (poteci, marcaje, indicatoare, puncte de popas și belvedere, panouri informative etc.) în cadrul acestui areal, pentru valorificarea responsabilă a atracțiilor sale.

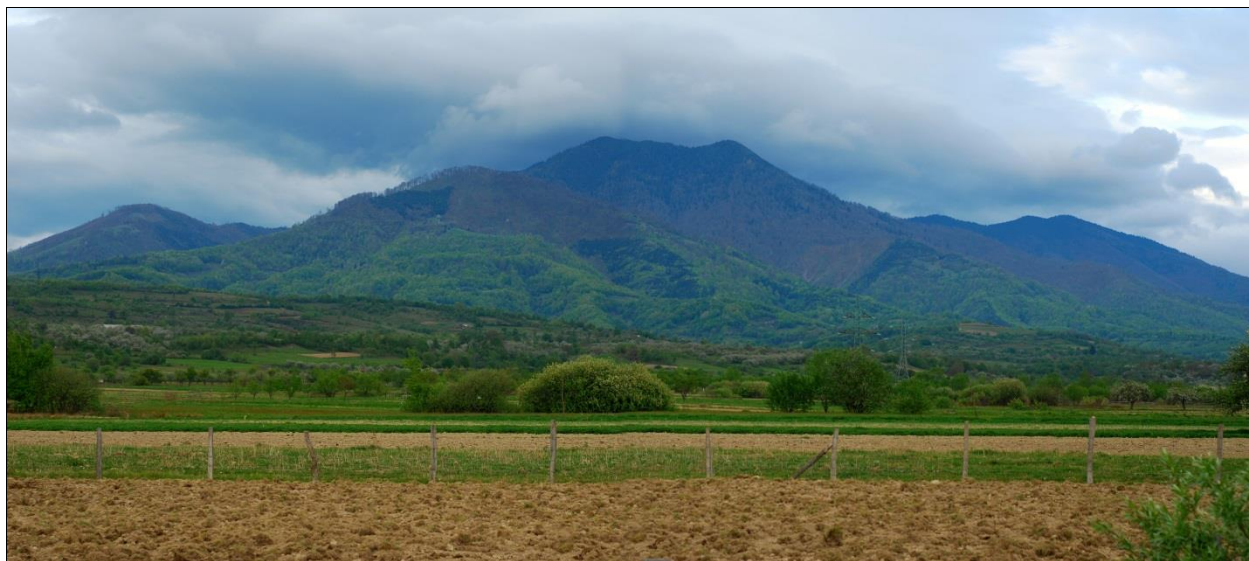

Fig.5-Masivul Heniu văzut de la Rusu Bârgăului

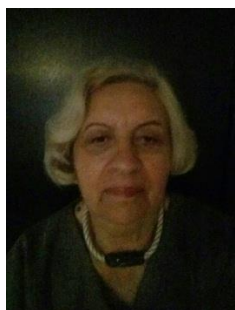
BIBLIOGRAFIE

- 1)Atanasiu, I., (1956), *Geologia regiunii Prundu Bârgăului*, DDSSCG, XL, București
- 2)Bîca, I., Ștefănescu, H., (2013), *The Project of Leisure Area Prundu Bîrgăului-Secu Valley-Heniu Mare (Bistrița-Năsăud County). Preliminary study*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai Educatio Artis Gymnasticae, 58, 3, p.109-124

- 3) Bîca, I., (2016), *The Geomorphologic features of intrusive magmatic structures from Bargau Mountains (Eastern Carpathians, Romania)*, Revista Geografica Academica, vol.10, nr. 1, p.118-130, Universidade Federal de Roraima, Brasil
- 4) Bleahu, M., Bombiță, G., Krautner, H.G., (1968), *Notă explicativă la Harta Geologică a RSR, scara 1:200 000, foaia Vișeu*, CSGIG, București
- 5) Naum, T., Moldovan, Gr. (1984), *Bârgău-ghid turistic*, Colecția Munții Noștri, Ed. Sport-Turism, București
- 6) Rusu, E., (1999), *Munții Bârgăului. Studiu fizico-geografic*, Ed. Universității Al. I. Cuza, Iași
- 7) Sârcu, I., (1957), *Câteva aspecte de geomorfologie din Munții Bârgăului*, Probleme de geografie, IV, București
- 8) Ureche, I., (2000), *Petrologia magmatitelor neogene din Munții Bârgăului*, Teză de doctorat, Facultatea de Geologie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
- 9) ***Harta Geologică a României, scara 1:200 000, foaia Bistrița, Institutul Geologic Român, 1967
- 10) ***Harta topografică, foaia, scara 1:25 000, Direcția Topografică Militară a RSR, 1984
- 11) ***<https://codmunte.wordpress.com/articol-cel-mai-inalt-varf-inaltime-naturala-al-fiecarui-stat-de-pe-continentul-european-a-doua-parte/>

ENERGETICĂ NUCLEARĂ

Lidia PURGHEL¹, *Despre energetica nucleară în România*

Puterea nucleară a unui stat este capacitatea instalată de a genera energie prin utilizarea fisiunii nucleare. Fisiunea nucleară apare tuncicând un material fisionabil, cum ar fi uraniu-235 (un izotop al uraniului), este adunat în cantitate suficientă și este adus în condiții în care poate fisiona. Acest proces generează o reacție nucleară în lanț, care eliberează o mare cantitate de căldură, fierbând apă și producând abur care pune în funcțiune o turbină cu abur.

Deoarece instalațiile nucleare au puteri mari, deșeurile produse și riscurile folosirii unui reactor nuclear expun energia nucleară unei alegeri controversate.

Statele au atitudini diferite în ceea ce privește energia nucleară; unele, cum ar fi Franța, își asigură cea mai mare cantitate de electricitate cu ajutorul centralelor nucleare, în timp ce altele, cum ar fi Italia, și-au închis, sau urmează să-și închidă, toate unitățile care folosesc energia nucleară. În fig. 1 sunt prezentate statele lumii care au în funcție reactori nucleari (până în 2018).

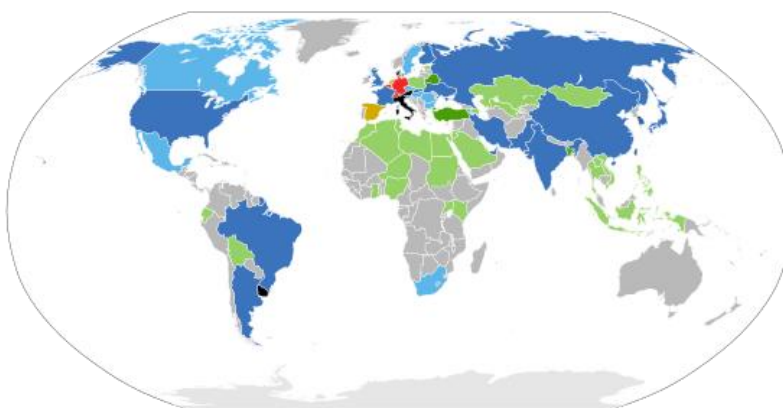

Fig 1.Țări care au în funcțiune sau în construcție centrale nucleare

Statele colorate înverde închis au central și construiesc unele noi, cele în verde deschis construiesc prima centrală, cele în galben închis au planuri de a construi centrale noi, cele în galben deschis au planuri de a-și construi prima centrală, cele în albastru au central dar nu au planuri de a construi altele noi, cele în albastru deschis au planuri de închidere a centralelor existente iar cele în roșu și le-au închis.

Vă voi prezenta foarte pe scurt istoria cercetărilor în domeniul nuclear și a energiei nucleare în România.

Primele cercetări nucleare au început în comuna Măgurele, lângă București unde în 1949 s-a construit primul reactor de cercetare, de putere zero, un model sovietic, la Institutul de Fizică

¹ Dr.Fizică nucleară

Atomică. În 1955 se constituie, în România, Comitetul pentru Energie Nucleară, organism ce funcționa pe lângă Consiliul de Miniștri al RPR.[1]. Doi ani mai târziu este pus în funcțiune un reactor nuclear de cercetări VVR-S, tot sovietic, la Măgurele iar în 25 noiembrie 1961 se înființează organismul de reglementare în domeniul nuclear (CSEN). În 1968 se instituie elaborarea programului nuclear național având ca obiectiv industrializarea energiei nucleare prin construirea în țară, până în 1980, a unor unități nucleare însumând 1000 MWe. Acest comitet primește rolul de autoritate de reglementare, autorizare și control, numindu-l pe Horia Hulubei președinte al noii instituții. Iar, ulterior CSEN a fost condus de ilustrul Prof.Dr. Ing. Ioan Ursu.

Pentru asigurarea în țară a bazei materiale se înființează Institutul de Tehnologii Nucleare (1971). România se aliniază la reglementările internaționale – intră în vigoare Acordul de Garanții Nucleare cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică de la Viena. La începutul anilor 70 România purta negocieri pentru cumpărarea de reactori nucleari pentru producția de energie, atât cu Canada cât și cu Uniunea Sovietică, evaluând aspectele tehnologice.

În 1973, când am absolvit facultatea și specializarea în fizică atomică și nucleară la UBB-Cluj-Napoca, am primit repartizarea la ISPE (Institutul de Studii și Proiectări Energetice) din București, la Sectorul Centrale Nucleare.

În acea perioadă se realizau studii de amplasare a unei Centrale Nucleare Electrice (CNE) de tip VVER sovietic și era în proiectare un Institut de cercetare pentru material nuclear la Pitești-Colibași. Am fost implicată în ambele proiecte. Primul a fost proiectul pentru Institutul de cercetare de la Pitești-Colibași, la care proiectul era sub licența SUA, având o piscină cu 2 reactori și cellule fierbinți pentru analiza comportării materialelor. Am fost implicată în proiectarea părții de Dozimetrie și Radioprotecție. În paralel am participat la studii de amplasare a viitoarei centrale nucleare și la prelucrarea planurilor la centrala sovietică.

Istoria CNE–Cernavodă începe la sfârșitul anilor 60 când România a făcut prima tentativă de a cumpăra reactori CANDU. Din cauza dificultăților economice create de inundațiile din anii 1960, 1962 și 1970, proiectul a fost amânat.

În anul 1977, România și Canada au semnat un acord de cooperare privind utilizarea energiei atomice în scopuri pașnice și au început negocierile pentru realizarea **ctorilor** CANDU. În decembrie 1978 a fost semnat un contract de licență pentru tehnologia CANDU. Tot atunci au fost semnate contracte pentru servicii de inginerie, asistență tehnică și servicii de procurare necesare pentru realizarea părții nucleare (reactorul CANDU) a Unității 1 de la Centrala nucleară de la Cernavodă.

În 04.03.1977 s-a întâmplat cutremurul și Sectorul de Proiectare Centrale Nucleare din ISPE s-a mutat la Măgurele. Am început să învăț engleza, după ce, cu 3 ani în urmă, am făcut un curs intensiv de limba rusă.

Amplasarea Centralei nucleare-electrice Cernavodă, cu 4 unități de câte 660 MW fiecare, în Cernavodă a fost dată prin decret al Consiliului de Stat, în ianuarie 1979. Prima unitate de la CNE Cernavodă tip CANDU urma a fi pusă în funcțiune în 1985.

Centralele tip CANDU funcționează cu combustibil de uraniu natural, neîmbogățit și răcit cu apă grea. Combustibilul s-a realizat la Pitești-Colibași. Apa grea a fost un obiectiv principal al programului nuclear românesc. Cercetarea pentru tehnologia apei grele a fost realizată la Secția V-a Cluj a Institutului de Fizică Atomică. În anul 1970 se decide construirea unei uzine pilot pentru apă grea la Govora, obiectiv numit ulterior Uzina G. Directorul acestei uzine a fost numit dr. ing. Marius Sabin Peculea. Acest colectiv a pus la punct tehnologia de producer a apei, folosită la uzina ROMAG de la Drobeta Turnu Severin.

Pe lângă capacitățile de producerea apei grele și a combustibilului nuclear au fost construite și alte mari unități industriale: rafinarea zirconiului și fabricarea de componente din aliaje de zirconiu, fabricarea de component grele pentru reactori, etc.

Redimensionarea programului nuclear după 1990 a condus la dispariția cererii și închiderea majorității acestor capacități.

La proiectarea CNE Cernavodă și asistența tehnică pe șantier am participat coordonând sistemele de protecție biologică a Calandriei (vasul reactorului), sistemul de control a reactivității cu apă ușoară, sistemul de monitorare a Tritiului în clădirea reactorului și a serviciilor, protecțiilor biologice la penetrațiile de conducte etc., pentru Unitatea 1,2, și 3.

La sfârșitul anului 1985, am decis să mă transfer la Institutul de cercetări nucleare de pe platform Măgurele (IFIN-HH), întrucât proiectele pentru restul de unități se repetau. Am început cercetări în domeniul dozimetriei și metrologiei aparaturii nucleare.

Dispozițiile conducătorului Nicolae Ceaușescu erau ca toată aparatura necesară centralei nucleare să se facă în țară. A urmat o perioadă de documentare, cercetare și execuție de aparatură de dozimetrie. S-au omologat în departamentul nostru o mulțime de aparate noi.

La sfârșitul anului 1989, prima unitate era realizată doar în proporție de 40-50%. În cursul anului 1990, Guvernul Român a invitat o misiune de experți să inspecteze șantierul de la Cernavodă pentru a constata în ce măsură lucrările executate îndeplineau cerințele standardelor internaționale de securitate nucleară și calitate. Misiunea AIEA a constatat unele deficiențe și a recomandat finalizarea primului grup, restul fiind trecut în conservare.

În 1990 am primit o bursa din partea Agenției Internaționale de la Viena pentru Germania și Franța, un schimb de experiență cu aparatura de dozimetrie a radiațiilor ionizante.

În 1996 am participat la prima reuniune Internațională de Radioprotecție de la Viena și la Oslo, la reuniunea Comitetului Internațional de Standarde pentru Aparatura Electrotehnică (IEC). Ulterior am fost aleasă președinta Comitetului tehnic 16 al ASRO (Asociația de Standardizare Română), comitet de standardizare al aparaturii nucleare pe care l-am condus până la pensionare. În cadrul IEC Comitetul Tehnic 45 Aparatură Nucleară am fost cooptată în mai multe grupe de lucru, atât pentru realizarea sau revizia de standard pentru aparatură din centrale nucleare cât și pentru cea de dozimetrie de mediu înconjurător. Cunoscând limba germană, engleza și franceză am lucrat voluntar și pentru revizia Vocabularului Electrotehnic Internațional (IEC TC45 WG1), alături de 8 specialiști din lume.

În cadrul IFIN-HH am lucrat în continuare, realizând o serie de brevete și un model serie zero pentru un aparat de măsurare a tritiului (H^3) cu care m-am prezentat în 2008 la Salonul Internațional de Inventică de la Paris și Hanovra. În 1997 am primit Premiul Academiei Române „HORIA HULUBEI” pentru Fizică iar în 1998 am luat doctoratul în Fizică atonică.

În anul 1996, pe baza asistenței tehnice din partea firmelor canadiene AECL și **Zircatecfabrica** de la Pitești a fost re tehnologizată și calificată să producă combustibil CANDU.

Unitatea 1 Cernavoda a fost pusă în funcțiune în 1996. Unitatea 2 a fost finalizată și pusă în funcțiune în 2007. Unitățile 3, 4 și 5 sunt în conservare. Unitățile 1 și 2 asigură aproximativ 18% din energia electrică a țării.

MEDICINĂ

Anca Roxana ANDRIȚOIU², Valea Bârgăului în pandemie

Anul 2020 a fost un an neobișnuit. Cine și-ar fi imaginat, atunci când ne uram unii altora toate cele bune la sfârșitul lui 2019, că va urma un an cu restricții, distanțare socială, izolare, carantinare și, din păcate, boli și decese.

SARS-CoV-2 (Coronavirusul Sindromului Acut Respirator Sever 2) este un virus identificat în ianuarie 2020, de la pacienți diagnosticați cu pneumonie severă în Wuhan, China.

Apariția infecției cu noul Coronavirus sau SARS-CoV-2 a condus la o răspândire rapidă a COVID-19 în întreaga lume. Pe 30 ianuarie 2020, Organizația Mondială a Sănătății a declarat COVID-19 o urgență de sănătate publică de interes internațional, iar pe 11 martie 2020, a fost declarată pandemia.

Virusul a suferit mutații, au apărut tulpini noi, mai contagioase, lumea întreagă trecând prin așa numitele trei valuri de infecție până în prezent.

După aproximativ un an și jumătate de la debut, la nivel global se înregistrează 191.045.552 cazuri confirmate de infecție cu coronavirus, din care 4.121.028 decese.

În România s-au înregistrat în aceeași perioadă, 1.081.632 de cazuri confirmate de infecție cu coronavirus, din care 34.253 decese, iar în județul Bistrița-Năsăud 11.894 cazuri confirmate de infecție cu coronavirus, din care 621 decese.

Județul Bistrița-Năsăud a trecut relativ bine prin cele trei valuri de infecție, cele două spitale desemnate să trateze pacienții confirmați reușind să gestioneze cazurile de la nivelul județului fără să fie nevoie să apelăm la alte spitale, în schimb la Spitalul Județean de Urgență Bistrița au fost aduși pacienți din țară pentru a fi tratați.

Valea Bârgăului nu a fost scutită de boală sau decese, dar numărul cazurilor a fost redus, comparativ cu alte zone ale județului. E posibil ca acest lucru să se datoreze faptului că bârgăuanii au fost disciplinați, respectând regulile ce au fost impuse în această perioadă pentru a preveni răspândirea virusului.

Situația cazurilor de pe Valea Bârgăului a stat astfel:

² Dr. Anca Roxana Andrițoiu, Director executiv al Direcției de Sănătate Publice Bistrița- Năsăud.

Tiha Bârgăului :

127 persoane infectate

10 persoane decedate

Prundu Bârgăului :

183 persoane infectate

11 persoane decedate

Bistrița Bârgăului :

92 persoane infectate

6 persoane decedate

Josenii Bârgăului :

122 persoane infectate

15 persoane decedate

Livezile:

198 persoane infectate

11 persoane decedate

În afară de respectarea

regulilor de igienă, a distanțării sociale și a celorlalte măsuri impuse pentru prevenirea răspândirii infecției, în lume s-au făcut eforturi deosebite pentru a produce vaccinul împotriva COVID 19, singura soluție pentru a învinge pandemia!

Niciodată până acum în istoria medicinei nu au fost implicate atâtea resurse pentru dezvoltarea unui vaccin pentru o singură patologie.

În România vaccinarea a început la sfârșitul lunii decembrie 2020, cu personalul medico-sanitar, extinzându-se apoi, în mai multe etape, la persoanele cu boli cronice, vârstnici și, în final, la toată populația eligibilă. S-au înființat centre de vaccinare fixe, s-au constituit echipe mobile, s-au organizat evenimente speciale, toate cu scopul de a vaccina cât mai multe persoane și a realiza o acoperire vaccinală cât mai bună.

Pentru locuitorii Văii Bârgăului a fost înființat, la Prundu Bârgăului, la 1 martie 2021, un centru de vaccinare, într-o clădire nouă, în cele mai bune condiții. Aici s-au vaccinat peste 6.000 de persoane, oameni din tot județul și chiar din alte județe. Doi dintre medicii de familie din zonă vaccinează pacienți și la cabinetele lor.

Acoperirea vaccinală în comunele din Valea Bârgăului:

Tiha Bârgăului

464 persoane vaccinate (223 bărbați, 241 femei)

6,89 % acoperire vaccinală

Prundu Bârgăului

1088 persoane vaccinate (494 bărbați, 594 femei)

16,96% acoperire vaccinală

Bistrița Bârgăului

443 persoane vaccinate (215 bărbați, 228 femei)

9,65% acoperire vaccinală

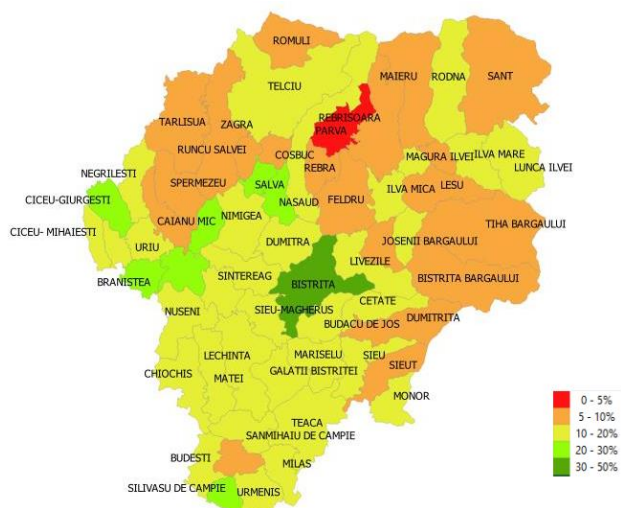
Josenii Bârgăului

552 persoane vaccinate (274 bărbați, 278 femei)

9,87 % acoperire vaccinală

Livezile

600 persoane vaccinate (307 bărbați, 293 femei); 11,44% acoperire vaccinală

Analizând acoperirea vaccinală putem observa că, în general, femeile s-au vaccinat mai mult decât bărbații.

În ciuda faptului că au avut un centru de vaccinare în apropiere, locuitorii Văii Bârgăului nu s-au vaccinat în număr prea mare, doar Prundu Bârgăului și Livezile reușind să depășească 10% acoperire vaccinală.

De menționat este și faptul că Unitatea Medico-Socială de la Susenii Bârgăului a fost cel mai bine gestionat centru rezidențial din județ în perioada pandemiei. În ciuda faptului că s-au înregistrat câteva cazuri de infecție COVID -19 în rândul angajaților de la centru (puțini în comparație cu alte centre din județ), boala nu a afectat niciun vârstnic internat în centru. De altfel, acesta a fost și primul centru rezidențial din județ în care vârstnicii au fost imunizați.

Suntem la mijlocul anului 2021 și, deși incidența în județ este extrem de mică (0,02‰), iar pe Valea Bârgăului nu este nicio persoană infectată, întreaga lume se pregătește pentru un nou val de infecție. Cu toții sperăm ca acesta să treacă cât mai ușor peste noi, mai degrabă ca o undă, iar locuitorii Văii Bârgăului să se comporte în continuare responsabil, să intensifice vaccinarea, pentru a ieși cât mai bine din această grea încercare.

Florian PURGHEL³ osteoporoza – o boală periculoasă

Introducere Osul este un țesut viu, care suferă modificări permanente în timpul vieții, crește până la maturizarea osoasă, între 20-25 ani, este foarte puternic până la 30 de ani, și pierde din masa osoasă progresiv odată cu înaintarea în vârstă.

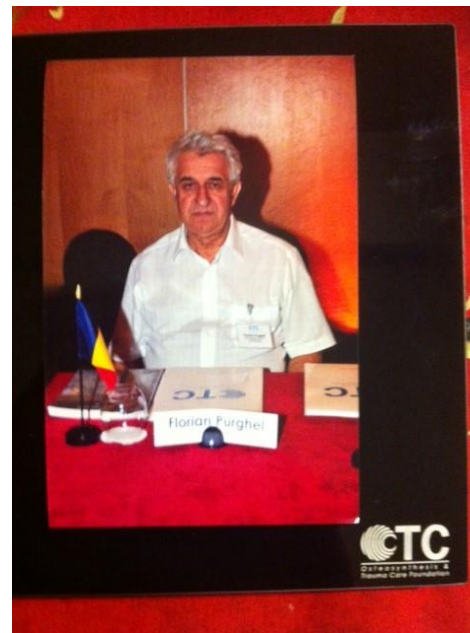
Structura osoasă este formată dintr-un suport de collagen și fosfat de calciu. Calciul este absorbit din alimente și fixat în oase de vitamina D. Remodelarea osoasă se face hormonal.

Osteoporoza sau “oase poroase”, datorită faptului că nu se manifestă clinic se mai numește și “hoțul tacut”. Osteoporoza se poate depista fie în contextual unei fracturi sau când, la femeile în vârstă, apar dureri de spate asociate cu o cifoză (cocoașă). În întreaga lume, la fiecare 3 secunde se produce o fractură datorată osteoporozei.

Definiție Osteoporoza este o boală scheletică și sistemică, ce se caracterizează prin masă osoasă scăzută, reducerea densității minerale osoase și deteriorarea microarhitecturală a țesutului osos, cu creșterea consecutivă a fragilității osoase și a riscului de fracturi, la un traumatism minor sau chiar fără traumatism.

Cauzele osteoporozei: Fiziologice—după instalarea menopauzei pierderea de masă osoasă se accelerează în special pe vertebre, bazin osos și epifize – col femoral, col chirurgical humeral, radius distal.

Cauze secundare: a) boli endocrine (hipogonadism feminin și masculin, hipertiroidism, hipercorticism, etc.; b) boli gastrointestinale- ciroză hepatică, sindrom de malabsorbție, etc.; c)

³ Prof. Univ. Dr. Clinica Sanovil Bistrița

afecțiuni ale maduvei hematogene: leucemie, anemii hemolitice, etc.; d) unele medicamente: glucocorticoizii, chimioterapia din cancer și unele medicamente în diabetul zaharat de tip 2; e) imobilizarea la pat sau în carucior precum și lipsa exercițiilor fizice la sedentari. f) poliartrita reumatoidă și alte boli autoimune; g) unele forme de cancer (sâni sau prostată), unele boli genetice; h) instalarea pubertății: risc mai mare la bărbații cu antecedente de pubertate întârziată și la femei menarha (menstruație) întârziată. Simptome Osteoporoza nu se manifestă zgomotos ci prin senzația de slăbiciune, pierdere în înălțime sau dureri de spate, prin fracturi vertebrale și curbarea coloanei toracale în cifoză. Fracturile de fragilitate sunt semne clinice de osteoporoză.

Diagnostic Se efectuează prin corelarea simptomelor clinice și determinarea cantitativă a densității minerale osoase. Apariția fracturilor la vârstnici, în condiții minime de traumatism, pot fi primul semn al instalării osteoporozei. Cel mai eficient test de determinare a osteoporozei este DEXA. Se efectuează la nivelul coloanei vertebrale lombare și sold și se bazează pe valoarea cea mai mică a scorului "T". În cazul efectuării DEXA doza de iradiere este de 10 ori mai mică decât la o radiografie. DEXA este utilă pentru monitorizarea tratamentului și evoluției osteoporozei.

Profilaxie Medicul de familie, analizând elementele clinice și DEXA va încadra pacienții în următoarele grupe de risc:

- vârsta (peste 65 de ani la bărbați și postmenopauză la femei)
- menopauza precoce (sub 40 de ani)
- vârsta sub 65 de ani cu următorii factori de risc: fracturi de fragilitate în antecedente personale sau ale părinților,
- fumatul, consumul cronic de alcool (mai mult de 30 ml/zi), administrarea cronică de glucocorticoizi: prednisolone 5mg/zi administrat peste 3 luni de zile;
- artrita reumatoidă și osteoporozele secundare.

Tratament Obiective: reducerea incidenței fracturilor; creșterea rezistenței osoase; tratamentul cauzal al osteoporozelor secundare.

Tratamentul nonfarmacologic include: reducerea riscului de fractură prin exerciții fizice; alimentație bogată în vitamin D și Calciu dar și suplimentarea de calciu (800-1200 mg/zi) și vitamin D(1000 UI/zi); evitarea excesului de alcool, renunțarea la fumat. Alimente bogate în calciu sunt : lactatele, verdețuri cu frunze, leguminoasele(fasolea și linte, brânza de soia, semințele de mac, susan, chia); nucile și migdalele, sardinele și conservele de somon. Corpul absoarbe mai ușor calciul din produsele lactate decât din surse vegetale.

Tratament farmacologic: se face cu medicamente antiresorbitive osoase (bifosfonații: alendronat, risedronat, ibandronat, zolendronat) și agenți anabolici ca ranelatul de strontiu. În osteoporoza severă se administrează raloxifen, sau denosumab;

Concluzii

Osteoporoza postmenopauză se produce la femeile peste 50 de ani. Complicația cea mai gravă este fractura de fragilitate(prin cădere banală).

Osteoporoza este o boală fără manifestări clinice zgomotoase, dar fracturile produc grave infirmități și uneori moarte precoce.

Osteoporoza la vârsta a 3-a trebuie descoperită de medicul de familie, incluzând pacienții în grupele de risc.

Fractura de fragilitate a șoldului, a humerusului sau a antebrațului poate fi singurul, și de cele mai multe ori, primul simptom al osteoporozei descoperită de medicul ortoped.

Pentru pacienții vârstei a 3-a, ce au suferit o fractură de fragilitate, trebuie instituit automat diagnosticul prin DEXA și tratament cu antirezorbitive sau agenți anabolici de către medicul ortoped, endocrinolog, reumatolog și balneoterapeut.

27-50% dintre femeile peste 50 de ani pot fi afectate de fracturi de fragilitate.

7-23% dintre bărbații peste 50 de ani și mai frecvent după 70 de ani pot suferi de fracturi datorate osteoporozei.

Tratamentul monitorizat și condus corect cu bifosfonați și teriparatide descrește riscul fracturilor de șold și al extremităților datorate osteoporozei cu un procent de 26-50%.

Bibliografie

Kim Brixen, Søren Overgaard, Jeppe Gram, Jøsef Ryg, Mette Rothmann, Claire Gudex & Jan Sørensen : European Instructional Lectures, Vol. 13, pag. 3-11, EFFORT 2013 , editor George Bentley.

Borgström F, Zethraeus N., Johnell O. , Lidgren L., Ponzer S., Svensson O. & all. (2006) “Costs and quality of life associated with osteoporosis- related fractures in Sweden” ; Osteoporosis Int. 17 (5) : 637-650.

ISTORIE

Mihai GEORGIȚĂ⁴, *Locuire și locuitori în Prundu Bârgăului de-a lungul a două secole (1720-1939)*

Până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când se pun bazele statisticii moderne, reconstituirea numărului locuitorii dintr-o anumită localitate românească din Transilvania se poate face cu mai multă precizie numai din momentul introducerii registrelor parohiale (matricole), la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului următor, registre în care preotul paroh era obligat să țină evidența nașterilor, căsătoriilor și deceselor⁵.

Cât privește Prundu-Bârgăului, la Arhivele județene au ajuns din păcate, doar registrele matricole începând cu 1851, an în care s-a desființat regimentul II român de graniță de la Năsăud, a cărui arhivă importantă a ars în bună parte la revoluția din 1848-1849. Documente relevante despre acest regiment din care făcea parte și Valea Bârgăului se află desigur în Viena la Kriegsarchiv (arhiva de război). Cercetate și traduse ele ar putea dezvălui și aspecte demografice din fiecare comună grănicerească.

⁴ Dr. Mihai Georgiță, A.N. Oradea

⁵ Vezi amănunte la Simona Bolovan, *Legislația cu caracter matrimonial la românii din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Studii de istorie a Transilvaniei”, Cluj-Napoca, 1994, pp. 168-175.

Prundul devine comună de sine stătătoare din punct de vedere administrativ-teritorial abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în fapt însă la 1783, odată cu intrarea în regimentul de graniță, alături de celelalte localități care formau în trecut așa-numitul Bârgău de Sus (Felső Borgo), domeniu nobiliar aflat în comitatul Dăbâca. Așadar, până în 1783, când se face ultima conscriere iobăgească, Prundul apare în acest tip de conscrieri alături de celelalte localități ale Bârgăului de Sus.

O conscriere realizată în anii 1720-1721 arată că satele din Bârgăul de Sus, între care se afla și Prundul, erau locuite de 196 gospodării (într-o gospodărie putând intra mai multe familii n.n.) de români, care foloseau 945 iugăre de arătură și fânate de 579 zile de coasă⁶. Conscrierea confesională ordonată de episcopul greco-catolic Inochentie Micu-Klein în 1733 pentru întreaga Transilvanie prezintă următorul tablou pe Valea Bârgăului: dacă în Rusu-Bârgăului (socotit a fi Bârgăul de Jos), existau 80 de familii de credincioși, iar cei trei preoți Toader, Cosma și Flore, aveau o biserică cu un teren al bisericii de 7 câble de cereale, în Bârgăul de Sus, unde era inclus și Prundul, existau 554 familii de credincioși, iar cei 11 preoți (Simion, Ștefan, Vasile, Ioan, Vasile, Vasile, Lup, Grigore, Marian, T, I.), slujeau în 6 biserici și aveau două case parohiale. Toți preoții erau menționați a fi greco-catolici⁷.

Din conscrierea confesională a episcopului greco-catolic Petru Pavel Aron, realizată la nivelul Transilvaniei în 1750, aflăm date mult mai precise despre preoții români, bisericile și enoriașii lor. Întocmită pe arhidiaconate și localități, s-au conscris numărul credincioșilor, numărul preoților, al bisericilor, al cantorilor, al caselor parohiale, a pământului parohial, în câble de cereale și care de fân, precum și taxa datorată de preot stăpânului de domeniu sau/și fiscului⁸. Astfel, în arhidiaconatul Solnoc-Băbâca, în cercul Bârgău, apar înregistrate 8 localități cu români: în Rus existau 534 credincioși, în Joseni-705, Mijloceni-455; Suseni-670, Prund-653, Tiha-717, Strâmba-314, Bistrița (Felsobistrica)-595. Se poate observa că Prundul era o localitate mijlocie din punct de vedere demic, situată după Tiha, Joseni și Suseni. Față de conscrierile din 1720 și 1733, se constată, în general, o creștere a numărului populației.

În fiecare localitate se afla câte 1 biserică, doar în Suseni-acum la mijlocul secolului al XVIII-lea-existau 2 biserici. În primele 4 localități mai mari (Tiha, Joseni, Suseni și Prund) slujeau câte 2 preoți. În schimb, în toate localitățile la biserică slujea, pe lângă preoți, câte 1 cantor, în afară de Tiha, unde în acea vreme, potrivit conscrierii, nu era cantor. Teren arabil și fânate posedau doar bisericile din Rus și Joseni (la Rus-teren arabil de 4 câble și fânate- 2 care fân, la Joseni-teren arabil 8 câble și fânate-4 care). Din păcate nu dispunem despre alte date și amănunte (etnice, sociale, economice și numele contribuabililor), așa acum oferă conscrierea sarcinilor fiscale realizată în același an (1750) pentru districtul Bistrița, conscriere ce cuprindea satele săsești, dar și satele românești de pe Valea Rodnei⁹.

⁶Alexandru Nistor, Ioan Mureșan, Ion Rusu-Sărețeanu, Ioan Virag, *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Bistrița-Năsăud*, București, 1988, p. 117.

⁷*Izvoare de demografie istorică, vol. I, (secolul al XVIII-lea, Transilvania)*, editat de Costin Feneșan, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1986, p. 138.

⁸*Ibidem*, p. 287-288. Preotul din Rus plătea taxă anuală la fisc, cei doi din Joseni la stăpânul de domeniu Bethlen Lajos, iar cel din Mijloceni la Bethlen David, pe lângă cele 12 legături de lumânări. Cei doi preoți din Suseni datorau taxa pe robotă de 1 săptămână la stăpânul Gabriel Bethlen, iar cantorul taxa la fisc pentru 2 săptămâni de robotă, 2 merțe de ovăz, și lui Gabriel Bethlen 100 de scânduri sau 1 florin renan. Cei doi preoți din Prund datorau lui Gabriel Bethlen 1 florin imperial și 12 legături de lumânări, iar preoții din Tiha datorau fiscului pentru 1 săptămână de robotă 1 florin renan, 100 lumânări, 10 cărămizi. Preotul din Strâmba și cel din Bistrița Bârgăului datorau stăpânului Gabriel Bethlen 1 florin imperial și 12 legături de lumânări.

⁹Vezi amănunte la Pompei Boca, *Structura etnică, socială și economică a populației din districtul Bistriței la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în "File de Istorie", tom III, Bistrița, 1974, pp. 197-234.

Fără a prezenta numărul exact al gospodăriilor iobăgești și al jelerilor, o conscriere întocmită în 1757 a bunurilor nobilului Grigore Bethlen aflate în Bârgăul de Sus, ne dezvăluie informații despre starea iobagilor și jelerilor, dar, fapt interesant, și despre poziționarea gospodăriei lor. Martori la executarea acestei conscrieri sunt și iobagi de pe celelalte domenii ale familiei Bethlen sau ale fiseului, de regulă cei mai în vârstă sau mai influenți în localitate. Astfel, pentru Bârgăul de Sus participă 16 martori: Bălan Ioan și Zaharia Gligor, ambii de 60 de ani, iobagi ai lui Bethlen David, Moroșan Ștefan de 80 ani și Beșa Simion de 70, iobagi ai lui Bethlen Adam; din partea Bîrgăului de Sus, numit popular Prundul Szekului, participă în calitate de martori Forfotă Ștefan de 75 ani, Forfotă Vasile de 40 de ani, jeleri ai regelui pe domeniul fiscal, Lăzăruț Simion de 55 ani, Sepele Ignăț și Bălan George, ambii de 60 de ani, iobagi ai lui Bethlen Adam, precum și Rus Sandu de 55 ani, jeler a lui Bethlen Adam; din Lunca Tihii (Lunka Tyihii) participă încă 6 martori, 3 dintre ei cu numele Șut de pe domeniul fiscal¹⁰.

Morii cu firez (joagăre) existau doar pe apa Tihii. Cărciumi în Bârgăul de Sus existau doar două, unde atât stăpânul de domeniu cât și iobagii puteau să comercializeze băuturi. Stăpânul comercializa la sărbătorile împărătești de peste an (Crăciun, Paști, Rusalii) câte 4 buți de vin, iar cupa de vin se vinde cu 12 bani. O cărciumă se afla în Prundul Secului „lunge Plostina Prundului”. Aceasta se învecina la nord cu șoseaua națională, la sud cu râul Tiha, la răsărit cu casa jelerului Moroșan Todor, iar la vest cu terenul arabil al iobagului Bacea, iobag pe pământul lui Bethlen Paul. Cărciuma se situa, așadar, în centrul localității și era concesionată pentru 160 vedre de vin lui Pestyeni Gabor, fostă cătană, care locuia în cărciumă, deci nu era localnic, iar după nume era maghiar. A doua cărciumă se afla în Lunca Tihii sub Strâmtura Ștefănuțeștilor și era închiriată pentru 150 vedre de vin cărciumarului iobag Păvelean Busuioc.

Fiindcă vin nu se producea în zonă, iobagii puteau și ei comercializa la aceste cărciumi țuica produsă de ei. Cu toate că era pământ suficient, arabilul nu era productiv, nu se făcea grâu, ci doar ovăz, iar iobagii erau datori la stăpân cu 2 vica de ovăz. În schimb, pământul pentru creșterea animalelor era bun, aceasta fiind una dintre îndeletnicirile locuitorilor. Ei își pășteau animalele în hotarul satului, mai ales că era mult loc pustiu (nelocuit)¹¹. În Bârgăul de Sus, însemnând Joseni, Mijloceni și Suseni, au fost conscrise 12 gospodării de iobagi, care însumau 19 iobagi, 5 gospodării fiind cu 2 și 3 iobagi (așa-zis, trăind într-o pâine), de regulă frați, care aveau 14 băieți, între 1 și 18 ani. Aceste gospodării erau formate pe 8 $\frac{3}{4}$ sesii vechi, iar censul se ridica la 81 florini. Fânașul se ridica la 64 care de fân. Cei 19 iobagi țineau 7 boi, 23 vaci, 32 viței, 14 cai și 23 porci. Oi și capre creșteau frații Bruj Lup și Bruj Ionuț, care trăiau într-o gospodărie, având 22 oi și 13 capre. Erau și iobagi mai tineri și mai sărmani. De pildă, Cornea Georgiță alias Bleble din Suseni, în vârstă de 17 ani, traia cu mama și surorile sale pe o sesie veche, țineau doar 1 vacă și 2 viței, cultivau teren arabil cu 3 câble și 3 merțe, iar fînașele erau de 8 care/zile coasă. Frații Armanca Todor și Simion, în vârstă de 22 și respectiv 15 ani, slujeau împreună pe 1 sesie veche, nu aveau animale, arătura era de 2 câble și 1 merță, iar fînașă de 9 care/zile coasă¹². Totodată, erau 4 gospodării de ingvilini cu sesie, din care 2 cu $\frac{1}{2}$ sesie. De regulă, aceștia nu aveau multe animale, în schimb practicau diferite meserii: pușcas, dogar sau voștinar. În Prundul Secului, cum se numea Prundu-Bârgăului atunci, Gavril Bethlen avea 11 gospodării cu iobagi, care însumau 16 iobagi (7 iobagi aveau 7 gospodării, 6 iobagi trăiau în 3 gospodării și 3 într-o gospodărie), majoritatea acestor gospodării situându-se pe lângă cursul pârâului secu.

¹⁰ Arhivele Naționale-Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, *Colecția Iulian Marțian*, dosarul 131, filele 6-7.

¹¹ *Ibidem*, fila 9.

¹² *Ibidem*, filele 13-14.

I. Ștefănuț Petre (30 ani) și fratele Toma (32 ani) cu fiul Lup (3 ani), țineau 2 boi, 2 vaci, 2 viței și trăiau într-o sesie nouă (1 sesie avea aproximativ 30 ha), cultivau 6 câble și 2 merțe, și adunau 3 $\frac{1}{4}$ care fânațe. Aceștia locuiau într-o gospodărie împreună, în jos pe ulița Găvăneștilor (Ulicza Gavanyestilor), învecinându-se la răsărit și la apus cu Bălan George și Bălan Andrei, iobagii ai lui Bethlen Adam, iar la nord și sud cu ulița satului. Ștefănuț Petre era bolnav, dar practica meșteșugul rotăritului.

II. Gospodăria fraților Aczel (Oțel) Todor (32 ani) și Mihăilă (28 ani), Todor avînd 2 fii minori (Ioan-3 ani, Niculai-1 an). Aceștia trăiau într-o pâine, într-o sesie nouă, avînd aceleași obligații către stăpîn. Acești iobagi creșteau 2 boi, 4 vaci, 5 viței, 5 cai și 2 porci, cultiva 4 câble și 2 merțe și adunau 9 $\frac{1}{4}$ care fânațe.

III. Cel mai prosper iobag era Oțel Gavrilă (60 ani), care avea 2 fii (Todor-17 ani și Alexandru-14 ani), fiind jude de curte (udvarizsugya). Trăia într-o sesie nouă, unde cultiva 4 câble și 2 merțe, iar fânațe aduna în 16 $\frac{1}{4}$ care. În gospodărie avea 4 boi, 8 vaci, 15 viței, 1 cal, 22 oi, 1 capră, 12 porci, 4 stupi. Se învecina cu gospodăria lui Oțel Todor și Mihăilă la apus, la răsărit cu ulița satului, la nord cu grădina lui Pop Gavrilă, jelerul lui Bethlen Adam, iar la sud cu gospodăria iobagului Armeanca Gavrilă.

IV. Acesta din urmă, în vîrstă de 18 ani, trăia într-o sesie nouă cu frații săi minori (Pintea-10 ani, George-8 ani și cu mama jelerului Tanca Matei, unde cultivau 4 câble și 4 merțe și adunau 9 care fânațe. În gospodărie aveau 3 boi, 2 vaci și 1 vițel, situîndu-se pe ulița satului în jos, avînd vecin la nord pe Oțel Gavrilă.

V. Iobagul Ștefănuț Lup (66 ani) și fiul său mai tânăr Andron (26 ani) trăiau într-o pâine în aceeași gospodărie, pe o sesie nouă, avînd 4 boi, 3 vaci, 3 viței, 1 porc, și cultivau 4 câble și 2 merțe, iar fânațe aduna în 11 $\frac{1}{2}$ care. Gospodăria se învecina la Nord cu ulița satului, la Răsărit cu pârâul satului, numit Secu, la sud cu Holbură Lup, iobag a lui Bethlen David, iar la apus cu gospodăria iobagului Ștefănuț alias Mut Ioan.

VI. Acesta din urmă (32 ani) trăia pe o sesie nouă, avînd în gospodărie, de fapt o casă nouă, numai 2 porci, fără alte animale, dar cultiva 2 câble și 4 merțe, adunînd din fânațe 5 $\frac{1}{2}$ care, pentru care datora stăpînului 13 florini. Gospodăria era situată în aceeași direcție cu a lui Ștefănuț Lup, avînd la nord ulița satului, la sud gospodăria lui Holbură Lup, iobag a lui Bethlen David, la răsărit gospodăria lui Ștefănuț Lup și la apus ulița satului.

VII. Iobagii Butse Ioniță (30), Butse Gavrilă (37) și Butse Rus (20), erau frați și trăiau într-o pâine (gospodărie), locuind toți în casa nouă a lui Ioniță, iar în gospodărie țineau 1 vacă, 4 viței și 1 porc. Lucrau $\frac{1}{4}$ sesie veche și 1 sesie nouă, cultivînd doar 3 merțe și adunînd 5 care fânațe. Aceștia mai lucrau $\frac{1}{4}$ dintr-o sesie veche, de fapt o pustă care aparținea de Mijloceni și pentru care plăteau bir. Gospodăria lor, situată în apropierea râului secu pe ulița lui Rațiu(Racs), se învecina la nord cu rîul, iar la sud cu casa preotului român (ortodox) Precup (popa Prekupoláhpópájak Prundinháza) din Prund.

VIII. Iobagul Ștefănuț Macavei (40 ani) era fiul mai mare a lui Ștefănuț Lup și era crainicul satului. Acesta locuia pe o sesie nouă, și ținea în gospodărie 2 vaci, 3 viței, 1 porc. Gospodăria era situată lângă pârâul secu, învecinându-se la nord cu Dania Gavrilă, iobag a lui Bethlen David, la vest cu ulița Oțelenilor, la sud cu ulița satului, iar la răsărit cu pârâul secu.

IX. Iobagul Buleu Dumitraș (36 ani) traia într-o sesie nouă cu cei doi fii ai săi minori (Leonte-9 ani, Ioan-8 ani), pe care cultiva 2 merțe și aduna fînațe în 14 $\frac{1}{2}$ care. În gospodărie ținea 2 boi, 1 vacă, 2 viței, 6 oi, 2 capre, 1 porc.

X. Fratele său, iobagul Buleu Simion (30 ani) cu fiul minor Ioniță (6 ani), era pușcaș și trăia într-o sesie nouă, avînd aceleași valori la culturile agricole și la fânațe. Avea în gospodărie

2 boi, 2 viței, 2 cai, 11 oi, 1 porc. Gospodăriile celor doi frați Buleu Dumitraș și Simion, se aflau una lângă alta în sus pe Prundul Secului, cea a lui Dumitraș se situa la Nord și cea a lui Simion la sud, învecinându-se la răsărit cu locul numit Podirei, la apus și la nord cu iobagii lui Bethlen Adam, Lăzăruț Criste și Girle Flore, iar la sud cu râul secu.

XI. În apropiere se afla și gospodăria lui Curtian Grigore (53 ani), cu cei 4 fii ai săi (Irimia-20 ani, Alexandru-17 ani, Georgiță-14, Maței-9 ani). Acesta era pușcaș și trăia pe o sesie nouă, unde cultiva 2 câble și aduna doar 1 car cu fân. Fiind situat undeva la marginea satului, în sus pe Prundul Secului, dincolo de râul secu, care curgea pe la apus, având la răsărit locul numit Podirei, ținea mai multe animale, pe care le păștea: 1 vacă, 2 viței, 1 cal, 39 oi, 21 capre, 2 porci. La Nord și la Sud se învecina cu Ioan Curtian și Gavrilă Curtian, iobagi ai lui Bethlen Adam. Așadar, aceste 11 gospodării iobăgești, formate din 18 bărbați și 12 fii, aveau împreună 19 boi, 24 vaci, 37 viței, 10 cai, 78 oi, 24 capre, 22 porci, 4 stupi, 11 sesii noi, $\frac{1}{4}$ sesii vechi, $87\frac{3}{4}$ care de fân.

În rândul supușilor lui Grigore Bethlen din Prund este conșcrisă și gospodăria unui jeler cu sesie, amintit mai sus. Este vorba de jelerul Moroșan Thodor (50 ani), fără fii, care trăia pe o sesie nouă, unde cultiva 2 merțe și plătea taxă de 4 florini la stăpân. Avea în gospodărie doar 1 vacă și 1 vițel, căci era pescar și trăia din pescuit. Gospodăria lui se afla în Lunca Prundului szekului, în locul numit Balta Ciumagului, la nord având șoseaua națională și la sud râul Tiha, la est locul de coasă a lui Forfotă Vasile, jeler pe domeniu fiscal, iar la vest fâgădăul (cârciuma) stăpânului Grigore Bethlen. În Lunca Tihii au fost înregistrate 28 gospodării de iobagi ai lui Grigore Bethlen, din care unii erau pușcaș, alții lucrau pe moara cu firez a stăpânului, unul fiind cioplitor, iar altul cârciumar (Pavălean Maței), luând în concesiune cârciuma stăpânului. Aici au fost conșcrise și 2 gospodării de jeleri, (un jeler fiind pușcaș), care aveau multe animale, în comparație chiar cu ale iobagilor¹³.

Conșcrierea întocmită la 1762 de către comisia generalul Bucow, după confruntările religioase din deceniul al 6-lea, prezintă din nou situația confesională a preoților, bisericilor și al familiilor de credincioși și averea bisericii, indicând un ușor spor demografic față de cel înregistrat în conșcrierea din 1750. Astfel, în Bârgăul de Jos (desigur Rusu-Bârgăului), au fost conșcrite 120 familii, din care 7 greco-catolice, dar exista 1 biserică ortodoxă, 1 casă parohială și 2 preoți greco-catolici, fiindcă preoți ortodocși nu erau în localitate. Avea bisericii consta într-un teren arabil de 6 câble grâu și fânațe de 4 care de fân. Bârgăul de Sus, cu satele Joseni, Mijloceni, Suseni, Prund, Tiha și Colibița (Bistrița Bârgăului) avea 14 preoți uniți care păstreau 521 familii de greco-catolici, iar cele 520 familii de ortodocși nu aveau preoți, deși existau 5 biserici ortodoxe și abia 2 greco-catolice și 1 casă parohială. Avea acestor biserici însuma teren arabil de 12 câble de grâu și fânațe de 9 care¹⁴. Așadar, potrivit acestei conșcrieri, în toată Valea Bârgăului trăiau la acea dată 1161 familii de credincioși. Dacă socotim 5 membri într-o familie, așa cum consideră demografia istorică media pentru această perioadă, rezultă aproximativ 6000 locuitori pe valea Bârgăului.

Prima conșcriere după reînființarea episcopiei ortodoxe a Transilvaniei, ordonată la începutul anului 1767 de către noul episcop ortodox Dionisie Novacovici pentru înregistrarea efectivului de credincioși ortodocși și a parohiilor, prezintă un număr de aproximativ 4000 de ortodocși în 5 localități din Bârgăul de Sus. Au fost conșcriși credincioșii de parte bărbătească și de parte femeiască după cum urmează: la Bârgăul de Sus (Joseni) 481 bărbați și 530 femei; la

¹³*Ibidem*, filele 15-52. Cel mai bogat jeler a lui Grigore Bethlen era Prale Istrate (60 ani) din Bistrița Bârgăului, care locuia în locul numit Bridireasa: 2 boi, 5 vaci, 9 viței, 4 cai, 21 oi, 10 capre, 2 porci, 4 stupi.

¹⁴*Izvoare de demografie istorică, vol. I, (secolul al XVIII-lea. Transilvania)*, p. 333.

Mijloceni 235 bărbați și 264 femei; la Suseni 350 bărbați și 364 femei; la Prund 410 bărbați și 410 femei, iar la Bistrița (Bârgăului) 500 bărbați și 500 femei¹⁵. Se poate observa că la Prund și Bistrița Bârgăului numărul credincioșilor de parte bărbătească erau egal cu cel al credincioșilor de parte femeiască. După cum rezultă din această conscrierea, Prundul se situa ca număr de populație după Joseni și Bistrița Bârgăului, însă față de conscrierea din 1750 populația a crescut în această localitate cu mai mult de 20% (653>820), dacă socotim numai pe cei de confesiune ortodoxă.

Între 17 octombrie și 12 decembrie 1777 se desfășoară o altă conscrierea pe domeniul Bârgău. Este vorba de conscrierea bunurilor și a supușilor care au aparținut familiei nobile princiară Apafi Mihai, rămasă fără moștenitori, și care prin înrudiri de sânge au ajuns în posesia contelui Bethlen Paul și a fiilor săi(Lajos, Grigore, Laszlo, Ioan și Nicolae). Principele Apafi a avut aici 2 curii nobiliare; una în Bârgăul de Jos sau Rus (Also Borgo alias Rusz)și alta în Bârgăul de Sus sau Bârgăul Mare (Felső vagyis Nagy Borgo). În Bârgăul Mare deținea două curți nobiliare, 1 cârciumă alodială, precum și pământ arabil și fânață în regim alodial (exploatate numai în folosul stăpânului domenal). În prima curie domenală, cea veche, deținea pământ arabil în locul numit șes, iar fânațe pe Valea Ciorii în Prund și în alte 4 locuri. În privința supușilor, aceștia fiind conscriși ca de obicei capii de familie, la Josenii Bârgăului sunt înregistrați 20 iobagi și 7 jeleri cu sesie, la Mijloceni 19 iobagi și 11 jeleri cu sesie, iar la Suseni 6 iobagi și 5 jeleri cu sesie. Se cunoaște faptul că jelerii, de regulă, nu dețineau sesie, însă pe domeniul Bârgău aceștia posedau sesie, având numai jumătate din obligațiile iobagilor. În posesia Prundul Secului sunt înregistrați 9 iobagi: Indreica Simion și fratele său Indreica Nicolae, care trăiau într-o gospodărie cu fiii lor pe o sesie iobăgească; Indreica Ioan și fratele său Indreica Maței, care trăiau într-o gospodărie cu fiii lor pe o sesie iobăgească; Indreica Ștefan și fiii săi cu o sesie; Frijan Gavril și fiii săi cu o sesie; Monda Simion și fiii săi cu o sesie; Indreica Chirilă și fiii săi cu o sesie și văduva iobagului Greab Simion și fiii cu o sesie. Jeleri la Prundu Bârgăului sunt înregistrați mai mulți decât iobagii, respectiv 12, după cum urmează: Hornie (Cornie ?) Gavril cu o sesie; Hornie Crăciun și fratele său Sava, cu fiii lor, într-o sesie; Moldovan Vasile și fratele său Flora, cu fiii, într-o sesie; Frijan Gligor cu fiii într-o sesie; Flămând Tănase cu fiii într-o sesie; Puie Lup și fratele său Ioan, cu fiii într-o sesie; Ropa Simion și fiii într-o sesie; Văduva lui Flondor Lup cu fiii într-o sesie; Moldovan Todor cu fiii într-o sesie. Tiha nu este consemnată ca posesie, probabil pentru că aproape în întregime a aparținut familiei nobile Apafi și fiscului. Astfel, aici în curia veche sunt înregistrați 36 gospodării iobăgești și 35 jelerești. În posesia Bistrița Bârgăului, sunt conscrise 12 gospodării iobăgești și 1 jeler cu sesie. În Bârgăul de Jos (Rus) au fost conscrise 15 gospodării iobăgești și 2 ale jelerilor. Sesii deserte au fost înregistrate numai în Bârgăul de Sus, 2 la Mijloceni și 1 la Tiha, iar la Prund o sesie desertă veche și una nouă a iobagului Alb Simion. De asemenea, sunt înregistrați 15 iobagi fugiți: 2 din Suseni, 2 din Mijloceni, 8 din Tiha, 1 din Bistrița Bârgăului și 2 din Rus¹⁶.

A doua curie nobiliară se afla în Josenii Bârgăului, pe ulița podului, unde exista și o cârciumă alodială. Arabil alodial se afla în două locuri, iar loturi de coasă alodiale se aflau în 3 locuri și pe Valea Ciorii în Prund. La cea de-a doua curie, conscrierea supușilor s-a realizat în aceleași localități și pe cele două categorii; iobagi și jeleri, aproximativ în număr egal cu cele din prima curie. Astfel, la Joseni au fost înregistrate 17 gospodării iobăgești și 8 gospodării de jeleri cu sesie, la Mijloceni 21 iobăgești și 9 jelerești, iar la Suseni 6 iobăgești și 5 jelerești. În Prundul Secului sunt înregistrate 9 gospodării iobăgești cu sesie, unde apar menționați pe lângă capul

¹⁵*Ibidem*, p. 387.

¹⁶Arhivele Naționale-Serviciul Județean Cluj, *fond familial Bethlen de Criș*, dosarul 137, filele 2-23.

gospodăriei și fiii acestuia, după cum urmează: Indreica Dumitru, Indreica Ioan, Greab Todor, Indreica Ioniță, Guguluț Andrei, Bozga Grigore, Indreica Gavril, Surdui Ioan și Surd Cifor. La fel ca în prima curie, cea veche, la a doua în Prund figurau mai mulți jeleri decât iobagi, respectiv 11, pe 8 sesii. Dintre aceștia numai 6 locuiau individual cu fiii lor într-o sesie: Forfotă Pavel, Forfotă Ioan, Hornie (Cornie ?) Alexandru, Forfotă George, Huruban Vasile și Moldovan Ioan. Ceilalți 5 trăiau câte 2 și 3 pe o sesie, anume: Hornie Ioan, Hornie Simion și Hornie Sava cu fiii lor pe o sesie, iar Forfotă Alexandru și Forfotă Andron cu fiii lor pe altă sesie. La Tiha, care nu este menționată ca posesie, apar din nou cei mai mulți iobagi și jeleri: 36 iobagi și 35 jeleri cu sesie. La Bistrița Bârgăului au fost consemnați 12 iobagi și 3 jeleri cu sesie, în timp ce la Bârgăul de Jos (Rus) 16 iobagi și 4 jeleri cu sesie. Sesii deserte au fost înregistrate 1 în Mijloceni, 1 în Suseni și 1 la Tiha, iar la Prund pe lângă sesia desertă a lui Alb Simion și o sesie nouă desertă folosită de Indreica Dumitru în hotarul Tihii, pentru care plătea bir.

În rândul iobagilor fugiți de pe această curie sunt consemnați 1 la Suseni, 7 la Tiha, 2 la Bistrița Bârgăului și 1 la Rus, iar la Prund fiul lui Alb Simion, Știop Vonuț și Bozga Toader¹⁷. Iobagii și jelerii de pe această a doua curie au fost împărțiți în timp și pe o curie fiscală, care va trece și acesta în stăpânirea familiei Bethlen, conform unei conșcrieri din 26 martie 1778. Curtea din Joseni a trecut în proprietatea lui Bethlen Pal. În Bârgăul de Sus acesta stăpânea peste 8 iobagi și 4 jeleri cu sesie la Joseni, 10 iobagi și 5 jeleri cu sesie în Mijloceni, 3 iobagi și 2 jeleri cu sesie în Suseni, 18 iobagi și 20 jeleri cu sesie la Tiha, 6 iobagi și 3 jeleri cu sesie la Bistrița Bârgăului, iar la Prund 5 iobagi cu 1 sesie (Indreica Dumitru și fiii, Guguluț Andrei și fiii, Indreica Gavril și fiul, Bozga Grigore și fiul și Indreica Ioan), precum și 3 jeleri cu 1 sesie (Forfotă Ioan și fiii, Forfotă Pavel și fiii, Huruban Vasile). În Bârgăul de Jos (Rus) stăpânea peste 9 iobagi și 2 jeleri cu sesie.

A doua curte fiscală aflată în Prundul Secului, lângă sesie desertă a lui Indreica Dumitru și râul Bistrița (așadar, în proximitatea gării de astăzi), a trecut în proprietatea grofilor Bethlen Lajos și Bethlen Grigore. Arabii alodiali aveau la locul numit Șes și în Capul Câmpului, iar loturi de coasă la Hoșdoșeu și la Sineica, iar în Bârgăul de Jos în locul numit la Dineț. Aceștia stăpâneau peste 9 iobagi și 4 jeleri cu sesie la Joseni, 11 iobagi și 4 jeleri cu sesie la Mijloceni, 3 iobagi și 3 jeleri cu sesie la Suseni, 17 iobagi și 16 jeleri, 6 iobagi și 1 jeler cu sesie la Bistrița Bârgăului, iar la Prund 4 iobagi cu 1 sesie (Indreica Ioniță și fiii, Surdui Ioan și fiii, Greab Todor și fiul, Surd Cifor și fiul), precum și 8 jeleri, din care 3 cu 1 sesie (Forfotă George și fiii, Hornie Alexandru și fiul, Moldovan Ioan și fiul) și 5, care trăiau pe 2 sesii (frații Forfotă Alexandru și Forfotă Andron cu fiii lor, și frații Hornie Ioan, Simion și Savu cu fiii lor)¹⁸.

Un document întocmit în jurul anului 1780 dezvăluie un număr însemnat de iobagi și jeleri care au fugit de pe domeniile nobiliare din Bârgău ale familiei Bethlen. Astfel, potrivit acestui document, în Moldova au fugit 39 iobagi bârgăuani, iar în satele apropiate alți 8 (1 la Iad "Livezile", 1 la Sebiș, 3 la Dorolea și 3 la Cușma)¹⁹. Din aceste conșcrieri este greu de apreciat numărul exact al locuitorilor din localitățile de pe valea Bârgăului. Desigur, nu erau mai puțini decât în conșcrierea din 1767, în pofida emigrării în Moldova sau pe alte domenii. Un raport oficial despre granița Bucovinei, întocmit în septembrie 1781, menționează faptul că Valea Bârgăului, considerată a fi un sat răsărit, care se învecina cu Bucovina, ar fi locuită de aproximativ 1900 familii (so beiläufig in 1900 Familien bestehen)²⁰.

¹⁷*Ibidem*, filele 24-37.

¹⁸*Ibidem*, filele 38-47.

¹⁹*Ibidem*, fila 335.

²⁰*Documente privitoare la istoria Românilor*, editat de Eudoxiu Hurmuzaki, Vol. VII, București, 1876, p. 490.

Numărul locuitorilor se poate estima cu mai multă precizie după datele oferite de conscrierea camerală efectuată în vara și toamna anului 1783 cu prilejul procesului de militarizare a bârgăuanilor și în scopul despăgubirii stăpânilor de domeniu. Această conscrierea, păstrată într-o variantă cu 4 tabele în arhiva fiscală a Ungariei²¹, a fost analizată din punct de vedere al bunurilor și al prestațiilor supușilor către stăpânii domeniali din familia conților Bethlen²². Pe lângă bunuri, conscripția oferă informații foarte prețioase cu caracter demografic: numărul caselor, numele capilor de familie, a fraților celibatari și a copiilor de parte bărbătească.

Astfel, cu toate că este analizată suficient de bine situația economică și socială a țăranilor bârgăuani, conscrierea fiind doar parțială, nu prezintă numărul total al supușilor. Rețineam din această analiză că la 1783 pe valea Bârgăului existau 729 familii de țărani iobagi și 125 familii de țărani jeleri, așezate pe 564 sesii (44 sesii fiind pustii (deserte)), pentru folosirea cărora țăranii prestau 523 slujbe iobăgești și 45 slujbe jelerești, ceea ce înseamnă că restul de 206 iobagi și 80 jeleri își răscumărau slujbele în bani. În privința șeptetului aceste familii de țărani dețineau împreună 250 cai, 627 boi, 971 vaci, 608 viței, 2420 oi și capre, 484 porci și 292 stupi²³.

Recent a fost publicată aproape întreaga conscripție²⁴, astfel încât se poate calcula cu multă aproximație numărul familiilor pe localități. Conscripția părților posesionare ale nobililor Alexiu, Alexandru, Iosif, Nicolae, Ludovic (Lajos) și George Bethlen se află în fondurile Anton Coșbuc și Iulian Marțian de la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, iar părțile posesionare ale lui Paul și Adam Bethlen în Directoratul fiscal din Arhivele Naționale Maghiare. Din păcate-așa cum arată autorii-conscrierea părții posesionare a lui David Bethlen nu a fost încă identificată²⁵. În pofida acestei carențe, conscrierea redă cât mai fidel starea și efectivul locuitorilor de pe acest domeniu, fiind și ei interesați să declare cu exactitate această stare, după care urmau să fie trecuți la statutul de grăniceri.

Potrivit analizei făcute pe această conscriere cu părți posesionare, rezultă că țăranii români de pe Valea Bârgăului era împărțiți în două categorii: *iobagi* și *jeleri*. Gospodăriile iobagilor, în proporție covârșitoare, se cifrau la 854, iar cele ale iobagilor la 219. Comparativ cu anul 1780, așa cum prezintă o rubrică din conscrierea, la 1783 erau deja cu 42 gospodării de iobagi mai multe. Altfel spus, dacă la 1780 au fost înregistrate 812 gospodării iobăgești, la 1783 erau deja 854, o creștere cu 6 %. Gospodăriile de jelerii au rămas la același nivel²⁶.

Însă, potrivit centralizatoarelor de la finalul conscrierii pe Valea Bârgăului, la 1780 trăiau 993 familii de iobagi și 364 familii de jeleri, iar în 1783 erau 1041 familii de iobagi și 316 familii de jeleri. Dacă comparăm datele rezultă că 48 de familii de jeleri s-au transformat în 1783 în familii de iobagi, numărul total de familii țăărănești rămânând de fapt același, anume de 1357. Aceste familii trăiau și lucrau pe 903 sesii locuite, iar 65 sesii erau pustii. Creșteau 528 cai, 1255 boi, 1983 vaci și 1227 viței, 4717 oi și capre, 708 stupi de albine și 978 porci. Aceste cifre ni se par mai apropiate de realitate și indică ocupația pastorală a acestor țărani dintr-o zonă deluroasă și muntoasă. De asemenea, pe această vale brăzdată de ape funcționau aproape 70 de mori de făină, lemne și piue, cele mai multe aparținând lui George și Paul Bethlen, dar folosite de iobagi. La momentul conscrierii pentru militarizare numai 13 țărani erau declarați ca fiind fugiți, ceea ce

²¹Arhivele Naționale Istorice Centrale-București, *Microfilme Ungaria*, rola 373.

²²Ioan Pop, *Situația țăranimii de pe Valea Bârgăului în lumina conscripției din 1783*, în „File de Istorie”, nr. VI, Bistrița, 1989, pp. 136-148,

²³*Ibidem*, p. 148.

²⁴*Bârgăul sub pajura Imperială*, Ediție de texte și tabele, studiu introductiv și note, Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Andreea Salvan, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, pp. 163-336.

²⁵*Ibidem*, p.9.

²⁶*Ibidem*, p. 37-38.

înseamnă că unii s-au întors din pribegie, aflând că vor fi trecuți în rândul grănicerilor. Trei dintre fugari erau din Prundul Bârgăului: Ilie Corniță, iobag a lui Alexiu Bethlen, era fugit în Moldova; Toader Tăloi, iobag a lui Nicolae Bethlen era în pribegie și nu se știa unde, la fel și Ioan Bogat, căsătorit și iobag a lui Alexandru Bethlen²⁷.

Conscripția posesională a lui Adam Bethlen înregistrează la Prundul-Bârgăului numai 2 familii iobăgești, a lui Cririlă Andreica și Rus Monda Vasile, fiecare cu 3 fii sub 17 ani. În gospodăria lui Chirilă Andreica creșteau 1 cal, 2 boi, 5 vaci, 2 viței, 20 oi și capre, 2 porci, iar în gospodăria lui Rus Monda: 4 cai, 2 vaci, 1 vițel, 6 oi, 4 stupi, 2 porci. De asemenea, Adam Bethlen stăpânea și peste familia unui jeler. Acesta, pe nume Flămând Pintilie, de 26 ani, trăia într-o gospodărie cu frații Ioan (47 ani) și Mihăilă (30 ani), având și 1 copil de 2 ani. Aceștia creșteau 2 cai, 6 boi, 4 vaci, 2 viței, 4 porci²⁸. În posesia lui Iosif Bethlen figurau 20 numere de casă (de la 31 la 51) în Prundu-Bârgăului, ceea ce reprezenta 18 gospodării iobăgești, 2 sesii pustii și 1 gospodărie de jeleri. Alb Toder (56 ani) era jude domenal și avea în gospodăria sa 1 cal, 1 bou, 2 vaci, 2 porci. Nici ceilalți iobagi nu aveau gospodăria mai înstărită. Se detașa iobagul Gore Ioan (63 ani) cu 4 băieți minori: 1 cal, 2 boi, 3 vaci, 15 oi, 2 stupi, 2 porci, iar cel mai puțin înzestrați erau din familia jelerului Burbule Constantin și a fraților săi, George și Ioan, cu 4 băieți minori²⁹. La posesia lui Nicolae Bethlen au fost înregistrate în Prund 23 numere de casă (de la 43 la 66), din care 23 gospodării iobăgești, 1 de jeleri, 1 sesie nelocuită. Alb Maftai era jude domenal și avea în gospodărie 1 cal, 2 vaci, 2 viței. Jelerul Moldovan Urs (80 ani) era socotit bătrân sărman, la fel și iobagul Ciapa Simion (70 ani). În gospodăria iobagului Curtian Grigore (50 ani) cu trei băieți minori, se aflau 3 vaci, 2 viței, 14 oi, 1 porc, fiind printre cei mai înstăriți³⁰. De posesia lui Ladislau Bethlen din Prund aparțineau gospodăriile de la numărul de casă 65 la 83, din care 17 de iobagi, 2 de jeleri. Curtian Alexa (55) ani era jude domenal, avea trei băieți (între 3 și 16 ani), și ținea 2 boi, 2 vaci, 2 porci. Mihăilă Oțelea (57 ani) cu trei copii (1-10 ani) avea în gospodărie 3 cai, 2 boi, 3 vaci, 1 vițel, 10 oi, 3 porci. Frații Buleu Simion (65 ani) și Ioniță (40 ani), care avea un fiu, țineau în aceeași gospodărie 4 cai, 6 boi, 2 vaci, 3 viței, 10 oi, 6 stupi, 3 porci. Ștefanuț Macavei (79 ani) era înregistrat ca bătrân sărman, dar trăia în aceeași gospodărie cu fiul său Leonte (25 ani), având 2 boi, 4 vaci, 4 viței, 2 porci. Două gospodării iobăgești erau împărțite între frați, care lucrau patru sesii separate³¹. La posesia lui Alexiu Bethlen au fost înregistrate 35 numere de casă (de la 200 la 235), care cuprindea 30 gospodării iobăgești, 4 jelerești și gospodăria libertinului Cismaș Andrei (70 ani), cu trei băieți, acesta fiind scutit de slujbe iobăgești. **Jude domenal era Vasile Vrăsmaș (59 ani), cel mai înstărit din localitate, deoarece deținea singur 2 sesii, una locuită și una pustie. Avea trei băieți (9-19 ani) și ținea în gospodărie 10 cai, 6 boi, 2 vaci, 4 viței, 60 oi și capre, 5 stupi și 6 porci.** Pe sesia văduvei lui Anisie Cioronca se creșteau 56 porci, deci era o mică fermă, care se întindea pe 16 sesii. Dania Toma (60 ani) era orb, dar avea 6 băieți (7-25 ani), cu care trăia într-o gospodărie (2 boi, 2 vaci, 2 viței, 1 porc). Patru gospodării iobăgești erau împărțite între frați, care lucrau pe opt sesii separate³². Lui Paul Bethlen îi aparțineau 12 sesii, din care 8 erau gospodării iobăgești, 2 jelerești și 2 pustii (însă folosite de 1 iobag din Suseni și de un iobag a lui Grigore Bethlen). O gospodărie cu 2 frați, Andreica Ioan (47 ani) și Gavril (40 ani), care avea 1

²⁷Vezi centralizatoarele: *Ibidem*, p. 325-326, 330-336.

²⁸*Ibidem*, p. 184.

²⁹*Ibidem*, p. 191-193. Pentru numele familiilor de iobagi și jeleri se poate consulta conscrierea.

³⁰*Ibidem*, p. 201-205.

³¹*Ibidem*, p. 219-222.

³²*Ibidem*, p. 271-278.

fiu (10 ani), lucrau separat 2 sesii. Trebuie menționat că cei care lucrau sesii separate, deși trăiau în aceeași casă, își creșteau și animalele separat, ori erau înregistrați separat. În schimb, Forfotă Ioan (69 ani) și fiul Ștefan (21 ani), trăiau într-o gospodărie și lucrau pe aceeași sesie, având împreună 1 cal, 4 boi, 2 vaci, 40 oi și capre, 1 porc³³. Conscriptia posesionară a lui Grigore Bethlen înregistrează 18 numere de casă (de la 113-130), din care 12 gospodării de iobagi și 5 gospodării de jeleri cu sesie. **La o sesie cu numărul de casă 118 figurează preotul din sat Popa Badi(u).** La numărul de casă 125, existau trei gospodării, cu 2 sesii. Iobagul Toader Greab (35 ani), care trăia cu fratele Mihai (20 ani), având un copil de 1 an, ținea în gospodărie 2 cai, 4 boi, 4 vaci, 2 viței și 1 porc. Jelerul Constantin Badi (34 ani, devenise iobag, avea 1 fiu (Ioan de 10 ani) și ținea în gospodărie 3 cai, 4 vaci, 4 viței, 22 oi, 1 porc și 9 stupi. Iobagii Chirilă Covaci (32 ani) și Vasile (35 ani), frații care locuiau în aceeași gospodărie, primul se menționează că lucra la moara de scânduri, iar al 2-lea, care avea 5 fii (între ½ și 11 ani), ținea în gospodărie numai 1 cal, 1 vacă, 1 vițel, 2 porci³⁴. Așadar, dacă luăm în calcul cele 130 gospodării din Prundu Bârgăului înregistrate în această conșcripție cu media de 5 membri pe gospodărie cu 1 familie, conform demografiei istorice, rezultă un număr de 650 locuitori. Însă, dacă adăugăm faptul că mai mult de 1/3 din aceste gospodării erau locuite de câte 2 și chiar 3 familii, mai putem adăuga încă vreo 200 de locuitori. De asemenea, dacă ținem cont de faptul că lipsește din conșcriere partea de posesiune a lui David Bethlen, atunci putem estima numărul locuitorilor din Prundul Bârgăului la aproape 1000 locuitori, într-o ușoară creșterea față de conșcrierea confesională din 1767, când au fost înregistrați 820 locuitori.

Intrarea Văii Bârgăului în regimentul de graniță a creat condiții social-economice mai favorabile pentru sporul demografic. Prundul a devenit centru administrativ și militar al companie a III-a din Regiment³⁵, ceea ce a favorizat creșterea numărului locuitorilor și prin așezarea alogenilor în localitate. **În octombrie 1785 Prundului i se acordă dreptul de a ține târg săptămânal³⁶, iar în anul următor aici se înființează o școală trivială³⁷.** I.H. Benigni Edl. .v. Mildeberg, secretar la Comanda generală a armatei din Transilvania, în lucrarea sa *Schiță statistică a regimentelor de graniță din Transilvania*, apărută în germană la Sibiu în 1816, arată că în 1803 în regimentul II român de graniță de la Năsăud existau 29404 locuitori, iar cu 10 ani mai târziu 29693³⁸. O curbă descendentă din punct de vedere demografic a suferit regimentul de graniță în urma războaielor napolioniene de la începutul secolului al XIX-lea și din cauza mării foamete din 1813-1817. O circulară vicarială din 1817 se referă la numărul celor morți de foamete și a celor care au emigrat în Moldova din cauza foametei. Iar un raport militar din 4 septembrie același an arată că în urma războaielor în regiment se aflau 2317 invalizi total, la care se adugă și numărul mare de invalizi parțial, astfel încât bilanțul prezintă o cifră care nu atingea 30000 de suflet în întreg cuprinsul regimentului cu cele 44 comune grănicerești³⁹. Măsurile de redresare luate de administrația imperială au condus la relansarea economică îmbunătățirea sistemului sanitar și a determinat creșterea populației. Depășind această etapă,

³³Ibidem, p. 299-301.

³⁴Ibidem, p. 323-328.

³⁵Ioan Pop, *Istoria regimentului II românesc de graniță de la Năsăud (1762-1851)*, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 1999, p. 125.

³⁶Dorin Dologa, *Aspecte istorice și economice privind Valea Bârgăului*, în „Anuarul Bârgăuan”, an VII, nr. 7, 2017, p. 79.

³⁷Ioan Pop, *op. cit.*, p. 70.

³⁸Apud, *Izvoare de demografie istorică. Transilvania*, vol. II (Secolul al XIX-lea-1914), editat de Iosif. I. Adam și Ioan Pușcaș, București, 1983, p. 46.

³⁹Ioan Pop, *op. cit.*, p. 114-115.

Transilvania intră și ea ca întregul continent european în noul regim demografic, caracterizat de stabilitate. Populația europeii de la 1800 până la primul război mondial a crescut de 2 ori și jumătate⁴⁰. Făcând o analiză asupra demografiei și geografiei Transilvaniei, același I.H. Benigni Edl. .v. Mildenberg, publică tot la Sibiu o lucrare în 1837, în care arată cum populația Transilvaniei a crescut cu un sfert între 1786 și 1832 (de la 1577515 la 2034373), iar în privința regimentelor de graniță în același interval, în ciuda pierderilor însemnate din timpul războaielor, și aici populația a crescut cu peste 20%, adică cu 38849, de la 134144 în 1786 la 172993 în 1832⁴¹.

Imediat după revoluția din 1848-1849, curtea de la Viena a ordonat recensământul general al populației din țările coroanei, acesta realizându-se în 1850-1851. Cu toate inerentele omisiuni⁴², recensământul oferă o imagine asupra efectivelor umane pe naționalități, în chiar anul desființării regimentului II român de graniță. **Astfel, Prundul care devenise centru administrativ, potrivit recensământului, era din punct de vedere demografic cea mai mare localitate, cu 1519 locuitori, din care 1490 români, 5 unguri, 7 sașii și 17 de alte naționalități.** Urma Bistrița Bârgăului cu 1437 locuitori, din care 1411 români, 1 ungur și 25 de alte naționalități. Cu 1384 locuitori este înregistrată Tiha (1382 români și 2 unguri), iar Josenii Bârgăului cu 1047 locuitori (1038 români și 9 de alte naționalități)⁴³.

Primul recensământ modern efectuat în Transilvania la 1857 ne indică din nou Prundul cu numărul cel mai mare de locuitori de pe Valea Bârgăului. Populația prezentă se cifra la 1703, din care 1644 erau localnici, iar 59 erau străini. Ei trăiau în 457 locuințe, reprezentând 433 case. După confesiune, 1538 erau ortodocși, 76 greco-catolici, 50 romano-catolici, 3 calvini și 12 luterani. După starea civilă, 316 bărbați și 319 femei erau căsătoriți, iar 35 bărbați și 80 femei erau văduve. Bărbați în vârstă de peste 60 de ani erau 62, iar femei 28. Persoanele mature se clasificau după ocupație în felul următor: firește cei mai mulți agricultori, respectiv 343, 18 zilieri, 10 funcționari, 8 militari, 5 industriași, 1 sanitar, 1 preot⁴⁴. La Bistrița Bârgăului, situată după Prund din punct de vedere demografic, spre comparație, populația se cifra la 1576 locuitori, din care 1241 erau ortodocși. Ocupațional, cifrele se prezintă astfel: 286 agricultori, 27 militari, 4 industriași, 2 funcționari și 2 preoți⁴⁵.

Recensământul din 1880, care a dorit să pună în relief naționalitatea, religia și nivelul de cultură, indică o creștere a populației la Prundu Bârgăului cu peste 300 locuitori în numai 23 ani. Astfel, la 1880 populația se cifra la 2011 locuitori, care trăiau în 488 case. Dintre acești locuitori numai 467 erau alfabetizați. Creșterea populației este explicată nu doar de sporul natural, ci și de pătrunderea și stabilirea alogenilor în această localitate, fapt dovedit etnic și religios. Așadar, deși ortodocși indigeni reprezentau majoritatea, respectiv 1662, la care se adăugă 99 greco-catolici, crește numărul romano-catolicilor la 104 (dublu față de recensământul anterior), și semnificativ a celor protestanți (13 calvini, 45 luterani, 2 unitarieni). De asemenea, acest recensământ consemnează prezența la Prundu-Bârgăului a unui număr de 86 izraeliți, un număr care va crește mereu în deceniile următoare. Din punct de vedere etnic, 1653 locuitori s-au declarat vorbitori de

⁴⁰Massimo LiviBacci, *Populația în istoria Europei*, Polirom, Iași, 2003, p. 149.

⁴¹Apud, *Izvoare de demografie istorică. Transilvania*, vol. II, p. 55-56.

⁴²Pompei Boca, *Structura etnică a populației județului Bistrița-Năsăud la recensământul din 1850-1851*, în „File de Istorie”, nr. VI, Bistrița, 1989, p. 150-151.

⁴³*Ibidem* pp. 164-169.

⁴⁴*Recensământul din 1857. Transilvania*, Coord, Traian Rotariu, Editura Staff, 1997, p. 100-103.

⁴⁵*Ibidem*, p. 80-83. Din punct de vedere demografic Tiha se situa pe locul 3 cu 1525 locuitori, din care majoritatea absolută erau de confesiune greco-catolici, respectiv 1491. Militari erau 25, 2 industriași și 2 comercianți, 3 funcționari și 1 preot. Vezi *Ibidem*, p. 112-115.

română, 187 de germană, 23 de maghiară și 3 de ruteană⁴⁶. Comparativ, la Tiha erau 1793 locuitori⁴⁷, iar la Bistrița Bârgăului 1782⁴⁸.

La nivelul anului 1900 recensământul populației indică la Prundu-Bârgăului 530 case, populația localnică 2540, din care 11 militari. În plus, la Prund atunci mai locuiau încă 81 cetățeni străini, iar 7 erau plecați. După structura lingvistică, 1961 erau vorbitori de limbă română, 109 maghiară, 460 germană, iar 10 alte limbi. Din punct de vedere religios, 1857 erau ortodocși, 100 greco-catolici, 126 romano-catolici, 42 reformați calvini, 84 evanghelici luterani, 2 unitarieni și 329 izraeliți. Știa să crie și să citească 1078, iar 362 știa maghiară-limba oficială. Locuitori peste 60 de ani erau 202, 1250 erau bărbați, și 1290 femei. Abia 23 case aveau pereți din cărămidă sau zis și 6 erau acoperite cu țiglă, restul erau din lemn și acoperite cu șindrilă⁴⁹. Populația este în creștere datorită sporului demic și contextului socio-economic. Astfel, la recensământul din 1910, **la Prund sunt înregistrate 616 case**, deci cu 86 mai multe față de deceniul anterior. Iar populația localnică a crescut la 2758 locuitori, din care 9 erau militari. În localitate mai erau înregistrați 65 străini, iar 5 persoane plecate. Creșterea populației a fost mai cu seamă în rândul românilor băștinași, deoarece **2146 aveau limba maternă română, față de 118 maghiară și 463 germană, iar 2 locuitori vorbeau slovacă și 2 ruteană. Se poate constata și creștere în rândul evreilor, care potrivit religiei erau acum de 385**, față de 329 la 1900. Români ortodocși au fost înregistrați 2050, iar greco-catolici 113, în schimb scade numărul romano-catolicilor la 117, iar cel al luteranilor scade cu 1/3 la 58. De asemenea, și cei instruiți erau mai mulți, 1281 știind să citească și să scrie. Pe sexe populația era distribuită aproape egal acum, 1373 bărbați, 1785 femei, din care 247 erau peste 60 de ani. S-au mai construit încă 4 case din cărămidă, 12 având acoperiș din țiglă, iar restul de 587 erau din lemn și 604 acoperite cu șindrilă⁵⁰.

Registrele de naștere din Prundu Bârgăului, păstrate numai pentru **cei botezați ortodocși, care însă reprezentau majoritatea populației, sunt un barometru demografic**. Ele ilustrează în detaliu sporul natural al populației, ceea ce recensămintele sumarizau în decenii. Astfel, în perioada 6 septembrie 1851 până la sfârșitul anului 1860 la Prundu Bârgăului se nasc aproape 400 copii, botezați ortodocși. Din 6 septembrie 1851 până în 27 decembrie 1852 s-au născut 52 copii, dintre aceștia 5 au murit ulterior până la vârsta de 11 ani. Așadar, rata de mortalitate infantilă (până la 3 ani) era de cel mult 5 %, medie ce se va menține și în anii următori. Desigur, în general, mortalitatea era mult mai redusă, ceea ce a condus, în mod firesc, la creșterea populației. În primul deceniu registrele consemnează și starea socială, sau mai precis ocupația părinților celui botezat, astfel încât putem afla ce au devenit foștii grăniceri după desființarea regimentului. Trebuie menționat faptul că meseriile, de regulă, sunt consemnate în maghiară sau germană, dovedind astfel modul cum au fost asimilate, Cei mai mulți erau agricultori, unii erau pușcași (adică militari), paznici, tăietori de scânduri, zidari, dulgheri. De pildă, Alexa Buleu era dulgher (Zimmerman), George Rus era dulgher de drumuri. Cei din familiile Forfotă și Flămând erau morari. Filimon Vlad, Dănilă Bruj, Simion Monda, Pentelimon Bugnar erau șindrilari (faceau șindrilă pentru acoperișuri). Cifor Albu și Cosma Ușeri erau rotari, Paramon Tanca era

⁴⁶*Recensământul din 1857. Transilvania*, Coord, Traian Rotariu, Editura Staff, 1997, p. 92-93.

⁴⁷*Ibidem*, p. 96.

⁴⁸*Ibidem*, p. 82.

⁴⁹*Recensământul din 1900. Transilvania*, Coord, Traian Rotariu, Editura Staff, 1999, p. 182-185. Pentru numărul locuitorilor români din Prundu-Bârgăului vezi și: *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune românească din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, întocmit de ASTRA-Silvestru Moldovan și Nicolae Togan, ediția a II-a, Sibiu, 1919, p. 26.

⁵⁰*Recensământul din 1910. Transilvania*, Coord, Traian Rotariu, Editura Staff, 1999, p. 172-175.

lemnar sau tâmplar, Simion Albul croitor (szobo), iar Constantin Bruj cojocar (szucs), Cosma Buta și George Pădurar erau **korcsi**, iar Simion Bruj era Gerter (rotar). **Teodor Câmpean, Ioan Hasnăș și Teodor Vrăsmaș au fost preoți în comună, iar Timofte Albul făc.** Nu toți părinții celor născuți în Prund erau localnici și astfel nu reprezentau populația stabilă. Bunăoară, fierarul Teodor Trandafir și-a botezat copilul în 2 septembrie 1857, tot acum (pe 5 septembrie) își botează copilul zilierul Ion Necuț. În 16 noiembrie 1859 se naște Filip, **fiul lui Ioan Drenția și Nastasia, slujbași la oficiul poștal din Prund**⁵¹.

În 1855 s-au născut cei mai puțini copii, anume 31. În 1856 și 1857 s-au născut 47 copii și numai 43 în 1853. În 1860 s-au născut 56 și 57 în 1858. În 1859 și în 1861 s-au născut 63 copii. În următoarea decadă nașterile nu vor scădea sub cifra de 63. Numai în 1879 și 1881 sunt înregistrați 59 și respectiv 62 copii botezați. Vârful se atinge 1869 și 1871, când se nasc 81 copii, iar 86 în 1868. Cifrele aproape se dublează în comparație cu decada anterioară. Astfel, dacă în perioada 6 septembrie 27 decembrie 1851 s-au născut numai 7 copii, în luna octombrie 1873 au fost înregistrați 20 copii nou născuți. În 1882 au fost botezați 84 copii, iar în deceniul următor cifra nu va scădea sub 70, cu ușoară curbă descendentă în 1890 (57 copii) și 1891 (67 copii), la fel și în 1894 (60 copii) și în 1895 (64 copii). În primul deceniu din secolul XX, nașterile se cifrează la peste 80 copii născuți în fiecare an, în 1909 chiar 92, cu excepția anilor 1902 și 1910 (79 copii), 1904 (76 copii)⁵².

Desigur, înrolarea în 1914 a unui număr mare de bărbați pe front, în armata austro-ungară, va afecta Prundul și demografic. **De pe toată Valea Bârgăului au fost trimiși pe front 2003 bărbați, din care 309 și-au pierdut viața, 108 au rămas invalizi, iar 120 au dispărut. După statistica întocmită de preotul paroh din Prundul Bârgăului la 1922, pe front au fost trimiși 401 bărbați români, din care 332 în partea activă, 67 în partea sedentară, 1 internat. În timpul războiului au fost declarați morți 35, dispăruți 35, 17 invalizi și 50 răniți. În urmă au rămas 33 văduve și 121 orfani**⁵³. Primul război mondial avea să aducă și schimbări în rândul populației, căci românii băștinași din Prund rămân majoritari după unirea cu Regatul României. Astfel, pe la 1920 la Prund sunt consemnate 517 case, 2758 locuitori, din care 2187 români, unguri abia 18, germani 68, iar evrei 222⁵⁴.

Primul recensământ general al populației din regatul României Mari efectuat în 1930 indică un număr de 3138 locuitori în Prundul-Bârgăului, din care 1551 bărbați și 1587 femei. Aceștia locuiau în 648 clădiri și trăiau în 680 gospodării. Locuitorii cu vârsta de peste 65 de ani se cifrau la 88 bărbați și 56 femei⁵⁵. După apartenența etnică au fost înregistrați 2584 români, 325 evrei, 103 germani, 74 unguri, 29 țigani, 7 cehoslovaci, 6 ruși și 5 polonezi. Dintre aceștia vorbitori de limbă română ca limbă maternă s-au declarat 2609, deci cu 25 mai mulți decât apartenența etnică. Unguri cu toți vorbeau limba maghiară ca limbă maternă, germani doar 97 din 103, evreii din 325, numai 319 vorbeau idiș, iar din 29 țigani doar 21 vorbeau țigănească (romani). Din cei 6 ruși, 3 vorbeau rusă; din cei 5 polonezi 4 vorbeau polonă, iar din cei 7

⁵¹Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, registrul 933.

⁵²*Ibidem*, registrele 933-936.

⁵³Dorin Dologa, *Date istorice, economico-sociale și administrative privind Valea Bârgăului*, în „Anuarul Bârgăuan”, an VI, nr. 6, 2016, p. 81-82.

⁵⁴*Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, vol. II, editat de C. Martinovici și N. Istrati, Cluj, 1921, p. 35.

⁵⁵*Recensământul General al Populației României*, 1930, vol. I, p. 415, și vol. IX, p. 170.

cehoslovaci, 6 vorbeau cehă sau slovacă. De unde deducem că restul foloseau ca limbă maternă limba română⁵⁶.

Din punct de vedere al alfabetizării și școlarizării populației peste 7 ani, din care 1251 bărbați și 1283 femei, acest recensământ prezintă următoarele cifre: 982 bărbați și 826 femei erau alfabetizate din care majoritatea covârșitoare aveau numai instrucție primară, respectiv 804 bărbați și 733 femei, iar instrucție secundară 59 bărbați și 72 femei. În ceea ce privește studiile universitare doar 2 femei și 11 bărbați erau absolvenți de universitate. Cu școală profesională au fost înregistrați 84 bărbați și abia 7 femei. În schimb, majoritatea neștiutorilor de care aveau vârsta cuprinsă între 20 și 64 ani, respectiv 155 bărbați și 306 femei, ceea ce ne arată că instrucția prin școală a început să-și arate roadele la tinerii de vârstă școlară, între 7 și 19 ani⁵⁷.

Prundul, deși își păstrează statutul de centru al plasei Bârgău, și se situa la 1930 ca număr de locuitori înainte de Bistrița-Bârgăului cu 3029 locuitori și Tiha Bârgăului cu 2923⁵⁸, va fi depășit din acest punct de vedere de către Tiha Bârgăului, care în Enciclopedia din 1938 este trecută în rândul comunelor din județ cu un număr de peste 4000 locuitori, alături de Ilva-Mare, Rebrîșoara și Telciu⁵⁹. Asta se explică, desigur, și prin întinderea comunei și prin componența satelor.

Registrul cu membri localității Prundu-Bârgăului, întocmit în 1939, indică în jur de 3700 locuitori și aproape 800 numere de casă. Acest document este foarte important din punct de vedere demografic, întrucât arată data nașterii fiecăruia din familie, ocupația și confesiunea. Majoritatea erau țărani băștinași, dar pe strada principală sau soseaua națională erau așezați cei nou veniți cu profesii liberale ori comercianți și meseriași, majoritatea evrei⁶⁰. **Bunăoară, pe principală trăia rabinul Mihail Friedlender** cu 8 membri de familie și ajutorul rabinului Lazăr Herș cu soția, în total 28 evrei într-o locuință. Vecinul său era **zidarul german Krestel Ioan** cu soția. **Fierarul Kohler Ioan**, de confesiune greco-catolic, avea o familie de 6 membri și 3 servitori români. Urmau 6 gospodării de români (cu câte 6, 6, 9, 9, 4 și 2 membri). Familia **comerciantului evreu Rochnudt Max** avea 3 membri, iar a **meșterului evreu Vider Solomon** 9 membri. **Frizer în localitate era germanul Schrabel Adolf**, având o familie compusă din 9 membri. **Dodu Dumitru era cojocar** (avea 4 membri în familie), iar **Cristea Alexandru (5 membri în familie) și Belegan Mihai (3 membri în familie) erau pantofari**. Pantofari în comună mai erau și evreii Diamandstein Lazăr (4 membri în familie), Grunfeld Hillel (8 membri în familie) și Elias Zsidor (5 membri în familie). Comercianții din Prund erau majoritatea evrei: de pildă, Resler Maier (6 membri), Grunglas Zihl (2 membri), Kohn Wolf (8 membri), Marmorosch Israel (7 membri), Sorfstein Herman (4 membri), TauberFrid. (2 membri), LehrZsidor (4 membri), Scharfstein Nathan (3 membri) și alte 10 familii de comercianți evrei, unii așezați de curând în localitate. **Hângănuț Dumitru era comerciant român, așezat cu familia (5 membri) în localitate din 1937.** În februarie 1938 s-a așezat în localitate și evreul Goldblatt, de profesie cărăuș, care avea o familie compusă din 5 membri. Pe principală mai apar încă 15 gospodării de țărani români, având între 3 și 10 membri în familie. Evreul Sanier Volf era funcționar (7 membri în familie), de asemenea evreii Visel Heim (4 membri) și Moskovits Mihai (7 membri) erau funcționari. **Românul Luncan Pavel, de confesiune greco-catolic, era și**

⁵⁶*Ibidem*, vol. II, p. 304-305.

⁵⁷*Ibidem*, vol. III, p. 317.

⁵⁸*Ibidem*, vol. II, p. 304.

⁵⁹*Enciclopedia României*, Vol. II, 1939, p. 302-303.

⁶⁰Arhivele Naționale-Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, *fond Primăria Comunei Prundu-Bârgăului*, dosarul 1/1939, *passim*.

el funcționar (3 membri). Evreul Schreider Hermann era tinichigiu (6 membri), iar **Pop Nicolae era fierar (3 membri) și Lupaș Petru tâmplar (5 membri)**. Mecanici, o meserie nouă, erau de origine fie germani, fie maghiari, cum era Farkas Francisc, așezat în localitate din 1920. Un electrician maghiar s-a așezat în localitate numai din 1938, fiind o meserie nouă.

Românii erau brutari, fierari, frizeri, pantofari, cojocari, rotari, dulgheri. De pildă, **Rațiu Vasile, de confesiune greco-catolic, era croitor**. Jandarmii erau de origine români și germani. **Dumbravă Traian, de confesiune greco-catolic era învățător, iar Morar Nicolae, așezat în localitate din 1934, era profesor și director de gimnaziu**. Evreul Fisch Koloman era medicul localității, iar românul Vlad Anton era farmacist. Secretarul Comunei era Cosma Axente venit în Prund la 1938, iar Vlad Ioan, secretar de plasă, era așezat în Prund din 1911, având o familie compusă din 4 membri. Notar era Ștefan Bărbos venit în Prund în 1930, care avea o familie compusă din 5 membri. Dr. Carol Virag, secui de origine, avea cabinet de avocatură în Prund, fiind așezat aici cu familia (4 membri) din 1929. **Cehul Vokalec Victor era telefonist. Ingineri silvici erau germanul Kremer Georg, așezat în Prund cu familia (5 membri) din 1928 și Popescu Gheorghe așezat în Prund doi ani mai târziu, avea o familie compusă din 4 membri**. Prin urmare, fiind centru de plasă, Prundul își sporise numărul de locuitori în deceniul 4 al secolului al XX-lea nu atât prin natalitatea crescută, cât prin atragerea elementelor alogene, care găseau aici numeroase oportunități economice, dar și serviciile publice necesare funcționării unui centru de plasă.

Mircea Gelu Buta⁶¹ *Borgo-Pass*

Pasul Bârgăului reprezintă o entitate geografică, situat în Munții Bârgăului, la hotarul dintre Valea Bârgăului și Depresiunea Dornelor, pe Muntele Măgura Calului, la o altitudine de 1200 m. Dacă vrem să stabilim cu exactitate limitele lui geografice, atunci Pasul Bârgăului sau a Tihuței cum i se mai zice, începe acolo unde se sfârșește defileul Bârgăului și ține până acolo unde începe coborârea spre Poiana Stampei.⁶²

Vechiul drum de legătură dintre Valea Bârgăului și Depresiunea Dornelor, cunoscut de localnici sub numele de „*drumul romanilor*”, începea de la pâraul lui Gombei și continua prin Groapa Gorii, Dosul Zimbrii, Culmea Obcioara, Pășunea Rusului, Valea Iliuța Corca, Dealul Îngrădit, Valea Iliuța Calului și ieșea în Măgura Calului.⁶³ După militarizarea Văii Bârgăului, propusă în anul 1773 de Împăratul Iosif al II-lea și realizată în anul 1783, drumul prin Pasul Tihuța a fost refăcut și deviat pe partea sudică a Muntelui Zimbria.

Într-un document din anul 1865, întocmit de „*Comisia cezaro-regească de posesiune grănicerească*” se precizează: „*peste acest munte (Zimbria n.n.), trece strada țării ce duce către Bucovina (actualul D.N. 17 n.n.) și se mai află încă și strada veche (Drumul Romanilor*

⁶¹ Prof. Univ. Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca, e-mail: butamircea@yahoo.com

⁶² Ioan Bâca, Cristina Rusu-Borgo Pass. Semnificații geografice, istorice și culturale. Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2002, p. 13.

⁶³ Ibidem, p. 22.

n.n.)”.⁶⁴ Aceste drumuri nu trebuie confundate cu „*Via Maria Theresia*” care este un drum grăniceresc amănajat pe timpul împărătesei, la hotarul dintre Transilvania și Bucovina, având rol strategic de patrulare și supraveghere. Drumul a fost folosit și în scop pastoral pentru deplasarea turmelor dinspre satele din Văile Șieului și Budacului spre pășunile montate arondate de autorități, din această cauză drumul se v-a numii în literatura turistică din zilele noastre „*Marele Drum Pastoral*”⁶⁵.

Transportul persoanelor și mărfurilor spre Bucovina prin Pasul Tihuța, se făcea cu trăsura, poștalionul sau omnibuzul. Până în anul 1897 pe traseul de la Câmpulung Moldovenesc la Bistrița, călătorii aveau la dispoziție o diligență directă, ulterior introducându-se un poștalion pentru mesagerie, numărul locurilor pentru persoane fiind limitat.⁶⁶

La sfârșitul lunii august 1894, după încheierea sejurului petrecut în stațiunea Sângeorgiu Român, scriitorul Alexandru Odobescu, revine la Bistrița, pentru a-și continua călătoria prin Pasul Tihuța spre Vatra Dornei. La Bistrița, scriitorul se cazează din nou la hotelul „*Koning von Ungary*”, unde a avut parte „*de un pat cu somieră și de fructe, piersici și struguri*”. Din păcate, însă nu găsește „*păstrăvi de munte, frumoși, excelenți, cumpărați de la Sângeorgiu pe un preț de nimic!...*”. Spre seară, Alexandru Odobescu a fost invitat de intelectualii români din oraș, de a asista la un spectacol de teatru, jucată de tineri amatori din localitate. Publicul era format din: „*două-trei sute de țărani și lucrători români din Bistrița, și de o mână de intelectuali, împreună cu soțiile lor. Acțiunea piesei avansa târâș-grăbiș, dar se vedea, de departe, că săraci actori își dădeau toată silința! Aceștia nu fuseseră nicioată în viața lor la vre-un teatru, dar cu toate acestea, au dat dovada că sunt mult mai deschiși la minte decât confrăți lor de dincolo de Carpați*”.⁶⁷

A doua zi scriitorul pleacă cu o trăsură spre Vatra Dornei, trecând pe Valea Bârgăului „*presărată de la un capăt la celălalt, numai de sate românești*”. Pe drum se oprește la Prundul Bârgăului, unde cumpără niște „*cătrînțe bârgovenesti*” de la sora doctorului Andrei Monda din Sângeorgiu. În casă la ea, „*am văzut portretul suveranilor noștri, a căror supuși aspiră să devină cu înflăcărare, toți oamenii din acest ținut*”.⁶⁸

Părăsind Valea Bârgăului, trăsura urcă pe șoseaua superbă, spre muntele numit Măgura Calului, „*din vârful căruia priveliștea este magnifică*”. După o oprire în localitatea Tihuța „*unde, am mâncat merindea luată cu mine din Bistrița, pe malul unui pârau înconjurat de brazi*” drumul continuă spre Bucovina pe Valea Dornelor.⁶⁹

În anul 1897, Bram Stoker publică romanul de ficțiune „*Dracula*” în care o parte din acțiune se petrece în Pasul Bârgăului (Borgo Pass) „*în inima Munților Carpați, una dintre cele mai sălbatice și mai necunoscute părți ale Europei*”⁷⁰. Ajungând în Bistrița la începutul lunii mai, în ajunul sărbătorii Sfântului Gheorghe, acesta se cazează la hotelul „*Hotel Koning von Ungary*”, reținut ulterior sub numele de hotel „*Coroana de aur*”. Aici este servit cu „*frigărui haiducești*”, adică: bucăți de slănină, ceapă, frigărui din carne de vită, preparate cu boia, totul udat cu vin auriu de Mediaș, „*care-ți produce pișcăături neașteptate pe limbă, deloc neplăcute*”.

A doua zi dimineață, Bram Stoker pleacă cu diligența prin Borgo-Pass spre „*Castelul din inima Carpaților*” „*... Vizitiul ai cărui ȋtari largi acopereau toată partea din față a caprei, plesni*

⁶⁴ Ibidem, p. 25.

⁶⁵ Ibidem, p. 85.

⁶⁶ Paul Brașcanu-Drum de fier prin praf de pușcă. Ed. Stef, Iași, 2014, p. 517.

⁶⁷ Alexandru Odobescu- op. cit., pp. 234-724.

⁶⁸ Ibidem, pp. 724-725.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Bram Stoker- Dracula, Ed. „Archibald Constable & Comp. UK”, 1897, p. 22.

din biciul lung deasupra celor patru căluți înhămați în același rând și o pornirăm la drum... În fața noastră se întindeau păduri și codri, povârnișuri verzi încoronate cu pâlcuri de arbori sau lăsând să se vadă zidurile albe ale caselor de-a lungul drumului. Pretutindeni o uluitoare jerbă de pomi înfloriți, cireși, meri, peri, pruni; iarba pe care călcam, sub pomi, era smălțuită cu petale. Urcând sau ocolind aceste coline verzi, pe care ei le numesc «Mittel-Land», drumul șerpuiește pierzându-se printre verdeată sau se ferecă între șirurile de pini ce coboară, ici-colo, ca limbi de flăcări, poalele colinelor. Drumul era colțuros și totuși parcă zburam de-a lungu-i, cu o grabă febrilă... Vizitiul ținea să ajungem la Prundul Bârgăului fără să pierdem o clipă. Mi s-a spus că pe timp de vară drumul este excelent, dar nu fusese încă reparat după căderile de zăpadă din iarnă... Pe marginea drumului erau multe troițe și când treceam pe lângă ele, tovarășii mei se închinau. Din loc în loc întâlneam țărânci și țărani îngenuncheați în fața vreunui altar; nici nu întorceau capul spre noi, atât de adânciți erau în ruga lor, încât ai fi zis că nu mai au nici ochi, nici urechi pentru lumea din jur... În fine, Pasul Bârgăului ne apărui în fața ochilor, deschizându-se spre răsărit. În beznă, nori negri se rostogoleau deasupra noastră, apăsător, copleșitor, văzduhul vestea furtună...⁷¹ Restul povestirii se cunoaște, Dracula devenind unul dintre cele mai celebre personaje din lume.⁷²

Am găsit, în paginile gazetei arădene „Tribuna”, din anul 1904, o descriere interesantă a drumului de la Vatra Dornei la Măgura Calului, făcută de Sebastian Tamba: „Împreună cu tovarășii mei ne-am pus într-o birjă și-am luat-o peste Măgura la Bistrița. Cât am mers de-a lungul Dornei a fost răcoare și bine. După ce am început urcușul a început și dogoreala. Primul popas scurt l-am făcut la Poiana Ștampi, unde am luat câte un lapte și caii câte-o troacă plină de apă. Franzoale (cornuri) ne cumpăraserăm din Dorna. Pentru toate eventualitățile am comandat și niște ouă fierte, căci altceva nu era de căpătat în cârciuma aceasta, din drum pe cari le-am luat cu noi.

Și Doamne, bine ne-o mai prins în Vîrful Tihuței, unde nu e decât o cârciumă grețosă și unde a trebuit să stăm vre-o două ore, ca să odihnească caii. Ajuns în culmile Măgurei mi-am întors încă o dată privirile înlăcrămate spre mândra Bucovină, având în fundul panoramei plină de vrajă muntele Ineu, care se ‘nalță în văzduh ca un protest uriaș contra omidelor bietului popor român.

Și cum stam așa aiurit cu ochii duși în fundul zării, părea că aud o voce de pe lumea cealaltă spintecând văzduhul spre mormântul din Putna: „Ștefane Măria Ta/ Tu la Putna nu mai sta! Lasă Arhimandritului/ Toată grija schitului. Clopotele să le tragă/ Ziua întreagă, noaptea-ntragă, Doar s-a îndura Dumnezeu/ Ca să-ți mântui neamul tău!

Ajunși în vârful Tihuței, intrăm în cârciumă, să imbucăm ceva. Când colo... să ne lovească guta! Erau trei târtani, unul mai spurcat ca celălalt, ucigă-i sfânta cruce, să-i ucidă! Doi bărbați și o femeie. Unul era legat, peste fălci, de nu se vedeau decât doi ochi plioștiți și-un nas ardeiat și bobotit. Ea, fără gene, fără sprâncene, cu spumă pe la gură. Celălalt, cu scrofulle plesnite pe la gât. Și toți trei, jumătate râncezi, jumătate mucezi: să nu le mănânci nici nuca din mână. No, amu poștește și te înfruptă cu de-ale mâncării!... Ne-am mâncat ouăle noastre, luate de la Poiana Ștampi, așa, din picioare, am cerut o sticlă de bere, pe care am dat-o întreagă

⁷¹ Ibidem, pp. 22-31.

⁷² Pionierul turismului draculist din țara noastră este Alexandru Misiuga, fost director al Oficiului Județean de Turism Bistrița-Năsăud, cel care a proiectat Hotelul Catel „Dracula” din Pasul Bârgăului și a făcut demersurile către autoritățile vremii, pentru atragerea resurselor financiare necesare construirii acestui hotel, dar și a Hotelului „Coroana de aur” din Bistrița, unde conform romanului, ar fi dormit pentru o noapte Av. Jonathan Harker, personajul principal din roman, al cărui nume îl poartă în prezent unul dintre saloanele hotelului. Vezi Ioan Bâca, Cristina Rusu -op. cit. pp. 136-137

*birjarului, i-am aruncat banii pe masă și-am tăbărit pe trăsură. Scuturându-ne ca de friguri. Am dat, apoi, zor vizitiului și, scuipând ca după ucigă-l toaca, am luat-o, în goană, de vale. Numai de nu i-aș mai visa, că mă bagă în fras aceia!*⁷³

Izbucnirea Primului Război mondial în anul 1914 a demonstrat că lipsa unei legături feroviare directe între Transilvania și Bucovina, constituia în acel moment o mare și gravă problemă pentru armata austro-ungară. Din acest motiv în anul 1914 încep lucrările unei căi ferate care pleca de la Tiha Bârgăului peste muntele Măgura Calului, utilizând șoseaua construită în anul 1848 până la Piatra Fântânele. De aici folosind un drum de care și căruțe se putea ajunge pe o rută de aproximativ 33 km la Dornișoara care era legată de Vatra Dornei cu o linie ferată forestieră.⁷⁴

Adrian ONOFREIU, *Guvernanți și guvernați.* *Arhetipuri*⁷⁵ *comportamentale în zona Bârgaielor în a* *doua jumătate a secolului XIX*

În debutul abordării subiectului enunțat, sunt necesare câteva considerații cu valoare generalizatoare. În primul rând, analiza se circumscrie ariei existențiale a fostului Regiment II român de graniță de la Năsăud. În al doilea rând, spațiul temporal este definit de perioada liberală și existența noii entități administrative, Districtul Năsăud (1861-1876). În acest context, ne propunem, în principal, analizarea aspectelor din domeniu administrativ, în relația biunivocă dintre conducători/guvernanți și cei conduși/guvernați.

Nu este întâmplător acest demers restitativ. El a fost determinat de caracterul și specificitatea perioadei de referință. Aceasta a fost definită de reorganizarea politico-administrativă a Transilvaniei, în baza Diplomei Imperiale din 20 octombrie 1860 și a Patentei Imperiale din 26 februarie 1861. Actele monarhului au introdus regimul liberal, caracterizat în prima sa perioadă, cea a anilor 1861-1867, de restituirea vechilor autonomii teritorial-administrative pentru „națiunile” transilvănene.

În acest context, a fost decisă și înființarea Districtului Năsăud⁷⁶, cu arie de cuprindere, teritoriul fostului confiniu militar. Debutată în Congregația Marcală din 18-19 iunie 1861⁷⁷, noua formă de organizare administrativ-politică a fost definită de constanta ideii românilor

⁷³ Tamba, S., Impresiunii și reflexiuni dintr-o călătorie, în Tribuna, anul VIII, nr. 174-188, 14/27 septembrie – 5/18 octombrie 1904

⁷⁴ Paul Brașcanu - Drum de fier, op. cit. p. 280.

⁷⁵ Aici, cu sensul mai larg de model, concept reprezentativ pentru o anumită perioadă analizată.

⁷⁶ Vezi Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud 1861-1876*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010.

⁷⁷ Vezi protocolul în *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare*, autori, Simion Lușan, Adrian Onofreiu, Ed. Fundației „George Coșbuc” Năsăud, 2003, doc. 20, pp. 122-144. Vezi și protocolul ședinței Comitetului reprezentanților Districtului Năsăud, din zilele de 19, 20 și 21 iunie 1861, în care s-au discutat și adoptat hotărâri referitoare la organizarea Districtului, a cercurilor din cadrul acestuia, stabilirea numărului de funcționari și a salariilor; depunerea jurământului de către cei aleși. În ședință s-a hotărât ca limba oficială în District să fie limba română; *Ibidem*, d. 21, pp. 144-169.

transilvăneni, aceea de a convinge forurile decizionale imperiale de capacitatea lor de autoguvernare⁷⁸. Principiul mai vechi – „nimic de noi, fără noi” – a fost subsumat unei întregi acțiuni de ridicare la nivelul celorlalte „etnii” din Transilvania, prin impunerea acțiunii practice, de la nivelul entităților administrative, definite de cele de la nivelul comitatelor – districtelor preponderent românești, în unele cazuri – și până la cele inferioare, a cercurilor și comunităților locale. Cu atât mai mult a fost manifestă această practică aici, unde se baza pe preponderența majoritară a populației românești, ca și pe coeziunea acesteia, determinată de apartenența la zona confiniului militar. Aceste realități au determinat un model atitudinal aparte, specific zonei și definit prin conștientizarea duratei lungi a istoriei, trăită de-a lungul generațiilor succesive care au servit sub arme. În acest mod, a fost creat un model atitudinal, definit în liniile generale prin trăsături referitoare la rigoare, supunere față de autorități dar, și conștientizarea statutului aparte, de parteneri egali cu guvernării, fie ei în depărtare – la Viena – fie, în proximitatea realității cotidiene, reprezentate de modelul organizațional al regimentului de graniță.

În acest context, conflictul dintre vechi și nou a fost resimțit acut și în cadrul Districtului Năsăud. El s-a materializat prin faptul că până în toamna anului 1862, când Alexandru Bohățiel a prezentat lista funcționarilor aleși în cadrul districtului, Guberniului de la Cluj – care a și aprobat-o – plata celor care au asigurat funcționarea administrației a fost suportată de comunitățile locale. Abia după aceea, organizarea și funcționarea administrației, până la nivelurile ei inferioare, și-a intrat în cursul ei normal. Au fost aleși funcționarii administrativi locali – notarul și judele⁷⁹ – care au exercitat atribuțiile stabilite prin reglementări cu caracter cvasi-generalizator⁸⁰.

În particular, prevederile reglementative au fixat atribuții și obligații, atât din partea guvernanților, cât și a beneficiarilor acestei activități. De altfel, ele sunt sintetizate în fraza lapidară adresată celor din urmă de judele reales al Năsăudului, căpitanul pensionat Grigore Mihăilaș, în anul 1863, care transmitea că „*prin urmare, el nu pofteste alte celea, decât ascultare*”⁸¹. În același registru consemnăm și poziția judeului cercului Sângeorz, care la data de 27.05.1867, sintetiza atitudinea față de activitatea juzilor comunali în expresia „*despre împlinirea celor neîmplinite va rămâne judele comunal responsabil*”⁸².

⁷⁸ Remarcabilă a fost luarea de poziție a lui Ioan Florian, care sublinia faptul că „ochii și urechile tuturor sunt ținute la Dumneavoastră, și toată măsura v-o judecă, să vadă că, oare, Dumneavoastră nu veți abuza cu autonomia Districtului. Să dăm toți, din toate părțile ajutor, căci numai Năsăudul poate arăta ce poate românul și, pentru administrare, e mai copt decât maghiarul”; apud. Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud....* p. 117, nota 29.

⁷⁹ Vezi lista lor în anul 1863 la Adrian Onofreiu, *Organizarea administrativă a Districtului Năsăud*, în *Centru și periferie. Lucrările colocviului național, Bistrița, 23-25 aprilie 2004*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2004, pp. 269-271. La fel, în *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare...* doc. 107-108, pp. 595-603.

⁸⁰ Bazată pe prevederile Ordonanței din anul 1849, reglementarea atribuțiilor juzilor/primarilor comunali a fost statuată în textul unor acte normative: Vezi sinteza lor la Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud...*, p. 124; atribuțiile principale, consemnate în statutul pentru organizarea comunelor din Districtul Năsăud din anul 1872, în *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare...*, doc. 84, pp. 422-426; la nivelul comunității Năsăud, în statutul din 1872, în *Ibidem*, doc. 90, pp. 521-522. Activitatea propriu-zisă a acestora, la nivelul comunității Năsăud, în *Poruncile Primăriei Năsăud 1863-1867*, ediția a II-a revăzută și întregită, notă asupra ediției, studiu introductiv și transcrierea textului poruncilor, Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, Ed. Fundației „George Coșbuc” Năsăud, 2006, *passim*. Mecanismul funcțional în relația cu autoritatea cercuală, în „*Despre împlinirea celor neîmplinite*” în *districtul Năsăud. Condicile administrative de la Măgura (1866-1869) și Șanț (1874)*, ediție, studiu introductiv și note de Adrian Onofreiu și Claudia Septimia Sabău, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2018, *passim*.

⁸¹ *Poruncile Primăriei Năsăud...*, p. 198.

⁸² „*Despre împlinirea celor neîmplinite*”....raport în 18/5 '867, nr. 547, p. 89.

A contribuit la acest model atitudinal și formula jurământului la ocuparea postului, potrivit căruia fiecare funcționar jura „pe unul Dumnezeu”, apoi, credință Majestății Sale, Francisc Iosif I (urma enumerarea posesiunilor Coroanei), „precum și legitimilor succesori ai Majestății Sale”: „voi fi drept, sincer și credincios, de voi vedea/auzi, sau experia, cum că cineva, în contra Sacratelor persoane, drepturi și regim a Majestății Sale, ceva ar întreprinde, conjura sau ar lucra – continua textul jurământului - aceasta, nici decât nu o voi tăinuî, ci din contră, aceasta de îndată a o arăta, a o descoperi și, în tot modul, a o preveni, mă oblig.

Mă voi sili a ține legile și ordinațiunile Patriei sus-stătătoare, fără deosebire de religiune și naționalitate.

Nu voiesc a schimba sau a răsturna constituțiunea Patriei, nici în ascuns, nici public”.

În final, erau asumate angajamente referitoare la confidențialitatea datelor accesate în timpul serviciului, concludând că: „în serviciul de....mă voi purta drept credincios, și cu conștiință bună, către superiorii mei mă voi purta cu ascultare deplină, ordinațiunile acelora le voi împlini, toate scrisorile judiciare sau de altă natură, care mi se vor da, le voi descrie autentic, nu voi lăsa din acelea afară nimic, cu voia, voi avea de acelea grijă bună, nu voi da afară din acelea nici una, fără știrea superiorilor mei, mici eu nu voi lua, fiind chemat în ședințele secrete ale acelora, le voi păstra vorbirile, consfătuirile și voturile, nimănui nu le voi manifesta, fără, toate le voi ține în secret, cu un cuvânt, întru toate mă voi purta drept credincios și cu onoare” și validarea prin formula apelului la divinitate, „Așa să-mi ajute D-zeu”⁸³!

Considerațiile introductive ne permit să pătrundem în interiorul mecanismului administrativ și în teritoriul Bârgăului. Pentru aceasta, am ales să exemplificăm atitudinea comportamentală prin analiza a două cazuri care reflectă relațiile definite în titlu.

În primul dintre acestea, documentele ne prezintă „cazul” devenit „clasic” și aici, acela al conflictului spontan dintre autorități și locuitori, pe fondul consumului de alcool. Totul a pornit de la faptul că, în cadrul „petrecerii în crâșma satului”, s-a iscat la un moment dat un conflict între servitorul judeului comunal și un tânăr din localitate. Primul a fost acuzat de faptul că l-a împiedecat pe cel din urmă în manifestarea bucuriei de a dansa. Nu întâmplător, cel din urmă a răbufnit, cerând socoteală. În aplanarea conflictului s-a implicat judele comunal, Leon Rusu⁸⁴ care a folosit mijloace brutale – agresiunea fizică – pentru a-l aduce la ascultare pe cel recalcitrant și a-l pedepsi, inclusiv prin plasarea lui în „arestul comunal”.

În toată această desfășurare a evenimentelor, au fost scene violente, în care judele comunal a încercat să-și impună autoritatea, rezultată din îndeplinirea funcției publice⁸⁵, dar și amenințări din partea celui „molestat”, chiar la adresa vieții reprezentatului autorității administrative.

Scene definite de atitudini ca „domnul jude a prins pe fratele meu de grumaz și l-a dat cu capul de pereți”, acuza acestuia „ce, voi vreți să vă prindeți de mine”, comportamentul agresiv al

⁸³ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Districtul Năsăud*, (inv. 1011), d. 30/1863, ff. 118-119; (în continuare, A.N.B-N, fond...d....).

⁸⁴ De 30 de ani; jude comunal; citește și scrie în germană și română; a depus jurământul în 16 noiembrie 1862; apud. Adrian Onofreiu, *Organizarea administrativă a Districtului Năsăud*, în *Centru și periferie. Lucrările colocviului național, Bistrița, 23-25 aprilie 2004*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2004, p. 270.

⁸⁵ Uneori „trădată” de atitudini neprincipiale, ca în cazul fostului locotenent Ioan Lazaric din Rebișoara, care motiva demersul de a accede în funcție „fără de a pretinde vreun salariu, și numai din îndemn, ca să facă în acea comună un ordin bun”, demers care s-a dovedit a fi fals, deoarece comunitatea a constatat devreme după numire că a fost „mai mult pentru folosul său propriu, spre a-și putea scoate de la acea comună o pretensiune de bani în sumă de 182 florini și 70 cruceri (f. 4/v). și și-a însușit contribuția cesaro-regească a locuitorilor comunei”; Idem, fond *Districtul Năsăud*, (inv. 1046), d. 19/1864, f. 14.

servitorului, care „l-a prins pe fratele meu din dos și, i-a dat 3 pumni, pe care am zis, îngăduie-i Simioane, nu mai da, că fratele meu este sub arest, în ce vreme, și mie mi-a dat o lovitură în piept”, încercarea de aplanare a conflictului de către soția judeului, mărturia judeului, în care acuza atitudinea recalcitrantă a celui învinuit „se împotrivesc mandatului subscrisului cât pentru țarină⁸⁶, așa și pentru ținerea orânduiei în comună, căci dânsul, în 31 iulie, după 12 ore de noapte, s-a exprimat în 'antea poporului, că el are singur putere, a ședea în crâșmă, a bea și veseli, cât va vrea, și nu are a-i porunci judele comunal” ca și amenințările la care a fost supus „că dânsul mă va tăia, acolo unde mă va căpăta, cruciș, nefăcându-i ceva, apoi, dacă va veni fratele său Larion de la miliție, mi se va alege⁸⁷”, toate conturează un model atitudinal al perioadei⁸⁸.

De aceea, a fost necesară intervenția instituțiilor abilitate, de la oficiul procesual, care în protocolul din 13 august 1864 a executat ascultarea și consemnarea depozițiilor celor implicați până la Sedria Generală a Districtului Năsăud, care, prin rezoluția din 23 septembrie 1864 a decis declinarea competenței în favoarea oficiului procesual, deoarece „din cercetarea preliminară făcută din partea oficiului procesual e destul de clar, cum că faptele lui Toma Hangan nu cuprind în sine criteriul vre-unei crime de delict”. O soluție care a încercat să decidă în cauză, prin atenuarea termenilor conflictului și pronunțarea unui *modus vivendi* în această privință. În al doilea caz, documentele ne prezintă derularea unui proces de demascare a abuzurilor judeului procesual din Prundu Bârgăului⁸⁹.

Aici pătrundem în mecanismul intern al actului de fraudă financiară, prin decontarea unor sume nereale din costul „cărților de dare” de către acesta. Deoarece a demascat această atitudine prin consemnarea scrisă a supraevaluării costurilor imprimatelor tipizate, care a ajuns – prin intermediul preotului localității – la autoritățile administrative, fostul cancelist Nicolae Rusu a fost acuzat de faptul că a *divulgat secrete în exercițiul funcțiunii* (s. a.): „s-a dat judeului comunal din Borgo Bistrița 500 de darabe, și a dat 30 florini – a trebuit, 25 florini; judeului din Moroșeni, 100 darabe, și a dat 6 florini, a trebuit numai 5 florini. Prund, 2 februarie 1863. Rusu”. De aceea, a fost „tras” în judecata autorităților administrative și juridice, iar în adresa către căpitanul suprem al districtului, Alexandru Bohățiel, se arată că „acea împrejurare însă, cum că Rusu, în loc să dea acea hârtie șefului său, sau, cel puțin să o nimicească⁹⁰, a ținut-o la sine, și a făcut pe ea însemnări, care dovedesc cum că el învigează asupra faptelor judeului cercual, trebuie să se privească de un probământ a unei propuneri serioase de a strica pe superiorul său, sa, cel puțin, a-l aduce față cu publicul și mai marii lui, în presupus de fapte mârșave”. Protocolul Sedriei Generale a Districtului Năsăud din data de 25 martie 1864 consemnează pe

⁸⁶ Lucrul pământului, după sistemul trienal, practicat în epocă.

⁸⁷ Va pune în practică amenințarea.

⁸⁸ Oare cum în același registru consemnăm și atitudinea judeului comunal din Rebrîșoara, care, pe fondul consumului de alcool, în repetate rânduri a abuzat de calitatea lui oficială, cerând avantaje materiale – cupă de mălai – de la soția unui locuitor plecat de acasă, care i-a cerut socoteală „tâlindu-l pe sus numitul jurat și, întrebându-l, pentru ce s-a imputerit a lua mălai din sac”, răspunsul a fost că „au zis, cum că să merg cu dâșii la arest, m-au dus sub arest și, și acolo m-au bătut până ce a zis domnul cancelist Dumitru Pop să nu mai dea, și m-au ținut 2 zile sub arest”; Idem, fond *Districtul Năsăud*, (inv. 1046), d. 44/1862, f. 1-2.

⁸⁹ De curând numit în funcție, deoarece antecesorul lui nu era „recomandat” de nivelul calificativ: Toader Ușeri; 52; econom; nu știe scrie și citi; a depus jurământul la 22 noiembrie 1863; Adrian Onofreiu, *Organizarea administrativă a Districtului Năsăud..*, p. 271.

⁹⁰ Distrugă.

larg răspunsurile acuzatului, în care acesta își apără nevinovăția⁹¹ și acuză la rândul lui, practicile abuzive ale judeului cercual. În finalul actului, se induce aceeași idee de a se realiza un modus vivendi, pentru ca autoritățile administrative să nu apară într-o postură nefavorabilă în fața locuitorilor.

Documentele a căror sinteză am prezentat-o ne introduc în mecanismul relațiilor dintre cei mulți, care formau „poporul” și reprezentanții autorităților administrative. În această relație biunivocă constatăm derapaje de ambele părți. Din partea primilor, cei mulți, a fost manifestă o atitudine oarecum contrară a ceea ce definise granița militară. La abia un deceniu de la desființarea acesteia, unele „rele” se încuibaseră adânc în viața foștilor grăniceri, desigur, stimulate de „deschiderea” piețelor de desfacere pentru varii produse. Din păcate, alcoolul – cu deosebire cel de esență tare – a cunoscut o constantă și rapidă răspândire, făcând uitată perioada graniței, când se consuma doar berea făcută în casă – cu o concentrație alcoolică scăzută – și, foarte rar, la evenimente deosebite, în special la nunți, băutură de esență tare, și aceea, în cantități moderate⁹². Apoi, pe fondul consumului de alcool, oamenii deveneau recalcitranti, nu mai păstrau „rânduiala bună”, din strămoși, ajungeau chiar să conteste autoritatea reprezentanților legali, pe care îi alegeau, de altfel⁹³. Fără a generaliza, subliniem prezența fenomenului – cu toate consecințele lui asupra comportamentului locuitorilor – și în spațiul fostului confiniu militar năsăudean.

În cazul secund, din nou întâlnim o practică străină „graniței”, aceea a abuzului în funcție⁹⁴, faptă sancționată de un alt slujbaș administrativ, prin consemnarea lui în scris și apoi, arătarea în fața superiorilor, printr-o conjunctură oarecare. Nu miră acest fapt, deoarece erau aceleași „comandamente” de după desființarea graniței, când societatea fostă militarizată își căuta căile de evoluție și integrare în statutul de „civi” ai statului austriac. Iar unii din cei aflați în funcții, inclusiv administrative, căutau să-și rotunjească veniturile, chiar și prin mici „corecții” financiare a unor imprimări oficiale, în propriul lor beneficiu.

Și unele și altele ne descriu, într-o sinteză a perioadei, modalitățile de „tranziție” către statutul de locuitori asemenea celorlalți din monarhie, ca și fenomenul alterității valorilor tradiționale impuse timp de un secol de regimul militar. Procesul a fost însă ireversibil și a

⁹¹ Supoziție întărită de altfel de faptul că a fost tatăl unui ofițer de excepție al armatei imperiale, cu un traiect deosebit în cadrul Marelui Război (1914-1918); vezi Victor Rusu (1872-1918). *Destinul unui ofițer uitat*, editor, Adrian Onofreiu, Ed. Argonaut, 2017.

⁹² „Beuturi la anul 1850 era med și bere, la o nuntă mult, 4 cupe de vinars. La toată casa era simediță – instalație de fabricat berea naturală – și bere și mergeau unul la altul vecinii și neamurile de se petreceau. La anul 1864 beau sătenii întru atâta, cât se trecea pe an vinars, 1.200 ferii – 1 ferie, aprox. 10 l - , vin, 200 ferii, bere și simediță numai de poveste se aude, se mai află puțin med; la o nuntă trebuie 6 ferii vinars”; apud. *Istoria parohiei Ilva Mare*, editor, Ieronim Slăvoacă, Ed. Parohiei, Bistrița, 1906, în Pavel Berengea, Adrian Onofreiu, *Ilva Mare. File de istorie*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2014, p. 43.

⁹³ Vezi procesul de alegere a juzilor comunali pentru localitățile Salva, Bichigiu, Hordou (Coșbuc), Rebra, la A.N.B-N, fond *Districulul Năsăud* (inv. 1046), d. 1/1861; Protocoale de ședințe, listele locuitorilor cu drept de vot, rezultate referitoare la alegerea juzilor comunali, în Idem, d. 5/1862; adrese, convocatoare, liste cu rezultatul votului pentru alegerea juzilor comunali din Rebra și Telciu; Idem, d. 27/1863; documente referitoare la alegerea juzilor comunali la Bichigiu, Rebra; Idem, d. 18/1864.

⁹⁴ Vezi și alte cazuri: anchete administrative ale juzilor comunali și cercuali; Idem, d. 28/1862; combaterea tentativelor de corupție a funcționarilor prin darea de mită din partea solicitanților pentru rezolvarea diverselor probleme; Idem, d. 32/1862; ancheta disciplinară a judeului comunal din Telciu; Idem, d. 35/1862; ancheta administrativă a judeului comunal din Parva pentru fraudă financiară; Idem, d. 21/1863; anchetarea juzilor comunali în cauze de vătămare de onoare, recuperarea prejudiciilor financiare; Idem, d. 19/1864.

conturat un alt model al dezvoltării foștilor grăniceri. Atât în prezentul descris de documente cât mai ales, pentru viitor!

Anexa nr. 1.

Cazul judeului comunal Leon Rusu din Mureșenii Bârgăului.

1.

Ilustrisime Domnule Căpitan Suprem!

În 11 mai a.c., la adunarea de petrecere în crâșma satului Borgo Moroșeni, așa cam la 9 ceasuri seara, am fost și eu, umilit subscrisul cu fratele meu Petre, față - la care mai mulți oameni și-au petrecut, alții, prin un pahar de beutură, alții, prin jocuri, vremea – unde a fost și un servitor cu numele Simion Albu, din Borgo Prund, a domnului jude comunal Leon Rusu din Moroșeni, față.

Jucând numitul servitor, l-a făcut fratele meu Petre atent, în glumă, să joace mai bine mulierile, puind mâna pe dânsul, prin care urmare, fiind acela beut, a căzut acela la pământ și, ridicându-se iar, nefăcând vreo întrebare, a jucat mai încolo, dar domnul jude Leon Rusu, deloc a mers la fratele meu, care ședea între alți 2 juni – Mihai Tăluția și Maftei Someșan, întrebând, care au trântit pe servitorul meu, și pe aceea, au și dat fratelui meu 2 palme, poroncindu-i să meargă în arest.

Pe aceea, a ieșit până în tindă, unde apoi, din nou, domnul jude a prins pe fratele meu de grumaz și l-a dat cu capul de pereți, pe care maltratare au intrat 2 juni de afară, din care unul, și anume, Vasile Zaharie Serețean, tot din Moroșeni, m-a chemat de ajutor fratelui, că, iată, îl ucide domnul jude în tindă, la care – baremi că eu am știut că fratele este arestat – am ieșit și, adevărat am și aflat pe domnul jude ținându-l de grumazi; rugându-mă, domnule jude, nu mai da altul, fără îl judecă după faptă – pe care au și încetat – zicând, ce, voi vreți să vă prindeți de mine, iar eu am răspuns, ba nu, și așa, am pornit cu toții pe drum la cancelarie; pe care, fără de știre, a venit servitorul domnului jude și l-a prins pe fratele meu din dos și, i-a dat 3 pumni, pe care am zis, îngăduie-i Simioane, nu mai da, că fratele meu este sub arest, în ce vreme, și mie mi-a dat o lovitură în piept și, apărându-mă de dânsul, m-a prins apoi domnul jude pe mine cu muieria sa, ieșită din crâșmă și m-au ținut până m-a bătut servitorul lui și, văzând cum că, totuși am căzut la pământ, apoi, l-a îndepărtat domnul jude și m-a tras de grumaz în cancelarie, tot ucigându-mă cu pumnii peste cap, în-lăuntru și, m-a pus, până a doua zi în fiare, de unde, apoi, iar m-a slobozit, cu pe fratele meu, fără alta, mai încolo, dezbateri.

La toată această întâmplare au fost față proprietarul Macarie Rânziș, care în lipsă, voiește și prin jurământ, aceasta a mărturisi.

Prin care ucidere de mâna domnului jude și a servitorului am căzut bolnav la pat, și prin urmare, și acum, tot bolnav mă aflu.

Domnul jude a bătut pe mai mulți oameni și anume, pe Vasile Belei, George Buta, George Pădure și muieria Maria, Constantin Badi.

Umilit subscrisul, cu genunchii plecați se roagă să fie, din partea Ilustrității domnului Căpitan Suprem, în cauza aceasta, neaflând nicăieri mână de ajutor, patronat, ca, la din contră, voi fi restrâns a mă plânge în persoană până la Excelsul Regesc Guberniu.

Însă, umilit subscrisul este plin de speranță, pe grația Ilustrității S ale, domnului Căpitan Suprem, că voi fi îndestulat, fără de a mai soli și pe Excelsul Regesc Guberniu și sperez, că Ilustritatea Voastră, îți lua cauza aceasta, grațios, în considerare.

Borgo Moroșeni, în 17 mai 1864.

Toma Hangan.

2.

Protocol

din 13 august 1864

luat de către Oficiul cercual în comuna Borgo Moroșeni, în urma grațioasei ordinațiuni Districtuale dtto. 24 iunie 1864, nr. 1.475.

Obiectul pertractării este incusa lui Toma Hangan, dtto. 17 mai 1864, în contra judeului comunal Leon Rusu, ambii din Borgo Moroșeni, pentru abatere normată în § 496 a C. P.

S-au chemat în 'ante Toma Hangan, după aceea, s-a provocat a spune toate adevărat, ce s-au întâmplat între dânsul și judele comunal Leon Rusu, răspunde următoarele:

În 11 mai a. c., cam la 9 ore seara, au fost mai mulți oameni din comună în ospătărie, unde, dintre poporenii adunați, alți juca, alții își petrecea în povești, timpul.

Între jucăuși se afla și servitorul judeului comunal, Simion Albu, pe care fratele meu, Petre Hangan, care ședea între Mihai Tăluță și Maței Someșan, l-a împiedicat cu piciorul, de a picat la pământ, care lucru l-am văzut chiar eu singur.

Servitorul Simion Albu s-a ridicat și a întrebat, că, cine l-a împiedecat, în care moment a sărit judele comunal Leon Rusu și a dat fratelui meu una palmă peste obraz și l-a scos din casă să-l ducă la arest, iar eu am rămas în casă, fără de a mă mișca de la locul meu; ce s-a întâmplat mai încolo cu fratele meu nu știu, până ce a venit Grigore a lui Ioan Tomoroga și Vasile a lui Zaharie Serețean, și mi-au zis că să ies, că judele bate în tindă pe fratele meu; eu însă, știind că l-a luat la arest, deodată, nici nu am voit a crede, dar după ce am văzut că acești doi nu glumesc, m-am dus în tindă și, în adevăr, am văzut în tindă că judele îl ținea pe fratele de piept și-i da cu pumnii peste cap.

Văzând eu cum că fratele meu umblă bătut, fără de a fi cauzat așa un lucru mare, am zis judeului să nu mai dee altul, că, de a da numai încă o dată, se va întâmpla poznă între noi, fără, să-l ducă pe fratele meu la atest și, dacă voiește, și pe mine; după care provocare, judele nu a mai dat altul și așa, cu toții ne-am pornit către casa judeului, unde e totodată, și cancelaria comunală și unde se arestează și cei ce greșesc.

Mergând către arest a venit servitorul Simion Albu fără veste și a dat fratelui meu Petre din dos, 2 pumni peste cap și unul, peste spate; văzând eu și această întâmplare, l-am provocat să nu mai dee altul, fiindcă, cine o dată a intrat sub arest, nu-i iertat să mai umble bătut de nimeni, zicând și aceea, cum că, de a mai da vre-odată, el va umbla bătut cum se cade, că noi suntem mai multe neamuri și prieteni și, suntem în starea aceea, iar el e străin, după care Simion Albu m-a împins pe mine în piept și eu, atunci i-am dat un pumn peste fălci cu toată puterea mea, în care moment a sărit judele comunal la mine, m-a ținut de piept, când Simion Albu mi-a aplicat nenumărați pumni; atunci a sărit și muierea judeului și mi-a mai dat și dânsa un pumn peste cap și m-a tras din mâinile judeului și a zis, să mă duc la dracu, acasă, că, cu mine, nu are nimeni nimic, însă judele nu m-a lăsat, m-a prins iar de piept și m-a tras la arest, unde a mers și fratele meu, și ne-a pus în fier, iar băgându-mă în tindă judele m-a mai izbit odată de ușorul ușii și mi-a mai aplicat un pumn, unde am rămas peste noapte, iar dimineața ne-a eliberat pe ambii și mi-a zis: „te învață, a te băga și altă dată în bătaie, pentru cineva”.

Spusele mele sunt bine scrise la protocol și adaugă numai aceea, cum că, de martori care au văzut tot lucrul provoacă pe Vasile Zaharie Serețean, Mihai Tăluță, Macarie Rânziș și Grigore Ioan Tomoroga.

x Toma Hangan, prin Ușeriu.

După aceasta s-a chemat în 'ante Petre Hangan și, după ce i s-a făcut cauza pertractării cunoscută și s-a provocat a spune numai adevărul, răspunde următoarele:

În 11 mai seara, eram eu la ospătărie, unde își petrecea mai mulți oameni timpul; acolo încă se juca niște femei bete, între care se afla și servitorul judei comunal, Simion Albu, care asemenea, era beat și eu ședeam pe un pat și, am zis în glumă către Simion Albu, să joace bine, în care moment mi-am și întins piciorul între picioarele lui și l-am împiedecat, de a căzut jos, care s-a sculat și a început iar a juca; decăt, a întrebat că, cine l-a împiedecat; atuncea a și sărit judele comunal Leon Rusu și a întrebat că, cine a împiedecat pe servitorul său; eu am zis deodată, că a căzut el singur, după care mi-a și aplicat o palmă peste obraz și mi-a zis să mă duc în arest; eu am pornit să merg, însă judele a venit cu mine și ieșind din casă, m-a prins de piept, mi-a zis că, „de ce mi-ai ciufulit sluga” și m-a tras până în tindă, unde m-a răzimat de perete și, ținându-mă cu o mână de gulerul cămășii și strângându-mă așa tare, cât nu puteam nici să strig, mi-a aplicat mulți pumni, parte, peste cap, parte peste spate, până ce a venit fratele meu Toma Hangan și l-a oprit a nu mă bate mai mult, zicând ca să mergem și să ne îndreptăm, din ce s-a iscat această scârbă; atunci judele a zis către fratele meu că și el voiește a porunci, ne-a învăța el, și apoi, ne-a prins pe ambii de piept și ne-a scos până în drum, ca să ne ducă la arest.

Mergând noi așa pe drum către arest, a venit după noi servitorul Simion Albu și muliera judei, Maria și, cât ne-au ajuns, mi-a mai aplicat Simion Albu 3 pumni în cap; atunci a zis fratele meu Toma Hangan: „ho, Simioane, nu mai da, că nu faci bine”; asemenea, au oprit și judele ca să nu dee, iar muliera judei Maria, a tras pe fratele meu Toma din mâinile judei, ca să-i despartă și așa, apoi, ambii am mers în arest, unde ne-a pus în fier, de unde numai în cealaltă zi dimineața ne-a ținut acasă.

Spusele mele sunt adevărate cum s-au scris și nu am nimic de adăugat sau a schimba.

Petre Hangan.

După aceea se cheamă în 'ante martorul Mihai Tăluță, care după ce s-a provocat a spune în cauza aceasta numai adevărul, după cea mai bună știință și cunoștință, răspunde următoarele:

În una duminică, când se înnopta, eram eu, precum și mai mulți oameni în ospătărie și ne uitam la joc, numai odată, am văzut cum că, Petre Hangan a împiedecat cu piciorul pe servitorul judei comunal, Simion Albu, care încă juca, de a picat jos; atunci a sărit judele comunal Leon Rusu și a întrebat pe Petre Hangan, că, pentru ce a împiedecat servitorul și, totodată, i-a aplicat o palmă peste obraz și i-a zis să meargă la arest, iar ce s-a întâmplat mai încolo, eu nu știu, fiindcă eu nu am ieșit din casă afară.

Spusele mele sunt bine scrise la protocol și nu am nimic de a mai adăuga ori de a schimba.

Mihai Tăluță.

După aceasta se cheamă martorul Vasile Serețean în 'ante, care, după ce se provoacă a spune adevărul, după cea mai bună știință și cunoștință, răspunde următoarele:

În o duminică seara, eram în ospătărie și, numai decăt, am văzut că judele comunal Leon Rusu trage din altă casă pe Petre Hangan până în tindă, unde i-a aplicat mai mulți pumni; eu, cum am văzut acestea, m-am dus la fratele lui Petre, Toma Hangan și i-am zis să iasă afară, că judele bate pe fratele său, care a și ieșit și a provocat pe jude să nu mai dee altu; atunci judele i-a luat pe ambii de piept și i-a dus în casa sa, la arest, iar mergând pe drum, i-a ajuns servitorul Simion Albu și muliera judei, Maria, și ambii au mai lovit, parte, pe Toma, parte, pe Petre; ce s-a întâmplat în arest cu dânșii, eu nu știu, decăt că, am auzit că i-a pus în fiare.

Spusele mele sunt adevărat scrise și nu am a adăuga sau a schimba nimica.

x Vasile Serețean, prin Ușeriu.

Înaintat fiind timpul la 1 ore postmeridian, cercetarea s-a curmat și protocolul s-a închis și subscris.

Continuat la ½ 3 ore⁹⁵ postmeridian.

Chemându-se în 'ante servitorul judeului comunal Simion Albu și provocându-l a spune numai adevărul în cauza de ceartă a lui Toma Hangan și judeului comunal Leon Rusu, dă următoarele la protocol:

În 11 mai 1864 eram eu la ospătărie în casă și, tocmai când s-a înnoptat, jucam cu niște mulieri un joc de tropote, numai odată am văzut cum că Petre Hangan, cu un picior m-a împiedecat și cu mâna m-a împins de am căzut la pământ jos; întru acel timp a sosit judele comunal Leon Rusu, care tocmai s-a întâmplat a veni acolo asupra lui Petre Hangan și l-a întrebat, pentru ce m-a împiedecat și împins pe mine, la care întrebare a răspuns Petre cum că nu el l-a împins, fără, Mihai Tăluță, care însă a răspuns, cum că nu el e vinovat, fără Petre Hangan; după care a provocat judele pe Petre Hangan să meargă la arest, care a și ieșit până în tindă, însă în tindă nu a voit să dea judeului ascultare și așa, judele a fost silit a întrebuința mijloace executive ca să-l poată duce, însă, nefiind acolo străji de față, s-au zvârcolit ambii în tindă; numai de câțiva mers vestea la fratele lui Petre, Toma Hangan, în casă, cum că fratele său Petre nu voiește a merge la arest și se trage în tindă cu judele deolaltă: Și Toma, cum a auzit acestea, a ieșit la dânsii în tindă și eu, după dânsul și, am văzut până ce au prins pe Toma Hangan pe jude de grumaz, ca să scoată pe fratele său.

Judele însă, fiind în putere, i-a prins pe ambii de piept și a zis: acum, haideți ambii la arest; dacă nu a vrut Petre singur și așa, s-au dus până în drum, unde eu i-am dat lui Petre un pumn, fiind mânios pe dânsul, ca răzbunare pentru ce m-a împiedecat de am picat jos.

Atunci s-a lăsat Toma de pieptul judeului, pe care-l ținea ca să nu-l tragă la arest și mi-a aplicat mie un pumn cam peste nas și gură și altul, deasupra ochiului drept, după care i-am aplicat eu Tomii 3 pumni peste cap. Într-acela moment, a venit și mulierea judeului, Maria și, voia a despărți pe Toma de către bărbatul ei, zicând ca să se lese dea-olaltă, că acelea sunt lucruri de rușine, să se hățească ei pe drum și, nu se cuvine ca ei să se apuce cu puterea de judele comunal și așa, cu greu mare i-a putut băga în arest, i-a pus în cere⁹⁶ și i-a lăsat până dimineața.

Cum că, ar fi dat judele comunal în Petre Hangan una palmă în casă nu am văzut, iar cum că, mulierea judeului Maria, iar ar fi dat în Toma și Petre Hangan nu e adevărat, fără cum am zis mai în sus, a voit a-i despărți și a tras pe Toma de către bărbatul ei.

Spusele mele sunt bine scrise la protocol și le pot întări totdeauna și cu jurământ, fără de a adăuga sau schimba ceva.

Simion Albu.

S-a chemat judele comunal Leon Rusu în 'ante și, după ce i s-au citit spusele acuzatorului cât și a martorilor, spune următoarele la protocol:

În 11 mai a. c., la 9 ore seara am mers în ospătăria comunală ca să țip de acolo, după ordinațiunea căpătată de la oficiul cercual, oamenii acasă, însă fiindcă niște mulieri și servitorul meu Simion Albu jucau, nu i-am țipat, încă fără, am așteptat până ce vor găta jocul. Numai odată am văzut cum că Petre Hangan a împiedecat cu piciorul și a împins cu mâna pe servitorul meu Simion Albu, de a picat jos și, după ce acesta a întrebat că, cine l-a împiedecat, m-am dus eu direct la dânsul și l-am dojenit, pentru ce face el astfel de lucruri în public, care vorbe ale mele le-a luat Petre de tot de nepăsătoare și a zis, bătându-și joc de mine, cum că nu el, ci Mihai Tăluță l-a împiedecat, iar după ce Tăluță a spus adevărat, cum că Petre Hangan l-a împiedecat și

⁹⁵ 14³⁰.

⁹⁶ Formă alterată: șere=fiare; lanțuri.

după ce, acesta din urmă încă nu a negat fapta, spre a ține liniștea în case i-am pus mâna pe umăr și l-am chemat să meargă la arest, care a și ieșit cu mine până în a doua odaie.

Acoalea s-a împotrivit zicând: „eu nu mă duc de aici mai încolo, până ce vor ieși toți oamenii din ospătărie; futu-ți sfântul tău”. Neavând eu acoalea străji la care să pot da în seamă, l-am împins eu până în tindă, unde el m-a prins de gulerul sumanului și s-a împotrivit de tot a merge în arest, și văzând că nu să lasă de mine, ia-m dat o palmă. În acel moment a venit frate-seu Toma Hangan, m-a prins de piept și a zis „futu-ți Dumnezeu tău, haide acuma să-ți dau eu pe de 10 ori cât ai dat tu în frate-meu”.

De acoalea i-am prins pe ambii de piept și am voit a-i duce la arest și, după ce am ieșit în drum, a venit servitorul meu Simion și a dat, Petri, 1 pumn, în care moment Toma s-a smuls din mâna mea, a aplicat lui Simion un pumn peste obraz și altul în frunte, după care apoi, Simion i-a dat vreo câțiva pumni îndărăpt și așa, Toma iarăși a prins de mine. Atunci a venit muliera mea și a vrut să ne despartie de către olaltă, însă nu a putut și așa, cu greu mare, i-am putut să-i bag în arest și i-am pus în fiare, unde i-am ținut până dimineața, când a venit tatăl lui Ioan Hangan și m-a rugat să-i eliberez, ocărându-i, sfădindu-i, zicând și aceea „bine vă face, că de mine nu vreți să ascultați nemica” și, de nu se ruga tatăl lor așa fierbinte, am voit a-i trimite la oficiul cercual, spre pedepsire.

Spusele mele sunt bine scrise la protocol, observez încă numai aceea, cum că Toma m-a amenințat tot mereu cu moartea, având el pizmă pe mine pentru ce s-a asentat frate-seu Larion Hangan, zicând că numai eu sunt cauza acelei asentări⁹⁷.

În tindă, până a nu intra eu la comisiune am auzit trăgând clopotul la biserică, atunci a zis Toma Hangan înaintea mea și a notarului comunal, apoi, a mai multor oameni, că se află acoalea, cum că a murit dreptatea și trage clopotul după ea.

Acesta este un individ foarte periculos, a bătut pe judele comunal Dumitru Tomoroga și pe mine, până a nu fi jude comunal, din cauză că am avut ceartă cu fratele său Larion, a voit să mă împuște, a și slobozit pușca, însă nu m-a nimerit.

Leon Rusu, jude comunal.

După aceasta s-a chemat consoarta judelui comunal, Maria și s-a întrebat, după care dă următoarele la protocol:

În una duminică seara eram eu în ospătăria comunei și m-a uitam la joc și am văzut că Petre Hangan a împiedecat pe servitorul meu, Simon Albu, de a picat jos, după care s-a sculat con-junul⁹⁸ meu Leon Rusu și s-a dus la Petre și, a ieșit cu dânsul afară. Nu mult după aceea a venit vestea în casă că Toma și Petre Hangan au aruncat pe con-junele meu la pământ și l-au

⁹⁷ Asentare=sistem de recrutare a tinerilor pentru serviciul militar. Operațiunea era ordonată de Guberniul Transilvaniei, la „mandatul” Sacratissimei Majestății Sale. Pentru anul 1866, trebuiau să fie recrutați 5.029 de feciori din Ardeal. „Clausele recrutațiunii sunt tot acelea care au fost la recrutațiunea din urmă, și adică, clasa I, născuți în anul 1845, și așa, cei din anul 1844, 1843, 1842, 1841. Sorțile – sistem de alegere a celor îndatorați la recrutare – se vor trage din nou, rămânând cele trase la recrutațiunea din urmă, scutirile care s-au primit la recrutațiunea din urmă, din toate cinci clasele, se susțin și la recrutațiunea aceasta”, citim în textul reglementării oficiale pentru cercul Rodnei; apud. „*Despre împlinirea celor neîmplinite*”...., nr. 810/7 iulie 1866, p. 41. Iar pentru asigurarea contingentului necesar, „judele, la propria răspundere, numaidecât a astrânge pe toți militații îndatorați a milita din toate 5 clasele de etate, după consemnațiunea sau lista dată comunelor și a-i ținea gata pe acasă, ca pe cel dintâi aviz să plece judele și notarul, cu un bătrân, la Sângeorgiu. Juzii au de a se îngriji a-i înștiința pe fiește-care îndatorat de a milita și de a trimite după cei absenți, care s-ar afla ca păstori la munți, numaidecât străjile comunale și, a-i aduce pe aceștia în jos de timpuriu, pentru că timpul e foarte scurt și responsabilitatea e mare și zace pe umerii judelui comunal. Din astă seară începând și până după trecerea asentării, are fiecare comună de a ține una strajă din străjile (sic!) satești la Oficiul cercual, care sunt, după 3 zile, a se înșchimba”; *Ibidem*, nr. 822/14 iulie 1866, pp 42-43.

⁹⁸ Soțul.

bătut de moarte; eu am grăbit afară și am întâmpinat⁹⁹ că bărbatul meu nu era jos, precum se zicea, fără în adevăr, Toma Hangan îl ținea de piept, încât i-a sfărtecat cămașa; eu m-am dus la Toma și l-am prins de mână, vrând a-l despărți de către bărbatul meu, zicându-i du-te la dracu, că cu (sic!) tine nu a avut nimeni, nimic, dar el nu a voit a se despărți, fără a apucat pe bărbatul meu tare de piept, zicându-i „vino încoace futu-ți sfintele tău, să-ți dau și eu ție de 10 ori, pe cât ai dat tu frăține-meu”. După acestea am văzut până ce s-au dus toți trei către casa noastră, unde i-a pus supt arest, dar să fi dat bărbatul meu în dânsii, eu nu știu nimic.

Maria Rusu.

Înaintat fiind timpul la 7 ore sara, protocolul s-a închis și subscris.

Continuat în 14 august 1864, la Oficiul cercual Borgo Prund, cu Macarie Rânziș, care a venit ca martor în cauza lui Toma Hangan contra judei comunal Leon Rusu.

După ce s-a prezentat Macarie Rânziș în 'antea comisiunii și s-a admonat¹⁰⁰ a spune adevărul după cea mai bună știință și cunoștință, spune următoarele la protocol:

În o duminică sara, cam către 9 sau 10 ore, m-am aflat și eu în ospătăria din Borgo Moroșeni unde erau mai mulți oameni din comuna noastră, la veselie, și am văzut până ce a împiedecat Petre Hangan pe servitorul judei comunal, ce juca, dimpreună cu niște mulieri, de a picat acela la pământ; după ce s-a sculat servitorul judei, Simion Albu de jos, a zis către Petre Hangan „m-ai împins jos, tocmai om de treabă ești”. În acel moment a venit li judele comunal la Petre și, după scurte cuvinte, i-a aplicat o palmă peste obraz și după aceea, i-a zis să meargă în arest, după care a și pornit Petre din locul unde ședea și judele, după el și așa, ajungând ambii până în tindă, a început judele a-i aplica pumni, până ce a auzit frate-seu Toma Hangan și a venit la ei, zicând judei să nu-l mai bată pe fratele seu. Cu aceasta, a și încetat judele de a mai da în Petre și l-a apucat cu o mână pe Petre și cealaltă pe Toma Hangan de piept, zicându-le, haideți la arest. După ce au ieșit, pe drum mergând către arest, a alergat servitorul judei după ei și cum i-a ajuns, a început a da cu pumnul în Petre, iar Toma s-a învârtit către servitor și i-a zis să nu dee în Petre, că ei sunt mai multe neamuri și pretini și îl pot bate cum or vrea. La aceste cuvinte s-a încumetat servitorul și l-a izbit pe Toma cu pumnul în piept; Toma i-a dat un pumn lui Simion peste obraz și după aceasta, a apucat judele pe Toma din nou de piept și l-a tras către casa sa, iar servitorul judei i-a mai aplicat câțiva pumni lui Toma peste cap și așa, s-au băgat toți în ocol la jude și apoi, ce s-a mai întâmplat mai departe, eu nu știu.

După citire, spusele mele sunt scrise bine la protocol și eu le întăresc, fără a adăuga sau a schimba ceva.

Macarie Rânziș.

Așa protocolul s-a închis și subscris.

Continuat în 20 august 1864 cu martori, Ștefan Andron Rusu.

După ce s-a chemat Ștefan Andron Rusu în 'ante și s-a admonat la spunerea adevărului, dă următoarele la protocol:

E u încă m-am întâmplat de față în crășma din Moroșeni când au fost mai mulți oameni adunați și își petrecea fiecare, după plac. Am văzut și urzirea procesului între judele comunal și frații Toma și Petre Hangan, și voiesc a spune adevărul despre cele ce am văzut, adică: în seara despre care e vorba, juca servitorul judei comunal, d-lui. Leon Rusu, dimpreună cu niște mulieri din comuna noastră, dintre care una, și anume mulierăa lui Zaharie Serețean, Maria, e drăguța lui Toma Hangan, cu care se ține dânsul în nelegiuiri și, tocmai dânsa era mai aproape de servitorul judei. Atunci, deodată am văzut că fratele Tomii Hangan, Petre, care e cunoscut de

⁹⁹ Constatat.

¹⁰⁰ Atenționat.

un om dezmațat și excesiv, a pus mâna în spatele servitorului Simion și l-a împins de a căzut la pământ. După ce s-a sculat atare de jos, a întrebat că, de ce l-a împins; vinovatul a mutat vina pe alții și așa, văzând d-l. jude comunal Leon Rusu, care încă era de față, lucrul acesta de rușine, și, ca nu cumva să iscedie¹⁰¹ vreo ceartă sau bătaie mai mare, s-a sculat de pe locul afacerii sale și a mers la Petre Hangan, întrebându-l că, de ce a făcut aceasta. Acesta, neobraznic¹⁰², batăr că a observat că judele l-a văzut că el e vinovatul, totuși și atunci a mințit către jude, a vrut să bage pe altul în vină, zicând că nu el, ci altul l-ar fi împins pe servitor. Iar, văzând d-l. jude că se poate încinge bătaie între ei, l-a provocat pe vinovatul Petre Hangan ca să meargă la arest și, neobservând judele că și eu sunt de față, a pornit singur ca să-l ducă la arest și a și ieșit din casă; eu, batăr că sunt strajă, dacă am văzut că judele singur îl duce, nu m-am amestecat șa aceea.

După scurt timp am văzut că și Toma Hangan iese afară și după el, mai mulți alții; nu au trecut câteva minute și am auzit că Toma Hangan ar fi apucat pe jude de piept, am grăbit și eu a ieși afară și am și întâmpinat pe Toma Hangan, fiind pe jude de piept până ce i-a sfărtecat și cămașa și i-a zis: „haida cu mine, ca să-și dau îndărăpt câte ai dat tu în fratele meu”; dar, totuși, lovitori nu s-au întâmplat între jude și Toma Hangan nici una, fără, numai între servitorul de acolo. Am asistat până în capăt și pot mărturisi cum că judele nu a dat nici în Toma, nici în Petre Hangan, fără i-a dus de i-a pus sub arest; apoi, mai pot și aceea mărturisi, că nici în casă nu am văzut să dee judele în Petre, dar ce s-a întâmplat în tindă nu știu, că eu am ieșit afară minteni după Toma Hangan. A doua zi dimineața, a venit tatăl lui Petre și Toma Hangan și s-a rugat pe lângă jude ca să-i elibereze din arest și așa, s-au curmat atunci, toate.

Ștefan Andron Rusu.

După aceasta s-a chemat martorul Niculai Rusu și s-a întrebat a spune, aceea ce a văzut, așa ca în caz de lipsă, să poată și jura, după care dă următoarele la protocol:

Eu am văzut toată cearta, din început până ce a pus judele pe Toma și Petre Hangan sub arest și vreau a mărturisi supt jurământ.

Eu am văzut până ce a împiedecat și împins Petre Hangan pe Simion Albu de a căzut jos; am văzut că judele nu a palmuit pe vinovat în casă, fără l-a provocat a merge la arest, după care a și pornit vinovatul, dar a mers până în tindă, și de acolo nu a voit a-i da ascultare. La aceasta judele, văzând că așa puțin respect îi dă un individ așa stricat și excesiv, s-a înfuriat și i-a aplicat o palmă, după care a și sosit fratele Petri, Toma Hangan și a și prins pe jude de piept, amenințându-l, căi-i va da înzecit îndărăpt, atâtea câte a dat judele, la frate-său. După aceasta au ieșit toți trei afară, trăgându-i judele să meargă la arest; pe drum s-au mai lovit servitorul judeului cu Petre și Toma de vreo câteva ori, dar judele nu a mai dat altul, care pot îndrepta cu jurământ.

După citire mai am de a observa că Toma Hangan, de atunci încoace, tot mereu se laudă că va tăia pe jude și-l va omorî, care, nu numai eu, ci și mulți alții, o pot mărturisi.

Niculai Rusu.

Continuat în 27 august 1864.

După ce s-a chemat în 'ante martorul Grigore Tomoroga și s-a provocat a spune în cauza de ceartă a judeului comunal Leon Rusu cu Toma Hangan, dă următoarele la protocol:

Eu nu știu ce ceartă s-a întâmplat între judele comunal Leon Rusu și Toma Tomoroga¹⁰³, fiindcă eu nu am văzut nimica; am auzit ca să fi avut ceva ceartă, însă dacă nu am fost de față. Nici nu pot spune nimic.

Grigore Tomoroga.

¹⁰¹ Iște; aici, cu sensul de a da naștere la un scandal mai mare.

¹⁰² Aici, cu sensul de obraznic.

¹⁰³ Greșeală în text : corect, Toma Hangan.

Protocolul s-a închis și subscris.

Salvan, jude procesual.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 21/1864, ff. 12-26.

3.

Lăudatului Oficiolat cercual!

Junele Toma Hangan din Borgo Moroșeni, tot una dată se împotrivesc mandatului subscrisului cât pentru țarină¹⁰⁴, așa și pentru ținerea orânduiei în comună, căci dânsul, în 31 iulie, după 12 ore de noapte, s-a exprimat în 'antea poporului, că el are singur putere, a ședea în crâșmă, a bea și veseli, cât va vrea, și nu are a-i porunci judele comunal și, nu vrea face poarta, ce sub fostul jude comunal, s-au dat să o facă, ba, tot una dată, amenință că dânsul mă va tăia, acolo unde mă va căpăta, cruciș, nefăcându-i ceva, apoi, dacă va veni fratele său Larion de la miliție, mi se va alege¹⁰⁵.

Pentru care faptă mă rog, umilit, lăudatului Oficiolat Cercual, de satisfacție, căci, la din contră¹⁰⁶, nu poate subscrisul împlini mandaturile¹⁰⁷ căpătate de la locurile mai înalte.

Borgo Moroșeni, 14 august '864.

Judele comunal, Leon Rusu.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 21/1864, f. 4.

4.

Conclus!

Sedria Generală a Districtului Năsăud, în ședința de astăzi și, pe baza propunerii Fiscaliatului, apoi, în sunetul § 15, lit. a, P. P¹⁰⁸., a decis reicirarea¹⁰⁹ arătării în contra lui Toma Hangan din Borgo Moroșeni pentru crima răscoalei și a violenței publice, pentru că din cercetarea preliminară făcută din partea oficiului procesual e destul de clar, cum că faptele lui Toma Hangan nu cuprind în sine criteriul vreunei crime de delict.

Tot actul însă se transpune Oficiului procesual îndărăt, ca dânsul să procedeze mai încolo, § 411, C. P¹¹⁰.

Din ședința Sedriei Generale a Districtului Năsăud.

Năsăud, în 23 septembrie 1864.

Luchi, m.p. președinte; Mărcuș, m. p., notar.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 21/1864, f. 7.

Anexa nr. 2.

Cazul cancelistului Nicolae Rusu.

1.

Inclit Prezidiu Districtual!

Cu ocaziunea investigării asupra mea pentru niște arătări false s-a dovedit, cum că fostul cancelist honorar Nicolae Rusu, care a fost împărțit la acest oficiu spre ajutor, încă în luna lui aprilie 1863, până a nu fi transferat la Năsăud, a furat actul oficios nr. 65/1863, care aici se

¹⁰⁴ Lucrul pământului, după sistemul trienal, practicat în epocă.

¹⁰⁵ Va pune în practică amenințarea.

¹⁰⁶ În caz contrar; aici, cu sensul că dacă nu i se va face dreptate.

¹⁰⁷ Poruncile, ordinele, dispozițiile.

¹⁰⁸ Procedură Penală.

¹⁰⁹ Încetarea, în sensul declinării competenței, în favoarea Oficiului procesual.

¹¹⁰ Cod Penal.

aclude¹¹¹ din pultul¹¹² meu, a făcut pe dânsul niște notițe false și vătămătoare pentru oficiu și l-a înmănat preotului Simion Flămând, pe care l-a îndemnat să facă incuse¹¹³ asupra mea, că doar mă vor putea îndepărta din cercul acesta, și va veni dânsul (Rusu) ca jude cercual în cercul Borgoului.

Poate că lipsesc mai multe acte din registratură, însă până acum nu am dat peste ele, dar totuși, deoarece am dovedit tâlharul, îndărăpt toată responsabilitatea de la mine, peste actele pierdute din acel timp, și mă rog ca Rusu, pentru acelea, să se declare responsabil.

Fiindcă Rusu a comis una faptă mare care este dovedită, și care nu se unește nici de cum cu serviciul unui angloaiat, mă rog ca Inclitul Prezidiu să binevoiască a trage pe cancelistul Rusu în cercetare, și a-l pedepsi, în sensul legilor sus-stătătoare, deoarece un angloaiat, care numai ceva ce se întâmplă în oficiu face la partizi cunoscut, se pedepsește cu demisionarea; apoi, Nicolae Rusu, în cazul prezent, nici ca acela nu se poate privi, fără ca fur de acte oficioase.

Prezidiul oficiului cercual.

Borgo Prund, în 26 februarie 1864.

Paramon Salvan, jude procesual.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 22/1864, f. 6.

2.

Nr. 143.pras.

Prezidiul Oficiului cercual din Borgo Prund face arătare, cum că (sic!) cancelistul judecătoresc Nicolae Rusu a furat actul nr. 65/j. c. din registratura cercuală Borgo Prund, servind el în acel timp acolo ca cancelist (sic!) onorar și, se roagă ca acela să se pedepsească.

Exp.

Către Inclitul Prezidiul al Sedriei Generale

în loco!

În alăturare se împărtășește acelui Inclit Prezidiu o arătare a judeului cercual al Borgo Prundului, aclus erga remisiune, prin care învinuiește numitul jude cercual pe cancelistul de la Judecătoria, Nicolae Rusu, că acesta, pe timpul până au servit la Oficiul cercual din Borgo Prund, ar fi furat din arhiva acelui oficiu nota aci alăturată, ca act oficios, a scris pe spatele ei însemnarea ce se vede, apoi a dus-o lui Simion Flămând, spre a se folosi cu ea la denunțuri.

Aceasta, cu acea însărcinare oficioasă se împărtășește cu Inclitul Prezidiu a Judecătoriei, ca să asculte, peste sus atinsa arătare, la protocol, pe Nicolae Rusu și să-mi aștearnă protocolul cu opiniunea sa.

De la Căpitanul Suprem al Districtului Năsăud, în 17/3 '864.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 22/1864, f. 4.

3.

Ilustrității Sale, Domnului Alexandru Bohățiel, Căpitan suprem al Districtului Năsăud!

Cu provocare la prea stimata ordinațiune din 17 martie 1864, nr 143 pras., a cărui alegat se reacludează sub ½, am onoare a subșterne Ilustrității Voastre sub 2/1 protocolul ascultării cancelistului judecătoresc Nicolae Rusu asupra arătării judeului cercual Paramon Salvan, cum că ar fi înstrăinat un act oficios, care ascultare s-a făcut prin asesorul acestei judecătorii, domnul Ioachim Mureșan, dându-mi, totodată, asupra rezultatului acestei ascultări opiniunea în acolo, cum că acea hârtie despre care este vorba, trebuie să se privească în tot cazul și de ori și cine, ca una oficioasă și, cum că, prin urmare, și Nicolae Rusu a avut de datorință a privi-o ca atare și,

¹¹¹ Anexează.

¹¹² Aici, cu sensul din propria inițiativă.

¹¹³ Acuze.

aflând-o, precum zice, lepădată¹¹⁴ în cancelarie, pe jos, totuși, și atunci trebuia să o dea șefului oficiului cercual, care de bună seamă ar fi luat-o în păstrare și, ar fi dispus cele de lipsă, după cuprinsul ei.

Avea împrejurare însă, cum că Rusu, în loc să dea acea hârtie șefului său, sau, cel puțin să o nimicească¹¹⁵, a ținut-o la sine, și a făcut pe ea însemnări, care dovedesc cum că el invigilează asupra faptelor judelei cercual, trebuie să se privească de un probământ a unei propuneri serioase de a strica pe superiorul său, sa, cel puțin, a-l aduce față cu publicul și mai marii lui, în presupus de fapte mârșave, că alimntrelea, el nu putea da acea hârtie la parohul Flămând, despre care știe, cum că a fost denunțat pe judele cercual Paramon Salvan, spre a o folosi de dovadă denunțării de crima înșelăciunii, ce o făcuse în contra lui Salvan în luna lui februarie a. c., scurt, înainte de a începe umilit subscrisul investigațiunea asupra altor arătări ale lui Flămând asupra lui Salvan, despre abuzuri în oficiu, comise.

Această faptă a lui Rusu, deși nu se poate lua direct de penalitate pedepsitoare după codica penală, ea însă totuși dovedește o purtare, care nu numai vatămă simțământul de colegialitate ce trebuie să-l păstreze ori ce corp de oficiolat spre susținerea vazei sale față cu publicul - și care trebuie să-i spună, cum, că, de Salvan ar fi comis tocmai o faptă pedepsitoare, și atunci, arătarea avea de a o face la superiorul lui - și respectiv aici, la Ilustritatea Voastră, iar nu a-l expune disprețuirii publicului, precum a făcut - ce, totdeodată, da și superiorilor tot temeiul a crede cum că cancelistul Rusu, ca oficial, nu merită nici o încredere și, cum că trebuie să aibă asupra lui toată putentioasa supraveghere, spre a se putea apăra de intrigi și a se asigura de ori ce responsabilitate ce ar putea proveni din manipulațiunile lui.

Prezidiul Sedriei Generale a Districtului Năsăud.

28 martie 1864, Luchi.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 22/1864, ff. 1-3.

4.

Protocol

din 25 martie 1864

susceput la prezidiul Sedriei Generale a Districtului Năsăud
de față

Ioachim Mureșan, asesor; Ariton Mărcuș, vice-notar.

În urma rechizițiunii D-lui. Căpitan Suprem a Districtului, dtto. 17 martie 1864, nr. 143/pras., s-a chemat cancelistul Nicolae Rusu și s-a examinat în modul următor.

Ad. generalia:

Ad. 1. Mă cheamă Nicolae Rusu, născut în Borgo Bistrița, locuitor în Năsăud, de 26 de ani, greco-oriental, june, cancelist judecătoresc nemaculat¹¹⁶.

Ad. specialia:

Spune pe scurt, trecutul d-tale de până acum.

Ad. 2. Până în 1853 am umblat la școală în Borgo Prund. În anul 1854 am umblat în Năsăud în școală, a 4-a.

În 1855 am fost practicant nejurat la pretura c .r. din Prund. În 1856 am fost notar comunal în Prund.

Din anul 1857 până în 18 iunie 1861, la cadastrul de dare¹¹⁷, și anume, din 1857 până în 1859 la Inspectoratul din Bistrița, din 1859 încoace, în Udvarheiul Secuiesc¹¹⁸.

¹¹⁴ Părăsită, abandonată.

¹¹⁵ Distrugă.

¹¹⁶ Nepedepsit.

La congregațiunea din 18 iunie 1861 am fost ales de adjunct lângă judele de cerc în Borgo Prund¹¹⁹, unde am funcționat până în 19 martie 1863, din care timp mă aflu ca cancelist (sic!) la Sedria Generală.

3. După ce a primit Paramon Salvan oficiul de cerc din Borgo Prund, cât timp ai funcționat D-ta lângă dânsul, și, cum ai trăit laolaltă?

Ad. 3. După cum îmi aduc aminte, neavând actele la mine, așa mi se pare, că am funcționat lângă judele de cerc Paramon Salvan cam 5 luni.

În acest timp ca subordonat lui m-am simțit tare bine și am trăit în cea mai bună armonie și, și până astăzi nu suntem în nici o dizarmonie.

4. Precum împărtășește d-l. Căpitan Suprem, pe temeiul arătării judeului de cerc Salvan, dtto. 26 februarie 1864, nr. 17/pras., D-ta se zice că ai fi înstrăinat din arhiva oficiului de cerc din Borgo Prund actul nr. 65/pol. de pras. 7 februarie 1863, și ai fi scris pe dosul celui act vorbele: „s-a dat judeului comunal din Borgo Bistrița, 500 de darabe, și a dat 30 florini – a trebuit, 25 florini; judeului din Moroșeni, 100 darabe, și a dat 6 florini, a trebuit numai 5 florini. Prund, 2 februarie 1863. Rusu, m. p. Ce observi la acestea?

Ad. 4. Lipsind mai multor comune din Borgo cărticelele de dare, D-lui. jude de cerc Paramon Salvan, nu știu, în co-înțelegere sau fără co-înțelegere cu comunitățile, a pemnorat¹²⁰ la tipograful Flitsch din Bistrița, după cum am înțeles, doar 1.600 de cărticele. Cum le-a tocmit, nu știu, destul că au intrat cam la începutul lui februarie 1863, 2 cărți de la Flitsch, în care se vede socoteala despre cărticelele de dare.

Una din acele cărți s-a prezentat la protocol, nu-mi mai aduc aminte, de mine sau de judele de cerc, iar cealaltă, care a fost băgată în ea, judele Paramon Salvan a aruncat-o sub masă, cu mai multe cărți neîntrebuințate. Eu am luat cartea și am ținut-o mai multă vreme pe masă, iar după ce fui denumit de cancelist, am aruncat-o între scrisorile mele private.

Auzind mai târziu că Paramon Salvan, după cum sună faima, ar fi luat în loc de 5 cruceri, 6 cruceri pe o cărticică de dare, pentru că, însumi cumpărând una din Borgo Bistrița cu 6 cruceri și, știind, cât a fost plătit judele comunal din Borgo Bistrița pentru 500 de exemplare, și cel din Moroșeni, pentru 100, mi-am adus aminte că în nota lui Flitsch e pusă fiecare cărticică cu 5 cruceri și așa, am făcut nu știu în ce timp, notița ce mi s-a arătat.

După ce i s-a prezentat nota lui Flitsch, dtto. Bistrița, 5 faur 1863.

Eu cunosc scrisoarea aceasta că e aceeași ce a aruncat-o Paramon Salvan când a prezentat pe cealaltă și, scrisoarea din dos, din partea dreaptă, o recunosc ca a mea, până la subscripțiune, îi și subscripțiunea, însă prezentatul din partea stângă, în dos, câtă să fie pus de Paramon Salvan, acum proaspăt.

5. Se zice că D-ta ai fi dat nota lui Flitsch, ce ți s-a prezentat numai acum, în mâinile preotului Simion Flămând, cu scop ca acesta să se folosească de ea la niște denunțuri nefundate?

Ad. 5. Cam în toamna anului 1863 eram acasă în Borgo Prund, nu știu, cu licență sau comisiune. Acolo a venit parohul Simion Flămând la mine, și mi-a descoperit, cum ar circula

¹¹⁷ Pentru activitatea comisiilor de impunere a cadastrului provizoriu – începând cu anul 1852 – în zona fostului Regiment de graniță de la Năsăud, vezi pe larg la Claudia Septimia Sabău, Adrian Onofreiu, *Jurnalul lui Toader Ionașc (1848-1851)*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, seria III, XI, 2012, pp. 33-51.

¹¹⁸ Odorheiu Secuiesc.

¹¹⁹ În ședința a II-a, care s-a ținut în 19 iunie la 6 ore după amiază, la punctul V, „pentru rectificatori comisari și adjuncți se propun următoarele candidaturi: în cercul Borgoului: Nicolae Rusu”; apud. *Districtul Năsăud. 1861-1876. Contribuții documentare*, autori, Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, Ed. Fundației George Coșbuc Năsăud, 2003, doc. 21, p. 159.

¹²⁰ Comandat.

faima prin comunități că, cărticelele (sic!) de dare s-ar fi vândut cu câte 6 cruceri și așa, m-a întrebat că nu știu eu ceva despre prețul cu cât s-au cumpărat.

La aceasta îmi aduc aminte de nota lui Flitsch ce s-as aflat aruncată între scrisorile mele și, căutând prin scrisori, o am aflat. Simion Flămând văzând-o, a cerut-o de la mine, fără nici o observare.

Eu, fără de nici un cuget rău, știind că nu-i act oficios, i-am dat-o. Ce scop a căutat cu ea, nu pot să știu, și nici nu l-am întrebat mai de aproape.

Mă mir numai, cum a putut veni această scrisoare iarăși în mâinile lui Paramon Salvan.

6. În notița făcută de D-ta pe dosul notei lui Flitsch se vede însemnat:

1. vorbele „a trebuit 25 florini”;

2. vorbele „a trebuit numai 5 florini”. Scrise cu negreală mai albă, apoi datul „Prund, în 2 februarie 1863” și subscrierea, cu negreală mai neagră și mai proaspătă, iar celelalte observări, cu alt fel de negreală. Mali încolo, în nota lui Flitsch stă datul din 5 februarie 1863, pe act e prezentat din 7 faur 1863, iar datul pus de D-ta în 2 faur 1863, cum poți explica D-ta aceste contraziceri?

Ad. 6. Toate câte mi s-au pus în întrebare sunt drepte, ba încă, mai adaug că am scris și cu alte pene diferite observări. Aceasta provine însă de acolo, că eu, bag seama, când au adus antistele comunal banii, am însemnat cât a adus și, câte cărți s-au dat, însă calculul nu am făcut, cu cât a fost o carte.

Datul l-am pus poate, după calendarul vechi, iar celelalte adause, nu-mi aduc bine aminte când le-am pus, atâta însă pot zice cu siguranță, că le-am însemnat după ce am auzit că cărticele (sic!) se vând cu 6 cruceri și după, însumi am cumpărat una cu 6 cruceri, și de acolo vine, că scrisoarea e scrisă cu diferite culori și diferite pene. Eu adică, numai atunci am venit la cuget de a face calculul, cum l-am și făcut.

7. Cunoști scrisoarea ce se află sub observațiunile D-tale. în cuvintele „chitanța arată celsiag¹²¹” și cu ce motiv e pusă?

Ad. 7. O cunosc; e scrisoarea mea, și o am pus-o după ce am văzut la notarul din Borgo Bistrița, Toader Monda, chitanța orig. a lui Paramon Salvan, în care sta că el a primit ca preț, pentru 500 de cărticele de dare, câțul de 30 florini și nu de 25 florini, după cum le-au cumpărat asemenea, și la comuna Moroșeni, fiindcă chitanța era apodictice, fără altă observare, de aceea, pro notița proprie, fără nici un scop mai departe, am însemnat acele cuvinte, necugetând că ele vor veni cândva de bază a unei cercetări din partea autorităților.

8. Ce știi D-ta despre cealaltă scrisoare, ce zici că s-a prezentat la oficiul de cerc?

Ad. 8. Acea scrisoare care e adevăratul original a notei lui Flitsch despre cărticele de dare, cată să se afle între actele din arhiva oficiului de cerc din Borgo Prund, deoarece când m-am prezentat eu D-lui. președinte al Sedriei, Leontin Luchi, fiind eu sosit de la scalde din Sângeorgiu acasă în Borgo Prund, și, fiind D-l. președinte acolo în comisiune, Paramon Salvan, chiar când așteptam în casa din 'ante, ca să intru la prezentare, a luat scrisoarea aceea din un sac de scrisori ce se afla în odaia lui, unde locuiește, și ținând-o în mână, s-a dus cu ea la D-l. președinte, care se afla în cancelaria oficiului.

Cum că, a fost anume acea scrisoare, am văzut apriat, pentru că subscrierea lui Flitsch e mare. De almintrelea, pe scrisoarea ce am dat-o eu lui Flămând se află pus ad. dtto. 65/polit., prin urmare, se vede că a trebuit să fie altă originală. Aceasta s-a întâmplat în iulie 1863. Ce s-a ales de atunci cu acea scrisoare, nu știu.

¹²¹ Tălărie, furt, incorectitudine.

9. Da, de cumva vor fi lipsind din arhiva oficiului de cerc din Borgo Prund încă și alte acte oficiale și, din asemenea scrisori prezente la D-ta, s-ar naște suspiciunea cum că, D-ta le-ai înstrăinat, cum te-ai justifica?

Ad. 9. Eu scrisoarea ce mi se arată astăzi nu am luat-o nici din arhiva oficiului cercual, nici din actele oficiale, ci am luat-o după ce a aruncat-o Salvan ca o scrisoare netrebnică.

Încât, pentru împrejurarea că, doar pot lipsi acte oficiale din registratura oficiului de cerc din Borgo Prund, concretizat d-lui. Paramon Salvan, aceea se poate întâmpla foarte ușor, pentru că d-l. jude de cerc se folosește și astăzi în oficiu de 2-3 indivizi pătați, și anume, de Macedon Morar, care a fost depărtat pentru înstrăinarea de timbre de la prefectura c. r. din Bistrița, unde era aplicat ca diurnist; despre care împrejurare poate da deslușire cancelistul Isip și cel onorar, Nicolae Pop.

Acest individ a fost pedepsit pentru furt și la această Sedrie, și, și ca arestat, căpătând actele civile de scris, a făcut confuziune cu timbrele lui Paramon Ușeri.

Celălalt individ e Grigore Moroșan din Borgo Tiha, care a umblat pedepsit pentru furt și la miliție, apoi, în cercetare pentru furt, și la această Sedrie.

Cum că D-l. Salvan se folosește de acești indivizi pot dovedi cu scrisorile ce vin de la oficiul de cerc din Prund la această Sedrie.

După citire, 10, întrebare finală.

Ad. 10. Spusele mele sunt luate în protocol după cum le-am dat, și la cele de până acum mai adaug numai atâta, că acum e foarte ușor a mă incusa pe mine pentru acte ce ar lipsi din arhiva oficiului de cerc din Borgo Prund, deoarece, câți vor umblat de atunci printre scrisorile acelui oficiu cercual.

După subscriere din partea lui Nicolae Rusu, s-a încheiat și scris.

Mureșan; Mărcuș.

A.N.B-N, fond *Districtul Năsăud*, inv. 1046, d. 22/1864, ff. 9-16.

Liviu PĂIUȘ, *Raporturile dintre Coșna și Cârlibaba cu Ținutul Năsăudului*

Relațiile ținutului Năsăudului cu unele localități din Moldova, mai ales cu cele de lângă graniță au fost din vechime, cunoscând faptul că mulți români transilvăneni au părăsit în Moldova din cauza multor persecuții ale stăpânirii, întemeind în Moldova multe localități. dar ele au devenit „obligatorii” după anul 1769. Munții care separau cele două țări n-au constituit o barieră de netrecut: „Carpații n-au împiedecat niciodată relațiile comerciale între orașul săsesc Bistrița și populațiunea românească de cealaltă parte a acestor munți”.¹²²

Apartenența localităților Coșna și Cârlibaba Ardeleană la ținutul Năsăudului a fost tratată abia în ultima perioadă de către conf. univ. dr. Mircea Mureșianu în lucrarea sa¹²³ dar nu a dezvoltat-o în cadrul lucrării sale.

¹²² Nestor Simon “Pasul Rotunda”, Ms. xeroxat în colecția autorului

¹²³ Mircea Mureșianu „Districtul Grăniceresc Năsăudean (1762-1851)”, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000

Coșna a fost și este punctul de contact al Ardealului cu Moldova încă din cele mai vechi timpuri. Chiar dacă așezarea este atestată abia în 1735, totuși teritoriul ei, lunca Coșnii a constituit punctul de plecare/ sosire peste Munții Suhardului pe Plaiul Moldovei drumul peste Rotunda fiind construit mult mai târziu, la 1812-1817), a celor ce treceau dintr-o parte în alta a teritoriilor românești.. Din lunca Coșnii au pornit spre Ardeal tătarii pentru a ataca și distruge „înfloritoarea” Rodnă în cumplitul an 1242, în ziua de Paști, îngropând sub dărâmăturile zidurilor bisericii o mulțime de oameni.

Mai târziu, la Coșna sau Cârlibaba (înființată în 1804) au sosit bejenarii din Ardeal fugiți de asuprirea străină, dar și în urma Unirii de la 1700 a bisericii române ortodoxe din Ardeal, cu Roma, când ardelenii ortodocși au fugit spre Moldova, unde au fost bine primiți fiind scutiți de taxe o perioadă de timp și primeau loc de casă, de unde și versurile populare „La Moldova-i mult mai bine/ Cine mere nu mai vine”. Se poate vedea popularea satelor din nordul Moldovei cu bejenari din Ardeal și din harta întocmită de prof. Ion Bureacă pe această temă.

Delimitarea graniței dintre Ardeal și Moldova a fost obiect de dispută mai multe veacuri și abia în secolul al XVIII-lea, regimul austriac a făcut mai multe încercări pentru regularea acestor limite. Așa relativ la Transilvania în anul 1718 cu ocazia încheierii de pace de la Passaroviț și după aceea la 1741. Cu ocazia petractării din acel an, s-a declarat comisarul turcesc Mencafat Effendi a fi învoit a se satori limitele pe divorțiul apelor (cumpăna apelor), încât teritoriul ce cade dincoace să aparțină la Transilvania, iar ce cade dincolo, de Muntenia și Moldova”.¹²⁴

Coșneni: Fam Todașcă și ginerile Țigănete, găzduiți la Rodna, la fam. Gherasim Păiuș (Originalul în colecția autorului)

Aceste tratative au eșuat și nu au fost reluate până în 1769, când, „fiind Turcia în război cu Rusia, Austria a aflat ocazia binevenită spre a-și executa planul său pentru regularea limitelor, respectiv pentru lărgirea teritoriului Transilvaniei conform operatului contelui Marsigli din anul 1700”.¹²⁵ Cu această ocazia, granițele Transilvaniei au fost mutate pe apa Coșnei astfel, în punctul cel mai jos al Piciorului Bancului ce formează granița regimentului, unde Valea Borcutului se întâlnește cu acele ape ce curg dinspre munții grănicerești Poiana Coșnii, Poiana Netedă și Păluta și din acest punct de confluență apa ia numele Coșna, de aici până în vărsarea Teșnei Împutite în Coșna, mijlocul râului Coșna formează granița țării. De la vărsarea Teșnei Împutite în Coșna, patul primului pârâu formează granița țării până la izvorul său pe cea mai mare înălțime a Priporului Candrii”.¹²⁶

¹²⁴ Florian Porcius „Istoricul Ținutului Grăniceresc al Năsăudului”, Editat de prof. Liviu Păiuș, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca. 2005, p. 36

¹²⁵ Idem. p. 37

¹²⁶ Idem p. 167

După cum se observă, granița Transilvaniei a fost mutată pe apa Coșnii, ceea ce a dus ca la acea dată „Cu ocazia revendicării, în 1769 s-a ocupat și o parte a comunei Căndreni acum aparținătoare Bucovinei, ce se numește „Coșna” sau „Todășcani” de la familia Todașcă ai cărei locuitori s-au subordonat jurisdicției militare din Districtul Militar al Rodnei, deși au rămas nemilitarizați. Acești locuitori au plătit contribuția de pământ și încă o așa numită „taxă protecțională” la fondul de provente din acest district, iar contribuția de cap și de vite, la visteria țării”.¹²⁷⁾

Ulterior, prin pacea de la Sistov din anul 1791 a fost recunoscută de Poarta Otomană această ocupare a teritoriului moldovenesc și apoi la 1792 s-a stabilit noua graniță, când teritoriul ocupat s-a numit „revendicat”, iar munții cuprinși în acest teritoriu s-au numit „munți revendicați”. La noua împărțire a munților între comunele grănicerești din 1796,: „toți munții de pe teritoriul Districtului Militar al Rodnei, fără considerare de natura lor anterioară, adică atât cei avuți „ab antiquo”, cât și cei revendicați și cei alodiali răscumpărați, s-au contopit într-o masă comună, din care pentru fiecare comună s-a destinat o anumită parte”.¹²⁸

Atât la împărțirea cea din 1796 cât și la cea din 1807, doi dintre „munții revendicați”, Poiana Coșnii și Păluta nu au fost dați niciunei comune. Abia mai târziu, când muntele Crăciunel a fost atribuit „Terenului montan de la Rodna”, munții Poiana Coșnii și Păluta s-au dat ca echivalent comunei Rodna.

După 1769, comuna Coșna și mai târziu Cârlibaba (numită și Cârlibaba Nouă sau Cârlibaba Ardeleană), vor depinde administrativ, de plasa Rodna, până în 1926, dar aceste două comune n-au fost militarizate, adică n-au contribuit cu soldați la compania a V-a cu sediul la Rodna, locuitorii ei fiind tratați ca oameni liberi. Totodată cu această împărțire, dintre cei 54 munți, a rămas o parte păduroasă a muntelui Stânișoara, între văile Rusaia, Diaca și Bistrița Aurie, opusă muntelui amintit, numită „Dosul Stânișoarei”, în suprafață de 6.000 jugere, ce a intrat în folosul tuturor localităților confiniare”.¹²⁹

Cele două localități au intrat în componența administrativă a plasei Rodna la date diferite, deoarece la data mutării graniței numai Coșna era formată ca și comună, cealaltă, Cârlibaba, se va forma abia la începutul secolului al XIX-lea, când inițial s-a numit Stânișoara.

La 4 decembrie 1865, răspunzând chestionarului istoric al lui Pesti Frigyes, comunitatea Cârlibaba, la întrebarea „Avut-au comunitatea cândva alte numiri,” va răspunde „Comunitatea asta s-a numit la urzirea ei, cam la anul 1804, „colonia Stânișoara”; minten după aceea s-au numit Cârlibaba, după numele comunei vecine Cârlibaba, ce e așezată în valea de același nume, pe partea Bucovinei”, iar la întrebarea „de unde s-au împopulat?”, răspunde „Cea mai mare parte din Ardeal, apoi o parte din Ungaria; acum se află 66 numere de casă n.n.), 73 de familii și 400 de suflete și să vorbește limba română și, puțin, cea germană”.¹³⁰

Mult mai amplă și detaliată este relatarea despre comuna Coșna, făcută la 14 iulie 1864:

„Culegerea datelor statistice peste originea comunei Coșna

1. Numele comitatului, districtului, cercului, scaunului de care se ține satul?

Districtul Năsăud, cercul Rodnei

¹²⁷ Idem p. 164

¹²⁸ Idem p. 37

¹²⁹ Lazăr Ureche „Fondurile grănicerești năsădene 1851-1918” Editura Presa Unversitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 27

¹³⁰ Simion Retegan „Satele năsădene la mijlocul secolului al XIX-lea”, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2002, p. 101

2. Comunitatea câte denumiri are acum, care dintre ele e numai prin locuitorii locali și care e din țara întreagă cunoscută?

„Coșna” cunoscută de locuitorii locali și de țara întreagă, iar „Todășcani” cunoscut numai prin locuitorii locali.

3. Avut-au vreodată comunitatea altă numire sau doară s-au scris altminteră numele de acum?

Au avut mai înainte numele de Todășcani.

4. Cum se numește comunitatea de la început ?

Todășcani, care mai târziu și-a căpătat numire de „Coșna” de la râul curgător prin comunitate, care se numește Coșna.

5. De unde s-au împopulat?

Dintr-o familie Todașca, care au căpătat locul de la un bătrân, anume Crăciun Todașcu, la anno 1735, cu învoirea domnului Țării Moldaviei, cu numele Șerban Cantacuzino, prin urmare toți locuitorii se trag din acea familie.

6. Ce se știe de comun din tradițiuni, monumente, semne de memorie, din memorande scrise sau tipărite despre originea numelui și înțelesul lui în fiecare limbă ar fi locul numit ?

Din documentele scrise de la anul 1735 se vede cum că comunitatea Coșna și-ar fi căpătat numele de Todășcani, de la o familie, anume Todașcă, care au locuit acest pământ de la început.

7. Numirile topografice din otarul comunității?

Fânațu, pășunea și pădurea au numirea Tebelenca și Dialu Coșnii, ce se mărginește cu ținutul comunității Căndreni și Pilugani, din partea Bucovinei, apoi Poiana Nechitii a comunei Nepos, cu muntele Păluta și Poiana Coșnii a comunității Rodna Veche și cu muntele Bancu a comunității Parva. Pe granița Coșna curg apele Coșna și Teșna, unde se împreună la Pașiora, care servește ca graniță între Bucovina și Ardeal. Lucruri de însemnătate nu sunt altele decât că pe apa Coșna și Teșna, împreunate, se scot bârne mari de brad și molid catarge), care mai pe urmă, spre neguțătorie, se duc până la Constantinopol și Egipt.

Datum în comuna noastră Coșna, după cea mai bună a noastră știință și aducere aminte, în 14 iulie 1864.

X Eremie Sîngeorzan, x Grigore Juga, x Nichita Todașcu, x Iuon Todașcu, x Simion Todașcu, jude comunal, prin Larion Spinului, notar comunal. ”¹³¹

În lipsa unui recensământ mai exact, care s-a făcut abia în 1869, unele date sunt date cu aproximație, mai ales în cazul comunei Cărlibaba, care arată că avea 66 de case și 400 de suflete.

O statistică din 1870, făcută în urma recensământului din 1869, la ordinul vicecăpitanului Florian Porcius, arată comuna Cărlibaba are 57 de case și 295 locuitori, iar Coșna are 80 de numere de casă și 349 locuitori. Redăm mai jos repartizarea locuitorilor din cele două comune pe religii, precum și numărul de animale:

Cărlibaba Coșna

¹³¹ Idem p. 79-80

Locuitori	295	415 după religie - rom. cat.	153
11			
gr. cat	43	1	
gr. neuniți	54	362	
armeni	-	10	
aug. burg.	18	1	
evrei		20	
turci	13	-	
cabaline	27	38	
vaci	73	248	
boi	55	44	
oi	152	402	
capre	122	144	
porci	90	68. ¹³²	

După desființarea Regimentului Grăniceresc Năsăudean, la 22 ianuarie 1851, proprietățile grănicerești au avut de suferit, inclusiv ale comunelor Cârlibaba și Coșna din cauza pretențiilor erariului care împiedeca intrarea comunelor în posesia averilor lor. În urma protestelor comunelor grănicerești la Curtea de la Viena, s-a format o comisie cezaro-crăiască regulatoare pentru posesiunile grănicerești, condusă de general-maior Pöck.

La data de 25 martie 1863, comisia dă o sentință pentru comuna Coșna în care locuitorii comunei sunt denumiți jeleri (inquilini) „Comisia numită de Majestatea Sa Cezaro-Crăiască Apostolică în scopul reglementării posesiunii și a drepturilor de folosință în teritoriul fostului regiment grăniceresc transilvănean II român, găsește să decidă referitor la comuna Coșna următoarele:

1. Locuitorii așezării Coșna, aflată la granița apostolică spre Bucovina în Valea Rodnei, pe teren revendicat, nu au fost niciodată alipiți graniței militare, ci în timpul existenței graniței, până la desființarea institutului de graniță, **aceștia au fost priviți și socotiți ca și jeleri (inquilini).** (subl. n.) Pentru folosirea proprietății avute trebuiau să plătească în această calitate, către casa de proveniență a regimentului grăniceresc II român, o taxă de proprietate, alături de o taxă de protecție, în timp ce, pe de altă parte, trebuiau să plătească în același timp și anumite taxe, respectiv taxa pe cap de animal către casa provincială, ca obligație către perceptorul bistrițean.

Pe baza punctelor 1 și 2 ale prea-înaltului rescript din august 1861 și pe baza punctului 4 al prea-înaltei patente de reglementare urbarială din 21 iunie 1854 „Foaia legilor provinciale” nr. 151) clădirile și alte terenuri lăzuite, respectiv fânețe și pășunile înscrise în urbariu și aflate în Coșna la momentul desființării graniței la 22 ianuarie 1851, în proprietatea singularilor, sau aparținând de comună, vor fi lăsate în folosința respectivilor proprietari; desigur, modificările apărute de atunci, bazate pe titlul de proprietate valabil, legate de posesiunea acestor terenuri, nu vor fi afectate de către această hotărâre.

Totuși, în legătură cu taxa de teren pe care locuitorii din Coșna au fost obligați să o plătească către casa de proveniență a regimentului grăniceresc II român ca și **jeleri**, pentru folosirea terenului până la desființarea institutului de graniță la 22 ianuarie 1851, care, după natura ei, nu a fost neapărat o taxă către suveran, cât mai mult una în **recognitionem domini**-rămâne rezervat hotărârilor înalte dacă, referitor la această contribuție, conform capitoulului al

¹³² „Districtul Năsăud (1861-1876)”, p. 610

doilea al patentei de reglementare urbarială din anul 1854, paragraful 16, va avea loc o absolvire a amintiiților locuitori față de stat erariu), ca și fost proprietar.

2. În ceea ce privește pădurea aflată la Coșna, deasemenea pe teren revindicat, numită Dosu și Fața Măgurii, aceasta va trebui să rămână mai departe o proprietate a erariului, pădure de munte care în timpul existenței comuniunii grănicerești, respectiv până la desființarea institutului de graniță la 22 ianuarie 1851, nu s-a aflat în posesia comunelor grănicerești. Pe baza punctelor 13 și 14 ale prea-înaltului rescript din 27 august 1861, comunei ca atare îi vor fi predate în proprietate numai acele terenuri și acei munți în a cărei proprietate sau folosință populația grănicerească, respectiv comuna grănicerească, s-ar afla în timpul administrației grănicerești militare, indiferent de eventualele pretenții ale terțelor persoane ce sunt în tratative. Această pădure de munte are – conform rezultatului măsurătorii cărții cadastrale coala de posesiune a terenului din 21 ianuarie 1859) o suprafață de 4.179 jug. și se mărginește către nord, la muntele Dealul Bancului al comunei Parva, către est la Bucovina, către sud, de asemenea la Bucovina, respectiv la fânețele hotarului comunei Coșna, către vest la partea de munte Munceii Înșirați ai comunei Nepos și către nord-est la munții Păluta și Poiana Coșnii ai comunei Rodna. Ca urmare a declarației nr. 165 din 12 februarie din acest an a Ocolului Silvic cezaro-crăiesc din Năsăud, în timpul existenței graniței, precum și de atunci încolo, locuitorii din Coșna au procurat atât lemnul de foc, alcătuit din căzături și resturi rămse după tăierea copacilor, precum și lemnul de construcție după indicațiile silvice, amândouă exclusiv pentru folosința proprie, din amintita pădure și unde acestora le-a fost permis și pășunatul în pădure astfel, aceștia vor rămâne pe moment în uzufructul folosirii pădurii în modalitatea și extinderea practică în timpul existenței graniței, până la reglementarea definitivă, conform punctului 4 al prea-înaltului rescript din 27 august 1861 de asemenea, este lăsată la alegerea autorităților înalte, dacă și în ce măsură au fost făcute de către locuitori defrișări în acest scop până la desființarea institutului de graniță la 22 ianuarie 1851, iar înaltului erariu îi este rezervat dreptul ca, în termen de trei ani, să reclame acestea pe căi legale. De asemenea, înaltului erariu îi este rezervată categoric reglementarea proprietății lăzuirilor, locurilor de pășune și așa numitelor fânețe aflate pe terenul împădurit, reglementare care trebuie realizată conform cerințelor de protejare a pădurii.

În cazul în care comuna se va simți împovărată într-un fel sau altul prin această sentință, atunci îi este liber ca în răgazul de șase săptămâni de la primirea acesteia – termen ce nu trebuie să fie depășit – să depună recurs împotriva acesteia la Înalta Cancelarie Aulică a Transilvaniei.

De la Comisia cezaro-regească regulatoare de posesiune grănicerească pentru teritoriul fostului regiment grăniceresc 2 român.

Bistrița, 25 martie 1863¹³³

Pöck, general-maior”.

Față de această situație, locuitorii Coșnei, care erau considerați „jeleri”, au prezentat documente edificatoare, demonstrând faptul că pe timpul cât au aparținut Moldovei au avut

¹³³ A.N.B.N, fond „Administrarea fondurilor grănicerești năsăudene”, d. 21, f. 376-378

statutul de „oameni liberi”, prin recursul lor din 10 mai 1863. În acest recurs ei au demonstrat în punctele de la A la L faptul că sub domnitorii moldoveni ei au fost oameni liberi.¹³⁴

Prin urmare Senatul a anulat sentința comisiei și le-a restituit toate drepturile avute în proprietatea lor înainte de anul 1769 și, la 4 octombrie 1866, Oficiul Silvic din Năsăud transpune pădurile în proprietatea acestei localități (2/3) și în cea a Fondului de stipendii”.¹³⁵

Urmare a acestui fapt, la 7 octombrie 1886, se încheie un act de donație prin care a treia parte din veniturile rezultate din exploatarea pădurilor comunității Coșna să revină fondului de stipendii, pădurile rămânând ca proprietate comună „Toate pădurile aflătoare pe acest teritoriu, care după conscripțiunea cadastrală au una suprafață de 4179 iugăre austriece, și care păduri cu protocolul din 4 octombrie 1866 s-au transpus în proprietatea și posesiunea comunității Coșna, și totdeodată și în conposesiunea și conproprietatea fondului de montur, acum de stipendii, însă rămâne pentru totdeauna nerevocaveru și nestramutaveru de o proprietate comună a comunității Coșna și a fondului de montur, acum de stipendii din Districtul Năsăudului, la care păduri comunitatea Coșna are două din trei părți iar numitul fond de stipendii una din trei părți, adică a treia parte, însă așa cât pădurea să nu se împartă între fonduri și comunitate, ci numai venitul curat, după substragerea tuturor speșelor administrative și a contribuției împărătești să se împărțească între fond și comunitatea Coșna, așa încât casa comunală din Coșna să primească două din trei părți, iar fondul de stipendii a treia parte”.¹³⁶

Actul de donație stabilește modul de administrare a acestor păduri, dar și comuniunea de interese ale fondurilor de stipendii și comunitatea Coșna „se vor executa prin comisiunea administratoare a fondurilor școlare din Districtul Năsăudului totunată în conțelegere cu reprezentanții comunității Coșna”.¹³⁷ Proprietarilor de terenuri de pășunat sau de fânaș din cadrul pădurilor, le sunt garantate drepturile de proprietate—: „dreptul proprietarilor particulari la proprietățile lor private din teritoriul Coșnei între care se înțeleg și poienile, nu pătimeste prin acest instrument de donațiune nice o scurtare sau schimbare”.¹³⁸

S-au restituit numai 2/3 din pădurile acestei localități pentru că 1/3 din păduri era cedat de locuitorii acestei localități la 17 martie 1865 Fondului de stipendii drept răsplată că respectivul fond a înaintat și susținut recursul împotriva sentinței din 1863 la Înalta Cămară Aulică a Transilvaniei.

În continuare locuitorii comunei Coșna vor fi considerați „moșneni”, așa cum au fost din vechime, adică înaintea încorporării la regimentul de graniță și în această calitate vor avea acces la bursele de la Fondul de stipendii, deși—, până la 1918, a beneficiat de aceste burse doar un singur tânăr, în condițiile în care în perioada 1861-1919 au fost atribuite un număr de 1.190 de burse.¹³⁹

Rezolvarea proprietăților comunei Cârlibaba Transilvană s-a făcut în anul 1872, cu toate că în anul 1870 s-a încercat o „regulare” pe calea unei învoiri. Între 17 octombrie și 7 noiembrie 1872, vicecăpitanul Florian Porcius, împreună cu comisarul ministerial Gustav Groiss au ieșit la fața locului și „am escindat mai multe parcele pentru fondul de stipendii și am transpus pentru

¹³⁴ Copia recursului comunei Coșna împotriva hotărârii comisiei orășanești din Bistrița cu privire la proprietățile comunei. Arhivele Statului Bistrița-Năsăud, Fond Anton Coșbuc, nr. inv. 712, doc. 360, coalele 1-7. Original în limba germană.

¹³⁵ Lazăr Ureche op. cit. p. 38

¹³⁶ A. N. B. N. „Act de donație făcut de comisiunii administrative a fondurilor grănicerești de comunitatea Coșna”, fond Anton Coșbuc, dosar 383, fila 3

¹³⁷ — Idem—, punctul III

¹³⁸ — Idem—, punctul VII

¹³⁹ — Idem—, p. 144

acestea, ca recompensatoare, alte parcele din capul pădurei, am tras o linie demarcatoare între teritoriul comunei Cârlibaba și între pădurea fondului de stipendii, pe care s-au pus 43 mete statornice, s-au constatat posesiunea fiecărui proprietar din Cârlibaba, după extensiunea ei.”¹⁴⁰ Deși aparținea de Districtul Năsăud atât Coșna cât și Cârlibaba Ardeleană aveau legături cu Bucovina așa cum arată în raportul său din 1875, vicecăpitanul Districtului, Florian Porcius care ține să precizeze legăturile pe care Cârlibaba Ardeleană le avea cu Bucovina, prin crearea unei linii telefonice între Cârlibaba Ardeleană și prima comună din Bucovina, Iacobeni

Pe plan politic și administrativ locuitorii Coșnei vor lua parte la lucrările de alegere a comitetului provizoriu al Districtului Năsăud, când în ședința din 19 iunie 1861 sunt aleși în acest comitet reprezentanții Coșnei Ioan Todașcă și Simion Todașcă. De asemenea, iau parte activă la activități administrative pentru folosirea fondurilor de montur și provente. În ședința din 13 și 21 septembrie 1862 se pune problema mutării Episcopiei gr. cat. de la Gherla la Năsăud în care sens reprezentanții comunelor din Districtul Năsăud se obligă să asigure locul unde se va ridica reședința episcopală, precum și a unor școli necesare pentru pe lângă această reședință, iar pentru aceasta fiecare comună se obligă să contribuie cu materiale de construcție sau cu bani. Reprezentanții comunei Coșna Eremie Sângeorzan, Dumitru Todașcă, Grigore Juga, Ioan Petru Todașcă și Larion Spinul „oferă de bună voie o sută de florini val. aust., care au să se plătească în timp de 5 ani, adică pe tot anul câte 20 fl. val. austr.”¹⁴¹ Totodată reprezentanții comunei Coșna solicită ca și din comuna lor să se admită ca bursieri din Fondurile de stipendii tineri din această comună, iar cei care vor învăța la școlile din Năsăud să fie primiți în internatul acestor școli. Se pare că această cerere nu a fost aplicată imediat deoarece reprezentanții Coșnei reiau această dorință în ședința din 26 ianuarie 1866.

În anul 1872 se reorganizează comunele din District astfel comuna Coșna se consideră comună mică formând, împreună cu comunele Ilva Mare și Măgura, un cerc notarial în cadrul cercului Rodna.¹⁴²

În același an se înființează un oficiu de poștă în comuna Cârlibaba-Bucovina și la acest oficiu „concurge și Cârlibaba Transilvană ce se ține de acest district”.¹⁴³

O descriere foarte amănunțită a comunei o aflăm într-o lucrare de la 1796, reluată în jurul anilor 1900¹⁴⁴ de unde vom prelua anumite pasaje: „Coșna, sat în districtul militar al Bistriței, în partea ostică a culmei munților Carpați ori a ramurii ostice de dealuri către cercul mărginaș al Bucovinei din Galiția; e locuit numai de români, nu s-a militarizat din cauză că e despărțită prin cei mai înalți munți ai țării, după proprietatea sa în țară e fără exemplu unicul nume cunoscut sub român Coșna, după păraul de asemenea numire, care curge prin dânsul și e încorporat în parohie în Rodna, ca o filială. Acest sat mic de munte din raionul râului Bistrița Aurie este la 6 ½ oră depărtat de la poșta cel mai de aproape Tiha N.O. și 3 ore de la cel mai aproape poștă galițiană Poiana Ștampei O.N.O. lângă păraul Coșna, format din împreunarea ambelor păraie Valea Coșnița și Valea Bancului, din sus de unde curge pre țărmurele drept păraul Teșna Împuțită. Se mărginește cu satul bucovinean Dorna Candreni spre sud-ost. Terenul e situat în granița Bucovinei, între Coșna și Teșna, apoi între vâlcelele Cucureasa și Izvorul Văcarilor, e muntos și cu climă aspră, din care cauză afară de fân, în și crumpene, alte cereale nu se cultivă. O parte mai

¹⁴⁰ „Raport al vicecăpitanului Florian Porcius privind administrația, afacerile politice și orfanale ale Districtului Năsăud”, în „Districtul Năsăud (1861-1876). Contribuții documentare”, Editura Fundației George Coșbuc Năsăud, 2003, p. 448

¹⁴¹ „Districtul Năsăud (1861-1876”, p. 241

¹⁴² „Districtul Năsăud (1861-1876). Contribuții documentare”, p. 450

¹⁴³ „Districtul Năsăud...” p. 439

¹⁴⁴ Nestor Simon: „Dicționar toponimic”, Editura Napoca Star Cluj-Napoca, 2007, p. 87-90

mică din acest teren este mai plană însă pământul este mărăștin, iar cealaltă parte mai mare este situată pre coaste de munte, care au o înclinare de 30-60 graduri. Substratul coastelor este în cea mai mare stâncos și constă parte în șisturi cristaline de micoschista, parte din calcaluri și parte din straturi miocene.

Afară de râurile și vâlcelele indicate mai sus se mai află și multe păraie. În intravilanul comunei se afla un izvor cu apă acră. Populațiunea constă din români de confesiune greco-orientală și două familii israeliți de confesiune mozaică. Locuitorii se ocupă în prima linie cu economia de vite, apoi în parte ca lucrători de zi și ca plutași la neguțatorii de lemne, cari transporta lemnele cumpărate din pădurile din jur pre râul Coșna până la Dorna și de aici pre Bistrița Aurie până la Gălați (România).

Comuna Coșna, până la anul 1769, s-a ținut de Bucovina și cu aceasta de principatul Moldovei. În anul 1769, cu ocaziunea regulării graniței cu Transilvania, comunitatea Coșna, cu tot teritoriul ei, s-a anexat la Transilvania și în privința administrațiunei politice la Districtul militar al Rodnei, carele a format al II-lea regiment român de graniță transilvan și din partea comandai militare a acestui district și regiment, ca dirigătorie administrativă comunitatea Coșna totdeauna a fost tractată de comunitate liberă, iar locuitorii ei de oameni liberi până la dizolvarea institutului de graniță ce a urmat în anul 1851.”

De-a lungul timpului, Coșna a fost un bun prilej pentru cei ce plecau în România, deoarece mulți coșneni aveau cunoscuți în Ardeal pe care îi treceau peste frontieră, fiind și buni cunoscători ai locurilor pe unde se putea trece mai ușor peste Carpați. Mai mult, cei care aveau rude la Rodna veneau la studii la Năsăud chiar dacă proveneau din localități mai îndepărtate de graniță. La recesământul din 1869 la familia lui Florian Porcius sunt înregistrați nepoții acestuia: Aurel Procopianu, din Dorna Căndreni și Titus Procopianu din Storojineț „studinte la Școala Normală Năsăud”¹⁴⁵, precum și Claudia și Blanca Procopianu tot din Storojineț

De multe ori coșnenii erau priviți cu neîncredere de autoritățile statului Austro-Ungar. În acest caz, în primul război mondial, localul școlii românești din Rodna, a fost transformat în „temnița, în care erau închiși românii bucovineni și de alt neam, bănuți de activitate ostilă regimului austro-ungar”.¹⁴⁶ Chiar după 1926, când comuna Coșna trece la județul Câmpulung, legăturile dintre năsăudeni și coșneni sunt intense, ocazionate și de faptul că Rodna deținea și deține și azi în apropiere de Coșna munții Păluța și Poiana Coșnii, iar Maieru și alte comune din județul Bistrița-Năsăud dețineau și dețin terenuri de pășunat pe raza comunei Coșna.

Mulți coșneni aveau gazde la Rodna unde poposeau peste noapte, sosiți la Rodna cu diferite treburi sau după diferite mărfuri, cum de altfel și unii negustori aduceau mărfuri din localitățile moldovene din preajma Carpaților. Părinții mei aveau cunoscuți pe care îi găzduiau când veneau la Rodna. Posed o fotografie pe versoul căreia scrie „Savu Todașca cu ginerele Larion Țigănete și cu soția, împreună cu părinții lui Larion. Com. Coșna p. u. (poșta ultimă n.n.) Dorna Căndrenilor, jud. Câmpulung, 1932”

Participarea intelectualilor din Coșna și Cărlibaba la viața culturală din ținutul Năsăudului este destul de redusă datorită nu numai din cauza lipsei unor căi de comunicare, ei având din 1875 linie telefonică cu localitatea Iacobi și nu peste munți cu Năsăudul dar și datorită „orientării” către Moldova. Participarea acestora la adunările Astrei Năsăud este

¹⁴⁵ Coala de recepțiune la numărarea populațiunei și a animalelor domestice (de casă) după statulu din 31 decemvre 1869 nr. Casei 39 a lui Florian Porcius. (În copie xerox în colecția autorului)

¹⁴⁶ Liviu Păiuș, Solomia Păiuș, „Istoricul învățământului românesc din Rodna Veche”, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2004, p. 36

sporadică, cu toate ca la adunarea Astrei din 1870, ținută la Năsăud, cele două localități devin membrii pe viață a acestei asociațiuni, achitând suma de 100 fl.

La a doua adunare a despărțământului Astra Năsăud, ținută în 22-23 octombrie 1893 s-a înscris ca membru pe viață din partea Coșnei Sever Orban, iar în preajma primului război mondial, în 1914, adunarea generală a Despărțământului Astra Năsăud, s-a ținut la Coșna.

În privința religioasă, locuitorii Coșnei, în 1870, erau în proporție foarte mare de religie orodoxă, mai precis, 362 dintr-un total de 415, erau de religie ortodoxă. După cuprinderea lor în Regimentul Grăniceresc Năsăudean s-au subordonat protopiatului ortodox român din Bistrița, deoarece la Năsăud era un protopopiat greco-catolic. Nici după o perioadă îndelungată de contact cu creștinii greco-catolici din ținutul Năsăudului, situația nu s-a schimbat. Astfel la recensământul din 1940 din totalul de 942, un număr de 796 erau ortodocși.

Românii ortodocși din Coșna aveau o biserică mai veche din lemn și voiau să-și construiască o biserică nouă. În acest sens, la 19 ianuarie 1875 se adresează Protopopiatului ortodox român din Bistrița, prin glasul preotului Grigore Marica, pentru a-i ajuta să-și construiască o nouă biserică. Ei „voiesc a clădi biserica din materia solidă, spre care scop mă rog a-mi exopera binecuvântarea mai înaltă și a ne da mâna de ajutor”. Totodată ei stabilesc și suma precum și modul de unde va proveni suma necesară pentru ridicarea bisericii, dar și pentru întreținerea școlii din localitate unde învățător era tot preotul Grigore Marica. „Cu această ocazie aduc la cunoștință în aceea că, comuna s-a decis a avea ceva de la Năsăud din cele 54.000 fl. v.a., donate fondurilor școlare, un ajutor de vreo 6.000 fl. v. a. pentru punerea în rând bun a școalei și spre scopul zidirii sf. biserici”.¹⁴⁷

Așa cum am mai arătat, comuna Coșna a făcut parte până în 1925 din plasa Rodnei, dată de la care a trecut la județul Câmpulung, dar în 1940, în urma cedării Ardealului de Nord, a fost din nou alipită Ungariei horticiste. „În august 1940 în comună au venit primii hortysti – funcționari, grăniceri, jandarmi- care au pregătit anexarea comunei la Ungaria”.¹⁴⁸ În acești ani de teroare, 1940-1944, toți românii din Valea Rodnei care au luat calea pribegiei, spre România, au trecut granița vremelnică, cu ajutorul coșnenilor, unde inițial erau găzduiți și apoi trecuți peste graniță

În această perioadă tristă din istoria României, la punctul de graniță de la Cosna se puteau întâlni cei plecați în România cu părinții lor. În acest caz ei trebuiau să îndeplinească niste formalități. Un exemplu autentic îl prezintă Alexandru Husar, care era student la Facultatea de Litere din București, care apelează la ajutorul unei domnișoare din Poiana Ștampei, ce se lauda că ea „cunosc pe câțiva dintre ofițerii de la graniță”.¹⁴⁹ Aceasta-i relatează pe larg ce trebuie să facă pentru reușita acestei întâlniri. „Uite ce trebuie să faci să trimiți o telegramă acasă, cu un conținut cam ca acesta: <<veniți atunci... (pui data precisă) la punctul de frontieră Coșna pentru convorbirea unei chestiuni urgente și serioase. Răspundeți imediat dacă veniți>>. Această telegramă va merge cam o săptămână. La cenzură va trece repede. În altă săptămână vei primi răspunsul lor. Dacă va fi afirmativ vii la Dorna. Aici, cu o zi înainte de convorbire, mergi la colonel și la maior pentru autorizație de convorbire la bară și pentru aviz favorabil. Pe urmă urmează întâlnirea la Coșna”.¹⁵⁰

¹⁴⁷ A.N.B.N. Fond: Protopopiatul ortodox român Bistrița, d. 50, f. 1-2

¹⁴⁸ Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței: „Monografia comunei Coșna, județul Suceava”, Editura AXA Botoșani, 2008, p.60

¹⁴⁹ Scrisoarea adresată lui Alexandru Husar expediată din Poiana Ștampei la 29 VIII 1943. în copie în colecia autorului., p. 1

¹⁵⁰ Aceeași scrisoare, p. 2

Intr-adevăr, Alexandru Husar trimite din București o telegramă prin care își chemă părintii la Coșna, așa cum îl învățase domnișoara din Poiana Ștampei, al cărei nume nu l-am putut descifra după semnătură: „Veniți toți la graniță la 19 septembrie. Răspundeți dacă veniți”¹⁵¹.

Documentele de arhivă nu ne mai arată cum s-a realizat această întâlnire, dar ea, cu siguranță, a avut loc.

În 1944, toamna, reprezentanții ocupației maghiare s-au retras¹⁵², odată cu trupele germane și comuna Coșna este trecută la România, fiind încadrată la județul Câmpulung. În aceste condiții orice legătură cu Ardealul încetează singura punte de legătură fiind munții revendicați stăpâniți și în prezent de unele comune din județul Bistrița-Năsăud, între care și Rodna. Astăzi comunele din Valea Rodnei folosesc nu numai munții dar și bogăția acestora, pădurile..

Ovidiu Olimpiu DAN, *Statistici privind prezența românilor pe teatrele de război ale primei conflagrații mondiale (1914-1918). participarea locuitorilor din Ilva Mică la Primul Război Mondial*

Izbucnirea Primului Război Mondial în anul 1914 a implicat participarea unui mare număr de români ardeleni în cadrul armatei austro – ungare. Trebuie reținut un aspect extrem de important, acela că dacă pentru principalii combatanți războiul se încheie în noiembrie 1918, pentru români dar și pentru maghiari finalul lui este în august 1919 când Budapesta este ocupată de armata română. La vest, nord și est vor urma războaie locale, așa zisele „războaie de după război” (polono – ruso – german , greco – turc , italo-austriac).

Asemenea conflicte militare au avut ca obiectiv configurarea, cel puțin pentru un timp, a granițelor naționale. De la bun început este necesar a se da un răspuns clar și concis la întrebarea : Pentru cine au luptat românii din armata austro – ungară , pentru Ungaria sau pentru Austria ? Ei au depus jurământul de credință față de „ bunul împărat”, deci răspunsul este clar – Austria ! Campania românească în Transilvania din toamna anului 1916, politica violentă a guvernului maghiar, moartea împăratului Francisc Iosef, la 21.11.1916, lehamitea și **speranțele înșelate într-o situație mai bună în schimbul sacrificiilor pe teatrele de război, au condus la desolidarizarea militarilor români din Ardeal față de monarhie.** Această concluzie este corect ilustrată de cuvintele unui ofițer român din armata austro – ungară. „Însuflețirea noastră pentru război, pentru apărarea intereselor unei stăpâniri străine , se reducea la zero. Apelul împăratului, disciplina militară și simțul datoriei... toate erau privite ca simple formalități pe care eram obligați să le respectăm fără dragoste și sentimente patriotice.”¹

Ordinele de recrutare îi vizau pe toți, indiferent de categoriile sociale: învățători, preoți, orașeni și țărani. Primii recrutați au fost cei cu vârsta cuprinsă între 18 și 42 de ani. Dar, din

¹⁵¹ ¹⁵² Telegrama lui Alexandru Husar către tatăl său, Husar Calman din Ilva Mică

cauza prelungirii războiului, ordinele de recrutare încadrau tot mai mulți soldați cu o durată mai largă de ani. Erau recrutate și persoanele care au servit la miliții și depășeau vârsta de 42 de ani. Din anul 1915, recrutarea îi viza pe tinerii cu vârste cuprinse între 18 și 20 de ani. Din ianuarie 1916, vârsta pentru recrutare s-a extins până la 55 de ani.²

În ceea ce privește numărul românilor transilvăneni din cadrul armatei austro-ungare, cifrele care se vehiculează sunt diferite. Câteva Statistici sunt de luat în seamă, cea realizată de Teodor V. Păcățian, alta de Liviu Maior și încă două, una având ca autor pe Ioan I. Șerban și ultima provenind din arhivele militare. **Statistica Păcățian** ne oferă următoarele date: români transilvăneni participanți la război (489.544), căzuți pe câmpul de luptă (41.739), morți în detenție, în pribegie, în spital sau acasă din cauza rănilor sau a bolilor contactate în timpul războiului (11.275), dispăruți (29.839), întorși din război complet sănătoși (343.387), invalizi reveniți acasă (25.406), răniți și bolnavi care ulterior s-au însănătoșit (37.898).

Statistica Maior ne furnizează următoarele:

- români transilvăneni mobilizați – 483.373, reprezentând 52% din totalul românilor transilvăneni și 5,3% din totalul soldaților austro – ungari;

- din totalul românilor mobilizați, 449.796 soldați și ofițeri, adică 92,4% au fost trimiși la partea activă, făcând parte din unitățile militare din prima linie, 34.578, reprezentând 7,6% au fost repartizați la partea sedentară sau mobilizați pe loc (cei care munceau în întreprinderi ce produceau pentru nevoile frontului sau îl deserveau);

- dintre cei aflați în prima linie 52.954 au căzut în lupte, iar alți 25.402 au rămas invalizi.

- o a 3-a **Statistică** realizată de **Ioan I. Șerban** care are ca sursă informațiile furnizate de **O.C. Tâslăuanu** ne indică:- români încorporați în armata austro-ungară – peste 651.000 soldați, subofițeri și ofițeri. Din rândul lor s-au înregistrat pe parcursul anilor de război 82.558 morți și dispăruți și 63.304 de răniți, invalizi și bolnavi.³

- a 4-a **Statistică**, provenind din **Arhivele militare** consemnează pentru Transilvania următoarele date:

- în 1914, populația de origine română a Transilvaniei era de 3,1 milioane de locuitori, reprezentând 58% din populația totală de 5,3 milioane. Dintre români în perioada 1914 – 1918 au fost mobilizați 484.774 militari, din care în prima linie a frontului 449.796 și 34.978 în trupele auxiliare. Din cei mobilizați 6.547 erau intelectuali, 14.668 meseriași și comercianți, restul de peste 460.000 țărani. Din totalul celor plecați pe front 42.736 au murit pe câmpul de luptă, 29.839 au fost dați dispăruți, 11.275 au murit în spitale, închisori sau prizonierat iar 25.406 au rămas invalizi. La aceste pierderi trebuie adăugate și cele provocate de războiul româno – ungar din aprilie- august 1919, constând în 188 ofițeri și 11.500 soldați, din care morți 69 ofițeri și 3600 de soldați.

- din totalul populației Transilvaniei (5,3 milioane) au fost trimiși pe front 956.500 militari, reprezentând cca.18% din populație. Pe naționalități, românii reprezentau 52,31%, ungurii 27,75%, germanii 9,44%, alții (evrei, ruteni, slovaci, țigani) 10,50%. Din românii mobilizați, peste 90% au fost repartizați la arma infanterie și trimiși pe fronturile din Galiția, Serbia, Italia, Franța și din 1916 și pe frontul românesc. Din rândul ungurilor, secuilor și sașilor marea majoritate au fost mobilizați la locul de muncă, pentru paza obiectivelor militare și civile, servicii administrative sau pentru alte misiuni. Această repartizare, total defavorabilă românilor, explică pierderile mari (morți, răniți, dispăruți, invalizi) suferite de aceștia. La acest război au participat 3,4 milioane soldați din Ungaria, din care au decedat 530.000, au fost luați prizonieri 833.000 și au fost răniți 1,4 milioane. Pierderile suferite de Ungaria în timpul războiului le-au întrecut pe cele ale Austriei.

- În spatele frontului se intensifică măsurile represive ale guvernului maghiar. Publicațiile românești sunt cenzurate și multe chiar interzise, mulți intelectuali dar și țărani sunt anchetati și arestați , peste 10.000 din ei fiind încarcerați.⁴

Nu trebuie uitați românii ardeleni în număr de peste 100.000 de soldați și ofițeri care începând din toamna anului 1916 au luptat în armata Regatului României. Unii rezerviști au însoțit armata română pe timpul retragerii din Transilvania, alți ofițeri și soldați au dezertat cu sutele din armata austro – ungară pe timpul luptelor de pe lanțul carpatic, alăturându-se armatei române.

Trebuie să evidențiem faptul că la sfârșitul anului 1916 se aflau în lagărele Rusiei europene în jur de 120.000 de prizonieri ardeleni. După intrarea României în război , majoritatea acestora au cerut formarea de legiuni militare care să lupte în cadrul armatei române. Din lagărul de la Darnița (în apropierea Kievului) au plecat până la jumătatea anului 1917, pe frontul din Moldova 450 de ofițeri și 8.063 de soldați, care își vor dovedi calitățile în bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz.⁵

Adăugând la aceste cifre impresionante ardelenii din legiunile românești constituite în Franța, Italia, Praga, Viena, avem tabloul aproape complet al contribuției românilor ardeleni la Primul Război Mondial și la făurirea României Mari.

Contribuția fostului județ Bistrița – Năsăud la efortul de război al dublei monarhii este

oglundită în cifrele de mai jos:

Total populație: 81.127 locuitori

Decorați în cursul războiului: 1728

Contribuții pentru armată: 1.351.283 lei

Valoarea pagubelor de război: 4.288.576 lei

Participanți activi în prima linie a frontului: 13.370

Participanți activi în spatele frontului (servicii, mobilizați pe loc, etc.): 1252

Arestați (internați): 6

Refugiați: 10

Morți pe câmpul de luptă: 1463

Morți în temniță, pribegie, spital, în urma bolilor: 423

Invalizi: 693

Răniți, bolnavi , care s-au însănătoșit: 968

Deplin sănătoși: 10.110

Dispăruți: 989

Văduve: 1125

Orfani: 2564

Structura socială a celor implicați în război: - intelectuali: 144

- comercianți și meseriași: 172

- plugari: 14.330

(Sursa: Recapitulatie Generală –Anexa A)

Din analiza Tabloului Nominal cu participanții la război din Ilva Mică am constatat o eroare în numerotare (165 →167), 2 persoane cu dublă înregistrare (Ilva Mică și Sângeorz Băi): Buta Anchidim și Leșan Iacob și alte 2 persoane din Ilva Mică înregistrate la Sângeorz Băi: Ionuț David și Motântan Iosif. Făcând corecturile convenite, Ilva Mică participă la efortul de război cu 304 oameni dintr-o populație de 1830 locuitori. Din punct de vedere al naționalității erau partajați astfel: români (285), maghiari (11), evrei(6), țigani(romi) (1), alții(1). După meseria avută cei

mobilizați erau distribuiți astfel: intelectuali-2, comercianți și meseriași -7, agricultori (plugari) – 295. (Pentru detalii vezi, O.O.Dan, A. Dărăban –, „Locuitorii din Ilva Mică participanți la Primul Război mondial ”, în *Pisanii Sângeorzene*, Anul X, Nr.4(104), aprilie 2021, pp.39 – 57).

În plin proces de destrămare a monarhiei austro – ungare, se constituie în toate localitățile din fostele teritorii aflate sub stăpânire străină gărzii naționale. Un rol important în constituirea lor l-a jucat grupul de români someșeni grupați în jurul doctorului Carol I. Șotel din Rodna Veche care au pus bazele Secției Militare Secrete (SMS), organism militar cu activitate în domeniul informativ și contrainformativ.⁶

În Ilva Mică Garda Națională a avut următoarea componență:

- 1.Buia Maxim a. n. 1892 -
- 2.Nechiti Valentin -1900 – părinții:Damian și Irina
- 3.Marcu Sevestian -1887 – " Moisa și Todora
- 4.Gaftone Vasile -1881 – " Simion și Titiana
- 5.Prangate T. Iacob -1885 – "Teofil și Ioana
- 6.Nechiti Damian -1862 – "Gavrilă și Ileana
- 7.Brumă P. Ioan – 1880 – " Paramon și Ioana
- 8.Slăvoacă Ioan – 1891 – "Grigore și Nastasia
- 9.Neamțu Vasile- 1891 – "Filimon și Maria
- 10.Buta Anchidim – 1892 – " Ioan și Saveta
- 11.Gagea Vasile – 1891 – "Ilie și Sânziana ⁷

Urmașii nu i-au uitat pe cei care și-au vărsat sângele pe câmpurile de luptă ale Europei. În plină campanie de construcție a căii ferate Ilva Mică – Vatra Dornei, administrația șantierului a dispus construirea, la insistențele intelectualilor din comună, a două monumente, unul închinat soldaților români căzuți în Primul război mondial și altul închinat prizonierilor de război italieni, aflați în lagăr aici și morți pe aceste meleaguri (peste ani osemintele lor vor fi repatriate). Monumentul sub formă de cruce, închinat soldaților români, a fost ridicat în spațiul din fața Primăriei, având înălțimea de 4,5 m și baza de 3 m și are înscrisul memorial „*Eroilor neamului – 1916 – 1919 - Țara recunoscătoare, 1935*”. Dezvelirea și sfințirea lui a avut loc la 7 ianuarie 1936.

Monumentul eroilor din Ilva Mică (inaugurat în anul 1936)

Din păcate monumentul preconizat a fi amplasat aproape de vărsarea Ilvei în Someș, sub formă de obelisc, cu înălțimea de 2,7 m, și amplasat pe o colină de 4 m, unde se afla și cimitirul soldaților italieni și ce urma să poarte inscripția „Eroilor italieni, România recunoscătoare - 1935”, din motive obscure, nu a mai fost ridicat⁸.

În fiecare an, de Ziua Eroilor, urmașii celor căzuți pe câmpurile de luptă ale celor două conflagrații mondiale aduc omagiul lor la monumentul din centrul localității.

„Eroi au fost, eroi sunt încă,
Și-or fi în neamul românesc !

Bibliografie:

1. „Ziar de război -1914 -1918”, în *Pisanii Sângeorzene* (în continuare P.S.), anul IX, Nr.5(9), mai, 2020, p.41.
2. Aurica Sângeorzan, „Trimis-o împăratu' carte. Înrolarea soldaților”, în P.S., anul V, Nr.12(52), decembrie 2016, p.12.
3. Alexandru Bucur, Vasile Mărculeț, „Participarea românilor din fostul județ Bistrița- Năsăud la Primul Război Mondial” în *Revista Bistriței*, XXXII, 2018, pp.166 – 181.
4. ro.wikipedia.org.>wiki>Documente „Portal: România în Primul Război Mondial –Wikipedia. Vezi și Paul Brusanowschi, „Învățămintul confesional ortodox din Transilvania între anii 1848 – 1918, între exigența statului centralizat și principiile autonomiei bisericești” , vol.I, Presa Universitară Clujeană, 2010, p.39.
5. Col.(r) Ștefan Rus , „Participarea românilor din Transilvania pe fronturile Primului Război Mondial, în Gărzile Naționale și în luptele din Ungaria...în revista *Dacoromania*, nr.89 din 14 noiembrie 2018.
6. Ovidiu Olimpiu Dan, „Un erou de pe frontul invizibil – Carol I. Șotel”, în P.S., anul IX, Nr.9 (97), septembrie 2020, pp.35 – 39.
7. colectiv „Ilva Mică o veche așezare de pe Someș și Ilva. Repere monografice”, Ed. G. Coșbuc, Bistrița, 2003, p.54.
8. Ibidem, pp.56-57.

Victor Știr, „Ciceul și Marea Unire”, o densă sinteză

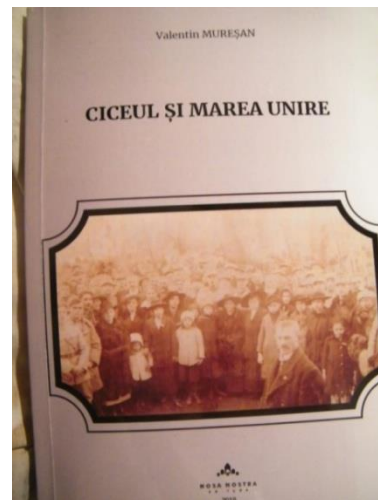

Rareori se poate găsi în toposul românesc un loc care să se bucure de faima Ciceului. „*Culmea Ciceului, adevărată redută de piatră care domină peisajul de la confluența Someșului Mare cu Someșul Mic, a fost un loc atractiv pentru a ține sub supraveghere regiunea și a oferi loc de refugiu în momente de primejdie*”, astfel își începe Valentin Mureșan volumul „*Ciceul și Marea Unire*”, publicat la Editura „Nosa Nostra” din Bistrița, în anul Centenarului, autorul fiind cunoscut pentru tipărirea câteva titluri de interes pentru istoria zonei, în necesară relație cu întreaga istorie a Transilvaniei din care face parte integrantă. Dintre volumele semnate de Valentin Mureșan amintim „*Dor de acasă. Ciceu Mihăiești. Studiu monografic*”, apărut în 2011, „*Ciceul între spadă și tron*”, un volum de documente de istorie medievală, apărut în 2012 și „*Lelești - documente bisericești*”, ultimele două realizate împreună cu dr. Corneliu Gaiu.

„*Ciceul și Marea Unire*” este ofranda pe care Valentin Mureșan o închină împlinirii a 100 de ani de la unirea tuturor românilor în statul pe care îl avem și astăzi, volumul fiind, așadar,

o voce în concertul autorilor care și-au exprimat admirația pentru efortul secular de a regăsi structura politică vrednică de gloriosul stat al Daciei din jurul zorilor primului mileniu al erei creștine.

Textul conține o foarte consistentă sinteză asupra istoriei Ciceului intitulată „În drum spre unire”, în care autorul urmărește cu acribie zestre acumulărilor materiale și faptice, susținătoare pentru conturarea portretului istoric al toposului greu de istorie, în relație cu suflul istoric european, de care a depins cu crescută sensibilitate. Datele naturale ale zonei sugerează Ciceul ca vatră a locuirii umane din timpuri imemorabile fiind: „... un peisaj cultural distinct, constituit din vestigii și așezări... (...) din epoca bronzului (sec. XVI-XIV a. Chr.). La câteva sute de metri, pe platoul Măgura întâlnim o așezare hallstatiană fortificată, din primele secole ale mileniului I a. Chr ... apoi dacii în secolele I a Chr-I p. Chr...” Suntem în toposul consemnat de geograful grec Ptolemeu prin Arcobadara, vechea cetate dacică, element central al unei zone de civilizație niciodată întreruptă până în zilele noastre, judecând după continuitatea dovezilor materiale ale vieții umane: obiecte din piatră, vestigiile din ceramică, unelte metalice și altele.

Între secolele XI-XII, consemnează Valentin Mureșan, regatul Ungariei a cucerit treptat Transilvania, aceasta devenind voievodat autonom, având în frunte voievozi numiți de regii de la Buda. Numele Ciceu apare pentru întâia dată într-un document emis la 1283, când regele Ladislau al IV-lea al Ungariei a confirmat împărțirea moșiilor din Ungaria și Transilvania, printre proprietarii consemnați fiind și membrii familiei Ratold, privitor la toposul care ne interesează. Domeniul Ciceului, cuprinzând 36 de sate, a trecut prin posesia mai multor stăpâni feudali, iar după ce a devenit posesiune moldovenească sub Ștefan cel Mare, ca dar al lui Matei Corvin, întinderea ajunge, sub Petru Rareș, prin cumpărarea de noi domenii, la nu mai puțin de 63 de sate în 1553.

Confesional, populația din zona Ciceului, se știe că a fost formată din români dintotdeauna aparținând Bisericii Ortodoxe și fiind sub ascultarea Stavropighiei de la Perii Maramureșului, prin cartea dată de mitropolitul Constantinopolului, Antonie, la 13 august 1391. După trecerea domeniului Ciceului sub stăpânire moldovenească, domnul Moldovei Ștefan cel Mare a întemeiat în localitatea Vad, o mănăstire ortodoxă cu biserică de piatră. Aceasta a devenit episcopie pentru românii ortodocși din Transilvania, ascultând de mitropolia Moldovei. Sub domnia lui Petru Rareș, ansamblul posesiunilor moldovenești în Transilvania atinge maximum, cuprinzând Cetatea Ciceului, Cetatea de Baltă, Unguraș, Bistrița, Valea Someșului până la Rodna, parte din Țara Lăpușului și altele.

Domnitorul diplomat Petru Rareș, cu intuiția sa geopolitică, prin influența pe care o avea în Țara Românească, prin domnitorul Vlad Înecatul, ginerele său, a trimis un sol la Mediaș pentru a se discuta situația națiunilor din cele trei spații românești, sperând la o adevărată uniune dacică după cum s-a exprimat istoricul Nicolae Iorga. Propunerea nu a avut finalitate.

Autorul consemnează în excursul său istoric încercări de unirea a celor trei state românești de către generalul austriac Castaldo și Sigismund Bathory, rămase în memoria istoriei ca niște artificii politice, de cancelarie. A urmat unirea lui Mihai Viteazul, domnul Țării Românești, care a cucerit la 1600 Transilvania și Moldova, realizând primul stat românesc în granițele vechii Dacii. Asasinat politic la 1601, pe Câmpia Turzii, de mercenari generalului austriac Basta, proiectul lui Mihai Viteazul a eșuat, cele trei țări românești ajungând la stadiul

relațiilor dinainte de unire. Se reia oprimarea de secole a românilor din Transilvania, oprimare politică prin faptul că nu erau recunoscuți ca națiune a Transilvaniei și erau doar tolerați de „tripleta”: maghiari, secui, sași; teroarea religioasă, întrucât Biserica Ortodoxă era socotită schismatică și în stare de inferioritate față de alte biserici creștine din Transilvania.

După Petru Rareș, renumele Cetății Ciceului scade trecând din realitatea istoriei în ce a conștiinței locuitorilor domeniului și autorul deplasează centrul de dezbatere a temei spre parcursu pregător al Marii Uniri.

Ideea origini romane exprimată în cronici, letopisețe, în opera ilustrului Dimitrie Cantemir devine tot mai pregnantă concomitent cu maturizarea europeană a conceptului de popor în sensul cristalizat în secolul al XIX-lea. Dacă în decursul secolelor, românii de credință ortodoxă nu au putut fi determinați să treacă la catolicism, elita românească fiind maghiarizată pentru a-și păstra privilegiile, la 1700, s-a găsit formula religioasă de compromis, creându-se Biserica greco-catolică. Ortodocși care treceau în rândul credincioșilor greco catolici dobândeau, între altele, dreptul la învățătură în universitățile imperiului austriac sau la Roma, nascându-se Școala Ardeleană care a însemnat un impuls puternic de emancipare a românilor.

Autorul consemnează discuții existente despre un regat al Daciei în cancelaria împăratului Iosif al II-lea al Austriei precum și în negocierile cu țarina Ecaterina a II-a a Rusiei pentru împărțirea sferelor de influență în Europa.

La Adunarea de la Blaj din 3-15 mai 1848 s-a strigat „Noi vrem să ne unim cu țara”, expresia a dorinței seculare și a unei puternice năzuințe care viza desființarea iobăgiei și dreptate pentru poporul român din Transilvania. A urmat o perioadă de dezvoltare culturală și economică a majorității românești, sistematic marginalizată de la Unio trium nationum încoace. După instituirea dualismului și încorporarea Transilvaniei în Ungaria, s-a intensificat politica de maghiarizare forțată a românilor, în speranța asimilării populației majoritare sub auspicii, mai favorabile ca oricând, se credea la Budapesta. Ca reacție, mișcarea de apărare națională s-a materializat în intensificarea cererilor către Curtea imperială de la Viena pentru arbitrarea și diminuarea opresiunii maghiare asupra românilor. Formă de luptă românească, Mișcarea memorandistă s-a încheiat prin procesul cu același nume de la Cluj și a avut urmare condamnarea la ani grei de închisoare a intelectualilor care s-au așezat în fruntea luptei pentru drepturile naționale.

Cu prilejul procesului memorandiștilor, la Cluj a avut loc o mare demonstrație românească, în sprijinul demersului formulat de remarcabilul grup de intelectuali care au asumat destinul reprezentării conaționalilor.

Cu toată severitatea statului maghiar, ideea Unirii a pătruns în toate comunitățile românești, datorită preoților și învățătorilor patrioți, și a filialelor ASTRA, presărate pe întreg teritoriul Transilvaniei. Dintre intelectualii și oamenii politici deosebit de activi ai zonei Valentin Mureșan îi amintesc pe Iuliu Manu, Miron Cristea, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voievod, dr Teodor Mihali, Ioan Pop de Băsești, alături de mulți alții. De remarcat, comportamentul politic ireproșabil al parlamentarilor transilvăneni în Parlamentul de la Budapesta unde au luat poziții curajoase și au pledat fără dubii opțiunea majoritarilor români pentru Unire.

La sfârșitul Primului Război Mondial, când Imperiile Austro- Ungar și Rus au ieșit din istorie, iar doctrina Woodrow Wilson a proclamat dreptul la autodeterminare al popoarelor a fost simțit un veritabil îndemn de a se forma state naționale. Încercărilor statului maghiar de a păstra Transilvania, le-a răspuns Iuliu Maniu: „Despărțire definitivă”. Textul umărește toate fazele pregătirii și desfășurării unirii. Delegații desemnați au primit credențial ele, legitimația de autentificare, pentru a se prezenta la Alba Iulia, la Marea Adunare de la 1 Decembrie 1918, unde

s-au adunat peste 100.000 de reprezentanți ai românilor. Au fost alese structurile de lucru ale Adunării, a fost realizată Proclamația, iar discursul episcopului Miron Cristea a avut efectul expresie împlinirii dorințe ca Unirea să fie pe veșnicie.

Autorul prezintă tensiunile transferului de putere de la statul ungar spre cel român, bunăoară, intrarea unor trupe ale armatei române în Reteag și Dej, preluarea gării din Beclean, nu fără incidente.

Punctul maxim al dezlipiri Transilvaniei de Ungaria l-a reprezentat războiul declanșat de țara vecină care a căzut sub ispita Revoluției bolșevice, transformând Ungaria în republică sovietică. Conflictul s-a soldat cu ocuparea Budapestei de trupele române și înlăturarea guvernului bolșevic, în acest fel, Ungaria primind „oxigen” pentru încă 20 de ani de dezvoltare liberă în perioada interbelică.

Cea de a doua secțiune a volumului îi prezintă pe delegații din zona Ciceului care au fost mandatați cu credențiale pentru a participa la Marea Adunare. Este vorba de Constantin Bodea, Alexandru Cherebețiu, Ioan Danciu, Ilie Iuga, Victor Motogna, Ioan Tarniță, Ioan Sonea, Iuliu Sonea, Gheorghe Vidican și Ioan Boca. Este vorba de personalități marcante ale zonei, cu ocupații de responsabilitate, și evident, cu dragoste pentru popor și țară. Fiecare dintre aceste biografii conține exemplul muncii de pe bancile școlii, din copilărie până la maturitate și la așezarea în slujba interesului public. Figură aparte face Victor Motogna, originar din Ambriciu (Breaza), ajuns profesor la Năsăud, director al Liceului „Andrei Mureșanu” din Dej, fondator al Muzeului de Istorie, doctor al Universității din Cernăuți, docent al Universității din Cluj, și, în final, profesor la Academia teologică din Timișoara. Nu în cele din urmă, senator PNT de județul Someș în două legislaturi, și colaborator apropiat al lui Nicolae Iorga în a cărei revistă, „Neamul românesc”, publica, de asemenea, Motogna se află în corespondență profesională cu marele istoric.

Volumul „Ciceul și Marea Unire” prezintă reproduceri după credențiale, protocoale ale Consiliului Național Român din comune, alte documente locale, de asemenea, autorul dă o bibliografie la zi a temei oferind o amplă listă a celor mai bune lucrări despre temă.

Virtuțile de ansamblu ale cărții lui Valentin Mureșan sunt prezentarea sintetică a unei istorii multiseculare, limpezimea, fluenta, preciziunea textului care se citește cu plăcere ca și cum Ciceul ar fi personajul magic, uriaș, într-o istorie scrisă, respectând toate regulile profesionale ale genului.

Adrian ONOFREIU: Considerații referitoare la administrația localităților bârgăuane în perioada interbelică.

Studiu de caz: protocoale de ședință-documente ale autorităților publice locale

Realizarea Unirii Transilvaniei cu România a marcat debutul unei perioade definite de speranță. A fost un început în care s-au formulat noi direcții ale dezvoltării, noi proiecte și programe, subsumate ideii centrale, a statului național unitar. În acest proces s-a

desfășurat o vastă operă de unificare legislativă, cu atât mai necesară, deoarece provinciile unite în anul 1918 aduceau cu ele tot atâtea moduri diferite ale organizării social-economice. Iar domeniul administrației a fost unul dintre cele mai importante în acest proces.

Primele măsuri de reglementare a funcționării administrative au fost luate de Consiliul Dirigent prin Decretul nr. I referitor la funcționarea în mod provizoriu a serviciilor publice, aplicarea legilor, despre funcționari și întrebuințarea limbilor.¹⁵² Însă foarte în grabă s-a constatat că nu era suficientă simpla decretare printr-un act legislativ, pentru ca acesta să-și producă și efectele practice.

Cel puțin în domeniul administrației, intervenția reglementativă a statului a încercat să armonizeze și să dea unitate, pornind de la nivelul central, spre cel local, al județelor și apoi, a comunităților locale.

Aici, în celulele de bază administrative, cutumele din trecut au determinat continuarea unor practici care erau definite de autonomia locală. Reprezentanța locală, legislativul fiecărei comunități și-a continuat activitatea de reglementare a variilor probleme de interes comunitar.¹⁵³ Potrivit practicilor din trecut, localitățile erau conduse de primar și de reпреzentanța comunală (consiliul comunal) care lua hotărâri ținând cont de legile maghiare în vigoare, dar și de actele cu caracter administrativ și public elaborate de noile autorități. Din deceniul nouă al secolului al XIX-lea și până în 1918 legislația administrativă maghiară a rămas în vigoare, neschimbată, atât în privința arondării teritorial-administrative, cât și a componenței și atribuțiilor membrilor primăriilor comunale.

Reprezentanța comunală era formată din viriliști (erau cei care plăteau „dare mai multă”, nu erau aleși) și membrii aleși. Alături de aceștia erau și membrii din oficiu: primarul, subprimarul (vice-primarul). Ședințele ordinare ale reprezentanței se desfășurau de două ori pe an, în luna februarie pentru a cenzura bugetul din anul trecut și în luna septembrie pentru a vota bugetul pe anul următor. Dar, statutul prevedea că reprezentanța comunală se putea întruni în ședință extraordinară de câte ori era nevoie. Atribuțiile acestora erau variate și acopereau întreaga sferă de interes a comunei: să decidă asupra lucrărilor publice care trebuiau executate; să impună sau să anuleze taxe și impozite locale; să răspundă diverselor solicitări ale locuitorilor; să dezbată proiectele de buget anuale; să se ocupe de problemele săracilor ș.a. Toate hotărârile adoptate la nivel de comună erau înaintate spre aprobare autorităților superioare. În fruntea reprezentanței se afla primarul. Competențele sale erau vaste, dar în esență, controla administrarea comunei, supraveghea toate instituțiile și acționa pentru protejarea intereselor publice comunale. În cazul absenței primarului, unul din funcționari îl înlocuia și îi prelua atribuțiile. Notarul comunal era și secretar ordinar al adunărilor generale ale corpului reprezentativ. El prelucra documentele, corespondența și întocmea protocoalele de ședință. Acest cadru normativ a statuat modul de

¹⁵² „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și părților românești din Ungaria”, nr. 6, 14/27 ianuarie 1919, p. 55.

¹⁵³ A fost determinat acest fapt în primul rând de prevederile Decretului II al Consiliului Dirigent din 24 ianuarie 1919, care în articolul 5 preciza modul de funcționare a reprezentanțelor locale și numirea funcționarilor, până la organizarea de alegeri, pe baza noului drept electoral. Toate acestea aveau ca bază prevederile Articolului de lege XXI/1886; *Decrete date de Consiliul Dirigent de la Adunarea din Alba-Iulia (18 noiembrie) 1 Decembrie până la întrunirea Constituentei (20 Noiembrie 1919)*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1919, p. 6. În ședința din 2/15 ianuarie 1919 Consiliul Dirigent a decis la punctul 60 la ordinii de zi să comunice șefilor de resort în text complet Decretul despre funcționarea în mod provizoriu a funcțiunilor publice; *Procese-verbale ale Consiliului Dirigent de la 2 Decembrie 1918 până la 10 Aprilie 1920*, studiu introductiv, ediție și note de dr. Aurel Galea, Ed. „Dimitrie Cantemir”, Târgu-Mureș, 1999, p. 42.

funcționare a reprezentanțelor comunale și actelor elaborate de acestea până la legea de unificare administrativă din anul 1925¹⁵⁴.

Progresul statului unitar român s-a reflectat și în domeniul administrativ. Aici, legiuitorul a intervenit prin reglementarea organizării și funcționării administrației publice locale. Statuate în prevederile Legii de Organizare a Administrației Locale¹⁵⁵, principalele atribuții la acest nivel, cuprinse în art. 22, se refereau la următoarele domenii: „competința administrațiunii comunale rurale se întinde asupra tuturor chestiunilor de interes local, în conformitate cu legea de față și legile speciale, colaborând sau completând și acțiunea ministerelor, în raza satelor sau comunelor și în deosebi pentru: administrațiunea capitalurilor și altor averi comunale; încurajarea și sprijinul muncii productive în agricultură, industrie și comerț; organizarea societăților cooperative de cumpărări și de desfacerea produselor locale, ca și a cooperativelor de consum; organizarea expozițiunilor de animale domestice și de produse agricole și industriale locale; îngrijirea de ameliorarea vitelor, achiziția de tauri și armăsari de reproducție, pentru a fi puși la dispoziția gospodăriilor locale; întemeierea de magazine și depozite pentru mașini și unelte agricole, semințe, îngrășăminte, etc”.

Se adăugau reglementările de „întemeiere de ferme, model și câmpuri de experiență; înființarea de premii de încurajare pentru crescătorii de vite, pentru agricultori, meseriași; îngrijirea de instrucția publică: întemeierea și întreținerea de școli, organizarea cursurilor pentru adulți, în conformitate cu legile ministerelor respective, în ceea ce privește corpul profesoral și programele de studii, crearea de biblioteci, librării; comuna va da concursul și pentru întreținerea și conservarea monumentelor istorice ce se află pe teritoriul ei; îngrijirea de sănătatea publică, întemeierea și întreținerea de spitale, infirmerii, ameliorarea condițiilor sanitare și lupta împotriva epidemiilor; îngrijirea de invalizi; întemeierea și întreținerea instituțiilor de binefacere, aziluri, orfeline; măsuri împotriva epizootiilor, angajarea de veterinari în serviciile obștei, întemeierea de abatorii; măsuri pentru paza și apărarea ogoarelor, fânețelor, izlazurilor, pădurilor, grădinilor, viilor, lupta împotriva insectelor și animalelor vătămătoare; protecțiunea muncitorilor, inspecția locuințelor destinate muncitorilor salariați, organizarea burselor muncii, sprijinul instituțiilor de arbitraj, conform legilor”.

Se continua cu prevederi referitoare la „organizarea ajutorului juridic pentru populația lipsită de mijloace, întemeierea biourilor de consultațiuni juridice și de acte de notariat, conform legii de organizare a corpului de avocați; organizarea creditului popular pentru agricultori și meseriași; lucrări de irigație, drenaj, secarea mlaștinelor, împădurirea pentru întărirea malurilor; lucrări de edilitate și sistematizarea satelor, pavarea străzilor, împietruirea drumurilor comunale, aprovizionarea cu apă, luminat, canalizare, grădini publice, eleșteie, fântâni, izvoare; aprovizionarea cu alimente și obiecte de prima necesitate, ajutorarea populației pentru însămânțarea ogoarelor și pentru hrană în caz de recoltă insuficientă, măsuri împotriva scumpetei, crearea în acest scop de depozite, prăvălii, brutării; îngrijirea de încasarea regulată a impozitelor și o bună gestiune financiară a satelor cari fac parte din comună; inițiativa și intervenția înaintea autorităților superioare pentru chestiunile de interes pur local”¹⁵⁶.

În acest complex al îndatoririlor autorităților locale, erau definite – în art. 25 - și atribuțiile legislativului local, *consiliul comunal* și a executivului, reprezentat de *primar* și *funcționari de execuție*.

¹⁵⁴ Vezi pe larg, în C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi noi de unificare*, București, vol. XI-XII, 1922-1926, pp. 338-403.

¹⁵⁵ Idem, Vol. XVII, 1929, pp. 920-1016.

¹⁵⁶ *Ibidem*, pp. 923-924.

Atribuții consiliu comunal cuprindeau: „alegerea primarului și a delegațiunii consiliului, precum și numirea notarului, casierului și a altor slujbași din serviciile comunale, în conformitate cu prescripțiunile legii de față; îndrumarea organelor executive și elaborarea de instrucțiuni pentru acestea; votarea bugetului comunal și regularea socotelilor; aprobarea contribuțiunilor și taxelor de administrație comunală; votarea contribuțiunilor și taxelor de administrație ale satelor care compun comuna; stabilirea regulilor pentru administrarea capitalurilor și a averilor comunale; formarea fondurilor speciale pentru diferite trebuințe ale comunei; contractarea împrumuturilor pentru lucrările de interes local; intentarea acțiunilor în justiție; controlul acțiunii primarului comunal și a delegațiunii consiliului comunal; încheierile asupra tuturor chestiunilor propuse deliberărilor sale, de către autoritățile superioare; inițiative și eventuale intervenții la autoritățile superioare în toate chestiunile care privesc interesele și trebuințele locale”¹⁵⁷. Atribuțiile primarului erau cuprinse în articolele 36¹⁵⁸ și 152-162¹⁵⁹.

Și, pentru faptul că ne vom referi în continuare la documente create de consiliile comunale, amintim prevederile articolului 339 din lege, care preciza că „un exemplar de pe procesele-verbale care constată hotărârile adunărilor și a consiliilor satești, comunale, municipale și județene se comunică, în termen de patru zile de la data lor, organelor tutelare ca și celor de inspecție și control în a căror sferă de competență intră”¹⁶⁰.

Din conținutul documentelor care urmează, rezultă aspecte care definesc modelul atitudinal al societății bârgăuane și consecințele activității celor aleși să o reprezinte, membrii consiliului comunal și aparatul primăriei. Documentele surprind trăsăturile acesteia, într-o perioadă amprentată profund de noua lege care proclama descentralizarea cât și de aspecte particulare, determinate de realitățile locale. Din multitudinea problemelor dezbătute și soluționate în forme variate, exemplificăm prin câteva cu un caracter mai deosebit.

Aflăm astfel că la Mureșenii Bârgăului reprezentanța comunală a avut pe agenda de dezbateri probleme referitoare la stabilirea taxelor pentru tăierea vitelor; cumpărarea unui taur; etichetele pentru numerotarea caselor, furnizate de „fabrica uzinele de modelat și emailat din Mediaș”; asigurarea sumelor pentru plata chiriei localurilor percepției și a postului de jandarmi; aprobarea de credite suplimentare pentru achitarea cotizațiilor de boală; achitarea devizului de cheltuieli al școalei comunale și a școalei de stat; pentru posturile de jandarmi de la Secția Prundu Bârgăului și posturile de jandarmi Mureșenii Bârgăului și Tihuța.

La Tiha Bârgăului, probleme stringente au fost cauzate de împărțirea lemnului din șlag¹⁶¹, când „s-au făcut 701 de sorți a 50 lei, sortul; din acestea, 35 au fost rele, așa că au mai rămas

¹⁵⁷ *Ibidem*, pp. 924-925.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 927.

¹⁵⁹ *Ibidem*, pp. 947-949.

¹⁶⁰ Procesele-verbale urmau să fie afișate la ușa primăriei, la ușa localurilor administrative, județene sau a directoratelor, după administrația pe care le-a încheiat. Dacă o hotărâre de referea la un interes individual, ea trebuia să fie comunicată celui interesat, sub luare de dovadă sau prin încheiere de proces-verbal; *Ibidem*, pp. 979. Documentele supuse aprobării autorităților tutelare, conform art. 345 al legii, erau: „a) regulamentele comunale, municipale și județene; b) dările și împrumuturile; c) actele de dispozițiune referitoare la patrimoniul satului, comunei, municipiului, județului; d. arendările și închirierile pe un termen mai mare de trei ani; e) transacțiunile și compromisurile relativ la averi mobiliare și imobiliare; f) lucrările, întreprinderile și furniturile când angajează cheltuieli peste prevederile bugetare ale unui an”; *Ibidem*, p. 980.

¹⁶¹ Parchet destinat pentru asigurarea lemnului de foc pentru populație; din acesta, pe baza tragerii la sorți, era repartizată fiecărui locuitor o anumită cantitate de lemne.

756 sorți bune, din care 638 s-au distribuit locuitorilor comunei, rămânând ca restul de 118 sorți să fie predate Comisiei Interimare spre distribuire”. Însă, documentele vorbesc și despre fenomenul de „cumpărare” a membrilor fostei comisii interimare: din suma de 4.300 lei, fostul primar, în anul 1925, nu a trecut-o în contabilitate, ci, conform hotărârii Comisiei Interimare de atunci „a plătit-o ca diurnă de zi următorilor membrii ai Comisiei Interimare, încredințați cu numerizarea șlagului: Județ Nicolae, 500 lei; Județ Gavril, 400 lei; Socină Iacob, 450 lei; Păvălean Ștefan Tolis, 500 lei; Tonea Ștefan, 500 lei; Păvălean Ștefan Cilian, 730 lei; Pop Vasile I. Gavril, 120 lei; Tomoroaga Simion, 500 lei, iar lui Rus Gavril, 600 lei, în costul alor 4 metri lemne de focărit, transportate surorii de ocrotire, în total, suma de 4.300 lei”.

Tot aici, din cauza condițiilor precare de muncă, Ioan Mihali, secretar notarial, se ruga ca să i se voteze suma de 8.000 lei ca și despăgubire a cheltuielilor avute cu medicul și medicamente, „în timpul cât a fost bolnav, suferind de plămâni, în care boală a suferit în urma buretelui de care a fost atacat padimentul, ușile și ferestrele biroului notarial”.

În ședința consiliului comunal din 14 iunie 1930 s-a decis – motivat de art. 89 din Legea de Organizare a Administrației Locale¹⁶² să se fixeze data întrunirii în prima zi a fiecărei luni¹⁶³.

Creșterea animalelor era condiționată de calitatea locurilor pentru pășunat. Însă, ca urmare a propunerii președintelui comisiei interimare de *vindere a urmelor* (s. n.)¹⁶⁴ din pășunea comună, consiliul comunal „abstă¹⁶⁵ de la vinderea urmelor, întrucât s-a constatat că nu mai este mâncare în pășune”.

La Prundu Bârgăului, deși existau suficiente crâșme, totuși sau făcut și două excepții în acordarea de noi licențe. Prima, în favoarea Reuniunii meseriașilor din localitate, considerată ca urmărind un scop cultural. De aceea, i s-a aprobat acordarea licenței pentru brevet nelimitat de crâșmă, condiționat prin aceea „venitul obvenit după brevetul de licență să fie folosit numai în scopuri culturale, pentru buna înzestrare a reuniunii cu cărți și bibliotecă”. A doua solicitare, a lui Macedon Vrăsmaș, a determinat o motivare mai amplă din partea legislativului local. După ce se constata că „deși în comuna Prundu-Bârgăului, după numărul locuitorilor, ar fi de ajuns crâșme cu brevete nelimitate, aceste crâșme sunt toate la centru”, se evocau motive întemeiate pentru acordarea licenței. În primul rând, era invocat rolul comercial important al localității, „comună de târg săptămânal și patru târguri mari de țară, așa că, crâșmele din centru mai cu seamă sunt pentru străini”.

Datorită acestei situații, locuitorii de la periferii aveau de „suferit” sub acest aspect: „având în vedere că în partea comunei Secul este o populațiune aproape de 1.000 locuitori și nu este nici o crâșmă, deci în partea aceasta a comunei se simte neapărată lipsă de deschiderea unei crâșme nelimitată”. De aceea, consiliul comunal a decis în favoarea suplicantului „că această crâșmă este potrivită a se deschide în casele lui Macedon

¹⁶² Consiliul comunal se întrunește cel puțin o dată pe lună la datele hotărâte îndată după constituire. Consiliul poate fi convocat în sesiune extraordinară ori de câte ori interesele comunei ar cere-o, fie din inițiativa primarului, fie după cererea unei cincimi din numărul membrilor ce compun consiliul; C. Hamangiu, *Codul general al României...XVII, 1929*, p. 936.

¹⁶³ La Prundu Bârgăului ședințele din a doua parte a anului 1930 au fost fixate concret, astfel: 2 iunie, 7 iulie, 4 august, 1 septembrie, 6 octombrie, 3 noiembrie și 1 decembrie.

¹⁶⁴ Numărul animalelor fiecărei gospodării acceptate în pășune.

¹⁶⁵ Renunță.

Vrăsmaș, care este situată în loc potrivit și este corespunzătoare din punct de vedere igienic”!¹⁶⁶

Funcționarea defectuoasă a administrației locale - al cărui organ de conducere *era o operă politică* (s. a.) – s-a manifestat prin schimbarea casierului și a notarului. Au rămas astfel neîncasate restanțele din veniturile comunale iar administrația comunei a stagnat. Iar protocolul de ședință de dezvăluie înșiruirea unor greșeli, care au început „o dată cu schimbarea notarului Varna Victor, când nu s-a făcut predarea averii comunale și actelor în regulă, nu s-au dat lămuriri în ceea ce privește administrația comunei”. După notarul Varna, fiind însărcinat cu girarea postului de notar Dr. Suceavă Nicolae – continuă consemnarea documentară – „tânăr în funcție și neexperimentat în conducerea administrației, așa că la preluarea oficiului notarial, actualul notar girant Augustin Loliciu, lucrările și întreaga arhivă s-a găsit în cea mai mare neregulă. Tot în timpul schimbărilor de notar s-a făcut și schimbarea de primar și casar, fără a se preda acte de valoare și importanță, ca contracte (sic!), inventare, ceea ce a pus apoi pe preluători în necunoștință de cauză și în imposibilitate de a-și îndeplini regulat serviciul. La toate acestea a contribuit apoi și lipsa de control tutelar, lăsându-se a se face predările de oficiuri fără asistența lor și fără forme legale”, o situație care se regăsea, din păcate, în marea majoritate a localităților.

O altă preocupare importantă a fost aceea de a se constitui o formație de pompieri voluntari. În acest scop, a fost delegat notarul girant Augustin Loliciu „cu câștigarea, respectiv, întocmirea statutelor pentru înființarea Corpului Voluntar de Pompieri. În Corpul Pompierilor Voluntari se vor angaja pe cât posibil, în primul rând meseriașii care sunt tot pe acasă, la îndemână, în caz de incendiu, apoi, se vor angaja locuitori ai comunei cu serviciul militar satisfăcut până la etatea de 40 de ani, iar oameni de specialitate de orice etate”, iar membrii acesteia urmau să fie scutiți „de orice lucru public comunal”.

În vara anului 1930 secretarul ședinței aducea la cunoștința consiliului comunal „ordinul nr. 7514 din 26 august 1930, al Administrației județului Năsăud, referitor la schimbarea numirii comunei”. Consiliul comunal în unanimitate a hotărât ca „numirea comunei precum și a gării rămâne cu numirea „Prundu Bârgăului”, numele ce actualmente are comuna”, sub rezerva faptului că decizia reclama aprobarea autorităților tutelare.

Principiile descentralizării s-au concretizat în exercitarea dreptului consiliilor locale de a alege unii funcționari. Astfel, la Mureșenii Bârgăului, comisia interimară, „după îndeplinirea tuturor formalităților prescrise, cu unanimitate declară de numit pe d-l. notar Pompei Mathe”. La fel s-a întâmplat la Prundu Bârgăului, unde Reu Iulius a fost ales ca secretar comunal cu 7 din cele 9 voturi exprimate.

Fără a avea pretenția epuizării subiectelor în aceste scurte considerații, câteva concluzii se impun. În primul rând, genul documentelor analizate a fost mai puțin explorat din punct de vedere istoriografic. De aceea, redarea lor – prin decuparea unor secvențiale – se dorește a se constitui într-o provocare care se poate extinde, din punct de vedere temporar, pentru întreaga perioadă interbelică¹⁶⁷.

Analizate din punct de vedere al genului informațiilor, documentele ne „provoacă” în a descoperi varii aspecte din domeniile vieții administrative oficiale a comunităților locale. Se înșiră astfel, informații referitoare în primul rând, la organizarea și funcționarea administrației: constituirea consiliilor/comisiilor comunale interimare, alegerea funcționarilor, atribuțiile lor,

¹⁶⁶ În schimb, la Tiha Bârgăului au fost „detrase” brevetele pentru vinderea beuturilor a lui Rohrlisch și Brecher din Tihuța și a comunei Ghinda din Măgura Calului.

¹⁶⁷ Păstrate doar în fondul documentar al instituției prefecturii județului, unde au fost trimise pentru verificarea legalității, nu și în fondurile instituțiilor care le-au creat, primăriile comunale.

modul în care reușeau să le îndeplinească, dotările materiale – întotdeauna, în urma timpurilor și a cerințelor, a ce vedea doar eterna problemă a asigurării spațiilor pentru funcționarea lor și a forței de ordine din mediul rural, jandarmeria; relațiile cu autoritățile ierarhic superioare, ca și modul de raportare la tutela și controlul din partea acestora; stăruința în a respecta – atât cât gardul de calificare profesională permitea – reglementărilor legislative, într-o perioadă în care domeniul administrativ a fost chemat să se alinieze funcțional, noului cadru de dezvoltare al României întregite. Pe baza lor, autoritățile administrative locale au încercat să rezolve probleme de ordin economic, financiar, comercial, de asigurare a ordinii și liniștii publice, a activităților comerciale, de transport și gospodărire a localităților.

Din multitudinea lor, cuprinse în texte legislative – uneori, poate, cu un număr prea mare al articolelor reglementative – oamenii locului s-au străduit să le aplice pe cele mai stringente, care reclamau exercitarea autorității statului dar și interacțiunea cu beneficiarii lor.

În acest cadru general, efortul autorităților locale s-a concretizat și în acțiuni/activități cu un pronunțat specific local. Preluând numeroase cutume din trecut, ele au încercat astfel să rezolve aspecte privind lucrul pământului, creșterea animalelor, exploatarea pădurilor, facilitarea valorificării produselor în cadrul târgurilor de o zi sau a celor importante de „țară” pentru unele localități, reglementarea comercializării băuturilor alcoolice – având de înfruntat aici permanenta antiteză dintre latura „moralizatoare” și cea a beneficiului material – reglementarea unor norme minimale de conduită, conscrierea locuitorilor, „înzestrarea” cu elemente de „noutate” (numere la case!), străduința pentru recuperarea restanțelor financiare (mereu amânate și niciodată încasate în proporție satisfăcătoare, nu neapărat, legală!), întreținerea – atât cât resursele financiare permiteau – în stare acceptabilă a drumurilor și podurilor/podețelor¹⁶⁸, evitarea pe cât posibil, a supra-îndatorării administrațiilor locale – fie și prin „uzualul” procedeu al deschiderii creditelor extraordinare - stabilirea de taxe și impozite generale sau locale, (bine cunoscute și mereu multiplicare, prin termenul care le definea, acela de „arunc”) sau închirierea „arendarea locurilor comunale”, ca și stăruința pentru colectarea lor („împământenită” în trecut și prezentă mereu, prin formula „execuțiunea e aici”) asigurarea decenței în desfășurarea procesului de învățământ, consemnarea datelor de stare civilă a locuitorilor (într-un mod mai riguros – cel puțin declarativ! - față de cel al bisericii) și alinierea la „mersul lumii” (reprezentată de ierarhiile superioare, de la nivelul preturilor¹⁶⁹, județului, directoratelor ministeriale și apoi, chiar al ministerelor).

Remarcăm apoi „tușeele” locale din conținutul lor, prin care erau definite acțiuni din trecut, cum au fost cele referitoare la exploatarea șlagurilor comunale, prin tragere la „sorti” sau vinderea „urmelor” pentru pășunat. La acestea se adăugau termeni care defineau noțiuni specifice zonei, „mustind” de arhaisme, regionalisme sau cuvinte/expresii, astăzi scoase din uz.

De asemenea, documentele oferă o imagine apropiată de realitatea traiului zilnic, preocuparea constantă a celor care încercau să asigure bunul mers al administrației localităților.

¹⁶⁸ Chiar și prin întocmirea unui de plan sistematizare, cuprinzând memoriul tehnic de sistematizare a comunei și memoriul tehnic întocmit de Serviciul Tehnic Județean, pentru localitatea Prundu Bârgăului.

¹⁶⁹ Vezi raportul anual al pretorului plasei Bârgău, întocmit în baza art. 289 din Legea de Organizare a Administrației Locale, D, doc. 1, care sintetiza situația astfel: „în ce privește comunele din plasă, suferă sub raport financiar, al căror singur venit îl constituie cotele adiționale, iar acum, toamna, vânzarea parchetelor anuale, care venite nu sunt suficiente pentru acoperirea trebuințelor zilnice, cu atât mai puțin, pentru acoperirea salariului oficianților primăriei”, iar în ce privea situația locuitorilor „criza financiară și economică, ce de prezent este, face aproape imposibilă vânzarea produselor cu prețul de producție, din care cauză este îngreunată și încasarea normală a dărilor”.

În același timp, facem cunoștință cu cei care „umpleau” posturile, atât în legislativ, consilierii comunali¹⁷⁰, cât și în executiv: primar, secretar.

Documentele au fost organizate în cadrul localităților, numerotate cu litere mari de tipar și numere arabe, în continuare, în cadrul acestora. Am precizat la sfârșitul fiecărui document sursa de proveniență iar în notele de subsol am explicat unele cuvinte sau am completat informațiile prin referințe bibliografice suplimentare, inclusiv prin detalierea conținutului unor articole din Legea de Organizare a Administrației Locale. Toate, în efortul de a restitui o filă din trecutul localităților bârgăuane, reflectat în documentele elaborate de cei aleși să o conducă, alături de funcționarii administrativi.

A.

Protocoloale - Mureșenii Bârgăului

1.

Proces-verbal

Dresat în Mureșenii Bârgăului la 12 mai 1930, în ședința consiliului comunal
Nr. 43/1930

Primarul comunal propune să se înființeze taxe pentru tăierea vitelor.

Deciziune

Consiliul comunal cu unanimitate ia la cunoștință propunerea și taxele pentru tăierea vitelor le stabilește precum urmează:

1. Taxa pentru tăierea unei vite mari, de la 2 ani în sus, o stabilește la suma de 20 lei bucată.

2. Taxa pentru tăierea unei vite de la 2 ani în jos o stabilește în suma de 10 lei de bucată.

3. Taxele pentru tăierea de oi, capre și miei se stabilesc în 5 lei de bucată. Aceste taxe se vor încasa de la măcelarii din loc începând cu 1 ianuarie 1930.

Prezenta hotărâre reclamă aprobarea autorității tutelare, conform art. 345¹⁷¹ din Legea pentru Organizarea Administrației Locale.

2.

Proces-verbal

Dresat în ședința consiliului comunal ținută la 18 iunie 1930

Nr. 50/1930.

Primarul comunal, conform art. 36¹⁷² din Legea pentru Organizarea Administrației Locale pune la ordinea zilei punctul 2 din convocator și anume: numirea notarului comunal.

Deciziune

¹⁷⁰ Care, pe lângă nume și pronume, aveau trecute și elemente suplimentare de identificare, costând în precizarea ascendenței, prin formula: „a lui”, „lui”, însoțită, de regulă, de prenumele tatălui.

¹⁷¹ Erau supuse aprobării întotdeauna sau numai în unele cazuri, după normele stabilite sub capitolele II – Despre bunuri și lucrări și III – Administrarea finanțelor, în *Ibidem*, pp. 991-1007.

¹⁷² La alin. 2 se preciza că, în calitate de cap al administrației comunale, „convoacă, prezidează și închide sesiunile consiliului comunal rural, precum și ședințele delegațiunii. Convoacă, prezidează și închide sesiunile consiliului comunal rural, precum și ședințele delegațiunii. Conduce desbaterile consiliului și supune deliberărilor acesteia toate chestiunile care privesc interesele comunei”; *Ibidem*, p. 927.

Comisia Interimară, după îndeplinirea tuturor formalităților prescrise, cu unanimitate declară de numit pe d-l. notar Pompei Mathe, care a întrunit majoritatea absolută a voturilor date, în număr de 7 voturi. Se notează că numirea s-a făcut cu proces-verbal separat.

Prezenta deciziune nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud* – nr. bază, d. 28/1931, f. 21.

3.

Proces-verbal

adresat în ședința consiliului comunal ținută în Mureșenii Bârgăului în 12 noiembrie 1930

Nr. 75/1930. Secretarul ședinței raportează că fabrica uzinele de modelat și emailat din Mediaș a înaintat oferta prin care se obligă să furnizeze comunei etichetele pentru numerotarea caselor, bucata, cu 15 lei, iar Adelstein Marcus din Ilva-Mică oferă tablete cu 8 lei bucata.

Hotărâre

Consiliul comunal, având în vedere că tăblițele din Mediaș sunt executate dintr-un material mai solid și mai estetic lucrate, cu unanimitate hotărăște ca tăblițele necesare numerotării caselor să se procure de la această firmă, bucata cu 15 lei. Costul să se suporte de către locuitori.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

Nr. 76/1930.

Secretarul ședinței raportează că sunt a se deschide următoarele credite:

1. Un credit extraordinar de 500 lei, pentru achitarea chiriei percepției.
2. Un credit extraordinar de 3.000 lei, pentru achitarea chiriei Postului de jandarmi din Mureșenii-Bârgăului.

Hotărâre

Consiliul comunal, cu unanimitate hotărăște să se deschidă de la articolul 43, ce reprezintă suma de 1.513 lei, un credit extraordinar în sumă de 500 lei, pentru achitarea chiriei Percepției, la un nou articol nr. 52, ce urmează în buget, rămânând alocația art. 43 „fond pentru deschiderea de credite extraordinare în sumă de 1013 lei”.

Creditul pentru suma de 3.000 lei rămâne să se deschidă numai după modificarea bugetului.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

Nr. 77/1930. Secretarul ședinței raportează că, chiria postului de jandarmi din loc., în anul 1929, în lipsă de numerar, nu s-a putut achita. Suma chiriei însă este prevăzută la art. 29 al bugetului din anul curent. Deoarece biserica, care e proprietara localului, contract nu are cu Legiunea de jandarmi, întreabă, să se ordonanteze suma chiriei în lipsa acestui act, sau, ba.

Hotărâre

Consiliul comunal dispune ca, chiria localului ocupat de postul de jandarmi să se achite pe baza prezentei hotărâri.

Nr. 78/1930. Președintele propune să se ceară autorizație de la Ocolul silvic pentru aprobarea alor 7 m³ lemne de construcție din pădurea comunală, de care material comuna are neapărat lipsă să construiască podurile comunale și să împrejmuiască grădinile și cimitirul comunal.

Hotărâre

Consiliul comuna, cu unanimitate aprobă propunerea.
Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare.
Nefiind alte obiecte de pertractat, procesul-verbal se încheie și subscie.
Pudilic Ștefan m.p., primar; Pompei Mathe, notar.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud* – nr. bază, d. 28/1931, f. 8.

4.

Proces-verbal

dresat în comuna Mureșenii Bârgăului la 1 decembrie 1930, în ședința consiliului comunal

Fiind prezenți: Ștefan Pudilic, primar, Pompei Mathe, notar, Victor Lazăr, Petru Tomoroga, Simeon Mureșan, Constantin Vidican, Nechita Rus, Ioan Tomoroga, Grigore Prasca și Serețan Grigore, membrii ai consiliului comunal.

Nr. 81. Președintele citește ordinul Ministerului de Interne – Direcțiunea Administrației Generale și Locale nr. 12.322/1930, trimis cu ordinul Administrației Județene nr. 14.503/1930, din care reiese că vânzarea materialului lemnos din pădurea *Dosul Bucșoaiei* se va putea face numai făcându-se (sic!) o nouă estimățiune.

Întreabă dacă consiliul mai insistă pe lângă vânzarea materialului lemnos din chestiune.

Hotărâre

Consiliul comunal luând la cunoștință ordinul citit, cu unanimitate hotărăște ca, deocamdată, abtă¹⁷³ de la vânzarea pădurii și nu dorește o nouă estimățiune.

Având însă în vedere situația de nedescris a locuitorilor și împrejurarea că, de 3 ani, parchet cu lemne de construcție nu au primit, pentru ameliorarea baremi în parte a situației lor, aprobă ca, din complexul acestei păduri să se distribuie pentru trebuințele locuitorilor 2 parchete cu lemne de construcție. Din aceste parchete se vor rezerva și lemnele trebuincioase comunei.

Nr. 85/1930.

Președintele raportează că sunt a se deschide următoarele credite:

1. Un credit suplimentar de 100 lei la art. 24, pentru achitarea cotizațiilor de boală.
2. Un credit suplimentar de lei 1.200 la art. 23, pentru achitarea cotizațiilor de boală.
3. Un credit suplimentar la art. 35 de lei 50, pentru achitarea devizului de cheltuieli al școalei.
4. Un credit extraordinar de lei 900 la un nou articol 52, ce urmează în buget, pentru achitarea arendei secției de jandarmi.
5. Un credit extraordinar de lei 3.000 la un nou articol 54, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei Postului de jandarmi Mureșenii Bârgăului.
6. Un credit extraordinar de lei 3.000 la un nou art. 53, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei Postului de jandarmi din Tihuța.
7. Un credit extraordinar de lei 360 la un nou articol 55, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei Secției de Jandarmi.
8. Un credit extraordinar de lei 3.000 la un nou articol 56, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei școalei de stat.

¹⁷³ Se abține.

9. Un credit extraordinar de lei 257 la un nou articol, ce urmează în buget, nr. 57, pentru achitarea cheltuielilor împreunate cu furnizarea etichetelor pentru numerotarea caselor.

Totalul acestor substrageri din suma de 10.513 lei a fondului pentru deschiderea de credite extraordinare, va mai rămâne în acest fond suma disponibilă de lei...

Propun aprobarea deschiderii de credite suplimentare și extraordinare în felul de mai sus.

Hotărâre

Consiliul comunal cu unanimitate aprobă deschiderea creditelor suplimentare în felul propus.

Nr. 86/1930. Consiliul comunal raportează că, comisiunea de plasă, cu ocaziunea inspectării reproducătorilor masculi, a ordonat cumpărarea unui taur. Propune cumpărarea unui taur și încredințează alor 2 consilieri, cumpărarea.

Hotărâre

Consiliul comunal, cu unanimitate hotărăște cumpărarea unui taur. Cu cumpărarea încredințează pe d-nii Prasca Grigore, Moişan Simeon. Preţul cumpărării se va achita de la art. 42, din suma de 42.500 lei.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorităţii tutelare. Nefiind obiecte de pertractat, şedinţa se ridică, iar procesul-verbal se încheie şi subscrie.

Primar, Ştefan Pudilic; Notar, Pompei Mathe.

Pentru conformitate cu originalul.

Tiha-Bârgăului, la 4 decembrie 1930.

A.N.BN-N, fond *Prefectura judeţului Năsăud – nr de bază*, d. 28/1931, ff. 4-5.

B

Protocoloale - Tiha Bârgăului

1.

Proces-verbal

Dresat în Mureşenii Bârgăului la 12 mai 1930, în şedinţa consiliului comunal

Nr. 43/1930

Primarul comunal propune să se înfiinţeze taxe pentru tăierea vitelor.

Deciziune

Consiliul comunal cu unanimitate ia la cunoştinţă propunerea şi taxele pentru tăierea vitelor le stabileşte precum urmează:

1. Taxa pentru tăierea unei vite mari, de la 2 ani în sus, o stabileşte la suma de 20 lei bucata.

2. Taxa pentru tăierea unei vite de la 2 ani în jos o stabileşte în suma de 10 lei de bucată.

3. Taxele pentru tăierea de oi, capre şi miei se stabilesc în 5 lei de bucată. Aceste taxe se vor încasa de la măcelarii din loc începând cu 1 ianuarie 1930.

Prezenta hotărâre reclamă aprobarea autorităţii tutelare, conform art. 345¹⁷⁴ din Legea pentru Organizarea Administraţiei Locale.

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 980.

2.

Proces-verbal

Dresat în ședința consiliului comunal ținută la 18 iunie 1930

Nr. 50/1930.

Primarul comunal, conform art. 36 din Legea pentru Organizarea Administrației Locale pune la ordinea zilei punctul 2 din convocator și anume: numirea notarului comunal.

Deciziune

Comisia Interimară, după îndeplinirea tuturor formalităților prescrise, cu unanimitate declară de numit pe d-l. notar Pompei Mathe, care a întrunit majoritatea absolută a voturilor date, în număr de 7 voturi. Se notează că numirea s-a făcut cu proces-verbal separat.

Prezenta deciziune nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud* – nr. bază, d. 28/1931, f. 21.

3.

Proces-verbal

dresat în ședința consiliului comunal ținută în Mureșenii Bârgăului în 12 noiembrie 1930

Nr. 75/1930. Secretarul ședinței raportează că fabrica uzinele de modelat și emailat din Mediaș a înaintat oferta prin care se obligă să furnizeze comunei etichetele pentru numerotarea caselor, bucata, cu 15 lei, iar Adelstein Marcus din Ilva-Mică oferă tablete cu 8 lei bucata.

Hotărâre

Consiliul comunal, având în vedere că tăblițele din Mediaș sunt executate dintr-un material mai solid și mai estetic lucrate, cu unanimitate hotărăște ca tăblițele necesare numerotării caselor să se procure de la această firmă, bucata cu 15 lei. Costul să se suporte de către locuitori.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

Nr. 76/1930.

Secretarul ședinței raportează că sunt a se deschide următoarele credite:

1. Un credit extraordinar de 500 lei, pentru achitarea chiriei percepției.

2. Un credit extraordinar de 3.000 lei, pentru achitarea chiriei Postului de jandarmi din Mureșenii-Bârgăului.

Hotărâre

Consiliul comunal, cu unanimitate hotărăște să se deschidă de la articolul 43, ce reprezintă suma de 1.513 lei, un credit extraordinar în sumă de 500 lei, pentru achitarea chiriei Percepției, la un nou articol nr. 52, ce urmează în buget, rămânând alocația art. 43 „fond pentru deschiderea de credite extraordinare în sumă de 1013 lei”.

Creditul pentru suma de 3.000 lei rămâne să se deschidă numai după modificarea bugetului.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

Nr. 77/1930. Secretarul ședinței raportează că, chiria postului de jandarmi din loc, în anul 1929, în lipsă de numerar, nu s-a putut achita. Suma chiriei însă este prevăzută la art. 29 al bugetului din anul curent. Deoarece biserica, care e proprietara localului, contract nu are cu Legiunea de jandarmi, întreabă, să se ordonanțeze suma chiriei în lipsa acestui act, sau, ba.

Hotărâre

Consiliul comunal dispune ca, chiria localului ocupat de postul de jandarmi să se achite pe baza prezentei hotărâri.

Nr. 78/1930. Președintele propune să se ceară autorizație de la Ocolul silvic pentru aprobarea alor 7 m³ lemne de construcție din pădurea comunală, de care material comuna are neapărat lipsă să construiască podurile comunale și să împrejmuiască grădinile și cimitirul comunal.

Hotărâre

Consiliul comunal, cu unanimitate aprobă propunerea.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare.

Nefiind alte obiecte de pertractat, procesul-verbal se încheie și subscie.

Pudilic Ștefan m.p., primar; Pompei Mathe, notar.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud – nr. bază*, d. 28/1931, f. 8.

.4.

Proces-verbal

adresat în comuna Mureșenii Bârgăului la 1 decembrie 1930, în ședința consiliului comunal

Fiind prezenți: Ștefan Pudilic, primar, Pompei Mathe, notar, Victor Lazăr, Petru Tomoroga, Simeon Mureșan, Constantin Vidican, Nechita Rus, Ioan Tomoroga, Grigore Prasca și Serețan Grigore, membrii ai consiliului comunal.

Nr. 81. Președintele citește ordinul Ministerului de Interne – Direcțiunea Administrației Generale și Locale nr. 12.322/1930, trimis cu ordinul Administrației Județene nr. 14.503/1930, din care reiese că vânzarea materialului lemnos din pădurea *Dosul Bucșoaiei* se va putea face numai făcându-se (sic!) o nouă estimățiune.

Întreabă dacă consiliul mai insistă pe lângă vânzarea materialului lemnos din chestiune.

Hotărâre

Consiliul comunal luând la cunoștință ordinul citit, cu unanimitate hotărăște ca, deocamdată, absta¹⁷⁵ de la vânzarea pădurii și nu dorește o nouă estimățiune.

Având însă în vedere situația de nedescris a locuitorilor și împrejurarea că, de 3 ani, parchet cu lemne de construcție nu au primit, pentru ameliorarea baremi în parte a situației lor, aprobă ca, din complexul acestei păduri să se distribuie pentru trebuințele locuitorilor 2 parchete cu lemne de construcție. Din aceste parchete se vor rezerva și lemnele trebuincioase comunei.

Nr. 85/1930.

Președintele raportează că sunt a se deschide următoarele credite:

1. Un credit suplimentar de 100 lei la art. 24, pentru achitarea cotizațiilor de boală.
2. Un credit suplimentar de lei 1.200 la art. 23, pentru achitarea cotizațiilor de boală.
3. Un credit suplimentar la art. 35 de lei 50, pentru achitarea devizului de cheltuieli al școliei.
4. Un credit extraordinar de lei 900 la un nou articol 52, ce urmează în buget, pentru achitarea arendei secției de jandarmi.
5. Un credit extraordinar de lei 3.000 la un nou articol 54, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei Postului de jandarmi Mureșenii Bârgăului.

¹⁷⁵ Se abține.

6. Un credit extraordinar de lei 3.000 la un nou art. 53, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei Postului de jandarmi din Tihuța.

7. Un credit extraordinar de lei 360 la un nou articol 55, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei Secției de Jandarmi.

8. Un credit extraordinar de lei 3.000 la un nou articol 56, ce urmează în buget, pentru achitarea chiriei școalei de stat.

9. Un credit extraordinar de lei 257 la un nou articol, ce urmează în buget, nr. 57, pentru achitarea cheltuielilor împreunate cu furnizarea etichetelor pentru numerotarea caselor.

Totalul acestor substrageri din suma de 10.513 lei a fondului pentru deschiderea de credite extraordinare, va mai rămâne în acest fond suma disponibilă de lei....

Propun aprobarea deschiderii de credite suplimentare și extraordinare în felul de mai sus.

Hotărâre

Consiliul comunal cu unanimitate aprobă deschiderea creditelor suplimentare în felul propus.

Nr. 86/1930. Consiliul comunal raportează că, comisiunea de plasă, cu ocaziunea inspectării reproducătorilor masculi, a ordonat cumpărarea unui taur. Propune cumpărarea unui taur și încredințează alor 2 consilieri, cumpărarea.

Hotărâre

Consiliul comunal, cu unanimitate hotărăște cumpărarea unui taur. Cu cumpărarea încredințează pe d-nii Prasca Grigore, Moişan Simeon. Prețul cumpărării se va achita de la art. 42, din suma de 42.500 lei.

Prezenta încheiere nu reclamă aprobarea autorității tutelare. Nefiind obiecte de pertractat, ședința se ridică, iar procesul-verbal se încheie și subscie.

Primar, Ștefan Pudilic; Notar, Pompei Mathe.

Pentru conformitate cu originalul.

Tiha-Bârgăului, la 4 decembrie 1930.

A.N.BN-N, fond *Prefectura județului Năsăud – nr de bază*, d. 28/1931, ff. 4-5.

C

Protocoale – Prundu Bârgăului

1.

Proces-verbal

dresat astăzi în ședința extraordinară a Comisiunii Interimare ținută la data de 15 februarie 1930, ora 16, în localul Primăriei comunale Prundu Bârgăului, în urma convocatorului nr. II/1930.

Prezenți fiind: D-l. Gora Toader, președintele Comisiei interimare; Domnii Vrăsmaș Macedon, Beșa Anton, Vrăsmaș Luca și Albu Toader I. Vasile, membrii Comisiunii interimare.

Nr. 185/1930 Adm.

Obiect: Brevet de licență pentru Reuniunea meseriașilor.

Notarul aduce la cunoștință ordinul Prefecturii jud. Năsăud nr. 19.410.1929 prin care se cere consimțământul Comisiunii interimare în cauza eliberării brevetului de licență nelimitată pentru cârciumă, solicitat de Reuniunea de lectură a meseriașilor și comercianților din Valea Bârgăului.

Având în vedere că, deși în comună sunt destule brevete¹⁷⁶, dar sus amintita societate urmărind un scop cultural, pe lângă condițiunea ca venitul obvenit¹⁷⁷ după brevetul de licență să fie folosit numai în scopuri culturale, pentru buna înzestrare a reuniunii cu cărți și bibliotecă, în unanimitate decide: se aprobă licența pentru brevet nelimitat de crâșmă deschisă în locul brevetului existent pe seama Reuniunii de lectură a meseriașilor și comercianților din Valea Bârgăului, iar venitul obvenit după acest brevet ca fi folosit numai pentru înzestrarea reuniunii de lectură cu bibliotecă și ziare potrivite.

Nr. 212/1930. Adm.

Notarul aduce la cunoștință Comisiunii interimare adresa nr. 1.083/1929 a Serviciului Tehnic Județean precum și planul și memoriul tehnic de sistematizare a comunei.

Comisiunea interimară după ce ia la cunoștință de planul și memoriul prezentat de d-l. notar, în unanimitate decide:

Aprobă planul de sistematizare și memoriul tehnic întocmit de Serviciul Tehnic Județean, iar în ceea ce privește achitarea sumei de lei 10.000 pentru întocmirea lor, se vor prevedea în bugetul anului curent și achita cât mai iute posibil.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*-nr. bază, d. 124/1931, f. 13-14.

2.

Proces-verbal

Dresat astăzi, 17 aprilie 1930 în ședința extraordinară a Comisiunii interimare din Prundu-Bârgăului, convocată pe orele 14 la cancelaria Primăriei comunale, conform convocatorului nr. VI/1930

Nr. 724/1930. Adm.

Secretarul aduce la cunoștință Comisiunii interimare că în trecut, chiar și în prezent, se încasează taxe comunale fără a avea deciziunea aprobată în cauză.

Comisiunea interimară având în vedere că veniturile ordinare nu sunt îndestulătoare pentru întreținerea serviciului de pază, ceea ce se face prin guarzi, angajați pe bani.

Mai departe, având în vedere că în comună sunt mai mulți industriași și comercianți, cărora, în general, le merge bine, fiind comuna cu drept de târg și că, aceștia și în trecut al plătit taxe de firmă, în unanimitate, decide:

I. Înființarea taxei de firme, respectiv susținerea ei și pe mai departe socotită la maximum prevăzut de art. IV din legea maximumului, putând încă ca, comisiunea (sic!) de impunere anuală să mai reducă din acest maxim pentru comercianți și industriași slabi.

II. Înființarea, respectiv, susținerea și pe mai departe a serviciului de pază de noapte în comună prin paznici plătiți în bani din cotizațiunea impusă asupra locuitorilor din comună, în proporție cu situația materială a fiecăruia, precum și situația unde locuiește.

¹⁷⁶ Autorizație de funcționare.

¹⁷⁷ Rezultat.

Pentru întreținerea serviciului de pază în mod provizoriu, se înființează, conform art. 434 din Legea de Organizare a Administrației Locale¹⁷⁸, taxe în proporție cu salariul guarzilor repartizată pe locuitorii comunei, și în proporție cu situația materială și ocolul unde este situată averea fiecăruia.

După trecerea timpului de publicare, prezenta încheiere se va înainta Prefecturii spre aprobare.

Nr. 276/1930. Adm.

Obiect: Ajutor pentru instalarea iluminatului electric.

Secretarul ședinței aduce la cunoștința Comisiunei interimare adresa nr. 95-1930 Direcțiunea școalei inferioare de meserii din loc, prin care cere un ajutor pentru instalarea iluminatului electric.

Comisiunea interimară, după ce ia la cunoștință de cuprinsul adresei de mai sus, având în vedere că din această adresă reies condițiunile în care comuna va fi ajutorată, iar după informațiuni, școala de meserii nu are nici un plan de instalații mecanice amintite în adresă și, nici nu se știe de la care autorități a primit școala de meserii ajutor în acest scop, în unanimitate, decide:

Invită Direcțiunea școalei de meserii din loc să comunice planul de instalarea uzinei electrice, precum și condițiile în care este aplicată a instala în comună iluminarea electrică, precum și autoritățile care au contribuit până acum cu bani în acest scop.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 124/1931, f. 28; 30.

3.

Proces-verbal

Dresat astăzi la 30 aprilie 1930, în ședința extraordinară a Consiliului comunal Prundu Bârgăului, convocată pentru ora 2 p. m. la cancelaria Primăriei comunale, convocată conform convocatorului Nr. VII/1930

Nr. 760/1930. Adm.

Obiect: Fixarea ședințelor Consiliului comunal.

Secretarul ședinței aduce la cunoștința Consiliului comunal că în baza art. 89 din Legea de Organizare a Administrației Locale¹⁷⁹, urmează ca în prima ședință a Consiliului comunal, după constituire, urmează să se fixeze ședințele ce urmează a avea consiliul comunal în decursul anului.

Consiliul comunal având în vedere cele comunicate de secretar, în baza sus zisului articol, în unanimitate, decide:

Fixează ședințele pentru anul 1930, după cum urmează: iunie 2, iulie 7, august 4, septembrie 1, octombrie 6, noiembrie 3 și decembrie 1.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 124/1931, f. 35.

4.

¹⁷⁸ „Taxele pentru serviciile înființate în interesul particular al locuitorilor vor fi fixate chiar prin regulamentele de înființare a acestor servicii. Cuantumul lor se va socoti astfel ca să acopere cel puțin amortizarea capitalului investit și cheltuielile periodice de întreținerea serviciilor. Ele se pot arenda prin licitație publică cu aprobarea organelor tutelare respective”; *Ibidem*, p. 995-996.

¹⁷⁹ „Consiliul comunal se întrunește cel puțin o dată pe lună, la datele hotărâte îndată după constituire. Consiliul poate fi convocat în sesiune extraordinară, ori de câte ori interesele comunei ar cere-o, fie din inițiativa primarului, fie după cererea unei cincimi din numărul membrilor ce compun consiliul. Ședințele consiliului comunal se vor ține în localul primăriei”; *Ibidem*, p. 936.

Nr. 900/1930. Adm¹⁸⁰.

Obiect: Vrăsmaș Macedon cere consimțământul de a primi brevet de crâșmă nelimitat și totodată, abizece de membru în consiliul comunal.

Secretarul ședinței aduce la cunoștința consiliului comunal cererea lui Macedon Vrăsmaș, prin care cere consimțământul consiliului comunal de a primi brevet de crâșmă nelimitat în localul său propriu, pe strada Secul, unde a mai fost crâșmă și unde de prezent se simte de o crâșmă.

Totodată, verbal a mai cerut să fie primită demisia din consiliul comunal.

Consiliul comunal având în vedere că, deși în comuna Prundu-Bârgăului, după numărul locuitorilor, ar fi de ajuns crâșme cu brevete nelimitate, aceste crâșme sunt toate la centru.

Având în vedere că comuna (sic!) Prundu-Bârgăului este comună de târg săptămânal și patru târguri mari de țară, așa că, crâșmele din centru mai cu seamă sunt pentru străini.

Având în vedere că în partea comunei Secul este o populațiune aproape de 1.000 locuitori și nu este nici o crâșmă, deci în partea aceasta a comunei se simte neapărată lipsă de deschiderea unei crâșme nelimitată și că această crâșmă este potrivită a se deschide în casele lui Macedon Vrăsmaș, care este situată în loc potrivit și este corespunzătoare din punct de vedere igienic.

Mai departe, având în vedere că Macedon Vrăsmaș solicită brevetul de crâșmă și-a cerut demisia din consiliul comunal, în majoritate de 8 voturi contra 1 și 1 abținere, decide:

Primește demisia lui Macedon Vrăsmaș din consiliul comunal și totodată își dă consimțământul și recomandă a primi brevet de crâșmă nelimitat pentru sus-numitul, în localul propriu ce se găsește în partea comunei „Secul”, unde se simte lipsă.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*-nr. bază, d. 274/1931, f. 65.

5.

Proces-verbal dresat astăzi la 16 iunie 1930 în ședința extraordinară a Consiliului comunal convocată în baza art. 89, al. III al Legii de Organizare a Administrației Locale, pentru ora 13, la cancelaria Primăriei comunale, conform convocatorului Nr. 11/1930.

Nr. 898/1930. Adm.

Obiect: Arendarea locurilor comunale.

Secretarul aduce la cunoștința Consiliului comunal ordinul Preturii Bârgăului nr. 1.102/1930. adm. prin care se comunică ordinul nr/ 6.815/1930 Administrația județului Năsăud,

¹⁸⁰ Fragment din procesul-verbal din data de 3 iunie 1930. În ședința din 6 iunie 1930, la pct. 900/1930, după informarea casierului comunal, care solicita „că ar fi potrivit ca lui Macedon Vrăsmaș să nu i se dea consimțământul de a primi brevet de crâșmă până ce acesta nu va achita restanța ce are la comună”, consiliul comunal a decis că „se va reține consimțământul dat prin încheierea nr. 96/1930 până ce Vrăsmaș Macedon își va achita toată restanța ce are la comună”; *Ibidem*, f. 71.

referitor la arendarea din nou a bunurilor comunale compuse din abatorul comunal, vama târgului de vite, vama târgului de mărfuri și căsuța de lângă abator.

Consiliul comunal, după luarea la cunoștință de expunerea d-lui. secretar, în unanimitate, decide:

Arendarea din nou a bunurilor comunale compuse din abatorul comunal, vama târgului de vite, vama târgului de mărfuri și căsuța de lângă **abator**.

Arenda se va face pe timp de 3 ani, cu respectarea dispozițiilor art. 84-110 din Legea contabilității publice și oferte închise.

Prețul de strigare va fi suma obținută la ultima licitație.

Licitația se va ține în ziua de 28 iulie 1930 și anume, la ora, 8, arendarea căsuței de lângă abator, la ora 9, arendarea abatorului, la ora 10, arendarea vamei târgului de vite și la ora 11, arendarea târgului de mărfuri și se va ține sub prezidiul d-lui. Vlad Grigore, primar, alegându-se în comisiunea de licitare de membrii, domnii consilieri Albu Toader și Ușeriu Toader.

Se primesc condițiunile întocmite de primărie, care vor fi executorii pentru amatorii de a lua parte la licitație.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 124/1931, f. 42.

6.

Proces-verbal dresat astăzi la 28 iulie 1930 în cancelaria Primăriei comunei Prundu Bârgăului, cu ocazia ședinței extraordinare convocată conform art. 89 din Legea de Organizare a Administrației Locale pentru ora 2 p. m., conform convocatorului nr. 13.

Nr. 989/1930. Adm.

Pct. 6 al deciziei:

Neîncasarea restanțelor veniturilor comunale și, în general, stagnarea administrației în comuna Prundu Bârgăului, în primul rând a provenit din neînțelegerilor din sânul organului de conducere care este o operă politică, pe urma căruia s-a ivit punerea în indisponibilitate a notarului, apoi, retragerea casarului, astfel, la data schimbării notarului Varna Victor, nu s-a făcut predarea averii comunale și actelor în regulă, nu s-au dat lămuriri în ceea ce privește administrația comunei. După notarul Varna, fiind însărcinat cu girarea postului de notar Dr. Suceavă Nicolae, tânăr în funcție și neexperimentat în conducerea administrației, așa că la preluarea oficiului notarial, actualul notar girant Augustin Lolicu, lucrările și întreaga arhivă s-a găsit în cea mai mare neregulă. Tot în timpul schimbărilor de notar s-a făcut și schimbarea de primar și casar, fără a se preda acte de valoare și importanță, ca contracte (sic!), inventare, ceea ce a pus apoi pe preluători în necunoștință de cauză și în imposibilitate de a-și îndeplini regulat serviciul.

La toate acestea a contribuit apoi și lipsa de control tutelar, lăsându-se a se face predările de oficiuri fără asistența lor și fără forme legale.

Restanțele mai mari și care nu au fost mai primejdioase, ca de ex. din arenda hotelului comunal, s-au asigurat prin ipotecare în protocolul cărții funduare prin secvestre, iar din părțile mai mici, s-au încasat aproape în întregime, fiind și acesta asigurate prin sechestrul.

La1 cazul când restanțele nu se vor putea încasa în întregime, rămân răspunzători factorii administrativi, conducătorii comunei asupra vinovăției cărora însă se poate pronunța numai autoritățile judecătorești.

Prezenta încheiere se va înainta Preturii Bârgăului, fiind cerută cu ordinul nr. 1.002/1930.

Nr. 1.405/1930. Adm.

Obiect: Înființarea pompierilor voluntari.

Secretarul ședinței aduce la cunoștința Consiliului comunal că, în ce privește serviciul de pompieri în comună este în situația cea mai critică și cum acest serviciu este de primă necesitate, este lipsă cât mai urgent a se lua măsuri în cauză pentru înființarea corpului de pompieri voluntari; de asemenea, este lipsă de a se pune în rând rechizitele de stins focul și a se construi un depozit și anume, pentru aceste rechizite.

Consiliul comunal, având în vedere cele comunicate de secretar, având în vedere că comuna (sic!) Prundu-Bârgăului este prima comună în centrul Văii Bârgăului, hotărăște:

Delegă pe d-l. notar girant Augustin Lolicu cu câștigarea, respectiv, întocmirea statutelor pentru înființarea Corpului Voluntar de Pompieri.

În Corpul Pompierilor Voluntari se vor angaja pe cât posibil, în primul rând meseriași care sunt tot pe acasă, la îndemână, în caz de incendiu, apoi, se vor angaja locuitori ai comunei cu serviciul militar satisfăcut până la etatea de 40 de ani, iar oameni de specialitate de orice etate.

Membrii Societății Pompierilor Voluntari vor fi scutiți de orice lucru public comunal.

De asemenea, se hotărăște ca, până la înființarea Corpului de Pompieri Voluntari, să se completeze rechizitele de stins focul, așa ca acestea să fie în stare a funcționa, ulterior, se va edifica magazin, respectiv depoul pentru rechizite de pompieri, dimpreună cu un turn de instrucție care este necesar și pentru uscarea furtunelor.

Nemaifiind alte obiecte de pertractat, ședința se ridică, iar procesul-verbal se încheie și semnează.

Notar, Lolicu Augustin, m. p.; Primar, Vlad Grigore, m. p.

Prundu-Bârgăului, la 1 august 1930.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 124/1931, ff. 53-56.

7.

Proces-verbal

Adresat astăzi la 8 septembrie 1930 în cancelaria primăriei comunale Prundu-Bârgăului cu ocaziunea ședinței extraordinare conform art. 89 din Lega de Organizare a Administrației

Locale pentru ora 4 p. m.

Nr. 1711/1930. Adm.

Obiect: Schimbarea numirei comunei.

Secretarul ședinței aduce la cunoștința consiliului comunal ordinul nr. 7514 din 26 august 1930, al Administrației județului Năsăud, referitor la schimbarea numirei comunei.

Consiliul comunal având în vedere cuprinsul ordinului amintit în expunerea secretarului, în unanimitate hotărăște:

Numirea comunei precum și a gării rămâne cu numirea „Prundu Bârgăului”, numele ce actualmente are comuna.

Deciziunea prezintă reclamă aprobarea autorităților tutelare.

Nr. 1705/1930. Adm.

Obiect: Înființarea fanfarei.

Secretarul ședinței aduce la cunoștința consiliului comunal cerea înaintată de Direcțiunea Școlii de meserii prin care cere a li se da instrumentele de fanfară, precum și o remunerație pentru profesorul ce va fi încredințat cu instruirea elevilor la fanfară.

Consiliul comunal, având în vedere că prin încheierea nr. 152/1929 din 19 octombrie 1929 s-a hotărât ca instrumentele de fanfară să fie reparate și că, urmează a se înființa o fanfară, în unanimitate, hotărăște:

Se vor lua măsuri pentru repararea instrumentelor de fanfară precum și completarea lor și, după aceea, se va organiza o societate muzicală care va cuprinde elementele cele mai bune și în care vor putea fi primiți și elevii de la **Școala de meserii**, însă societatea muzicală va fi sub autoritatea comunală și din partea comunei i se va încredința și instrumentele de fanfară.

Deciziunea prezintă reclamă aprobarea autorităților tutelare.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 274/1931, f. 87.

8.

Proces-verbal

dresat azi în ședința ordinară a Consiliului comunal care s-a ținut azi, în 27 octombrie 1930 în cancelaria Primăriei comunale Prundu-Bârgăului, convocată conf. art. 89 din Legea de Organizare a Administrației Locale pentru ora 8 a. m.

Fiind prezenți: domnul Vlad Grigore, primar, ca președinte, Bozga Ilarion, Ușieriu Toader, Vlad George, Bălan Anton, Găvan Dumitru, Albu Vasile, Găvan Niculaie, Șchiopul Ioan, consilieri.

Au lipsit de la ședință, nemotivat: Albu Toader, **Vrăsmaș Luca**, Ușieriu Dumitru și Albu Ioan.

Nr. 1728/1930. Adm.

Obiect: Alegerea secretarului comunal.

Secretarul aduce la cunoștința consiliului comunal că în urma concursului publicat în „Gazeta Oficială a județului Năsăud”, nr. 41.1930, referitor la completarea postului de secretar comunal la comuna Prundu-Bârgăului, au intrat până la termen 9 cereri, și anume: **1. Mihai Marcovici**; 2. Ioan Mihali; 3. Boroș Ioan; 4. Iulian Reu; 5. Geza Vécza; 6. Matei Onișor; 7. Emanoil Henris; 8. Alexandru Cristurean; 9. Elena Chencinschi.

Secretarul ședinței propune domnilor consilieri ca din acești 9 reflectanți la postul de secretar să aleagă pe Mihai Marcovici, care are 25 de ani de serviciu ca secretar și diurnist comunal, fiind versat în toate lucrările administrative, având în vedere și aceea, că agende de notariale din loco sunt extrem de grele, fiind restante de lucrări pe câțiva ani în urmă și, numai cu personal versat în afaceri administrative se vor putea aduce și termina până la curent toate restanțele și lucrările la curent. Totodată aduce la cunoștință consiliului comunal că fiind atâtea lucrări în restanță, va angaja încă o putere extraordinară de muncă, pe care o va plăti notarul din banii săi proprii, până la 31 decembrie a. c. Roagă consiliul comunal prin votare secretă cu buletine.

Procedându-se la votare, au primit voturi următorii candidați: 1. Reu Iulius, 4 voturi; 2. Mihail Ioan, 2 voturi; 3. Boroș Ioan, 2 voturi; 4. Henris Emanoil, 1 vot.

După ce se constată că nici un candidat nu a întrunit majoritatea absolută a voturilor se procedează la o nouă alegere, al cărui rezultat a fost următorul:

1. Reu Iulius, 7 voturi; 2. Boroș Ioan, 2 voturi.

Consiliul comunal aduce următoarea hotărâre:

Declară de ales pe **Reu Iulius ca secretar comunal cu salariul lunar de lei 3.000 și chirie de 500 lei, lunar, începând cu 1 noiembrie 1930**, adică de la data când trebuie să-și ocupe postul, iar pe fostul secretar comunal George Codorva îl absolvă din post cu 31 octombrie 1930, având în vedere că nu-și vede de serviciu, lipsind continuu de la serviciu nemotivat mai multe zile și, având în vedere și hotărârea consiliului comunal nr. 166/1930, îl delăturăm din serviciu cu data de mai sus. Cu privire la angajarea unei puteri de muncă extraordinare din partea notarului plătit de el, consiliul comunal, la propunerea d-lui. consilier Vlad George nu acceptă angajarea unei persoane extraordinare de muncă, motivând că e de ajuns notarul și secretarul, pentru a putea îndeplini toate lucrările restante și curente.

Deciziunea prezintă reclamă aprobarea autorității tutelare, în conformitate cu art. 70 din Legea de Organizare a Administrației Locale.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*-nr. bază, d. 274/1931, ff. 102-103.

D.

1.

Pretura Plasei Bârgău în Bistrița

Obiect: Înaintarea raportului conform art. 289 din Legea pentru Organizarea Administrației Locale¹⁸¹.

Domnule Prefect!

Avem onoare a înainta raportul conform art. 289 din Legea pentru Organizarea Administrației Locale, după cum urmează:

În decursul anului curent s-au înaintat oficiului pretorial în total, 1861 acte, din care s-au rezolvat definitiv 1831 acte, iar la termen, 30 acte.

Contravenții au intrat în total 150 acte, din care s-au rezolvat definitiv 130, iar la termen de pertractare, 20 acte.

Controlul recerut de art. 288 din Legea pentru Organizarea Administrației Locale¹⁸² s-a făcut la toate comunele plasei, satisfăcându-se în întregime dispozițiile articolului de mai sus. Originalul proceselor verbale se află la fiecare comună, iar copiile s-au înaintat la timpul său, atât Prefecturii cât și Administrației județului Năsăud.

Rapoartele lunare de la sfârșitul fiecărei luni (sic!) au fost înaintate atât Prefecturii cât și Administrației județului.

Conferințele prescrise de articolul de mai sus, asemenea s-au ținut și la care au luat parte autoritățile superioare.

¹⁸¹ „Prim-pretorele ține în curent pe prefect și pe președintele delegației județene prin rapoarte lunare, despre starea populației rurale din pretorat. El va raporta orice abateri sau nereguli ar consta în inspecțiunile ce le va face și să stăruiască pentru aducerea la îndeplinire a măsurilor de îndreptare prescrise de președintele delegației județene la inspecțiunile făcute comunelor rurale”; *Ibidem*, p. 970.

¹⁸² „Prim-pretorul, ca organ al județului, este însărcinat cu supravegherea și controlarea actelor de administrație a satelor și a comunelor rurale. În inspecțiunile sale, prim-pretorul se va interesa îndeosebi de starea morală și materială a populației rurale, dându-și seama de buna funcționare a legilor și menținerea și dezvoltarea respectului datorit instituțiilor țării”; *Ibidem*, p. 969.

Cu ocaziunea acestor conferințe s-a discutat atât legea administrației publice cât și legea contabilității publice.

Asupra seriozității și muncii depuse de fiecare domn notar în parte se poate convinge ori și cine la fiecare notariat, și dacă, cu toate acestea mai sunt notariate insuficient conduse, vina o poartă numai acei notari renitenți, care, cu toate instrucțiunile date, nu voiesc să muncească conștiincios și la acre singurul remediu este aplicarea dispozițiilor Statului funcționarilor publici.

Prin o muncă continuă și sistematică am normalizat viața administrativă, așa că am redus plângerile populației la minimul posibil, de. ex., la comunele Slătinița, Aldorf,/Unirea Cușma, Prundu Bărgăului, Budacul de Jos, Monariu, Blăjenii de Jos, etc.

Inconvenientul cel mai mare ce-l întâmpinăm este că toată activitatea noastră se reduce la control, la darea de instrucții fără a putea aplica însă dispozițiile legii față de cei remitenți, și astfel, cu timpul, ne uzăm față de organele primăriei, văzând că toată activitatea noastră se reduce la dresarea de procese-verbale, iar constatările noastre, în cele mia multe cazuri, nu se satisfac.

Legiuitorii timpurilor noastre a redus în continuu oficiul preturei la simplii agenți de constatare, și dacă de prezent mai avem ceva trecere în fața populației sunt reminescențele timpului nu prea îndepărtat și că, întrucât dispozițiile au fost bune, viitorul va desluși.

Judecarea contravențiilor legii industriale, legea servitorilor, legea pescuitului, legea poliției de câmp, legea pentru asigurarea muncitorilor precum și codul contravențional au rămas nelegiferate și ca urmare, am intervenit la forurile superioare spre a ne da deslușirile de lipsă, și anume, că pentru viitor, cum să purcedem judecând mai departe acele contravenții sau să le înaintăm altor foruri, anume, cărui for. Neprimind nici o instrucțiune am continuat cu judecarea acelor contravenții, care până în prezent se urcă la numărul 150, deși noua lege pentru Organizarea Administrației Locale a desființat dispozițiile legii administrative din 1925.

Competințele date prin noua lege pentru Organizarea Administrației Locale, art. 285-291¹⁸³ sunt prea reduse spre a putea justifica existența unui oficiu teritorial cu personalul vizat la art. de mai sus.

Retribuțiunile sunt sub strictul necesar, cred că nu mai există azi în țară nici un oficianț cu pregătire academică, care să fie salarizat cu 6.000 lei, din care, acei ce suntem în centru, plătim o chirie de 3.000 lei lunar, rămânând pentru susținerea familiei copiilor, câte 3.000 lei, iar în ce privește venitele date prin legi, au fost interzise prin Ordinul Ministrului de Interne-Direcțiunea Juridică, nr. 96 din 31 ianuarie 1927.

În ce privește paușalele pentru susținerea biroului cred că oricine se va convinge că din 250 lei lunar, nu putem acoperi nici hârtia necesară.

În ce privește încălzitul până în prezent, deși suntem în lunile de toamnă, nu am primit nici o sumă.

În ce privește comunele din plasă, suferă sub raport financiar, al căror singur venit îl constituie cotele adiționale, iar acum, toamna, vânzarea parchetelor anuale, care venite nu sunt suficiente pentru acoperirea trebuințelor zilnice, cu atât mai puțin, pentru acoperirea salariului oficianților primăriei.

Comunele grănicerești nu primesc tangenta din care cauză nu pot satisface îndatoririlor. La multe comune cu ocaziunea controlului am constatat că venitele sunt sechestrare din cauza neplății impozitelor curente și restante.

Alte comune, prin deficite bugetare, caută s-și acopere lipsurile.

¹⁸³ Pe larg, Secțiunea VII – Plășile și pretorii, în *Ibidem*, pp. 969-970.

Alt inconvenient, mai ales în comunele săsești este desființarea prestației art. 436¹⁸⁴, prin care prestații s-au adus mari servicii comunelor, făcând locuitorii toate cărașurile gratuit și ca urmare, a redus mult ieșitele, care de prezent vor îngreuna bugetele comunelor.

Altă chestiune neclarificată este că pădurile date prin reforma agrară locuitorilor, sunt păduri comunale, date comunelor din venitul lor să se argumenteze fondul comunal, sau sunt date spre trebuințele strict personal al locuitorilor.

De prezent, parchetele date anual de ocolul silvic se vând prin licitațiune publică între locuitori, iar sumele realizate se fac venit comunei. Sumele realizate nu se quitează conform legii contabilității publice și tot asemenea, nici licitarea nu se face conform acelei legi, ba, chiar, fracționându-se obiectul licitat.

Din punct de vedere al dreptului ar trebui clarificată această chestiune, ca pentru viitor, să știm a ne conforma.

Alt inconvenient este în aplicarea practică art. 418¹⁸⁵ din Legea pentru Organizarea Administrației Locale, cu privire la lucrări și programul lor. Pentru uniformizarea lucrărilor ar fi lipsă¹⁸⁶ de un regulament tip, care să fie aplicat în toate comunele din județ, fiind unele dispozițiuni ale statutului județean necorespunzătoare timpurilor actuale și legilor existente.

Conflict de atribuții. Lipsa de regulament tip să simte și în celelalte chestiuni vizate de noua lege administrativă.

În ce privește situația locuitorilor, criza financiară și economică, ce de prezent este, face aproape imposibilă vânzarea produselor cu prețul de producție, din care cauză este îngreunată și încasarea normală a dărilor; cu toate acestea, atunci când organele administrației financiare dau concursul organelor primăriei să încaseze sume destul de mari, de ex., comunele Jad/Livezile, Dorolea, Cușma, Pietriș, etc., și fără a se recurge la vânzări silite.

În ce privește starea sanitară a locuitorilor, se prezintă bine. În comuna Târbuiu au fost câteva cazuri de tifos, dar în urma măsurilor luate de domnul medic al circumscripției, morbul a fost localizat complet la acea comună, iar de prezent nu mai este niciun caz.

În ce privește starea sanitar-veterinară s-au ivit câteva cazuri de febră aftoasă¹⁸⁷ în unele comune, însă boala a fost repede localizată, astfel că de prezent, este în stingere.

În ce privește șoselele naționale cât și județene, reclamă urgent reparații.

Bistrița, la 18 septembrie 1930.

Prim-pretor, s. s. indescifrabil.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*-nr. bază, d. 142/1931, f ¹⁸⁸.

¹⁸⁴ „Se pot cere prestațiuni de servicii în natră numai în cazuri de calamități, cum sunt inundații, incendii, înzăpeziri, etc. Înheierea pentru înființarea lor se va prevedea sumele ce trebuiesc plătite de către locuitorii care, din cauze bine constatate, nu pot presta serviciul în natură; *Ibidem*, p. 996.

¹⁸⁵ „Orice construcțiuni și reconstrucțiuni și în genere, orice lucrări pe seama statului, comunei, municipiului, județului și asociațiunii județene nu se pot executa decât în virtutea unor planuri și devize prealabil întocmite și aprobate de consiliul respectiv”; *Ibidem*, p. 993.

¹⁸⁶ Necesar.

¹⁸⁷ Boală eruptivă epidemică și contagioasă, determinată de u virus, în special la bovine, caracterizată prin dezvoltarea de afte pe mucoasa bucală, spațiile interdigitale și uger. Formele maligne sunt însoțite de localizări digestive, respiratorii și nervoase. Boala se poate transmite la oaie, porc și, în mod excepțional, la om. În acest ultim caz boala este beningă.

¹⁸⁸ În raportul anual pentru anul 1930, mult mai concis, din data de 26 ianuarie 1931, erau sintetizate principalele activități astfel: au intrat 2.526 acte administrative, 263 de contravenții; brevete industriale: aprobate, 34, renunțări, 3; calfe noi, 7; ucenici, 26; bilete pentru liberă petrecere pentru străinii sosiți în comunele plasei, 14. În același timp, se preciza că s-a efectuat controlul în toate comunele plasei, consemnate în procese-verbale înaintate Prefecturii și Administrației județului, ca și desfășurarea conferințelor de plasă. În privința situației morale, materiale, boli

Adrian Onofreiu: *Americani pe Valea Bârgăului în perioada interbelică!*

Anul 1926 a reprezentat un moment important pentru comunitățile din Valea Bârgăului. Printr-un joc interesant al întâmplărilor, acestea au devenit parte a unui eveniment major la scara întregii țării, iar ținutul a fost pus pe „harta” României Mari.

Contextul a fost determinat de proiectul reginei Maria de a vizita continentul american¹⁸⁹, care s-a conturat în luna octombrie a aceluiași an¹⁹⁰. Prezentată oficial ca un efort al instituției monarhice de a-și consolida poziția după Marea Unire, vizita ar fi fost determinată de o iubire secretă din perioada războiului, pentru diplomatul canadian Joe Boyle, care a servit cauza României¹⁹¹.

De altfel, editorul „jurnalului” reginei Maria sintetizează în introducere caracterul și trăsăturile vizitei¹⁹².

Dincolo însă de nuanțele unei povești de genul „capă și spadă”, vizita a determinat răspunsul unei delegații de profesori universitari americani în România, un an mai târziu. Și, iarăși, printr-un joc – poate nu întâmplător – al evenimentelor, oaspeții americani au trecut și prin ținutul Bârgăielor.

Documentele pe care le prezentăm în continuare relatează implicarea autorităților locale în reușita acțiunii. La acestea se adaugă interesante considerații apărute în presa locală. Și unele, și altele, ne sugerează doar cadrul general al evenimentului. Rămâne plăcerea cititorului de a-și închipui cu ochii minții traseul urmat, primirea în gara Bistrița, continuarea călătoriei până la Prund, felurilele mâncăruri, asortate cu băuturi alese, servite la dejunul de aici, ca și continuarea deplasării pe un traseu fabulos, cu ajutorul „benzino-electricului”, până la Dornișoara.

Ceea ce sugerează farmecul aparte al zonei și perenitatea unor „povești” atât de caracteristice aici, asemănătoare mitului contelui vampir Dracula sau al Castelului din Carpați.

epidemice, se preciza faptul că „îmi mențin întru-toate cele raportate în lunile anterioare, față de care situație nu a obvenit nici o schimbare”; A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 133/1931, f. 2.

¹⁸⁹ Anunțată în toamna anului 1926, când presa consemna faptul că „regina Maria, împreună cu prințesa Ileana și suita va sosi la Paris, în 27 septembrie. După o ședere de câteva zile, Suverana și însoțitorii săi va pleca la Cherbourg, de unde se va îmbarca pentru America, unde va rămâne 2 luni”; „Gazeta Bistriței”, Bistrița, VI, nr. 18, 15 septembrie 1926, p. 3.

¹⁹⁰ „Regina Maria a părăsit țara plecând într-o îndepărtată călătorie. Înainte de a se urca în tren a spus următoarele cuvinte: „Plec ducând în inima mea dragostea de Țară – preciza presa – plimbând de-a lungul Americii, gândul că reprezintă pretutindeni România, căruia, prin călătoria mea, cred că-i voi putea aduce servicii. Doresc ca Țara Mea – continua suverana – să-mi păstreze până la înapoiere, aceeași caldă amintire, pe care o duc eu, și să mă urmărească în drum cu sentimentul, că în fiecare clipă voi căuta să o apăr”; „Gazeta Bistriței”, Bistrița, VI, nr. 20, 15 octombrie 1926, p. 2.

¹⁹¹ În 1926 Maria a făcut o vizită semi-oficială în Statele Unite. A traversat continentul, sperând să viziteze măcar o parte din Canada, ca astfel să poată vedea un mic colț din patria lui Joe. Trenul cu care călătorea a părăsit New-York-ul în ziua de 25 octombrie, a călătorit către Cascada Niagara, unde a doua zi de dimineața a luat prânzul împreună cu reprezentanți ai Camerei de Comerț; regina s-a oprit în Port Credit, apoi a plecat către Toronto, unde l-a întâlnit pe fratele mai mare al lui Joe, David. Maria a vizitat Toronto, Montreal, sediul guvernului din Ottawa și a asistat la o ceremonie de primire în Clădirea Parlamentului. În Winnipeg, aproximativ 10.000 de oameni au întâmpinat-o cu urale; *Un canadian exceptional și Regina României*, la Cornel Cotuțiu, *Împotriva uitării*, Ed. Charmides, Bistrița, 2018, pp. 15-24, text preluat și adaptat din „The Beaver”, iunie-iulie 2002.

¹⁹² Considerații reproduse în Addenda.

1.

M. Sa Regina în America

Știrile care ne sosesc despre fastul cu adevărat american cu care populația americană a înțeles să primească pe augusta noastră Regină a întrecut orice imaginație. Pe străzile New-Yorcului aglomerația publicului a fost atât de mare încât 64 de persoane au murit strivite. Toate ferestrele erau ocupate de public. Mii de fotografi, mașini „Kino” lucrau pe capete să prinză un instantaneu. M. Sa ca pretutindeni și în America captivează pe toată lumea cu frumusețea ei și atitudinea care, oșebit pe americani îi scoate din țățâni.

Ziarele din America raportează zilnic despre cele mai mici amănunte din viața reginei începând cu clipa când se scoală și până seara când se culcă.

Ca un amănunt interesant figurează faptul că peste 100 oferte de căsătorie au așteptat pe drăgălașa noastră principesă Ileana la debarcarea ei din vapor. În tot cazul, călătoria M. S ale Regina va reface totul ce au stricat alții și ne va reface o parte din numele bun pe care l-am avut.

Suverana a fost numită colonel al gărzii naționale din New-York¹⁹³.

„Gazeta Bistriței”, Bistrița, VI, nr. 21, 1 noiembrie 1926, p. 2.

2.

Prefectura județului Năsăud

Nr. 9326-I/1-1927.

Dsale Dlui¹⁹⁴.....

În ziua de 2 iulie a. c. ora 8,30 dimineată¹⁹⁵ vor sosi la Bistrița cu trenul de la Dej, în trecere spre Vatra Dornei un grup de 46 profesori și studenți Americani, veniți în Țară pentru a ne vizita instituțiunile noastre culturale, industriale, economice și financiare.

Având în vedere primirea grandioasă și plină de un extraordinar entuziasm ce s-a făcut din partea Americanilor familiei noastre Regale și cum acum, la rându-ne este datorința noastră să ne revanșăm față de acești oaspeți străini, prieteni ai poporului și țării noastre, dorim să le facem și noi o primite cât mai frumoasă înconjurându-i în tot timpul trecerei prin județul nostru

¹⁹³ Spicuim din însemnările reginei, evident, subiective: „Luni, 18 octombrie 1926, New York, Washington. Nu știam că New Yorkul intenționa să-mi facă o primire oficială. Am fost primită cu toate onorurile militare și civile posibile, ca și cum aș fi fost un suveran domnitor. Au fost scoase toate trupele la paradă, toată poliția călare, magnifică. Eram în fruntea lor, într-o mașină deschisă, cu unul din oficiali și am mers la relanti pe extraordinarele străzi ale New Yorkului. Am înțeles că era o primire caldă, primirea cuiva pe care ei chiar erau bucuroși să-l primească. Marie, Marie. Mi-am auzit numele strigat de mii de voci. A fost ca într-un vis, greu de crezut, și eu în mijlocul a tot ce se întâmpla, înaintând, înaintând încet, fiind obiectul interesului imens și al unei mari simpatii”; *apud*. Regina Maria a României, *Însemnări zilnice, Volumul al VIII-lea, 1 ianuarie-31 decembrie 1926*, traducere de Sanda Ileana Racoviceanu, ediție îngrijită, cuvânt înainte și note de Vasile Arimia, Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 316; „Luni, 25 octombrie 1926. West Point, Buffalo. Într-un oraș, trenul trecea direct pe străzi, a fost foarte amuzant, iar oamenii ne-au salutat de la ferestrele caselor lor, alții ieșind în străzile prin care treceam noi. Când în final, ne-am oprit, întreaga stradă s-a umplut de oameni, cu miile. S-au îngămădit în jurul vagonului nostru și le-am vorbit de la micul balcon al vagonului de control”; *Ibidem*, p. 346; „Joi, 11 noiembrie 1926. Kansas City. A fost o mare mulțime de oameni, poate cea mai numeroasă pe care am avut-o până acum. Primarul, care a mers cu mașina cu mine, mi-a mărturisit că nu era suficientă poliție și nici militari ca să țină asemenea (s. a.) mulțime de oameni sub control”; *Ibidem*, p. 385.

¹⁹⁴ În lista anexată sunt enumerate 57 de instituții, din administrație, armată, poliție, jandarmerie, pompieri voluntari, biserică, învățământ, agricultură, sănătate, notari publici, reuniuni profesionale, de cântări sau cu scop caritabil; *Ibidem*, f. 4.

¹⁹⁵ Comunicată prin telegrama Ministerului de Interne, trimisă de la Oradea, cu programul ușor modificat: „Sosiera excursioniștilor Americani va fi cu tren special în ziua de două, ora douăsprezece jumătate, plecarea ora treisprezece jumătate”; *Ibidem*, f. 3.

de toată dragostea și să le dăm dovadă de spiritul ospitalier al poporului nostru și că suntem un popor civilizat.

În acest scop Vă rugăm pe dvs. personal și pe toți funcționarii serviciului Dvs., ofițerii, membrii confesiunii, membrii reuniunii, ca în ziua sosirii împreună cu soțiile, membrii familiei, cunoscuți și prietini să veniți într-o întâmpinare a lor la gara din Bistrița¹⁹⁶.

Doamnele și domnișoarele sunt mult rugate, cu această ocaziune să poarte frumosul nostru costum național, care a făcut o impresie foarte frumoasă peste Ocean.

Bistrița, la 28 iunie 1927.

p. Prefect,

Șeful cabinetului,

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*, d. 975/1927, f. 5.

3.

România.

Ministerul de Interne

Foarte urgent.

Direcțiunea Județeană

Domnule Prefect,

În ziua de 30 iunie a. c., ora 14,30, intră în țară prin punctul Episcopia Bihorului, un grup de 46 intelectuali americani¹⁹⁷, pentru a vizita instituțiile noastre culturale, industriale, economice și financiare.

Ei vor fi însoțiți de la frontieră și tot timpul cât vor fi oaspeții noștri de un comitet al Soc. Amicii Americani și de către d-l. Director General P.C. Modolea și Ion Bălțeanu, delegatul Ministerului de Externe. În total, vor fi circa 50 de persoane.

Programul pentru județul D-vs. este următorul:

Sosirea în Gara Bistrița, venind de la Dej, în ziua de 2 iulie a. c., circa ora 9,30, unde vor fi primiți de D-vs., D-l. primar al orașului și publicul la care vă rugăm să faceți apel, pentru a le face o primire cât mai caldă și entuziastă.

De la Bistrița continuă drumul la Prundu Bârgăului, unde veți îngriji să li se prepare un dejun românesc la ora 11,30.

Îndată după masă vor pleca cu trenul electric la Dorna Helgei.

Vă rugăm să luați măsuri ca la Prundu Bârgăului să fie 2 oameni care să transbordeze bagajele în trenul electric și să meargă cu ele până la Vatra Dornei¹⁹⁸.

Totalul sumei ce vi se pune la dispoziție pentru masă este de circa 5.000 lei, peste care sumă vă rugăm să nu depășiți sub nici un motiv, pentru că nu vi se poate plăti.

Contul de plată va fi prezentat comitetului însoțitor, care va face plata imediat.

¹⁹⁶ Primăria a făcut anunțat evenimentul în data de 1 iulie 1927, prin următoarea publicație bilingvă, română și germană: „Măine, în ziua de 2 iulie la orele 11 vor sosi cu trenul la Bistrița un grup de 46 profesori și studenți americani, populația orașului este invitată a lua parte numeroasă la întâmpinarea lor la gară”; pe verso este consemnarea primirii din partea „dobașului” Binder, și faptul că a publicat-o „cu doba”, 11,10”; A.N.B-N, fond *Primăria orașului Bistrița*, d. 33/1927, ff. 1-2. Deci, venirea americanilor la Bistrița a fost anunțată tradițional, prin baterea cu doba. Dar și așa, chiar au sosit. Câtă diferență față de speranțele deșarte de după cel de al doilea război mondial!

¹⁹⁷ 36 profesori universitari și 10 studenți (n. a.).

¹⁹⁸ Vezi pentru construcția liniei benzino-electrice Prundu-Bârgăului-Dornișoara, Paul Brașcanu, *Drum de fier prin praf de pușcă*, Ed. Stef, Iași, 2014, pp. 370-429; *Monografia căii ferate „benzino-electrică” Dornișoara-Tiha-Bârgăului*, la Radul Bellu, *Mică monografie a căilor ferate din România. Volumul VI. Liniile Regionale de cale ferată Iași*, Tipografia „Filaret”, București, 2001, pp. 335-352; Idem, *O cale ferată uitată. „Linia benzino-electrică” Dornișoara-Tiha-Bârgăului*, Colecția „Cartea de istorie a Căilor Ferate Române”, nr. 3/anul 2001; *Căile de comunicație și transporturile din județul Bistrița-Năsăud*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 1999, pp. 176-178.

Vă rugăm să faceți tot ce vă stă în putință ca să li se facă o ședere în județul Dvs. cât mai agreabilă, intervenind la public pentru a înfrumuseța exteriorul caselor prin covoare, flori, verdeață, pe tot parcursul din județ și veți ruga Doamnele să poarte frumosul nostru costum național românesc.

Vă mai rugăm să comunicați D-lui primar al orașului ca să poavazeze gara cu verdeață și drapele românești și 1 drapel american, conform alăturatului model, însă căutând să facă aceasta fără cheltuieli din partea comunei.

Se va da de către poliția Bistrița 2 sergenți care la sosirea trenului, se vor prezenta la vagoanele oaspeților pentru paza bagajelor și vagoanelor.

După cum vedeți, nu li se face o primire oficială, dar având în vedere primirea grandioasă și plină de un extraordinar entuziasm ce americanii au făcut Familiei noastre Regale, suntem datori să facem la rândul nostru oaspeților americani o primire cât mai frumoasă și entuziastă, înconjurându-i în tot timpul șederii la noi în Țară, de toată buna voință și a le da o dovadă de spiritul ospitalier al poporului nostru și că suntem un popor civilizat.

De modul cum Dvs. veți îngriji ca să li se facă primirea depinde bunele impresii cu cari vor rămâne și cu cari se vor înapoia în patria lor, unde aceștia vor să întreprindă o acțiune pentru o mai strânsă legătură între România și America, din toate punctele de vedere.

Vă rugăm să comunicați telegrafic de primirea acestui ordin și dacă aveți de cerut relațiuni asupra executării lui.

Subsecretar de stat, s. s. indescifrabil; Director general, s. s. indescifrabil.

P.S. Rugăm luați înțelegere cu Camera de Comerț și Industrie locală, deoarece Soc. Amicii Americii a intervenit ca să le ofere mese și în caz afirmativ, cheltuiala se reduce.

Nota: Comunicăm că am primit la această prefectură ordinul D-vs. Nr. 860J-927, prin care se face cunoscut sosirea în Țară a oaspeților americani.

Vom lua măsuri pentru a li se face o primire cât mai frumoasă.

Nota 2: Am, primit de la d-l. subprefect două cecuri, în valoare de treizeci dolari și două sute lei, în contul mesei date în cinstea oaspeților americani.

4 VII 927. T. G. Dumbravă, hotelier.

Domnului prefect al județului Bistrița

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*, d. 975/1927, ff. 1-2.

4.

Trecerea grupului de intelectuali americani prin județul nostru¹⁹⁹

Sâmbătă în 2 iulie 1927 au trecut intelectualii americani prin orașul nostru.

La ora 11 toată Bistrița era spre gară. Trenul n-a stat decât 10 minute, timp în care cei porniți de la periferia orașului nici n-avusesse timp să ajungă.

O emoțiune neobișnuită a făcut să se oprească vorbele pe tremurarea buzelor. Era să vorbească primarul orașului, dar n-a fost timp. Abia s-au putut face câteva prezentări.

Grupul de 30 profesori universitari și 17 studenți era condus de D-nii Manning și Heally.

Se auzeau conversații în diferite limbi, engleză, germană și franceză. Din când în când oaspeții americani strigau „Trăiască România”.

Pe când de la fereastra unui vagon fluturând un steguleț românesc, trenul se puse în mișcare luând cu el o mulțime de Bistrițeni în frunte cu Dl. G. Dimitriu, prefectul județului, Dl.

¹⁹⁹ Ministerul de Interne solicita de altfel înaintarea „cât mai curând, posibil, în triplu exemplar, numerile din gazetele ce apar în județul Dvs., și în cari s-au publicat diferitele articole asupra vizitei făcute în județul D-vs. de către intelectualii americani”; A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud*, d. 975/1927, f. 6.

Dr. Al. Pălăgeșiu, subprefect, Dl. Maior Dobrotescu, etc, pe când un grup de D-ne profesoare au plecat c-o mașină să-i primească în gara Prundu Bârgăului.

Acolo în gară i-a întâmpinat părintele Suceava, rostindu-le o scurtă și simțită cuvântare. De la gară au fost conduși într-o grădină a celui mai bun restaurant unde li s-a servit masa și unde au început conversațiile intime și destul de expansive în focul entuziasmului de împrietenire. Atât de mare era entuziasmul, încât discursurile oficiale grave nu avea loc și ele au devenit niște scurte, dar calde toasturi²⁰⁰.

Dl. Prefect al județului G. Dimitriu toastează românește. D-sa accentuează asupra recunoștinței, de care suntem datori Americii nu numai noi, românii, ci chiar întreaga civilizație, salvată prin sacrificiile dezinteresate ale Americii în vremea războiului mondial.

Dl. Pretorian, director general C.F.R urându-le bună venire în limba franceză, speră că oaspeții vor duce cu dânsii amintiri de locuri și oameni dintr-o țară, care dacă nu prezintă un interes deosebit din alte puncte de vedere, cel puțin are savoarea originalității.

În sunetul vioarelor lăutarilor țigani s-a încins o horă românească între fetele din sat. Entuziasmul cuprinzând pe toată lumea, s-au format perechi de Românce cu oaspeții americani, care dansau c-o plăcere nespusă pe iarba verde.

Plăcerea de a re trăi o clipă în mijlocul naturei, observând primitivitatea vieții noastre sătești, i-au făcut să exclame: la noi în America totul e artificiu și tehnică. Sinceritatea înlătură formele strânse și necomode ale discursurilor adesea ori, plictisitoare. Și ce le-am spus noi acestor doritori de a ne cunoaște?

Urându-le din tot sufletul bună-venire pe pământul țării noastre și exprimându-le mulțumirea pentru primirea ce i-au făcut-o scumpei noastre Regine, precum și pentru protecția acordată colonilor romani, atrași de țara minunilor dincolo de Atlantic, le-am spus că: „Lumea nouă este pentru Europa lumea reînnoirii. Le-am spus că suntem fericiți că ei s-au hotărât prin sacrificiul unei călătorii atât de obositoare – să vie să ne vadă cu proprii lor ochi, să ne cunoască temeinic pământul unde trăim și statul nostru readus între limitele sale datorite de D-zeu chiar de la origină.

Le-am spus: „Fiți bineveniți în țara noastră, unde cerul este element, iar pământul blând și darnic, unde sărmanul suflet românesc îndurerat s-a întremat și din firea căruia a moștenit mila, iubirea și dărnicia pentru aproapele său.

Le-am spus că toate însușirile pământului nostru primitiv s-au transformat în toleranță și ospitalitate: însușiri caracteristice ale poporului român. Pământul României își oferă sânul înflorit viespelor ca și albinelor, tuturor acelor ce-i caută parfumul și dulceața, acelor care-l iubesc în adevăr, ca și acelor care-i folosesc numai darurile. De aceea le suntem obligați, bunilor noștri oaspeți, și azi mai mult decât întotdeauna, că s-au ostenit să ne cunoască și să se convingă că merităm să figurăm printre națiunile care urcă scara unei evoluții progresive.

Le-am arătat că, dacă națiunea română a mers – până azi – dibuind pe calea progresului, timp de secole a trăit cu ochii legați, cu vocea strânsă, înădușită sub opresiunea celor tari; însă că isvorul nesecat al energiei latine hărăzită de strămoșii săi Romani, i-au dat puterea și dreptul de cucerire a drepturilor sale naționale și umane. Și le-am mai spus că noi Românii, mai suferim încă de tirania calomniilor și a gurilor rele inamice, dar vom avea prudența și răbdarea să

²⁰⁰ În varianta inițială, în adresa prefecturii era notat: „Considerând că după ce vor ajunge la Gara Prundu Bârgăului vor petrece cele câteva ore în această localitate, până la plecarea trenului electric spre Dornișoara, cu care ocazie le se va servi un dejun. Vă rugăm ca miercuri, la ora 11 a.m. să binevoiți a Vă prezenta la o mică consfătuire în legătură cu programul de la Prundu Bârgăului, unde suntem de părerea să petrecem câteva clipe în mijlocul oaspeților”; *Ibidem*, f. 7.

așteptăm în pace – cu inima deschisă – rezultatul oricărei constatări, fiind convinși de sentimentele nobile de imparțialitate inerentă adevăraților oameni civilizați, spiritelor de înaltă cultură, sufletelor nobile și umanitare și națiunilor alese ai căror reprezentanți sunt Americanii. Pentru noi Americanii sunt temerarii aplicatori ai datelor științifice în favoarea progresului.

Noi Românii suntem admiratorii curajului cu care Americanii pun în practică cele mai îndrăznețe întreprinderi. Americanii sunt Europeanii transplantați într-un pământ nou, reînviați printr-un nou fel de a munci, altoiți cu-n sânge proaspăt mai tânăr și mai viguros. O rasă nouă al cărui suflet are toate darurile universale, hrănită dintr-un izvor nesfârșit de putere ca să împingă mereu tot mai departe perfecția spiritului către o fraternitate umanitară salvând omenirea de barbarie și ignoranță.

Adresându-mă acestor distinși oaspeți care vorbeau cu admirație de roadele binecuvântate ale pomilor și mai ales de cireșele frumoase cu care au fost ospătați la Oradea, le-am spus că cireșa este simbolul inimei românești, de aceeași formă dulce, plăcută și răcoritoare. Plini de admirație pentru prietenia ce ne-au arătat și plini de încredere în justele lor aprecieri cu privire la țara noastră, pe când trenul înflorit aluneca spre Dorna-Vatra, ne-am unit glasurile într-un comun accent de „Trăiască America și România”.

„Gazeta Bistriței”, Bistrița, VI, nr. 16, 11 iulie 1927, pp. 2-3.

Addenda.

O altă veche dorință a reginei era să viziteze „Lumea Nouă” adică America. Dorea să facă și aici ce făcuse la Paris, la Conferința de Pace, în 1919. Avea în Statele Unite mulți cunoscuți care fuseseră în România, în timpul războiului. Pe alții îi știa de la Conferința de Pace de la Paris și era în corespondență cu ei; pe buna și vechea ei prietenă Loïe Fuller o cunoștea mai de mult. Colaborase cu ea la diferite acțiuni culturale și sociale.

În ciuda opiniilor contradictorii ale unor cercuri politice în privința vizitei în Statele Unite, dar mai ales a stării de sănătate a regelui Ferdinand, au început pregătirile pentru lunga călătorie.

S-a stabilit astfel ca dintre membrii familiei regale să meargă principesa Ileana și principele Nicolae. Întreaga delegație cuprindea 17 persoane, oameni apropiați, precum și personalul de serviciu.

În ziua de 2 octombrie, Regina Maria a plecat cu trenul către Paris, unde a stat câteva zile. Aici s-a întâlnit cu mai multe persoane, între care și fiul său Carol, și a făcut diverse cumpărături. Pe data de 12 octombrie a avut loc îmbarcarea pe vapor, iar pe 18 octombrie a ajuns în SUA. Anunțată din vreme, această vizită a fost bine pregătită și de oficialitățile americane și de un comitet de prietenilor României.

În *Însemnările* reginei din perioada vizitei, remarcăm că a avut un program foarte încărcat, uneori mergând de la o acțiune la alta, fără să aibă timp de repaus.

Activitatea protocolară îi ocupa o parte însemnată din timp pentru că, de la președintele Statelor Unite, până la guvernatori, instituții locale, etc., peste tot trebuia să vorbească și să participe la recepții, dejunuri, dineuri, ceaiuri sau serate.

Au impresionat-o mult unele orașe, începând cu New Yorkul, Washingtonul și până la localitățile provinciilor și parlamentele acestora.

Peste tot pe unde a trecut, a vizitat instituții, întreprinderi, muzee, școli, case memoriale, a avut întâlniri cu oficialități, dar și cu oameni simpli; a vizitat și colonii de români, Vedea, compara și înțelegea în felul ei ce i se prezenta, exprimându-și admirația și lăudând munca, inteligența și capacitatea organizatorică ale oamenilor.

Știa și putea șine cuvântări în care făcea referire și la situația din România, expuneri care emoționau auditoriul.

Vizita a fost preconizată pentru mai mult timp, însă din motive cunoscute (și necunoscute) a trebuit să o scurteze și să revină acasă. Legăturile cu Bucureștiul erau dificile, regina primea știrile cu întârziere. Cea mai dificilă situație, care o îngrijora mereu, era starea de sănătate a regelui Ferdinand, „în mod cert, bolnav”. Nu-și mai putea continua călătoria, ba mai mult, trebuia să se întoarcă imediat. Așa că la 24 noiembrie 1926 se îmbarca din nou, pe 30 noiembrie sosea la Paris, iar pe 4 decembrie, cu trenul, la București.

Se pare că rezultatul vizitei n-a fost același, ca la Paris, în 1919. În *Însemnări* nu mai sunt notate negocieri, tratative, eventuale acorduri, etc. Bunăvoința, primirile protocolare, vizitele erau doar vorbe. Inițial, se sperau și rezultate concrete, dar se pare că acestea au lipsit. Vizita a dat naștere și la unele comentarii negative și chiar nemulțumiri.

Casa Regală era preocupată de stare de sănătate a regelui. În decembrie, un consult medical amănunțit și competent a permis stabilirea unui diagnostic grav, care nu mai lăsa loc de speranțe. În anul următor, deznodământul a fost fatal, regele Ferdinand închizând ochii pentru totdeauna.

apud. Regina Maria a României, Însemnări zilnice, Volumul al VIII-lea. 1 ianuarie-31 decembrie 1926..., Dr. Vasile Arimia, *Introducere*, pp. 5-6; însemnările vizitei, pe larg, la pp. 293-427.

Simona SIMIOANCA-RETEGAN, *Maria, Regina României*

(Continuare din numărul anterior)

I. 1 Copilăria (În numărul anterior)

I. 2 Tinerețea I. 3 Maria - Princesă Moștenitoare a României I. 4 Maria – Regina României
(Continuare din numărul anterior)

I. 2 TINEREȚEA

Prințesa Maria de Edinburgh Saxa Coburg Gotha plină de viață și admiratoare a frumuseților naturii avea 14 ani (1889) când părăsea Malta și se stabilea împreună cu familia sa la Coburg în Germania (teritoriu moștenit de tatăl său).¹² Aici vor locui, în afara capitalei ducatului german de Saxa-Coburg-Gotha, la țară într-un castel încântător – Rosenau.¹³ Se vor afla sub atenta supraveghere a două personaje pe care le va numi „doctorul X”, perceptorul fratelui său Alfred și a lui „fraulein”, guvernanta lor.¹⁴ Disciplina severă la care aceștia îi supun, la care se adaugă pregătirile minuțioase în domeniul culturii și comportamentului în societate îi determină pe copii să regrete Malta.

Castelul Rosenau era paradisul călăriei și al patinajului iar Coburgul și Gotha (orașe importante ale ducatului) erau cadrul altor două mari plăceri: teatrul și opera. În Anglia, Maria a asistat uneori la reprezentații ale pieselor lui Shakespeare, dar era prea mică să le aprecieze și să le înțeleagă. La Coburg, fiind adolescentă, descoperă cu adevărat arta dramatică și lirică: universul operelor lui Goethe, Schiller, Richard Wagner și G. Verdi. „De la 15 ani până la sfârșitul vieții, Maria va rămâne wagneriană. În 1890 ultima regină romantică a descoperit pe ultimul compozitor romantic și nu-l va mai părăsi niciodată.”¹⁵

Așa era la cei 17 ani ai săi acest suflet puțin obișnuit ca inteligență, talent multilateral, de care nu-și dădea încă seama, și care avea să păstreze totdeauna ceva spontan, naiv și risipitor, și cu voință vitează. Atunci, după o vizită la Berlin unde o văzu Prințul Moștenitor al României, ea primi ușor să se despartă de tot ce-i fusese așa de drag pentru a încerca o viață nouă, care surâdea imaginației sale și o ispitea ca o depărtată aventură orientală.

Tânăra prințesă își amintește de întâlnirea cu Ferdinand - Prințul Moștenitor al României la o masă dată de Kaizerul Wilhelm al Germaniei: „eram așezată lângă Prințul Moștenitor al României. Era un tânăr frumos și sfios, care încerca să își ascundă sfiala, râzând mereu. Nu vorbea englezește și era vădit că-i făcea mare plăcere să se afle iar în Germania. Nu ne spuse nimic despre acea țară îndepărtată, neștiind tocmai bine unde se găsește pe hartă”.¹⁶ A doua întâlnire dintre cei doi avu loc la Munchen „tânărul prinț era de o sfială chinuitoare și râdea, mai mult ca de obicei, pentru a o ascunde. Lucru ciudat, tocmai această timiditate mă atrăgea...”¹⁷

După Crăciunul anului 1892, la 10 Ianuarie, moștenitorul prezumtiv al tronului României, Ferdinand (27 de ani), se căsătorește la Sigmaringen, locul său natal, cu Principesa engleză Maria de Edinburgh Saxa Coburg Gotha (Luterană). Prințul Ferdinand este numit maior, comandant de batalion.

Se știa că această căsătorie a fost aranjată de mama prințesei, Marea Ducesă Maria Alexandrova, care evita căsătoria între veri primari (interzisă de biserica ortodoxă) și nu dorea un mire englez pentru fiica sa. Un alt posibil motiv ar fi fost de natură politică: acela de a pune capăt disputelor teritoriale dintre Rusia (unde fratele său Alexandru al III-lea era împărat) și România cu privire la Basarabia ocupată de ruși din 1812. Evident, o astfel de relație matrimonială putea constitui baza pentru o mai bună înțelegere între România și Rusia.¹⁸

Căsătoria dintre cei doi, Ferdinand și Maria, va avea trei ceremonii: o căsătorie civilă, una catolică pentru Ferdinand și una protestantă (anglicană) pentru Maria.

În România suveran era în 1893 Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (între anii 1866-1881 a fost principe al României, iar în 1881 România e proclamată regat el devenind rege până la sfârșitul vieții, 1914). Acesta era căsătorit cu Elisabeta – prințesă de Wied (1843-1916) și au avut un singur copil Maria – care a murit la doar 4 ani în 1874. Drept urmare regatul României avea nevoie de un succesor, acesta devenind Ferdinand – nepotul lui Carol I. Locul preferat vara de Carol I, și mândria sa, a fost castelul și domeniul Peleş de la Sinaia ianugurat în 1883 în cadrul unei fastuoase ceremonii.

Ferdinand Viktor Albert Meinrad von Hohenzollern-Sigmaringen (24 august 1865-20 iulie 1927) a venit pentru prima dată în România în 1884 la 19 ani după care se întoarce în Germania pentru a-și continua studiile liceale și universitare. În 1889, după terminarea Universității din Lipsca și a Școlii Superioare de Științe Politice și Economice din Tübingen, Principele s-a stabilit la București pentru a-și îndeplini atribuțiile de moștenitor al tronului României. El avusese o relație cu Elena Văcărescu (d-șoara de onoare a Reginei Elisabeta) care nu era permisă de Constituția României și va fi repede distrusă de Regele Carol I. Profesorul Păun îl va învăța pe viitorul Principe al României limba română, literatura, istoria și geografia României.

Principesa Maria de Edinburgh Saxa Coburg Gotha era cea mai potrivită pentru prințul Ferdinand, moștenitor al tronului României. Prin această căsătorie România a realizat și stabilirea unor legături politice cu monarhia engleză, dar mai ales a obținut un puternic sprijin din partea rudelor domnitoare ale Prințesei Maria din Europa; aceasta se afla în legături de rudenie cu aproape jumătate din familiile domnitoare europene. Regele Carol I dăruiește Palatul

Cotroceni prințului regal Ferdinand și tinerei sale soții Maria, cea care a stăpânit edificiul până la moartea ei.

Tânăra prințesă cu firea ei optimistă: „și-a îndreptat fața spre marea ei aventură, fără teamă ori neliniște, gata să iubească țara ei cea nouă, despre care nu știa nimic, gata să intre într-o familie aproape străină ei. Cu curajul nevinovatului, ea porni fără a ști cât de grea era sarcina ce-și punea înainte.”¹⁹

Deși regele Carol I dorea să-i aducă imediat în țară, mama Mariei se opuse, iar cei doi beneficiară de o meritată „lună de miere” în romanticul castel Krauchenwies din Munții Bavariei, deja acoperiți de zăpadă.

I. 3 MARIA - PRINCIPESĂ MOȘTENITOARE A ROMÂNIEI

În 4 Februarie 1893 tinerii principii s-au instalat în România. Unul din exponatele Muzeului Național al României, o cupă de argint oferită de municipalitatea Capitalei, amintește de acest eveniment; piesa are gravată inscripția „Bine ai venit mireasă de Dumnezeu aleasă spre a patriei cinstire. Ianuarie 1893.”

Despărțirea de familia ei a fost primul moment dureros din viața Principesei Maria. Era însoțită de doi conaționali de-ai săi în drumul spre noua patrie; lady Monson (una din doamnele de onoare ale mamei sale) și colonelul Howard (ofițer în Garda Neagră) în care tatăl prințesei avea mare încredere. Despărțirea era dureroasă: „mi se pare că mi se sfâșie inima și numai obiceiul înrădăcinat în noi de a ne înăbuși simțirile îmi dădu puterea să nu-mi strig cu glas tare jalea.”²⁰ Singurul sprijin prezent era soțul – Nando cum îi zicea prințesa, care încerca să o liniștească. Maria, după nunta celebrată pompos la Sigmaringen se înfățișă la București unui popor necunoscut, pe care-l bănuia cu câtă iubire poate răspunde celui dintâi gest iubitor. Inițiativa-i rămăsese întreagă, curajul nu-i fusese oprit prin nici o opreliște, voința-i rămăsese neatinsă, și a fost o uimire la Curtea severă și cam sumbră în care îmbătrâneau regele Carol și atât de culta, de înzestrata lui tovarășă, regina Elisabeta, în poezie Carmen Sylva, când această mică persoană îndrăzni, cea dintâi în cuprinsul regatului, să impună sacru hotărârile și chiar capriciile sale ca lucrul cel mai natural.

Într-adevăr regele Carol I și regina Elisabeta nu mergeau la balurile din înalta societate și nici nu călcau la Legații și în casele oamenilor. Perechea princiară Ferdinand-Maria erau și ei opriți de regele Carol I. Cât timp a trăit bătrânul rege, fiecare permisiune a tinerei perechi, de a frecventa saloanele „supușilor” a fost smulsă cu greutate și nu și-a dat asentimentul. Totuși, când și l-a dat a fost doar pentru a nu cauza „o exploziune a temperamentului năbădăioasei sale nepoate și moștenitoare.”²¹

Nației însă, a cărei comoară de naturalețe și de umor e nesfârșită, nației latine îndrăgostită de frumusețe (- și prințesa Maria aducea atâtea, de să-i uimească și pe oamenii din țara femeilor frumoase) și bucuroasă de glumă, Domnița cea nouă i-a plăcut din capul locului.

Era însă ceva care putea să o mângâie de toate în această țară străină a cărei limbă, totuși armonioasă și dulce, nu-i îngăduia s-o învețe ușor o societate înstrăinată, deprinsă a vorbi numai limba franceză, și al cărei trecut nu i l-a împărtășit nimeni, rămânând să-l descifreze ea însăși după momentele ajunse în curând obiectul înțelegerii și iubirii sale, a cărei literatură populară și cultură, în sfârșit, nu i-a fost adusă înainte decât foarte târziu.²²

Neavând nici o misiune care să-i fie special încredințată, și anume cu înțelegerea acelei originalități capabile de creațiuni spontane, care era însușirea ei de căpetenie și darul ei cel mai scump, Prințesa Maria începu să colinde călare, pe caii ei favoriți, drumurile acestei noi patrii. Prințesa Maria a ajuns să cunoască mai bine decât cei mai mulți din jurul ei Țara Românească.

Ajunsă în România, Missy întâlnește o țară și o curte regală care nu seamănă cu nimic din ce văzuse până atunci și unde temperamentul ei vulcanic, independența și nonconformismul intrigă și deranjează. Fetele Ducesei de Edinburgh trăiseră o viață de plăceri, când în fastul curții imperiale ruse, când prin parcurile castelelor englezești, și prințesei îi era greu să intre în corsetul etichetei și al noului statut de viitoare regină. S-a trezit la 17 ani aruncată spartan într-un colț îndepărtat de Europă și într-o relație pe viață, având doar două opțiuni: să se înecă sau să învețe să înnoate. „Uneori aproape m-am înecat, dar dragostea mea de viață, instinctul meu de conservare au fost mai puternice și am învățat să înot. Chiar și împotriva curentului.”²³

Și dacă la început regele Carol I și regina Elisabeta au încercat să fie înțelegători și doar moderat supărați, mai târziu, tânăra Maria a devenit motiv de insomnie. Viitoarea regină era mai mult decât frumoasă, bună și fertilă cât credea regina poetă, Carmen Sylva, că i-ar fi necesare și suficiente oricărei prințese moștenitoare.

Missy se reinventa după propriile instincte chiar sub ochii lor îngrijorați și critici, fără să-i pese de părerea unora sau altora că nu ar fi potrivită să le fie prințesă. Își descoperea neașteptate afinități cu firea românilor.

Una din datoriile primordiale ale Prințesei față de noul ei popor era de a-i dăruia moștenitori pentru tronul țării. Copiii pe care-i va naște, toți de o deosebită frumusețe, vor trezi și mai mult admirația poporului pentru tânăra prințesă. Chiar și bătrânul și severul rege Carol se va îmbălbâni.

Prințesa moștenitoare Maria a devenit mamă chiar în anul căsătoriei, născându-l, la Peleș-Sinaia, pe Carol în 3/15 octombrie 1893 spre bucuria regelui Carol I și a soțului ei Ferdinand – succesorul era visul devenit realitate. Următorii născuți au fost: Elisabeta (1894) – avea să devină regina Greciei; Mărioara (1900) – viitoarea regină a Iugoslaviei; în 1903 principele Nicolae; în 1909 prințesa Ileana, iar în 1913, principele Mircea, care avea să moară la numai 3 ani, de febră tifoidă.²⁴

Principii moștenitori vor primi de la regele Carol I în București – Palatul Cotroceni, iar la Sinaia inițial Foișorul (cedat în 1883 perechi princiere Ferdinand-Maria până în 1903), iar ulterior Pelișorul (construit între anii 1899-1903 alături de Peleș).²⁵ Întotdeauna părăsirea Bucureștiului și plecarea la Sinaia, în mijlocul naturii, era o bucurie pentru tânăra prințesă: „ca un întemnițat ale cărui lanțuri se desfac deodată, simții o bucurie aproape covârșitoare când mă aflai la țară. Sinaia e într-adevăr un loc frumos...”²⁶

Izolarea de la curtea regelui Carol I impusă perechii princiere moștenitoare și domnia autoritară era animată uneori de vizite externe. Astfel în vara anului 1895 prințesa Maria pleacă în Anglia, la Osborne fiind invitată de bunica sa – regina Victoria.²⁷ Deasemenea în perioada aprilie – iunie 1896, când vărul prințesei Maria, Nicolae al II-lea, se încorona cu o splendoare arhaică ca țar al Rusiei în Moscova și tânăra pereche va participa. Prințesa va fi din nou atrasă de fascinația (de la curtea țarilor) specificului rusesc „o neînchipuită priveliște a fost acea intrare solemnă a țarului în Moscova, în cetatea legendară unde din timpurile cele mai vechi au fost încoronați țarii.”²⁸ În septembrie 1896 împăratul Imperiului Austro-Ungar (dualist) Franz Josef a vizitat România, la fel ca și părinții Prințesei Maria, împreună cu sora sa alintată Ducky (Victoria Melita).²⁹ Au fost momente de aur pentru Prințesa moștenitoare a României.

Drumul vieții Prințesei Maria a României nu va fi pavat doar cu aur și clipe fermecate ci și cu suferință. Înălțimea Sa, Maria a României născută în purpură, femeia cu nume de fecioară sfântă a pășit și pe calea celeilalte Marii, suferinde. Ne aflăm în anul 1897 când soțul ei Ferdinand se îmbolnăvește de febră tifoidă, aflându-se la un pas de moarte, dar își revine și rămâne cu urmări serioase până la sfârșitul vieții.³⁰ După „însănătoșirea” prințului, perechea

moștenitoare va fi trimisă la insistențele medicilor în străinătate pentru refacerea sănătății (chiar dacă regele Carol I dorea ca Ferdinand să rămână mai bine la Sinaia). Cei doi, după această grea încercare vor avea o a doua lună de miere în Franța pe Coasta de Azur la Nisa. Vor participa la dineuri, baluri, recepții, banchete ocazie cu care Maria își etalează ultima modă de la Paris.³¹ Binențeles că regele Carol I va fi informat în permanență de iscoadele sale și va avea ulterior discuții și critici, mai ales la adresa nepoatei.³² Cei doi, pentru a pune capăt divergențelor cu autoritarul rege se vor întoarce în țară după o escală la Coburg și vizitarea Italiei cu orașele sale romantice: Florența și Veneția. Maria – viitoarea artistă va fi profund impresionată de arta, arhitectura italiană dar în același timp și o soție fericită, iubită, romantică.

În afară de o mai îndelungată ședere la Coburg, unde i s-a născut copila Maria (Mărioara-Mignon) în 1900, numai la rare prilejuri, Princesa Maria a putut părăsi țara. 1899 – 1900 sunt ani de chin pentru prințesa noastră care-și pierde singurul frate și tatăl.³³

Pentru a mai „îndulci” relația cu nepoata sa regele Carol I o va numi colonel onorific al regimentului de cavalerie: Regimentul IV de Husari Roșii de Roșiori (1897).³⁴ Princesa era o călăreață înăscută fiind iubită de soldații săi – pozele vremii o înfățișează călare și în costumul de colonel. (vezi Anexe-fotografii)

Urcarea pe tronul Angliei a vărului său Edward al VII-lea (1901-1910) fu prilejul unei noi călătorii, care, încoronarea fiind amânată, se prelungi.

Viața activă începe în 1913, când împrejurările din Balcani (războaiele balcanice 1912-1913;) siliră România la o intervenție menită numai să împiedice instalarea unei hegemonii, periculoase pentru vecini, a Bulgariei (țara noastră intervenind în al doilea război balcanic). Regele Carol I fiind împiedicat de vârstă și de boala sa să conducă operațiile, comanda supremă fu încredințată Principelui Moștenitor Ferdinand. În Văile Bulgariei, armata păcii echitabile și a dreptului balcanic se contamină de holeră care făcu mii de victime în rândurile ei.³⁵

Atunci întâia oară Princesa Maria putu să dovedească o energie de fier, dar mai ales un superb curaj față de amenințările morții, care aici se înfățișa într-una din formele ei cele mai urâte. Aceste însușiri i-au câștigat dintr-odată inima unui întreg popor, a cărei mișcată admirație o avea de mult. Imaginea holerei era ”o realitate grozavă și ucigătoare. Înfrâurirea ei asupra mea a fost ceva fulgerător; se părea că se trezesc deodată în mine energii adormite împreună cu o neînvinsă năzuință de a fii de folos”.³⁶ Princesa Maria și-a dat seama că României îi lipsea un serviciu sanitar, deși medicii și surorile erau foarte devotați muncii lor.³⁷

În primăvara anului 1914 perechea moștenitoare a României făcu o vizită la Tarskoe-Selo în Rusia. Peste câteva luni urma primirea la Constanța a Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei cu familia sa. Se putea observa o apropiere între cele două țări, dar și o speranță pentru îndeplinirea apropiată a lucrurilor mari râvnite de veacuri: unirea tuturor românilor.

Vara anului 1914 va aduce declanșarea primului război mondial care va zgudui întreaga omenire timp de 4 ani. Uciderea la Sarajevo în data de 28 iunie 1914 a prințului moștenitor a Austro-Ungariei, Franz-Ferdinand și a soției sale a fost pretextul războiului. Sprijinită de Germania, Austro-Ungaria declara război Serbiei în 28 iulie 1914. România era alăturată grupării politico-militare numite Tripla Alianță (Puterile Centrale) formată din: Austro-Ungaria, Germania, Italia. De partea cealaltă se afla Antanta (Anglia, Franța, Rusia), sau Tripla Înțelegere. Invocând prevederile tratatelor de alianță, membrii celor două blocuri au intrat, pe rând în război. Italia și ulterior România se vor declara neutre. Consiliul de Coroană de la Sinaia din 21 iulie 1914 hotărăște neutralitatea României care se va menține până în 1916. Antantei i se vor alătura Japonia (1914), Italia (1915), România (1916), Grecia, S.U.A. (1917) iar Puterilor Centrale Turcia (1914) și Bulgaria (1915).

Moartea, în data de 27 septembrie 1914 a Regelui Carol I la 75 de ani va schimba politica României care se va alătura Antantei în 1916. Bătrânul rege va fi înmormântat la biserica mănăstirii Curtea de Argeș, ctitoria lui Neagoe Basarab.

I. 4 MARIA – REGINA ROMÂNIEI

Ferdinand devine rege al României, la 49 de ani, depunând jurământul că va fi „bun român” în data de 11 octombrie 1914. Maria devenea și ea Regină a românilor de care se legase atât de mult. Pentru întâia oară în viața ei, cea ținută departe de ce se numește politică, avea cuvântul. Și-l avea hotărât fiindcă era vorba de dreptate și de omenie. În anii neutralității 1914-1916 regele Ferdinand trecea printr-un dureros calvar cerându-i-se să rupă alianța cu Puterile Centrale și să se alăture Antantei. Acest lucru este susținut cu tărie de curentul filoantantist în frunte cu Regina Maria, care până la urmă va reuși.³⁸ Neliniștea sufletească a Regelui Ferdinand e descrisă astfel de regină: „inima îl trăgea în partea țării în care se născuse... simțea până în adânc lupta sufletească îndurată de Nando... cunoșteam totuși pulsul țării și știam cumplita jertfă care va fi la urma urmei cerută regelui. Datoria era să-l determin treptat-treptat ceea ce nu se putea înlătura.”³⁹ În 1915 Regina Maria călătorește mult – vizitează numeroase localități din nordul Moldovei și e admirată mult.⁴⁰

Datorită poziției și influenței sale asupra regelui va fi urâtă de germani pentru ruperea alianței cu țara lor. Diplomatul german van dem Bussche întors în Germania în 11 Ianuarie 1916 după vizitarea României susținea că Regina e rău pornită împotriva Germaniei.⁴¹

Intrarea României în război fusese stabilită pentru data de 14/27 august 1916 prin semnarea în data de 4/17 august 1916 a Convenției ultra secrete cu Rusia, respectiv Antanta, de către Ionel I.C. Brătianu. Astfel se adera la Antanta, iar Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916 de la Palatul Cotroceni trebuia să decidă formal intrarea României în război. Tot în aceeași zi e proclamă mobilizarea, iar regele și regina treceau pe șosea într-un automobil deschis.⁴² Pentru prima dată România asista la o adevărată explozie de iubire și loialism față de dinastie.⁴³ Regina era radioasă „c’était sa guerre”.⁴⁴

Într-adevăr „războiul rămâne pagina ei. A fost neclintită în urmărirea unui scop și oricât s-ar pune în sarcina legăturilor ei cu Anglia sau antipatia față de Berlin sau influenței lui Barbu Știrbei, rămâne cert că se datorește mult și inteligenței și remarcabilei clarități de vedere care această nobilă femeie le-a mai dovedit și în alte împrejurări.”⁴⁵

Anul 1916 adusese și tragedia stingerii din viață a celei care a fost Regina Elisabeta a României în data de 18 februarie 1916. Ea nu a fost de acord cu politica nepoatei sale, făcând tot posibilul s-o combată fiind și totodată o susținătoare convinsă a politicii lui Carol I și totodată reprezentanta plină de devotament a națiunii germane – Germania fiind țara sa natală. Regina Elisabeta nu credea în izbânda României decât alături de Germania.

Încrederea Reginei Maria în forțele ei precum și curajul cu care îi îmbărbăta pe toți a trezit admirația soldaților, poporului român dar și a celor din străinătate. Regina cedase Palatul Regal de la București pentru a fi transformat în spital și se mutase la Buftea. I.G. Duca i-a admirat mult curajul: „Regina a fost plină de curaj, cum a fost dealtminteri în tot timpul războiului și plină de inițiativă... Optimismul ei era comunicativ, pe unde trecea descurajările dispăreau și speranțele renășteau.”⁴⁶

Cu încredere în normele superioare după care se îndreaptă, peste toate încercările trecătoare, viața națiunilor, începea Regina, în august 1916 lupta ei contra durerilor ei fizice ca și

contra descurajărilor rănilor sufletești, odată cu deschiderea războiului României. Pentru a vorbi despre rolul pe care l-a îndeplinit Regina Maria în timpul primului război mondial pas cu pas, zi de zi s-ar putea scrie un număr de file care cu greu s-ar apropia de final. Așadar aceste rânduri sunt doar puncte de plecare pentru cei care nu cunosc realizările Reginei și aportul ei adus istoriei acestui popor și îndeplinirii idealurilor lui.

Când neizbânda provocată de copleșitoarea intervenție a Germaniei, care rupsese din Apus regimentele sale bavareze pentru a le arunca furioase asupra noului dușman, pe care se făcea a-l disprețui, căzu greu, asupra spiritelor slabe, care credeau că în viața unei națiuni se pot repeta plimbările militare cu bogate succese diplomatice, Regina nu-și pierdu nici o clipă curajul. Gândul păcii separate, care în septembrie a chinuit multe minți de oameni cu experiență, chiar și dintre aceia cărora nu le lipsea patriotismul, dar care își vedeau prevederile întrecute de greutatea tot mai mari, îl respinse ea cu mare energie, sprijinită și pe părerea consilierilor militari francezi și englezi care sosiseră în țară.⁴⁷

Pe când bombele Germaniei, urmărind adăpostul Reginei, cădeau asupra castelului de la Buftea al familiei Știrbey, într-o odaie a casei de țară se zbătea în chinurile morții cel mai mic dintre copiii lor, Mircea. În ajunul plecării din București spre care se îndreptau, strângând cleștele de împresurare, armatele Puterilor Centrale conduse de Falkenheyn și Mackensen, în bisericuța de la Cotroceni Regina stătea împietrită de durere în fața sicrișului ascuns în flori.

În ziua de 11 noiembrie 1916 s-a hotărât evacuarea Parlamentului din București.⁴⁸ Casa regală a autorităților și o mare parte a populației s-au retras la Iași lăsând țara în mâna dușmanului. Tot acum sosește în România și misiunea condusă de generalul Berthelot, comandantul acestei misiuni. Henry Mathias Berthelot (1816-1931) general francez, între 1916-1918 comandantul misiunii militare franceze în România.

În decembrie Regina își oprea durerea și-și ascundea lacrimile. Dar în negrăita mizerie materială și morală ea vedea o datorie de împlinit și nu voia să știe decât de dânsa. Se gândea la un drum al ei în Rusia pentru a smulge Țarului plâpând, înconjurat și plin de intrigi care urmăreau desființarea, în înțelegere cu dușmanul, a statului românesc, ajutorul așa de mult așteptat și care în clipele cele mai grele dăduse numai reci spectatori înarmați ai agoniei oștilor noastre. Străzile Iașului se umpleau de rămășițele rănite, bolnave, înghețate, flămânde ale unei armate care fusese așa de mândră.⁴⁹ Oriunde însă o voință neînduplecată putea să dea un îndemn către începutul, nespus de greu al operei de refacere, regina era acolo, cu ochi care pare că n-ar fi plâns în nopți singuratice, căci zâmbetul ei și cuvântul de încurajare făceau parte dintr-o strictă și severă datorie. Tifosul exantematic din iarna și primăvara anului 1917 a răpus atât soldați, medici cât și o mare parte a populației. Învierea veni cu târzia, mult așteptata primăvară salutăată cu bucurie nemărginită, în razele și florile ei, care aduceau, ca mulțumire, cu „maldărele” înaintea „alintătoare de dureri”.⁵⁰

De 10 mai 1917 regele putea să treacă din nou în revistă o oaste, o oaste de soldați, gata să se arunce asupra dușmanului, care le ținea în robie femeile și copiii, care-i amenința și în acest ultim refugiu de flămânzie și boală.

În vara anului 1917 s-au desfășurat luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz care au salvat statul român, dar, totodată, au oprit înaintarea Puterilor Centrale spre Rusia. Evenimentele din Rusia prin lovitura de stat bolșevică de la Petrograd

(25 octombrie/7 noiembrie 1917) a determinat scoaterea Rusiei din război. România era singură și înconjurată de dușmani. Rușii încheie pacea de la Brest-Litovsk din 18 februarie/3 martie 1918 cu Puterile Centrale. România va fi nevoită să încheie și ea pacea de la Bufta-București în 24 aprilie/7 mai 1918, o pace foarte grea, pe care regele nu o ratifică. Deoarece regele Ferdinand întoarse armele împotriva Germaniei (țara sa natală) intrând în război în 1916 de partea Antantei, a fost renegat de familia sa. La Castelul Hohenzollernilor s-a arborat steagul negru în ceea ce-l privea pe regele României. Dar cea care purta toată vina era Regina Maria (antantofilă convinsă) urâtă de conducătorii Germaniei și familia soțului ei. Conform spuselor Contelui de Saint-Aulaire, ministrul francez în România, „Regina Maria a îmbrățișat cauza războiului precum alții o religie”.⁵¹

Victoriile Antantei din vara anului 1918 au creat condiții favorabile reintrării României în război (28 octombrie 1918) și continuării luptei pentru eliberarea națională. Puterile Centrale vor fi înfrânte iar Bucureștiul eliberat i-a primit la 18 noiembrie/1 decembrie 1918 pe suverani și autoritățile centrale.

Regina a trăit cu curaj calvarul războiului întregirii neamului românesc și epopeea Marii Uniri de la 1918. „Mama răniților”, „Regina soldat” impresiona prin energia inepuizabilă și cutezanța dovedită mai ales în spitalele moldovenești înțesate de bolnavi de tifos exantematic. A ajutat soldații răniți pe front, vădulele rămase acasă, infirmii sau a coordonat activitatea unor fundații de caritate.

Regina era „siguranța virtuților de răbdare ale acestui popor, era și speranța sprijinului datorat de aliat, era priveliștea operei îndeplinite de ostași, de medicii lor, care era în mijlocul nostru”.⁵² Curajoasă a vizitat chiar și tranșeele „a fost peste tot în spitale, pe front, până în mijlocul tranșeele” relatea ea.⁵³ Relația ei cu soldații era una de respect reciproc și încredere:

„Privind în ochii reginei lor, ei juraseră să stea dârji ca un zid, să apere ultimul petec de pământ românesc care mai era al nostru. Mulți soldați în clipa morții, mi-au șoptit cu ultima suflare că luptaseră pentru mine. Nu eram eu pentru ei căminul lor, mama lor, credința și nădejdea lor?”⁵⁴ imaginea ei îmbrăcată toată în alb și purtând o bonetă cu crucea roșie e „o imagine de legendă, însă e mult mai adevărată decât legenda... Nu erau mulți răniți care să n-o fi văzut la capul lor și care să n-o fi auzind rostind cuvinte de încurajare cum ea însăși dădea exemplu de curaj”.⁵⁵

Imaginile chipului ei erau bine cunoscute pe străzile Parisului. Jurnaliștii din acele timpuri au numit-o „mama Balcanilor” contribuind la salvarea acelei părți a Europei și la realizarea unității statale a tuturor românilor.⁵⁶ Rene de Weck relatează că regina a avut „o energie și un curaj nemaipomenit până în ultimul moment al mării victorii”.⁵⁷

Fiind un izvor fără oprire „regina cu o energie mai presus de orice laudă, ajutată de fiicele ei, mergea din spital în spital. Regina a trăit atunci cea mai frumoasă pagină a vieții ei. O pagină pentru care România îi datorește o admirativă recunoștință”.⁵⁸

Regina Maria „și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile multiplei sale activități, dar înainte de toate pe acela al îmbărbătării și al ridicării morale a celor ce trăiau în jurul ei și aveau să hotărască, în cele mai tragice clipe, soarta țării și a neamului. Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, Regina Maria a întrupat, și a întrupat frumos, aspirațiunile cele mai înalte ale conștiinței românești.”⁵⁹

Sfârșitul războiului a adus și realizarea unirii tuturor românilor într-un singur stat. Astfel vechi provincii românești aflate sub ocupație străină se vor uni cu statul român: Basarabia în 27 martie/9 aprilie 1918, Bucovina în 15/28 noiembrie 1918 și Transilvania în data de 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Pereche regală Ferdinand-Maria deveneau întregitorii neamului românesc realizând vechiul vis al românilor și încercarea de unire a celor trei provincii românești realizată de Mihai Viteazul.

Însă unirea românilor a provocat discuții la Conferința de pace de la Paris a marilor puteri privind încheierea tratatelor de pace din anii 1919-1920. Delegația română prezentă la Conferință, era condusă de premierul I.I.C. Brătianu care cere ajutorul Reginei Maria rugând-o să viziteze Franța și Anglia. Regina relatează această vizită în agenda sa.⁶⁰ Ea era însoțită de generalul Ballif, de principesele Maria, Ileana și Elisabeta. Vizita Reginei a trezit însă și comentarii contradictorii. De exemplu Duca susținea că trebuie să meargă Regele și nu Regina „scăzându-se prestigiul Regelui... prezentându-se România ca o țară ale cărei destine sunt conduse, peste capul suveranului de Regină”.⁶¹ O altă greșeală a fost vizitarea lui Clemenceau de către Regină și nu invers cum cereau uzanțele.⁶²

G. Clemenceau (1841-1929) prim ministru al Franței (1906-1909, 1917-1920), președintele Conferinței de Pace de la Paris 1919-1920 o spune și el, iar Brătianu recunoaște că „Maria a reușit în câteva zile ceea ce politicienii n-ar fi reușit într-o lună întreagă.”⁶³

Opoziția a apreciat vizita Reginei drept o „greșeală politică”, mai mult Al. Marghiloman o califică drept „un joc al Brătienilor pentru a împărți cu coroana responsabilitatea unui insucces diplomatic, în caz când ar fi un insucces.”⁶⁴ Nicolae Iorga remarcă că „influența personală a reginei, care câștiga prietenii prețioase, fu adusă în ajutorul lui Brătianu, care recunoștea că singur nu-și poate atinge ținta”⁶⁵ – regina având rol primordial, salvând România.

Vizita reginei Maria era neoficială însă primirea făcută și tratamentul pe care l-a primit au transformat-o într-un moment cu semnificații politico-diplomatice. Chiar în ziua sosirii la Paris (5 martie 1919) regina a trecut cu brio testul, în cadrul unei conferințe de presă la care au participat 40 de ziariști din Franța, Marea Britanie, Italia, SUA, Japonia și Polonia. Ministrul român la Paris, Victor Antonescu, a rămas entuziasmat de comentariile presei franceze. „Le Petit Journal” a publicat un amplu articol sub titlul „Regina României vorbește ziariștilor despre război și pace” reproducând între altele și declarația că pacea „este mai grea decât războiul. Situația este aspră pentru noi. Dacă vom face o Ligă a Națiunilor nu trebuie să uităm pe cei mai mici.”⁶⁶

Imediat după sosire, regina Maria a stabilit contacte cu principalele personalități ale Conferinței de pace. A avut întrevederi cu G. Clemenceau, David Lloyd George, W. Wilson, H. Hoover, Arthur Balfour, lordii Derby și Robert Cecil dar și cu alte personalități politice, oameni de afaceri, militari și oameni de cultură. Suverana României a fost prima care a trecut în revistă garda de onoare de la Palatul Elysée, președintele Raymond Poincaré oferindu-i Marele Cordon al Legiunii de Onoare, iar Academia de Belle Arte a ales-o membru corespondent.⁶⁷

După întâlnirea cu Mareșalul Ferdinand Foch (1851-1929; general francez, președinte al Consiliului Internațional de război al trupelor aliate) Maria a obținut un convoi al Crucii Roșii cu ajutoare pentru România.

În timpul misiunilor sale a insistat pe poziția geo-strategică a României arătând că suntem o barieră în calea bolșevismului. Reușita Mariei a fost aceea de a pune România pe hartă. Ca diplomat ea și-a câștigat numele de „ambasador irezistibil” (ziarul Daily Mirror), pentru ca mai apoi să fie numită „soacra Balcanilor”.

Ea declara „Așa era în acel amețitor, aglomerat an 1919. Vorbesc de contribuția mea la el, pentru că a fost ca o lumină aruncată pe drumul meu, și a adus atunci farmec vieții... România Mare a fost visul meu și cu nerăbdare mi-am dorit să o așez pe baze solide.”⁶⁸

Vizita la Paris a fost întreruptă de o scurtă călătorie pe malurile Tamisei. A fost însoțită de I.I.C Brătianu și N. Mișu. Printre cei cu care s-a întâlnit au fost și regele George al V-lea și regina Mary, lordul Curzon, secretarul de stat pentru afacerile străine, Winston Churchill.⁶⁹ Primarul Londrei a oferit un dineu în onoarea Reginei Maria și a avut loc și o vizită la Camera Comunelor.

Regina mărturisește că nu se simțise în largul ei în timpul acestei vizite și că prudența de a nu implica familia regală britanică în viesparul vieții politice îi impusese ca ”pentru a vorbi oamenilor politici” să se refugieze „la Legațiunea română pe teritoriul român”.⁷⁰

A revenit fără prea multe regrete la Paris, unde activitatea era mult mai trepidantă. La 21 aprilie 1919 Regina Maria s-a întors la București declarând „simțeam că făcusem tot ce mi-a stat în putință, bazându-mă în întregime pe intuiție. Am prezentat nevoile și aspirațiile poporului meu. Am pledat, am explicat și am frânt nenumărate lănci în apărarea lor. Am dat țării mele o imagine vie.”⁷¹

Vizita reginei la Paris și Londra în martie – aprilie 1919 privită în contextul în care s-a desfășurat, o putem considera desigur un demers important în favoarea țării și a intereselor ei majore.

Tot în cursul anului 1919 Regina Maria a vizitat Elveția și Italia. A revăzut numeroase locuri pline de amintirile epocilor trecute: Lugano, Florența, Pisa, Venetia. Vizitele din străinătate vor fi împletite cu cele din țară, mai ales în noile provincii unite cu patria mamă. În mai 1919 Regele Ferdinand și Regina Maria au vizitat Transilvania, descoperind minunatele orașe ale acestei frumoase provincii românești: Oradea-Mare, Carei, Bichiș-Csába, Baia-Mare, Jibou, Dej, Bistrița, Cluj, Turda, Câmpeni, Abrud, Alba Iulia, Blaj, Sibiu, Făgăraș.⁷² Transilvania i-a primit cu brațele deschise „niciodată un suveran n-a fost primit cu entuziasmul sincer pe care ardelenii l-au dovedit la străbaterea ținutului lor de Ferdinand I și Regina Maria.”⁷³ Actul săvârșit de acești suverani amintea de Mihai Viteazul. O dovadă în plus a acestei afirmații e primirea făcută suveranilor la Turda pe câmpia unde fusese ucis Mihai Viteazul „după terminarea slujbei religioase regele și regina au trecut pe jos printre țărani. Era un lucru neașteptat astfel încât țăranii cădeau în genunchi, sărutau poalele costumului național cu care Regina era îmbrăcată, aruncau flori, se aplecau să sărute mâna regelui.”⁷⁴

În 1918 e introdus votul universal. Așa cum le-a promis soldaților pe front regele Ferdinand le-a dat pământ pentru a le răsplăti entuziasmul și ușura viața de zi cu zi. Prin reforma agrară din 1921 circa 1,4 milioane de țărani au primit aproape 6 milioane ha de pământ – suveranul devenise „Regele țăranilor”.⁷⁵

În data de 15 octombrie 1922 a avut loc, la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, ceremonia de încoronare a lui Ferdinand și a Reginei Maria ca suverani ai României. Ea a simbolizat actul unirii tuturor românilor sub sceptrul aceluiași monarh. După sfințirea coroanelor regale (celebra coroană de oțel purtată altădată de Carol I căruia i s-au adăugat însemnele Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei și cea nouă de aur, purtată de Regina Maria) suveranii au îngenunchiat, Mitropolitul Miron Cristea rostind rugăciunea de încoronare.⁷⁶ Pe lângă Miron Cristea, Patriarhul României, serviciul religios a fost asigurat și de Episcopul Bălan al Ardealului și Episcopul Pimen al Moldovei. Regele Ferdinand a primit coroana de la Mihai Pherekide, președintele Adunării Deputaților și și-a așezat-o singur pe cap. Apoi a încoronat-o pe Regina Maria. La festivitățile de la Alba Iulia și de la București, au luat parte reprezentanți din 13 state

ale lumii. Printre aceștia menționăm pe ducele de York, generalii H. Berthelot și Maxime Weygand, Regina Elisabeta a Greciei și Maria a Iugoslaviei, principesa Beatrice de Bourbon.

Pe 16 octombrie 1922 are loc intrarea solemnă a monarhilor încoronați în București. Cortegiul militar în frunte cu suveranii defilează de la Arcul de Triumf până la Palatul Regal. Regina Maria era colonel de husari. „România istorică a fost sărbătorită la Alba Iulia, România modernă, mândră de puterea de curând obținută, defilează la București.”⁷⁷

În 1923 e adoptată Constituția Unificării, care pornea de la „litera” aceleia din 1866, însă adaptată la realitățile postbelice, după făurirea României Mari. Relua principiul fundamental al monarhiei constituționale: ”Regele domnește, dar nu guvernează”, încă conținea și numeroase prevederi democratice. Dintre acestea amintim: egalitatea în fața legii, votul universal (1918), libertatea presei, a cuvântului, a întrunirilor, drepturi egale cu ale românilor pentru naționalitățile conlocuitoare. Constituția a fost promulgată la 28 martie 1923 prin Decretul regal nr. 1360.

România în politica externă după primul război mondial încerca cu orice preț să înlăture extinderea comunismului în Balcani întrărindu-și legăturile cu țările din această zonă. În acest context se înscrie vizita suveranilor României între 24-26 iunie 1923 la Varșovia fiind însoțiți de I.I.C. Brătianu, I.G. Duca-ministru de externe, N. Mișu-ministrul Curții Regale.⁷⁸ După o muncă istovitoare „regele și regina Maria erau încântați de această călătorie, care era pentru ei un fel de „vacanță”.⁷⁹ Tot în același an -1923- suveranii României au întreprins un turneu diplomatic în Franța, Elveția la sediul Ligii Națiunilor, în Belgia și Marea Britanie. Ei au fost astfel primii monarhi care au vizitat sediul de la Geneva al nou înființatei instituții, Liga Națiunilor. Vizita în Anglia pentru Maria a însemnat foarte mult, pe lângă întrevederile oficiale, era o revenire în țara sa natală. Dar pentru Maria însemna și o recunoaștere oficială a rolului jucat de ea în anii grei ai războiului.

Vizita suveranilor români era o recunoaștere simbolică a României din acele timpuri și o reflectare a prestigiului țării câștigat în timpul primului război mondial. A fost stimulată de bunica sa, regina Victoria, în ideea că alianțele internaționale nu sunt complete fără căsătorii dinastice, devenind astfel –„soacra Balcanilor”. George, prințul moștenitor al Greciei s-a căsătorit în februarie 1921 cu prințesa Elisabeta a României, iar prințul de Coroană al României (viitorul Carol al II-lea) s-a însurat cu Elena, prințesa Greciei, în martie, același an. O altă alianță a fost încheiată cu Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor în iunie 1922, atunci când regele Alexandru s-a căsătorit cu prințesa Maria (Mignon) a României. Aceste alianțe matrimoniale completau politica de alianțe regionale a guvernului român, cum era crearea Micii Înțelegeri în 1921, sau Antanta Balcanică în 1934.⁸⁰

Suveranii României vor vizita în vara anului 1924 și Banatul. S-au bucurat de o primire călduroasă atât în orașele bănățene –Timișoara, Caransebeș, Lugoj, cât și la sate.⁸¹ Dovadă că și-a iubit nespus țara adoptivă e și faptul că Regina Maria se va converti la ortodoxism în 1926 pentru a fi mai aproape de copii săi (botezați ortodox) și poporul său.⁸²

Treptat starea sănătății regelui Ferdinand se înrăutățește, el pleacă în 1925 în străinătate pentru tratament, la fel ca și în anul următor. Cu toate acestea în toamna anului 1926, regina Maria a efectuat o călătorie în America (SUA și Canada).

Motivul principal l-a constituit invitația pe care i-a adresat-o Consiliul Director al Muzeului de Artă Maryhill din Goldendale statul Washington, de a participa la inaugurarea „Sălii românești” din cadrul acestei instituții.⁸³

Regina Maria a sosit în America pe data de 18 octombrie 1926. Suverana era însoțită de doi dintre copii săi Ileana și Nicolae.⁸⁴ Regele Ferdinand n-a făcut această călătorie fiind bolnav de cancer la intestine, la care se adăuga faptul că trebuia să deschidă Parlamentul în luna

octombrie. Din suită făceau parte doamnele Elena Procopiu și Simona Lahovary, colonelul Gh. Athanasescu - adjutant regal, Constantin Lapțew, profesorul I.C. Petrescu, domnișoara Ida Marr - guvernanata principesei Ileana și Albert Tirman din conducerea muzeului amintit.

Foarte interesante sunt însemnările din jurnalul Reginei Maria, mai ales pasajele conținând păreri sale personale despre modul de viață american, despre oameni pe care i-a întâlnit. Sunt pagini cunoscute doar în anturajul restrâns al familiei regale, la întoarcerea în țară, când regina citea, seara, impresiile pe care le consemnase.

Americanii i-au făcut o primire călduroasă. Peste tot buchete uriase de flori, în camera de la hotel, în tren sau pe vapor. Apoi cadourile, multe și diverse, până la sabia de onoare și la gradul onorific de locotenent-colonel al regimentului 106 infanterie din Brooklyn, de la brățara de jad cu un bizon de aur agățat de ea (oferită de municipalitatea din Buffalo), la blănurile de vulpi negre și argintii.⁸⁵

Americanii o flatează cu complimente ușoare dar pline de admirație și curtoazie. Așa procedează oamenii de rând care o așteaptă pe trotuar în fața hotelului, cât și cei din înalta societate. Toată lumea dorea să-i fie prezentată și să dea mâna cu Regina României.

Publicitatea americană iarăși este ceva deosebit. O deranjează, ba chiar o sperie prin indiscreția ziariștilor care vor să afle totul: viața intimă, intrigi și scandaluri. „Aici nimic nu rămâne confidențial și presa pune stăpânire pe orice curent, favorabil sau ostil, și-l folosește pentru sau împotriva ta, în conformitate cu dispoziția lor.”⁸⁶

Neobișnuită să fie păzită cu atâta strășnicie, regina a fost intimidată de redutabilul sistem de securitate ce fusese pus în mișcare cu ocazia vizitei sale; polițiști călări sau motorizați și agenți secreți foiau tot timpul în jurul ei. Cu timpul s-a obișnuit însă. Polițiștii erau amabili, prietenoși și îndatoritori.

Sofisticata societate înaltă americană din marile orașe se deosebește de aceea din provincie care deși nu mai puțin bogată pare mai simplă, mai naivă, mai neobișnuită cu protocolul. O amuzau, de pildă, incongruențele vestimentare. Primarul din Vancouver, pe lângă faptul că a ținut un discurs deplorabil, mai purta și veșminte nepotrivite: frac, vestă neagră, încheiată până sus și papillon negru, când ar fi trebuit o vestă albă, decoltată și papillon alb. La Minneapolis, primarul s-a prezentat în uniformă militară, căci redingota și jobenul i se păreau prea elegante și burgheze. Bunul ei prieten Charles J. Vopicka, fostul ministru american în România între 1913-1920, pe care îl decorase cu Ordinul „Steaua României”, era atât de încântat de distincția primită încât o purta tot timpul la gât, indiferent de ținută și totalmente neregulamentară.

Nici președintele Calvin Coolidge nu-i iertat de pana ascuțită a reginei „președintele – scrie ea – este un omuleț subțire, uscat, cu o față ca de ceară, cunoscut pentru muțenia lui. Vorbește în propoziții scurte, ca și când vorbele ar fi dureroase pentru el. Gura – o creștătură închisă, nasul lung și subțire, părul un fel de roșu-auriu. Este ființa cea mai seacă, cea mai tăcută și cea mai neemotivă care s-a născut vreodată, dar cu toate acestea are un fel de licărire în ochii lui mici pătrunzători și, uneori, în colțul gurii sale cu aspect neînduplecat ceva ce-ar semăna cu un văr îndepărtat al zâmbetului. Totuși, în ciuda tuturor acestora, președintele mi-a fost simpatic.”⁸⁷

Dar iat-o pe europeană regină comentând protocolul de la Casa Albă. Primul lucru care o șochează este distanța pe care vrea protocolul să o impună între președintele SUA și oaspeții săi. Aceștia nu sunt primiți de gazdă cum se obișnuiește în Europa. Președintele își face apariția după sosirea musafirilor, care au fost lăsați să aștepte. Apoi, gazda este cea care se ridică și pleacă lăsându-și oaspeții în grija aghiotanților. Dar dacă obiceiul locului nu a putut fi schimbat pentru

oaspeții români, atunci a fost rândul lor să-i scoată pe americani dintr-ale lor: principesa Ileana, stând lângă președinte, a reușit să-l smulgă din mușenia caracteristică și chiar să-l înveselească, iscându-i zâmbetul prin conversația ei, fapt ce a amuzat întreaga asistență.

Obişnuită din copilărie cu marțialitatea britanică, apoi cu aceea de la curțile europene, regina Maria este fermecată de onorurile militare cu care este primită la New York, la Arlington, la Cimitirul militar și la Academia militară, la WestPoint etc. Îi plac fanfarele, este flatată de faptul că i se dă posibilitatea să se adreseze prin radio națiunii americane. Regina este primită ca membru și căpătenie onorifică a națiunii indienilor Sioux din Dakota de Nord: mișcărilor războinicilor indieni amintindu-i de călușarii din România.⁸⁸

Americanii au cucerit-o prin firescul comportării, ea simțindu-se atrasă de tot ceea ce a adunat în Lumea Nouă genialitatea omenească. „Americani sunt oameni ciudați. Devotați, cu un rar simț al prieteniei, sunt constructori, inventatori, dar în multe privințe sunt încă uimitor de needucați. Bucuria și emoția, plăcerea și furia sunt stârnite repede, iar când sunt mișcați nu li se pare ciudat să plângă, bărbați și femei la fel.”⁸⁹

La Toronto, în Canada parcă era în Anglia „aici gândul că sunt nepoata bătrânei Regine Victoria joacă un mare rol.”⁹⁰

Toate acestea au făcut-o pe regina Maria să noteze în finalul jurnalului său american: „Sunt tristă că plec... Îmi pare rău că plec... Da, am iubit America și am fost fericiți acolo.”⁹¹ În cele 5 săptămâni petrecute în SUA și Canada, Regina Maria și-a cucerit gazdele și a reușit să-și ducă la îndeplinire planul de „a așeza România pe hartă”, de a-și face țara cunoscută nu numai cercurilor înalte, guvernamentale, industriale și financiare, ci întregii populații americane, de a le mulțumii pentru ajutorul oferit. (Crucea Roșie SUA) Ea obține ca și în timpul primului război mondial ajutoare pentru țară.⁹² Nelson Cromwell (1854-1948) a fondat în 1919, datorită reginei Maria, Societatea „Prietenii României” la New York.

Englezoaica devenită româncă a avut un turneu triumfal în SUA, pe care a trebuit să-l scurteze deoarece în țară, se înrăutățea sănătatea regelui Ferdinand, bolnav de cancer la intestine. Va fi înmormântat la Curtea de Argeș.

Moartea regelui, unui politician român, o determină pe regina Maria să se dedice vieții artistice, scrierilor autobiografice mai ales. Presa declara „Maria devine un simplu spectator al tronului României care s-a supus atâtea ani dispozițiilor ei.”⁹³

În data de 20 iulie 1927 în cadrul ședinței Parlamentului, membrii Regenței (Patriarhul Miron Cristea, Gh. Buzdugan și Principele Nicolae) au depus jurământul asumându-și conducerea țării. Ionel I.C. Brătianu o asigurase pe Regina Maria ani în șir că în timpul Regenței va juca un rol politic important. Însă după moartea Regelui Ferdinand și preluarea puterii de către Regență nu mai era dispus să tolereze veleitățile Reginei.⁹⁴

Alți istorici susțin că în perioada Regenței, regina Maria a influențat viața politică a României prin intermediul fiului său Nicolae – principe regent – și că relațiile cu Brătianu erau de prietenie (chiar dacă existaseră uneori și tensiuni însă ambii puneau pe primul plan binele țării).⁹⁵

Moartea lui I.I.C. Brătianu în 24 noiembrie 1927 a determinat numirea ca prim ministru a lui Vintilă Brătianu. Acesta pentru a consolida Regența i-a propus Principelui Nicolae să devină prim regent, însă oferta e refuzată. Vintilă Brătianu s-a îndreptat apoi spre Regina Maria vehiculând ideea de a fi inclusă în Regență în locul Principelui Nicolae.⁹⁶ Planurile primului ministru vor fi dejucate de membrii Regenței care-i cer să-și de demisia (noiembrie 1928).

Moartea lui Gh. Buzdugan (7 octombrie 1929) aduce în prim-planul vieții politice românești căutarea unui succesor. Premierul Iuliu Maniu are numeroase înălniri cu diverși

oameni politici pentru a rezolva această problemă. El o contactează chiar și pe Regina Maria care consideră ca ceea ce a făcut ea pentru țară îi dă dreptul să-și spună cuvântul în afacerile acesteia.⁹⁷

Iuliu Maniu accepta ca Regina Maria să intre în Regență în locul Principelui Nicolae.⁹⁸ N. Iorga se opune, regina refuză iar în cele din urmă în Regență va fi numit C. Sărățeanul, Consilier la Înalta Curte de Justiție și Casație.

Anul 1930 e anul întoarcerii în țară a primului ei fiu Carol al II-lea, care se instalează cu forța în tron, împotriva voinței Reginei Maria. Ca și Regele Ferdinand, regina nu l-a putut niciodată ierta pe Carol al II-lea, sclipitorul ei băiat, care de dragul unei fuste lepădase toate drepturile, prerogativele și onorurile unui moștenitor de Coroană Regală și se exilase în 1925, în străinătate, provocând criza dinastică. Încălcând ordinea monarhică, feciorul ei Carol al II-lea devine rege și o izolează pe mama lui, Regina Maria, în reședința testamentară, Palatul Cotroceni. Pe lângă Cotroceni, regina Maria va petrece mult timp în locurile sale preferate: Balcic, Bran, Pelișor. După 1930 va scrie, picta, călători mult pentru a ieși din exilul impus de noul rege, Carol al II-lea, în Iugoslavia, (la fiica sa Mignon-Maria), Austria, Franța (sora sa, prieteni), în Anglia (la prieteni și rude), Elveția.⁹⁹

Regele Carol al II-lea, fiul ei, interzice organizației femeilor române în 1935 să o sărbătorească la 60 de ani de viață. Locuiește într-un exil autoimpus la vila ei de la Balcic, pe malul Mării Negre. Grijile și supărarea vor duce la înrăutățirea sănătății Reginei începând cu anul 1936. În decembrie 1936, Regina Maria participă la inaugurarea Arcului de Triumf din București. Regele Carol al II-lea în timpul discursului său i-a elogiât pe toți eroii din timpul primului război mondial, însă nici măcar numele Reginei Maria nu l-a amintit, fără a adăuga sacrificiul său pentru țară.¹⁰⁰

Regina Maria e trimisă de medici la o clinică din Merano (Nordul Italiei), 17 februarie 1938, fiind însoțită de aghiotantul său colonelul Zwiednieck, fidel până la sfârșitul zilelor sale.¹⁰¹

În aprilie 1938 pleacă la o clinică din Dresda pentru tratament dar află de la medici că sfârșitul e pe aproape. Personalitatea reginei l-a fascinat chiar și pe Adolf Hitler – conducătorul Germaniei naziste. Acesta o trimite pe d-na Goebbels la căpătâiul bolnavei și ordonă să fie mereu flori în camera sa.¹⁰² Ultimele zile ale vieții ei îi vor fi destăinuie unui vechi prieten francez – ziarist la „L’Illustration” – Georges Oudard în timpul șederii la Dresda. Acesta aflate întâmplător în 8 iulie 1938 că Regina Maria era la tratament și a cerut permisiunea s-o vadă. Regina încântată l-a primit și au schimbat câteva cuvinte împreună care vor fi ulterior însemnate de acest scriitor.¹⁰³

Regina era găzduită într-o vilă înconjurată de o grădină de trandafiri roșii, florile – era bine știut – erau pasiunea și bucuria vieții ei. Regina se înfățișa la fel de bine ca și în timpurile sale de glorie „în mai multe rânduri am auzit-o – nota G. Oudard – râzând cu adevărat și nici un moment, în timpul acelei conversații nu am văzut pe fața sa vreun semn de oboseală sau durere. La 63 de ani, Majestatea Sa avea același prestigiu uluitor și aceeași grație încântătoare caracteristice uneia din frumusețile rar întâlnite în acele timpuri.”¹⁰⁴

Regina ura faptul că îi era interzis să se miște, declarând că întotdeauna a privit boala cu ură: „Am fost atât de mândră de sănătatea mea pe care am moștenit-o de la mama! Iubeam foarte mult plimbările!... M-am plimbat foarte mult în viața mea...și acum!”¹⁰⁵ Dorința ei cea mai mare

era să se întoarcă în țară pe propriile picioare și nu întinsă pe o targă. Iubea România foarte mult și se simțea strâns legată de țara ei adoptivă. Evoca cu mare plăcere primul ei contact cu priveliștile noii sale țări imediat după căsătorie. Își amintea cu plăcere de perechea regală Carol I - Elisabeta, de Sinaia, castelul Bran, dar mai ales de Balcic. Printre teme abordate în timpul discuției se număra și politica – regina interesându-se de evenimentele din Europa. G. Oudard observa că Regina Maria avea „harul și talentul unui mare politician ceea ce e atât de rar întâlnit la femei – constatând în același timp că – Regina era o persoană și inteligentă și cultivată.”¹⁰⁶ Regina Maria aflând că sfârșitul e pe aproape își exprimă dorința de a se întoarce în țară. Hitler propune un avion sanitar, ea refuză întorcându-se cu trenul, mijlocul de transport favorit. Epuizată de călătorie se întoarce la Sinaia. Apăsător de remușcări, Regele Carol al II-lea aleargă la Pelișor, dar n-o mai găsește în viață.

Regina Maria s-a stins la Pelișor-Sinaia la 18 iulie 1938, chiar a doua zi de la întoarcerea din Germania. Ajunsesse în țară într-o stare de semicomă și nu mai putuse deschide ochii, pentru a-l revedea pe „fiul răătăcitor”. Încă din călătoria de la Dresda, se spune că avea în poșetă un bilețel, pe care scrisese aproape indescifrabil:

„ÎNGROPAȚI-MI INIMA LA BALCIC”

Citind mesajul, Carol a fost adânc mișcat hotărând să-i facă mamei sale, după 8 ani de restricții impuse, o înmormântare fastuoasă. De la Sinaia sicriul a fost adus la Palatul Cotroceni din Capitală, auzindu-se 75 de salve de tun. Apoi a fost depus la Palatul Regal din Calea Victoriei, Sala Tronului. Pe 24 iulie 1938 au avut loc funeraliile naționale folosindu-se movul ca doliu, ales de regină în timpul vieții.¹⁰⁷ Cortegiul funerar s-a încheiat cu mare pompă și lacrimi, la Biserica Domnească de la Curtea de Argeș, fiind înhumată alături de Regele Ferdinand, aproape de prima pereche regală, Carol I și Elisabeta.

Dar inima ei?

Conform dorinței testamentare, inima ei sfârâmată și rece, învelită în vată formolizată, a fost așezată într-o casetă de argint și apoi depusă, departe de trup, la Biserica Stella Maris de la Balcic, din grădina minunată a Palatului de la Balcic, pe litoralul Mării Negre (azi Bulgaria). După cedarea Cadrilaterului, 1940, inima Reginei Maria a fost adusă în secret de fiica ei, Principesa Ileana și ascunsă într-o stâncă de la Castelul Bran. Taina desăvârșită a fost descifrată de directorul muzeului, care a descoperit ascunzișul inimii din casetă. Din 1970, această comoară de suflet a fost transferată la Muzeul Național de Istorie din București. După 1989 oamenii Branului fac apeluri pentru a readuce inima reginei la locul ei.¹⁰⁸

Chiar și după trecerea în eternitate, Regina Maria a rămas o legendă vie, așa cum spunea „Am iubit atât de mult viața.”¹⁰⁹

NOTE BIBLIOGRAFICE CAPITOLUL I

VIAȚA REGINEI MARIA A ROMÂNIEI

I.1 COPILĂRIA

Maria, Regina României *Povestea vieții mele*, vol. III, Ed. Eminescu, București, 1991 – p. 7

M. Roy *La reine Marie* în *L'Europe nouvelle*, nr. VII, Paris, 1924 – p. 460

Rène de Weck *La vie d'une reine* în *Mercure de France*, tom CCLXXV, Paris, 1937 – p. 19

Ibidem – p. 469

Ibidem – p. 470

N. Iorga *Regina Maria*, Ed. Porțile Orientului, Iași, 1996 – p. 19

Ibidem – p. 26

Maria, Regina României, op. cit., vol. I – p. 124

Ibidem – p. 147

Mihaela Cârlan *Regina Maria* articol apărut în revista *Accent* – Montreal, 15 ianuarie 2010 – p. 8
Marie, Queen of Romania *The story of my life*, vol. I, Cassel, Londra, ediția VI, iulie 1936 – p. 50-51

CAPITOLUL I.2 - TINEREȚEA

Guy Gauthier *Missy, Regina României* Humanitas, București, 2010 – p. 23

Ibidem – p. 25

Maria, Regina României, op. cit., vol I – p. 205

G. Gauthier, op. cit. – p. 27-28

Maria, Regina României, op. cit., vol. I – p. 276

Ibidem – p. 280

Diana Fotescu *The Marriage of Princess Marie of Edinburgh and Ferdinand Crown Prince of Romania*, *Royalty Digest A Journal of Record*, vol. X, no. 11 (Marea Britanie, mai 2010) – p. 334

N. Iorga, op. cit. – p. 32

CAPITOLUL I.3 - MARIA PRINCIPESĂ MOȘTENITOARE A ROMÂNIEI

Maria, Regina României, op. cit., vol. I – p. 351

C. Argetoianu *Pentru cei de mâine, amintiri din vremea celor de ieri*, vol I., Humanitas, București, 1991 – p. 117

N. Iorga, op. cit. – p. 41

M. Cârlan, articolul citat – p. 8

N. Iorga, op. cit. – p. 64

Petru Vintilă + colaboratorii „*Sinaia: Povestea unui oraș*”, Ed. Galian, Sinaia, 2003 – p. 8

Maria, Regina României, op. cit., vol. II – p. 54

G. Gauthier, op. cit. – p. 71

Maria, regina României, op. cit., vol. II – p. 81

G. Gauthier, op. cit. – p. 84-90

Ibidem – p. 91

Ibidem – p. 94-97

H. Pakula *Ultima romantică. Viața Reginei Maria a României*, Ed. Lider-Ed. Cartea pentru toți, București, 2003 – p. 141

G. Gauthier, op. cit. – p. 102

Ibidem – p. 78

N. Iorga, op. cit. – p. 69

Maria, Regina României, op. cit., vol. II – p. 357

C. Argetoianu, op. cit., vol. II – p. 11

CAPITOLUL I.4 – MARIA – REGINA ROMÂNIEI (1914-1927)

N. Iorga, op. cit. – p. 83

Maria, Regina României, op. cit., vol. III – p. 16

Alexandru Marghiloman *Note politice*, vol. I, Ed. Scripta, București, 1993 – p. 319

Ibidem – p. 373

C. Argetoianu, op. cit., vol. III, Partea a V-a

Ibidem – p. 15

Ibidem – p. 15

Ibidem – p. 15

I. G. Duca *Memorii*, vol. III, Partea I, Ed. Machiavelli, București, 1984 – p. 27

N. Iorga, op. cit. – p. 88
 C. Argetoianu, op. cit., vol. III, Partea a V-a – p. 63
 N. Iorga, op. cit. – p. 94
 Ibidem – p. 98
 F.A. Saint-Aulaire *Confession d'un vieux diplomate*, Ed. Flammarion, Paris, 1953 – p. 399
 N. Iorga, op. cit. – p. 106
 Maria, Regina României, op. cit., vol. III – p. 251
 Ibidem – p. 251
 M. Roy, op. cit. – p. 460
 Ibidem – p. 460
 R. de Weck, op. cit. – p. 470
 I.G. Duca, op. cit., vol. III, Partea I – p. 161
 C. Argetoianu, op. cit., vol. III, Partea a V-a – p. 109
 Maria, Regina României *Însemnări zilnice*, vol. I, Ed. Albatros, București, 1996 – p. 69-156
 I.G. Duca, op. cit., vol. IV, Partea a II-a – p. 223
 Ibidem – p. 224
 Regina Maria *Jurnal*, 7 martie 1919, Paris, ANR, Regina Maria, III/116, caiet XV – p. 113-114
 D. Fotescu *Vizita Reginei Maria la Paris și la Londra în Magazin istoric*, XXVIII, nr. 4-5, 1994 – p. 8
 N. Iorga *Istoria românilor. Întregitorii*, vol. X, București, 1939 – p. 425
 D. Fotescu, op. cit. – p. 9
 Ibidem – p. 9
 Diana Mandache *Regina Maria a României. Capitoale târzii din viața mea*, Ed. Allfa, București – p. 86
 D. Fotescu, op. cit. – p. 10
 Ibidem – p. 10
 Ibidem – p. 11
 Maria, Regina României *Însemnări zilnice*, vol I – p. 184-203
 N. Iorga *Regele Ferdinand*, Ed. Porțile Orientului, Iași, 1996 – p. 126
 I.G. Duca, op. cit., vol. IV, Partea a II-a – p. 217
 G. Gauthier, op. cit. – p. 302
 I. Scurtu *Contribuții privind viața politică din România. Evoluția formei de guvernământ în istoria modernă și contemporană*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1998 – p. 183-184
 G. Gauthier, op. cit. – p. 271
 Ibidem – p. 275
 Raul Bossy *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. I, Humanitas, București, 1993 – p. 96-97
 D. Mandache, op. cit. – p. 150-152
 R. Bossy, op. cit. – p. 105
 G. Gauthier, op. cit. – p. 54
 A. Silvan-Ioonescu „Statele unite văzute de o regină” în „Magazin istoric”, XXXI, nr. 7, 1997 – p. 34
 Ibidem – p. 34
 Ibidem – p. 35
 Ibidem – p. 36
 Ibidem – p. 38

Idem *Regina Maria și America* Ed. Media Print, București, 2009 – p. 40
 Idem, art. cit. – p. 39
 Idem, op. cit. – p. 57
 Idem, art. cit. – p. 39
 Ibidem, op. cit. – p. 9
 H. Pakula, op. cit. – p. 460
 I. Scurtu, op. cit. – p. 235
 G. Gauthier, op. cit. – p. 302-308
 I. Scurtu, op. cit. – p. 268
 N. Mușat, I. Ardeleanu 1920-1930. *În culisele crizei dinastice. Însemnările lui Raul Bossy* în *Magazin istoric*, nr. 9, 1986 – p. 36-37
 Ibidem – p. 37
 H. Pakula, op. cit. – p. 487 Ibidem – p. 512
 G. Gauthier, op. cit. – p. 332
 Ibidem – p. 333
 Georges Oudard *Marie de Roumanie*, Ed. Librairie Plon, Paris, 1939 – p. 7-12
 Ibidem – p. 8
 Ibidem – p. 8
 Ibidem – p. 11
 G. Gauthier, op. cit. – p. 335
 N. Pepene, Emil Stoian *Inima Reginei Maria*, Ilustratis, Brașov, 2005
 G. Gauthier – p. 334

**Marius POP, președintele Clubului Monarhiștilor
 Bistrițeni: *Într-un viitor apropiat, poate vom avea o
 monarhie constituțională bazată pe încredere, pe
 speranță și credință!***

Interviu realizat de Menuț MAXIMINIAN,
 Răsunetul, Joi, 11/04/2021 - 11:47

Rep.: - Suntem în Anul Centenarului Regelui nostru, Mihai I, și aniversăm 140 de ani de monarhie dinastică românească. V-ați ocupat foarte mult de proiectele – pentru a le aduce în față generațiilor mai tinere - Familiei Regale, Câteva cuvinte despre Familia Regală, și România.

Dr. Marius Pop: - Este un subiect deosebit de amplu și complex, dar voi încerca, pe scurt, să punctez câteva repere, pentru că generațiile noastre au prins multe minciuni la școală, multe neadevăruri care s-au spus și încă se mai rostogolesc în presă și în viața noastră socială. La Bistrița, au avut loc trei evenimente importante, care au fost consemnate în ziarul Răsunetul. Vă mulțumesc și pe această cale pentru constanta grijă față de valorile naționale românești și față de ceea ce a însemnat Monarhia românească pentru dezvoltarea și modernizarea țării noastre. Datorită frământărilor care existau – și există și acum – în Țara Românească, după 1862, când România se numea Regatul Principatelor, sub Alexandru Ioan Cuza, care a avut un mandat limitat, scurt, s-a stabilit de politicienii vremii – Mihail Kogălniceanu – ca acesta să domnească un anumit timp, până când se găsește un domn străin, pentru că toată lumea se certa – fără nicio aluzie, e la fel și în zilele noastre – care să potolească spiritele și să pună rânduială și ordine între oameni, dar și să unească. Pentru că așa este, Coroana unește, pe când politica dezbină. Cel care și-a asumat această onoare de a aduna oamenii și a încercat să modernizeze România a fost Carol I, din casa Hohenzollern-Sigmaringen, o foarte veche familie, de peste 600 de ani, și care a adus foarte mult bine și Germaniei prin rânduiala pe care a chibzuit-o cu mare precizie și dorință de progres. Înainte a fost vorba de Leopold al Belgiei, însă el a refuzat, probabil pentru că s-a speriat de ceea ce a auzit că se întâmplă în Principatele Românești și atunci a refuzat. Și-a asumat-o însă tânărul ofițer Carol care a venit deghizat în România, pentru că și atunci puterile, cele trei imperii – Imperiul Habsburgic, Țarist și Otoman – aveau în subordine câte un principat. În 1859, principele Alexandru Ioan Cuza, pentru că era principe, să fie clar, era un gen de domnitor, la fel ca Ștefan cel Mare, care era un fel de voievod, având și coroana pe cap. Erau socotiți domni, domnitori. Un rege domnește, pe când un prim-ministru conduce. La fel a fost și când Regele Mihai I l-a numit pe Ion Antonescu prim-ministru și conducător, pentru că Regele Mihai a fost rege de ordin divin, nu a fost ales constituțional, ci a fost rege de ordin divin. Din această cauză Antonescu a avut atâta putere și forță, însă, de fapt, Regele Mihai era conducătorul statului, șeful suprem al Armatei. Cineva întreba cum de a fost posibil să-l aresteze pe Antonescu. Fiind mareșal și șeful suprem al Armatei, l-a arestat pentru că, până în ultima clipă, a sperat că Antonescu va înțelege că alături de aliați se află partea bună a lucrurilor și alături de nemți, să nu ne prăbușim și să devenim gubernie rusească. Nu s-a vrut treaba asta și, prin conjunctura respectivă, și prin minți luminate, am reușit să supraviețuim ca țară. Am dat înapoi într-adevăr, pentru că rușii nu au uitat că s-a trecut Nistru, sub comanda lui Antonescu, când am pierdut foarte mulți oameni. La 23 august, Regele Mihai a luat decizia de a-l aresta pe Antonescu și a întoarce armele, să ne aliem cu aliații noștri tradiționali – englezii, americanii, cu rușii mai puțin, dar așa era conjunctura, pentru că înainte, la Yalta, s-au stabilit niște treburi de care Regele a aflat a doua sau a treia zi. Asta a fost situația. Noi am ajuns aici datorită Greciei. Eu iubesc poporul grec, iar Principesa Elena, viitoarea Regină-Mamă Elena, mama Regelui Mihai, a fost fiica Regelui Constantin al Greciei. Am avut relații foarte bune cu Grecia. Acolo s-au căsătorit Regele Mihai cu Ana. La 23 august, rușii s-au oprit. Au spart frontul la Nămolosa și trebuiau să vină în ritm foarte alert spre București. Nemții erau încă aici, în zonă, Regele nu știa de ce s-au oprit. A aflat peste două zile când a venit Pătrășcanu, din Guvernul Groza, și i-a spus: „Sire, ne-ați făcut-o”. În 26 trebuie să fie insurecția armată contra jugului fascist, cum spuneau comuniștii.

Este o poveste istorică mai complexă asupra căreia nu voi mai insista. Oricum, scenariul a fost dejucat și din această cauză Regele a trebuit să fie ascuns cam o săptămână, nici acum nu se știe unde a fost ascuns, probabil undeva prin județul Argeș, ca să nu fie omorât, pentru că atât Stalin, cât și Hitler au pus preț pe capul lui. Au fost dejucate niște acțiuni care trebuiau să se întâmple. Nu s-au întâmplat dar, totuși, țara noastră a reușit să ajungă cu bine la liman. Prin acest act s-a reușit și o scurtare a războiului cu șase luni, după ultimele studii istorice americane și englezești și sute de mii de oameni nu au mai fost omorâți.

Rep.: - Sunt adevăruri care trebuie cunoscute pentru că unii vorbesc în necunoștință de cauză. Uneori, rețelele de socializare nu sunt folosite așa cum trebuie, iar oamenii nu știu să selecteze informația corectă. Am vorbit de întemeierea monarhiei în România, de Regele Carol I...

Dr. Marius Pop: - Carol I fost încoronat în anul 1881 și a devenit Regatul României, fiind proclamat acum 140 de ani.

Rep.: - După Carol I...

Dr. Marius Pop: - După Carol I vine Ferdinand, în 1914. Am fost neutri doi ani, până în 1916, când s-a hotărât să fim împotriva Germaniei. Atunci Casa de Hohenzollern ridică statutul de Casă Regală pentru România și rămâne dinastie românească. Din 1916 suntem dinastie română, până în zilele noastre. Practic, nu mai aparținem de Casa Hohenzollern-Sigmaringen care ne-a ridicat statutul.

Rep.: - Care a fost legătura dintre Carol I și Ferdinand?

Dr. Marius Pop: - Nepot. Urmează Carol al II-lea care este unul dintre cei șase copii ai Reginei Maria și ai lui Ferdinand.

Rep.: - Deși Carol al II-lea a fost foarte contestat de unii, vreau să spun că, știu că era o minte foarte luminată și punea foarte mult preț pe cultură. Atunci a apărut revista „Sociologia românească”, pe vremea lui au fost trimise echipele regale în toată țara, nu doar să adune tradițiile, ci și să vadă cum trăiesc oamenii la țară. În 1935-36, echipa regală, condusă de Dimitrie

Gusti, a fost la Șanț, la Căian, la Leșu, în toată zona noastră. Au apărut monografiile legate de această temă. Dimitrie Gusti avea un editorial în „Sociologia românească” unde prezenta o statistică a vieții satelor, punctând exact câți știu carte, câți sunt complet analfabeți.

Dr. Marius Pop: - Dimitrie Gusti a fost unul dintre profesorii Regelui Mihai.

Rep.: - Carol al II-lea a pus un preț foarte mare pe cultură, astfel că au fost făcute o serie de edificii culturale. Cele mai importante instituții culturale din București au fost făcute în acea perioadă. Astăzi ne mândrim cu aceste edificii.

Dr. Marius Pop: - Da, și noi aruncăm cu murdării, cu tot feluri de aberații, cu copii făcuți prin județul Bistrița-Năsăud în 1919, dar nu spunem că a înființat Batalionul de Vânători de Munte și a adus primele schiuri armatei române și a făcut schiori militari. Trebuie să dăm Cezarului ce e al Cezarului.

Rep.: - Este principele care a locuit aici, la noi, la Bistrița, acolo unde este acum sediul Bibliotecii.

Dr. Marius Pop: - Da, am și pus o plăcuță acolo ca să le readucem aminte oamenilor de ceea ce a fost acolo și ce s-a întâmplat. Este mai ușor să spui tot feluri de can-can-uri decât să spui adevărul și să vezi partea plină a paharului, să vezi ceea ce este bun și nu micile slăbiciuni omenеști.

Rep.: - Cu toții avem mici slăbiciuni omenеști, dar depinde ce facem pentru comunitate. Pe această parte de etnologie, tradiții și cultură, Carol al II-lea a făcut foarte multe lucruri, dar și Carol I.

Dr. Marius Pop: - În 1938, eram una din țările puternice, și economic vorbind, leul era mai puternic decât dolarul american.

Rep.: - Ce știm despre vizitele familiei Regale în Bistrița, până la Regele Mihai. La Arhivele Naționale există o poză cu Regina Maria, în costum popular, în Gara Bistrița.

Dr. Marius Pop: - Știu de vizita din 1919. Tot la Arhive am găsit câteva imagini și poze cu cuplul regal, Ferdinand și Maria (Ferdinand Întregitorul). În 1918, la Conferința de la Paris, au făcut România Dodoloață. A fost o luptă extraordinară în care Regina Maria s-a bătut ca o leoaică ca să obținem toate acele teritorii, pe care ulterior le-am pierdut. Așa a fost Europa, dominată de „Ursul” de la răsărit, iar România n-a mai fost dodoloață, s-a trecut Nistru...

Rep.: - Regina Maria a fost cea mai iubită regină a noastră?

Dr. Marius Pop: - Da, Regina Maria este și în sufletul și în inima mea. A fost o femeie extraordinară, nepoata Reginei Victoria, care era bunica Europei. A avut nouă copii și i-a împărțiat prin toate casele regale din Europa. Se făceau căsătorii asumate cu familii princiare din celelalte țări și atunci toți erau rude și toată Europa era unită, discutau frumos, nu se băteau între ei. A fost o perioadă foarte bună. Regina Maria a avut șase copii, unul a murit mai devreme, însă ceilalți iarăși s-au căsătorit cu cei din familii princiare. Carol I s-a căsătorit cu principesa Elena, fiica regelui Greciei, Marianne în Muntenegru și Ileana cu arhiducele Habsburg, în Imperiul Habsburgic, Austria de astăzi. Ne-am înrudit și cu grecii, și cu austriecii, și cu Muntenegru, o parte din Serbia.

Rep.: - Membrii acestei mari familii regale au ținut unii la alții.

Dr. Marius Pop: - Regina Maria era verișoară primară cu țarul Nicolae al II-lea al Rusiei, Romanov, toată familia lui fiind omorâtă de comuniștii lui Lenin și Stalin. Au fost inclusiv călcați cu picioarele de cai numai să nu se mai găsească nimic din ei. Totuși, s-au mai găsit niște oscioare, țărani din acea zonă au găsit resturi și peste ani s-a găsit ADN-ul, care corespundea cu ADN-ul Romanovilor. În Bulgaria, când au intrat rușii să elibereze Bulgaria de nemți, au înlăturat toată familia regală, au scăpat doar Simeon și mama lui, cineva i-a ajutat să plece cu un vaporăș chiar în momentul în care sosea armata rusă. Simeon a ajuns prim-ministrul Bulgariei acum vreo zece ani, dar n-a rezistat, pentru că nu se poate cu politica.

Rep.: - Totuși, sunt țări, ca de exemplu Regatul Unit, care au rezistat.

Dr. Marius Pop: - Da, sunt foarte multe țări. Culmea e că Danemarca, Norvegia, Suedia, Spania, Japonia, Marea Britanie, Olanda, toate sunt țări foarte dezvoltate, civilizate, stau bine cu vaccinarea, în Danemarca sunt cam 94%. Noi, în Bistrița, avem mai mulți morți decât ei. E foarte interesant. Este vorba de civilizație, de ordine, de disciplină și de ascultare.

Rep.: - Ce ar fi diferit astăzi dacă în țara noastră ar fi monarhie?

Dr. Marius Pop: - Ar fi diferit. În primul rând, aceste țări ne-au ajutat, în 2007, să intrăm în NATO și în Uniunea Europeană. Regele și Regina, Principesa Margareta, actualmente Majestatea Sa și Principele Radu, au făcut zeci de drumuri în toate țările în care au rude și influență, ca să-i determine să voteze pentru intrarea noastră în NATO și Uniunea Europeană. În 2007, Guvernul Năstase a avut inteligența să roage Casa Regală, din respect pentru valorile pe Casa Regală le-a practicat și le practică în continuare, valorile universale fundamentale și virtuțile pe care le practică zi de zi, începând cu demnitatea, cu libertatea, cu drepturile omului, toleranța, altruismul, voluntariatul ș.a. Sunt niște valori pe care trebuie să le ai, să te naști cu ele, să le cultivi.

Rep.: - Dar și credința...

Dr. Marius Pop: - Da, și credința, speranța, și milostenia, toate virtuțile, curajul, tăria de caracter, dar și cumpătarea. Toate acestea erau caracteristicile tuturor vlăstarelor regale.

Rep.: - Regele Mihai I....

Dr. Marius Pop: - Am avut prilejul să-l cunosc pe acest om de o statură impozantă (era cu un cap mai înalt decât mine, în jur de 1.88-1.90 m). L-am cunoscut personal, timp de trei zile am fost foarte aproape de cuplul regal, în 1997. Regele era o persoană obișnuită, ca și noi, de o simplitate și un bun simț remarcabil, cu un respect deosebit față de persoana cu care stătea de vorbă, de o sobrietate fascinantă. Zâmbea foarte rar. Am un autograf de la Majestatea Sa, deși regii nu prea dau autografe, dar cu mine a făcut o excepție și mă bucur foarte mult. I-am arătat o carte scrisă în 1996, scrisă de domnul Săvulescu, care a fost la Versoix în garajul în care Regele, împreună cu Regina, reconstruiau, reparau câte o mașină. Era o pasiune a Regelui. Lucra la un jeep atunci. În timp ce lucra, domnul Săvulescu îi puneă întrebări. Am citit acea carte – „Regele automobilist și pilot de încercare”, Regele fiind și inginer de aviație, era pasionat. Avea un jeep care a aparținut generalului Patton, cel care a condus acea invazie în Normandia. A ieșit o carte foarte frumoasă, cu multe poze. Cum am reușit să am autograful? Între 20 și 23 august, timp de trei zile cât a stat aici, într-o seară, după ce am servit masa, i-am arătat cartea și i-am spus că am citit acea carte despre pasiunile lui. S-a uitat la ea, a deschis-o... Eu când citesc o carte îmi place să subliniez părțile importante, astfel că atunci când revăd cartea nu văd exact părțile interesante și nu mai buchisesc și caut pagina respectivă ci o găsesc direct...

Rep.: - Așa fac și eu. Nu e bine dar....

Dr. Marius Pop: - Nu e bine, dar așa găsim mai repede ceea ce căutăm. Regele s-a uitat la carte și m-a întrebat dacă am citit cartea chiar așa de apăsător. I-am spus că da, că are fragmente interesante și că mi-a plăcut foarte mult. Mi-a spus că, dacă mi-a plăcut așa de mult, îmi dă un autograf. Am rămas impresionat și țin acest autograf ca pe o comoară, lângă pieptul meu. Am mâncat împreună, la Fiad, păstrăv, stând pe laviță, pe mesele acelea de lemn. Am mers la doamnele care prăjeau peștii și le-am cerut o cergă să le pun sub șezut, ca să nu stea direct pe bancă. Nu a fost nicio problemă, am stat foarte natural, fără autorități. Țin minte că atunci când au sosit, cineva din staff-ul călătoriei mi-a spus să nu vorbim despre politică pentru că Majestatea Sa nu agreează, ci să vorbim despre tradiții. Le-am transmis și colegilor și nu s-a vorbit niciun cuvânt despre politică, absolut deloc, ci doar despre oameni, locuri, tradiții populare.

Rep.: - Atunci a primit la Salva „Clopul cu păun”?

Dr. Marius Pop: - Nu, a fost în 2007. Atunci a fost o călătorie ecumenică organizată de Episcopul Macarie de la Spermezeu, încă mai trăia și Mitropolitul Bartolomeu, împreună cu protopopul Dâmbu. Cred că acolo au și dormit, la Zagra. Protopopul Dâmbu a scris și un articol foarte frumos, cred că la „Răsunetul” pe care îl păstrez și îl menționez întotdeauna când este momentul. A fost în noaptea de Revelion când am intrat în Uniunea Europeană și în NATO, în 2007. Atunci eu nu am fost pentru că a fost o întâlnire ecumenică împreună cu părinții preoți.

Rep.: - Regele și-a petrecut Revelionul la noi în județ...

Dr. Marius Pop: - Da, împreună cu înaltele fețe bisericești.

Rep.: - Luci Todoran, de la Salva, are o poză cu Regele. Familia Regală a fost în casa ei, Regina Ana a învățat să coase cu mărgele, iar Majestatea Sa avea în mână un clop cu păun.

Dr. Marius Pop: - Înainte de a ajunge la Zagra, ei venind de la Cluj, ei venind cu avionul, am mers și eu, împreună cu domnul Șomlea, cu mașinile, să-i întâlnim. Atunci i-am dăruit Regelui o scurmieră care în mijloc avea chipul Regelui copil, în relief, scurmiera fiind făcută dintr-o bucată de sticlă. Am primit-o de la un pacient și am dăruit-o cu mare drag. Domnul Șomlea i-a dăruit o carte scrisă de el. Am fost la Palatul Elisabeta – am fost invitat în două rânduri. Mi-a plăcut foarte mult pentru că acolo este un adevărat muzeu. Toate obiectele strânse de-a lungul timpului, de zeci și zeci de ani, poate chiar o sută de ani, sunt acolo. Există porturi populare pe manechine, sunt 40 de manechine cu toate porturile populare din fiecare județ sau din fiecare zonă folclorică, făcute manual, cu materiale tradiționale, din in, cânepă, bumbac. Toate sunt din cele vechi care au fost purtate pe vremuri de țărânci și pe care le-au dăruit Reginei Maria. Le-a purtat Regina Maria, le-a purtat și Regina Ana, Elisabeta, de sute de ani, Regina Maria fiind una din promotoarele portului popular românesc în America, în Franța, în toate țările pe care le-a vizitat.

Rep.: - Eu de aceea o iubesc pentru că a promovat foarte mult neamul nostru românesc. Un cititor ne-a întrebat: De ce Regele Mihai I?

Dr. Marius Pop: - Nu m-am gândit la asta. Dacă ar fi să fac o speculație. Puțină lume știe că numele principelui Nicolae este Nicholas Michael de Roumanie (în franceză) Medforth-Mills. Acesta este numele întreg. Este o speculație pe care am făcut-o acum pentru prima oară. La început nici eu nu am știut că-l cheamă și Michael, ulterior i-am aflat numele întreg.

Rep.: - Mie îmi este foarte drag Principele Nicolae, am stat lângă el, pe Câmpia Libertății, așa s-a nimerit, când a venit Papa în vizită, acum doi ani. M-a remarcat, fiind îmbrăcat cu portul nostru popular și cu clopul cu păun, și a venit lângă mine și m-a întrebat dacă putem face o poză. I-a plăcut foarte mult costumul. Era împreună cu viitoarea soție și pot să spun că sunt niște oamenii extraordinari care s-au comportat foarte frumos cu toată lumea, s-au pozat cu toată lumea.

Dr. Marius Pop: - Da, s-au comportat simplu și firesc. Este o componentă a educației pe care o primesc în familiile regale, monarhice. Trebuie să aibă acest comportament simplu și firesc față de oricine, indiferent că-l admiră sau nu. Dar eu nu știu de unde vine atâta ură, aproape de rețelele de socializare și comentariile. Nu există decât ură și jigniri. De exemplu, dacă vă uitați la un comentariu la un articol despre bustul Regelui Mihai scrie, un anumit Cristi C (nici măcar nu și-a dat numele), despre Principele Radu de România „jigodie securistă”. Să spui aceste cuvinte despre un om care nu ți-a făcut niciun rău, nu ai avut de suferit din cauza lui niciodată, ce rău ți-a făcut ție Regele Mihai, ce rău ți-a făcut ție Margareta? Principesa Margareta și-a făcut studiile la Universitatea din Edinburgh, unde de sute de ani își fac școală toți membrii din

famiiliile regale. Nu se poate așa ceva. Fără dovezi, fără nimic. Este incredibil. Nu există pic de respect.

Rep.: - Îmi amintesc că tâna mea, bunica mea, de la Dumbrăvița, după Revoluție, când a venit Regele în țară, a plâns de bucurie spunând că în sfârșit Familia Regală vine în țară. Pentru generațiile care au cunoscut familia regală era o speranță, astfel că nu pot decât să acord respect Familiei Regale. Bistrița a avut un Bulevard Regina Maria și o piață cu numele de Ferdinand.

Dr. Marius Pop: - Prietenul meu, domnul profesor Duda, istoric, îmi spunea că piețișorul ar fi avut numele voievodului Mihai. Așa am auzit. Piața Centrală a fost Piața Ferdinand. Noi, în vreo două-trei rânduri, am cerut oficial Primăriei, când erau celelalte administrații, și ni s-a spus că nu putem schimba pentru că oamenii ar trebui să-și schimbe buletinele și societățile certificatele, iar dacă plătim noi... Adică, ne-au refuzat diplomatic. Or, noi abia avem bani din cotizații.

Rep.: - Totuși, administrația actuală și-a asumat, cu bune, cu rele, chiar cu contestațiile din partea unora....

Dr. Marius Pop: - Da, respectă niște valori tradiționale românești.

Rep.: - De ce era nevoie de un bust al Regelui Mihai la Bistrița?

Dr. Marius Pop: - Acum vreo 2-3 ani, am stat de vorbă cu un prieten sculptor să încercăm să facem un bust al regelui. Nu m-am gândit la parc atunci, doar de un an și ceva mi-a venit această idee. Dacă nu am putut obține o stradă m-am gândit la un părculeț, care nu are niciun nume. Tot Parcul municipal se numește, dar Regele Mihai. Doamna Firea, la București, după ce a murit Regele, în 2017, după două luni, a propus Consiliului Local al Bucureștiului ca Parcul Herăstrău să devină Parcul Regele Mihai I. Dacă doamna Firea, vicepreședintele unui partid puternic din România, a făcut acest gest, noi aici de ce nu putem.

Rep.: - În țară mai avem bulevarde, parcuri cu numele familiei regale?

Dr. Marius Pop: - Da, sunt în cel puțin șase orașe. În Alba Iulia, de exemplu, există și o statuie, și un bust, și străzi. Aștept cu nerăbdare momentul în care va fi și Regina Maria răsplătită pentru binele pe care l-a făcut țării noastre, pentru atașamentul față de valorile noastre. Practic, ea, din englezoaică a devenit româncă. A ținut enorm la țara asta. Voi povesti ceva adevărat, nu fabulație, ceva ce am auzit de la un istoric de la Cluj, care a stat de vorbă cu câțiva membri ai Familiei Regale și a aflat acest lucru și mi-a povestit-o și mie. Regina Maria, când a fost bolnavă – a avut o tumoră și a murit în 1938 – făcea tratamente în Elveția, la munte, într-un sanatoriu, pentru că acolo aerul era mai curat. Când a plecat la sanatoriu avea un cufăr foarte greu. La un moment dat, hamalul de la hotel care o ajuta să-și ducă bagajul a întrebat-o de ce era așa de greu bagajul respectiv. I-a spus că are niște ghivece mai mari cu pământ. A întrebat-o ce face cu ele acolo, la sanatoriu, că erau foarte multe. I-a spus că i-a pământul din ghivece și îl pune sub saltea. A întrebat-o de ce face acest lucru, dacă are ceva probleme, iar Majestatea Sa i-a răspuns că vrea să doarmă pe pământ românesc. Îți vine să plângi. A adus pământ, în ghivece, din România. Cine poate face un astfel de gest? Cui îi vin astfel de idei? Și-a pus pământul sub saltea.

Rep.: - Astăzi, pe noi nu ne mai interesează pământul românesc, din păcate. Nu mai ținem la demnitatea noastră, nu mai ținem la valorile noastre.

Dr. Marius Pop: - Regele Mihai a scris un decalog cu cele zece porunci pentru a dăinui, a dăinui ca popor și ca națiune.

Cele zece porunci pentru a dăinui:

1. *Amintește-ți mereu că țara este Familia ta!*
2. *Să crezi în Dumnezeu alături de poporul tău!*
3. *Pune-i pe oameni laolaltă și veghează să faci lucruri bune!*
4. *Înclină-te în fața curajului și a jertfei și arată-ți mereu recunoștința!*
5. *Ajută-i pe cei lipsiți de ajutor!*
6. *Fii cu un pas înainte și lasă lucruri bune în urma ta!*
7. *Nu uita că ești om și bucură-te de asta!*
8. *Românii sunt ospitalieri dar și celelalte popoare trebuie să știe!*
9. *Crede în ceea ce faci, în timp vor crede și alții!*
10. *Nu aștepta de la oameni mai mult decât pot ei da!*

Rep.: - Da, după cea de-a zecea poruncă trebuie să ne ghidăm: Nu aștepta de la oameni mai mult decât pot ei da!

Dr. Marius Pop: - Este simplu și la obiect, pe înțelesul oricărui om.

Casa Regală, în 2006, a scris o „Datorie pentru țară”, o viziune pentru poporul nostru, pe 30 de ani. Casa Regală a pregătit-o și voia doar ca politicienii să o ia și să se uite peste ea. Din 2007 până în 2017, primii zece ani, iar după 2017 următorii 20 de ani, pe fonduri structurale, fonduri europene, Portul Constanța, Dunăre, căi ferate, transporturi, cu exemple din Luxemburg, Irlanda, Portugalia. Trebuia doar să le ia și să le studieze și să nu fie corupție.

Rep.: - De ce să le studiem când putem face un bănuț în buzunar cu corupția? Doamne, iartă-ne, dar cam așa este. În momentul trecerii la cele veșnice a Regelui Mihai s-a văzut înfrățirea între familiile regale, câți regi, regine, prinți, principese au fost la înmormântare, cât de multă lume l-a iubit, poporul. A fost un moment unic, din păcate nu m-am dus, dar am plâns din fața televizorului. În întreaga lume s-a vorbit despre România atunci.

Dr. Marius Pop: - Prima oară am plâns când l-au dus de la avion în aeroport.

Rep.: - Un gând pentru cititori...

Dr. Marius Pop: - Un gând bun de speranță pentru acest popor tulburat de tot feluri de povești și dizarmonii. Să sperăm că armonia și pacea vor domni în țara noastră și speranța că într-un viitor apropiat, poate vom avea și o monarhie constituțională bazată pe încredere, pe speranță și credință.

Rep.: - Vă mulțumim!

Niculae VRĂSMAȘ, *Principele Nicolae al României,*
nepotul Regelui Mihai

Principele Nicolae al României, nepotul Regelui Mihai, a vizitat de mai multe ori județul Bistrița-Năsăud, despre care am putea spune că s-a îndrăgostit cutreierând-ul și descoperind oameni de certă valoare și locuri de o frumusețe cu totul aparte.

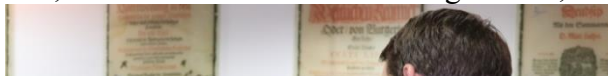
La întâlnirea din seara zilei de 19 noiembrie 2019, a avut loc o conferință intitulată: "Doamne și domnițe, prințese și regine în trecutul românesc. Prinți și regi ai Monarhiei românești", inițiată și organizată de Clubul Monarhiștilor Bistrițeni și Biblioteca Județeană "George Coșbuc" Bistrița-Năsăud, desfășurată într-o sală și în holurile aferente arhipline, istoria și-a arătat adevărata ei față, la împlinirea unui secol

de la unificarea României, prin cuvântările rostite de Principele Nicolae de România și prof. univ. dr. Ovidiu Pecican, care a fost cel care a propus acest subiect la a cărei dezvoltare și detaliere au luat și alții cuvântul, într-o atmosferă caldă și entuziastă.

Participând la această memorabilă întâlnire am avut deosebita plăcere de a schimba câteva magistrale vorbe cu Principele Nicolae despre marea simpatie acordată Casei Regale, de către români, ale cărei vizite din ultimele trei decenii au

făcut lumină în rândul populației a cărei apropiere și adeziune au crescut substanțial, exemplul dat fiind Valea Bârgaielor în care eu m-am născut, într-o străveche familie de grăniceri, iar unchiul meu dinspre mamă, un bărbat ca bradul, diac al Bisericii din Prundu Bârgăului, a efectuat serviciul militar în Garda Regală a Regelui Mihai. Personal, locuind atunci în București, am ieșit în întâmpinare la prima vizită postdecembristă a Majestății Sale, care ar fi trebuit atunci să fie readus, printr-o formă legală, la tronul României.

Am avut și bucuria de a-i oferi, Principelui Nicolae al României, un exemplar din volumul 4/2014, al revistei culturale „Anuarul Bârgăuan” cu tema „Bârgaiele între istorie și prezent”, în care a fost prezentată vizita ASR Principele Nicolae în județul Bistrița-Năsăud.

Dorin DOLOGA: *Influența puterii politice și militare a Franței asupra evoluției politice și militare a Principatelor Unite, apoi a Regatului României și a republicii*

În complicatul joc politic al acestui colț de continent cunoscut în istorie sub sintagma „problema orientală”, Principatele Unite, apoi România ca stat a avut fericitul privilegiu să se bucure de o conjunctură favorabilă ei în contextul în care interesele strategice franceze s-au apropiat foarte mult de cele naționale românești.

În Europa Răsăriteană și de Sud Est se produce încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea o importantă schimbare de forțe. Pe fondul decăderii Imperiului Otoman și Regatului Poloniei, se afirmă ca mari puteri europene Imperiul Habsburgic și Imperiul Țarist. Astfel, prin pacea de la Passarowitz din 1718 Imperiul Otoman ceda Austriei Banatul, Oltenia, nordul Serbiei și Nordul Bosniei. Prin tratatul de la Belgrad din 1739 Austria retroceda Oltenia și nordul Serbiei, dar nu renunța la proiectele sale, menținându-și stăpânirea asupra Banatului. Rusia încerca să creeze un Regat al Daciei condus de un prinț rus și care trebuia să înglobeze Moldova și

Țara Românească. Planul rusesc era cât pe ce să reușească în urma războiului ruso-austro-turc din 1787-1792 încheiat cu pacea de la Iași și numai moartea prematură a prințului Potemkin a împiedicat realizarea lui. Diplomația franceză a început să întocmească un plan de creare a unui stat balcanic francofon, care să oprească expansiunea ruso-austriacă în Balcani și la gurile Dunării și să apere interesele franceze în regiune, mai ales la Constantinopol și în Orientul Apropiat. Diplomații francezi la Poartă au trimis rapoarte și proiecte politice privind crearea unui stat francofon la Dunăre și în Balcani, stat format din români, bulgari și sârbi. Sistemul napoleonian de dominație a Europei și de securitate a Mării Mediterane și Franței încorporea și stăpânirea asupra Dunării și Constantinopolului. Țarul Rusiei a încercat în anii 1807-1811 să obțină acordul francez pentru anexarea Principatelor Române, dar Napoleon s-a opus. Aflată sub amenințarea atacului francez Rusia a anexat numai Basarabia. Țarul a încercat să obțină Basarabia și Moldova până la Siret în 1811. Este semnificativă stăruința împăratului Napoleon I, până în clipa supremei confruntări cu Rusia, de a se opune cedării Basarabiei.

Un nou război ruso-turc încheiat cu înfrângerea Turciei a dus la ocuparea între 1828-1834 a Țării Românești și Moldovei. Ocupația rusească a Principatelor și alcătuirea Regulamentelor Organice – primele constituții ale celor două Principate în care se prevedea expres posibilitatea unirii acestora într-un viitor neprecizat a sporit temerile Franței cu privire la Principatele Dunărene și posibilitatea de creare astatului francofon. Diplomații francezi la Poartă vin cu un proiect concret, pe la 1837-1838, prin care propun crearea unui stat numit *Principatele Danubiene* alcătuit din Moldova, Bulgaria și Serbia. Acesta urma să oprească expansiunea Rusiei și Austriei către Constantinopol și să apere interesele Franței în regiune.

Franța a avut un rol extraordinar în bătătorirea căii spre Unirea Principatelor Române. Pentru a bara accesul Rusiei spre strâmtoarele Bosfor și Dardanele, Franța, sprijinită de Marile Puteri europene a intervenit în Războiul Crimeii de partea Imperiului Otoman, Rusia fiind înfrântă. La Conferința de pace de la Paris din 1856-1858 la propunerea Franței s-a luat în discuție și soarta Principatelor Dunărene. Ideea Principatelor Danubiene care urmau să cuprindă Moldova, Țara Românească, Bulgaria și Serbia nu era pe placul majorității Marilor Puteri. De aceea în 1858 s-a decis o semi unire a Principatelor Române²⁰¹. Principatele Române nu au fost invitate să participe la Conferința de pace de la Paris. Diplomația franceză a folosit ideea unirii Principatelor Române pentru stoparea accesului Rusiei către strâmtoare ca principal argument pentru depășirea reticențelor Marilor Puteri europene care se opuneau unirii. Trebuie să remarcăm eforturile uriașe ale lui Napoleon al III-lea personal și ale Franței în general care a amenințat cu ruperea relațiilor diplomatice cu Turcia pentru a o determina să accepte Unirea²⁰².

Franța a susținut România și la Congresul de la Berlin din anul 1878. Reprezentanții români au fost invitați la Congresul de la Berlin pentru a-și prezenta punctul de vedere. Franța a intervenit și de această dată în favoarea României. Ministrul de externe francez și-a exprimat părerea că România a fost tratată cam aspru și ceea ce i s-a oferit nu este suficient²⁰³.

Momentul de vârf al sprijinului francez pentru România l-a constituit Primul Război Mondial și Tratatul de pace de la Paris de la sfârșitul acestuia. În timpul negocierilor duse de România cu Antanta pentru intrarea în război, Franța a intervenit pe lângă Rusia pentru acceptarea cererilor românești. După declanșarea atacului german de la Verdun Raymond Poincaré a cerut țarului Nicolae al II-lea să accepte revendicările românești pentru a se ajunge în cel mai scurt timp la intrarea României în război. În fața reticențelor Rusiei în special și ale Marii Britanii, Parisul a încheiat la 29 iulie/11 august 1916 un acord secret cu Petrogradul, prin care cele două părți se angajau ca, în timpul viitoarei conferințe de pace să convină asupra deciziilor privind România – se aveau în vedere nerespectarea principiului egalității de tratament și discutarea achizițiilor teritoriale ale României²⁰⁴.

Ajutorul militar francez primit de către România în timpul Primului Război Mondial a fost masiv. Acesta s-a materializat în trimiterea unor mari cantități de armament și a unei misiuni de instrucție. Din Franța au fost primite 220 000 de puști, 4500 de puști automate, 2700 de mitraliere, 300 de tunuri, obuziere și mortiere, 1 945 000 de proiectile de artilerie, 101 500 000 de cartușe, 1 370 000 de grenade, 600 000 de măști de gaze. Transportat prin Rusia materialul militar francez a ajuns în România datorită ofițerilor francezi din teren care au intervenit în acest sens²⁰⁵.

Trebuie să fim cinstiți și să recunoaștem că fără armamentul primit din Franța și activitatea de instrucție desfășurată de Misiunea Militară Franceză Armata Română ar fi fost înfrântă, iar România ar fi fost desființată ca stat. România nu mai avea cu ce lupta. În campania

²⁰¹Mihail M. Andreescu, „Lungul drum spre unirea românilor într-un singur stat”, în *Vitralii. Lumini și Umbre*, anul VII, Nr. 26, 2016, București, pp. 29-35.

²⁰²Dragoș Gros, „Unirea Principatelor momente inedite: discursul unui clăcaș păstrat la Academie”, în Dan Andronic (coordonator de proiect), *Evenimentul istoric*, Nr. 15, 19 aprilie-24 mai 2019, Editura Evenimentul și Capital, București, p. 18.

²⁰³N. Corivan, *Lupta diplomatică pentru cucerirea independenței României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 183, Nicolae Ciachir, Gheorghe Berca, *Diplomația europeană în Epoca Modernă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 397.

²⁰⁴Petre Otu, *România în Primul Război Mondial. Neutralitatea. 1914-1916*, Editura Litera, București, 2017, p. 129.

²⁰⁵Petre Otu, *România în Primul Război Mondial. Beligeranța. 1916-1917*, Editura Litera, București, 2017, p. 81 și Glenn E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014, pp. 200, 201.

din anul 1916 România a pierdut 80 % din puști, 50 % din artilerie și 85 % din mitraliere²⁰⁶. Mai important poate decât sprijinul militar a fost cel moral.

Datorită ajutorului militar și al prezenței misiunii militare franceze românii, militari și civili, aveau sentimentul că România nu a fost abandonată, că nu este singură în fața dușmanilor, că alături de ea se află Franța, o mare putere. I.G. Duca, fost membru al guvernului în timpul războiului, amintindu-și de acele zile declara: „Când generalul Berthelot trecea pe străzile Iașilor, cu gloriosul tricolor francez fălăind pe aripa automobilului său, sau când, întovărașit de ofițerii misiunii sale vizita unitățile noastre de pe front, atât populația civilă, cât și oștirea întreagă avea senzația vie că Franța este lângă noi, că, deși departe și izolați în lupta cu toate pericolele și cu toate mizeriile, totuși nu suntem nici singuri, nici părăsiți, că o mare putere, că o mare prietenă, că nobila Franță de sprijină eforturile și ne va salva nădejile”²⁰⁷.

Berthelot a susținut interesele românești față de ruși, i-a îndemnat pe români să reentre în război, să depășească linia Mureșului în timpul înaintării în Transilvania, a zonei tampon. Ca semn al prețuirii deosebite Berthelot s-a aflat alături de rege și regină la intrarea în București la 1 decembrie 1918, a primit titlul de cetățean de onoare al României, Berthelot declarând cu această ocazie „Civis romanus sum”. A fost membru de onoare al Academiei Române, a fost decorat cu Ordinul militar „Mihai Viteazul”, a primit o fermă în Județul Hunedoara și a vizitat România aproape anual până în anul 1930. O altă consecință a acțiunii Misiunii Militare Franceze și a generalului Berthelot în timpul prezenței lor în România a fost extinderea prieteniei româno-franceze, de la nivelul intelectual la care fusese cantonată până atunci, la ansamblul popoarelor român și francez²⁰⁸.

Susținerea României nu a venit numai din partea elitei militare franceze, ci și din partea ofițerilor inferiori. În timpul Primului Război Mondial Franța a donat României mai multe ambulanțe pentru salvarea răniților. La sfârșitul războiului contabilii din Ministerul Finanțelor de la Paris au cerut returnarea lor. Ofițerii francezi știau mai bine ce însemnau aceste ambulanțe pentru România. Unul dintre ofițeri a parcurs 10 km, a găsit o ambulanță distrusă, a făcut mai multe fotografii, pe care le-a trimis în Franța cu un referat în care arăta că ambulanțele au fost distruse. Rămase în România, mulți ani după aceea ambulanțele au salvat viața multor bolnavi români.

La Conferința de pace de la Paris și la încheierea Tratatului de la Trianon Franța a fost una dintre principalele viori. I.I.C. Brătianu era un spirit intransigent, însă era lipsit de suplețe. Clemenceau nutrea resentimente față de România din cauza încheierii de către aceasta a păcii separate. Pentru detensionarea situației a fost trimisă regina Maria a României. După sosirea reginei Maria la Paris la 6 martie 1919 atitudinea lui Clemenceau în privința României s-a schimbat²⁰⁹.

Sub egida Franței în perioada interbelică s-a încheiat un sistem de securitate. Alianța României cu Polonia, încheierea Micii Înțelegeri, alianța dintre Cehoslovacia, Iugoslavia și România, a Înțelegerii Balcanice, formată din Iugoslavia, Grecia, Turcia și România, făceau parte din sistemul francez de securitate. Totuși Franța a început să se degajeze din angajamentele

²⁰⁶Glenn E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014, p. 200.

²⁰⁷Gheorghe Nicolescu, „Generalul H. M. Berthelot în conștiința românilor”, în *Revista de Istorie Militară*, Nr. 3-4 (96-97), 2006, p. 54.

²⁰⁸*Ibidem*, pp. 57-63.

²⁰⁹Ovidiu Drugă, Cum a salvat regina Maria Marea Unire, l-a „vrăjit” pe premierul francez și l-a „amenințat” pe președintele american, în Dan Andronic (coordonator de proiect), *Evenimentul istoric*, Nr. 10, 23 noiembrie-20 decembrie 2018, Editura Evenimentul și Capital, București, p. 13.

față de țările din SE Europei datorită apropierii de Rusia. Pentru a atrage Rusia ea nu trebuia să fie stingherită de „cordonul sanitar”²¹⁰.

Ca urmare a împărțirii sferelor de influență la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, cu ocazia întâlnirii Stalin-Churchill de la Moscova din 10 octombrie 1944 (episodul bucății de hârtie cu 90 % U.R.S.S., 10 % alții) cele 10 % interese occidentale au fost repartizate Franței, situație respectată pe toată durata perioadei comuniste în România. În timpul întâlnirii de la Moscova din 2 decembrie 1944 Stalin i-a propus lui De Gaulle ca frontiera U.R.S.S. să fie stabilită pe linia Carpaților, Moldova și Basarabia devenind o republică unională. De Gaulle s-a opus, cerând respectarea integrității teritoriale a României²¹¹. Situația era periculoasă pentru România întrucât Tratatul de pace nu era încă încheiat.

Datorită faptului că după cel de-Al Doilea Război Mondial România și Franța au făcut parte din două sisteme politico-militare diferite, relațiile dintre cele două țări au avut de suferit. Cu ocazia întâlnirii de la București din 14 mai 1968 Charles De Gaulle i-a propus lui Ceaușescu redeschiderea relațiilor privilegiate româno-franceze. Ceaușescu a acceptat, precizând că deschiderea va fi limitată din cauza vecinătății României cu U.R.S.S. Ca urmare Franța a început să transfere tehnologie electronică și militară în România²¹². În România s-au fabricat elicoptere militare Alouette și Aerospațiale Puma, precum și autoturisme Renault 12 (Dacia). A fost practic vorba despre o penetrare a Cortinei de Fier, Franța fiind un deschizător de drumuri.

România a avut „privilegiul” ca să aibă în vecinătatea sa o mare putere agresivă, Rusia. În perioada următoare relațiile româno-franceze s-au înrăutățit. Acest lucru s-a datorat în mare parte acțiunilor U.R.S.S. Spionul român Mihai Caraman, care era și agent dublu, fiind recrutat de KGB a întreprins la ordinul Moscovei o serie de acțiuni pentru a sabota relațiile româno-franceze²¹³. Colonelul Cheyron d' Abzac, ofițerul de informații francez însărcinat cu zona Levantului, a fost ucis într-un „accident” de circulație în România. A fost vorba despre o înscenare, el fiind asasinat de către KGB, care a făcut ca vina să pară a românilor²¹⁴.

În anul 1974 Ceaușescu a sprijinit financiar campania electorală a lui Francois Mitterand, dar suma destinată campaniei din 1978 nu a ajuns în posesia Partidului Socialist²¹⁵. Danielle Mitterand, soția lui Francois Mitterand era de origine maghiară²¹⁶. Mitterand a transformat Franța în țara cu cea mai profundă ostilitate față de România²¹⁷. Se pare că a fost manipulat de anturaj, în special de soția sa, de origine maghiară.

Franța, prin serviciile secrete a fost unul dintre principalii organizatori ai înlăturării lui Ceaușescu. La 13 noiembrie 1989 Ceaușescu a fost informat că la întrunirea șefilor de stat și de guvern din țările membre NATO s-a hotărât repartizarea problemelor României către Franța. Întrevederea Mitterand-Gorbaciov de la Kiev din 6 decembrie 1989 a fost decisivă pentru

²¹⁰Gheorghe Nicolescu, *op. cit.*, p. 95.

²¹¹Alex Mihai Stoenescu, „Raportul Michel Rocard asupra României (mai 1997)”, în Dan Andronic (coordonator de proiect), *Evenimentul istoric*, Nr. 2, martie 2018, Editura Evenimentul și Capital, București, p. 57.

²¹²Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p. 57.

²¹³Larry L. Watts, *Ferește-mă Doamne, de prieteni... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, Editura Rao, București, 2011, p. 502-510.

²¹⁴*Ibidem*, p. 507.

²¹⁵Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p. 57.

²¹⁶Dan Andronic, „Decembrie 1989. Jurnalul de front al generalului Iulian Vlad”, în Dan Andronic (coordonator de proiect), *Evenimentul istoric*, Nr. 11, 21 decembrie-18 ianuarie 2019, Editura Evenimentul și Capital, București, p. 44.

²¹⁷Larry L. Watts, *Cei dintâi vor fi cei din urmă. România și sfârșitul Războiului Rece*, Editura Rao, București, 2013, p. 209.

evenimentele care se vor desfășura în România. În decembrie 1989 Franța a pus la dispoziția CFSN un comando antiterorist încartiruit în Ungaria. Intervenția a fost acceptată de Petre Roman, dar a fost respinsă de Ion Iliescu²¹⁸.

La întâlnirea de la Paris din 5 februarie 1997 Jacques Chirac i-a spus lui Emil Constantinescu faptul că Franța va sprijini „în forță” România pentru admiterea în NATO²¹⁹.

Relațiile româno-franceze au cunoscut de-a lungul timpului urcușuri și coborâșuri, dar au fost în cea mai mare parte a timpului benefice României. Putem vorbi despre o influență pozitivă masivă a Franței. Într-un fel a fost vorba despre modelarea destinului Principatelor Române și a României. Franța a fost factorul decisiv al construcției statale și al modernizării României. Așa cum rezultă din cele prezentate, în relația cu Principatele Române, Regatul Român și Republica România, Franța și-a urmărit interesele strategice în zonă, având o grijă deosebită pentru a nu tulbura echilibrul fragil al „problemei orientale”.

Pavel ȘTIRBU: Aportul lui Nicolae Titulescu la dezvoltarea diplomației românești și a dreptului internațional

Un omagiu adus diplomatului de talie internațională la 137 ani de la naștere ,4 martie 1882 si 78 ani de la deces 17 martie 1941.

Nicolae Titulescu s-a născut la Craiova din părinții Ion Titulescu fost prefect de Dolj și președinte al Curții de Apel Craiova,deputat în Parlament,sub guvernul lui Ion Brătianu,și mama Maria Titulescu,originară din Oltenia,una dintre nepoatele pictorului Theodor Aman.

Copilaria și-a petrecut-o pe moșia tatălui său din comuna Titulești jud.Olt.

Studiile;

Scoala primară și liceul la Carol I,din Craiova ,absolvit în anul 1900 cu premiul de onoare la bacalaureat. A urmat științele juridice la Paris, locuind în Cartierul Latin,împreună cu alți studenți din alte țări,raspândind o caldă prietenie printre ei.

În urma unui concurs al studenților în drept a obținut Premiul Ernest Beaumont,devenind Laureat al Facultății de drept din Paris,stărnind admirația celor mai competenți și mai distinși profesori ai facultății,clasificându-se,mereu,primul pe facultate.

Tatăl său n-a apucat să-și vadă împlinit visul de a-i asigura fiului o distinșă carieră,fiind răpus în octombrie 1883,când fiul avea un an și 7 luni.

Activitatea;

²¹⁸Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p. 57.

²¹⁹Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p. 57.

Dupa absolvirea studiilor la universitatea franceza s-a intors in tara,imbratisand doua cariere pasionante-baroul si invatamantul,pe care l-a slijit cu pasiune timp de peste trei decenii. Numit profesor suplinitor la Universitatea din Iasi,cand abia implinise 22 de ani,la catedra de drept civil a profesorului Dimitrie Alexandrescu,unde a activat intre 1904-1909.

Ca publicist ,Titulescu, intelegand ,inca din tinerete marea insemnatate a organelor de publicitate,ca excelente artere de comunicare a ideilor,ca instrumente indispensabile de realizare sociala a cugetarii oamenilor,a debutat,in 1904,in coloanele revistei ;Cronica;,editata la Bucuresti de Victor Basilescu.

In 1907 a editat ziarul propriu,Taranul;,din care au aparut doar trei numere.

In anul 1907 si-a depus candidatura la alegerile Generale la Colegiul al treilea al jud.Dolj.Nu s-a ridicat la intelegerea unei reforme agrare radicale,care sa duca la disparitia marii proprietati[din interes personal],dar a recunoscut necesitatea improprietaririi taranilor in vederea cresterii productiei agricole,plasandu-se in randul politicianilor inaintati,adepti ai unei pozitii burghezo-democratice in solutionarea chestiunii taranesti.

Imposibilitatea desfasurarii unei largi propaganda electorale,lipsa de experienta in luptele politice i-au atras insuccesul in alegerile din 1907.

O atentie deosebita a acordat Titulescu cercetarii normelor de drept civil si penal,care reglementau proprietatea funciara si raporturile juridice dintre autoritati si taranime,concretizate in doua lucrari publicate in 1907 sub titlul Problema responsabilitatii juridice a Statului si a comunelor;si a doua;Imparteala mostenirilor;

In coloanele revistei ;Cronica;,din anul 1904 si Curierul judiciar,din anul 1905 a salutat procesul de transformare a dreptului,dintr-o simpla exegeza [cum fusese multa vreme],in stiinta sociala,prin excelenta.

Intre 1905-1915 a acordat asistenta juridica,in calitate de avocat,taranilor doljeni in cauze de fond funciar,mosteniri,cu deosebire dupa rascoala taraneasca din 1907.

In 1912,candidand pe listele partidului conservatpr-democrat,condus de Take Ionescu,a devenit deputat in Prlament.

Inceputul afirmarii sale ,a deosebitelor sale calitati pe arena vietii politice din Romania este marcat de discursul rostit in Adunarea deputatilor din decembrie 1913,cand a expus;Pozitia Romaniei fata de evenimentele din balcani;Cu aceasta ocazie arata,intre altele;Pana la criza balcanica,Romania a tinut sa dovedeasca,ca oriunde se gaseste un manunchi de forte latine,oricat de vrasmas le-ar fi conditiile istorice si de neprielnice,viata nationala trebuie ,sa se aprinda si s a straluceasca.

Punandu-si intrebarea,retoric,;caror factori se datoreste succesul nostru extern.Raspunsul la aceasta intrebare ,pentru mine este simplu.Trei sunt factorii care au contribuit la Triumful Romaniei;`1.forta ei militara,2.constiinta nationala si 3.Guvernul,care n-a pus forta dintai in slujba celei de-a doua,decat in ceasul in care a trebuit.

Fora militara,pe care imprejurarile ne-au adus sa o desfasuram intreaga,de doua ori,in mai putin de partuzeci de ani,a dovedit nu numai saltul urias pe care l-am facut in tot acest interval,dar ne-a intarit in idea,ca un stat cladit cu arma,cum e statul nostru,nu-si poate pregati viitorul,decat asa cum i la cladit traditia,adica,mentinand vesnic,altoita pe vitejia stramoseasca toata puterea pe care timpul modern a creat-o armatelor.In aceasta constatare trebuie sa stea si rasplata jertfelor facute pana acum pentru ostire si imboldul jertfelor noi pe care ea e in drept sa le pretinda de la tara.

Discursul lui Titulescu ,ascultat,cu pasiune,de marii maestrii ai elocintei[Take Ionescu,Titu Maiorescu,Vintila Bratianu,Petre Carp],a demonstrat calitati oratoresi exceptionale,pe care Titulescu le poseda.

Take Ionescu a scris in ziarul ;La Rumanie;,din 23 decembrie 1913;Un mare ,un extraordinar talent s-a ridicat la tribuna romaneasca si acest talent este al nostru.Nu numai ,ca Titulescu a facut ieri inceputul cel mai stralucitor din istoria elocintei parlamentare a Romaniei,dar acest inceput l-a clasat deopotriva,ganditor si orator;

Cuvantul lui Titulescu se face ,din nou,auzit la 20 aprilie 1914,la Adunarea Deputatilor,privind modificarile Constitutiei,in problema elaborarii legilor de reforma agrara si electorala.Sustine exproprierea partial a mosierilor,improprietarirea taranilor si acordarea dreptului de vot unui mare numar de cetateni.

Proprietatea taraneasca a sporit,de la 1864 la 1914 de aproape patru ori ,de la un million la patru milioane ha.

Dupa discursurile extraordinare din Parlament,Titulescu devenea in decembrie 1916,ministru de finante in Guvernul de Uniune Nationala de la Iasi,prezidat de Ion Bratianu,iar apoi,in 1920 devine ministru de finante al Romaniei,in Guvernul prezidat de maresalul Averescu.

A infaptuit o reforma financiara foarte avansata pentru acea epoca,care imbina consideratii financiare,economice,cu cele sociale si politice.

Avand o pregatire financiara temeinica a participat la numeroase acceduri cu caracter financiar,fiind solicitat sa negocieze acorduri,care au dominat timpurile moderne.

Activitatea diplomatica;

Este de subliniat faptul ,ca Titulescu a fost un om politic-diplomat,iar nu un diplomat de cariera.

Diplomatului –politic ii revine misiunea de initiative,de faurirea si conducerea unei politici diplomatice,iar diplomatului de cariera ai revine,in special,executia,care,fara indoiala,presupune nu numai pricepere si inteligenta,ci si un ascutit spirit de observatie,multa masura,finete, si tact.

Actiunea diplomatica a lui Titulescu se infatiseaza in ambele ipostaze.

Diplomatia a fost definita,ca;aplicarea inteligentiei si tactului in relatiile dintre state; Harold Nicolson a enumerat trasaturile pe care le intrunesc diplomatii si la capatul unei liste bogate a spus,cu umor,ca,;daca mai exista si altele le prespune,desigur,satisfacute;

Intr-un discurs nepieritor,Demostene arata;Solii nu dispun de corabii de lupta,nici de infanterie grea,nici de cetati,armele lor sunt cuvintele si momentele prielnice.In tratativele insemnate,aceste momente sunt trecatoare,odata pierdute,ele nu mai pot fi recastigate.

In cronicile evenimentelor apar ,in mod frecvent,doua personaje,in anturajul imediat al factorilor de putere;generalul si ambasadorul.Ambii sunt ,in raport cu autoritatea lor politica,uneori consilieri,alteori executanti.

Generalul si ambasadorul aplica,in practica,ceea ce hotaraste omul politic.In egala masura,atat omul de arme,cat si diplomatul exerseaza indelung stiinta meseriei lor,pentru ca,in cursul practicii sa o inalte la nivel de arta.Si unul si altul apartin unei discipline mai largi,care se numeste STRATEGIE. Diferenta dintre cei doi consta numai in felul de-a o materializa.

Generalul aplica solutiile pe campul de bataie,iar ambasadorul ,in conferintele diplomatice.Militarul este,indeobste prins in mijlocul unei immense desfasurari de forte materiale,isi face aparitia sub falait de steaguri,defilari si trambite,pe cand diplomatul este solitar,se prezinta in batalie ,cel mult cu o servieta si recuzita inteligentei.Jocul militarului este,de obicei,acela al confruntarii totale ,cu rezultatul-victoria sau infrangerea,alb sau negru.

Jocul diplomatului consta in impletirea durabila de interese in actul fundamental al negocierii, care constituie supremul test al valorii sale, doar perspective evidentiind o opera diplomatic merituosa.

Instrumentele diplomatului tin, eminemamente, de intellect.

Una din cerintele minime cerute unui diplomat este cunoasterea limbilor de circulatie internationala.

Dificultatea priveste manuirea congruent a limbajului logic al argumentelor.

Resortul de capatai al diplomatului este slujirea intereselor statului.

Resursele diplomatiei au fost utilizate in istorie la legitimarea si intarirea actului de forta, sau la promovarea unor interese reprobabile, ca si la misiunile nobile de intarirea securitatii generale.

Bernard Shaw spunea, ca lumea ar arata altfel, daca geniul de oameni il pun in corectarea prostiilor ce le comit, ar fi folosit la evitarea lor;.

Salonul politic international al sec. XX, in care oamenii politici se cunosteau, intalneau si luau contact direct, nu prin note diplomatice si-si lamureau punctele de vedere, adesea divergente, era Societatea [LIGA] Natiunilor, cu sediul la Geneva, devenit centrul politico-diplomatic al Europei.

Adunările Societății Națiunilor erau o tribună de ecou, la care urcau reprezentanții politici și diferitelor țări și expuneau punctele lor de vedere [obstacolele și limitele colaborării] în fața lumii.

Prin pactul ei, Societatea Națiunilor devenea o instituție în care problemele juridice aveau o mare importanță, prin jurisprudența pe care o stabilea, prin împlinirea nelamurilor și lipsurilor regulilor internaționale și ale procedurilor aferente, care le însoțeau.

Dezvoltarea aviației, cu progresele sale uluitoare a creat politicienilor și diplomaților posibilitatea de deplasare rapidă pentru contacte directe la distanță și împărtășirea ideilor mai bine și mai eficient, decât prin transmiterea de texte scrise.

Presa devenea ambasadorul politiciei internaționale acreditat pe lângă opinia publică.

În contextual instaurării unei noi diplomatie, cu metode, practici și principii noi își făcea apariția pe arena diplomatiei românești OMUL POLITIC – DIPLOMAT - NICOLAE TITULESCU.

Începută la mijlocul anului 1919, semnarea tratatelor de pace se termina trei ani mai târziu înființând în mod laborios și anevoios o nouă geografie politică.

S-au destrămat imperii, își făceau apariția alte state cu tradiții, iar state mici își complineau fruntăriile prin aplicarea principiului naționalităților.

Europa începea să-și piardă monopolul de centru al diplomatiei. S.U.A., Japonia și China interveneau în diplomația mondială cu poziții importante, sau determinante.

Societatea Națiunilor [Liga] își clădea fundamentul pe un ideal de pace, în devenire.

În cadrul acestui forum internațional România avea să-și spună un cuvânt important într-o serie de probleme, care framântau lumea, căci, deși era un stat mic, făcea o politică mare.

La Conferința de Pace de la Paris Guvernul Averescu a hotărât să numească un nou delegat în persoana lui Take Ionescu, politician abil, care a înțeles multe din greselile tacticii lui Brătianu, dar era capabil să lupte pentru înlăturarea lor.

Intrucât urmarea să devină ministru de externe, dorința realizată în curând, Take Ionescu a propus Președintelui Consiliului de Miniștri, să delege în locul său la Conferința de Pace pe Nicolae Titulescu.

Acceptand insarcinarea oficiala de Prin delegat la Conferinta Pacii, Titulescu a facut PRIMII PASI PE ARENA DIPLOMATIEI.

Legatia romana din Paris a refuzat. Multa vreme, sa inmaneze lui Titulescu decretul numirii sale in functia de Prim-delegat.

Cea mai spinoasa problema de rezolvat la Conferinta de Pace era incheierea Tratatului de Pace cu Ungaria.

Dupa stabilirea legaturilor cu cercurile conducatoare franceze si engleze pentru a castiga sprijinul lor si, dupa intocmirea unei vaste documentatii, privind chestiunile economice, financiare si politice pe care le ridica incheierea Tratatului cu Ungaria, dupa aproximativ patru luni de sustinerea punctului de vedere al Romaniei, la 4 iunie 1920 Titulescu a semnat, la Trianon, Tratatul de Pace cu Ungaria. Aceasta a consfintit recunoasterea unirii Transilvaniei cu Romania, corespunzator dorintei unanime a tuturor claselor sociale din Romania.

Tratatul a cuprins si prevederi care afectau independenta nationala a Romaniei, ca, dreptul de liber tranzit al marilor puteri prin Romania, impunerea tarii la mari obligatii financiare, oferind in schimb, drepturi minime asupra volumului operatiilor pe care le datora Ungaria si Austria.

In mai 1920 Titulescu a fost atasat Comisiei care urma sa participe de la Spa, care a dezbatut problema reparatiilor de razboi pe care Germania le datora tarilor invingatoare. Romania a obtinut 1 la suta.

Dupa intoarcerea in tara Titulescu a fost numit ministru plenipotentiar si trimis extraordinar al Romaniei in Marea Britanie, preluand conducerea delegatiei la Londra. Aici a studiat, cu pasiune si interes, politica externa a majoritatii statelor din intreaga lume, fiindu-i usor sa precizeze politica si pozitia Romaniei in contextul politicii externe, generale.

Cu ocazia Conferintei de la Insbruk, din 25 iunie 1923 Titulescu arata; guvernul roman se afla in imposibilitatea de-a privi obligatiile sale izolate si independente de drepturile pe care tratatele corepunzatoare le consacra;

La finele anului 1923 la Bursa londoneza s-a ridicat problema radierii leului romanesc de la bursa, determinate de faptul ca Romania nu vrea sa ia in considerare pretentiile detinatorilor englezi de titluri romanesti. Cu ocazia Sedintei Comitetului Bursei, din aprilie 1924, Titulescu a expus teza; Bursa romaneasca peste granite, ocazie cu care arata, ca acele titluri se aflau in mana inamicilor, astfel, ca, in spiritul Tratatelor de la Versailles, Germania era aceea care trebuia sa restituie, in sase luni, de la incheierea pacii, titlurile de renta detinute de catre supusii ei. Deoarece un asemenea precedent creat ar fi impus ca si statele invingatoare in razboi sa plateasca asemenea titluri, daca Romania ar fi fost obligata la plati, Comitetul Bursei londoneze a insusit punctual de vedere titulescian, iar Romania a fost scutita de la plata a zeci de milioane de lire.

A fost o noua victorie diplomatic romaneasca. Obligatiile Romaniei dupa Primul Razboi Mondial priveau 32 miliarde lei aur.

In lunile iulie-august ale anului 1924 Titulescu era delegat al Romaniei la sedintele plenare ale Conferintei internationale de la Londra, la Raportul Comisiei de experti privind reparatiile de razboi si Planul de executare al acestor reparatii denumit; Planul Dawes, care arunca povara reparatiilor asupra Germaniei.

Prin Tratatul de la Lausanne, din iulie 1923 Turcia a fost absolvita de plata obligatiilor de razboi.

Cea mai complicata si spectaculoasa dezbateri, care a tinut ani de-a randul atentia juristilor si diplomatilor din intreaga lume in care Titulescu a reprezentat Romania, ca delegat, a

fost ;PROCESUL OPTANTILOR UNGURI;- 500 de mosieri unguri ,proprietari agricoli din Transilvania au optat pentru cetatenia maghiara,in baza dreptului acordat de Statul Roman dupa Unirea Transilvaniei cu Romania,in urma reformei agrare din 1921.

La 16 august 1922 Ungaria s-a adresat Conferintei ambasadorilor de la Paris,motivand,ca reforma agrara extinsa si asupra optantilor constituie o flagranta violare a tratatelor.

In martie 1923 Guvernul hortist s-a adresat Societatii Natiunilor pentru a statua ca dispozitiile legislative ale Guvernului roman sunt contrare tratatelor de pace si sa dispuna,ca Romania sa restituie optantilor bunurile imobile si,sa acorde persoanelor lezate despagubiri complete.

Procesul a durat din 1923,pana in 1930 in cadrul Tribunalului mixt –romano-maghiar,din cvadrul Societatii Natiunilor si scos de pe ordinea de zi si trecut in competent exclusive a partilor litigante.

Procesul inceput intre contele Apany si Titulescu ,a continuat intre Bethlen si Titulescu,prin tratativele de la San Remo,Opatija,Viena,fiind definitivat cu ocazia acordurilor.Litigiul s-a rezolvat cu ocazia acordurilor de la Haga ,din 1930,cu o noua victorie titulesciana.

Litigiul s-a rezolvat prin creierea unui fond agrar international ,alimentat din drepturile de creanta ale Romaniei,Iugoslaviei,Cehoslovaciei si altor tari asupra datoriilor ungare rezultate din obligatiile reparatiilor de razboi.

Dupa semnarea acordurilor de la Haga si Paris,nu s-a mai vorbit despre optantii unguri,pretentiile urmand a fi indreptate impotriva fondului agrar,nu impotriva Romaniei.

Nicolae Titulescu a fost un sustinator al dreptului international,,ca drept al pacii si colaborarii internationale.

In prima parte a activitatii sale Titulescu s-a preocupat mai mult de ramura dreptului civil,in timp ce a doua parte s-a dovedit un temeinic cunoscator al dreptului international,talentat manitor al regulilor acestuia,prin impletirea in activitatea si personalitatea lui a insusirilor de om politic si diplomat,cu pregatirea de jurist.

In perioada interbelica ,printre problemele fundamentale,care au facut obiectul unor cunoscuti juristi ai vremii au fost-problema fundamentului juridic;al dreptului international,-raportul dintre suveranitatea de stat si dreptul international.

razboiul si si dreptul international. dreptul international si organizatiile internationale si altele.

Reprezentantii pozitivismului clasic[Anzilotti,Oppenheim,Fauchille,s.a.]recunosteau suveranitatea statelor si acordul de vointa dintre ele,ca temei al crearii si caracterului obligatoriu al dreptului international,in timp ce altii au raspuns de pe pozitii nihiliste[SCOALA VIENEZA-Kelsen ,Ferdros,Knunz,s.a.]

Tendintele nihiliste negau suveranitatea de stat,caracterul obligatoriu si conventional al normelor dreptului international,in fapt, reprezentau propaganda anarhiei si arbitrajului in relatiile intrnationale,in favoarea marilor puteri imperialiste.

Titulescu a respins ,in mod constant ,teoriile nihiliste.

Pactul Briand –Kellogg,semnat la Paris,la 27 august 1928,intrat in vigoare la 24 iulie 1929,desi interzicea razboiul ,in termini generali,ca metoda de rezolvarea conflictelor internationale,prevedea obligatia statelor de a rezolva diferendele lor numai prin mijloace pasnice.

Ideea unui pact de prohibirea razboiului apartine francezului Aristide Briand,care in iunie 1927 s-a adresat Statelor Unite ale Americii,care,in decembrie 1927,prin raspunsul lui Kellogg au acceptat ,sa lucreze cu Guvernul Frantei pentru elaborarea unui tratat menit sa scoata definitiv razboiul inafara legii.

Rusia nu a fost invitata si nu a semnat.

La 9 februarie 1929 Romania,URSS,Polonia,Estonia si Letonia au semnat la Moscova intrarea in vigoare anticipate a Pactului lui Briand-Kellog[intrat in vigoare la 24 iulie 1929].In cativa ani Tratatul a fost semnat de majoritatea statelor lumii.

Proiectul Romaniei de-a semna Pactul a fost redactat de Titulescu la 14 august 1928,dupa Conferinta Micii Intelegeri,din iunie 1928,de aderare la Pact.

Din lipsa elementelor materiale,care sa-i garanteze aplicarea in practica a Pactului a ramas o declaratie a unor deziderate corespunzatoare celor mai vitale interese ale popoarelor,dar n-a reusit sa se faca respectat.Cu toate acestea,a jucat rolul unei puternice forte morale si juridice,avand o autoritate pe care nici- un pact de neagresiune n-a putut s-o egaleze. Societatea Natiunilor a proclamat larga semnificatie politica si caracterul obligatoriu pentru statele semnatare,fiind cea mai mare realizare,de pana atunci,in domeniul pacii.

La inceputul lui mai 1929 Titulescu a rostit,in Reichstag,celebra sa cuvintare ,intitulata DINAMICA PACII.

Fara a trezi susceptibilitatea oficialitatilor germane el a stiut,sa apere,in mod ingenious,idea pacii prin respectarea tratatelor.Folosind generalitati de o limpezime si profunzime uimitoare a redat esenta elementelor constitutive ale fortelor pacii,cu accent pe cele de natura juridical morala.

Facand o distinctie neta intre razboiul de aparare ,pe care-l considera admisibil[pe care-l echivala cu o sanctiune a colectivitatii impotriva celor care au incalcat legile internationale]si razboiul de agresiune,nejust,pe care il considera drept o crima impotriva umanitatii.

In manuirea limbajului congruent al argumentelor luate din istorie,literatura,fizica,sport si alte domenii,construia rationamente captivante.

Arata printre altele;

Poate, ca in lume,nu e inca pace,insa omenirea merge in intimpinarea ei.Pacea este numai un scop,o directiva,.Pacea este un fenomen in miscare.Este un fenomen viu ,care se infaptuieste treptat.Pacea nu este nici odihna,nici delasare.

Directia de realizare este déjà conturata,iar drumul ei,ca si parcurs,de indata ce s-a pornit pe el.Totul depinde de faptul ,ca ritmul progresului sa fie asigurat.;

Facand o seria de comparatii,in argumente zdrobitoare,mai continua,afirmand;

;Daca sa miscam un corp care un punct determinat,fara sa-l zdruncinam,de ce factori ar trebui sa tinem seama? De patru;

- 1.rezistenta de frecare,
- 2.forta care da nastere miscarii,
- 3.eliminarea oricarei forte, care ar putea impiedica miscarea,
- 4.timpul.

Dinamica pacii este supusa acelorasi legi.

Rezistentei la frecare ai corespunde organizarea pacii prin legi internationale.

Fortei, care imprima miscarea ,ai corespunde cea mai mare forta a lumii,adica,gandirea.

Eliminarea fortei ,contrare,care ar putea impiedica miscarea initiala ai corespunde necesitatea de a situa legea internationala recunoscuta,deasupra oricarei necesitati subiective,oricare ar fi forma pe care ar imbraca-o aceasta.

Ramane,in sfarsit,timpul,factor comun,care singur,in sistemul ritmului va putea aduce contopirea intereselor,contrarii,care caracterizeaza evolutia.

În concepția lui Titulescu, primul război Mondial, a fost o urmare a contradicției izbitoră între realitatea socio-economică și concepția politică, iar organizația internațională a păcii și care și-a dat-o lumea în ultimii zece ani urmarea, să pună capăt acestei contradicții.

Pactul Briand-Kellog a realizat progrese, însă după adoptarea lui de Liga Națiunilor, RĂZBOIUL MAI ERA PERMIS ÎN TREI CAZURI;

1. în cazul legitimei apărări,
2. violarea tratatelor de către una sau mai multe părți semnatare ale Pactului,
3. necesitatea de-a acorda mai multă autoritate prevederilor art. 16 din Pact.

ACTIVITATEA LA LIGA NAȚIUNILOR

Dacă a fost vreodată, în istoria Ligii, un diplomat care să se bucure de-o faimă deosebită în cadrul acestui for internațional, apoi, se poate spune, pe drept cuvânt, că acesta a fost Nicolae Titulescu.

Între 1920 și 1926 Titulescu a participat, cu regularitate, la sesiunile Ligii, exceptând pe cele din 1922 și 1928.

Recunoașterea meritelor lui, deosebite, a poziției lui în tratarea marilor probleme internaționale, a fost răsplătită prin alegerea, de două ori, consecutive, ca Președinte al Adunării Ligii Națiunilor, FACÂNDU-SE DEROGARE DE LA STATUT.

În istoria Națiunilor este singurul diplomat, care a detinut de două ori această funcție. Ba, mai mult, în 1932 reprezentantul secretariatului Germaniei la Liga l-a propus pe Titulescu pentru a treia oară, să prezideze o Sesiune Extraordinară, care dezbatea problema conflictului dintre China și Japonia, în urma ocupării Manciuriei de către japonezi, în 1931.

Deoarece trebuia declarat Statul agresor și pentru păstrarea relațiilor bune dintre România, cu ambele state aflate în conflict, Titulescu a mulțumit Germaniei pentru propunere și a declinat propunerea în favoarea altei persoane.

Titulescu a fost ales Președinte al Ligii Națiunilor în 1930, la cea de-a XI-A Sesiune și reales, la cea de-a XII-A Sesiune, prin derogare de la Statut [Sesiune fiind închisă la 29 septembrie 1931].

A rămas reprezentantul României la Liga până în 1936, aducând o importantă contribuție la buna desfășurare a lucrărilor.

La 17 sept. 1935 România a fost aleasă, membru permanent în Consiliul Ligii Națiunilor, cu 50 de voturi, din 52 de votanți, ceea ce a reprezentat un nou caz, fără precedent în istoria acestui for internațional. Alegerea reprezenta și un act de recunoaștere pentru activitatea prodigioasă, pe care Titulescu a desfășurat-o vreme îndelungată pe tărâmul politicii EXTERNE. Nicolae Titulescu a fost și promotorul celor două Pacte Militare defensive-1. MICA INTELEGERE, în prima jumătate a anului 1921, din care făceau parte România, Cehoslovacia, Iugoslavia, 2. INTELEGEREA BALCANICĂ, în urma Conferinței din 04 februarie 1934 de la Belgrad, semnat la 09 februarie 1934 tot la Belgrad, în care intrau România, Turcia, Grecia, și Iugoslavia.

Inițiativa meritorie în definirea agresiunii a fost luată la începutul anului 1933 de URSS la Conferința Dezarmării.

România a acceptat definiția propusă de Litvinov [URSS]. Raportul definiției agresiunii a fost prezentat la 24 mai 1933 de către POLITIS-reprezentantul Greciei la Conferință.

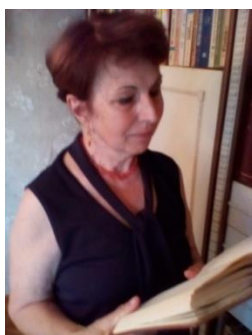
Convențiile s-au semnat între 03-05 iulie 1933 la Londra. La 29 august 1936 Gheorghe Tatarascu, sub pretextul remanierii Guvernului nu l-a mai inclus pe Titulescu pe noua listă, Ministerul de Externe fiind preluat de Victor Antonescu.

Pe 17 martie 1941 Nicolae Titulescu se stinge din viața la Cannes. Opera lui, avantajele și onorurile aduse României prin inteligența și munca neobosită în rezolvarea celor mai importante și spinoase probleme internaționale pe care România a fost chemată să le rezolve i-a adus binemeritul 10 de cel mai mare diplomat român din perioada interbelică.

Fie-i veșnică slava și slova, eternă amintirea și țărâna ușoară.

(Extras din lucrarea de licență în drept, Pavel Stirbu, Univ. Babeș Bolyai, Fac. de drept Cluj, 1971.)

Marcela MIREȘTEAN: *Nicolae Iorga - catalizator al unor experiențe intelectuale unice*

Mai mult decât orice, voluptatea erudiției îți creează sentimentul că te împlinești ca om. Important este ca cineva, cu care stabilești o puternică legătură formativă, să te călăuzească pe magistralele culturii, printre coloși ai literaturii lumii sau pe spirala atât de complicată a istoriei.

Neobosit în a fi enciclopedic și excepțional, dornic mereu să ofere bucurie celorlalți, Nicolae Iorga și-a asumat un astfel de rol, devenind mentorul unui șir impresionant de generații din perioada premergătoare și consecutivă anului Marii Uniri. Deși contactele savantului cu mediile intelectuale erau permanente, elanul său generos a cucerit inimile tinere mai ales după 1908, când, la Vălenii de Munte, reședința unde își aflase refugiul creator până la transformarea ei într-o *citadelă a culturii populare*¹, a inițiat cursurile de vară.

Cuvântul înaripat al lui Iorga a vibrat aici alături de vocile unor personalități de mare autoritate: B. Ștefănescu-Delavrancea, A.D. Xenopol, V. Pârvan, I. Cantacuzino, G.C. Murgoci, Gh. Bogdan-Duică, N. Cartoian, Aceștia și mulți alții se adresau unor grupuri numeroase de tineri profesori, învățători, studenți și chiar elevi aflați în anul terminal al liceului. Ei veneau din toate ținuturile locuite de români, dar și din Polonia, Bulgaria, Italia, Germania, Grecia sau America pentru a beneficia de un prețios ajutor în desăvârșirea sinelui. În afara prelegerilor audiate, cursanții aveau posibilitatea de a participa la discuții libere, originale seminarii, cu întrebări și opinii exprimate îndrăzneț. Acest mod de abordare a problemelor, de comunicare fără

rezerve a cunoștințelor și soluțiilor făcea comparabilă Școala de Vară din Vălenii de Munte cu universitățile în stil medieval.

Efortul titanic depus de fondatorul său, efervescența creată a permis și alte juxtapuneri care situează acest spațiu saturat de cultură pe palierul ocupat de Weimarul lui Goethe sau de Iasnaia Poliana lui Tolstoi. La Văleni rezona vocea viitorului.

În 1922, amploarea dobândită prin creșterea prestigiului, a numărului conferențiarilor și cursanților, prin impactul produs în epocă justifică schimbarea denumirii Școlii de Vară în Universitatea Populară *Nicolae Iorga*.

Absolventele Școlii Normale de la Cluj

Trei ani mai târziu, printre tinerii dornici să se confrunte cu excelența s-a aflat și Eleonora Costea, născută la Prundu-Bârgăului, dar, în reperele propriului comportament, tributară încă ascendenților din Mărginimea Sibiului. Șansa de a se extrage din geografia monocordă a existenței de până atunci i-a fost oferită de conducerea Școlii Normale din Cluj, din a cărei perspectivă, propunerea pentru Văleni era o investiție bine gândită, dar și o recompensă pentru reușita de excepție la examenul de final și pentru efortul laborios, cu totul meritoriu, depus până atunci de către această absolventă.

Pentru fericita beneficiară a unei experiențe prea puțin obișnuite, evenimentul s-a dovedit a fi de puternic accent în viața personal. Timpul petrecut în preajma lui N. Iorga i s-a fixat definitiv pe ecranul memoriei căpătând o strălucire mai vie de câte ori revedea momentele unice de la Văleni immortalizate de câteva fotografii, decupaje at de necesare în biografia ființei. În evocări, începând cu secvența sosirii în gara cochetă, împodobită cu flori, eșarfe tricolore și inscripționări de “Bun venit!” pentru cursanți, totul părea rupt din ficțiune, lăsând impresia că tânăra de doar 19 ani a suferit atunci o ieșire din timp, din cadența zilelor obișnuite, pentru a intra pe cărămidă a unei Duminici fără sfârșit.

Retrăirea episodului inaugural lăsa perceput un alt nivel al emoției atunci când venea rândul secvenței în care, purtând pregnant spiritul vremii și al locului, și-a făcut apariția persoana aulică a domnului Profesor. Totul, în făptura acestuia, părea dăruit cu supramăsură: statura olimpică, fruntea boltită înalt, ochii mari, în care strălucea intens lumina inteligenței, barba de profet, chiar vocea, când îndulcită prln graseiere, când asemănătoare cu o revărsare de forțe

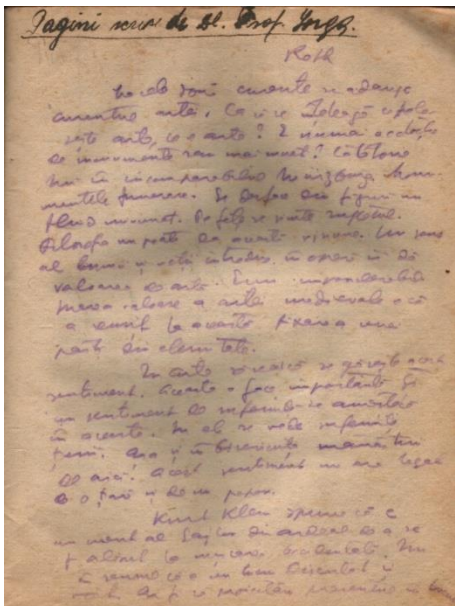

Eleonora Costea la Văleni

elementare. Era de pe atunci evident faptul că cel care oficia în fața sălii stăpânite de vrajă nu are egal în epocă.

În vara lui 1925 el i-a avut ca oaspeți străini pe profesorii Bottinelli și Gasque, însoțiți de grupuri de studenți francezi. A urmat profesorul american Andrews, cehul Iaroslav Müller, maghiarul Bathory.

După câteva săptămâni de prezență la conferințe și de participare la discuțiile care urmau,

proximitatea unor cărturari de marcă intrase oarecum într-o zonă de fiire, iar respirația audiențelor se acomodase cu aerul rarefiat, de mare înălțime, care emana din direcția acestora.

Și totuși, o împrejurare aparent banală, dar copleșitoare pentru tână timidă și rezervată de pe Valea Bârgăului, a produs declicul care ar fi dezarticulat comportamentul oricărui cursant mai puțin dezinvolt. La momentul acela, nu mai șoca obiceiul

Profesorului Iorga de a se așeza în sală, atunci când avea un invitat special, iar problemele îi lăsa răgazul de a-l urmări.

Era o memorabilă zi de 5 august când, înaintea cursului părintelui Toma Chiricuță, înaintea profesorului universitar Ghidionescu, specialist în pedagogie experimentală, Nicolae Iorga l-a prezentat pe Viktor Roth, membru de onoare al Academiei Române și doctor honoris causa al Universității din Viena, după care a ocupat scaunul liber de lângă Eleonora

Costea. Aceasta, zeloasă, își rezervase, ca întotdeauna, un loc în față, pentru a nu pierde nimic din logica expunerilor. Devenit pe neașteptate coleg de bancă cu ea, Profesorul a observat cu ușurință jerba de reacții nefirești declanșate. Cu discreție și delicatețe, el a ajutat-o să depășească panica pe care însuși o provocase, acoperind câteva pagini cu scrisul caracterizat de stenograful său Henri Stahl, ca fiind *mărunt, inegal, zvârlit cu mare repeziciune*.²

Chiar și în absența unor evenimente de puternic impact, la Văleni, zilele aveau o încărcătură barocă. Pentru Eleonora Costea, nu erau obositoare, ci, dimpotrivă, agreabile, în bună măsură, datorită prietenilor: Magdalena și Liliana, fiicele savantului Barbu Theodorescu, biograful de mai târziu al lui Iorga.

Rândul doi, centru-dreapta: soția și fiicele lui N. Iorga,

rândul doi stânga Eleonora Costea

Conferința Profesorului îi ținea cu respirația tăiată la 11 dimineața. Ca pendant, la orele 19, avea loc, în grup numeros, turul de oraș, fundal care accentua disponibilitatea participanților de a continua prin discuții libere tematica prelegerilor. Seară după seară, se alcătua în felul acesta un compendiu virtual de înțelepciune cotidiană.

În răgazul dintre cele două momente dedicate reflecției, armonia cu sine se întregea prin pregătirea și desfășurarea unor expoziții de port popular, a unor șezători, cursuri de dansuri populare spectacole de teatru, sau a unor plimbări în împrejurimi.

Alături de B. A. Zacic la expoziția: *Bluza noastră românească*

O excursie de neuitat

După vizitele la Slănic, Suzana, Cheia au urmat clipe de adevărată destindere pe parcursul excursiei finale care, conform tradiției, a durat câteva zile. La Cetatea Albă, Mănăstirea Râmnicu Sărat și în alte locuri de popas Ministrul Regatului Yugoslaviei, alături grupului împreună cu Miodrag Ibrovač, cumnatul, și, în același timp, unul dintre conferențieri, s-a arătat încântat de frumusețea peisajului și de tehnica picturală descoperită în lăcașurile de cult.

În mod nesperat, pentru Eleonora Costea și alte 14 cursante, nu excursia aceasta a

Vălenii de Munte. — Școala de misionare. — 15 August 1926.

reprezentat corolarul unei luni de foc, ci vestea că au promovat cu brio examenele finale, îndeplinind astfel precondiția accederii la Școala de Misionare Naționale și Morale, verdictul final revenind Revizoratului Școlar din județul de apartenență Noul *așezământ superior de cultură*³ a fost inaugurat cu prilejul sărbătoririi unei jumătăți de secol de existență exemplară de către acela datorită căruia au prins viață multe astfel de inițiative. Materiile predate aici

de către cei mai de seamă cărturari aveau un caracter enciclopedic, accentul fiind pus, totuși, pe însușirea limbilor străine cu profesori de origine franceză, engleză, italiană, germană. Traducerile realizate de cursante urmau să fie publicate în revista *Cuget clar*, demonstrând temeinicia cunoștințelor însușite. Întreaga pregătire se desfășura în concordanță cu programul expus convingător de Iorga: *...fiecare materie să aibă un număr de săptămâni închinat numai ei pentru ca, din aceste cunoștințe, să se creeze o unitate, o armonie și din această armonie se va înălța o nouă morală, o morală activă, morală de misionare.*⁴ A fost un an în care, după “încălzirea” făcută la *Universitatea Populară*, în preajma unei figuri legendare, a unei personalități dintre cele mai luminoase din câte avea România, metabolismul mental al cursantelor a funcționat la cote maxime, pregătind startul pentru o carieră exemplară.

În plăcerea civilizată cu care fiecare își îndeplinea rostul, nu puteai să nu descoperi detenta bucuriei, dar și amprenta entuziasmului, a încrederii marelui istoric în viitorul țării. Aici s-au însușit criteriile valide pentru construirea unui stil de viață și de conviețuire pe măsura demnității umane, aici s-a dezvoltat capacitatea de a deosebi lucrurile cu adevărat importante de ceea ce este tranzitoriu și conjunctural. De aceea, era greu să părăsești această buclă a timpului.

Poate că, datorită unui asemenea atașament puternic, traiectoria destinală a învățătoarei din Prundu-Bârgăului a mai intersectat o dată ruta neobositului savant de la Vălenii de Munte. S-a întâmplat în 1929, când N. Iorga a oferit unor foști și mai recenți cursanți încântarea de a privi un cer mai albastru, de a respira sub un soare mai generos, de a prețui frumosul artistic la el acasă, călăuzindu-i timp de 10 zile prin Veneția, orașul său de suflet.

Veneția 22 08 1929

S-a consumat atunci, ca și la *Universitatea Populară*, o perioadă densă, în care unicitatea și eternitatea s-au împletit fericit. N-a rămas neadmirat nici un muzeu, nici o catedrală, nici o stradă cu o arhitectură deosebită, pentru că Veneția însăși este un oraș-muzeu. A fost de neuitat și vizita la un

prieten al Profesorului, a cărui locuință, invadată de turiștii români, a devenit neîncăpătoare, deși era un palat. Nu putea să lipsească nici popasul la Casa Romena.

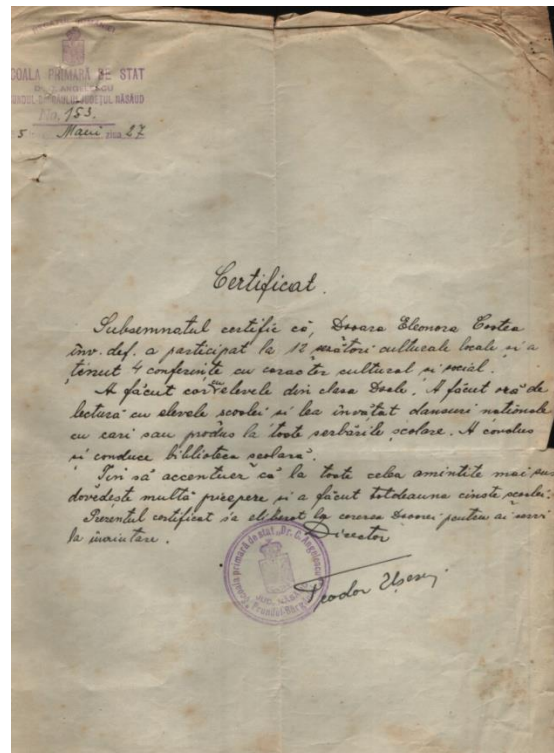
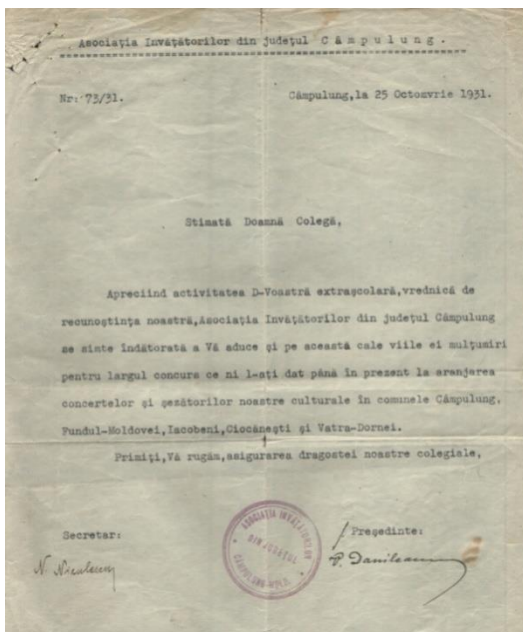
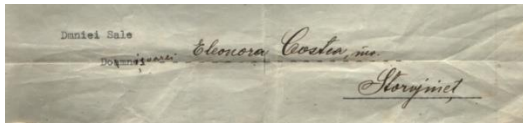
Oriunde se afla, grupul părea destul de bizar, cu statura olimpică a

Profesorului în centru, înconjurat de ceilalți, care lăsaus impresia unor miniaturi, grăbite să țină pasul cu el. Pe străzi, se mai adăugau câțiva pierde-vară ai locului care îi urmăreau de la distanță, strigând entuziasmați de aspectul tinerelor îmbrăcate în costume românești: *belle ragazze!*

San Giorgio 27 08 1929

La Veneția, ca și la Văleni, totul părea că vine din orizontul celor netrecătoare, având valoarea unor clipe cât eternitatea, dar și o consistență care să facă întâmplările mai reale decât însăși realitatea. Călătoria aceasta a fost, cu siguranță, cel mai potrivit happy-end pentru o poveste care aprinde imaginația, povestea unei tinere învățătoare care s-a îmbogățit în chip plăcut și neașteptat cu o înțelepciune revărsată apoi, ca o investiție în alb asupra generațiilor pe care le-a călăuzit. A deschis minți, a deschis inimi, asumându-și curajos apostolatul presupus de profesia de dascăl.

Bibliografie

Nicolae Iorga, *Tinerii bucovineni și cursurile de vară din România în "Neamul românesc, III, 1908, nr. 89, p.1257*

apud Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga*, Ed.Tineretului, p. 266

3. *Calendarul Ligii Culturale, 1922, p.64*

N.Iorga *Scrisori către românii din America, Cleveland, 1924, p.42*

Maria HOLBURĂ, 80 de ani de la dictatul de la Viena

Data de 30 august 2019 ne-a amintit că, în urmă cu 80 de ani, o parte însemnată din corpul Transilvaniei a fost ruptă, cu brutalitate, peste voința românilor și atașată altei țări, odată cu răpirea libertății fiind răpite multe vieți nevinovate, ale conaționalilor noștri.

IPS Arhiepiscop și mitropolit Andrei al Clujului, Maramureșului și Sălajului a oficiat, la Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, duminică, 30 august 2019, un parastas în memoria tuturor celor căzuți în vârtoarea evenimentelor din 1940,

urmat de o scurtă evocare.

În 10 septembrie anul curent a avut loc, la „Catedrala ortodoxă a moșilor” din Huedin,

comemorarea celor 40 de ani de la asasinarea fostului protopop Aurel Munteanu, prins de Horthyști, în 10 septembrie 1940 împreună cu Ticu diacul, în timp ce mergeau la o înmormântare, a fost maltratat și batjocorit, apoi omorât în groaznice chinuri, după ce i-au vârât pe gât un baston. L-au aruncat apoi într-o

grupă cu gunoaie de unde a putut fi luat de familie și înmormântat creștinește abia după câteva luni. A fost prevenit să se ascundă dar a refuzat, știind u-se nevinovat. Șirul martirilor din acea perioadă începe cu un preot și se termină cu un altul, la fel de mare patriot. poate nu întâmplător, pentru că cei doi erau și rude, prin alianță. Lucreția Munteanu, născută Pop, soția protopopului, era sora lui Ioan Pop, preotul din Bălan (Sălaj), tatăl lui Augustin Pop, parohul din Mijlocenii Bârgăului, împușcat în 10 octombrie 1944, la Prund, supraviețuitor prin minune dumnezeiască. Semnificația este profundă, pentru poporul român: prin moarte la viață. Bunul Dumnezeu să-i odihnească în curțile raiului pe toți cei căzuți atunci, să le dea răsplătire și veșnică pomenire!

Ioan CORDOVAN: *Conferința de la Yalta a consfințit împărțirea lumii în sfere de influență*

Încă din iulie 1944, Roosevelt a propus o conferință la nivel înalt, propunându-se ca loc de întâlnire Salonicul, insula Cipru, Constantinopolul sau Scoția. După opt luni de tratative, Roosevelt și Churchill au acceptat ca această conferință să se țină pe pământul Uniunii Sovietice și din cele două localități propuse, Odessa și Yalta, a fost aleasă aceasta din urmă. Conferința de la Yalta a fost numită și „Conferința din Crimeea” care s-a ținut în luna februarie 1945.

La Yalta se deplasa un președinte al Statelor Unite care nu se mai afla în deplinătatea forțelor sale fizice și psihice. De altfel, el avea să moară la două luni după întâlnirea de la Yalta.

Roosevelt a fost însoțit de un alt invalid, Harry Hopkins, un condamnat la moarte din cauza cancerului de la stomac, și de Alger Hiss, consilier prezidențial, membru al partidului comunist american, deci omul lui Stalin.

Cât timp a traversat Atlanticul, președintele nu a avut nici dorința dar nici puterea de a consulta materialele pregătite de experții săi. Și-a petrecut timpul cu aranjatul timbrelor în clasoare ! În timpul discuțiilor el era absent sau pur și simplu dormea. Stalin deși părea îngrijorat de starea de sănătate a lui Roosevelt, nu a cedat în acțiunea sa de a nu se deplasa în călătorii lungi și obositoare în alte ținuturi, astfel că Churchill și Roosevelt au fost nevoiți să facă această călătorie lungă și obositoare până la Yalta.

Fiecare dintre cele trei mari superputeri ale timpului au avut anumite obiective aparte fiecare:

Anglia voia să-și mențină imperiul colonial;

URSS-ul dorea să obțină mai mult teritoriu și să-și consolideze poziția în teritoriile cucerite;

SUA dorea să se asigure de participarea URSS la războiul din Pacific și să negocieze aranjamentele situației postbelice. Roosevelt mai spera la o conlucrare cu URSS în cadrul O.N.U.

După discuții îndelungate, Roosevelt a acceptat condițiile puse de Stalin. În final, cei trei mari ai lumii au ratificat înțelegerile anterioare privind divizarea Germaniei. Urma să fie formate patru zone de ocupație, una pentru fiecare din cele trei națiuni dominante, plus una pentru Franța.,

Handwritten notes and signatures:
Top: *Handwritten signature and notes*
Middle: *Handwritten signature and notes*
Bottom: *Handwritten signature and notes*

Berlinul urma să fie împărțit și el în patru sectoare, deși se afla în zona sovietică de ocupație. Cei trei au decis ca toate guvernele originale să fie reînstaurate în țările invadate și toți civilii repatriați. Despre discuțiile în detaliu se cunosc multe aspecte.

Un sigur amănunt, care trebuie cunoscut de către toți românii, este acela că, noi românii nu am dorit să trecem în sfera de influență a URSS, chiar dacă am întors armele la 23 august 1944 împotriva Germaniei Hitleriste. Față de odioasele crime hitleriste făcute prin toată Europa, rapturile teritoriale făcute țărilor mai mici subjugate, inclusiv a României, întoarcerea armelor a fost soluția cea mai viabilă care a fost plănuită din timp de către Antonescu, idee furată de regele Mihai cu ajutorul unor trădări.

La 9 octombrie 1944 Churchill și Stalin s-au întâlnit la Conferința de la Moscova. Churchill a scris pe o bucată de hârtie (unii pomenesc de un șervețel) propunerea ca sferele de influență să se împartă procentual după cum urmează: România: Uniunea Sovietică ar trebui să aibă 90 % influență, iar Marea Britanie 10 %; Grecia: uniunea Sovietică ar trebui să aibă 10% influență, iar Marea Britanie 90%; Ungaria și Iugoslavia: Uniunea Sovietică și Marea Britanie ambi 50%; Bulgaria: Uniunea sovietică cu 75% influență, iar Marea Britanie 25%

Churchill a împins hârtia spre Stalin, care a bifat și a dat-o înapoi lui Churchill. „Oare nu este cinic să dispunem în această manieră de soarta a milioane de oameni? Hai să ardem hârtia” ar fi spus Churchill.- „Nu, păstrați-o” ar fi răspuns Stalin.

A consemnat col.(r.) Ioan Cordovan

Sursă bibliografică:

Istoria Românilor de I.C. Drăgan pag. 262-263;

Wikipedia: Acordul Churchill-Stalin de procentaj.

Gheorghe TANCO²²⁰, 65 de ani de la Constituirea grupului anticomunist, condus de lt. Mărgineanu Teodor, în cazarma din Prundu Bârgăului

Col. Gheorghe Tanco, președintele Filialei Județene Bistrița-Năsăud „Colonel Liviu Rusu” a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”

În acest an se împlinesc 65 de ani de când un grup de 14 militari, din Regimentul 255 Artilerie, din Prundu Bârgăului, conduși de lt. Mărgineanu Teodor, s-au constituit într-un grup anticomunist, „în scopul de a întreprinde acțiuni violente pentru răsturnarea regimului democrat popular din țara noastră”.²²¹

Planul desfășurării acțiunii cuprindea următoarele obiective:

” - adunarea întregului comitet revoluționar în seara zilei de 17 dec. 1956, orele 21 și punerea în temă a membrilor organizației în temă, în legătură cu contrarevoluția;

adunarea șoferilor și punerea în temă;

arestarea ofițerului de serviciu pe regiment;

adunarea sergenților în unitate și punerea lor în temă cu privire la pornirea contrarevoluției

dublarea posturilor de la intrările în unitate și arestarea ofițerilor care eventual ar fi încercat să intre în unitate;

folosirea lozincilor: „Pentru revoluție”, „Noi legi”, „Afară cu rușii din țară”;

darea alarmei pe întreaga unitate, echiparea efectivelor în club, pentru a

depune jurământul de credință pentru contrarevoluție;

tăierea legăturilor telegrafice și telefonice de către o echipă de militari;

intrarea în depozitele unității pentru asigurarea echipamentului, a munițiilor și armamentului necesar;

gradarea membrilor grupului conducător cu grade de ofițer inferior și numirea lor de către inculpatul Mărgineanu Teodor, în funcții de comandă;

procurarea de băuturi și alimente contrarevoluționarilor;

pornirea la acțiune printr-o salvă de foc și prin strigăte de ură.”

Itinerariul fixat era: Prundu Bârgăului – Bistrița, eliberarea deținuților din penitenciarul Bistrița, și apoi continuarea drumului spre Sărățel la Reghin. O parte urma să continue drumul spre Târgu Mureș, Sighișoara, Or. Stalin, iar o altă parte spre Gheorgheni, Or. Stalin (n.a. Brașov), unde să aibă loc joncțiunea.”²²²

Grupul a fost deconspirat în dimineața zilei de 18 decembrie 1956. Arestarea membrilor s-a făcut de Direcția Regională a Securității Cluj și MAI Regiunea Cluj, începând cu ziua de 18 decembrie și a continuat până în ziua de 21 februarie 1957, cercetați de Procuratura Militară Cluj, judecați, în zilele de 26-28 aprilie 1957, și condamnați de Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, în baza Decretului 199/1950, prin Hotărârea Judecătorească nr. 805/29 aprilie 1957.

²²⁰

²²¹ Arhivele Militare Pitești, fond Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, inv. nr. 714.

²²² Arhivele Militare Pitești, fond Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, inv. nr. 714.

Toți cei arestați au fost reținuți la Securitatea din Cluj și Penitenciarul Cluj. După finalizarea procesului, bărbații au fost transferați în Penitenciarul Gherla și femeile în Penitenciarul Jilava, ulterior, mulți dintre ei, au trecut prin mai multe penitenciare sau colonii de muncă. Începând cu anul 1963, cei care nu și-au ispășit pedepsele, au fost eliberați prin decrete ale Consiliului de Stat al R.P.R. Ultimei au fost grațiați în anul 1965.

De ce am ales acest subiect? Simplu. Din dorința de a scoate la lumină un eveniment important din mișcarea noastră de rezistență anticomunistă, pentru faptul că a avut loc într-o unitate militară și pentru că a fost prea puțin în atenția istoricilor și cercetătorilor în domeniu.

Și când afirm că evenimentul a fost puțin cercetat, mă bazez și pe faptul că cele nouă volume ale *„Dosarului de anchetă privind pe Mărgineanu Teodor, Popescu Ioan, Neagoie Gheorghe și alți 19”*, nr. P. 001080, aflate în arhiva CNSAS, conform fișelor, nu au fost cercetate de multe persoane, unele doar de cei care se ocupă cu păstrarea lor.

Este o încercare documentată de a reconstitui, cât mai autentic, evenimentele care s-au petrecut în ultimele luni în cazarma regimentului, destinele celor arestați, condamnați și trecuți prin infernul închisorilor comuniste, precum și viața în *„libertate”* a acestora.

Încerc, să descoper destinele, suferințele și idealurile nerealizate ale familiilor celor care, atunci, au avut curajul să viseze la o Românie liberă și independentă, la o viață mai bună pentru ei și copiii lor.

Documentarea mea, începută în urmă cu doi ani, are la bază studiul arhivelor militare și ale securității, a discuțiilor cu participanți la eveniment și urmașii acestora, cu cadre militare care au făcut parte din regiment în acea perioadă și cu alte persoane care au trecut prin închisorile comuniste.

Punctul de plecare, îl reprezintă documentarea profesorului George-Vasile Rațiu, finalizată în lucrarea *„Încercarea de acțiune militară revoluționară la Prundu Bârgăului. Decembrie 1956”* apărută la Editura „Nova Didactica” în anul 2009.

În viitoarea lucrare, voi încerca să dau răspunsuri la câteva întrebări. Motivele care au stat la baza acțiunii întreprinsă de lt. Mărgineanu Teodor a fost comune cu a altor mișcări anticomuniste? Se integrează în contextul general al mișcărilor anticomuniste din România influențate de revoluția maghiară? De ce și-a propus ofițerul declanșarea acțiunii după mai bine de o lună de la reprimarea revoluției maghiare și nu în timpul acesteia? Sunt întrebări la care încerc să răspund dar și la care cititorii să încerce a răspunde.

Din documentarea mea, până acum, am constatat că acțiunea militarilor bârgăuani nu a fost una izolat în Armata română. În susținerea afirmației mele, redau câteva date dintr-un raport întocmit de Direcția Superioară Politică a Armatei, din noiembrie 1956, unde se menționează că *„cu prilejul evenimentelor petrecute în R.P. Ungară în rândurile Forțelor Armate au avut loc o serie de manifestări negative și unele chiar dușmănoase la adresa regimului democrat-popular din Ungaria”*.²²³

Conform acestui raport, au fost identificați *„664 militari și angajați civili cu asemenea manifestări negativiste și dușmănoase”*. Din aceștia sunt: 366 ofițeri, 63 erau sergenți reangajați, 124 militari în termen, iar 111 erau angajați civili.

Analizând caracterul manifestărilor din partea acestora, ele se pot clasifica astfel:

- 153 de manifestări dușmănoase deschise la adresa regimului democrat-popular din R.P. Ungară, din țara noastră și îndeosebi la adresa conducerii partidului și guvernului R.P.R., cât și la adresa Armatei sovietice și a conducerii statului sovietic;

²²³ Arhivele Militare Pitești, fond MFA, Direcția Superioară de Partid, Dosar 38/1956

- 252 de militari și angajați civili au făcut diferite aprecieri personale cu privire la evenimentele petrecute în R.P. Ungară și la aportul dat de Armata sovietică poporului maghiar pentru înfrângerea contrarevoluției, precizând în aprecierile lor posibilitatea izbucnirii și în țara noastră a unor astfel de evenimente;

- 259 de militari și angajați civili au ridicat diferite probleme cu privire la evenimentele din R.P. Ungară, care nu au avut un caracter dușmănos.

Probabil că, dacă avem în vedere conținutul planului de acțiune și numărul de persoane implicate în aplicarea acestuia, mișcarea de pe valea Bârgăului a fost cea mai importantă. Urmează ca această presupunere a mea să o pot argumente după o viitoare documentare la Arhivele Militare din Pitești.

Cu privire la acțiunea armată revoluționară întreprinsă de Lt. Mărgineanu Teodor, părerile au fost și sunt diferite, începând cu cele care neagă întrutotul încercarea de a se înlătura ocupația sovietică prin forța armelor, scăparea țăranilor de cotele împovărătoare etc., văzând în acțiunea tânărului ofițer un act dement, chiar sinucigaș, în cadrul căruia a atras câțiva militari în termen și câteva persoane din rândul săteni de pe Valea Bârgăului și, dimpotrivă, cu opinii pro Mărgineanu, de admirație, care s-a alăturat multor români care nu n-au fost lași și nu i-a caracterizat vorba de mântuială „*capul plecat sabia nu-l taie*”, ci dimpotrivă s-au ridicat și s-au opus regimului comunist instalat cu forța în România.

Pentru a mă convinge care este părerea celor de azi despre acțiunea ofițerului, am discutat cu mai multe persoane, de diferite vârste, despre acest subiect. Mulți nu știau de eveniment, alții l-au considerat un erou pentru că a avut curaj să se ridice împotriva regimului, considerând că acțiunea nu putea reuși având în vedere represiunea revoluției din Ungaria și câțiva, îndeosebi din generația ofițerului, îl consideră dement care a făcut mult rău celor pe care i-a implicat în planul său și familiilor acestora.

Neagoie Gheorghe, unul dintre cei doi condamnați la muncă silnică pe viață, în însemnările din anul 1965, după ce a fost grațiat, am găsit următoarea descriere a Lt. Mărgineanu „*român care simțea cu adevărat românește pentru România*”. Cred că este ce-a mai profundă caracterizare a lui Mărgineanu, mai ales că vine din partea unui om care, ar fi putut spune, că din cauza lui a fost de mai multe ori la un pas de moarte.

Cine sunt ei?

Lt. Teodor Mărgineanu (n.1932 - d. 1957) din Cașva, județul Mureș.

Ofițer de la data de 23 august 1955, la U.M. 03425 Prundu Bârgăului unde îndeplinea funcția de comandant de pluton. La data de 1 septembrie 1956 a fost mutat la Șimleul Silvaniei, de unde, la data de 1 noiembrie 1956 a revenit la unitatea Prundu Bârgăului.

A fost arestat la 20 decembrie 1956. În urma principalei acuzații, de „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*”, a fost condamnat la moarte.

Și-a găsit sfârșitul prin împușcare, execuția având loc în pădurea Gherla, pe data de 26 iunie 1957.

Sg. maj. Popescu Ioan (n. 1934 -) din satul Fotești, comuna Ionești, jud. Argeș, funcționar. A fost arestat la 2 februarie 1967 și condamnat la 9 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*”. Închis la Gherla, Periprava, Salcia. A fost eliberat la 25 iunie 1964.

În vârstă de 87 de ani, părintele Arhimandrit Ioanichie Popescu, este stareț al Mănăstirii Frăsinei.

Frt. Neagoie Gheorghe (n. 1934 – d. 2001), din Rusăneștii de Sus, arestat la 18 decembrie 1956 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru „*uneltire împotriva securității interne și*

externe a R.P.R.". Închis în penitenciarul Gherla, a fost trimis, dintr-o eroare, în Colonia de muncă Salcia, trecând prin Penitenciarele Jilav și Pitești. A fost eliberat la 1 august 1964.

În anul 1965 a scris în două caiete, aproximativ 70 de pagini, însemnări cu privire cele întâmplate, de la încorporare și până la eliberare din închisoare. Pentru mine, aceste însemnări reprezintă ce-l mai important document arhivistic.

Frt. Ghiță Nicolae (n. 1935 – d.?) din Găvănești, jud. Olt, arestat la 18 decembrie 1956 și condamnat la 20 ani muncă silnică pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Giurgeni. A fost eliberat la 23 iunie 1964.

Sg. Iordănescu Ilie (n. 1933 – d. ?) din Amărăști, jud. Dolj, arestat la 20 decembrie 1956 și condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia. A fost eliberat la 18 aprilie 1964.

Cap. Coșoreanu Spiridon (n. 1935 – d. 1994) din Bârca, jud. Dolj. A fost arestat la 18 decembrie 1956 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Giurgeni, Ostrov. A fost eliberat la 3 august 1964.

Cap. Rusan Constantin (n. 1935 – d. ?), din Întorsura, jud. Dolj, arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 10 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Giurgeni. A fost eliberat la 18 ianuarie 1963.

Cap. Beizadea Aurel (n.1935 – d.?) din sat Chiriacu, comuna Beiu, (azi Izvoarele) județul Giurgiu. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 9 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Giurgeni. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963

Cap. Iancu Nicolae (n. 1935 – d.?), din București, a fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 7 ani muncă silnică pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Giurgeni. A fost eliberat la 23 iunie 1964.

Cap. Pencea Paul (n. 1935 -) din Oinacu, jud. Giurgiu. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 9 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Galați, Giurgeni, Văcărești, Jilava. A fost eliberat la 13 ianuarie 1963. Locuiește în localitatea Oinacu, județul Giurgiu, în vârstă de 86 de ani.

Cap. Diaconu Gheorghe (n. 1935 – d.?) din Cepari, jud. Olt. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 10 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Giurgeni. A fost eliberat la 25 iunie 1964

Frt. Dinuț Ioan (n. 1935 - d.?), din Întorsura, județul Dolj. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 7 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia, Giurgeni. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963

Cap. Alexe Gheorghe (n. 1934 – d. 1965) din Cepari, jud. Olt. Arestat la 28 ianuarie 1957 și condamnat la 10 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia. A fost eliberat la 20 ianuarie 1963.

Frt. Mitache Achim (n. 1936 – d. 1959) din Robănești, jud Dolj, a fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 5 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Salcia, Galați. A murit, la 26 decembrie 1959, în Spitalul din Galați. Nu se cunoaște cauza medicală. A fost adus de la Salcia, probabil, fiind grav în urma unor bătăi.

Cap. Ene Tudor (n. 1935 – d. 2001) din comuna Căciulați, jud Ilfov. A fost arestat la 21 februarie 1957 și condamnat la 5 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*". Închis la Gherla, Periprava, Salcia. A fost eliberat la 19 februarie 1962.

Pop Floarea (n. 1916 – d. 1983) din Prundu Bârgăului, casnică, a fost arestată la 25 ianuarie 1957 fiind acuzată de „*nedenunțare*”. A fost condamnată la 1 an închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Cluj, Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 24 ianuarie 1958.

Gîță Nicolae (n. 1905- d.1989), țăran din Prundul Bârgăului, arestat la 21 ianuarie 1957, fiind acuzat de „*nedenunțare*”. A fost condamnat la 1 an închisoare corecțională. A fost eliberat în ianuarie 1958.

Bălan Cornelia (n. 1925 – d. 2001) din Susenii Bârgăului, casnică, arestată la 25 ianuarie 1957, fiind acuzată de „*nedenunțare*” a primit o condamnare de 1 an închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Cluj, Jilava și Miercurea Ciuc. Eliberată la 24 ianuarie 1958.

Bozga Maria (n. 1925 - d. 1996) din Josenii Bârgăului, a fost arestată în 25 ianuarie 1957. A fost acuzată și condamnată la 1 an închisoare corecțională , pentru „*nedenunțare*”. A trecut prin penitenciarele Cluj, Jilava și Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 24 ianuarie 1958.

Holbură Maria (n. 1909 – d.) din Bistrița Bârgăului, a fost arestată la 25 ianuarie 1957. A fost acuzată de „*nedenunțare*” și condamnată la condamnata la 1 an închisoare corecțională. După ce a trecut prin penitenciarele Cluj, Jilava și Miercurea Ciuc, a fost eliberată la 24 ianuarie 1958.

Hodoș Mariana (n. 1906 – d. 1965) din București, învățătoare în Tiha Bârgăului. A fost arestată la 22 decembrie 1956 și condamnată la 10 ani temniță grea pentru „*uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R.*”. Închisă la Cluj, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. Eliberată la 15 aprilie 1964.

Pavelean Pantelimon (n. 1903 – d. ?) din Josenii Bârgăului. A fost arestat la 25 ianuarie 1957 pentru „*nedenunțare*”. A fost „*achitat de orice penalitate*”. A fost închis în Penitenciarul Cluj.

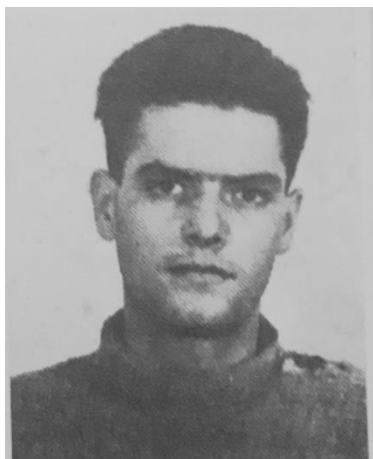
A fost arestat și Ene Dumitru (n. 1935 - d. ?) din Scărișoara, jud. Giurgiu, în ziua de 28 ianuarie 1957, în locul lui Ene Tudor. A fost eliberat la 23 februarie 1957 și reținut Ene Tudor.

Acești tineri militari, uniți în jurul lui Mărgineanu, reprezintă tineri idealiști, care a avut curajul de a se opune invadatorilor și, devenind victima lor, îl putem privi drept martiri, nu numai al cauzei românești, ci și al rezistenței umane în fata "*ciumelor*" ideologice. E adevărat ca acest portret este obținut din punctul de vedere al anchetatorilor, din acte oficiale: planul de acțiune, actele anchetei și ale procesului etc.

„*Jurământul*” lui Mărgineanu Teodor, „*cules*” de anchetatori, document impresionant, care se încheie cu cuvintele: "*Daca voi calca sau trăda cauza revoluției, sa fiu urat de popor și să cadă toata pedeapsa aspra a poporului asupra mea*". Dar știe poporul și îl mai interesează de Mărgineanu și de atâția alți eroi anticomuniști?

Lt. Mărgineanu Teodor

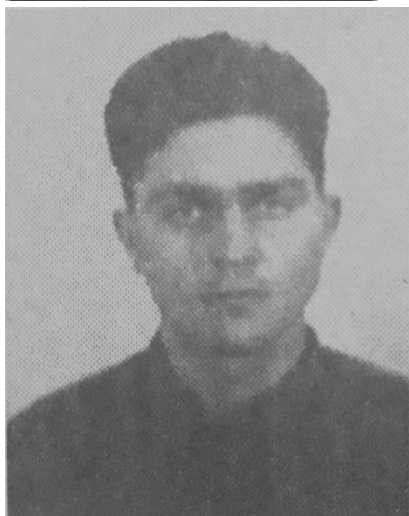

Coșoreanu Spiridon

Diaconu Gheorghe

Dinuț Ioan

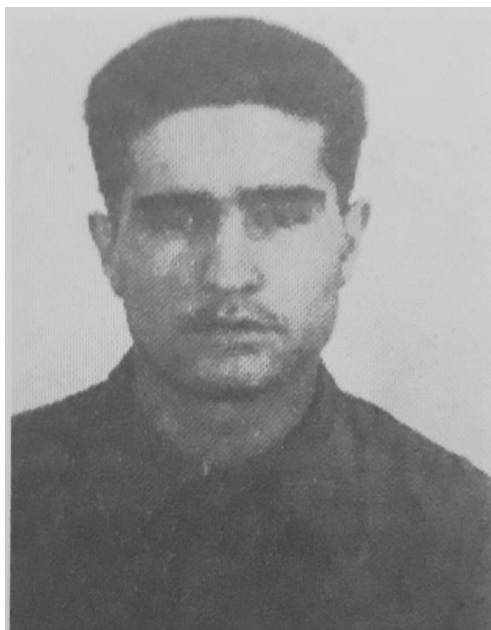
Ghiță Nicolae

Iancu Nicolae

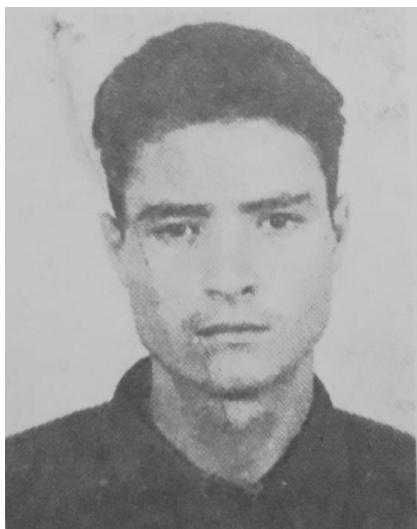
Iordănescu Ilie

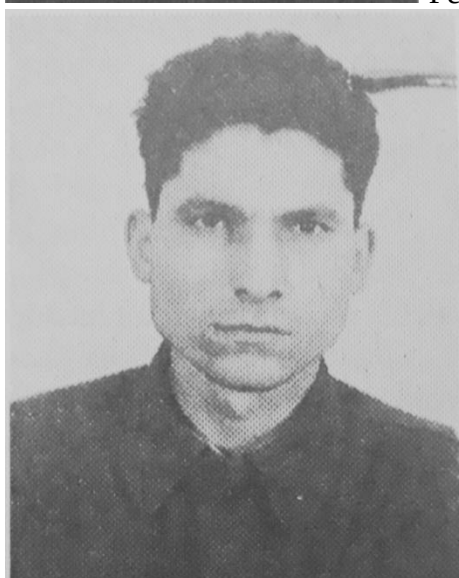
Neagoie Gheorghe

Mitrache Achim

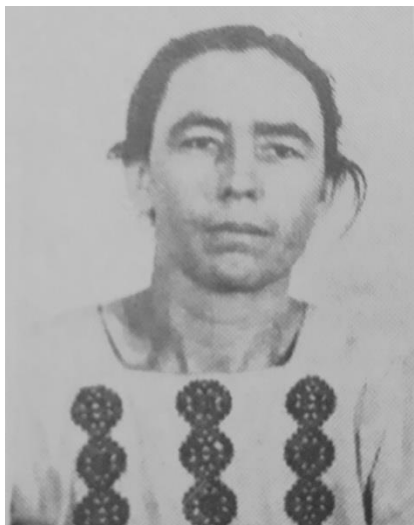
Pencea Paul

Rusan Constantin

Bălan Cornelia

Bozga Maria

Hodoș Mariana

Holbură Maria

BISERICA

Slujbe devenite istorie religioasă în Ținutul Bârgaielor Rugăciune la Iliuța Bozghii, cu mitropolitul Andrei

Răsunsetul, Miercuri, 06/26/2013

Credincioșii din Iliuța Bozghii, din Protopopiatul Bistrița, și-au serbat hramul bisericii. În mijlocul lor a fost prezent Mitropolitul Clujului, IPS Andrei, care a oficiat Sfânta Liturghie, în fruntea un sobor de peste 15 preoți și diaconi, din care a făcut parte și părintele protopop de Bistrița, Alexandru Vidican. Slujba a început la altarul de vară, amplasat lângă biserica ce poartă hramul „Pogorârea Sfântului Duh”. La slujbă au fost prezenți sute de credincioși din localitățile de pe Valea Bârgăului și Valea Someșului, cărora Parintele Mitropolit le-a vorbit despre darurile Sfântului Duh în viața noastră și datoria de a avea grijă de creația lui Dumnezeu.

Piatra de temelie a bisericii din Iliuța Bozghii a fost pusă în 25 octombrie 2005 de P.S. Vasile Someșanul, fiind sfințită pe 10 august 2008. Încă din primul an de pastorație, 2005, părintele Liviu Adrian Tomoroga, care slujește și în filia Iliuța Bozghii, a reușit să electrifice biserica din Ciosa, dar și casa parohială.

La slujbă alături de comunitatea locală au fost prezenți președintele Consiliului Județean- Emil Radu Moldovan, prefectul Ioan Țintean, deputatul Stelian Dolha, primarii de pe Valea Bârgăului.

*Mii de credincioși, la Prundu Bârgăului, la întâlnirea cu
Trei Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe.
Crucea Arhiepiscopală, pentru preoții
Vasile Turc și Ioan Jauca*

Răsunetul, Duminică, 12/03/2017

sursa Radio Renașterea

Mii de credincioși au participat duminică, la Prundu Bârgăului, la Sfânta Liturghie, oficiată de trei ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia hramului locașului de cult, „Sfântul Ierarh Nicolae”. Slujba a fost săvârșită de Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului, Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, alături de Preasfințitul Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor și Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei. Ierarhii au fost așteptați

dimineata, la intrarea în localitate, de o caleașcă și călăreți, care i-a adus până în fața bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae”. Aici au fost întâmpinați de un sobor de preoți, în frunte cu părintele protopop de Bistrița, Alexandru Vidican, de autorități locale și județene și de credincioși îmbrăcați în costume populare.

Dupa primirea oficială, înconjuțați de un sobor impresionant de preoți, ierarhii au săvârșit Sfânta Liturghie. Cuvântul de învățătură a fost rostit de Preasfințitul Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor. Pornind de la pericopa evanghelică citită astăzi, în Duminica a 31-a după Rusalii, a vindecării orbului din Ierihon, ierarhul i-a îndemnat pe credincioși să fie stăruitori în credință și în cele plăcute lui Dumnezeu.

La rândul său, Mitropolitul Clujului, a vorbit despre ocrotitorul bisericii din Prundu Bârgăului, „Sfântul Nicolae” și a evidențiat virtutea dărniceiei, virtute care ar trebui să-i caracterizeze pe toți creștinii.

Și Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, a rostit un scurt cuvânt de învățătură, în care vorbit despre credința puternică a locuitorilor din această zonă și a apreciat dragostea lor pentru biserică și neam.

La finalul Sfintei Liturghii, preotul paroh Vasile Turc le-a mulțumit ierarhilor pentru prezență. De asemenea, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei le-a oferit celor doi preoți slujitori ai bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae” din Prundu Bârgăului, părintele Vasile Turc și Ioan Jauca, distincția „Crucea Arhiepiscopală”, pentru misiunea pastorală pe care o desfășoară aici de mai bine de 30 de ani.

Totodată, Mitropolitul Clujului a oferit o diplomă de aleasă cinstire, generalului de brigadă Virgil Ovidiu Pop, comandantul Diviziei 4 Infanterie „Gemina”, originar din Prundu Bârgăului.

"Zi cu mare încărcătură religioasă la Prundu Bîrgăului! Am avut bucuria ca la invitația bunului meu prieten, primarul comunei Prundu Bîrgăului, domnul Doru Crișan, să particip la Liturghia Arhierescă oficiată de ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și alți doi invitați speciali: Preasfințitul Părinte Gurie, Episcop al Devei și Hunedoarei și Preasfințitul Părinte Ignatie, Episcop al Hușilor. Împreună cu sute de credincioși am avut bucuria să îi mulțumim Bunului Dumnezeu pentru binecuvântările primite de județul nostru și ne-am rugat împreună pentru pace între oameni și pentru înțelepciune! Bunul Dumnezeu să ne dea tuturor o duminică binecuvântată, sănătate și bucurii alături de cei dragi" a spus după eveniment președintele Consiliului Județean, Radu Moldovan, prezent la biserică alături de prefectul Ovidiu Frenț și de primarul Doru Crișan.

Biserica din Prundu-Bîrgăului cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae” a fost construită în anul 1837, prin contribuția credincioșilor și cu ajutorul „fondurilor grănicerești”. Locașul de cult a fost ridicat după modelul unei biserici din Viena. Altarul este îndreptat spre nord-est, nu spre răsărit, cum sunt făcute bisericile ortodoxe. Biserica se află în imediata vecinătate a DN 17, care leagă Transilvania de Moldova.

*Episcopul-vicar Benedict Bistrițeanul, în mijlocul
comunității din Prundu Bîrgăului.
Parohul Florin Celsie, iconom. Maria Vrăsmaș, Ordinul
Sf. Ierarh Pahomie de la Gledin*

Răsunetul, Luni, 12/14/2020

În Duminica a 28-a după Rusalii (a Sfinților Strămoși – Pilda celor poftiți la cină), Preasfințitul Părinte Benedict Bistrițeanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, a vizitat comunitatea ortodoxă din Prundu Bîrgăului. A devenit o tradiție ca, în prima duminică după sărbătoarea Sfântului Nicolae, comunitatea parohială să-și serbeze hramul.

De la ora 10:00, în biserica ocrotită de Sfântul Ierarh Nicolae, Preasfințitul Benedict

Bistrițeanul a oficiat Sfânta Liturghie, în sobor restrâns de clerici.

Din sobor au făcut parte protopopul de Bistrița, Alexandru Vidican, secretarul de cabinet al ierarhului, diaconul Sergiu-Iustin Pop, preoții parohi Vasile Turc și Florin Celsie, precum și alți preoți din împrejurimi.

După citirea pericopei evanghelice, Părintele Episcop-vicar Benedict a rostit un cuvânt de învățătură și i-a îndemnat pe credincioși să ia parte la slujbele bisericii.

„La biserică trebuie să mergem cu smerenie și să ne bucurăm de cina pe care, cu atâta dragoste, ne-o oferă Dumnezeu.”

Pentru întreaga activitate pastorală și administrativă, din încredințarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, Preasfințitul Benedict Bistrițeanul l-a ridicat la rangul de iconom, cu dreptul de a purta brâul roșu, pe parohul Florin Celsie, iar doamnei Maria Vrășmaș, dirijoarea Corului parohial, i-a acordat Ordinul „Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin”. De asemenea, alți binefăcători au primit diplome de aleasă cinstire.

La final, Preasfinția Sa a săvârșit slujba Parastasului pentru toți preoții parohiei care au trecut la Domnul, printre care se numără și preotul Ioan Jauca, care a păstorit comunitatea din Prundu Bârgăului timp de patru decenii, în perioada 1979-2019. Acesta a trecut la Domnul la data de 17 noiembrie 2020.

Slujba a fost oficiată în prezența credincioșilor, cu respectarea îndrumărilor bisericești și măsurilor igienico-sanitare impuse de autorități în perioada stării de alertă.

Tot astăzi, ierarhul a oficiat slujba sfeștaniei la casă parohială a Parohiei Prundu Bârgăului I, care, în ultimul an, a beneficiat de ample lucrări de renovare și înfrumusețare.

Scurt istoric

Biserica din Prundu Bârgăului, cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, a fost construită în anul 1837, prin contribuția credincioșilor și cu ajutorul „fondurilor grănicerești”, după mărturisirile credincioșilor, precum și după înscripția care se găsește pe fațada bisericii, unde se menționează scurt: „construită în 1837, renovată în 1879, zugrăvită în exterior în 1973”. Lăcașul de cult a fost ridicat după modelul unei biserici din Viena.

Din anul 1957, la Prundu Bârgăului există două parohii. În prezent, biserica este deservită de preoții parohi: Florin Celsie (Parohia I) și Vasile Turc (Parohia II).

Autor: Darius Echim / Mitropolia Clujului

BISERICA SUB PANDEMIE

Credincioșii și-au spus pentru prima dată, la Biserică, Hristos a Înviat !

(Video) După săptămâni în care a fost interzis, ploaia nu i-a oprit pe oameni să meargă la biserică. Jandarmii s-au asigurat că respectă regulile: masca de protecție și distanțarea

Menuț MAXIMINIAN, Răsunetul, Dum, 05/17/2020

După săptămâni în care a fost interzisă, în stare de urgență, participarea la Liturghie, chiar și la Înviere și la slujbele de Paști, ploaia nu i-a oprit, azi, pe oameni să meargă la biserică. La sate sau la orașe, oamenii și-au spus pentru prima dată la Biserică Hristos a Înviat ! Și-au plecat genunchii și s-au rugat pentru țară și pentru cei dragi. Le era dor de întâlnirea cu Hristos, de biserică. Așa cum spunea pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană: "Casele noastre nu sunt biserici. Greșeală totală în astfel de exprimare, indiferent din partea cui vine. Eu nu am fost de acord cu așa ceva. Casele noastre pot fi case de rugăciune, pot fi case de comuniune spirituală, dar în nici într-un caz biserică, pentru că biserică este doar acolo unde se celebrează euharistia, adică liturghia, unde Hristos cel jertfit era mereu actualizat pe altar. Să nu ne obișnuim cu ideea, pentru că aici este pericolul mare de care eu mă tem, vizavi de ceea ce spuneam înainte de precedent, să nu ne obișnuim cu ideea, să nu cochetăm cu ea, că iată, ce bine

este, casele noastre sunt biserici, stăm acasă, ne uităm la liturghie, ascultăm radioul, stăm pe fotoliu, mai bem o cafea, ne mai uităm unde a ajuns liturghia. Atenție mare la acest lucru, iubii creștini. Să mergem în biserici și să înțelegem că în viața noastră biserica locul și biserica este aceea în care este celebrată jertfa euharistică a Mântuitorului Hristos și nu în casele noastre. Să nu ne obișnuim cu ideea și să nu rămâneți acasă spunând că e mai comod acasă decât să mergem la biserică". Și credincioșii au ascultat. Am văzut lacrimi pe ochii bunicilor noastre, care și-au împreunat mâinile și au mulțumit Domnului pentru această zi. Oamenii au fost foarte cuminți, au respectat măsurile, s-au rugat și apoi s-au îndreptat cu sufletul plin de bucurie spre casele lor. Și jandarmii Detașamentului 1 Mobil Bistrița au fost la datorie, asigurând măsurile de ordine publică pentru siguranța cetățenilor, la bisericile din Bistrița. Și ei sunt credincioși, s-au rugat în același timp cu oamenii și și-au făcut cruce.

Conform noilor reglementări, acestea pot fi ascultate afară, iar cei care doresc să participe la acestea trebuie să poarte mască de protecție. De asemenea trebuie păstrată o distanță de 2 m între persoane. Aceste măsuri au fost stabilite în contextul instituirii stării de alertă, prin Hotărârea nr. 24 din 14.05.2020 a Guvernului României – Comitetul Național pentru Situații de Urgență.

*Imagini tulburătoare. Măicuțele de la Piatra Fântânelor, cu măști, la Sfințirea pâinii și a vinului (a nafurei).
Primarul Vasile Șut: Rămânem acasă*

Răsunetul, Vineri, 04/17/2020 - 16:12
Primăria Tiha Bârgăului prezintă momentul sfințirii pâinii și al vinului (a nafurei) la Mănăstirea Piatra Fântânelor. "Chiar dacă mulți dintre dvs. și-ar fi dorit să ajungă în aceste zile la biserică pentru siguranța noastră, a tuturor, este mai bine să rămânem acasă. Încercăm, pe cât posibil să fim alături de dvs. în aceste clipe și să vă aducem imagini și vești bune. Nafura va ajunge astăzi și mâine la dvs. prin intermediul preoților și al voluntarilor" transmite primarul Vasile Șut. Sărbători binecuvântate!

BISERICA ȘI SOCIETATEA

Teodor-Marius CORNEA²²⁴, *Reînvierea Episcopiei Vadului și Feleacului, cu scaunul la Cluj**

Pr. drd. Teodor-Marius CORNEA**

După evenimentul memorabil din viața românilor de la 1 decembrie 1918, a reînviat și gândul Mitropolitului Andrei Șaguna (1808-1873) de a înființa în Transilvania mai multe centre eparhiale pentru buna organizare a Bisericii Ortodoxe, între care și una la Cluj²²⁵.

După nenumărate încercări de înființare a Episcopiei Clujului eșuate de-a lungul timpului, „acum a sosit vremea ca decisiunea principiară de la 2/20 oct. 1909 să poată fi dusă la îndeplinire. Împrejurările prielnice din toate punctele de privire, ale zilelor noastre nu numai permit, ci impun de-adreptul factorilor de conducere bisericească a nu mai întârzia nici o clipă, fiind nu atât o datorie a trecutului, cât mai ales una a prezentului și a viitorului ca la marea operă de naționalizare a Clujului să-și de-a și biserica toată contribuția de muncă și de jertfă a celor mai valoroase forțe, de cari dispune”²²⁶.

Astfel, ideea întemeierii episcopiei clujene cade pe umerii consilierului eparhial Nicolae Ivan din Sibiu, care la ședința Consistorului arhiepiscopar din 3/16 februarie 1919 ridică această problemă. Propunerea a fost dezbătută de ședința Sinodului arhiepiscopar din Sibiu din 17/30 aprilie 1919, alegându-se o comisie ce va avea misiunea de a pregăti lucrările pentru alegerea unui Consistor pentru viitoarea Episcopie din Cluj. În toamna anului 1919 resortul Cultelor și Instrucțiunii publice, a recunoscut existența Consistoriului ortodox român din Cluj, alegându-se în ședința din 25 aprilie/8 mai 1921 pe o perioadă de trei ani membrii acestuia²²⁷. După aproximativ trei luni, s-a hotărât reînființarea vechii Episcopii a Vadului, Feleacului și

²²⁴ Pr. drd. Teodor-Marius CORNEA**

²²⁵ Pr. Prof. Dr. Alexandru MORARU, *Scurt Istoric al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului*, ed. a II-a, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2006, p. 40.

²²⁶ Dr. Sebastian STANCA, *Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului 1919-1929*, Cluj, 1930, p. 27.

²²⁷ Pr. Prof. Dr. Alexandru MORARU, *Scurt Istoric al Eparhiei...*, p. 42.

Clujului²²⁸, prin Decretul Regal Nr. 3235 din 18 iulie 1921, primind titulatura de Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința în Cluj²²⁹, fiind publicată în Monitorul Oficial²³⁰. Pe baza acestui decret, Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan (1920-1955), a convocat la 15/28 septembrie 1921 Sinodul eparhial pentru alegerea de episcop la Cluj, înfăptuită în persoana arhimandritului Nicolae Ivan²³¹.

Primul episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului a fost Episcopul Nicolae Ivan. Acesta s-a născut la 17 mai 1855 în comuna Aciliu, Județul Sibiu, din părinții Ioan și Maria²³². Sibian de origine, părintele Nicolae nu a fost un vlădic oarecare, nici nu a pornit în viață ca unul care-și dorea scaunul vlădiciei. Localitatea de baștină, Aciliu, ne amintește de Popa Ioan din Aciliu, fervent luptător pentru drepturile românilor și contestatar al dezbinării religioase a transilvănenilor din secolele XVIII-XIX²³³. A frecventat cursurile primare în localitatea Aciliu (1861-1865)²³⁴ și Liceul de Stat din Sibiu în 28 iunie 1874²³⁵, continuând cu studiile teologice la Seminarul Andreian al arhidiecezei ortodoxe române din Transilvania în decursul anilor (1874-1877) având calificativul „foarte bine”²³⁶. După absolvirea școlii în anul 1877 este numit învățător în Săliștea Sibiului unde a funcționat până în anul 1884. În anul 1880, în luna februarie se căsătorește cu Maria Jech, iar pe 26 octombrie este hirotonit diacon de către Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Miron Romanul (1828-1298), pentru trebuințele Arhiepiscopiei Sibiului. În anul următor 1881 i se naște unica fiică Veturia-Maria, dar această bucurie avea să se transforme în tristețe, pentru că peste doar nouă zile, avea să plece spre cele veșnice soția Maria²³⁷, iar prunca i-a fost, așa cum el avea să relateze, stâlp de sprijin: „de n-aș fi avut această copilă, Dumnezeu știe ce s-ar fi ales de mine. Ea m-a oțelit în puteri, dorul de a-i da ei creștere și a-i asigura viitorul, m-a împins la lucru, la crutare și la o viață cât se poate de modestă”²³⁸,

²²⁸ Chiru C. COSTESCU, Eugeniu BĂRBULESCU, *Legi, regulamente, canoane, statute, decizii, jurisprudențe*, București, 1931, p. 152.

²²⁹ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, *Oficiul de casă al Consistorului diecezan Nr. 2758/921, Actele alegerii de Episcop și dosarul Episcopului Nicolae Ivan. Declarația Ministerului Cultelor și Artelor, Nr. 39737 din 25.VII. 1921, fila 1.*

²³⁰ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Monitorul Oficial Nr. 109 din 18 august 1921, p. 4299, fila 1.*

²³¹ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Gramata Mitropolitană Nr. 405 din 29 noiembrie 1921, fila 2.*

²³² Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Date biografice ale Episcopului Nicolae Ivan, Nr. 109 din 6 aprilie 1925, 2 file.*

²³³ Nicolae VASIU, Ioan BUNEA, *Episcopul Nicolae Ivan (1855-1936), ctitorul reînviatului Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului*, ed. a II-a, îngrijită de Pr. Iustin Tira, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2015, p. 41.

²³⁴ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Diploma Testimonium maturitatis, fila 1.*

²³⁵ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Diploma Testimonium maturitatis, fila 1.*

²³⁶ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Diploma Absolutoriu din data de 29 iunie 1877, fila 1.*

²³⁷ Pr. Prof. Dr. Alexandru MORARU, *Scurt Istoric al Eparhiei...*, p. 44.

²³⁸ Nicolae VASIU, Ioan BUNEA, *Episcopul Nicolae Ivan (1855-1936)...*, p. 42.

preocuparea fiindu-i biserica și fetița.

Datorită calităților sale intelectuale și gospodărești, la data de 11 noiembrie 1884 a fost hirotonit presbiter și catehet de către același mitropolit și numit profesor de religie la Penitenciarul din Aiud, unde vreme de șase ani (1884-1890), a desfășurat o intensă activitate umanitară și românească. Începând cu data de 1 octombrie 1890 a fost redactor responsabil la Telegraful Român din Sibiu (1890-1892) unde a apărut cu multă dârzenie interesele Bisericii și a Neamului românesc.

Trebuie să menționăm faptul că viitorul episcop clujean a avut un rol foarte important în promovarea hotărârii nr. 17/1892 a Consistoriului arhidiecezan din Sibiu cu privire la înființarea eparhiei din Cluj. La 31 octombrie 1892 a primit o altă ascultare, a fost ales protopop al Protopopiatului Alba-Iulia cu unanimitate de voturi și preot paroh la parohia centrală din același oraș. Pe lângă lucrarea duhovnicească deosebită față de enoriașii săi, protopopul Nicolae Ivan a militat pentru promovarea culturii și a unității în rândul neamului românesc. În anul 1894 este ales administrator protopopesic la Orăștie. La fel ca și în Protopopiatul Alba-Iuliei și aici a desfășurat o frumoasă activitate bisericească prin care i-a lămurit pe preoți și credincioși de importanța educației religioase și morale prin intermediul Bisericii, i-a stimulat pe învățători în munca de culturalizare a credincioșilor, a lucrat cu multă dăruire pentru susținerea școlilor confesionale ortodoxe din Transilvania, i-a conștientizat pe români de importanța apărării ființei lor naționale²³⁹.

Pentru dăruirea sa și bogata activitate național-bisericească, la 1 iunie 1897 este ales consilier economic la Arhiepiscopia Sibiului. Fiind un om al faptelor, una dintre multele sale realizări este ridicarea monumentalei catedrale mitropolitane din Sibiu, cu hramul Sfânta Treime, lăcașul reprezentând caracteristicile unei „bazilici byzantine”, fiind o copie la scală redusă a Catedralei „Hagia Sophia” din Constantinopol. O altă înfăptuire de seamă, este ridicarea Academiei Teologice „Andreene” din Sibiu.

În „perioada sibiană” a îndeplinit cu succes mai multe ascultări printre care a fost membru în Congresul Național Bisericesc al Mitropoliei Ardealului din (1888), membru al Adunării eparhiale al Arhiepiscopiei Sibiului în perioada (1888-1919), vicepreședinte al Comitetului Central al Partidului Național Român din Transilvania în (1906-1918), iar în 7/20 iulie 1919 în Sinodul extraordinar a fost ales Președinte al Consistoriului din Cluj²⁴⁰.

Trebuie neapărat să menționăm faptul că a fost unul dintre militanții pentru înfăptuirea statului național unitar român de la 1 Decembrie 1918, dar și persoana prin care se împlinește visul mult dorit al Mitropolitului Andrei Șaguna de a se întemeia o episcopie la Cluj.

Astfel, în ședința Consistoriului Arhidiecezan din Sibiu din 15 februarie 1919, a propus înființarea vechii ctitorii a lui Ștefan cel Mare cu sediul la Cluj. În urma alegerii sale ca Președinte al Consistoriului din Cluj, după o muncă asiduă de doi ani de zile (1919-1921), pe date de 22 iunie 1921 se reînființează Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului cu sediul la

²³⁹Pr. Prof. Dr. Alexandru MORARU, *Scurt Istoric al Eparhiei...*, p. 45.

²⁴⁰Pr. Prof. Dr. Alexandru MORARU, *Scurt Istoric al Eparhiei...*, p. 45

luj²⁴¹.

În viața părintelui Nicolae Ivan urmează o nouă misiune, iată că din rânduiala lui Dumnezeu la 7/19 septembrie 1919 este tuns în monahism la Mănăstirea arădeană Hodoș-Bodrog și la 8/21 septembrie, același an este hirotesit protosinghel de către Preasfințitul Părinte Papp Episcopul Aradului. Tot de acest episcop, nu după multă vreme, la 8/21 ianuarie 1920 este hirotesit arhimandrit.

În Sinodul extraordinar Eparhial prezidat de Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan al Ardealului, la data de 15-28 septembrie 1921, arhimandritul Nicolae Ivan este ales Episcop al reînviarei Episcopiei a Vadului, Feleacului și Clujului și aprobat de Majestatea Sa Regele Ferdinand I al României cu nr. 4158 din 22 octombrie 1921²⁴².

La data de 21 noiembrie 1921 a fost hirotonit întru arhiereu în Catedrala mitropolitană din Sibiu, iar două zile mai tarziu a fost decorat cu „Medalia Răsplata Muncii Clasa I pe teren bisericesc” de Regele României Majestatea Sa, Regele Ferdinand I, care pe 8 decembrie îi acordă Episcopului Nicolae Ivan Diploma de Investire ca prim episcop la Cluj²⁴³.

La data 6 decembrie de Sfântul Ierarh Nicolae este introdus în scaunul Episcopesc la Cluj, în singura biserică ortodoxă din Cluj, cea „din Deal”, care între anii 1921-1932 a avut rolul catedralei episcopale²⁴⁴, a reînviarei ctitorii a voievodului moldovean²⁴⁵ de către Preasfințitul Părinte Roman Ciorogariu al Oradiei primind și Gramata de Investire²⁴⁶. La data de 4 ianuarie 1924 a fost distins cu „Coroana României” în grad de mare Ofițer.

Nicolae Ivan trece la cele veșnice la data de 3 februarie 1936 la vârsta de 81 de ani și este înmormântat în cripta din subsolul Catedralei Arhiepiscopale din Cluj.

²⁴¹ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Monitorul Oficial* Nr. 3235 din 18 iulie 1921, p. 4299, fila 1.

²⁴² Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Date biografice ale Episcopului Nicolae Ivan*, Nr. 109 din 6 aprilie 1925, 2 file..

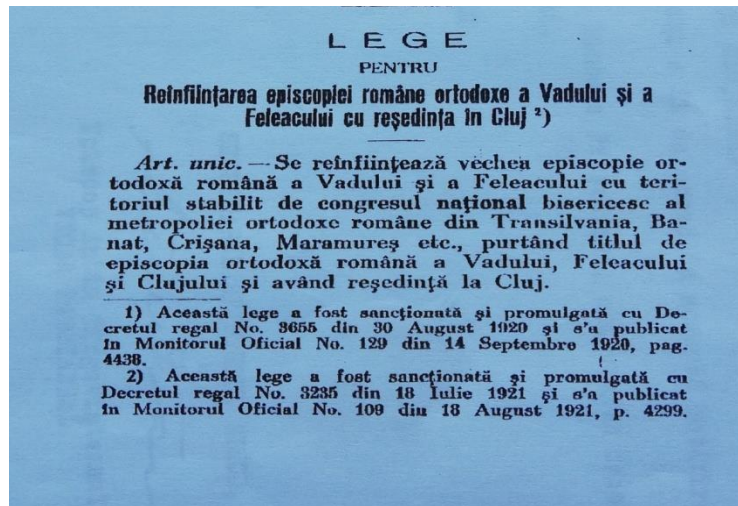
²⁴³ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Diploma de Investire acodată Episcopului Nicolae Ivan de Regele Ferdinand I, o filă*.

²⁴⁴ Nicolae VASIU, Ioan BUNEA, *Episcopul Nicolae Ivan (1855-1936)*..., p. 389.

²⁴⁵ Florea MUREȘANU, *Biserica din Deal sau vechea biserică ortodoxă română din Kolozsvár-Chuși slujitorii ei*, Editura Tipografia Națională, 1942, p. 67.

²⁴⁶ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului..., *Gramata Mitropolitană* Nr. 405 din 29 noiembrie 1921, fila 2.

LEGI, REGULAMENTE

O ctitorie „de suflet” a preotului martir Augustin Pop „Reuniunea femeilor ortodoxe-române «Sfânta Maria»” din Mijlocenii Bârgăului, 1929

”Bătrânu-i mort acum și buzele-i sunt mute
El doarme-n sânul bunului pământ
și de-ar trăi azi, cine să-i asculte
povața înțeleptului cuvânt?”
Magda Ianos, Poezii, Editura Libra,
București, 1996, p.265

Marea Unire din 1918 reprezintă un reper sigur și luminos în devenirea noastră ca neam și țară. Cei care au luptat pentru înfăptuirea ei și următorii, care au muncit pentru consolidare, au croit un drum clar pe care îndrumau marea masă a poporului, traumatizat de război, asupriri și umilințe de tot felul. Ființa națională se putea redresa și dezvolta doar prin religie, cultură și morală.

Pentru locuitorii din Mijlocenii Bârgăului, eliberați și ei din chingile Imperiului era necesară o revigorare a vieții de zi cu zi sub toate aspectele. Șansa lor a venit, după terminarea războiului și a lipsei preotului, odată cu instalarea ca paroh a tânărului Augustin Pop, sălăjan de origine, absolvent al Academiei Teologice din Sibiu. Cu forța tinereții, înțelepciunea și cunoștințele dobândite printr-un studiu solid în „școala” ctitorită de Sf. Andrei Șaguna, cu harul obținut prin hirotonie s-a angajat, cu toate forțele, împreună cu tânăra lui soție, învățătoarea Rafila, în emanciparea creștinilor din parohie.

Dintr-un Curriculum vitae (1942), adresat Oficiului Protopopesco Bistrița, cităm obiectivele avute în vedere pe plan religios-moral, pe teren cultural și economic, așa cum le-a gândit și realizat în primul an de preoție.

„Scopul pastorației preoțești în parohie este de a conduce turma cuvântătoare prin grai și fapte, conform învățăturilor Mântuitorului, să ajungem la fericirea veșnică”.

Citez în continuare:

„Pentru împodobirea serviciului divin, în anul 1927 am înființat din tineret un cor bisericesc, cultivând în ei sentimentele nobile și prin ei credincioșilor ascultători. Conduc de ideea că un neam numai atunci își poate clădi un viitor strălucit dacă la baza lui are adevărata femeie și mamă înzestrată cu calități și cultivată în direcția religios-morală, în anul 1929 am înființat societatea feminină ”Reuniunea Femeilor ortodoxe-române de plugari «Sfânta Maria»”. În cadrul acestei societăți, cu prețiosul concurs al soției mele în calitate de Prezidentă am dezvoltat o activitate intensă înglobând în cadrul ei toate ramurile de cultură religioasă și laică necesare sufletului și minții unei mame prin sărbători religioase, naționale, cuvântări, teatre, șezători, excursii etc.”

Adunarea generală de constituire a „Reuniunii Femeilor” a avut loc în 6 decembrie 1929. Preotul a citit celor prezenți statutul acestei asociații care conținea 9 pagini în care se făceau precizările necesare. Din statut se detașau, în primul rând,

„Scopul:

întărirea vieții religioase-morale a parohiei;

înzestrarea, înfrumusețarea bisericii și a cimitirului;

ajutorarea săracilor;

Sigiliul: Maica Domnului cu Iisus în brațe, jur împrejur cu numele Reuniunii, numele comunei și anul înființării.

Steagul: va fi de culoare albă de mătase cu ciucuri aurii, pe o parte va fi aplicat chipul Maicii Domnului cu Iisus în brațe, iar pe cealaltă parte va avea inscripția cu numele Reuniunii, comuna și anul înființării ei cu litere aurii brodate.”

Foto 1: Corul mixt al Reuniunii femeilor, 1934.

La sfințirea steagului a avut loc o donație prin care credincioșii își puteau immortaliza numele pe el, cumpărând așa zisele „cuie de aur”. Acestea erau un fel de pioaneze mai mari, dintr-un metal strălucitor pe care era gravat numele donatorului și care se fixau pe steag. Nu știu ce s-a mai întâmplat cu el, Pr. A.Pop l-a dus la biserică, după ce-l ținuse bine ascuns. Câteva „cuie” oxidate le-am mai găsit prin sertare. Sic transit gloria mundi. S-au păstrat și câteva Cărți de membru pe care le reproduc.

(Foto 2a, 2b, 2c)

Foto 2: Cărți de membru

„Membrii Reuniunii vor face destul datorințelor creștinești, vor cerceta regulat Sf.Biserică și se vor împărtăși cu Sf.Taine cât de des. Reuniunea va fi reprezentată cu steagul în frunte la toate procesiunile parohiale și la înmormântarea membrilor”.

Mai departe sunt precizate taxele, fondurile, condițiile necesare pentru a deveni membru, oficialii și funcționarii Reuniunii, drepturile și obligațiile lor, Adunarea generală anuală în care se dezbat și se hotărăsc, prin vot, toate acțiunile.

„Oficialii Reuniunii sunt: o prezidentă, un secretar, o controloră, trei viceprezidente, o casieră, un bibliotecar, aleși pe 3 ani și o prezidentă de onoare, aleasă pe viață”, cu toții fără nici o retribuție. Exista și un comitet de 21 de membri. Din oficiu vor fi membri în comitet prezidenta, viceprezidentele, secretarul și controlora, iar ceilalți 15 membri, adică 10 femei și 5 bărbați se vor alege de către Adunarea generală și se pot alege și dintre ceilalți membri din birou”.

„După dezbateri serioase Adunarea generală hotărăște înființarea «Reuniunii de femei», convingându-se din sfaturile părintești spuse de președintele ad-hoc Augustin Pop, paroh, pentru îndreptarea vieții religioase-morale a parohiei, care în urma războiului a lăsat mult de dorit, având și de scop înfrumusețarea locașului Dumnezeuiesc a bisericii și fapte caritative”.

În Procesul-verbal de constituire a consemnat numele a 46 de femei fondatoare dintre care au fost alese în funcții următoarele:

Prezidentă: Preoteasa Răfăla Pop, învățătoare

Viceprezidente: Paraschiva Mănarcă

Ana Sbârcea

Secretar: Augustin Pop, paroh

Casieră: Ioana Gâța

Controloră: Teodora Someșan

Bibliotecar: Toma Platon, învățător

Prezidentă de Onoare: Maria Bârsan, preoteasă văduvă

Comitetul Reuniunii, format din 10 femei și 5 bărbați era acesta:

Maria Monda, Ioana Sturzul, Toader Adreșel, Ileana Vlasa, Firoana Vlasa, Dumitru Holbură,

Ileana Sucilea, Gaftița Someșan, Petru Cocioiu, Ludovica Someșan, Firoana Holbură,

Dumitru Bondriș, Maria Cotu, Floarea Cordovan, Ilie Someșan.

O dispoziție importantă era următoarea:

„Reuniunea se pune sub jurisdicțiunea canonică și sub patronatul Episcopului ortodox-român P.S.S.Nicolae Ivan din Cluj, căruia îi compete și dreptul de inspecțiune asupra ei și întru toate se recunoaște dreptul de suprainspecțiune a statului român”.

La 10 ianuarie 1930 Statutul a fost aprobat de Consiliul Eparhial Cluj împreună cu Procesul-verbal al Adunării generale de constituire a Reuniunii:

„În cadrul Reuniunii femeilor am reorganizat corul mixt – citez iarăși din Curriculum vitae—înglobând în el toate vârstele cu aptitudini muzicale, instruindu-l în timp îndelungat Sfânta Liturghie, cântări religioase și cântece național-patriotice și populare, care cor a depășit hotarele parohiei, luând parte activă la multe și însemnate servicii religioase și culturale și naționale.”

Foto 3: Corul mixt al Reuniunii femeilor, cu steag, 1936.

De-a lungul anilor Corul din Mijloceni condus de Preotul Augustin Pop a participat la sfințiri de biserici (Cușma, Bistrița, Bistrița-Bârgăului, Sângeorz-Băi, Viile Tecii, Livezile), la sfințirea pietrei de temelie a Catedralei din Năsăud, la Conferințele preoțești din parohiile de pe Valea Bârgăului, la sfințirea Troiței martirilor din Prundul-Bârgăului și a monumentului din Rebrîșoara.

Activitatea Corului a fost îndelungată și vrednică de toată lauda. Pe lângă cele menționate mai sus, în fiecare duminică și sărbătoare, în biserica satului, se auzeau cântările Sfintei Liturghii de Gh.Dima. Coriștii erau instruiți să dea răspunsurile fără dirijor; erau atenți la preot care, din altar, le mai dădea tonul uneori.

Corul participa la Sărbătorile naționale (24 Ianuarie, 10 Mai, Ziua Eroilor, 1 Decembrie), cu spectacole complete de cântece patriotice și populare, poezii, chiar piese de teatru la școală, la Căminul cultural, cu premilitarii în Mijloceni și-n satele vecine unde erau invitați. Colindatul, la Sărbătoarea Nașterii Domnului, era un bun prilej de a-și face cunoscută activitatea pe Valea Bârgăului.

S-au păstrat câteva din aceste programe, cu datele când au avut loc (23 decembrie 1934, 14 septembrie, 15 și 22 decembrie 1935, 27 ianuarie 1937) și un carnet din 1938, de la colindat, în care e pomenită componența corului și încasările obținute, în valoare de 3.600 de lei. Sunt menționate și numele celor care au donat bani, din Mijloceni și Joseni.

Sopran:

Paraschiva Mănarca
Teodora Someșan
Ioana Budăcean
Ioana Vlasa
Elena Vrâncean
Antonia Holbură
Măriuca Gănău

Alt:

Palagica Sbârcea
Cornelia Bondriș
Ioana Trișcă
Floarea Someșan
Ileana Axente

Tenor:

Pavel Vrâncean
Liviu Vrâncean
Macavei Vrâncean
Gavril Zaharie

Bas:

Toader Mănarca
Alexandru Gănău
Vasile Cordovan
Ioan Holbură

E interesant Programul La Sfânta Cruce din 14 septembrie, 1935:

Sfântul Maslu de obște

Crucii tale – cor

Sfintei Cruci – poezie Maria Trifan

O, ce valuri – cor

Unde merg creștinii – poezie Gavril Zaharie

Rugăciunea – cor

Meditație

Fiul cel pierdut – cor

Mama lui Iisus – poezie Maria Cot

Bine ești cuvântat - cor

Spre Golgota – poezie Toma Cojoc

Înălțarea Sfintei Cruci – poezie Nazarica Cojoc

Măntuiește, Doamne – cor

Meditație

În același an, 1935, la 15 decembrie Pr. Augustin Pop consemnează, pe lângă repertoriu și latura filantropică a concertelor:

Slavă întru cei de sus – colindă

Acum ceasul – colindă

Noaptea de Crăciun – poezie

O, ce veste – colindă

Trei Crai – colindă

Îngerii și păsărica – poezie

Cât de mărit – cor

Trei păstori – colindă

Păstorii – poezie

Colo`n sus – colindă

Astăzi prorociile – colindă

„Acest program l-am predat în Prundul Bârgăului la invitarea D-lui Prim-pretor Dumitru Dan. Venitul curat Reuniunea femeilor l-a donat pentru înfometății din Basarabia (1.700 lei)”.

O încununare a muncii și dăruirii coriștilor și a dirijorului urma să aibă loc, în 1939, când au fost invitați la București să cânte, în direct, la radio. N-a fost să fie. Războiul și ocupația de către horthyști a Nordului Ardealului a împiedicat această realizare. Am găsit o notiță a preotului în care era consemnat repertoriul, minutajul pieselor corale și membrii corului din acel moment cu care ar fi plecat în Capitală:

Program pentru Radio:

Sfânt, de G.Dima	3 minute
Pe Tine Te laudăm, de A.Bena	3 minute
Spune-mi, mie Doamne, de T.Popovici	4 minute
Cât de mărit, de Bortniasky	4 minute
<u>Pauză:</u>	
Răsunetul Ardealului, de I.Vidu	5 minute
La oglindă, de T.Popovici	3 minute
Românul, de C.Porumbescu	3 minute
La Turda, de T.Popovici	3 minute
Pui de lei, de I.C.Brătianu	3 minute
Graiul neamului, de T.Cerna	<u>4 minute</u>
35 minute	

Mai erau pregătite încă șase piese, pentru orice eventualitate: Imnul Regal, Marșul lui Iancu, Deșteaptă-te Române, Imn de mărire, Rugăciune, Ochiul inimii mele.

Corul avea mai mulți membri pentru că la unele piese, era nevoie de voci divizate. Astfel:

Sopran I:	Sopran II:	
Paraschiva Mănarca	Ioana Budăcean	
Teodora Someșan	Maria Cordovan	
Nazarica Cojoc	Ioana Vlasi	
Antonia Sbârcea	Iftimia Alexă	
Maria Găvău		
Maria Lazar		
Alt:	Tenor I:	Bas I:
Palagica Sbârcea	Vasile Platon	Toma Cojoc
Ludovica Stanca	Gavril Zaharie	Dumitru Monda
Florica Platon	Nicolae Vrâncean	Vasile Cordovan
Floarea Nap	Tenor II:	Bas II:
Florica Ciotmonda	Pavel Vrâncean	Toader Mănarcă
Cornelia Bondriș	Macavei Vrâncean	Alexandru Găvău
Florica Colniță	Petru Someșan	Ioan Nap

În rapoartele trimise Protopopiatului ortodox-român Bistrița găsim o rubrică cvasi-permanentă în anii de după înființarea Reuniunii Femeilor Sf. Maria din Mijlocenii Bârgăului care se referă la ajutorarea săracilor și înfrumusețarea bisericii, care a fost renovată în 1930. În anul 1932 au fost oferite haine și alimente la 49 de săraci, în 1933 la 10 și în 1934 la 11 persoane. Bănuim că și în anii următori au fost oferite ajutoare, deși nu au mai fost menționate, pentru că rubricii de săraci i s-au adăugat văduvele și orfanii. În anul 1944 au fost menționați 87 de orfani, 66 de văduve și 5 săraci.

Banii adunați din colecte, donații, concerte, au fost adunați și depuși la Banca Centrală de Industrie și Comerț Cluj, filiala Bistrița, până la stabilizarea monetară.

Activitatea Reuniunii femeilor și a Corului a fost menționată de unele ziare ale vremii. O poză a Corului a apărut în revista „Viața ilustrată” de la Cluj, organ al Episcopiei ortodoxe-române, anul IX 1942, nr.10 Decembrie, p 42.

(Foto 4)

Foto 4: Corul mixt al Reuniunii femeilor, 1942.

În anii ocupației horthyste Pr. A. Pop și-a continuat misiunea, cu toate șicanele și impedimentele. Administrând parohia vecină, Josenii Bârgăului, a înființat și acolo un cor mixt cu 26 de persoane, în special tineri.

Cu corul din Mijloceni, pe lângă răspunsurile la Sf.Liturghie, a mers la colindat și-n satele vecine, ajungând la notarul Zombor Kalman din Susenii Bârgăului. Acesta era cel care, în 1944, a insistat ca Preotul să fie arestat și trimis la moarte!!!

Abia scăpat din ghearele morții, „prin minune dumnezeiască” a organizat o comemorare impresionantă a celor împușcați, pe nedrept, la Prundul Bârgăului. În 10 octombrie 1945 s-a sfințit Troița pe locul unde a avut loc masacrul cu un an în urmă. Sumele necesare ridicării monumentului au fost completate și cu donațiile Corului din Mijloceni care, în acest scop, a susținut concerte prin toate satele din împrejurimi.

Regimul comunist n-a mai permis existența organizațiilor religioase așa că Reuniunea femeilor a dispărut. Corul a supraviețuit încă o perioadă. Copil fiind îmi amintesc cu mult drag dăruirea și devotamentul coriștilor în biserică, uneori la Căminul Cultural (înființat tot de Pr. Augustin Pop), unde aveau loc spectacole cu piese de teatru, cântece patriotice și populare, până spre anii '60.

Îmbătrânind componenții, corul a mai cântat doar în biserică. S-au stins pe rând, modești și credincioși, așa cum au trăit. În prezent mai supraviețuiește un singur corist.

În special femeile și-au păstrat costumul de Reuniune, cu care apar în poze, pentru a pleca „dincolo” în ținută de gală. Poate s-au alăturat corului îngerilor și continuă să-L preamărească în Ceruri pe Creator. Aici le-a rămas amintirea și dragostea pentru cântări, ca moștenire celor ce au urmat.

Foto 5: Corul, în fața bisericii din Mijlocenii Bârgăului, 1974.

Aparatul fotografic a imortalizat o ultimă apariție a Corului, în fața bisericii, cu ocazia vizitei P.S. Teofil Herineanu în parohia Mijloceni, la data de 31 martie 1974. (Foto 5)

Fie-le memoria binecuvântată în veci și amintirea lor să rămână din neam în neam până Heniul sus va sta și Bistrița va curge neîntrerupt!

Cluj-Napoca, 20 martie 2020

Maria
Holbură
profesoară pensionară

Simion CRISTEA, *Parohia Susenii Bârgăului,* *în memoria anului 1969.*

Rândurile ce urmează vor să răspundă îndemnului insistent și cordial, încredințat mie de Părintele Arhiepiscop Teofil Herineanu, de a nu le uita când voi ajunge la vârsta memoriilor. Se pare că am ajuns pe prispa lor.

Eram preot la Cușma – Bistrița, unde 7 ani m-am bucurat cu enoriașii de Darurile Sfintei Liturghii și de o viață frumoasă, că oameni minunați sunt cușmenii!! Când s-a vacantat parohia Suseni, mi-a înflorit ideea ocupării ei, pentru a fi mai aproape de scumpii mei părinți.. Știam că nu am succes (fiind tânăr, eram sărac în fața cerințelor de numire: nu aveam ani de activitate, nu aveam distincții) mă gândeam doar la hârtiile Episcopiei în care o să apară cu anii și numele meu ca al unia care dorea să facă un pas mai în față. Înalțul Teofil care mă cunoștea bine era pentru mine, dar pragurile înalte ale numirii și pașii mei mărunți nu-mi asigurau sușul.

Aflând de undeva dorința mea de-a ocupa o nouă parohie, Părintele Mitropolit Nicoale Mladin (+1986), profesorul nostru de morală, care mă avea la inimă, mă sună telefonic: „Măi

Simion, tu vrei o parohie frumoasă, cum este parohia din Suseni, și nu mi-ai spus nimic, dar nu te teme, noi suntem cu tine, dacă s-ar întâmpla ceva!” De bucurie m-au cuprins emoțiile, și a doua

zi am plecat la Sibiu ca să-i mulțumesc ochi în ochi, cu petalele privirii încă umede de bucurie.

Pe cât de ușoară a fost numirea, pe atât de anevoioasă ocuparea parohiei. S-a tot vorbit pe Bârgău că „aiesta nu ne trebel!” Unii nu-mi știau nici numele, îmi ziceau „popa din Cușma.” Nu mă învinuiam cu nimic, doar atât că nu le trebuia. Am aflat că doreau un preot de la Târgu Lăpuș, pe care l-am cunoscut mai târziu: un preot foarte bun, cu vreo 9 ani mai mare decât mine. Făcea parte din preoții de vârf ai protopopiatului Lăpuș. Cine l-a recomdat susenarilor a fost bine intenționat.

Împotriva mea s-au luat multe măsuri: mai întâi s-au gândit să vină la mine, la Cușma. Cunosându-l pe Vasile Hasnăș (+2000), marele diac de la Cușma, s-au gândit să treacă pe la el. Spunându-le, după ce au fost frumos ospătați, rostul vizitei lor. Diacul le-a spus: „Noi îl cunoaștem pe părintele Cristea, nu-l mai căutați, că dacă a spus că vine, vine!” După ce au primit acest răspuns s-au întors acasă mai întârâtați. S-au gândit, atunci, să meargă acasă la părinții mei, la Joseni. Acasă era doar mama, o ființă blajină, cu chipul mereu însoțit de un zâmbet curat, care le-a spus cu multă blândețe: „Noi nu-l trimitem la Suseni...dumneavoastră mergeți la Episcopie și rugați-l pe Preasfințitul să-i anuleze actul de numire. Să-i spuneți că și noi dorim la fel. Dacă tătal meu era acasă, om blând și dumnealui, ar mai fi zis o vorbă: „Noi l-am educat să nu meargă numai acolo unde este pofțit”. Peste două zile curatorii au ajuns la Cluj. Preasfințitul Teofil i-a

primit frumos și le-a spus că numirea a făcut-o Părintele Mitropolit Nicolae Mladin de la Sibiu, care i-a fost profesor. Domnii curatori s-au liniștit, s-au întors acasă așteptând, evenimentul. Acesta n-a întârziat și a sosit peste o săptămână, într-o zi de miercuri. Părintele protopop Iacov Victor al Bistriței și preorul Nicolae Simion, de la Joseni (un preot de elită), suplinitorul parohiei, n-au fost acasă, deși erau favorabili numirii mele.

Ziua era frumoasă, în luna mai, la sapa dintâi. Autoritățile :Inspectorul de culte, al Bistriței, Preotul Traian Țifu de la Prund, un om cu aureolă în Bârgău, locțiitorul Părintelui Protopop și părintele Nicolae Cristea de la Suseni, pensionat la 82 de ani, ne așteptau. (Nu eram rudenii cu părintele pensionar, ci o pură omonimie.) Nici n-am apucat să dăm binețe, când gardul de la parohie s-a umplut de sape. Vestea sosirii noastre s-a făcut săgeată. În tot satul. Nici domnii curatori n-au apucat să vină. În curtea bisericii,

în curtea parohială și în coridorul casei parohiale era multă lume. Părintele Nicolae, pensionarul, dorea să mă susțină cu tot dinadinsul. Eu, i-am mulțumit cordial, rugându-l să nu-și păteze obrazul față de comună, trecând de partea mea.

Arătând cu deghetul de la mâna dreaptă spre cer, am zis în același duh al blândeței: ajutorul meu e de Sus!

Între timp au început să sosească și domnii curatori. Ei au venit pe rând, rostind în curte și pe coridor, cum intrau refrenul: „aiesta nu ne trebe”! Deschideau ușa, salutau cu ochii în pământ, rostind același refren : „aiesta nu ne trebe!” Eu, în reverendă, stăteam în picioare lângă geam. O emoție nu aveam, seninătatea nu mi-a dispărut de pe obraz; nici o secundă nu m-am simțit eroul principal al gravului moment. Mi s-a părut că sunt un regizor de film. Priveam scena ca și cum eu n-aș fi făcut parte din ea. Aveam în inimă doar rugăciunea: „Doamne, dă-mi înțelepciune și răbdare! „

În sala de sedință, a pătruns și un enoriaș, bun gospodar, om de vază, dar foarte nervos, cum era în ceasul acela tot satul. Avea vârsta tatălui meu. A venit la mine, ținând mâna dreaptă sus, să i-o pot vedea bine și m-a prins de piept, m-a scuturat puțin și mi-a zis cu fruntea încrețită de clocotul nervilor și cu tonul apăsător pe măsesea minții: „De ce ai venit? ce cauți la noi? să vină preotul care merge la Cușma!” Eu n-am schițat nici un gest nervos, am primit fapta cu un zâmbet dezarmant, copilăresc.

Deodată se deschide ușa și intră Părintele Florian Geomolean, Vicarul Administrativ de la Cluj, în ținută civilă, trimis de Înalțul Teofil să urmărească încrucișarea săbiilor de la Suseni. După ce Părintele Țifu l-a prezentat pe Părintele Vicar, au început vorbele oficiale. Când părintele Traian Țifu a citit actul de numire, a început un mic bruiat. Văzând situația, mi-a venit spontan ideea de a cere, foarte respectuos, dreptul la cuvânt. Am vorbit rar, oratoric, cu respirații corecte, penru ca onorata asistență să aibă timp de gândire. După formulele de adresă,

când am ajuns la curatori, m-am adresat astfel:”...și prea onorați domni curatori!” Ca la ridicarea unei baghete, toți și-au ridicat fruntea, și eu am început:

Eu am astăzi două mari bucurii, și doar o umbră de tristețe, prima bucurie: că sunt numit preot în această vestită parohie a dumneavoastră și a doua bucurie: că am ajuns să mă întâlnesc cu luminoasele fețe ale dumneavoastră domnilor curatori, care purtați destinul acestei parohii. Am și o umbră de tristețe, doar o umbră, anume: o parohie atât de măreață să se teamă de un om mărunț, precum sunt eu!

Domnilor, stați puțin să ne cunoaștem și dacă, peste un oarecare timp, la întâlnirea cu oricare dintre dumneavoastră, ca să nu-mi vedeți lumina ochiilor veți privi în grădina din dreapta sau din stânga uliței, plec singur, nu aștept să mă împingă un sat întreg! Nu voi pleca precum un cerșitor, voi cuprinde în ochi toată comuna, ca să mă pot întâlni, după ani și ani, senin, cu oricare credincios din Suseni.

Domnilor, nu mă supăr că ați trecut pe la părinții mei în ideea de a-i ruga să-mi întrerupă cărarea. Vă mulțumesc! Și eu când merg în piață pentru o pălărie nouă, pun două trei pe creștet, până mi se potrivește una. Și dumneavoastră aveți dreptul de-a alege preotul pe care îl doriți, de aceea sunt alegeri. În al doilea rând, e bine să ne cunoaștem părinții, să știm cum ne cheamă și ai cui suntem. Pomul fără rădăcini se uscă! Ia vedeți dumneavoastră bradul, de lângă fântâna din curte, ce falnic, ce măreț își înalță fruntea până deasupra casei ca o cunună împărătească, împodobind locul. Ce s-ar întâmpla dacă, ispitit de statura lui măreață, ar zice înțe-o zi: De ce îmi mai trebuie rădăcinile dacă ținuta mea arată atât de bine ? La cea mai mică ploaie rădăcinile mi se înnoaiează; pot renunța la ele. A doua zi s-ar usca bradul. Și noi suntem ceea ce suntem prin prea scumpii noștri părinți.

Am înțeles din actul citit să intru în parohie cu iscăliturile dumneavoastră. Eu vă mulțumesc pentru ele, dar am o singură iscălitură, de sus, de la Domnul Hristos. Toate iscăliturile dumneavoastră sunt unice, sunt valorose. Dacă ați iscăli pentru mine și satului nu i-ar conveni și v-ar sparge ferestrele, cum ar fi? Iscălitura mea e unică, peste care nimeni nu poate trece. Eu vă mulțumesc pentru înalta dumneavoastră bună dispoziție de-a mă ajuta!

Eu am obținut numirea la această parohie nu prin meritele mele, ci susținut de Părintele Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, care mi-a fost profesor. El și-a cunoscut bine studenții. Dacă știam cât se vor aprinde spiritele susenarilor la numirea mea, renunțam, dar acum n-o pot face deoarece aș păta, cu nevrednicia mea, înaltul Obraz al Mitropolitului. Eu pornesc pe acest drum cu Dumnezeu și cu dumneavoastră și vom vedea dacă va ține jugul ori se va rupe.

Văzându-mă cum vorbesc, Părintele Vicar s-a ridicat de la masă, a venit la mine și mi-a zis: „Simion, tu trebuie să conduci o mare cetate!”. M-a luat apoi de braț și ducându-mă la ușă, a deschis-o, iar eu, din prag, deschizând brațele, am făcut calduroasa invitație: „Iubiților. veniți în brațele celui care vă iubește! Și de veți zice: „Cum un om așa subțirel ne va putea cuprinde pe toți?” Și răspund pe loc: Unde nu ajung brațele mele cele slabe sosește dragostea Duhului Sfânt și nimeni nu rămâne necuprins. Atunci, ochii inchizitoriali s-au luminat, și ca la gestul unui dirijor, credincioșii au început ovațiile, pe limba sufletului „Mulți ani trăiască! Mulți ani trăiască! Mulți nai trăiască! inundând coridorul de cântec. Unda convertirii a cuprins și protestatarii din curte și din grădina bisericii, unindu-se ca într-o mare sărbătoare, și au început să mă îmbrățișeze. Domnii curatori, nu știau cum să-și ceară iertare. Se și tânguiau unii, zicând: „Dumneavoastră nu sunteți pentru noi, o să vă pierdem curând. Clujul n-o să vă lase aici. Cu înțelepciunea și răbdarea dumneavoastră ați dat la noi un mare examen, vă felicităm!”

Felicitându-mă și juriul, cu cele mai alese cuvinte, sa încheiat prima parte a zlei.

După masă a urmat a doua parte a programului, legată de înmormântarea bătrânului epitrop Ion Flămând, la 89 de ani, om de seamă cu o familie frumoasă de 8 copii, toți gospodari de frunte în sat. Străbunicul epitropului, un om credincios și foarte înstărit, a donat parohiei o frumoasă grădină, în mijlocul satului, care a devenit cimitirul comunei, întreținut ca la oraș. Înaltul Teofil s-a tot îngrijit de mine iar la înmormântare a decis să vorbesc numai eu, dacă ar fi mai mulți preoți. Adormitul, fiind foarte cunoscut în tot Bârgăul, au fost invitați toți preoții de pe Valea noastră. Eu am invitat trei dintre copiii adormitului, rugându-i ca ei să decidă numărul predicatorilor. Ei au ales 5 preoți. (Așa s-a trecut în procesul-verbal.).

La Sărăcuste, rugăciunea din ajunul înmormântării, am mers pe jos, 3 km., însoțit de un profesor din vecini. Apele erau limpezi ca după un ospăț de nuntă. Când să intrăm în curte, tot satul era acolo, senin, să-l vadă pe noul preot după succesul instalării. Acolo am dat și examenul liturgic, prin săvârșirea sfintei slujbe. La plecare, trei trăsuri cu cai frumoși, mă așteptau la poartă. Am luat trei foi din carnetel, am scris pe două NU și pe a treia Da; le-am așezat în pălăria unuia dintre cărași și i-am rugat să tragă. Am procedat astfel pentru a arăta că la alegerea trăsorii n-am apelat la alte criterii. Apoi le-am mulțumit pentru dragostea lor și i-am trecut în cartea amintirilor. Nu am uitat pe nici unul dintre ei.

La comandare, după ce s-a binecuvântat masa, unul dintre cei doi curatori care au fost la părinții mei, printre suspine, s-a ridicat cerând preoților dezlegare pentru un cuvânt. El a zis: „Noi am greșit la Cer și înaintea părintelui Simion Cristea, când am mers la părinții sfintiei sale să-i oprească numirea de preot în parohia noastră. Socotim că e un mare păcat a vorbi de rău pe un om pe care nu-l cunoaștem. Părinte Cristea, eu și colegul meu cu care am fost la pânții dumneavoastră, plecăm smeriți fruntea și vă cerem iertare public, pentru această mare greșală! Gestul acesta a cuprins de duioșie toată lumea. Si preoții au fost profund impresionați.

Așa s-a încheiat instalarea mea la Suseni, unde 8 ani, am avut o pastorație frumoasă și binecuvântată. Ca succesor al meu a fost Părintele Dumitru Pugna, fost coleg de facultate, un om de înaltă vocație sacerdotală, urmat de fiul Sfintiei Sale, Părintele Gabriel, încununat de harurile aceleiași înalte chemări. Cu susenarii, oameni minunați, ne-am apropiat de așa manieră, încât i-am numărat între neamurile de suflet, ca la Cușma. Pe cărarea pe care trecem, e bine să crească flori!

Menuț MAXIMINIAN: *Pr. Ioan Fontu (Interviu)*

După 46 de ani de slujire duhovnicească: Am fost mic la înălțime, potrivit la vorbă, dar un om care se ține de cuvânt, corect. Toate sunt de la Dumnezeu

Răsunetul, Marți, 09/22/2020

Am făcut un popas de suflet în grădina părintelui Ioan Fontu din Tiha Bârgăului. După mai bine de 40 de ani, după ce a botezat sute de copii, a cununat (și ca naș) sute de miri, părintele trece într-o nouă etapă a vieții, dar vorba sfintiei sale: un popă nu iese niciodată la pensie. Zilele trecute părintele a primit vizita mitropolitului Andrei, care l-a binecuvântat și i-a acordat Crucea Transilvaniei. Confesiuni și cuvinte de duh, mâine, în ziarul Rasunetul. Mulți ani, părinte, alături de doamna preoteasă Rodica, și ea alături de oameni prin meserie (asistenta medicală), fiicele Ioana Dana profesor de geografie-franceza la Cluj și Claudia Anamaria –profesor la Sorbona Paris, dar și de nepoți. Mulțumesc pentru gândurile frumoase. Și doamnei preotese pentru primirea deosebită.

Rep.: - Ce v-a îndemnat să pășiți pe acest drum al preoției? Când v-ați dat seama că vreți să deveniți preot, pentru că preoția este o binecuvântare și o chemare.
 Preot Ioan Fontu: - Am simțit această chemare prin clasa a XI-a, la o răscruce a vieții mele. Am avut de ales, să mă duc la Academia Militară sau la Teologie. Atunci m-am întâlnit cu un văr primar al tatălui meu care era colonel în statul Moldova. El m-a întrebat ce vreau să fac, spunându-mi că atunci când voi ajunge ca el vor fi alte vremuri. Mi-a spus să mă duc la Teologie, ca și unchiul și cumnatul, pentru că nu o să-mi fie rău. Din clasa a XI-a știam deja că vreau să merg la preoție, dar nu am spus la nimeni. Am făcut liceul la Năsăud, secția Matematică-fizică. În clasa a XII-a l-am avut profesor de fizică pe Mircea Login, căruia i-am spus că vreau să merg la Teologie. Mi-a spus că bine fac. Dumnezeu m-a ajutat și am reușit și am făcut Teologia între anii 1970-1974.

Rep.: - Când ați hotărât să mergeți spre Teologie, ce v-au spus părinții, ce v-a spus mama și tata? Bănuiesc că au fost foarte mândri.

Preot Ioan Fontu: - Au fost bucuroși, dar a fost foarte greu pentru că vremea aceea te susțineai singur la școală. Noi fiind o familie cu cinci copii, nu a fost deloc ușor. Tatăl meu era din Mititei, iar mama din Nimigea românească, casa părintească fiind în Nimigea. În copilărie am stat și la Nimigea, și la Lunca Ilvei, unde tatăl meu lucra la fabrică pentru a trece în rânduielile anilor 1958-1960. Abia în anul 1970 ne-am întors la Nimigea. Liceul l-am făcut din Lunca Ilvei, fapt pentru care Lunca Ilvei este pentru mine a doua casă și-mi este foarte dragă. Am fost de multe ori cu preoteasa și cu familia acolo, am și prieteni.

Rep.: - În hotărârea dumneavoastră de a merge pe drumul preoției a contat mult și ceea ce ați văzut acasă? Adică, dacă ești obișnuit de mic să mergi la biserică? Pentru generațiile actuale de părinți, cât de important este să-și ducă copiii la biserică, să fie exemplu din casă?

Preot Ioan Fontu: - Este o foarte mare binefacere pentru familia care merge la biserică. Părinții mei au mers la biserică, dar mai cu seamă au mers bunicii. Bunicul meu, Dumnezeu să-l ierte, mă lua în strănă lângă el. Îi spuneam moșul sau tânul. Familia are un rol deosebit. Apoi, în susținerea mea, cu greutățile de atunci, familia a făcut tot posibilul să pot termina facultatea.

Rep.: - Care era vorba cu care ați plecat de acasă? Mie mama îmi spunea să nu o fac de rușine.

Preot Ioan Fontu: - Corect. Mi s-a spus același lucru. Nu știu dacă ați prins balurile de sâmbătă. În fiecare sâmbătă era bal în alt sat. Împreună cu colegii din alte sate mergeam la bal. Aveam și un frate mai mic cu trei ani. Tata dădea doar din cap întrebându-ne unde mergem. Ne spunea să avem grijă să nu-l facem de rușine, să-i nu-i aducem rușine acasă. Asta era toată lecția. Altceva nu ne mai trebuia. Așa trebuia să ne comportăm să nu ducem rușinea acasă. De aici vine toată trăirea. Dar nu am avut o viață deosebită în nicio privință.

Rep.: - Cum a fost copilăria? Preot Ioan Fontu: - Pentru mine copilăria a fost cu încercări. Înainte să termin clasa a VIII-a, mi-am cumpărat ceas pe banii mei. Am lucrat la Căile Ferate Forestiere, am dat cu târnăcopul, am lucrat din greu, dar am fost bucuros că mi-am cumpărat ceas pe banii mei. Am prins vremurile grele când nu se dădea pâine decât pe cartelă. Ca și copil, nu obțineai cartela dacă nu te duceai să predai la Centrul de colectare a fructelor cel puțin 5 kg de fructe de pădure. Dacă ai predat 5 kg de zmeură aveai dreptul să cumperi o jumătate de pâine. Aveai dreptul. Dar eu eram silitor și culegeam o găleată de 10 kg, iar seara aduceam o pâine acasă. Toate aceste activități m-au călit.

Rep.: - Este o bucurie, pentru că astăzi se spune să nu punem copiii la munci, să nu facă nimic și ajunge în lume și nu se descurcă. Noi de mici am crescut cu lucru.

Preot Ioan Fontu: - Fiind și CAP, vara mă duceam și-mi ajutam bunicii. Tânul mergea mai repede, tâna făcea coleșe cu brânză, iar eu mergeam și-i duceam de mâncare bunicului. Tânul îmi spunea care a fost locul lor, care al unceșului. În anul 1990, când a venit împărțirea, eu am stat pasiv pentru că știam care a fost locul nostru. Știam. Eram mărișor când s-a făcut CAP-ul.

Rep.: - Revenind la preoție și la admiterea la facultate. După ce ați văzut că sunteți admis, cum a fost prima zi când v-ați desprins de Țara Năsăudului și ați mers spre facultate?

Preot Ioan Fontu: - Niciodată nu m-am desprins de Țara Năsăudului. Eu consider Sibiul cel mai frumos oraș din câte am văzut. Și nu pentru că acolo am făcut facultatea sau acolo m-am întâlnit cu preoteasa, ea fiind din Rusu de Sus, de lângă Beclean. Ea făcea Școala Tehnică Sanitară. Dar Dumnezeu ne-a întâlnit, ne-a potrivit și am trecut de 46 de ani de căsnicie.

Rep.: - Să vă dea Dumnezeu mulți ani înainte. Cum a fost această perioadă din facultate?

Preot Ioan Fontu: - A fost o perioadă de studenție foarte frumoasă, dar după rânduilele teologiei. Recunosc, nu am fost un student deosebit. Dar a fost bine pentru că nu am avut „bobițe”, adică restanțe. Atunci totul se plătea.

În timpul facultății, tot ca să câștig un ban de buzunar, am lucrat cu meseriașii din Nimigea ungurească, la biserici. Am câștigat bani de la noțiunea de salahor până la cea de meseriaș și am deprins meseria de zidar-zugrav la biserici. Eram asigurat cu 100 le pe zi plus mâncare. Era mult atunci. Apoi, tot în facultate, aveam câte 2-3 preoți, foști colegi, care au trecut la fără frecvență, iar eu le luam notițe. Primeam și de ei câțiva lei. Așa am mers mai departe. Profesorul de morală era de loc din Blăjeni – Ion Zăgreanu, un bărbat extraordinar, a făcut facultatea la Atena. În perioada recreației ceilalți studenți se relaxau, dar eu trebuia să-mi fac teascul de hârtii cu indigo pentru a le putea da și colegilor notițele. La noi totul se preda oral, nu erau cursuri, cursul era al profesorului. Eu luam notițele, veneau preoții colegi la sesiune, pentru că ei aveau deja parohii. Colegul și prietenul meu Biriș a venit la examen la Morală și a luat nota 9. Foarte bucuros, mă pupă, pentru că după notițele mele a luat nota 9. Am intrat și eu la examen, dar am luat doar nota 8. Deci, după aceleași cursuri, el a luat 9, iar eu 8. Și acum, de multe ori când vorbim la telefon, îmi aduce aminte că m-a depășit cu cursurile mele. Așa a fost viața, dar a fost o viață frumoasă. În anul IV mi-am luat licența în arta brâncovenească: Constantin Brâncoveanu, voievod și martir. M-a impresionat mult. Abia în anul 1974 a fost canonizat de biserica noastră. El a murit în anul 1714. Am făcut atunci un pelerinaj, decan de an a fost, Dumnezeu să-l ierte, academicianul Mircea Păcurar. Pe cheltuiala institutului am fost să vizităm mănăstirile din nordul Bucovinei. I-am cerut voie părintelui-profesor să-mi fac lucrarea de licență despre Brâncoveanu. Mi-a spus că nu se poate pentru că lista deja e plină și m-a întrebat de ce vin așa de târziu. I-am spus că atunci am avut inspirație. M-a trimis la profesorul de liturgică, care avea și secția de artă bisericească. Așa am ajuns eu licențiat în teologie.

Rep.: - După absolvirea facultății v-ați căsătorit?

Preot Ioan Fontu : - Da, în 27 iulie 1974. Nunta am avut-o la Rusu de Sus, la mireasă, iar cei din Nimigea au venit cu autobuzul. Pe atunci era greu cu parohiile. Am stat până în toamnă, când am fost chemat de Înalțul Teofil. M-am dus la el și mi-a spus să merg popă în Sărata. Eu vroiam să ajung preot în Chiraleș. Dar așa a vrut Dumnezeu să merg preot în Sărata, dar preoteasa a mai avut un an de zile la școala sanitară și de la Sibiu venea la Bistrița. Pe urmă, cu ajutorul bunului Dumnezeu ni s-a născut fata cea mare. Am stat în Sărata trei ani și opt luni. Aici am făcut lucruri frumoase, deosebite, care au rămas. Și nu doar sufletești, pentru că dacă nu-l ai pe om cu sufletul, nu poți face nici cu materia. Eram preot tânăr, de nici 23 de ani, cu un popă vechi maghiar, cu o comunitate mare de romi. Acolo mi-a dat Dumnezeu cele două fete. Am

legat Sărata cu Sărățelul. O duminică făceam slujbă la Sărata, una la Sărățel. Dimineață făcea slujbă la Sărățel, veneam și făceam vecernia la Sărata și invers. În anul 1977-1978, s-au eliberat parohiile din Simionești și Monariu, iar protopopul de atunci mi-a spus să merg și în Simionești și în Monariu, pe rând, astfel că un an de zile am făcut slujbe în toate cele patru sate. Martor îmi este popa Turcu. Am slujit cu tatăl lui care era diac, din Simionești, totul cu știrea episcopului Teofil. Dar Dumnezeu m-a ajutat. Când s-a ivit parohia Tiha, preot fiind Victor Coșbuc, nepotul poetului. A auzit de mine și într-o după-masă a venit, primăvara, după Paști. Eu eram în curtea bisericii din Sărata, lucram ceva cu oamenii. A întrebat dacă este acasă popa. Eu i-am spus că este acasă. Intrând înăuntru, în casă era doar femeia care avea grijă de copii, pentru că preoteasa era la serviciu, la Bistrița. A ieșit și ne-a întrebat dacă ne batem joc de un popă. I-am spus că nu ne batem joc, că eu sunt preotul. Mi-a spus că a venit să mă cheme preot la Tiha. Am venit la Tiha cu derogare, cu decizie de arhiereu, pentru că doar după cinci ani vechime poți intra la concurs. Am venit cu derogare la Tiha și aici ne-am stabilit. Sunt 42 de ani. Este mult și greu să-i numeri, dar am trăit bine aici. Prin felul nostru de a fi, eu și preoteasa, ea fiind asistentă medicală, ea cu cele ale trupului, eu cele ale sufletului, laolaltă, ne-am simțit bine aici, încât, la ora actuală avem cel puțin 50 de familii cununate, în afară de cei cununați de onoare. De vreo 5-6 ani, la inițiativa mea, am început să-i felicităm pe cei care au 50 de ani de căsnicie, astfel că i-am adunat și i-am cununat eu pe toți, la Nunta de Aur.

Rep.: - Cam câți copii ați botezat în toți acești ani?

Preot Ioan Fontu: - În jur de 800, dintre care 70% i-a botezat preoteasa în calitate de nașă. Așa de bine ne-am integrat. Este foarte greu să te integrezi în Bârgău. Fiind o zonă de trecere, oamenii sunt foarte reticenți.

Acum doi ani, la Centenar, când am inaugurat Monumentul, am fost onorat cu titlul de Cetățean de Onoare. M-am integrat atât de bine încât îi cunosc și pe cei vii, dar și pe cei morți. Casa parohială a fost un timp dispensar, iar preoteasa a ajutat oamenii și zi și noapte. Preoteasa : - Cu 2-3 salvări în județ era greu. Părintele era chemat noaptea la câte un copil bolnav care nu era botezat. Îl boteza de urgență, dar după ce ajungea în spital, botezat, se făcea bine. Preot Ioan Fontu: - Preoteasa a fost și moașă. La dispensar, iarna, era frig noaptea, așa că îi primeam la noi acasă. Avem copii moșiți de preteasă și asistați de mine. Asta este viața de preot.

Rep.: - Acum se spune că este mai ușor, dar trăim vremuri grele pentru că, încet-încet, ne îndepărtăm de credință. Cum vedeți vremurile pe care le trăim acum?

Preot Ioan Fontu: - Omul este supus vremurilor, cum spune cronicarul. Dar adevăratul om și adevăratul creștin trece peste vremuri. Să nu se eschiveze unul sau altul că nu a putut să-l aibă pe Dumnezeu în vremea comuniștilor, pentru că este greșit. Sau că acum se îndepărtează de Dumnezeu pentru că e prea mare lărgimea. Iarăși este greșit. Cine-l are pe Dumnezeu, îl are din copilărie și din familie, pentru că prima biserică este familia. Ați amintit de o slujbă de la Maslu. Înseamnă că ați participat. Toate sunt de la Dumnezeu. Este greu, pentru ispitele sunt mari și multe acum față de atunci. Și atunci erau ispite multe și mari, dar de altă natură. Acum, acest libertinaj îi omoară pe tinerii care nu au „pătură” bună. Fiica noastră din Paris, profesor universitar la Sorbona, ajună și postește. Ea dă rețete de post celor care vor, iar când vine acasă este simpla fată a popii. Chiar și acum, în această perioadă grea de pandemie, a venit acasă. Chiar ieri a plecat. CoVid-ul a prins-o, acasă, într-o vacanță post sesiune. A rămas acasă și, cu tehnica de acum, a predat. Relația cu Dumnezeu nu ți-o poate lua nimeni dacă o ai cu adevărat. Rep.: - Părinte, cum vedeți această situație? Este o încercare pentru noi?

Preot Ioan Fontu: - Bineînțeles. Dumnezeu ne încearcă. Sunt unii oameni, indiferent de profesie, chiar preoți sau doctori, ingineri, care nu cred că este virus și se comportă ca atare. Dar virusuri și molime au mai fost pe țară, pe popor, pe oameni, dar cu ajutorul lui Dumnezeu au trecut. În 1978, când am venit aici, am prins oameni bătrâni care și-au adus aminte de necazurile care au fost după Primul Război Mondial. Spunea un bătrân că părinții lui mergeau noaptea la Valea Stăjii, să nu știe lumea unde sunt, pentru că nu vroiau să se știe că sunt bolnavi. Oamenii erau îngropați noaptea la Valea Străjii, să nu se știe. Pe urmă, după ce a trecut pandemia, au mers și i-au dezgropat și i-au înmormântat creștinește. Povestea cu lacrimi în ochi că ruda lor nu era nici vie, nici moartă, dar dacă îl mai țineau în casă ajungeau să fie contaminați toți, așa că bolnavul a hotărât să fie îngropat. A fost dus pe Valea Străjii și îngropat, groapa fiind săpată de toți ceilalți membri ai familiei. Bolnavul plângea în groapă, iar ceilalți afară. A fost foarte greu.

Rep: - După atâția ani de preoție, cum a fost în această primăvară, când ați fost singur în biserică? A fost ceva ce nu ați mai trăit niciodată. Cum a fost pentru un preot să fie doar el în biserică și cu sfinții de pe pereți și cu Sfânta Cruce?

Preot Ioan Fontu: - Nu a fost ușor, dar eu am știut că poporul este cu mine. La Înviere, de exemplu, tot satul a ieșit din case.

Preoteasa: - Clopotele sunau, iar tot satul, din sus și din jos, a ieșit în stradă. Când am spus „Hristos a Înviat”, tot satul din partea de jos mi-a răspuns, pe urmă m-am întors și am strigat în partea cealaltă și mi-au răspuns ceilalți. A doua zi, sătenii mi-au spus că m-au auzit. Părintele era în biserică. A fost o trăire aparte, ca niciodată.

Rep.: - Dacă într-o zi ni s-ar lua credința și tradiția pe care o au românii, cu ce mai rămânem?

Preot Ioan Fontu: - Eu sunt un mare patriot. Dar, fără credință nu poți trăi. Nu mai ai libertate, pentru că Dumnezeu ne-a adus libertatea prin credință. Dacă nu avem credință, nu avem libertate. Neamul românesc a trăit prin credință, prin limbă și prin traiul românesc adevărat. Fără credință nu se poate trăi. Credința este esența.

Rep.: - Anul acesta nu vom merge cu colinda. Paștele ni l-au luat, ne vor lua și Crăciunul...

Preot Ioan Fontu: - Da, sunt perioade de încercări, cum am spus. Au existat și perioade mai mari de înecări. Pentru preoții mai vechi au fost perioade mai grele de încercări. Mi-a spus fostul preot că s-a ascuns în Ardan. El a apucat să se ascundă, dar cei care nu s-au ascuns au murit. Este o poveste interesantă cu martirii bârgăuani. L-am cunoscut pe popa Augustin. El mi-a fost duhovnic. Pentru a întări credința și respectul pentru cei care au fost atunci, eu am făcut multe pelerinaje. Asta este slăbiciunea mea. Dacă am văzut un lucru frumos, i-am dus și pe creștinii mei să-l vadă. I-am dus peste tot. I-am dus la Ierusalim, la Vatican, în Capadochia, dar i-am dus și la Râpa Robilor, la Aiud. I-am dus și la Sighet, unde a fost Maniu, i-am dus și la Auschwitz să vadă tot. Și i-am dus pe bani foarte-foarte puțini. Ba chiar i-am dus și la Deltă, dar și la Mare...

Rep.: - Ați fost și un fel de dascăl pentru ei, un fel de Domnul Trandafir....

Preot Ioan Fontu: - Dacă regret ceva, regret că nu am putut fi dascăl până la capăt, așa cum am fost preot. Nu vreau să mă laud, dar Dumnezeu ne-a învrednicit cu de toate. Am fost felicitat și am primit Crucea de inconom stavrofor de ÎPS Bartolomeu. A fost prima sfințire de la noi, de la Tiha, în calitatea de Mitropolit. Noi, tihanii, suntem co-ctitori la Nușeni. Noi am făcut o bisericuță în stil maramureșean pe care am dus-o și am pus-o pe vatra veche a satului, acolo unde a fost satul vechi, care a fost distrus de Bukow.

În pelerinajele mele, am ajuns pe muntele Sinai. Când am fost la Athos, împreună cu toată trupa noastră, am făcut în așa fel încât să închiriem un vaporeș și să ne plimbăm roată, pe lângă munte, să vadă și doamnele. Dar am fost și la Sfântul Macarie, Sfântul Antonio, la Egipt. Rep.: - În toți acești ani de preoție, mulți și binecuvântați, care a fost cea mai mare bucurie? Preot Ioan Fontu: - Pentru mine, toți acești ani au fost o mare bucurie, cum pot spune că am avut și multe încercări. Dar unde vin încercările, vin și bucuriile. Bucuriile din punct de vedere sufletesc nu se termină niciodată, dar cele materiale vin și trec. Bucurie mare a fost, de exemplu, că am făcut casa parohială de la Sărata, care există și acum; am făcut un iconostas la biserica din Sărățel cu nepotul marelui sculptor Vida Geza, pe care l-am cunoscut, cel care a făcut Careiul, Moiseiul. I-am văzut inclusiv toată colecția de cactuși. A fost un bătrânel extraordinar. În Tiha am reconstruit casa parohială, iar Înaltul a sfințit-o. Am făcut biserica, exterior și interior, cu pictură cu tot. Când a văzut-o părintele Bartolomeu s-a lăudat cu ea, spunând că este prima biserică pe care o sfințește, lăudându-mă.

Am fost mic la înălțime, potrivit la vorbă, dar sunt un om care se ține de cuvânt, corect. Mereu mi-a plăcut să fiu punctual.

Rep.: - Există o rețetă pentru viața veșnică, pentru un credincios, în aceste vremuri tulburi, de încercare. Cum ar trebui să trăim ca să ne apropiem cât de cât de drumul credinței? Preot Ioan Fontu: - Este și greu, este și ușor. Rețetă nu există. Trăirea se deprinde de la duhovnic, de la preot, din lecturile specifice, dar și din viața de zi cu zi, dar cel mai de preț lucru este nădejdea. Dacă nu nădăjduim că ajungem la mântuire, nu trăim pentru el. Să lucrăm ca și cum ar fi sfârșitul astăzi, dar ceea ce lucrăm să fie pentru veșnicie. Și, ori de câte ori cădem să ne ridicăm pentru că toți greșim, ispita este mare. Acum citesc o carte „Sfântul Sava Nevralgia”, o carte legată de Sfântul Ioan Casian, sfânt român. Acest sfânt dă lecții pentru monahi care sunt valabile și pentru noi, oamenii de rând. Ne spune că, cu nădejde, cu tăcere și cu smerenie, dacă ai credință, le duci pe toate. Iar dacă taci, va veni vremea când Dumnezeu ți le va descoperi, împlinind cuvântul lui Hristos care spune: ce auziți de la Mine la ureche veți pune pe vârful caselor. Și așa este. Cine se laudă că face, că drege și nu a făcut, acela... Cine crede că de la început a câștigat mântuirea, a câștigat cerul, acela nici pe pământ nu trăiește bine. Rep.: - Ce ar trebui să însemne, pentru fiecare dintre noi, fiecare om de la sat, pentru fiecare creștin, popa, cum spunem, preotul?

Preot Ioan Fontu: - Din păcate, acum nu prea mai sunt personalități care să aibă o valoare deosebită, să fie modele. Dar, în general, preotul este un model. Un model de viață personală, viață în familie și în societate. Mai demult era o vorbă, care pentru mine este valabilă, la fel ca pentru oricine: Fă ce zice popa, dar foarte mult contează, fă ce face popa.

Rep.: - La noi se spune: Fă ce zice popa, nu ce face popa!

Preot Ioan Fontu: - Preotul este și el om, cu necazurile lui, cu greutățile lui, depinde de starea lui, dar tot se silește.

Rep.: - Preotul acumulează toate bucuriile, toate necazurile oamenilor, tot. Preot Ioan Fontu: - Preotul nu este doar etalon, este și cel care face, în parohia lui, o situație mai bună sau mai rea, depinde de el. Dacă preotul astupă, îngroapă un păcat, dar ridică pe păcătos, face foarte rău. Dar dacă el îl astupă, îl îngroapă pe păcătos și ridică păcatul, greșește. Totul depinde și de felul de a fi al preotului, de educația lui, de trăirea lui.

Rep.: - Preotul este cel care ne aduce pacea, lumina, ne apropie de Dumnezeu. Preotul, în sat, a fost și dascăl, a fost și preot, a fost omul cel mai iubit și apreciat dintotdeauna. De aceea îi spun popa, pentru că cuvântul popă era greu, însemna ceva.

Preot Ioan Fontu: - Era și o vorbă: Mă, tu pășești ca un popă. Popa nu trebuie să fie nici grăbit, nici îngăduit. Trebuie să meargă normal.

Rep.: - Multumesc frumos, „La mulți ani cu sănătate!”, bucurii duhovnicești, bucurii în familie, să fiți fericiți. Preotul este preot câte zile i-a dat Dumnezeu pe pământ, și în ceruri.

[Menuț MAXIMINIAN](#), Vrednic este! Prof. dr.

Dorel Cosma (Interviu)

Managerul Palatului Culturii, a primit cea mai înaltă distincție a Mitropoliei Clujului de la Mitropolitul Andrei, Crucea Transilvană.

Concert Paula Seling, la Biserica de la Coroana

Răsunetul, Vin, 08/14/2020

Bucurie duhovnicească mare pentru credincioșii bistrițeni care au primit binecuvântarea ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei care a oficiat, împreună cu diaconul Claudiu Grama, protopop pr. Alexandru Vidican, pr. prof. Nicolae Feier, pr. Vasile Beni, pr. dr. Emanuel Vidican, alături de un sobor de preoți, slujba Paraclisului, la Biserica Coroana.

În cuvântul de învățătură, Mitropolitul a vorbit despre importanța rugăciunii întru biruirea morții, dând câteva pilde despre ajutorul Maicii Domnului în vreme de necazuri și dureri. „Să ne rugăm Maicii Domnului să intervină la Doctorul Cel Mare ca să înlăture această pandemie ce domnește în lume. La Maica Domnului cei bolnavi vin cu credință, încărcăți de suferință vărsând lacrimi amare să primească vindecare. Maicii Domnului îi spunem tot necazul nostru, ea fiind cea care ne ajută, ajutându-ne să ne ușurăm sufletul și să ne îndreptăm cugetul. Ea ne învață ce este credința, dragostea și pocăința. Dumnezeu ne-a îngăduit bucuria să fim împreună în această ambianță mirifică, pentru care-i dăm slavă lui Dumnezeu și-i mulțumim Maicii Domnului.

Dorim ca sărbătoarea Maicii Domnului să vă aducă bucurii”, a declarat Mitropolitul Andrei. „Înaltpreasfinția voastră, vă mulțumim că v-ați rugat împreună cu noi în această seară mirifică, la ceas de lumină lină. Este o mică Niculă în pelerinajul Înaltpreasfinției voastre. Ne

bucură și vă mulțumim de la cer până la pământ că ați poposit, în drumul spre Maica Domnului, și la bistrițenii noștri care vă așteaptă cu mult drag. Un dangăt de clopot, o veste din suflet că sunteți în mijlocul bistrițenilor a umplut o piață, cel puțin ca a Vaticanului. Atâta lume v-a așteptat și nu este puțin lucru pentru că ne iubiți și credincioșii noștri simt acest lucru și întorc iubirea Înaltpreasfinției voastre prin prezența lor. Știm că totul este prin bunăvoința oamenilor de bine și că raiul va fi plin de astfel de oameni pe care-i vedem rugându-se în tăcere. Pentru această organizare deosebită, care poate să aducă o smerenie de invidie și în rândul altor capitale de județ, propunem Înaltpreasfinției voastre pentru cel care este alături de noi în organizarea acestor evenimente, domnului prof. dr. Dorel Cosma, managerul Palatului Culturii, care a făcut posibilă și această organizare deosebită, să-i acordați cea mai înaltă distincție, Crucea Transilvană”, a declarat protopopul Alexandru Vidican.

Un cuvânt emoționant și plin de învățătură a avut prof. dr. Dorel Cosma: „Înaltpreasfinția voastră, domnule președinte al Consiliului Județean, părinte protopop, preacucernici părinți, sunt deosebit de emoționat și onorat că într-o astfel de zi importantă să primesc din mâinile Preasfinției voastre această înaltă distincție bisericească. Vreau să vă mulțumesc în numele enoriașilor bistrițeni că ne-ați binecuvântat, la Bistrița, cu un protopop harnic, implicat în viața urbei noastre. Părintele protopop Alexandru Vidican știe să fie aproape de oameni, știe să aibă încredere în ei, știe să-i primească cu drag, fiindcă, trecând mai departe, cum oare ar putea înțelege altcineva perseverența colegului, părintele profesor Nicolae Feier, cu care slujește și pe care l-a sprijinit în atingerea obiectivelor domniei sale. Suntem aici, într-un loc unde ziua noastră de azi sfântă se împletește cu istoria neamului bistrițean, aici unde s-au semnat credențialele celor care au plecat spre Alba Iulia, iar visul părintelui Nicolae Feier a prins contur în acest superb Panteon care ne stă de strajă tuturor bistrițenilor. Și nu doar atât. Privind mai în urmă puțin, în spatele nostru domină piața Casina Română, locul românismului bistrițean, locul de unde au plecat atâția înaintași cu gândul spre frumos, spre nemurire, spre dăruirea spre neamul nostru. Cercetător, poet, filozof, scriitor, părintele profesor Nicolae Feier îmbină tot ce înseamnă mai plăcut din viața duhovnicească cu modul didactic, cu învățătura. Nu trebuie să uităm că nu statul a fost cel care a înființat școala. Așa cum ne spune istoria, primii dascăli au fost preoții, biserica a fost cea care a învățat arta buchisirii, cea care ne-a învățat să privim corect, să iubim, să spunem adevărul. Alături de domniile lor, a venit părintele Vasile Beni, un preot dăruit acestei superbe profesii de ocrotire a neamului. Port cu grijă și prețuire îndemnul sale din ultima carte, care ne îndeamnă să avem timp și pentru suflet. Nu în ultimul rând, tânărul părinte Emanuel Vidican, doctor în religie, vine cu elanul tineresc, implicat în tehnologia modernă pentru a duce mai departe și a propovădui tot ce este mai frumos din religia noastră. Am dorit să fac această remarcă, Înaltpreasfinția voastră, pentru că sunt patru stâlpi ai ortodoxiei noastre bistrițene, stâlpi care ne susțin coloana credinței noastre, stâlpi spre care se îndreaptă sute-mii de oameni. În urmă cu ani de zile, aici era o biserică modestă, astăzi vorbim despre un complex și ne mândrim cu toții, toți cei care purtăm în suflet rangul de bistrițean. Aici, Biserica noastră Ortodoxă este un templu în care ne închinăm și sperăm.

Au fost zile grele și mai sunt. Îl citez pe părintele profesor Nicolae Feier care spunea zilele trecute despre un moment critic, când un grup a uitat de religie, de credință, de neam și scanda: „Vrem spitale, nu catedrale!”. Ce poate fi mai urât, fiindcă Dumnezeu ascultă glasul românului, pentru că românul este unul dintre cele mai credincioase neamuri ale pământului, și nu o spun eu, o spune președintele Academiei Române. Oare nu este cazul să ne amintim că în 1619, primul spital atestat documentar în România a fost ridicat de Biserica Ortodoxă, de mitropolitul vremii, la Suceava. Să fie oare un semn? Ne-ați dat o pildă extraordinară și ne

gândim dacă acel semn putem să-l interpretăm și noi astăzi, pentru că rămânem în credință și în speranță și singura noastră mângâiere este biserica. Într-o lume învrăjbită politic, într-o lume în care s-a abătut și acest virus satanic, cine rămâne? Credința! Venim cu drag la biserica noastră și cred că ne mai rămâne acum să ne împreunăm mâinile, să privim spre cer și să spunem: „Nu ne lăsa Măicuță pe cei care astăzi suntem aici, fiii lacrimilor Tale!”.

Pentru această distincție, care se alătură celor de Cetățean de Onoare a mai multor capitale europene, dar și a unor distincții ale unor importante biserici, dr. Dorel Cosma merită felicitat. Este membru al Academiei Româno-Australiene, Cetățean de Onoare al orașului natal, Bistrița, dar și la San Giovanni Rotondo din Italia. Aceste titluri se adaugă celor primite de-a lungul timpului, menționând aici doar Cetățean de Onoare al orașelor Năsăud, Karditza – Grecia, Voiron- Franța, Oscarul în folclor, Crucea de Malta, Medalia orașului Voiron, premiul orașului San Giovanni Rotondo, medalia „Padre Pio”, premiul orașului Sankt Petersburg, medalia Zonei Metropolitane Nimes și medalia pentru francofonie din Paris, Premiul de Excelență al municipiului Bistrița, Medalia de Aur a Ordinului de Patrimoniu a populației Galega din Spania și Portugalia, Medalia Virtutea Literară, Crucea Nordului-Scandinavia.

Bistrițeanul este și Cetățean de Onoare al orașului Karditsa din Grecia, al orașului Năsăud, deține medalia Zonei Metropolitane Nimes și medalia pentru francofonie din Paris. A urmat un concert extraordinar susținut de una dintre cele mai importante voci ale României, Paula Seling, care, prin glasul ei, a adus laude Maicii Domnului și lui Dumnezeu. Mulțime de bistrițeni s-au bucurat la acest important eveniment al anului, știut fiind faptul că doar uniți prin credință vom aduce bucurie sufletului nostru și vom face ca împreună să fim un neam ce contează și care va fi nemuritor.

Felicitări Palatului Culturii Bistrița și Protopopiatului Ortodox! Felicitări Bisericii Coroana care are patru preoți deosebiți și bistrițenilor că știu că, dincolo de toate, ruga către Dumnezeu este cea mai importantă și că, împreună, reușim, de aici din Grădina Maicii Domnului, să ducem mai departe frumusețea identității acestui popor.

IN MEMORIAM

OAMENI CARE AU FOST

Scriitorul Sever Ursa a trecut ca un „învingător” prin poarta veșniciei

Profesorul scriitor Sever Ursa (1932-2021) a trecut ca un învingător prin poarta veșniciei lăsând în urma sa realizări culturale de o mare valoare care vor dăinui peste secole și amintesc aici muzeele Rebreanu înființate alături de cărțile scrise și nenumăratele evenimente literare organizate ce nu vor putea fi uitate, mai ales prin faptul că a reușit performanța de a fi erou al filmului „Învingătorii”, realizat în anul 2009 în județul Bistrița-Năsăud de HI-FI PRODUCTION GRUP, o bine documentată cronică a unei străvechi familii, din care ilustrul profesor măierean își are originea, întemeiate, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de Dorotei Cătuna, fiu de bănățean refugiat în Ilva Mare și Ana, frumoasa bucovineancă, furată din Dorna Candreni. Născut la 1763, în anul înființării regimentului grăniceresc din Năsăud, strămoșul Dorotei Cătuna a trăit mai mult decât acesta, închizând ochii în anul 1863. Gospodăria cătunenilor s-a înfiripat într-o mirifică poiană, situată la peste 1200 m altitudine, unde cei patru feciori, ai lor și-au adus neveste din Ilva Mare, construindu-și case proprii și administrând imensa poiană. Familia cătunenilor longevivi s-a întărit și a rezistat, în aerul aspru și curat al înălțimilor, prin perseverență și luptă continuă pentru viață, timp de peste două secole, în care așezarea montană s-a mărit, actualul cătun, al celor peste zece generații, care le poartă până azi numele, fiind alcătuit din 43 de familii, între care și familia profesorului Sever Ursa, din Maieru.

Referitor la eminentul om de cultură măierean, un foarte bun prieten al fratelui meu, poetul Teo Vrăsmaș, profesor la Sângeorz Băi, toți care l-au cunoscut pe Sever Ursa au avut cele mai bune păreri și multe de învățat de la dânsul. Ziaristul Dan Popescu spunea că „Domnul Sever Ursa vine din înaltele ochiuri de lumină ale Poienii Cătunenilor. Acei cătuneni care, strânși la masă, înainte de a gusta bucatele, se ridică de pe scaune și spun „Tatăl Nostru”, mulțumind smeriți Creatorului pentru darul gătit lor. De aceea acești oameni nu mor niciodată.” Scriitorul Icu Crăciun remarcă admirabil, „Domnule profesor Sever Ursa, aveți stofă de centenar.”

Profesorul scriitor Ioan Seni scria: Norocos trebuie să fii pentru ca în viață să cunoști oameni ca Sever Ursa (1932-2021), un intelectual destoinic, un aristocrat fin al literaturii române. un astrist convins de misiunea sa patriotică în relațiile sale cu mulțimea satului. De la Domnia Sa am aflat că Maierul este o vatră de tradiții și spiritualitate românească, este leagănul copilăriei celui mai mare romancier român, Liviu Rebreanu, este satul românesc în care poate reînvia și activa ASTRA, căci EA se adresează tuturor, mai ales mulțimilor, care pot determina conștiința patriotică și națională a fiecăruia

După regretatul profesor Ion Lăpușneanu, scriitorul Sever Ursa putea fi mândru de realizările înaintșilor săi, după cum și de numele său de care se leagă înființarea celor două muzee: „Liviu Rebreanu” de la Prislop și „Cuibul visurilor” din Maieru, prezicându-i odată că, în timp, „va deveni el însuși o piesă de muzeu.” Din fericire prezicerea s-a realizat mai repede. Prin filmul „Învingătorii” imaginea sa și activitatea desfășurată la realizarea filmului vor supraviețui pandemiei și va învinge deceniile și poate chiar secolele. Dumnezeu să-l aibă în grijă!

Niculae Vrăsmaș

Publicistul George Gelu Țâra în eternitate

George Țâra, pentru apropiați Gelu, s-a născut în 3 octombrie 1952 la Prundu Bârgăului, într-o casă din centrul comunei, situată peste drum de cea în care locuia, în anii 1952-1954, în gazdă la Cornelia și Tinu Albu, menționați în „Oheanul întors” de viitorul scriitor Radu Petrescu, pe atunci profesor împreună cu soția Adela, acolo. Este fiu a lui George și Gaftița, tatăl său fiind originar din comuna Gledin, care venind în Valea Bârgăului și lucrînd ca brigadier silvic, a adus aici numele unei străvechi familii, căsătorindu-se cu Gaftița, născută Moişan, provenind și ea dintr-o veche și cunoscută familie bârgăuană de grăniceri, realizând împreună o bogată gospodărie, mult apreciată de consăteni, având și o fiică, Lucia, născută în anul 1950, care a devenit o bine cunoscută farmacistă din Bistrița, căsătorită cu Tibi Axente, fiu al unui fost primar al comunei. Pregătirea școlară a lui George a început la școala din Prundu Bârgăului, unde a urmat clasele primare, gimnaziale și liceul, iar apoi a terminat cursurile Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj.

Încă din studenție a intrat într-o intensă activitate literară, fiind redactor la revistele „Echinox” și „Napoca Universitară”, a fost membru fondator și actor cinic al grupului „Ars Amatoria”, alături de colegii lui Ioan Groșan, Lucian Perța, Radu G. Țeposu și Ioan Buduca, care au devenit și ei importanți scriitori.

Înclinarea sa, deosebită, pentru literatură, la ajutat să înceapă o intensă muncă jurnalistică iar experiența lui a crescut și a reușit să abordeze cu mult succes, diferite acțiuni culturale.

Prin repartitie, după terminarea facultății, a ajuns profesor de limba și literatura română la Școala Generală din comuna Băbăița, județul Teleorman, unde a lucrat 4 ani, aici având și câțiva dintre colegii lui de facultate, cu care făcea naveta, dar munca lui cea mai pasionată s-a realizat după retragerea sa în capitală, unde a reușit să ocupe un post de instructor cultural la Centrul Universitar București, în Complexul Cultural Sportiv Studentesc „Tei” și apoi la Casa de Cultură a Studenților „Grigore Preoteasa” din București, în perioada 1983-1990, timp în care activitatea lui a cuprins și o colaborare strânsă la revistele „Viața Studentească” și „Amfiteatru”.

După 1989 activitatea lui George Țara se amplifică, devenind acționar la Societatea de presă „Cuvântul”, unde între anii 1990-1993 este secretarul general al revistei și redactorul șef la „Cuvântul de ambe sexe”, iar după 1993 ajunge Consilier editorial la „SC Grup V SRL” București, dar și la Serviciul Marketing al firmei „Jade Express” din București, precum și corresponsent la Radio Europa liberă și BBC, unde a avut o activitate deosebită.

În 1997 a hotărât să părăsească capitala întorcându-se în zona natală, unde ocupă pentru puțin timp funcția de director la „SC COMRAAL” Bistrița, dar nu își întrerupe activitatea publicistică, devenind membru fondator și redactor șef al cotidianului „Actualitatea B-N”, patronată de firma „Paper Dragon”, a lui Alin Bălan din Susenii Bârgăului, după care este încadrat la Centrul Județean pentru Cultură și Creație Populară Bistrița, unde George Țara își desfășoară activitatea alături de un „grup de tineri excepționali”, împreună cu care realizează proiectul revistei „Zestrea”, care „a beneficiat din plin de harul preotului Nicolae Feier” (după cum subliniază George Țara în „Bârgăuani de top, o carte, incompletă, a spiritualității bârgăuane”, scrisă de Titus Wachsmann-Hogiu.)

George Țara și Nicu Vrăsmaș, despre Țara Bârgaielor și restul lumii (foto Victor Știr)

Preotul și omul de cultură Nicolae Feier susține că „Antroponimul, Țara, ar putea veni de la „Terra”. Dar și de la regionalismul bistrițean, „o țără”, adică, „puțin”. O țără de țărână ne-a

lăsat spre neuitare, căci zice poetul „Pământ avar! I-așa puțin din tine-n noi / Și-ți ceri puținul înapoi”, chiar în ziua în care s-a născut, 3 octombrie 1952 - 3 octombrie 2017, în apropierea sărbătorii Închiderii pământului, numită în vechimea romană, „Demete Terra” (...) și-a mai aprins o stea în ceruri, după ce s-a stins în suferință îndelungată aici, pe pământ, printre noi. O suferință a durerilor facerii am simțit totdeauna când îmi povestea prietenul meu, profesorul și publicistul de excepție, George Țâra, despre proiectele și realizările sale intelectuale de marcă.”

Profesorul Vasile Filip scrie că „George a fost un om pe care n-aveai cum să nu-l iubești. Un om de-o inteligență inepuizabilă și de-o cuceritoare, perpetuă (cel puțin aparent) relaxare, mereu tentat de calambur, de a lăsa să alunece lucrurile grave în registrul comic, fără stridente, însă. Un umor ce numai din imensa iubire de oameni poate izvorî, comparabil cu al lui Creangă, la însoțit până în ultimele zile de viață. Destul de târziu am înțeles că pentru el acest umor era scutul și masca unei ascunse și autentice sensibilități. Toate acestea le-a luat cu sine. Nu le-a pus, decât arareori, în pagină scrisă. Le-a dăruit mai ales celor din preajmă, cu o generozitate ce semăna, adeseori, cu risipa de sine.”

Victor Știr scria despre George Țâra că „avea un spirit critic rar, era un comentator de literatură cu un lexic specializat de critic și o intuiție a textului pentru care era respectat în rândul scriitorilor, „diagnosticul” pe care îl rostea fiind de fiecare dată argumentat. Prezentările de carte pe care le-a rostit, scrise și adunate, ar fi putut constitui una sau mai multe cărți, dar această latură a activității literare nu a constituit o prioritate pentru George Țâra. După cum ne-a transmis prietenul său dr. Gavril Țărmure, avea pregătită o carte despre Ion Creangă și opera sa, care trebuia să fie cartea vieții sale, dar nu a mai apucat să împlinească acest proiect. Rămâne, în amintirea celor care l-au cunoscut, omul bun, generos, inteligent, atât de modest și luminos.”

Activitatea lui George Țâra era foarte extinsă, mai ales în domeniul presei, fiind editorialist la „Grup Pres Transilvania”, Șef Birou Presă al PNȚCD și director al ziarului „Dreptatea”, serie nouă, redactor șef al revistei „Campus”, editată de UBB-Cluj, secretar general de redacție al revistei „Eco Terra”, sub patronajul SC. ICPE Bistrița și UBB Cluj-Napoca, continuând și colaborarea la unele reviste centrale, între care „Dilema Veche” și altele.

La Bistrița activitatea lui a continuat în cadrul societății RAAL, unde a desfășurat numeroase acțiuni culturale, între care redactarea unui album calendar, cuprinzând cele mai vechi date și imagini din istoria societății, al cărui amplasament de la Prundu Bârgăului se află pe locul primei fabrici de hârtie din Ardeal (1768). A participat la târguri de carte și întâlniri cu scriitorii veniți din afara județului Bistrița-Năsăud, în marea lor majoritate foarte apropiate cunoștințe ale lui și mulți dintre ei buni prieteni, care îl apreciau foarte mult, George Țâra fiind unul dintre criticii literari importanți, care participa la diferitele lansări de carte din instituțiile culturale ale județului, precum Centrul Județean de Cultură, Societatea de Concerte Bistrița, fiind printre inițiatorii revistei trimestriale de cultură „Infinitesimal”, publicație de tip gazetă, format mare, în 44 de pagini, lansată în 2013, editată de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud și Centrul Județean pentru Cultură, având ca director pe dr. Gavril Țărmure, redactor-șef pe conf.univ.dr. Sebastian Vlad Popa, iar ca redactori bistrițeni pe Adriana Rodica Barna, George Țâra și lect. univ. dr. Alexandru Uiuiu.

George Țâra era prezent la numeroasele evenimente cultural artistice desfășurate la Sinagogă, precum și în cadrul Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, Casa Municipală de Cultură Bistrița, a cercurilor literare bistritene, de cele mai multe ori prezența lui la aceste manifestări era activă, susținând numeroase discursuri și valoroase comentarii, care, deși unele au fost înregistrate și filmate, au rămas foarte puține scrise, fiind doar amintite în presă locală.

George Țâra a fost căsătorit cu Anca Maria, născută Toderică, absolventă a Facultății de Filologie din București, împreună cu care au o fiică Smaranda, studentă.

L-am cunoscut pe Gelu, cum îl alintau colegii săi din anii de liceu, încă de la Prund, când o vizitam pe Ioana Vlad, mătușa mea, care locuia poartă-n poartă cu familia lui, apoi vara la moșia lor de la Măgura și la Brigada Silvică de la Dornișoara, unde tatăl său, șeful brigăzii, mi-a fost de mare ajutor pentru cazarea echipei mele de prospecțiuni geologice, desfășurate mai multe campanii în zonă. Cu toate că eram generații diferite, ne-am cunoscut mai îndeaproape cu George la București, apoi din nou la Prund, participând la simpozioanele culturale ale Văii Bârgăului, dar mai ales la manifestările culturale de la Bistrița, devenind foarte buni prieteni.

În cadrul Complexului Muzeal Județean, unde el era un pasionat colaborator al regretatei cercetătoare Gabriela Rădulescu, am participat și eu la deplasările lor în teren în mai multe zone cu vestigii arheologice din județ, folosind mai mult mașina lui, cu un număr de înmatriculare ce cuprindea la mijloc GXG, adică George, automobilul care, parcă și el, încă îl mai așteaptă pe George, parcat pe strada Oituzului, în spatele reședinței sale bistrițene, după cum am constatat la ultima mea trecere pe acolo.

Așa cum George din poezia lui Coșbuc „nu mai vine”, nici George al nostru, bârgăuanul gospodar, studentul și filologul de excepție clujean, redactorul și jurnalistul literat bucureștean, profesorul și bistrițeanul devotat culturii, mereu așteptat la întâlniri, nu mai vine...

Cu toate acestea, cei care l-au cunoscut îndeaproape, mai cred că el e doar puțin plecat...memoria lui rămânând încă vie.

După o lungă și grea suferință, George Țâra a trecut la cele veșnice, în 2017, chiar în ziua sa de naștere, în 3 octombrie, de când au și trecut aproape trei ani, fără dragul nostru consătean și prieten devotat, aflat în floarea vârstei și posesor al unui imens material literar care, din păcate, nu a fost publicat, și care ar fi urmat să producă o adevărată acumulare de lucrări și opere literare importante. A rămas în urma lui o mare durere în sânul familiei, a prietenilor și a cunoscuților săi, prin despărțirea nedorită de omul, deosebit, care a fost George Gelu Țâra, cel pe care mulți dintre noi nu îl vor mai putea uita.

Dumnezeu să-l ocrotească și să-l aibă în pază.

Niculae Vrăsmaș

Colonelul Ioan Mânzat prin zigzagurile vieții

Sâmbătă 19 decembrie 2020 seara a fost Priveghiul colonelului Ioan Mânzat un om deosebit deși controversat mai mult în surdină din cauza slujbei sale în rândurile armatei cu o anumită specialitate unde oamenii răi își găsesc uneori locul iar cei buni sunt marginalizați în esență și cazul în discuție a fost cam la fel din mare șef a ajuns să fie schimbat datorită înclinării lui de a alege întotdeauna partea bună a lucrurilor și de a ușura greutățile care veneau din dispozițiile date politic și consecințele acestora astfel la slujba de Priveghiu care a avut loc în capela orașului unde a fost multă lume peste 30 de personae din familia lui fiind doar fiul său Alexandru și soția care nu au copii să rămână după ei Colonelul Mânzat fiind născut în anul 1938 mai în vârstă doar cu un an decât mine iar frumoasa lui soție care era născută în acelaș an cu mine în 1939 se mândrea cu leatul nostru dar a plecat la cele veșnice înaintea soțului provocându-i colonelului aceeași următoare soartă ca a mea și la fel ca a prietenului nostru George Gâta anume aceea de a ne pierde iubitele noastre soții care ne-au adus la toți trei o mare supărare lăsându-ne orfani sufletește și singuri mai ales eu care nu am urmași spre deosebire de

ei care au avut copii devotați pe Sandu și respectiv pe Liana o ființă rară pe care parcă și acum o văd căutându-și tatăl seara la cofetăria Cristina din zona Lamă unde ne întâlneam aproape zilnic el aducându-mi și ziarul „Răsunsetul” de la chioșcul din apropierea frumoasei lui case încăpătoare și gândită pentru familiile copiilor săi dar acum nici „terasa cu mușcate” nu mai este ce a fost fără întâlnirile noastre aproape zilnice la care eu încă mai stau câteodată singur sau cu alte cunoștințe comune uitându-ne împreună spre colțul lui Andrei Mureșanu cu Năsăudului de unde omul care a avut cu mine ultima lui convorbire telefonică înainte de a pleca spre ceruri trebuia să apară dar așteptarea a devenit zadarnică pentru că ...*George nu mai vine...* la locul unde nici scaune pentru noi acum nu mai sunt iar în jur peste tot ne pândește pandomia ...

...să revin la colonelul Mânzat pe care l-am cunoscut personal în anul 1983 la poalele muntelui Heniu unde efectueam în acea vară lucrări de prospecțiuni geologice complexe cu trei echipe și aveam nevoie de a fi urcat la cota cea mai înaltă cu telefericul de la Releu unde situația era într-un fel sub controlul serviciului condus de Mânzat din calea căruia șeful de atunci al obiectivului cu care mă împrietenisem deja având amândoi mașină Dacia de aceeași culoare galbenă a mea cu B inclus în număr era de obicei prioritară celei de BN

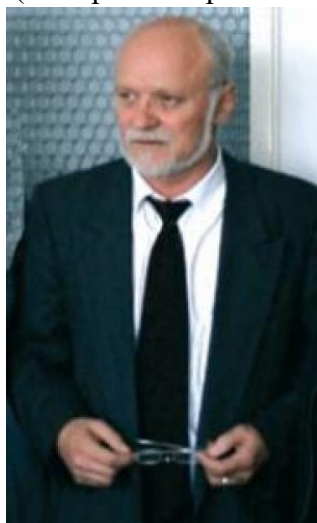
mai ales în stațiile de benzină raționalizate iar la venirile mele paznicul bazei îmi deschidea încă de la distanță porțile și uneori garajul șefului știind că acesta în acea zi nu vine pe acolo care însă îmi recomanda acum să ocolesc de astă dată stația Releului pentru că trebuie să vină șeful securității județene dar eu am parcat liniștit mai la distanță așteptând să vină marele șef care era însoțit de frumoasa lui tovarășă Lidia căroră m-am prezentat cu delegația specială de acces cu care eram garnisit de la București și pe care văzându-o îmi spune că era demult informat de prezența și activitatea echipelor mele iar el știa totul despre mine spunându-mi să mă urc împreună cu soția mea Sultana în prima cabină spre a urca la cotă unde o să vorbească el cu șeful releului care după aceea mi-a devenit și mai apropiat prieten iar colonelul vădit bucuros că sunt bârgăuan și că ne-am cunoscut mă invită când voi avea timp să-i fac o vizită la Bistrița pe care eu am tot amânat-o până spre retragerea din toamnă a echipelor când nu l-am mai găsit... și de atunci nu am reușit să iau legătura cu el însă ne-am cunoscut cel mai bine după ieșirea la pensie a noastră când am înființat împreună cu jurnalistul Adrian Mănarcă și alții Societatea Culturală Bârgăuană „Virtus Romana Rediviva” unde ne-am întâlnit lunar timp de peste un deceniu și am purtat discuții interesante și comunicări lunare organizând numeroase excursii încât ne-am simțit utili propovăduind cultura tradițională și chiar scrierea unor cărți pe care le-am prezentat în cadrul societății Ioan Mânzat scriind mai multe cărți memoriale între care „Ulița Șvorțului” la a cărei lansare de la Cercul Militar Bistrița mi-a cerut să fiu moderator într-o fierbinte după amiază și într-o sală arhiplină având în prezidiu pe prof. dr. Mircea Gelu Buta și profesorii Adrian Mănarcă alături de Vasile Găurean care au vorbit la obiect despre carte și om urmați de prietenul comun Titus Wachsman Hogiu și alții din sală între care mai mulți colegi care l-au lăudat dar i s-

au pus și întrebări incomode tocmai de către profesorul Viorel Rus cu care abia sosisem de la o altă manifestare culturală ținută la Năsăud invitat fiind în mașina lui Adrian Onofreiu care ne-a lăsat în fața porții fără să participe la al doilea eveniment unde eu eram dinainte planificat să fiu moderator dar mă vedeam prea puțin cunoscut de public și simțind nevoia unei scurte autoprezentări am făcut precizarea ținută că sunt și eu bârgăuan precum sărbătoritul trebuind apoi să-l conving pe prietenul meu din Rebra că astfel de întrebări deși legitime nu trebuiesc puse în asemenea întâlniri unui militar al armatei române care și-a îndeplinit datoria de apărare a țării după care discuțiile au revenit pe făgașul anterior laudativ mai plăcută mi s-a părut însă întrebarea-răspuns pe care mi-a pus-o în particular bunul meu prieten cosmopoetul Al.C.Miloș anume că erau atâtea colonei în sală și în prezidiu care erau moderați de mine încât se poate presupune că eu trebuie să am grad de general la care i-am zâmbit amicului meu fără a bănuir că peste puțină vreme sărbătoritul se va îmbolnăvi și o să-l văd ultima dată în 6 august 2020 la Priveghiul lui George Gâta stând liniștit într-un colț lângă sicriul defunctului nostru prieten și nu știu dacă el m-a recunoscut pentru că nici eu nu-l recunoșteam la început gândindu-mă că ar fi Vasile Moişan soțul verișoarei mele Livia fost director al Fabricii de hârtie din Prund și primar la Tiha atât de slăbit și el despre care auzisem că o duce rău cu sănătatea dar ultima lui înfățișare mi-a dat de gândit că totuși ne apropiem cu toții de finalul drumului nostru al cărui sfârșit oricum ne așteaptă pe fiecare la timpul și în locurile potrivite

Niculae Vrăsmaș

Emil Dreptate, la trei ani de posteritate

Conjudețeanul nostru, Emil Dreptate, s-a născut în [13 iulie 1946](#), la [Micești de Câmpie](#), și a murit în [24 august 2018](#), după o boală necrutătoare. A urmat cursurile Universității „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca. Poet, jurnalist (correspondent pentru Radio România Actualități în Bistrița-Năsăud

și director al cotidianului *Mesagerul de BN*), membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști.

Debut literar în revista *Tribuna de Cluj*, cu poezii, 1964. A fost prezent în toate revistele literare importante ale țării.

În timpul vieții a publicat volumele: *Vicleana* vânătoare, Editura Eminescu, 1984; *Cenușa unui zeu*, Editura Eminescu, 1987; *Măine cântecul acesta*, Editura „Dacia”, 1989; *Vestirile despre tine*, Editura George Coșbuc, 1995; *Netălmăcit. Așteptările*, Editura Eminescu, 1996; *Păzitorul de cântece* Editura Eminescu, 2001-Colecția *Poeți români contemporani*, *Există un loc*. Editura *Mesagerul*, 2008, *Colina de aer*, antologie, Editura *Dacia XXI*, Cluj-Napoca, 2011. În anul 2020, ing. Eva Dreptate, soția poetului, a publicat poemele apărute și câteva inedite în volumul *Poem pentru absență* la Editura *Solon Bistrița*, manageriată de Radu Barna.

antologie, Editura *Dacia XXI*, Cluj-Napoca, 2011. În anul 2020, ing. Eva Dreptate, soția poetului, a publicat poemele apărute și câteva inedite în volumul *Poem pentru absență* la Editura *Solon Bistrița*, manageriată de Radu Barna.

Pentru o perspectivă cuprinzătoare, diversă, asupra operei poetice a lui Emil Dreptate, reproducem fragmente din cronicile literare semnate de importanți critici literari ai țării:

“Muzicală, strânsă cu eleganță în marea unei proze tradiționale, producția lui Emil Dreptate exprimă o tendință a decorporalizării trăirilor. Sângele său apare subțiat, întomnat, răspunzând cu melancolie decorului medieval local, într-un amestec de reflexe istorice și uneori declinante... Neîndoios, fundalul acestei incantații dureros dematerializante e unul mistic.” **Gheorghe Grigurcu-România literară.**

”Un splendid poem - Cine-a strigat - reia tema, îi dă un profund înțeles existențial cu ecouri argheziene. Cuvântul ia ființă în strigătul terorizând armonia cosmică, vestind totodată o trădare a inocenței, o dezordine provocată de o stranie conjurație. Emil Dreptate ne înfățișează un univers amenințat să-și schimbe structurile, oglinzile senine în coșmare. Vânătorul ia ceva din hieraticul chip al naturii disponibile să instaureze o altă ordine a valorilor, să participe la regia dramei. Realitate și vis, neliniște și reculegere se conjugă într-un scenariu de paradoxuri, de amânate "replici" ale ființei, de expansiuni ale realului ce cunoaște în final revelația cuvântului, luminii.” **Zaharia Sângeorzan - România literară**

„Emil Dreptate face parte din generația marcată de regăsirea unei poezii sub semnul multiplu al unor Esenin, Emil Botta, B. Fundoianu, Simion Stolnicul și sub aripa „de neatins” a lui Ion Barbu (deceniul 7). Cultul formei, al metaforei, al rostirii frumoase (firesc după o perioadă de neglijare ostentativă a esteticului) au transformat adesea poezia într-un fel de geometrie a inefabilului (tot în sensul marelui matematician-poet), în spațialitatea căreia sondările în profunzime prevalau abordării actualității. În consecință, se prefera comunicarea discretă și ușor încifrată, se cultiva un vag paseism (mască prin eros) și în orice caz se evita infiltrarea concretului. Toate aceste caractere se opuneau celor care duseseră poezia contemporană într-un impas fals obiectiv, la o degradare a rostirii poetice. **Valentin Tașcu - Patosul interior al elegiei, revista Tribuna**

„Este invocată și natura ca motiv de meditație Ținutul natal care e și titlul unei poeme fiind văzut ca o oază de liniște și pace, copilăria plasată în univers agrest revenind în memorie, în ipostază, catalică și de domolire a angoaselor maturității. Vara, copil./ În apele râului/ Scăldându-mă... / Până deveneam albastru/ Ca apele. (*Vara, copil*). Erosul e absolut în toate ipostazele, inclusiv în cel conjugal, transfigurat însă la tensiuni lirice remarcabile, rafinate și sublimite uneori până la zone ermetice, fără să știrbească însă din candoare și din cadența ritmică, interioară. Iată o foarte subtilă declarație testamentară de dragoste: Tu să mă-nchizi/În oglinzile sângelui./ Cine știe ce semne/ Sunt pentru dezlegare?/ Poate ochiilor rămân/ Stele de seară/ Și obraji/ Fântâni/Așteptându-le răsăritul. (*Tu*). Alteori găsim dorința încremenirii chipului iubit în retortele primei idile sau pledoaria lirică pentru împăcare, despărțirii opunându-i-se o piatră (evident Simbolul casei) și, o biserică (simbolul trăiniciei).” **Ion Moise-Minerva nr. 48-49/1995.**

„De fapt, melancolia accentuată a poemelor lui Emil Dreptate este provocată de un paseism pronunțat trăind între aceleași coordonate atinse de sunetele auzite sau bănuite ale cornului de vânătoare: Ca pescăruși rățăciți pe un șes/ Ori a inimii desfrunzită grădină/ Vorbele vechi cu un nou înțeles/ O să vină, nesfârșit, o să vină. (*Tablou de toamnă*). Până și visul, de obicei o proiecție, o opțiune compensatorie în literatură, îl retrăiește de fapt printr-o invocare, o altă întoarcere spre trecut: Hei, caii mei, voi cai ai mei/ Cât v-am iubit și suntem fum (*Hei, caii mei*).” **Andrei Moldovan-Erezii lirice, Editura, Limes” Cluj-Napoca, 2004.**

„În *Netălmăcit așteptările...* aștepți să dezlegi tâlcuri ale existenței, angoase ce se revarsă dinspre suflet înspre vers, permanenta prezență a obsesiei ireversibilei treceri a timpului și a

întoarcerii într-un univers matrice al copilăriei sau într-unul al solitudinii contemplative. Blânda desfrunzire, o vânătoare la care îl supune timpul pe Un drum al zilei către seară este conștientizată dureros: Dar înghețul e-același/ Pătrunde/ Dinspre sângele/ Morților mei".

Volumul de față poate fi interpretat ca și o sinteză a celor anterioare, prin unitatea tematică și de atmosferă, dar și prin obsesii concrete. Emil Dreptate este, în concluzie, un poet aflat sub zodia clasicului, el are permanenta seninătate și prospețime a poeziei autentice, are puritate a ființei lirice, bogata sa cultură este una sintetică, el nu stă în umbra vreunui zeu protector. Pentru el, drumul lung trebuie să fie un dantesc permanent îndemn." **Tit Liviu Pop - Scriitori contemporani Editura George Coșbuc, Bistrița, 2003.**

Victor ȘTIR, Răsunetul, Mar, 08/24/2021

Comentarii la articol

25/08/21 04:23

Votantul: Domnule Știr erați subordonatul lui Dreptate? Ce grad aveți?

25/08/21 12:31

Un cititor: Emil Dreptate a avut niște grade, dar era și un bun poet. Trebuie să apreciem că Victor Știr și-a făcut timp să scrie despre poet, deși nu-l obliga nimeni și nimic să facă acest gest.

NOTĂ (NV)

Despre jurnalistul Emil Dreptate din Bistrița auzisem încă de când locuiam în București de la prietenul meu scriitorul Mircea Ciobanu la ale cărui întâlniri literare participam uneori și eu în amintirea celor din tinerețe petrecute în grădina unității militare din Botoșani unde am fost colegi de pluton la convocarea de trei luni după terminarea facultății iar aplicațiile culturale erau mai tentante în situația de acolo decât cele de instrucție dar din păcate nu am mai avut ulterior răgazul și timpul necesar preocupărilor literare așa cum a reușit foarte bine să o facă scriitorul Ion Lazu un fost coleg de geologie în facultate dar și de prospecțiune în teren la perioade diferite dar pe aceleași frumoase locuri bănățene cu minereuri bogate și personaje model bine cunoscute de mine în timp și descrise de Ion în romanul său „*Sălbaticul*” la care i-am făcut o cronică publicată în „*Mișcarea literară*” pentru care el mi-a mulțumit prin telefon spunându-mi: „*aha... tocmai în revista lui Rebreanu nu mă așteptam*” dar eu m-aș fi așteptat la împlinirea vârstei mele de 80 să mă pomenească la rubrica lui „*scriitorul zilei*” pe care o alimenta de altfel foarte bine și întreaga lui operă este de o certă valoare obținută prin muncă asiduă pentru care îl admir și nu îl invidiez și îl consider cel mai mare scriitor dintre geologi dar „*am uitat*” de peste doi ani să-l mai caut lucru pe care am aflat printr-un telefon că îl face și Angela S. colegă de geologie și eroină cu pseudonim în „*Sălbaticul*” lui Ion...o fi având și ea motivele sale nu mi-a dat explicații detaliate...după cum nici Mircea C. nu mi-a spus despre Emil D. mai mult decât faptul că este un bistrițean de al meu pe care l-am cunoscut personal abia când m-am întors din capitală și intrând în redacția cotidianului „*Mesagerul*” cu sediul pe atunci în clădirea unui institut de proiectări care acum nu mai este am apelat la dânsul pentru a da un anunț de schimb apartament din București ultracentral contra similar în Bistrița mișcare despre care el a fost profund mirat cunoscând Blocul „*Zodiac*” și oferindu-mi gratuit anunțul solicitat care însă nu a avut sorți de izbândă și a durat ceva timp până am rezolvat problema cât și despre o întrebare despre M.C. pe care nu i-am pus-o decât după mai multe venituri la Bistrița a lui Varujan Vozganian cu care am schimbat pentru prima dată câteva cuvinte în timp ce stăteam la o coadă imensă la alimente în supermagazinul din Piața Amzei prin anii 80 când eu îmi țineam ca și acum bancnotele în pliculețe maronii folosite la colectarea probelor geochimice din teren iar el privindu-mă exclamă „*ia uite d-le ce bine îi ține..*” exprimare demnă de un ministru al finanțelor care nici el nu bănuia

pe atunci că o să ajungă dar nici despre Mircea Ciobanu pe care îl avea drept idol sau de întâlniri ce vor urma la Bistrița când aflând de prietenia mea cu el mă întreba mereu când îmi scria autograful pe cărțile sale una dintre ele o sagă a armenilor fiind premiată drept „*Cartea anului*” care cu siguranță că i-a produs o dreaptă supărare lui Lazu care avea în palmares „*Veneticii*” o adevărată sagă a basarabenilor pe care soția mea Sultana a citit-o din scoarță în scoarță lăudându-o și subliniind cu creionul pasaje pentru mine dar premiile se mai dau și după funcții...iar oamenii se comportă uneori ciudat cum s-a întâmplat și în cazul E.D. pe care atunci când i l-am prezentat la Bistrița lui V.V. acesta se apără zâmbind și afirmând „*ooo!... de mult îl cunosc eu pe domnul despre care mi-a vorbit și Mircea Ciobanu*” săracul de el mă gândesc și eu acum la el ce bine ar fi fost dacă mai trăia să bem cu toții într-o imposibilă acum întâlnire la o vodcă garnisită cu palavre literare...oricum Emil Dreptate ca și cei trei pomeniți aici reprezintă și el o certă valoare cu care am colaborat ocazional și la ziarul pe care l-a condus și am avut spriiul său întru scoaterea postumă în lumină a valorii poetice a fratelui meu Teo Vrăsmaș în cadrul Cenaclului literar „George Coșbuc”...

Lansare carte Teo Vrăsmaș la Cenaclul „George Coșbuc” alături de Emil Dreptate

Comentarii ale unora în două păreri specifice românului: pro și contra, mereu la fel (NV)
25/08/21 04:23

Votantul: Domnule Știr erați subordonatul lui Dreptate? Ce grad aveati?

25/08/21 12:31

Un cititor: Emil Dreptate a avut niște grade, dar era și un bun poet. Trebuie să apreciem că Victor Știr și-a făcut timp să scrie despre poet, deși nu-l obliga nimeni și nimic să facă acest gest.

Doliu în familia scriitoarei Marilena Toxin. Soțul acesteia, pictorul Gheorghe Toxin, a trecut la cele veșnice

Răsunetul, Sâmbătă, 01/30/2021 - 18:24

† Suntem alături de scriitoarea Marilena Toxin și familia acestuia, acum, la ceas de

pierdere și trecere la cele veșnice a soțului acesteia, pictorul Gheorghe Toxin. De-a lungul timpului, familia Toxin a realizat multe evenimente frumoase la Bistrița, unde locuia de aproape 20 de ani. Doamna Marilena Toxin, educatoare și scriitoare, profesorul Gheorghe Toxin, fost director al Clubului Copiilor din Câmpulung Moldovenesc, realizator de filme, pictor, ce stăpânea foarte bine

tehnica acuarelei, tablourile din expozițiile de la complexul Muzeal, Palatul culturii, Casa cu lei și din alte spații din județ, încântând prin echilibrul culorilor. Domnul Toxin a plecat, azi, la 77 de ani, spre nemurire, la Câmpulung Moldovenesc, acolo unde va avea loc înmormântarea.

Cu siguranță, toți cei care l-am cunoscut am apreciat întotdeauna bunătatea și omenia domnului profesor.

Dumnezeu să îl ierte și să îl odihnească în pace, iar familiei să îi dea putere să treacă peste această grea încercare!

Doamnei Toxin, internată în Spitalul Județean Bistrița cu probleme cardiace îi dorim însănătoșire și ne rugăm pentru dânsa.

Un bârgăuan pe drumul veșniciei, Ovidiu Flămând

[Ioan Sărățean](#), Răsunetul, Marți, 01/28/2020

Deși aflat alături de familie la Linz – Austria, Ovidiu, fostul vecin și consătean de la Suseni, de la o vreme încoace obișnuia să mă delecteze cu informații reconfortante și de actualitate conținute pe pagina sa de Facebook, din care nu lipseau cele referitoare la realizări de răsunet ale unor conjudețeni și conaționali din țară și diaspora, despre capodere și maeștri ai artei naționale, europene și universale și nu numai.

În 24 ianuarie 2020, însă, în mod surprinzător pagina sa a apărut cernită, prevestitoare de știri deloc agreeabile. Știam că se confruntă și trebuie să facă față unor grele încercări, dar neînfricat cum era și a fost din totdeauna speram că o să reușească să iasă biruitor sau măcar să amâne cât mai mult desnodământul nefericit. Avea de partea lui și tinerețea. Era absolvent al Colegiului Național "Emil Racoviță" din Cluj-Napoca, promoția 1975.

Din nefericire știrea s-a confirmat: Ovidiu a plecat la cele veșnice. Pierderea sa este cu atât mai regretabilă întrucât se adaugă la o lungă listă de foști amici și consăteni din care fac parte profesorii: Platon Eliade-Mircea, Titus Wachsmann-Hogiu, Crăciun Albu, Andrei Vrâncean, Henris Ioan, Vasile Olinca, inginerii: Bufu Ionel-Larion, Bufu Vasile, frații Mureșan Dănilă, Nicolae și Ionel, Galben Viorel, Galben Traian, Galben Emil, Galben Mitică și atâția alții cu care aș fi dorit să mai schimb o vorbă fiindcă întotdeauna din discuțiile cu ei aveam ceva de învățat. Dumnezeu să-l ierte și odihnească pe Ovidiu și pe toți ceilalți. Condoleanțe cu ocazia slujbei de înmormântare de astăzi, familiei, fratelui Dinu Flămând, poet, eseist, jurnalist, traducător de la Paris, surorii Doina-Maria, fostă componentă a echipei de volei Dinamo București, unchiului și poetului Aurel Rău de la Cluj-Napoca, familiilor profesorului Iuliu Lucața, medicului Rău Gheorghe și celorlalte neamuri de la Joseni.

Omagiu adus academicianului bârgăuan Mircea Bejan

Omagiu prof. univ. em. dr. ing. Mircea Bejan, membru de Onoare al Academiei de Științe Tehnice din România și Doctor Honoris Causa (DHC) al Academiei Fortelor Terestre "Nicolae Bălcescu" din Sibiu, din anul 2018, Cetățean de Onoare al comunei natale Prundu Bârgăului, din anul 2018, care a trecut la cele veșnice.

Academicianul Mircea Bejan, a fost o personalitate marcantă a elitelor comunității ingineresti din țara noastră, având o îndelungată și extrem de bogată activitate științifică prin care a contribuit la formarea a numeroase generații de ingineri care s-au înrolat în frontul progresului științifico-tehnic-academic românesc.

Născut la 1 octombrie 1944 în Timișoara, pe vremea refugiului părinților Lucia și Traian Bejan doctor în drept, strănepot al lui Pavel Beșa învățător și preot la Prundu Bârgăului, a urmat studii primare și gimnaziale (1951-1958) la Moinești, Târgu-Ocna, Cluj și Prundu Bârgăului, studii liceale la Bistrița (1958-1962) și studii universitare la Facultatea de Mecanică din cadrul Institutului Politehnic din Cluj (1962-1967).

Activitatea care a urmat după terminarea facultății s-a desfășurat la IAS Baciul-Suceag (Cluj), ca șef mecanic (1967-1970), apoi a lucrat ca inspector de specialitate la Inspectoratul de Stat pentru protecția muncii (Cluj), în perioada 1970-1979, după care a intrat în mediul universitar începând ca șef de lucrări, apoi conferențiar și din 1996 profesor universitar emerit, dr. ing. la facultatea pe care o absolvise.

Mircea Bejan mi-a fost vecin și prieten, în copilărie, la Prundu Bârgăului, comuna care i-a acordat în anul 2018 titlul de Cetățean de Onoare. Calitățile sale deosebite și prestigioasa lui activitate științifică iau adus numeroase și înalte aprecieri fiind ales membru de Onoare al Academiei de Științe Tehnice din România și Doctor Honoris Causa (DHC) al Academiei Fortelor Terestre "Nicolae Bălcescu" din Sibiu.

Încă activ și angrenat în diverse lucrări științifice, acest om minunat a fost răpus de pandemie, trecând la cele veșnice în 2019.

Condoleanțe familiei și Dumnezeu să-l odihnească în pace, în Cimitirul Oțelea de la poalele Heniului, sub muntele său mult iubit.

Niculae Vrăsmaș

Profesorul Leon Hogiu a trecut la cele veșnice

Răsunetul, Luni, 07/13/2020

Colectivul de cadre didactice pensionare de la Liceul "Radu Petrescu" din Prundu-Bargaului deplange trecea în vesnicie a ilustrului coleg, profesor si director Leon Hogiu, remarcabil om al invatamantului din judetul nostru.

Ca inspesctor scolar general, inca de la infiintarea judetului devine un reper in activitatea sa profesionala, un om de o deosebita prestanta intelectuala.

Prin intreaga sa activitate de profesor, director si inspector s-a dovedit a fi o vredinica personalitate, devenind, astfel, mentorul mai multor generatii de tineri. Cei ce l-au cunoscut, prieteni si discipoli, ii vor purta o vesnica amintire.

O lumanare aprinsa si gandurile noastre sunt alaturi de pretioasele sale fete, doamnele Delia si Camelia, alaturi de familia sa, carora le transmitem regretele si condoleantele noastre de mangaiere. Eterna pretuire! Dumnezeu sa-l odihneasca in pace!

NOTĂ

Cerceja Constantin: Dumnezeu să-l odihneasca în pace, odihnă veșnică.

Rus Augustin: Mă număr printre acei profesori din județ care și-au început activitatea când domnul prof. Leon Hogiu a fost numit inspector general iar eu, nu peste mult timp, director de școală. Am avut multe de învățat de la dânsul, iar acumulările de atunci mi-au fost de real

folos timp de 28 de ani cât am fost director. Dar, „iute vremea a trecut”, și cu toate acestea am apucat și timpul când inspector general a ajuns fiica dânsului, doamna Camelia, dându-mi repede seama de vorba cronicarului, „din pom bun, roadă bună iasă !”

Domnule inspector general, să treceți cu bine prin „vămile văzduhului” ... poate, odată ne vom vedea pe ... Cassiopeea !

Cu respect, Rus Augustin

PS

Considerăm necesar a nu se uita calitățile de excepție ale profesorului Leon Hogiu, fapt pentru care publicăm articolul omagial publicat, cu doi ani înainte, de Nadia Urian. (NV).

Nadia URIAN, *Inspectorul școlar Leon Hogiu - personalitate de excepție în învățământul românesc*

Nadia URIAN, Răsunetul, Vineri, 11/16/2018

„Mă-nchin eu, dascăle, în fața ta
Și îți mulțumesc, de toate !...”

Cine a lucrat în școlile județului nostru în ultimele decenii este imposibil să nu tresare la auzul numelui Hogiu, cu sentimentul respectului personal, al admirației și prețuirii.

La început a fost doar o simplă ierarhizare pe baza rezultatelor școlare, în fruntea promoției, a Liceului Pedagogic din Năsăud înscriindu-se Leon Hogiu și Varvara.

Afirmarea personalității acestora- a produs firesc, aproape spontan, grație excepționalei pregătiri profesionale, a calităților dovedite și dincolo de catedră, în viața social-culturală.

Mereu în fruntea colectivelor didactice, au adus un flux informațional înnoitor modern, cu noi exigențe în actul educațional. Atunci când la inspectoratul școlar al județului abia înființat se cristalizase o echipă cu adevărat de selecție, s-a întâmplat să se afle în frunte un adevărat General-Leon Hogiu. Un intelectual de elită, un om ce impunea respect, un autentic lider, un simbol al dascălului adevărat. Apariția sa în grupul inspectorilor, fie în prezidiul unei acțiuni de anvergură sau în periplul prin școlile județului, ieșea întotdeauna în evidență. Se remarca prin carismă, prin ținuta impecabilă, elegantă. Avea un discurs elevat, mereu ancorat în cele mai noi aspecte ale temelor abordate, de oportunitate.

Niciodată nu cădea în capcana banalităților. Cu un simț deosebit al umorului, cu o știință a selectării informațiilor, surprindea de fiecare dată. Mereu la zi cu lecturile, impunea un anumit standard al dialogului, încât ignoranța, indiferența intelectuală erau înlăturate de la sine. Astfel, superficialitatea, lipsa consistenței pregătirii profesionale a celor pe care-i conducea erau firesc dezavuate. Prin personalitatea sa, prin noile speranțe și exigențe impuse în învățământ, Leon Hogiu a fost o Binecuvântare a școlilor din județ.

Se cuvine să-i mulțumim și pentru asigurarea continuității vocației de dascăl, de lider adevărat, prin fiica sa, Camelia. Toată recunoștința și prețuirea noastră, domnule Leon Hogiu!

Acestea sunt cuvintele frumoase spuse spre a fi scrise de către domniile director Ana și Iacob Tătar, la adresa inspectorului școlar, profesor Leon Hogiu.

I-am rugat mult să mă ajute să adaug la ceea ce mama îmi spune și azi, cu drag, despre această respectată familie, în calitate de fostă elevă.

Gândurile de prețuire , respect și mulțumire sunt de asemenea și ele exprimate și vin din partea unei foste eleve, copil cândva- care își privește dascălul ca pe o icoană. O icoană vie, care știa ce înseamnă să alegi calea învățaturii în vremuri atât de vitrege, când greutățile materiale îi țineau pe copii departe de școală, dar domnul inspector, profesor sau simplu - DASCĂL-lămurea părinții elevilor capabili să- i dea la carte. Chiar dacă asta însemna un efort mare pentru întreaga familie. - Bade Petre, las- o pe copilă la școală, mai departe, că tare bine învață! Învață bine și are tinere de minte! Ți- a părea rău dacă îi ține- o acasă, la lucru! Las-o la școală ! “

Erau puțini aceia care atunci plecau din sat spre școlile de la oraș! Iar domnul profesor se zbătea ca ei să urmeze drumul cărții, un drum ușor ,doar pentru cei ce îl puteau alege! E mare lucru! Cum să- l poți uita? Eu am tresărit și m-am bucurat atunci când domnii directori Tătar au readus în fraze ceea ce eu auzisem cândva.... De aceea, am ținut să cuprind în paginile revistei AMma, a Asociației Învățătorilor, măcar câteva cuvinte de respect și nu numai, pentru acești Oameni între Oameni. Tot ce s-a spus la adresa majorității dascălilor, cu puțin sau mai mult despre fiecare, se poate completa, adăugând sau creionând în cuvinte alese, chipul fiecăruia dintre dâșii. Portretele se scriu singure și încearcă să reflecte ceva din multul înfăptuit de dâșii, cu dar și har...Vă mulțumesc d-lor directori, Tătar Ana si Iacob, pentru felul în care i-ați văzut pe toți cei cu care vi s-au intersectat drumurile vieții și carierei didactice.

E mare lucru să așterni pe foaie, cu atâta drag, gânduri și sentimente frumoase despre cei cunoscuți și să o faci cu atâta sete de bine!

Așa,cu ajutorul dâșilor, am creionat un portret, o aducere aminte, un chip de Dascăl...
DASCĂL DE EXCEPȚIE!

Să aveți parte de toate bucuriile vieții învelite în respectul nostru, d- le inspector Leon Hogiu! La mulți ani, sănătate și tot binele lumii!

Părintele Ioan Jauca, de la Prundu Bârgăului, a trecut la cele veșnice. Mitropolitul Andrei va oficia slujba de înmormântare

Răsunetul, Marți, 11/17/2020

„Parintele Ioan Jauca a trecut la cele veșnice după o grea suferință.

Slujba de înmormântare va fi oficiată de ÎPS Andrei și un sobor de preoți, în curtea bisericii din Prundu Bârgăului, miercuri, ora 14.00. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

În toamna anului trecut, după 48 de ani de preoție, din care 40 a slujit la altarul bisericii din Prundu Bârgăului, părintele Ioan Jauca s-a pensionat. A fost un vrednic și vajnic

slujitor și apărător al Credinței, Bisericii Naționale și al neamului nostru românesc, posesor al distincției "Crucea Episcopală". Sunt cunoscute și apreciate strădaniile sale în plan spiritual, național patriotic, preocupările permanente pentru descoperirea, îndrumarea, stimularea și

ajutorarea unor tineri cu perspective de a deveni slujitori ai bisericii neamului ori oameni de valoare necesari celorlalte domenii de activitate, ce și-au găsit concretizare practică (ex. finului de botez Dr. în teologie ortodoxă Cristian-Iulian Ciobanu, în prezent preot paroh în Insula Afroditei, Ionică Vrăsmaș, cu studii medicale la Viena, solist operă și nu numai). De asemenea, sunt meritorii activitățile pe care le-a desfășurat în plan social filantropic.

Doliu pe Valea Bârgăului. După 40 de ani de slujire la altarul din Prundu Bârgăului, părintele Ioan Jauca, condus, azi, pe ultimul drum în prezența Mitropolitului Andrei

Răsunetul, Joi, 11/19/2020

Lacrimi și durere pentru comunitatea ortodoxă din Prundu Bârgăului. În curtea bisericii, unde părintele Ioan Jauca a slujit mai bine de 40 de ani, a avut loc slujba de înmormântare, oficiată de un sobor de preoți, în frunte cu Mitropolitul Andrei. Înalțul ierarh a vorbit despre rolul important pe care îl are preotul pentru sufletele noastre, despre misiunea nobilă, transmitând în același timp condoleanțe familiei și încheind cu cuvintele din Sfânta Evanghelie: „Și a zis Domnul: Vino, slugă bună și credincioasă, căci peste puține lucruri ai fost credincios și peste multe

te voi pune. Intră în bucuria Domnului tău” (Matei 25, 21).

Protopopul Alexandru Vidican a trecut în revistă activitatea bogată în pastorație a preotului, spunând că la aflarea veștii triste credincioși din tot județul, în frunte cu oficialitățile, au transmis mesaje familiei.

Credincioșii au rostit o rugăciune pentru cel pe care-l considerau un părinte desăvârșit și un om minunat. Bunul Dumnezeu să-i așeze sufletul în rândul dreptilor, iar familiei și credincioșilor să le dea mângâiere.

Pios omagiu părintelui iconom stavrofor Ioan Jauca

Răsunetul, Duminică, 12/27/2020

Toți cei care socotim că merită, să aprindem o lumânare și să înălțăm o rugăciune pentru sufletul celui care a fost părintele iconom stavrofor Ioan Jauca, de la Prundu Bârgăului, (24 iunie 1950 - 17 noiembrie 2020), vrednic slujitor și apărător al Credinței, al Bisericii Naționale și al Neamului nostru românesc, posesor al distincției "Crucea Episcopală", care n-a putut fi alături de noi de sărbători. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în liniște și pace.

Ioan Sărățean

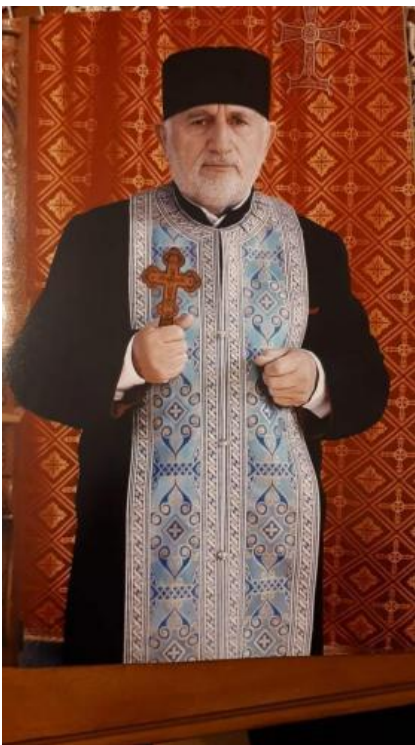
Părintele Dumitru Pugna, iubit de credincioși de pretutindeni, a fost condus azi spre Lumina Cerului de Mitropolitul Andrei, alături de un sobor de preoți în curtea bisericii din Susenii Bârgăului

Răsunetul, Vineri, 11/27/2020

După o grea suferință, părintele Dumitru Pugna din Susenii Bârgăului (originar din comuna Căianu Mic) a fost condus azi spre Împărăția cea veșnică.

Slujba de înmormântare a avut loc în curtea bisericii din Susenii Bârgăului, acolo unde a slujit 40 de ani și unde misiunea păstorească este dusă mai departe de fiul lui, părintele Gabriel.

„Am venit, ca în virtutea credinței noastre să ne rugăm lui Dumnezeu pentru odihna sufletului adormitului robului său, Dumitru, fratele nostru, și prin slabele noastre cuvinte să aducem mângâiere familiei. Medităm împreună asupra unui adevăr a chemării deosebite pe care a îmbrățișat-o părintele Dumitru, de slujitor al Domnului. Spune Mântuitorul „Nu voi m-ați ales pe mine, ci eu v-am ales pe voi și v-am rânduit să mergeți și roade să aduceți și roada voastră să rămână”. Cine simte în sufletul său chemarea lui Dumnezeu și trebuie să-l urmeze, îi cultivă darurile pe care Dumnezeu i le-a dat. Un om care se îndreaptă spre slujirea lui Dumnezeu are

calități morale aparte. Atunci când după slujirea aici pe pământ, când vine vremea preotul, tot după cuvântul Scripturii, după cum spune apostolul Pavel, preoții care și-au ținut bine dregătoria să se învrednicească de îndoită cinstire, mai ales cei care se ostenesc cu cuvântul și cu învățătura. Am venit astăzi să-i aducem îndoită cinste părintelui Dumitru. Ne rugăm Bunului Dumnezeu să-i facă parte de odihnă în împărăția sa. În eternitate plecând, noi credem că Domnul Iisus îi va zice „Vino, slugă bună și credincioasă, căci peste puține lucruri ai fost credincios și peste multe te voi pune. Intră în bucuria Domnului tău” (Matei 25, 21)”, a spus printre altele, în predică, Mitropolitul Andrei.

Protopopul Alexandru Vidican a trecut în revistă activitatea bogată în pastorație a preotului, spunând că la aflarea veștii triste credincioși din toate zonele țării, în frunte cu oficialitățile, au transmis mesaje familiei.

Dumnezeu să îi așeze sufletul în rândul dreptilor.

Condoleanțe familiei greu încercate!

*Bârgăuanul George Gîta a trecut în veșnicie*²⁴⁷

Născut la 13 decembrie 1935, într-o zi de marți, bârgăuanul octagenar George Gîta a trecut în veșnicie tot într-o zi de marți, **4 august 2020**, lăsând o mare durere și un gol imens în rândul familiei, a prietenilor și a celor care l-au iubit, l-au apreciat și l-au cunoscut îndeaproape.

Locul nașterii a fost comuna Josenii Bârgăului, unde a copilărit alături de părinții săi Dănilă și Floarea, și bineînțeles, fratele Aurel cu doi ani mai mare, care trăiește și acum în casa părintească alături de familia sa.

Despre copilărie, Gicu, după cum îi spuneau apropiații săi, îmi spunea că „a fost una fericită, cu toate vicisitudinile vremurilor de atunci. Își amintea cu nostalgie momentele plăcute petrecute cu prietenii de atunci când, la sărbătorile de iarnă cât și la cele de Paști, păstrau tradițiile moștenite de la înaintași cu accent mare pe umblatul la colindat cu viflaimul, irozii, plugușorul și celelalte obiceiuri, care astăzi, spre regretul nostru, au început să dispară. Școala, respectiv cele șapte clase, le-a urmat la Josenii Bârgăului, având învățători și profesori de care își amintea cu plăcere, printre care domnii Pop, Mănarcă, Mazilu, oameni care i-au deschis orizontul spre cunoaștere și cărora le poartă o frumoasă amintire.”

Amintiri frumoase avea și cu foști colegi de la școala primară, din aceleași generații, cum ar fi: Vasile Știrbu, Nicolae Fonogea, Dumitru Vrâncean, Leon Parasca, Vasile Dan, unii dintre ei ne-au părăsit dar au rămas în conștiința multor consăteni de-ai noștri.

Momentele dramatice din copilărie au fost cele legate de al II-lea Război Mondial. În timpul retragerii hoardelor hortiste și fasciste, care au trecut prin comuna noastră, aceștia au aruncat în aer podul ce traversa râul Bistrița provocând o mare durere comunității locale. Ca urmare a acestui eveniment trist sătenii, în frunte cu primarul, au contribuit la refacerea lui provizorie, adunând din curțile oamenilor materialul lemnos cu care s-a improvisat podul pentru a facilita trecerea trupelor sovietice.

„În perioada copilăriei admiram, pe timpul vacanțelor și ascultam cu plăcere poveștile și povestirile celor mai mari decât noi, consăteni de-ai noștri, printre care poetul Aurel Rău, juristul Victor Luncan și inginerul geolog Aurel Cot. S-a remarcat, de asemenea, de la școala noastră, verișorul primar Vasile Știrbu, care absolvind Facultatea de Filologie a ajuns conferențiar universitar și doctor în lingvistică, care a plecat la cele veșnice mult prea devreme.”

După absolvirea școlii generale în anul 1950, a urmat Școala Medie Tehnică Horticolă, pe care a absolvit-o în anul 1954, obținând diploma de tehnician horticol care i-a dat posibilitatea să ocupe posturi de șef fermă în IAS timp de șapte ani, apoi tehnician principal la Consiliul Agricol Raional și în cele din urmă, șef birou și ulterior șef serviciu la ROMCEREAL Bistrița, până la pensionare, în anul 1998.

²⁴⁷Nicolae Vrăsmaș, Răsunetul, Miercuri, 08/05/2020 - 15:50

În discuțiile noastre avute în prietenia noastră bistrițeană, Gicu mi-a povestit următoarele fapte și întâmplări, pe care le voi prezenta în continuare.

„Fără să respect o cronologie a lucrurilor, menționez că am satisfăcut stagiul militar în perioada 1955-1958, la specialitatea radiolocație fiind operator de clasă, o armă tehnică la acea vreme, de mare specialitate. Ca un aspect demn de remarcat din acea perioadă, menționez că în timp ce am fost selecționat, alături de alți militari din unitatea de la Balotești, am avut prilejul să fac garda de onoare în fața unității pe unde a trecut convoiul ce-l însoțea pe Iosif Broz Tito, președintele Iugoslaviei de atunci, alături de Gheorghiu Dej, șeful statului român din acea perioadă, călătorind de la București spre Snagov.

Urmând cursul normal al lucrurilor, menționez că în anul 1960 m-am căsătorit cu Mafta Tămășoi din Rusu Bârgăului având profesia de asistent medical pe care a exercitat-o cu pasiune până la pensionare. În urma mariajului de 55 de ani au rezultat cei trei copii: Daniel, căsătorit cu Doina, întreprinzători în domeniul textil, Liana, inginer, lucrează la Radio Transilvania Bistrița, în calitate de coordonator al postului, căsătorită cu Eugen Sabo, colonel SRI și au împreună pe Radu George, elev în clasa a VII-a. Mezinul Lucian, inginer la Leoni, căsătorit cu Isabela, au împreună o fetiță de 6 ani Medeea Andreea. Menționez că toți membrii familiei noastre locuiesc la Bistrița. Regretul cel mare este că soția Măftuca (Tuța) a plecat dintre noi, în 28 decembrie 2015, lăsând un gol în inimile noastre, dar căreia îi vom păstra o veșnică amintire.

Alături de soția mea am avut de-a lungul timpului numeroși prieteni și apropiați cu care am petrecut clipe plăcute. Dintre aceștia menționez familia Hogiu Wachsmann Titus și Gica. Cu ei am călătorit împreună, în vremea regimului comunist, în Polonia, Cehoslovacia, Germania Democrată, iar ulterior am înnodat prietenii cu familiile Fizeșan, Simi Hogiu de la Mureșeni Bârgăului, fam. prof. Coroș, alături de care am petrecut clipe plăcute chiar în casa familiei Hogiu Wachsmann Titus și Gica, ospitalieri întotdeauna. Din păcate Titus nu mai este printre noi, lăsând un gol în inimile tuturor apropiaților, de care ne leagă amintiri deo viață. Pe parcursul anilor am avut o prietenie deosebită cu familia Cristea Nelu și Mărioara, după dispariția acestora păstrând legătura cu fiica lor, fizician Lidia Purghel, care s-a întors pe meleagurile natale împreună cu soțul, prof. dr. Florian Purghel. În anii tinereții am legat o amicitie frumoasă cu familia col.(r) Ioan Mânzat și soția sa Livia, pe care am păstrat-o și în prezent.

Momente deosebite petrecem și cu finii noștri Nelu și Aurica Tămășoi, familia dr. Hriscu Cristea Costel și Aurelia. Deși nu se află în Bistrița și locuiește la Constanța, am păstrat o legătură strânsă cu verișoara mea, dr. Ioana Ciovică, născută Cristea, din Josenii Bârgăului și soțul său Virgil, care spre regretul nostru nu se mai află printre noi. Legături amicale păstrăm și cu verișorul jurist, Pavel Știrbu, care ne-a fost alături mereu.

Sunt foarte multe lucruri de spus, adunate într-o viață pe parcursul celor 81 de ani, în care am cunoscut oameni minunați, cărora le sunt recunoscător.

Mulțumesc celui ce, prin grija sa, găzduiește aceste rânduri.” (3.05.2017, Gicu Gîța).

Întra-devăr, ar mai fi multe lucruri de spus despre viața acestui om, Gicu Gîța, ultimul meu bun prieten, pe care l-am avut în viața mea bistrițeană, pe care îl regret enorm și am să-i port, cât voi trăi, o sinceră recunoștință, rugând pe Dumnezeu să-l ocrotească și să-l aibă în pază!

Niculae Vrășmaș

Nicolae Pintican, un profesor plin de energie

S-a născut în anul 1947 în comuna Prundu Bârgăului satul Suseni, din părinții Vasile și Maria, fiind primul copil la părinți având o soră Lenuța care a decedat de tânără dar a fost căsătorită cu Nicolae Ojan, diacul bisericii din Tiha Bârgăului, cu care a avut doi copii: Nicolae, căsătorit, cu copii, aflat în Italia și Elena, căsătorită cu Adrian Măjer aflat în Italia având împreună un fiu Andrei, medic stomatolog în Prundu Bârgăului.

Nicu Pintican urmează școala primară în satul natal iar gimnaziul și liceul teoretic în comuna Prundu Bârgăului făcând parte din prima generație cu 11 clase la secția reală.

Se înscrie la Facultatea de Educație Fizică și Sport la Secția Schii Fond în anul 1963.

După absolvirea facultății ocupă funcția de profesor de educație fizică activând în școala din Mureșeni Bârgăului și în Școala Generală Tureac unde este numit și director al școlii.

Fiind un profesor foarte energic, Nicu Pintican desfășoară o intensă activitate ca antrenor de schii în cadrul Școlii sportive de la Bistrița dar antrenând, în mod deosebit și permanent, elevii din școlile bârgăuane având în palmares mai multe rezultate sportive, atât la nivel de județ, cât și la concursurile naționale având ca premiante pe Monica Lăzăruț și Maia Flămând. Prima sportivă a participat și la Concursul de schi de la Nagoro. În prezent cele două sportive sunt plecate din țară: prima în Germania iar cea de a doua în America unde lucrează ca antrenoare de schi fond.

La Liceul „Radu Petrescu” din Prundu Bârgăului, unde lucrează ca profesor de educație fizică, Nicu Pintican conduce și echipa de handbal a liceului, care ajunge în faza finală pe țară ocupând Locul II.

Pe linie profesională este foarte bine apreciat, luându-și toate gradele didactice specifice cadrelor din învățământ: definitivat, gr.II și gr.I. Predă până în anul 2008 când se pensionează.

În timpul vieții a avut doi copii: Pintican Anca, aflată în Spania, de la care are un nepot (Prima căsătorie) și Pintican Tudor, care se află în Germania și lucrează ca șofer pe tir, de la care are al doilea nepot (a doua căsătorie) soția Maria decedând timpuriu fiind bolnavă de cancer (10 ani) și având, în final o a treia căsătorie cu Pintican Eugenia, cu care nu are copii (doar copiii soției, două fete), cu care conviețuiește 28 se ani.

Se stinge din viață la data de 16 octombrie 2020, în vârstă de aproape 73 de ani.

Niculae Vrășmaș

*Andrei Moldovan, președintele Societății Scriitorilor
din Bistrița-Năsăud, a trecut pragul veșniciei.
Drum bun, domnule profesor!*

Răsunsetul, Vineri, 10/30/2020 - 09:44

La Spitalul Județean de Urgență Bistrița, inima criticului Andrei Moldovan a încetat să mai bată pe pământ. În urma unei grele suferințe, la doar 71 de ani, având încă foarte multe proiecte pentru literatura română, printre care este pe masa de lucru și „Istoria literaturii județului Bistrița-Năsăud de la origini până-n prezent”, nevăzându-și încă publicată cartea „Romanele

poeților”, Andrei Moldovan pleacă din această lume alăturându-se personalităților din galeria stelară.

A predat cu mare drag literatura română la Colegiul Național „Petru Rareș” din Beclean, elevii săi prinzând drag pentru cultură, și a ținut ridicată ștacheta în rândul scriitorilor profesioniști ai județului. Din păcate nu-l vom putea conduce pe ultimul drum din cauza regulilor impuse de pandemie, însă suntem alături de familia Moldovan, de soție, cei doi copii și nepoți, rugându-l pe bunul Dumnezeu să le dea mângâiere, iar sufletul celui plecat dintre noi să aibă parte de odihnă veșnică.

S-a născut la 2 februarie 1949 la Chiuza.

Este critic și istoric literar. A absolvit Facultatea de Filologie, română-franceză, UBB (1973). A colaborat de-a lungul anilor, cu texte de istorie și critică literară, la revistele: Tribuna, Steaua, Luceafărul, Convorbiri Literare, Napoca Universitară, Cronica (Iași), Contemporanul, Bucovina Literară, Viața Românească, Minerva, Zburătorul, Limbă și literatură, Tribuna învățământului, Mișcarea literară, Revista ilustrată, Mesagerul literar și artistic, Cronica (Ungaria), Terra nova (Canada), Nord literar, Versus, Blajul, Vatra, Convorbiri literare, Dacia literară, Scriptor, Conta, Apostrof, Pro Saeculum ș.a. A făcut parte din redacțiile publicațiilor Gazeta Someșeană (Dej), Minerva și Mișcarea literară. Este redactor șef al suplimentului Răsunsetul cultural și al revistei Neuma. A publicat volumele: Coșbuc sau lirismul pragurilor, Editura Clusium, 1997; Erezii lirice, Editura Limes, 2004; Aruncarea în haos, publicistică culturală, Editura Arcade, 2004; Întâmplări literare, Editura Limes, 2005; Liviu Rebreanu prin el însuși, în colaborare cu Niculae Gheran, **SCRIITORI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD. DICȚIONAR CRITIC** [185] Editura Academiei Române, 2008 (premiul Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj); Pretexte, dicționar-antologie de scriitori din Bistrița-Năsăud, ediție alcătuită, îngrijită și prefată, Editura Eikon, 2008; Butelia cu oxigen. Consemnări critice, Editura Eikon, 2010; Măhnirile limbii române, Editura Limes, 2011; Poeți români de azi, Editura Casa Cărții de știință, 2011 (nominalizare la premiile UR – Filiala Cluj); Coșbuc sau lirismul pragurilor, ediția a II-a revăzută, Editura Eikon, 2012; ediția a III-a: Editura Eikon, 2014 (nominalizare la premiile UR – Filiala Cluj), ediția a IV-a, Editura Școala Ardeleană, 2016; Un Rebreanu hăituit, istorie și critică literară, Editura TipoMoldova, 2013 (premiul Festivalului Național „Liviu Rebreanu”); Scrisori către Liviu Rebreanu, vol. I, Editura Academiei Române, 2014, colaborator; Ephemeride, publicistică culturală, Editura Limes, 2016 (nominalizare la premiile UR – Filiala Cluj); Consemnări critice, Editura Cartea Românească, 2017; Literatură tradițională din Nord,

vol. I-III, Editura Charmides, 2017. Este în colectivul de colaboratori al volumelor: Liviu Reboreanu, Opere, vol. 22 și 23, ediție critică de Nicolae Gheran, Editura Academiei Române, 2003 și 2005. Prezent în mai multe antologii și volume colective, dicționare. A inițiat reuniunea literară Cenaculum. Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Membru al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj. Este președintele Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. Cetățean de onoare al orașului Beclean.

Comentarii

George Carp: Dumnezeu să-l odihnească în pace! A fost un om de o rafinată cultură.

Bălăi Emil: Literatura română, nu numai cea bistrițeană, pierde o minte ageră, un suflet bogat, care ar fi putut să-i dăruiască încă alte creații de valoare incontestabilă! Dumnezeu să-i ocrotească în ceruri odihna veșnică!

prof. Vasile Găurean: Un suflet nobil și cald. Condoleanțe familiei și tuturor celor ce l-au prețuit.

Daniel Catinean: Hasem să fie cu tine și să ne inspire prin sufletul tău rămas la Bistrița!

Delia Tatiana V... Drum bun, Domnule profesor, distins om de cultură, Andrei Moldovan! Dumnezeu să vă aibă în pază, "...nu vezi, nici nu simți când încet, încet, pășești fără teamă pe un luciu de apă fără sfârșit, spre infinit. Câteva rotocolae, iar pe cer, apare o nouă stea".

**Suplimentul "Răsunetul Cultural", realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și
USR Cluj**

Vasile Sebastian Dâncu: *Drum bun spre stele, Alexandru Cristian Miloș!*

Răsunetul, Duminică, 04/04/2021 - 15:19

Nu l-am mai văzut de mult pe Alexandru Cristian Miloș, poetul orașului Bistrița. Înalt și deșirat ca o scară spre cer, pe el nu-l pot uita pentru cum recita un poem, pe vremea tristei dictaturi, în care adapta versurile lui Dimitrie Stelaru: „Noi, Al. C. Miloș, n-am cunoscut niciodată Fericirea,/ Noi n-am avut alt soare decât Umiliința;/ Dar până când, înger vagabond, până când/ Trupul acesta gol și flămând?”. Din când în când, îmi aducea aminte de el pentru că îmi părea a fi Poetul. Adică era parcă de pe altă lume. De câte ori încercam să-l asemuiască cu ceva, îmi venea în minte „Albatrosul” lui Baudelaire: „Poetul e asemeni cu prințul vastei zări/ Ce-și râde de săgeată și prin furtuni aleargă./ Jos pe pământ și printre batjocuri și ocări/ Aripele-i imense l-împiedică să meargă.”

Nici nu-mi venea să cred cum pot supraviețui în lumea noastră fără scrupule asemenea oameni ciudați și nepământean de triști. Mi-a spus odată că a renunțat în anul trei la medicină pentru că nu putea să participe la disecții, nu putea să vadă sfârșitul omului, o ființă cosmică, nu biet cadavru. Semăna mult cu tata, și eu, copil fiind, nu eram încântat de asta, aș fi vrut mai mult să mă pot mândri cu un tată războinic, care să bea, să înjure și să meargă la crăsmă, măcar din când în când. Dar ei erau prieteni și, crescând, am început să-i îndrăgesc pe amândoi pentru fragilitatea lor, ascunsă la tatăl meu, care era înalt și puternic, vizibilă la Alexandru Cristian Miloș, care se furișa pe lângă ziduri ca o umbră, ca o foaie de hârtie purtată de vânt. Tata era om de pământ, cum ar zice Ioan Es. Pop, iar Alexandru era venit de undeva din cosmos și visa să se reintegreze în națiunea stelară. Unul voia să se odinească sub iarbă, altul, să se întoarcă printre stele.

Drum bun spre stele, Alexandru Cristian Miloș!

Vasile Sebastian Dâncu

Într-o veșnică primăvară *Poeta Ana Zegrean a trecut la cele veșnice*

David Dorian, Răsunetul, Luni, 04/12/2021

“Stau în odaia împodobită/ pentru singurătăți
Alunec în somn/ ca un patinator/ pe gheața râului înghețat”

Vestea că poeta și prietena noastră Ana Zegrean a plecat dintre noi, în seara zilei de 11 aprilie, a căzut ca o lovitură năucitoare, când te îndoiești și mai speri în minuni; ca o blândă și imposibilă resemnare; ca un freamăt înghețat al primăverii care pentru ea nu va mai veni. Sau, în locul unde a plecat, se va petrece o veșnică primăvară.

Acum câțiva ani, nu prea mulți, în vremurile încă bune, neatinse de molima spaimelor, a morții plutind în aerul respirat, am vizitat-o pe poetă la casa de la marginea orașului, unde locuia, nu departe de marginea unui lac (așadar, acolo „lăcuia”), într-un ambient de invidiat, oferit cu iubire și sacrificiu de fiica sa, Andreea, îngerul ei păzitor. Pe terasa, tapetată cu piatră naturală, într-o atmosferă de nobilă simțire, ca între mari prieteni, ne-am văzut la o ceașcă de cafea și la o țigară. Ana era mare fumătoare; tutunul îi alina suferințele trupești și ale minții, îi stimula poezia care îi ușura sufletul. La îndemnul meu și al prietenului Victor Știr, draga de ea și-a adus laptopul și ne-a poftit să-i citim volumul de versuri “Timp de fum”.

Am lecturat cu glas tare (asta înseamnă să lecturezi!), cu surpriză și încântare, poeme izvorâte din mare suferință, de o profunzime abisală. Un univers tragic, prin care poeta hălăduia de multă vreme, purtată de nostalgia copilăriei, de iubirile tinereții și ale maturității, de frumusețile lăsate de Dumnezeu prin această vale a plângerii.

Marii, adevărații poeți, au avut mereu premoniția morții. Curgerea timpului a fost și va fi marea provocare a vieții. Iar poeții au încercat să-i înfățișeze... chipul de fum. Viața veșnică, veșnicia sunt necunoscutele cele mai grele. Poeții și le-au imaginat prin cuvintele cele mai “potrivite”. Nimic nu poate fi mai adânc, mai adevărat, la plecarea unui poet, decât să-i recitești

versurile. Abia atunci vei descoperi măreția inimii lor. Ana Zegrean a fost (și este) o poetă de mare profunzime și delicatețe. A trăit frumos, și-a purtat cu discreție și distincție suferința, pe care a sublimat-o în versuri care vor dăinui.

Volumul ei ultim tipărit, “Timp de fum”, era pregătirea ei de rămas bun, era darul pe care poeta ni-l lăsa. El dobândește, abia acum, după ce poeta ne-a părăsit, fațete nebănuite. Fiecare vers a fost gândit, rânduiește, pentru intrarea în eternitate.

Condiția omului muritor este, în latură pesimistă, cea a unui “animal/ rănit de umilința umbrei.” Sau moartea e, la rândul ei, “ animalul/ mereu la pândă.”

Sfârșitul vine cu neputințe, cu tragice reprezentări: “pomul cu ramuri întortocheate/ de frica/ nimicului.” În fața morții, nu poți avea decât două atitudini: revoltă sau împăcare - poate pe amândouă, dar niciodată pe cea a indiferenței. Poeta și-a ales de mult împăcarea: “trecerea mea/ a întârziat trenul/ pe care îl așteaptă unii/ ca pe o prevestire.../ numai eu sunt calm/ și pomul asemenea/ unui somn/ golit de vise.”

Poezia volumului ultim tipărit (poeta mai are volume care așteaptă publicarea postumă), e mărturisire și spovedanie. Ana și-a pregătit sufletul pentru “marea trecere”: “vreau să mă spovedesc/ la picioarele acestui munte/ atât de înalt/ că nu-l voi putea urca/ până când/ umbrele vor cădea/ peste mine/ nu cu pedeapsa/ păcatului/ ci cu îmbrățișarea părintelui.”

Tânguirile sale, presărate de aripa albă a morții, dobândesc imponderabilitatea și greutatea țărâni. Trecerea vâmlor pregătește adevărata schimbare, la care nădăjduiește: ”mai sunt doar/ o jumătate de suflet/ cealaltă jumătate scurmă/ în beznă / o altă naștere.” Moartea se configurează ca un ”dincolo de munte/ unde oameni și animale/ se dezbracă de carne/ și devin transparenți.” Clipele noastre se aseamănă cu cele ale lumânării de ceară, cu cele în care numărăm sfârșitul de an: ”în această ultimă zi/ clopotul alb strivește tăcerea/ bătrânului an/ împovărat de zile/ un pom al vieții/ încărcat de zăpadă/ își tremură brațele grele.”

Dragostea, numai ea, poate lumina abisul morții: ”cine ar putea să cosească/ iarba de zăpadă/ când valea e atât de adâncă/ încât numai dragostea/ încearcă uneori/ să coboare panta abruptă/ pe care va trebui/ să ne cățărăm într-o zi.” Rugăciunea, gândul smerit spre Dumnezeu, o curățește pentru somnul etern: ”tot mai des, Doamne, gândurile mele cad în genunchi/ în fața Ta se târăsc/ asemenea melcului/ ce-și caută o casă închipuită.”

Așteptam ziua revederii pe terasă, să ne citim versurile proaspete. Ziua când pomii dau în floare. Nu a mai fost să fie. Mi-ar plăcea să cred că la întâlnirea cu Dumnezeu, Ana Îi va citi din toate versurile sale.

Comentarii

Un cititor: Este uluitor cât de repede și pe neașteptate pleacă scriitorii dintre noi. Și nu doar ei. O floare de cireș pe mormîntul poetei, pentru eternitate. Dumnezeu s-o odihnească în pace!

Veronica Oșorheian: Odihnă lină și neuitare. Condoleanțe familiei.

Doru Dinu Glăvan, președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, a trecut la cele veșnice²⁴⁸

Președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR), Doru Dinu Glăvan, a trecut poarta veșniciei, duminică, la vârsta de 75 de ani.

Doru Dinu Glăvan a intrat în presă de foarte tânăr – a început să publice la vârsta de 14 ani, iar la vârsta de 18 ani ajunge colaborator în presa locală și regională.

În 1965, la 19 ani, devine corresponsent al foarte răspânditului ziar „Sportul popular”, cunoscut mai târziu sub numele de „Gazeta sporturilor”. În curând, este angajat cronicar sportiv al postului național de radio, continuând să publice și în presa scrisă.

Calitățile sale de reporter sunt unanim recunoscute și apreciate, motiv pentru care Radio București l-a trimis să transmită și să comenteze Jocurile Balcanice, Campionatele și Cupele Mondiale de atletism, natație și gimnastică, Jocurile Olimpice de Iarnă de la Sarajevo. Transmite în România, cu mult profesionalism, din Europa, Asia și Australia.

Din inițiativa sa a luat ființă, în 1995, la Reșița, Fundația Radio Caraș-Severin. După un an, la 8 august 1996, Radio România Reșița capătă statut oficial de post public local al Societății Române de Radioteleviziune și emite pentru prima dată în eter. În decurs de câțiva ani, sub conducerea directorului Doru Dinu Glăvan, Radio Reșița ajunge cel mai important post regional de radio, cu cea mai mare audiență, acoperind nu numai întregul teritoriu al județului Caraș-Severin și părți importante din județele limitrofe, ci și teritoriile locuite de români în Voivodina și pe Valea Timocului.

Doru Dinu Glăvan, care și-a câștigat aprecierea unanimă atât a radio-ascultătorilor, cât și a specialiștilor din domeniu, era la al treilea mandat de președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, organizație pe care a propulsat-o până la statutul de cea mai mare din țară, pentru care a reușit să obțină statutul de „Uniune de creație de utilitate publică” și căreia i-a dedicat activitatea sa neobsită, până în ultima clipă.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

²⁴⁸ Răsunetul, Duminică, 10/31/2021 - 15:36

Profesorul Adrian Mănarcă, fost director al cotidianului Răsunetul, a trecut la cele veșnice

Răsunetul, Mie, 11/24/2021 - 19:30

Profesorul Adrian Mănarcă, senior editor și fost director al cotidianului Răsunetul, a trecut astăzi poarta veșniciei. Transmitem condoleanțe familiei îndoliate și ne rugăm ca bunul Dumnezeu să îi facă parte de un colț de rai.

Dumnezeu să îl odihnească în pace.

Răsunetul

Adrian L. Mănarcă s-a născut la Poiana Sibiului la 1 decembrie 1943, localitate în care părinții lui s-au refugiat în anul 1942. Părinții, cadre didactice, au revenit spre casa lor din Josenii Bârgăului în anul 1945. Întoarcerea din refugiu a fost un adevărat calvar pentru familia Mănarcă datorită dezastrului găsit în propria lor casă, devastată și distrusă parțial de ocupații horthyști.

A urmat școala primară la Josenii Bârgăului, liceul la actualul Colegiu Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița și Facultatea de Filologie de 5 ani la „Babeș” în Cluj-Napoca.

După absolvire a fost ziarist, frecventând și cursurile profesionale în specialitate jurnalistică. A devenit secretar de redacție, apoi redactor șef și până la pensionare a fost activ la ziarul-devenit de prestigiu- RĂSUNETUL, unde a îndeplinit funcțiile enumerate mai sus. În toți anii slujiți la acest ziar a servit informația cu echidistanță și adevăr, doar în interesul oamenilor din întregul areal al județului Bistrița-Năsăud.

Din aceste poziții, Adrian L. Mănarcă a scris foarte multe articole, prezentări de carte, cronici culturale, investigații și reportaje din localitățile județului, acțiuni socio-culturale de prestigiu, în unele sate și comune. A contribuit la formarea profesională a unei generații tinere de jurnaliști care trudesec astăzi în județ, fiind unul dintre cei care s-a luptat pentru recunoașterea profesională a jurnaliștilor și primirea lor ca membri ai Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Doresc să amintesc chiar un aspect mai aparte, specific pentru sectorul militar din județ. În urma unor consultări, i-am propus redactorului șef al ziarului să realizăm un supliment lunar destinat militarilor din M.Ap.N. și M.I. ce slujesc în acest județ. A fost de acord, așa că am început editarea suplimentului lunar „LUNETĂ” dedicat activității acestor categorii de oameni, ca oameni ai cetăților din județul nostru, la care s-au alăturat cu plăcere, col. (r.) Dorin Filip și col. (r.) Tohati Alexandru.

Adrian L. Mănarcă și-a găsit respectul comunităților de pe Văile Someșului, a Bistriței și a Șieului, pentru modul cum a slujit interesul oamenilor din județul nostru.

Pentru întreaga activitate culturală și nu numai desfășurată în localitățile județului a primit multe diplome și documente ce atestă această preocupare a jurnalistului Adrian Mănarcă, nu numai a celei de jurnalist.

În 1993, împreună cu alți doi ziariști din țară, a reprezentat România într-un schimb de experiență sub egida Uniunii ziariștilor Profesioniști, în China, pe o durată de două săptămâni, după ce o delegație din această țară a fost la Bistrița, la Constanța și la Craiova.

Tot în anul 1993 a fost recompensat pentru câteva materiale publicate în ziarul „Răsunetul” cu Premiul Național „BRUNEA FOX” tocmai pentru calitatea materialelor publicate. Cu același prilej, Adrian L. Mănarcă a mai primit o Diplomă de Onoare acordată pentru întreaga activitate publicistică de către Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România.

În octombrie 2000, pentru merite deosebite în activitatea publicistică, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România i-a acordat Ordinul Ziariștilor clasa I-a, cu brevet de autentificare.

În 19-26 iulie 2003 Societatea ASTRA Năsăud i-a acordat Diplomă de Merit și Recunoștință pentru servicii și ajutor.

În 10 iunie 2006 a primit Titlul de Cetățean de Onoare al comunei Prundu Bârgăului pentru deschiderea culturală a ziarului.

În 9 octombrie 2007 comuna Josenii Bârgăului i-a acordat Diploma de Cetățean de Onoare pentru activitatea culturală și în această comună. Diplomă de Onoare i-a oferit și Asociația Națională „Cultul Eroilor”. Asociația Nevăzătorilor din România.

A mai primit o Diplomă de Recunoștință din partea Asociației Naționale de Cruce Roșie din România, o Diplomă de la Inspectoratul de Poliție al Județului Bistrița-Năsăud.

Radio Transilvania i-a acordat „Premiu pentru întreaga activitate jurnalistică”. Primăria municipiului Bistrița mi-a acordat o Diplomă pentru promovarea imaginii municipiului Bistrița. Lista poate continua cu:

Diplomă de fidelitate acordată de Uniunea Ziariștilor Profesioniști.

Diplomă de Excelență din partea Federației Naționale Omenia

Diplomă de Merit și Recunoștință din partea „Asociațiunea Transilvană Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român-ASTRA-Despărțământul Năsăud.

Diplomă de Aleasă Cinstire pentru sprijin moral și material dat Sfintei Mănăstiri Dobric.

Diplomă de Onoare acordată de Centrul Județean Pentru Cultură Bistrița-Năsăud, pentru contribuțiile în cadrul Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului.

Diplomă de Merit pentru activitatea desfășurată în domeniul Culturii și Educației.

Diplomă de Merit a ASTREI Năsăud pentru activitate deosebită în folosul ASTREI.

Consider că este bine să menționez și alte aspecte care atestă încă o mulțime de preocupări ale lui Adrian L. Mănarcă, în special după ieșirea la pensie în anul 2008, pe care încerc să le enumăr doar pe scurt: A pregătit, coordonat și editat un volum cu 407 pagini intitulat „Istoria adevărată este scrisă numai de popor”

La Cercul Militar al Garnizoanei Bistrița a dat naștere „Clubului pentru Neam și Țară-Regăsirea Daciei” în care lunar se prezintă lucrări de istorie românească. La fel, la Josenii Bârgăului a avut ceva similar și cu 15 ani de existență intitulat „Regăsirea Daciei”.

Sunt și alte activități, în care s-a implicat cu mare responsabilitate, inclusiv cele vizând românii uciși de hortiștii instalați în urma aplicării odiosului Dictat de la Viena (7 la număr) la Prundu Bârgăului, o serie de simpozioane cu tematică istorică, la Cercul Militar al Garnizoanei Bistrița, Muzeul memorial „General Grigore Bălan” din Blăjenii de Sus, Școala Generală din Josenii Bârgăului, simpozioanele anuale organizate de Centrul Cultural Prundu Bârgăului, cu ocazia lansării Anuarului Bârgăuan.

Col.(r.) Ioan Cordovan - președinte de onoare al
Filialei Județene B-N. Cultul Eroilor „Colonel Liviu Rusu”

Comentarii la articolul din Răsunetul, Miercuri, 11/24/2021 - 19:30

George Carp: Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace! Este o veste foarte tristă, a fost un om remarcabil!

Berendei Ion Craiova: Drum lin între îngeri, ADI!

Micu Ovidiu Ale...: DUMNEZEU să-l odihnească în liniște și pace!!! L-am cunoscut bine pe ADI, încă din 1977, când a fost cursantul meu, în conducerea automobilului!!!

Sava Elena: Dumnezeu să-l odihnească !

Ioan și Lucreția: Regretăm dispariția prietenului și colaboratorului nostru, crescut din pământul ardelean, cu o continuitate în credință, dragoste de limbă, lege și moșie, ce a creat în jurul său un mediu ambiant printr-o largă sferă de armonie. În veci pomenirea lui!

prof. Vasile Găurean: Vestea aceasta mă întristează profund, fiindcă mi-a fost coleg de an la studii și în idealuri jurnalistice. Cu el, pleacă o parte din mine însumi. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească.

prof. Radu Băeș: Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Rodica Fercana: S-a rupt firul vieții unui om deosebit, un erudit și un mare patriot. Ne vor lipsi simpozioanele pe teme istorice de la Clubul pentru Neam și Țară „Regăsirea Daciei” de la Cercul Militar Bistrița, al cărui președinte era (la Club). Drum lin către ceruri, stimate Adi Mănarcă! Te regretăm nespul!

Delia Velescu: Dumnezeu să-l ierte și drumul printre stele.

Ionică: Dumnezeu să-l odihnească! Condoleanțe familiei. Ady o fi decis împreună cu foștii săi prieteni și colegi din anii studenției de la Joseni: Eugen Trif (04.08.1942-09.03.2000), Mircea Deac (22.02.1942 - 25.01.2005), foști studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă de la Sibiu, preoți la Mijlocenii Bârgăului și respectiv Săsarm și Titus Wachsmann-Hogiu (06.11.1943 – 05.03.2016), fost student la Facultatea de Filosofie și Filologie Cluj-Napoca, viitor cadru didactic să reînființeze în Rai orchestra cu care în vacanțe au încântat spectatori de pe meleagurile bistrițene. (Unul dintre membrii orchestrei lor profesorul, artistul și omul de cultură Ioan Lazar, fost student la Conservatorul de Muzică “Gheorghe Dima” din Cluj avea să devină laureatul primei ediții a Festivalului Național de Romane “Crizantema de Aur” de la Târgoviște cu inegalabila piesă Mama, a cărei versuri aparțin poetului Vasile Militaru).

Iuliana Mănarcă, fostă asistentă șefă a Secției ATI a Spitalului Județean de Urgență Bistrița, a plecat în veșnicie!

† Cu durere în suflet anunțăm trecerea la cele veșnice a **IULIANEI MĂNARCĂ**, fostă asistentă șefă la secția ATI a Spitalului Județean de Urgență Bistrița, la o săptămână după ce soțul Adrian Mănarcă, fost redactor-șef la ziarul Răsunetul, plecase la Domnul.

Slujba de priveghi va avea loc sâmbătă, 4 decembrie 2021, de la ora 17.30, la Capela Cimitirului Evanghelic de pe str. Grigore Bălan, iar slujba de înmormântare va fi oficiată, duminică, de la ora 14.30.

Transmitem condoleanțe familiei îndoliate, copiilor Adriana și Sorin și nepoților, și ne rugăm ca bunul Dumnezeu să-i facă parte de un colț de rai.

Dumnezeu să o odihnească în pace! „Răsunetul”

Comentarii: **George Carp:** Dumnezeu s-o ierte și s-o odihnească în pace! Și-a iubit enorm soțul și nu l-a lăsat să plece singur!

Scriitorul Dumitru Munteanu

Nu-mi pot irosi timpul făcând altceva decât să scriu

Răsunetul, Vineri, 10/26/2018 - 11:09

Inima scriitorului Dumitru Munteanu, fondatorul Editurii George Coșbuc și al revistei Litera nordului, membru al Uniunii Scriitorilor din România, a încetat să bată, azi, pe pământ, mergând spre cerul veșniciei. Acolo va colinda în Noul An, împreună cu soția sa, scriitoarea Nazarica Munteanu. Va rămâne prin cărțile sale peste timp. Bunul Dumnezeu să îi dea odihnă veșnică !

Promotor al literaturii din județul Bistrița-Năsăud, având și un dicționar dedicat scriitorilor de pe aceste meleaguri, scriitorul Dumitru Munteanu este și fondatorul Editurii George Coșbuc, care a scos, de-a lungul celor aproape 30 de ani de existență, sute de volume.

*Inginerul Ilie Vlad, fostul primar al comunei Prundu
Bârgăului, a trecut poarta veșniciei*

Răsunetul, Marți, 01/04/2022 - 15:25

Vă anunțăm, cu regret, faptul că domnul inginer Ilie Vlad, fost primar al comunei noastre, a încetat din viață. Domnia sa a condus destinele comunei Prundu Bârgăului, timp de patru mandate, primar în perioada 1996 - 2008 și viceprimar în perioada 2008 - 2012.

Pe această cale, transmitem sincere condoleanțe, familiei!

Dumnezeu să îi așeze sufletul alături de cei drepti!

**Primarul comunei Prundu Bârgăului,
Doru Crișan**

*Prof. George Vlad, un apărător devotat al comunei
Prundu Bârgăului a trecut în veșnicie*

Stimați cetățeni!

Din păcate, încă un senior al administrației publice locale din comuna noastră, a părăsit această lume!

Domnul profesor **Vlad George**, a îndeplinit demnitatea de consilier local în cadrul Consiliului Local al comunei Prundu Bârgăului timp de patru mandate: 1996-2000, 2000-2004, 2012-2016, 2016-2020, postură din care a stăruit, în special, pentru dezvoltarea segmentului cultural local și nu numai!

Profesorul George Vlad a publicat o serie de monografii dintre care amintim: „Descendenți ai familiei Vlad Ilie (1795-1845) și soția Vlad Dochia (1800-1877)”

Dumnezeu să îi așeze sufletul alături de cei drepti!

**Primarul comunei Prundu Bârgăului,
Doru Crișan**

ADMINISTRAȚIA COMUNELOR BÂRGĂUANE ÎN LUPTĂ CU PANDEMIA

PRUNDU BÂRGĂULUI

Președintele Radu Moldovan: Prundu Bârgăului și-a recăpătat statutul de comună etalon pentru județul Bistrița-Năsăud, alături de primarul Doru Crișan

Președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud consideră că prin investițiile de peste 25 milioane de euro, implementate în parteneriat de Consiliul Județean și primarul Doru Crișan și echipa sa, comuna Prundu Bârgăului și-a recăpătat statutul de localitate etalon pentru județul nostru.

„În ultimii ani, de când Primarul Doru Crișan și echipa sa administrează comuna Prundu Bârgăului aceasta și-a recăpătat statutul de comună etalon pentru județul Bistrița-Năsăud. Toate investițiile publice de zeci de milioane de euro ale primăriilor de pe Valea Bârgăului din ultimii ani, dublate de cele ale Consiliului Județean în infrastructura de drumuri județene spre Colibița și Valea Ilvelor, pregătește această zonă mirifică pentru un nou pas în dezvoltarea economică și turistică! Felicitări celor din Prundu Bârgăului pentru continuarea tradiției de a organiza Festivalul “Regele Brazilor” împreună cu Consiliul Județean BN. Mulțumesc domnului primar Doru Crișan pentru parteneriatul corect pe care îl avem în ultimii ani pentru dezvoltarea comunității din Prundu Bârgăului!”, a precizat președintele Consiliului Județean. Potrivit acestuia, la Prundu Bârgăului au fost făcute investiții de 25 milioane euro care au dezvoltat comuna.

Încă din toamna anului 2018 la Prundu Bârgăului a început derularea a patru investiții principale: "Construire școală generală în comuna Prundu Bârgăului" în valoare de 5.131.241,05 lei "Construire dispensar medical în comuna Prundu Bârgăului" în valoare de 3.969.691,69 lei", "Modernizare străzi secundare comunale" în valoare de 4.827.875 lei, și "Reabilitare, eficientizare energetică școală I-IV în comuna Prundu Bârgăului", în valoare de 3.500.000 lei.

Noua clădire a școlii generale din Prundu Bârgăului a fost finalizată!
Primarul Doru Crișan: Nu ne oprim aici!

Răsunetul, Luni, 05/18/2020

Vești bune la început de săptămână vin de pe Valea Bârgăului! Noua clădire a școlii generale din Prundu Bârgăului, destinată elevilor din clasele V-VIII, este finalizată și urmează să fie în scurt timp recepționată de autoritățile locale.

Noua clădire este una modernă, amenajată la cele mai înalte standarde de calitate și va oferi elevilor din clasele V-VIII cele mai bune condiții de a învăța.

“Clădirea a fost finalizată și dotată iar lucrările sunt de cea mai bună calitate. Mai avem ceva lucrări de amenajare a spațiului verde din zona exterioară a clădirii. Ne bucurăm că am reușit să finalizăm acest proiect dar nu ne oprim aici. Întreaga zonă în care se

află noul corp de clădire, împreună cu Liceul „Radu Petrescu” și cu școala primară (unde se fac deja lucrări de modernizare și eficientizare energetică) se va transforma într-un campus școlar modern”, anunță primarul comunei Prundu Bârgăului, Doru Crișan.

Noua școală gimnazială are un regim de înălțime de P+2E și o suprafață de 2086 mp. Aici au fost amenajate 12 săli de clasă și laboratoare moderne, birouri, spații tehnice și grupuri sanitare inclusiv pentru elevii cu dizabilități. Există și un cabinet medical unde elevii vor putea fi examinați rapid, dacă va fi nevoie.

Valoarea totală a proiectului este de 4.938.306 lei și lucrările au fost realizate din fonduri guvernamentale prin Programul Național de Dezvoltare Locală.

Noul dispensar medical din Prundu Bârgăului

[La Prundu Bârgăului a fost realizat, cu finanțare guvernamentală, cel mai nou și modern dispensar de pe Valea Bârgaielor, pornind de la zero,](#) în toamna anului 2018, prin demolarea construcțiilor existente, în zona centrală a comunei, [pe locul vechiului cabinet medical](#) și locuință, în anii 50, a doctorului Ștefan Vlad, Cetățean de onoare al comunei, unde [primăria locală actuală pune la dispoziția medicilor cabinete particulare](#) de specialitate, aici urmând să fie amenajate cabinete medicale pentru medicii de familie, camere de tratament, o farmacie, un laborator de analize medicale, cabinete stomatologice, cabinete ORL și oftalmologie, precum și spații de depozitare, sterilizare, zone de triere, recoltare și locuri de parcare. (NV)

Noul dispensar medical din Prundu Bârgăului a fost deschis.

Primarul Doru Crișan: Oamenii de pe Valea Bârgăului merită cele mai bune servicii medicale, la ei acasă

Răsunetul, Marți, 03/02/2021

Noul dispensar medical din comuna Prundu Bârgăului a fost deschis începând de astăzi, odată cu inaugurarea Centrului de Vaccinare anti-Covid din Valea Bârgăului.

Dispensarul medical este situat în centrul

comunei și are un regim de înălțime de P+1, la parter fiind amenajat Centrul de Vaccinare.

“Am reușit să finalizăm lucrările de construire a noului dispensar medical și astăzi, aici, a fost deschis Centrul de Vaccinare de pe Valea Bârgăului. Cred că sănătatea este bunul nostru

cel mai de preț și de aceea mă bucur că am reușit să amenajăm la Prundu Bârgăului cel mai modern dispensar medical de pe Valea Bârgăului. Prin noua investiție va crește calitatea și accesibilitatea la serviciile medicale, fiind un proiect deosebit și așteptat de întreaga comunitate. Mă bucur că am reușit să accesăm finanțarea pentru construirea acestei unități medicale, extrem de necesare pentru comuna noastră și pentru întreaga Vale a Bârgăului. Am închiriat deja mai multe cabinete medicale și în scurt timp, mai mulți medici specialiști vor veni la Prundu Bârgăului pentru a oferi consultații de specialitate”, spune primarul comunei Prundu Bârgăului, Doru Crișan.

Clădirea este realizată la cele mai înalte standarde de calitate, fiind amenajate cabinete pentru medicii de familie și pentru medicii specialiști, camere de tratament, o farmacie și un laborator de analize medicale. De asemenea, există spații de depozitare, sterilizare, zone de triere și de recoltare. *“A fost închiriat până acum cabinetul de stomatologie de către dr. Roxana Muntean, cel de cardiologie de către dr. Marius Orzan și cel de dermatologie de către dr. Ștefan Pop. Laboratorul de analize medicale a fost închiriat de Bioclinica - Optimus, iar farmacia - de compania Richter. Mai avem disponibile pentru închiriere cabinetele de pediatrie, neurologie, ORL și oftalmologie. Le mulțumesc medicilor care vor veni să ofere consultații și tratamente la Prundu Bârgăului și îi asigur că vor găsi în administrația locală un partener de nădejde. Sper ca și celelalte cabinete să fie închiriate cât mai repede, pentru că oamenii de pe Valea Bârgăului au nevoie de medici specialiști și merită cele mai bune servicii medicale, la ei acasă”,* adaugă primarul Doru Crișan.

Noul dispensar medical a fost construit cu fonduri obținute prin Programul Național de Dezvoltare Locală, valoarea investiției depășind 3,8 milioane de lei.

În ultimii ani la Prundu Bârgăului s-au derulat patru principale proiecte în valoare de peste 16 milioane lei, din fonduri guvernamentale, cuprinzând dispensarul medical, două școli, asfaltarea a 15 străzi, transferarea rețelelor aeriene de electricitate în subteran și înlocuirea cu stâlpi metalici pentru iluminat public.

Lucrările de amenajare a pârâului Secu, în plină desfășurare, la Prundu Bârgăului!
Zonă de promenadă, cu spații verzi, locuri de relaxare

Răsunetul, Miercuri, 04/07/2021

Lucrări în plină desfășurare la amenajarea pârâului Secu, amonte de DN 17 în Prundu Bârgăului! Înfrumusețarea comunei noastre depinde de noi toți!, transmite primarul comunei Prundu Bârgăului, Doru Crișan.

Investiția va pune în siguranță malurile și va transforma zona centrală a localității într-o zonă de promenadă, cu spații verzi, cu faleză și locuri de relaxare.

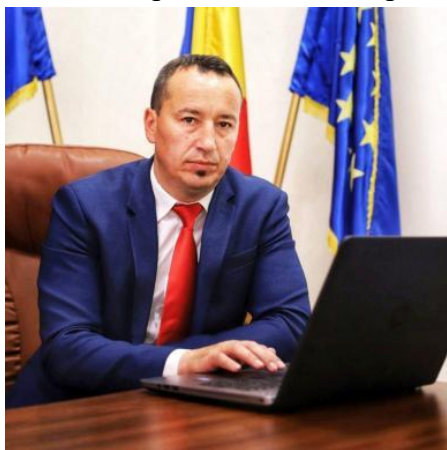
Practic, lucrările vor viza regularizarea albiei râului Secu pentru asigurarea unei secțiuni de scurgere corespunzătoare. De asemenea, se vor amenaja ziduri de sprijin pentru protejarea malului drept al râului dar și o faleză pe malul stâng și trepte de acces. Va fi o zonă pietonală, cu acces la faleză. Proiectul, în valoare de 550.887 lei (fără TVA), este finanțat prin Programul Național de Dezvoltare .

Albia va fi modernizată pe o suprafață de 968 metri pătrați, vor fi amenajate ziduri de sprijin pe o suprafață de 192 de metri, faleza va avea 130 de metri. Totodată, vor avea loc și lucrări de amenajare a unor alei și a unor spații verzi dar și de amenajare a 27 de locuri de parcare. Zona va fi dotată cu bănci de odihnă, stâlpi de iluminat și suporturi pentru biciclete.

*Proiecte majore vor fi finalizate în acest an la Prundu Bârgăului! Doru Crișan:
Vom găsi resurse pentru cofinanțarea proiectelor!*

Răsunetul, Marți, 03/23/2021

Primarul comunei Prundu Bârgăului, Doru Crișan, anunță că până la finalul anului vor fi finalizate o serie de proiecte majore pentru comunitate, chiar dacă traversăm o perioadă dificilă, iar banii vin greu, de la nivel guvernamental. Prundu Bârgăului este printre puținele comune care se bazează pe autofinanțare - poate și Monorul - adică dacă nu primește bani, nu moare.

„Cofinanțarea este o problemă destul de complicată și din cauza numărului mare de proiecte pe care le avem în comuna noastră care se apropie de finalizare. La cofinanțare, toți banii sunt de la bugetul local, iar bugetul este foarte mic și nu mai avem acele venituri suplimentare din vânzarea de masă lemnoasă, însă un manager bun găsește soluții să poată finaliza proiectele.

Vom finaliza câteva proiecte, importante pentru comuna Prundu Bârgăului, care vor aduce un plus de valoare comunei noastre. La intrarea spre Bistrița Bârgăului se ridică o clădire foarte frumoasă, sperăm ca până la sfârșitul anului să se finalizeze. Avem un constructor foarte bun și s-a lucrat toate iarna, este Școala

Profesională, unde a fost pus deja acoperișul. La fel, avem școala cu clasele I-IV, o clădire pe care sper că o vom finaliza până la începutul anului școlar viitor. Și aici este pus acoperișul, tâmplăria și se lucrează la interioare. Se lucrează la grădinița de la Susenii Bârgăului, sperăm să putem face și un after school acolo”, a declarat primarul Doru Crișan.

La Prundu Bârgăului, se lucrează la acele canale tehnice unde este îngropată rețeaua electrică, un prim tronson fiind finalizat. „De curând am finalizat Policlinica, acum e și un centru de vaccinare, majoritatea spațiilor sunt închiriate la medici foarte buni din județul Bistrița-Năsăud și nu numai. Locuitorii de pe Valea Bârgăului nu vor mai trebui să ajungă la Bistrița pentru analize, la un medic specialist. Vom încerca din bugetul local să mai facem niște dotări. În maximum o lună, medicii specialiști vor începe activitatea”, a precizat primarul Crișan. La Prundu Bârgăului, a fost finalizat și un proiect de electrificare, în colaborare cu cei de la Electrica. „Avem la CNI o bază sportivă, este licitată. Va fi o nouă bază sportivă spre Bistrița Bârgăului unde acum este un depozit de lemn. Tot la CNI este și o sală de sport, proiect aflat în evaluare. O altă lucrare importantă este cadastrul general, unde măsurătorile sunt făcute în proporție de 95%. Urmează verificarea fiecărui dosar și întâlnirea cu cetățenii pe fiecare dosar, actualizarea datelor, după care vor fi trimise la OCPI și din nou verificate. Se lucrează și la PUG-ul comunei. (...) Urmează semnarea contractului pentru achiziția a 1300 tablete, 40 laptop-uri, table digitale, camere de supraveghere pentru tot ce înseamnă învățământ în Prundu Bârgăului, tot ce înseamnă învățământ va fi la cele mai înalte standarde. Mai avem proiectul de amenajare a albiei pârâului Secu și o parcare supraetajată în centrul comunei.”, a dezvăluit primarul Doru Crișan.

În domeniul turismului, sunt două proiecte extrem de importante, domeniul schiabil și Parcul Dracula. „La proiectul mare pentru pârtia de schi am rămas singuri (n.n. – după ce Josenii Bârgăului și Bistrița Bârgăului au ieșit din ADI, pentru a nu bloca proiectul), am finalizat studiile de fezabilitate, am finalizat PUZ-ul în zona Delbidan, iar după ce obținem autorizațiile, urmează o întâlnire cu privații și voi încerca să găsim finanțare pe noul exercițiu

financiar. Vrem să gândim un dublu sezon pentru Colibița. Proiectul este depus la Agenția pentru Protecția Mediului pentru avize. Pentru Parcul Dracula, am avut discuții cu investitori străini, fonduri de investiții, care s-au blocat din cauza pandemiei. Avem nevoie de o infrastructură foarte bine pusă la punct”, a adăugat edilul comunei bârgăuane.

Parcul din Prundu Bârgăului prinde contur! Primarul Doru Crișan: Este o nouă zonă de relaxare pentru locuitorii comunei

Podul de pe Valea Ciorii a fost recepționat

Primarul Doru Crișan transmite locuitorilor comunei că în acest moment sunt în derulare lucrările pentru migrarea în subteran a rețelelor aeriene din zona centrală, din Prundu Bârgăului. Demersul vine pentru înfrumusețarea comunei de pe Valea Bârgăului, o activitate permanentă și importantă. *Totodată se montează conductori pentru alimentarea cu energie electrică de mare putere pentru noul dispensar uman precum și pentru Casa de Cultură. În urma realizării lucrărilor, se urmărește mutarea tuturor rețelelor electrice precum și de curenți slabi de pe stâlpii din zona centrală și înlocuirea stâlpilor de beton cu unii metalici care să susțină doar lămpile de iluminat public. Continuăm munca!”, transmite primarul Doru Crișan.*

Iluminatul public din Prundu Bârgăului, extins și modernizat cu fonduri guvernamentale
Adio, centrală termică!

Peste 1400 de copii din Prundu Bârgăului au primit cadouri. Moș Nicolae a fost însoțit de primarul Doru Crișan

Răsunetul, Luni, 12/06/2021

Moș Nicolae a venit cu daruri la toți copilașii din comuna noastră! Astăzi, moșul i-a vizitat la școală și la grădiniță pe toți elevii din comună și le-a adus celor mici dulciuri iar școlarilor (inclusiv celor de la liceu), tabletele mult așteptate. Astfel, peste 1400 de copii care învață în grădinițele și școlile din Prundu Bârgăului au primit vizita lui Moș Nicolae.

“Moșul nu a uitat de copiii cuminți și astăzi și-a făcut timp să treacă pe la ei cu daruri. Așa cum am procedat în fiecare an, elevii și preșcolarii din comuna noastră au primit cadouri de Moș Nicolae, daruri pregătite special pentru ei de primăria Prundu Bârgăului. Am pregătit pachete cu dulciuri pentru copii care sunt la grădiniță și la școala primară. Au primit daruri toți copiii până în clasa a patra. De asemenea, toți elevii, inclusiv cei de liceu au primit tablete cu acces la internet” spune primarul comunei Prundu Bârgăului, Doru Crișan.

Micuții s-au pregătit cum se cuvine pentru vizita lui Moș Nicolae i-au spus poezii și cântecele. Moșul nu a uitat nici de cadrele didactice care vor primi zilele viitoare laptop-uri pentru a-și desfășura activitatea didactică în cele mai bune condiții.

Primăria comunei Prundu Bârgăului a accesat un proiect de finanțare prin care au fost achiziționate tablete și dispozitive electronice pentru învățământ.

Astfel, prin acest proiect au fost achiziționate de 1072 tablete pentru elevii din comună și 76 de laptopuri pentru cadrele didactice. Primăria Prundu Bârgăului

TIHA BÂRGĂULUI

Trofeul Excelenței pentru Tiha Bârgăului și primarul Vasile Șut

La Satu Mare s-au sărbătorit 18 ani de activitate ai Agenției pentru Finanțarea Investițiilor Rurale. Cu această ocazie Trofeul Excelenței a revenit pentru comuna Tiha Bârgăului și primarul Vasile Șut pentru proiectele aprobate la finanțare prin PNDR.

"În momentul de față avem aprobate un număr de 8 proiecte cu o valoare de 10 milioane de euro, astfel: 1. Construire Grădiniță cu program prelungit în localitatea Tiha Bârgăului- 500.000 euro (în execuție); 2. Modernizare drumuri în Comuna Tiha Bârgăului-6 km, un milion de euro (în licitație); 3. Construire rețea de apă și canalizare-2,5 milioane de euro (în licitație); 4. Modernizare drumuri forestiere-1,5 milioane de euro (în licitație); 5. Modernizare drumuri forestiere Etapa 2-1,5 milioane de euro (în licitație); 6. Modernizare drumuri forestiere Etapa 3-1,5 milioane de euro (în licitație); 7. Modernizare drumuri agricole-un milion de euro (în licitație); 8. Reabilitare Cămine culturale în Tiha și Tureac-500.000 euro (în licitație)", declară primarul Vasile Șut. După numărul de proiecte aprobate, Comuna Tiha Bârgăului se află pe locul 2 în cadrul Regiunii de Nord Vest, care cuprinde județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Sălaj și Satu Mare.

Răsunetul, Luni, 11/12/2018

Zece milioane euro, atrase din fonduri europene la Tiha Bârgăului. Vasile Șut: Am semnat al optulea proiect, pentru modernizarea drumurilor agricole

Răsunetul, Marți, 07/17/2018

Primarul Vasile Șut a semnat, cu Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, contractul de finanțare pentru un nou proiect cu finanțare europeană în cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020. Este vorba despre Reabilitare drumuri de exploatație agricolă în comuna Tiha Bârgăului, finanțat pe Măsura 4.3.

„Acesta este al optulea contract semnat cu AFIR pe fonduri europene. Este vorba despre reabilitarea și asfaltarea drumului care pornește din Vârful Blajului și trece pe deasupra satului Mureșenii Bârgăului prin zona „La Lac”, continuă pe drumul "Plaiul Bistriței" și coboară în Tureac pe Valea Șutenilor, în total aproximativ 9 km”, transmite primarul comunei Tiha Bârgăului.

Autoritățile locale din Tiha Bârgăului au profitat la maxim de fondurile europene reușind să atragă deja 10 milioane euro în investiții în infrastructura de apă și apă uzată, grădiniță, cămine culturale, drumuri forestiere, străzi.

„Luni, vom da ordinul de începere a lucrărilor pentru grădinița de la Tiha Bârgăului, un proiect în valoare de 500.000 euro. De asemenea, suntem în procedură de licitație, fie pentru proiectul tehnic, fie pentru execuția lucrărilor, pentru alte șase proiecte cu finanțare europeană. Este vorba despre apă și canalizare la Tiha Bârgăului și Tureac, proiect în valoare de 2,5 milioane euro, modernizări de drumuri locale, străzi în Tiha Bârgăului, Tureac și Mureșenii Bârgăului (un milion de euro), trei proiecte de modernizare a drumurilor forestiere, care însumează 28 km, dintre care 12 vor fi asfaltați, iar diferența cu macadam (4,5 milioane euro), dar și modernizarea a două cămine culturale, la Tureac și Tiha Bârgăului (500.000 euro)”, ne-a explicat primarul Vasile Șut.

De asemenea, Primăria Tiha Bârgăului beneficiază și de contracte de finanțare pentru proiecte prin Programul Național de Dezvoltare Locală, pentru reabilitări de școli, construcții de podețe, dar și rețea de canalizare la Piatra Fântânelelor.

Vasile Șut: Acest mandat înseamnă patru ani buni pentru Tiha Bârgăului! Am atras peste 20 milioane de euro, pentru dezvoltarea comunei!

Răsunetul, Miercuri, 08/12/2020 - 09:25

Administrația publică locală din Tiha Bârgăului, condusă de primarul Vasile Șut, a reușit să atragă fonduri de peste 20 de milioane euro pentru dezvoltarea comunității, în ultimii patru ani. Alte 20 de milioane de euro vin prin implicarea Consiliului Județean, fie că ne referim la modernizarea DJ 172 D, pe tronsonul Mureșenii Bârgăului-Colibița, cunoscut drept Drumul Blajului, fie pentru rețelele de apă și canalizare în etapa a doua a Master Planului, proiect care depășește valoarea de 17 milioane euro, numai pentru investițiile din această comună.

„Au fost patru ani buni pentru comuna Tiha Bârgăului, ne-am străduit alături de Consiliul Local, alături de echipa din primărie să facem cât mai multe lucruri bune pentru

cetătenii comunei. Dacă dăm timpul înapoi, acum 4 ani, erau și atunci multe lucruri de făcut, și acum sunt multe în lucru, dar comuna Tiha Bârgăului este una foarte mare. A fost o perioadă bună, pentru că în 2017 s-au deschis mai multe axe de finanțare, atât pe fonduri europene, cât și guvernamentale. Toate proiectele depuse pe fonduri europene au fost aprobate.

Grădinița și garajele sunt finalizate, cele două cămine culturale sunt aproape de finalizare, cu un stadiu de execuție de peste 90%, la drumuri comunale sper ca până la sfârșitul lunii august să avem un strat de asfalt pe toate străzile, 6 kilometri. Mai lucrăm și la un proiect pe drumuri forestiere, care cuprinde 4 drumuri, unul foarte important care leagă Valea Tureacului de cătunul Iliuța Bozghii, foarte frumos, pe care îl putem folosi și în scop turistic. Este pus un strat de balastru, a fost făcut un pod, dar mai sunt alte 3 de realizat. Sunt 5 proiecte de infrastructură rutieră care însumează 43 de kilometri, din care 28 vor fi asfaltați, iar 15 km cu macadam. În patru ani, am atras 12 milioane din fonduri europene!”, declară primarul Vasile Șut.

Din fonduri guvernamentale, în comuna Tiha Bârgăului au fost reabilitate toate instituțiile de învățământ, toate având avizele și autorizațiile sanitare și cele de la ISU.

Pentru următorii patru ani, primarul Vasile Șut crede că sunt proiecte de realizat, fie că este vorba despre rețeaua de gaze naturale, pentru care a fost întocmit studiul de fezabilitate, de lucrările prin Master Planul de apă și canalizare, după care vor urma lucrările de asfaltare. De asemenea, dezvoltarea turistică a Văii Bârgăului - Piatra Fântânele – Colibița – într-un parteneriat cu primarii Vasile Laba de la Bistrița Bârgăului și Doru Crișan de la Prundu Bârgăului, rămâne o prioritate.

Proiecte pentru dezvoltarea comunei Tiha Bârgăului!

I. CONSILIUL JUDEȚEAN BISTRIȚA-NĂSĂUD

1.Modernizare DJ 172 D, lotul 1, tronsonul 1, Mureșenii Bârgăului-Lac Colibița (5,5 km)-17,9 milioane lei (3,78 milioane EURO)-**Finalizat**

II.FONDURI EUROPENE

1.Modernizare drumuri în comună (6 km)–5,5 milioane lei (1,16 milioane EURO)-**În execuție**

2.Construire rețea publică de apă (20,2 km) și apă uzată (17 km)-13,3 milioane lei (2,81 milioane EURO)-**În execuție**

3.Construire Grădiniță cu program prelungit în Tiha Bârgăului-3 milioane lei (630.000 EURO)-**Finalizat**

4.Reabilitarea și modernizarea căminului cultural din localitățile Tiha Bârgăului și Tureac-2,7 milioane lei (570.000 EURO)-**În execuție**

5.Reabilitarea drumurilor agricole (8,8 km)-5,58 milioane lei (1,18 milioane EURO)-**În licitație**

6.Construire spațiu pentru garare utilaje-340.000 lei (72.000 EURO)- **Finalizat**

7.Modernizare drumuri forestiere (6.6 km) 8.5 milioane lei (1.8 milioane euro)- **în execuție**

8.Modernizare drumuri forestiere etapa a II-a (11.9 km) 8.5 milioane lei- (1.8 milioane euro)- **în execuție**

9.Modernizare drumuri forestiere etapa a III-a (10.1 km) 8.5 milioane lei -(1.8 milioane euro)- **în execuție**

Asfaltare străzi
Mureșenii Bârgăului

TOTAL INVESTIȚII FONDURI EUROPENE: 9 proiecte în valoare de 56 milioane lei (12 milioane EURO)

III.GUVERNUL ROMÂNIEI

- 1.Construire rețea publică de apă uzată menajeră și stație de epurare în loc. Piatra Fântânele (20 km)-9,76 milioane lei (2,06 milioane EURO)-**În execuție**
- 2.Construirea a 5 poduri-2,3 milioane lei (490.000 EURO)-**Finalizat**
- 3.Reabilitare Școală Gimnazială în Tiha Bârgăului-718.000 lei (152.000 EURO)-**Finalizat**
- 4.Reabilitarea și extinderea Școlii Gimnaziale din Tureac-Structură Școala Primară nr. 2 Valea Tureacului-662.000 lei (140.000 EURO)-**Finalizat**
- 5.Reabilitarea și modernizarea Școlii Gimnaziale din Tureac, nr.11-278.000 lei (59.000 EURO)-**Finalizat**
- 6.Reabilitarea și modernizarea Școlii Gimnaziale din Tureac nr.724 A-132.000 lei (28.000 EURO)-**Finalizat**
- 7.Reabilitarea și modernizarea Școlii Gimnaziale din Mureșenii Bârgăului 242.000 lei (51.000 EURO)-**Finalizat**
- 8.Reabilitare și modernizare Școala Gimnazială și Grădinița din Fântânele- 500.000 lei- (106.000 euro)-**Finalizat**
- 9.Modernizare DC 5 D (6,5 km) DN17 loc. Ciosa-10 milioane lei (2,11 milioane EURO)-**Finalizat**
- 10.Modernizarea drumurilor comunale (7,2 km)-5,6 milioane lei (1,18 milioane EURO)-**Finalizat**
- 11.Construirea unei platforme comunale de depozitare și gospodărire a gunoierului de grajd-1,96 milioane lei (410.000 EURO)-**În execuție**
- 12.Extindere și modernizare sistem de iluminat public-858.000 lei (180.600 EURO)-**În execuție**
- 13.Modernizare drumuri în comună (10,4 km)-11,3 milioane lei (2,39 milioane EURO)-**În evaluare MLPDA**
- 14.Regularizare Râu Bârgău- 5 milioane lei (1,1 milioane euro)-**Finalizat**
- 15.Construire rețea publică de apă în localitatea Piatra Fântânele 20 km-11,22 milioane lei (2,37 milioane EURO)-**În evaluare MLPDA**

TOTAL INVESTIȚII GUVERNUL ROMÂNIEI: 13 proiecte în valoare de 38 milioane lei (8.1 milioane EURO)

IV. BUGET LOCAL

Din bugetul local au fost implementate 20 proiecte în valoare de 7 milioane lei (1.5 milioane EURO)

V.POIM 2014-2020 (2023)-Apă și canalizare

UAT Tiha Bârgăului – localitatea Tiha Bârgăului, Tureac, Mureșenii Bârgăului

Apă:

Rețea de distribuție apă potabilă (nouă) – 40,038 km

Aducțiune (nouă) – 1,973 km
Rezervor înmagazinare (nou) – 2 buc
Stații de pompare apă potabilă (noi) – 14 buc
Stație de clorinare (nouă) – 1 buc

Canalizare:

Rețea de canalizare (nouă) – 36,367 km
Stații de pompare apă uzată (nouă)-16 buc
Conductă refulare apă uzată – 3,413 km

TOTAL POM: 80.9 milioane lei (17.2 milioane euro)

Total investiții Tiha-Bârgăului: 45 de proiecte în valoare de 42.5 milioane EURO (199.8 milioane lei) 1.998 miliarde de lei vechi!

(<https://rasunetul.ro/sites/default/files/articole/2020/08/fisa-tiha-bargaului-2-1024x723.jpg>)

Iluminat public modern, la Tiha Bârgăului, pentru siguranța cetățenilor! Zece treceri pentru pietoni, suprailuminate!

Mar, 07/14/2020

Primarul Vasile Șut de la Tiha Bârgăului anunță că, în perioada următoare, se vor finaliza lucrările la o investiție care va aduce un plus de siguranță în comunitatea pe care o administrează.

„Extinderea și modernizarea sistemului de iluminat public în comuna Tiha Bârgăului este un alt proiect aproape finalizat, stadiul lucrărilor depășind 95%. El completează o parte din lucrările începute anii trecuți când, pe o parte dintre străzile din comună, am reușit să instalăm lămpi LED. Proiectul privind Extinderea și modernizarea sistemului de iluminat public în comuna Tiha Bârgăului” a fost depus în 2017, iar finanțarea a fost obținută anul trecut”, explică edilul bârgăuan.

Potrivit acestuia, prin acest proiect se urmărește implementarea unui sistem de iluminat eficient și modern prin utilizarea aparatelor cu tehnologie LED, creșterea securității, a siguranței și a confortului cetățenilor pe timp de noapte, dar și diminuarea cheltuielilor de funcționare a sistemului de iluminat public cu ajutorul unui sistem inteligent de management prin telegestiune.

„Lucrările, realizate cu fonduri guvernamentale, au presupus demontarea corpurilor de iluminat vechi și înlocuirea cu alte noi, moderne, cu LED. În total vor fi montate 605 lămpi de iluminat noi. A fost realizată și extinderea rețelei și montați 43 de stâlpi noi, complet echipați.

Proiectul prevede și suprailuminarea trecerilor de pietoni de pe DN 17, ceea ce va oferi o siguranță sporită în trafic pentru toți locuitorii comunei noastre. Pe zece treceri pe pietoni vor fi instalate lămpi suplimentare, zilele viitoare urmând să fie montați stâlpii metalici de susținere.

Este un alt pas pe care îl facem spre normalitate. La finalul acestei investiții întreaga comună va avea iluminat public modern, cu LED! Este nevoie în continuare de investiții

susținute în comuna noastră pentru a reuși să devenim o comună europeană modernă!", transmite primarul Vasile Șut.

O altă veste vine din zona investițiilor în infrastructura rutieră. Astfel, circulația pe drumul care fac legătura între Valea Tureacului și Iliuța Bozghii - Arendaș este închisă circulației rutiere pentru câteva zile, deoarece au început lucrările de amenajare a trei podețe.

"Drumul este cuprins într-un amplu proiect de reabilitare și va fi asfaltat însă, deocamdată, reîncep lucrările de amenajare a podețelor. După ce anul trecut drumul a fost nivelat și a fost pus stratul de balastru, anul acesta a fost construit podul peste Râul Iliuța și acum continuăm modernizarea! După realizarea celor trei podețe urmează să fie pus stratul de piatră spartă și apoi urnat asfaltul.

Știu că este neplăcut, administrația locală își cere scuze pentru disconfortul creat însă, cu câteva mici sacrificii, vom avea în scurt timp un drum modern pe care se va putea circula în siguranță, un drum pe care locuitorii zonei îl meritau de multă vreme", menționează primarul Vasile Șut.

„Extinderea și modernizarea sistemului de iluminat public în comuna Tiha Bârgăului este un alt proiect aproape finalizat, stadiul lucrărilor depășind 95%. El completează o parte din lucrările începute anii trecuți când, pe o parte dintre străzile din comună, am reușit să instalăm lămpi LED. Proiectul privind “Extinderea și modernizarea sistemului de iluminat public în comuna Tiha Bârgăului” a fost depus în 2017, iar finanțarea a fost obținută anul trecut”, explică edilul bârgăuan.

Potrivit acestuia, prin acest proiect se urmărește implementarea unui sistem de iluminat eficient și modern prin utilizarea aparatelor cu tehnologie LED, creșterea securității, a siguranței și a confortului cetățenilor pe timp de noapte, dar și diminuarea cheltuielilor de funcționare a sistemului de iluminat public cu ajutorul unui sistem inteligent de management prin telegestiune. „Lucrările, realizate cu fonduri guvernamentale, au presupus demontarea corpurilor de iluminat vechi și înlocuirea cu alte noi, moderne, cu LED. În total vor fi montate 605 lămpi de iluminat noi. A fost realizată și extinderea rețelei și montați 43 de stâlpi noi, complet echipați.

Proiectul prevede și suprailuminarea trecerilor de pietoni de pe DN 17, ceea ce va oferi o siguranță sporită în trafic pentru toți locuitorii comunei noastre. Pe zece treceri de pietoni vor fi instalate lămpi suplimentare, zilele viitoare urmând să fie montați stâlpii metalici de susținere. Este un alt pas pe care îl facem spre normalitate. La finalul acestei investiții întreaga comună va avea iluminat public modern, cu LED! Este nevoie în continuare de investiții susținute în comuna noastră pentru a reuși să devenim o comună europeană modernă!", transmite primarul Vasile Șut.

O altă veste vine din zona investițiilor în infrastructura rutieră. Astfel, circulația pe drumul care fac legătura între Valea Tureacului și Iliuța Bozghii - Arendaș este închisă circulației rutiere pentru câteva zile, deoarece au început lucrările de amenajare a trei podețe.

"Drumul este cuprins într-un amplu proiect de reabilitare și va fi asfaltat însă, deocamdată, reîncep lucrările de amenajare a podețelor. După ce anul trecut drumul a fost nivelat și a fost pus stratul de balastru, anul acesta a fost construit podul peste Râul Iliuța și acum continuăm modernizarea! După realizarea celor trei podețe urmează să fie pus stratul de piatră spartă și apoi urnat asfaltul.

Știu că este neplăcut, administrația locală își cere scuze pentru disconfortul creat însă, cu câteva mici sacrificii, vom avea în scurt timp un drum modern pe care se va putea circula în siguranță, un drum pe care locuitorii zonei îl meritau de multă vreme", menționează primarul Vasile Șut.

COLIBIȚA

PANORAMIC COLIBIȚA

Locul unde omul a făurit Marea de la munte cu cea mai tânără geneză ce acoperă urme ale anticeleor așezări de la poalele Muntelui Caesar și vecinătatea Drumului romanilor unde trei frați Adrian și Nicolae cu Ionuț din neamul borgovan al Găvăneștilor au modernizat turismul carpatin românesc prin AMICII BUILDING și DELICE PAN (NV)

BISTRIȚA BÂRGĂULUI

În perioada ultimilor ani Administrația publică locală, sub conducerea și coordonarea edilului Vasile Laba, cu sprijinul viceprimarului, a întregului colectiv din aparatul de specialitate al primarului, și-au concentrat eforturile pentru continuarea procesului de modernizare a comunei prin accesarea unor proiecte finanțate din fonduri europene, guvernamentale sau din bugetul local al comunei, a căror rezultate sunt realizate, în curs de realizare, sau în perspectivă, cu toate greutățile pricinuite de pandemia, abătută în ultimii doi ani, asupra întregii lumi.

NOTĂ: Materialele prezentate în continuare au fost preluate din cotidianul Răsunetul.

Vasile Laba: Bistrița Bârgăului are cel mai mare buget din toate timpurile, de 62,8 milioane lei! Rețele de apă și canalizare, drumuri asfaltate, grădiniță, cămin cultural și incluziune socială

Răsunetul, Marți, 04/24/2018

Comuna Bistrița Bârgăului este, putem spune, în șantier, asta după ce o serie întreagă de investiții se află în derulare, cu finanțare din fonduri europene, guvernamentale sau din bugetul local.

„Avem nenumărate proiecte în implementare, în diferite stadii, de la documentație tehnică până aproape de finalizare ca execuție. Bistrița Bârgăului are cel mai mare buget din toate timpurile, nu mai puțin de 628 miliarde lei vechi.

E și o mare responsabilitate, pentru a putea duce toate lucrurile

la bun sfârșit”, ne-a declarat primarul Vasile Laba.

De fapt, administrația locală din Bistrița Bârgăului își reconfirmă expertiza în atragerea finanțărilor europene, fapt dovedit atât în exercițiul financiar 2007-2014, dar și pentru perioada 2014-2020. Numeroase proiecte din cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală au primit deja finanțare europeană, mai mult, a semnat și pentru un proiect cofinanțat prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020. Primele rezultate încep să se vadă, în asfaltări, dispenser uman, extinderi rețele de apă etc.

„În prezent, lucrăm la extinderea rețelilor de apă către grupuri de case care nu erau încă branșate, cu fonduri de la bugetul local. Trebuie să realizăm aceste traversări înainte de modernizarea drumului județean 172D, Poarta Transilvaniei, firma începând deja execuția. De asemenea, suntem spre finalizarea investiției de la dispenserul uman, se lucrează intens și la edificarea Căminului Cultural din Colibița, la asfaltările de străzi printr-un proiect european pe

Submăsura 7.2. Am terminat documentația și pentru proiectul cofinanțat pe Măsura 4.2 pentru rețea de apă și apă uzată, avem și cele două proiecte de modernizare a drumurilor forestiere, fiecare de câte 1,5 milioane euro. Vremea ne permite și suntem angrenați și în activitatea de împădurire, cu silvicultorii de la Ocolul Silvic. Sunt multe proiecte în derulare, plus problemele curente, un astfel de exemplu fiind oierii din comună care reclamă faptul că nu au unde-și pășuna animalele”, ne-a precizat primarul Vasile Laba.

Pentru proiectul finanțat prin Măsura 7.2, în valoare de un milion de euro, care vizează modernizarea a 11 străzi din centrul de comună și din Colibița, pe o lungime de aproximativ 7 km, asfaltarea a început încă de anul trecut. Pentru alte tronsoane, modernizarea drumului se va face după execuția lucrărilor de canalizare, asta pentru a avea rețelele de utilități de la a la z.

De altfel, Primăria Bistrița Bârgăului are în derulare și un proiect de extindere a rețelei publice de apă și apă uzată menajeră, prin Măsura 7.2, în valoare de 1,5 milioane euro. Potrivit edilului comunei, proiectul prevede extinderea rețelei de apă pe o lungime de 19 km și a celei de canalizare pe un tronson de 9 km, dar și construcția unei stații de epurare. Documentația tehnică este în etapa finală de elaborare, și apoi se va putea trece la procedura de achiziții publice pentru execuția lucrărilor.

Tot din fonduri europene sunt finanțate și două proiecte pe Submăsura 4.3 din cadrul PNDR 2014-2020 care vizează modernizarea drumurilor forestiere. Ambele proiecte au o valoare de câte 1,5 milioane euro. Un proiect are în vedere modernizarea unor drumuri forestiere pe o lungime de 16 km, cel de-al doilea însumează 12 km. În principal, este vorba despre pietruiri, amenajări de podețe, de colmatări de șanțuri, nu neapărat asfaltări, asta pentru că, remarca primarul Vasile Laba, nu i se pare normal „să nu ai rezolvată problema asfaltului în comună și să pui asfalt și șanțuri betonate prin pădure”. Unul dintre proiecte, se află în etapa finală de elaborare a documentației tehnice, cel de-al doilea este în procedură de achiziție publică pentru proiectul tehnic, ulterior demarând licitațiile pentru execuția lucrărilor.

La Căminul Cultural din Colibița, se lucrează din plin, ajungându-se deja la acoperiș. Administrația bîrgăuană a dat ordinul de începere a lucrărilor la acest obiectiv de investiții încă de anul trecut. Proiectul este finanțat prin Submăsura 7.6 – Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural, aferentă Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020, valoarea acestuia fiind de aproximativ 400.000 euro.

Grădiniță cu program prelungit, construită din fonduri europene

Primăria Bistrița Bârgăului va edifica o grădiniță cu program prelungit, în regim de înălțime parter plus etaj, pe un teren din spatele administrației locale. Proiectul este finanțat în cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020 și are o valoare de 448.000 euro, cu cofinanțare de la bugetul local. Primarul Vasile Laba a **semnat** în luna martie contractul de finanțare pentru o investiție importantă în infrastructura educațională, durata de implementare fiind de 2 ani. De altfel, comuna Bistrița Bârgăului a fost prima localitate rurală care a beneficiat de finanțare prin Programul Operațional Regional în Transilvania de Nord, în exercițiul financiar trecut, reușind să atragă peste 4 milioane lei pentru modernizarea Școlii Gimnaziale nr. 2 din comună.

Proiect de 4,4 milioane euro, pentru incluziunea socială a peste 772 de locuitori din comună

La finele lunii martie, la Primăria Bistrița Bârgăului a avut loc conferința de lansare a proiectului „Investiția în Oameni = Viitorul Comunei Bistrița Bîrgăului”, în care parteneri sunt FDRY Bârgău-Călimani, comuna Bistrița-Bârgăului, Școala Gimnazială nr. 1 Bistrița Bârgăului, Asociația Internetnică Dumitrița și Asociația de Dezvoltare EQ.

Proiectul „Investiția în Oameni = Viitorul Comunei Bistrița Bârgăului” se implementează pe o perioadă de 36 de luni, respectiv martie 2018 – martie 2020, și este co-finanțat prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020, Axa prioritară 4 - Incluziunea socială și combaterea sărăciei, Obiectivul Specific 4.2: Reducerea numărului de persoane aflate în risc de sărăcie și excluziune socială din comunitățile marginalizate (non roma), prin implementarea de măsuri integrate. Valoarea totală a proiectului este de 20.438.092,20 lei, din care finanțare nerambursabilă 20.305.100,66 lei.

„Este poate cel mai greu proiect pe care îl avem în derulare la Bistrița Bârgăului, asta pentru că sunt foarte mulți oameni implicați în diverse acțiuni, de la programe de formare profesională, consiliere profesională, dar și încadrare pe bază de subvenții. Putem să ne confruntăm cu probleme și atunci riscăm să blocăm bugetul și implicit celelalte investiții”, ne-a precizat primarul Vasile Laba.

Obiectivul general al proiectului îl constituie creșterea gradului de incluziune socială a 772 locuitori din comunitatea marginalizată Bistrița Bârgăului, județul Bistrița Năsăud, prin implementarea unor măsuri integrate în domeniile educației, ocupării, socio-medical, locuirii și siguranței locative în scopul reducerii gradului de sărăcie și marginalizare.

Concret, acest proiect va veni în sprijinul acelor oameni care au nevoie de ajutor și consiliere pentru a reduce riscul de sărăcie și excluziune socială din comunitățile marginalizate. De asemenea, va determina creșterea accesului și participării la educație a 111 elevi aflați în risc de sărăcie și excluziune socială din comunitatea marginalizată Bistrița Bârgăului, prin implementarea unor programe educaționale de reducere a părăsirii timpurii a școlii și de prevenire a abandonului școlar; creșterea capacității de inserție profesională și a accesului la piața muncii a 504 persoane din comunitatea marginalizată Bistrița Bârgăului, prin participarea acestora la programe integrate de ocupare - formare profesională, consiliere profesională, mediere și plasarea pe piața muncii a 194 persoane, cu subvenționarea locurilor de muncă pentru facilitarea integrării acestora pe piața muncii, la creșterea nivelului de ocupare a 140 persoane din comunitatea marginalizată Bistrița Bârgăului, prin participarea acestora la programe de dezvoltare și susținere a antreprenoriatului în vederea ocupării pe cont propriu. Vor fi subvenționate 30 de afaceri. Prin implementarea acestui proiect, 108 persoane din comunitatea marginalizată Bistrița Bârgăului vor beneficia de măsuri de îmbunătățire a condițiilor de locuit. Nu în ultimul rând, a pentru 40 persoane aflate în risc de sărăcie și excluziune socială din comunitatea marginalizată se va acorda asistență juridică pentru reglementările de acte.

În 18 aprilie, a avut loc o întâlnire pentru înscrierea beneficiarilor la cursurile de calificare derulate prin proiect: lucrător comercial, bucătar, cameristă, administrator pensiune turistică, lucrător instalator pentru construcții, tâmplar manual, zugrav/ipsosar/tapetar/vopsitor, croitor confecționar îmbrăcăminte după comandă, îngrijitor bătrâni la domiciliu și competențe antreprenoriale. De altfel, în luna aprilie se dorește demararea cursului de lucrător comercial.

Două proiecte cu finanțare guvernamentală pentru comuna Bistrița Bârgăului

Două proiecte sunt în implementare la Bistrița Bârgăului prin Programul Național de Dezvoltare Locală, derulat de Ministerul Dezvoltării Regionale, Administrației Publice și Fondurilor Europene.

Un prim proiect, pentru care a fost deja făcută recepția lucrărilor, vizează extinderea rețelei de canalizare pe str. Tapițerilor, pe un tronson de 1,5 km. Strada va fi asfaltată pe acel proiect cu finanțare din fonduri europene. Valoarea proiectului de extindere a rețelei de apă uzată a fost de circa 540.000 lei.

Dotarea Dispensarului Uman din localitate cu aparatură și echipamente medicale reprezintă cel de-al doilea proiect, în valoare de 450.000 lei, derulat prin PNDL etapa a II-a. La Bistrița Bârgăului, este aproape de finalizare un dispensar medical nou, astfel că dotările sunt binevenite din fonduri guvernamentale. Truse, ecograf, oftalmoscop, echipamente ORL etc. vor fi achiziționate pentru cele 3 cabinete medicale, termenul de depunere a ofertelor apropiindu-se de final.

Bistrița Bârgăului se va înfrăți cu comuna Danu din Raionul Glodeni

Primăra Bistrița Bârgăului se va înfrăți cu comuna Danu din Raionul Glodeni, o delegație bârgăuană urmând să se deplaseze în Republica Moldova. Comuna Danu are o populație de aproximativ 3000 de locuitori, având în componență 3 sate, Nicolaevca, Danu, Camencuța. Localitatea se află la distanța de 7 km de orașul Glodeni și la 177 km de Chișinău.

Satul Danu a fost menționat documentar în anul 1629.

Altfel, săptămâna trecută, primarul Vasile Laba, a avut onoarea de a primi o delegație din satul Opaci, Raionul Căușeni, din Republica Moldova.

Alături de primarul Gheorghe Tărăță, au fost consilierii locali Constantin

Lungu, Andrei Mocan, Filip Ivantoc, Condratie Petrușca, prof. Veronica Popov, Angela Blaj - sef grădiniță și Anca Tătaru, agent economic. „A fost un schimb de experiență util. Le mulțumim pentru interesul acordat comunei noastre și, de ce nu, să învățăm unii de la alții”, a declarat primarul Vasile Laba.

Cămin Cultural și drumuri asfaltate, din fonduri europene, la Colibița

Răsunetul, Marți, 02/21/2017

Autoritățile locale din Bistrița Bârgăului vor realiza, cu finanțare europeană, două investiții importante pentru comunitatea din Colibița. Este vorba despre lucrările de edificare a Căminului Cultural, dar și despre modernizarea unor drumuri de interes local.

„În ambele proiecte finanțate prin Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020. Suntem la faza de evaluare a ofertelor depuse de firme pentru execuția lucrărilor. Căminul Cultural este un proiect, în valoare de aproximativ 1,6 milioane lei, finanțat prin Submăsura 7.6 – Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural, aferentă Programului Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020. La Colibița va ieși un cămin cultural foarte frumos pentru că vom avea mai mulți bani decât pentru investiția similară de la Bistrița Bârgăului”, ne-a declarat primarul Vasile Laba.

Printr-un proiect finanțat pe Măsura 7,2, la Bistrița Bârgăului Vor fi asfaltate mai multe străzi cu o lungime 6,9 km. Pentru Colibița, este prevăzută modernizarea străzilor Valea Măgurii, Armatei, Cazarmei, Cămin și Ciureni.

„Fondurile europene reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea acestor comunități. Sper ca statutul de stațiune turistică de interes local să ne poată ajuta când vom depune și alte

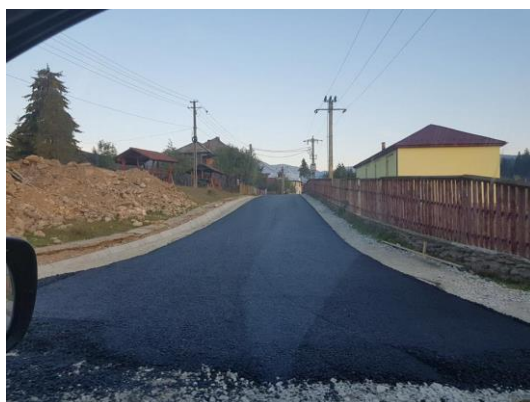
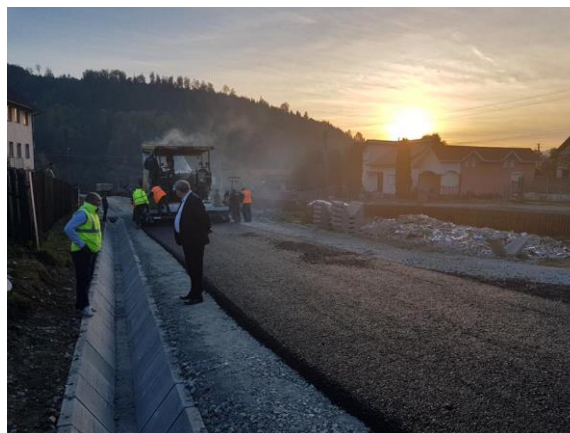

proiecte pe fonduri europene, să fim punctați pe o altă grilă”, ne-a mai declarat edilul comunei Bistrița Bârgăului.

Proiecte europene de șase milioane euro, accesate de Bistrița Bârgăului.

Primarul Vasile Laba: Am început asfaltarea străzilor

Răsunetul, Miercuri, 10/04/2017

JOSENII BÂRGĂULUI

Președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan: La Josenii Bârgăului am avut parte de o surpriză foarte plăcută.

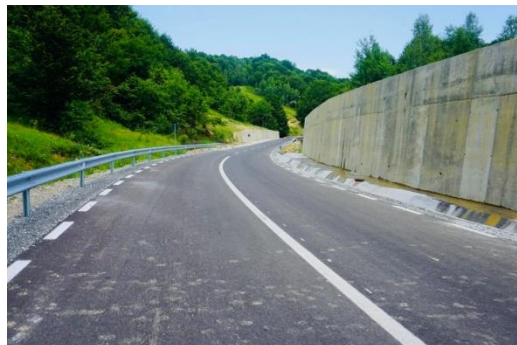
Alături de primarul Nicolae Vrâncean, avem în derulare 19 proiecte în valoare de 13,9 milioane de euro! Am venit cu o veste bună

Răsunsetul, Luni, 07/01/2019

Primăria și Consiliul Local Josenii Bârgăului în colaborare cu Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, Centrul Județean Pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Serviciul Conservarea, Cercetarea, Protejarea și Promovarea Culturii Tradiționale au organizat evenimentul Josenii în Sărbătoare ce a debutat la Școala Gimnazială Josenii Bârgăului cu Colocviul cu titlul „Zilele obștei comunei Josenii Bârgăului”, prima zi fiind încheiată cu discotecă cu DJ - în curtea Scolii Gimnaziale. Duminică, pe scena din centrul comunei au evoluat Călin Brăteanu, Ansamblurile „Străjăncuța” și „Dor Străbun” din Bilca, (județul Suceava) și Taraful lui Cotos, Ansamblul Artistic Profesionist „Dor Românesc” Bistrița, cu artiștii Domnica Dologa, Cristina Retegan, Veronica Bălan, Nicolae Cioanca, Anamaria Marti, Ansamblul Folcloric „Flori Bârgăuane” Josenii Bârgăului, Sabina Someșan, Ionuț Silviu Avram, Violeta Todoran, Bianca Găvan, pe partea de folcor, dar și momente cu Trupa de dans „Axei and the Roses”, Izabella Miron. Nu a lipsit nici sportul prin demonstrația de karate - Școala de karate „Tiger” - Josenii Bârgăului.

Președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan, prezent la eveniment, a declarat: „La Josenii Bârgăului am avut parte de o surpriză foarte plăcută: tinerii și copiii de aici duc mai departe portul și tradițiile din străbuni. Alături de primarul Nicolae Vrâncean, avem în derulare 19 proiecte în valoare de 13,9 milioane de euro! Am venit și cu o veste foarte bună pentru toți oamenii de aici: modernizarea DJ 172D (Josenii Bârgăului - Strâmba - Ilva Mică) este realizată în proporție de 90% și până la venirea sezonului rece, lucrările vor fi terminate! La mulți ani Josenii Bârgăului! La mulți ani comunitate frumoasă”. Focul de artificii încununat sărbătoarea.

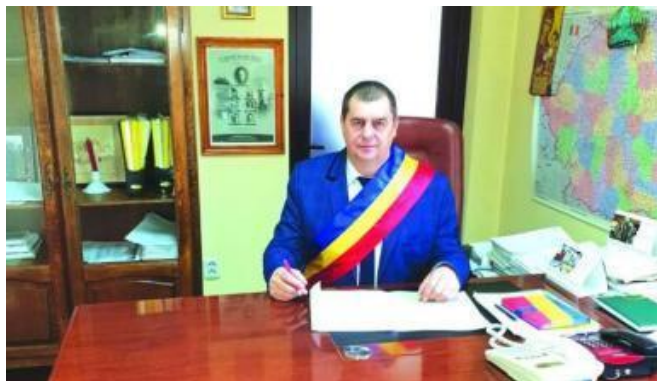

Patru proiecte cu finanțare europeană în derulare, la Josenii Bârgăului.
Primarul Nicolae Vrâncean: În funcție de buget, vom creiona proiectele viitoare de dezvoltare!

Răsunetul, Marți, 01/26/2021

Primarul comunei Josenii Bârgăului, Nicolae Vrâncean, susține că proiectele de investiții din comună își continuă parcursul, nu mai puțin de patru dintre acestea având finanțare asigurată din fonduri europene.

„În această perioadă, se lucrează la proiecte unde execuția este în interiorul imobilelor, și mă refer la Căminul Cultural din localitate sau la capela pentru ceremonii funerare de la Rusu Bârgăului. Odată ce timpul va permite, vom continua și pe celelalte proiecte. De altfel, avem în implementare patru proiecte cu finanțare europeană”, ne-a explicat primarul Nicolae Vrâncean.

Astfel, imediat ce condițiile meteo vor permite va continua execuția la extinderea rețelei publice de apă și apă uzată menajeră în comuna Josenii Bârgăului, în localitățile Strâmba și Rusu Bârgăului. Este vorba despre un proiect major în valoare de 6.807.887,22 lei.

Totodată, va fi turnat al doilea strat de asfalt pe cele 25 de străzi incluse în proiectul de modernizare a infrastructurii rutiere de interes local din Josenii Bârgăului, pe o lungime de 6,8 kilometri, proiect cu o finanțare de 5.563.724,00 RON.

Pentru
Grădiniță cu
Program
Prelungit din

localitatea Strâmba au mai rămas doar dotările cu mobilier, echipamente etc.. În acest proiect era inclusă și reabilitare și modernizarea grădiniței cu program normal din localitatea Mijlocenii Bârgăului, valoarea acestei investiții în infrastructura educațională fiind de 2.259.918,17 lei.

Al patrulea proiect din fonduri europene aflat în derulare este reabilitarea și modernizarea Căminului Cultural din localitatea Josenii Bârgăului, investiție cu o valoare de 1.506.405,16 lei.

Din fonduri guvernamentale, prin Compania Națională de Investiții, este în derulare proiectul de construire a centrului cultural de la Mijlocenii Bârgăului, proiect cu o valoare de 5.101.709,39 lei. Lucrările de eficientizare energetică pentru sediul Primăriei, cele de la capela din Rusu Bârgăului își urmează parcursul.

„După ce vom avea creionat bugetul pentru acest an, vom putea spune ce proiecte de investiții vom demara în acest an. De asemenea, așteptăm să vedem ce axe de finanțare europeană se vor deschide în perioada următoare. Noi avem proiecte ambițioase pentru viitor, fie că ne referim la extinderea rețelilor de apă și apă uzată, a rețelilor de energie electrică sau la introducerea gazului metan, dar sunt multe alte obiective pe care le avem în vedere”, ne-a explicat primarul Nicolae Vrâncean.

Primarul Nicolae Vrâncean: Extinderea rețelilor de apă și canalizare, asphaltarea străzilor și "Centura" Joseniului, printre prioritățile viitoare!

Răsunetul, Marți, 02/23/2021

Administrația publică locală din Josenii Bârgăului conturează bugetul de venituri și cheltuieli pentru anul 2021, mizând însă și pe deschiderea unor noi oportunități de finanțare.

„Așteptăm – ca toate autoritățile locale – să fie lansate noi programe care să poată fi accesate, fie că ne referim la Planul Național de Redresare și Reziliență, fie la cele ale Companiei Naționale de Investiții, dar mai ales fondurile europene pentru dezvoltarea comunităților rurale”, ne-a declarat primarul Nicolae Vrâncean.

Potrivit acestuia, pe lângă investițiile finanțate din fonduri europene, guvernamentale sau de la bugetul local care sunt acum în implementare, sunt și o serie de proiecte pe termen mediu pentru care vor fi demarate documentațiile.

„Sunt mai multe proiecte prioritare pentru comuna noastră, în afară de ceea ce avem deja în lucru. În primul rând, mă refer la extinderea rețelilor de apă și canalizare în comună. Va trebui să rezolvăm situația rețelilor pentru locuințele de pe traseul DN 17, din Josenii Bârgăului și Mijlocenii Bârgăului, zonă care nu a fost eligibilă nici prin Master Planul de apă și canalizare. De asemenea, mai avem câteva străzi, capete de drum, cu o lungime de 3-4 kilometri, care trebuie asfaltate. Drumurile de hotar, drumurile agricole sunt altă prioritate. Ne dorim să putem continua centura Joseniului, adică legătura de la gara din Josenii Bârgăului, până la Rusu Bârgăului. Trebuie să vedem un potențial traseu, probabil mergând pe lângă calea ferată. Pe lângă apă, avem o astfel de legătură. Astfel, traficul va fi decongestionat de căruțe, utilaje agricole, ar fi o mare realizare și pentru fermierii noștri”, ne-a explicat primarul Vrâncean.

De asemenea, sunt așteptate soluții de finanțare de la București și pentru rețeaua de gaze naturale, existând un studiu de fezabilitate întocmit.

În această perioadă, se lucrează efectiv la 3 proiecte, unde sunt amenajări interioare. *„Lucrăm la capela funerară din Rusu Bârgăului, pe care sperăm să o finalizăm în această vară. De asemenea, sunt în toi lucrările la Căminul cultural din Mijlocenii Bârgăului, o investiție de aproximativ 1,2 milioane de euro, prin CNI. Am vorbit cu antreprenorii și credem că și acest*

proiect va fi încheiat în această vară. De asemenea, este un ritm susținut și la Căminul Cultural din Josenii Bârgăului. Înăuntru, au fost făcute instalațiile, s-a tencuit, s-a turnat placa de beton, când va fi vreme bună vom avea și exteriorul finalizat”, ne-a explicat edilul comunei.

Normal, când temperaturile vor permite, vor fi reluate și lucrările la celelalte proiecte, precum extinderea rețelei publice de apă și apă uzată menajeră în comuna Josenii Bârgăului, în localitățile Strâmba și Rusu Bârgăului, un proiect major în valoare de 6.807.887,22 lei. De asemenea, va fi

turnat al doilea strat de asfalt pe cele 25 de străzi incluse în proiectul de modernizare a infrastructurii rutiere de interes local din Josenii Bârgăului, pe o lungime de 6,8 kilometri, proiect cu o finanțare de 5.563.724,00 RON.

„În această perioadă, pregătim și campania de Curățeni de primăvară, dar și organizarea pășunatului. Vom readuce în atenția oamenilor hotărârile care guvernează activitatea de pășunat, ordinea de prioritate”, a adăugat primarul Nicolae Vrâncean.

Nicolae Vrâncean: Până la sfârșitul acestei luni, este turnat primul strat de asfalt pe 25 de străzi din Josenii Bârgăului.

Răsunetul, Joi, 07/23/2020

Primarul comunei Josenii Bârgăului, Nicolae Vrâncean, anunță că, până la finalul acestei luni, va fi turnat primul strat de asfalt pe cele 25 de străzi incluse în proiectul de modernizare finanțat din fonduri europene prin Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020.

„Am promovat un proiect de infrastructură, de modernizare a drumurilor de interes local. Am inclus 25 de străzi din toate satele aparținătoare comunei. Au fost prinse nu după cum am vrut eu – mulți cetățeni mă întreabă de ce nu am făcut și strada lor – ci am ținut cont de acele străzi care asigurau un punctaj bun pentru obținerea finanțării. Acest proiect are o valoare de 1,2 milioane euro, cuprinde 6,8 km de străzi asfaltate. În momentul de față, la Mijlocenii Bârgăului s-a încheiat, mai sunt două străzi din Josenii Bârgăului și vreo 2-3 din Rusu Bârgăului. Până la sfârșitul lunii am promisiuni din partea constructorului că va fi turnat primul strat de asfalt pe aceste străzi”, a declarat primarul Vrâncean.

Potrivit acestuia, în perioada următoare, vor fi ridicate capacele de apă-canal la nivel și va fi turnat și stratul de uzură.

Pod peste râul Bistrița și depozit de lemne, la Josenii Bârgăului. Terenul de sport sintetic, aproape finalizat.

Primarul Nicolae Vrâncean: Am adus în comună proiecte la care mulți visam!

Răsunetul, Marți, 06/02/2020

Două proiecte importante pentru comunitatea din Josenii Bârgăului au fost finalizate de administrația publică locală, iar a treia investiție are stadiul de execuție de peste 80 de procente.

„Se spune că omul cât trăiește învață. În plus eu vreau să cred că omul și muncește mult. Săptămâna aceasta am reușit să ducem la bun sfârșit două dintre proiectele accesate în premieră în comuna noastră, iar un al treilea obiectiv este realizat în proporție de 80%. Mă bucur că am adus în comuna Josenii Bârgăului în acest mandat, proiecte la care mulți dintre noi visam, dar până acuma nimeni nu le-a considerat necesare”, transmite primarul Nicoale Vrâncean.

Astfel, săptămâna trecută a fost dat în folosință podul peste râul Bistrița, care permite circulația vehiculelor cu o greutate de până la 60 de tone. *„Este primul proiect din strategia mea de dezvoltare a comunei. Valoarea proiectului este de 1.204.581,00 RON (Nr. contract 3741 din 05.12.2017, 5545 din 18.12.2017 – finanțare prin Guvernul României)”,* precizează edilul din Josenii Bârgăului.

De asemenea, a fost amenajat depozitul de lemne unde vor fi aduse, în perioada următoare, material lemnos de foc care se va distribui la populație. Prețul materialului lemnos va fi stabilit în funcție de calitatea și specia lemnului.

Nu în ultimul rând, este finalizată amenajarea terenului de sport (fotbal) sintetic cu nocturnă din localitatea Josenii Bârgăului. *„Am finalizat montajul gazonului de pe terenul sintetic, amenajat în parcul din centrul comunei. Am făcut împrejmuirea, iar zilele următoare se va monta plasa de protecție. Valoarea proiectului este de 11.265,31 RON - Nr. contract C1920074X213760605456/ 17.04.2019 – cu finanțare prin fonduri europene și bugetul local. Promit să vă țin la curent în legătură cu finalizarea proiectelor începute și demararea noilor lucrări, toate aceste fiind accesate doar în mandatul meu de primar”,* menționează Nicoale Vrâncean, omul faptelor de la Josenii Bârgăului.

Primarul Nicolae Vrâncean: A început proiectul de asfaltare a celor 25 de străzi!

Căminul Cultural din Josenii Bârgăului intră în reabilitare! Parcul, aproape de finalizare

Răsunetul, Duminică, 06/14/2020

Primarul Nicolae Vrâncean de la Josenii Bârgăului prezintă o parte din proiectele aflate pe agenda sa, aflate în diferite stadii de execuție la acest moment.

„Vă voi prezenta următoarele obiective pentru care am solicitat finanțare și au fost semnate contractele în anul 2018 și 2019. Din păcate doi ani ne-am luptat cu birocrăția, iar anul 2020, s-a dovedit prielnic pentru startul șantiierelor. Am început lucrările la unul dintre cele mai așteptate proiecte din comună, cel de asfaltare străzi. Proiectul „Modernizarea infrastructurii rutiere de interes local” are o valoare de 5.563.724 RON (nr. contract C0720RN00011760600454 din 12.07.2018). Până în prezent au fost asfaltate 7 străzi din cele 25 cuprinse în proiect. Lungimea totală este de 6.8 km”, a transmis edilul din Josenii Bârgăului, pe pagina sa de facebook.

Pentru proiectul "Reabilitare și modernizare Cămin Cultural în localitatea Josenii-Bîrgăului", cu o valoare de 1.506.405,16 RON (nr. contract C0760CN00002176060397 din 13.06 2018 finanțat prin fonduri europene), vin vești bune. „La doi ani de la semnarea contractului, am semnat ordinul de începere al lucrărilor, iar când ploile se vor opri, începem munca și aici”, a menționat Nicolae Vrâncean.

Amenajarea parcului din localitatea Josenii Bîrgăului" - cu o valoare 546.717,23 RON (nr. contract 42 din 16.09.2019, finanțat din bugetul local) - este în stare avansată de finalizare, în aceste zile se montează covorul cauciucat și aparatele de joacă.

„Pentru că suprafața cimitirului din Mijlocenii Bîrgăului s-a dovedit neîncapătoare, am achiziționat împreună cu parohia de aici un alt teren pentru cimitir. Contribuția primăriei a fost de 30.000 RON, iar parohia a contribuit cu suma de 10.000 RON.

Astăzi am participat la hramul de vară al Mănăstirii Sfântul Ierarh Spiridon, m-am bucurat că am fost în mijlocul Maicilor și al dumneavoastră celor prezenți la slujbă. Tatăl Ceresc să ne vegheze pe toți și să ne păzească de rele”, a mai precizat primarul comunei.

Au început lucrările de reabilitare a Căminului Cultural din Josenii Bârgăului!

Primarul Nicolae Vrâncean: Centrul comunei va arăta frumos, schimbarea va fi evidentă!

Răsunetul, Joi, 07/02/2020

Primarul comunei Josenii Bârgăului anunță începerea lucrărilor de reabilitare și modernizare a

Căminului Cultural din localitatea Josenii Bârgăului.

Valoarea proiectului este de 1.506.405,16 lei (nr. contract C1920074X213760605456 din 17.04.2019), finanțarea fiind asigurată din fonduri europene, prin Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020, și cu o cotă de cofinanțare din bugetul local.

În plus, în parcul din centru localității Josenii Bârgăului s-a încheiat montarea mobilierului și utilarea cu aparate de fitness și de joacă pentru copilași.

„Curând vom inaugura întreaga incintă a parcului. Am convingerea că, la finalizarea acestor lucrări, centrul comunei va arăta frumos, schimbarea fiind evidentă. Din cauza precipitațiilor abundente, asfaltările au fost sistate, dar se revine pe șantier. Vreau să ne bucurăm împreună de toate realizările, dar și de cele care urmează”, transmite primarul comunei, Nicolae Vrâncean.

Vești bune pentru comuna Josenii Bârgăului

Răsunetul, Marți, 10/26/2021 - 13:10

Fie că dorim să facem o procură notarială, o tranzacție, o intabulare de teren sau avem nevoie de orice alt serviciu notarial, nu mai este necesar să nedeplasăm la Bistrița.

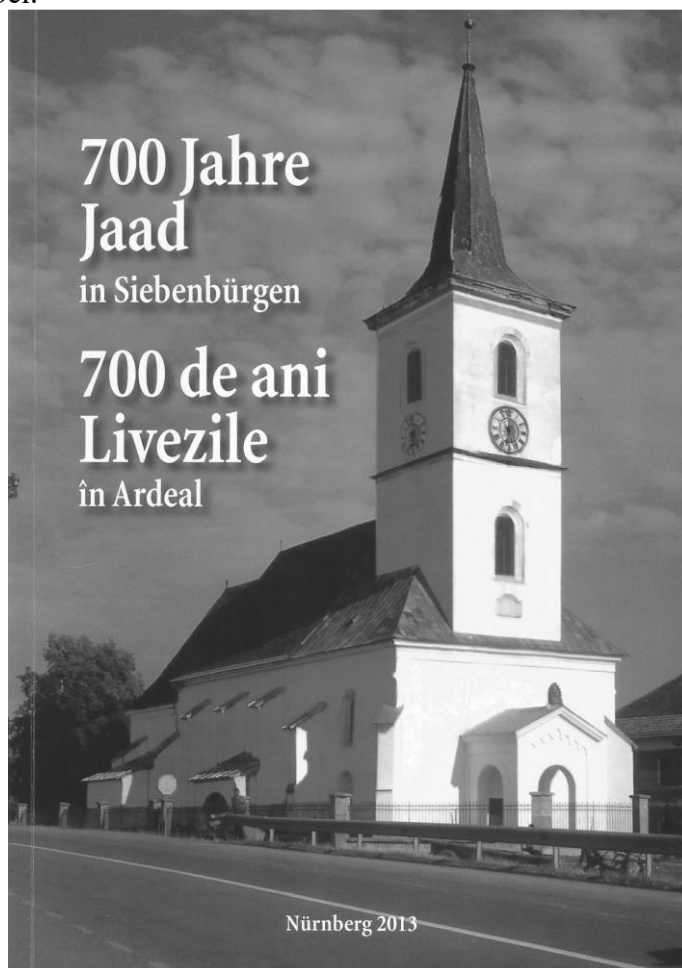

Toate acestea sunt posibile prin cabinetul notarial al doamnei Caba Alexandra-Oana, care funcționează de luni până vineri începând cu ora 09:00, în centrul localității Josenii Bârgăului. Să ne bucurăm de noua facilitate atât de utilă pentru fiecare dintre noi, utilă și pentru Valea Bârgăului. Doamna Caba, bun venit în comuna noastră!, a transmis primarul Nicoale Vrâncean de la Josenii Bârgăului.

LIVEZILE

Comuna Livezile împlinește 710 ani (Jaad 1311-2021) *O monografie a comunei Livezile din Ardeal*

Cu ocazia aniversării a peste 700 de ani, de la atestarea comunei Livezile (Jaad, 1311-2013), a fost lansată monografia comunei, apărută la Verlag, Editura Haus der Heimat, Nürnberg 2013, în ediție bilingvă, intitulată „700 Jahre Jaad in Siebenbürgen” („700 de ani în Livezile în Ardeal”), având ca editor pe Horst Göbbel și pe următorii colaboratori: Niculae Vrăsmaș, Mihaela Haiduc, Rolf-Hans Klemens, Paul Wilhelm, preot Stelian Parascan, Holger Wermke, Julia Popa, Victor Știr, Hans Werner Schuster, Bianca Sara, Dr. Corneliu Gaiu, Dr. Michael Kroner și Maria Göbbel.

Lucrarea, apărută în ediție bilingvă română și germană, în excelente condiții grafice, conține importante date documentare și numeroase fotografii ale comunei, foste lad (Jaad) și localităților sale componente: Dumbava, Valea Poienii (Bureauca), Dorolea (Klein Bistritz sau Mica Bistriță) și Cușma.

În cuvântul introductiv, Horst Göbbel, editorul cărții, arată că această lucrare încearcă redarea „cu cea mai mare posibilă obiectivitate” a trecutului și istoriei comunei Livezile, în care a crescut, a cunoscut-o și a cercetat-o zeci de ani, subliniind faptul că la alcătuirea textului a încercat să-i convingă „și pe prietenii noștri români să scrie și ei punctual lor de vedere.”

Monografia a beneficiat și de sprijinul primarului Traian Simionca și a consilierilor locali ai comunei, prin prezentarea unei fișe complete a localității, privind structura actuală a populației, nivelul studiilor populației active (18-65 ani), baza de învățământ, cultură și sport, proiectele în derulare ale administrației locale, în curs și în pregătire, pentru dezvoltarea infrastructurii, industriei și agriculturii, zootehniei, comerțului, turismului și serviciilor pentru populație.

În monografia localității Livezile sunt redată mărturii istorice despre începuturile satului, evenimentele memorabile din secolele trecute și până în secolul XXI, abordându-se diferitele opinii privind explicarea denumirilor „Jaad” și „Livezile”, precum și dezvoltarea așezării după anul 1300, subliniindu-se că prima atestare datează din 24 februarie 1311, când „regele Carol I Robert de Anjou i-a dăruit lui Johann, fiul lui Göbel din Bistrița („Johannis filii Geubul de Bezterce”), ca răsplată pentru serviciile sale credincioase („quod nos propter fidelitas et servitia meritoria”), proprietatea Ependorf, așezată în acel ținut aflat între Livezile și munți, care ea considerat „pământ al regelui”. Lucrarea cuprinde numeroase repere din istoria comunei din evul mediu, precum: recensăminte ale populației, conscripții (1713, 1750), ridicări topografice (prima ridicare topografică-iozefină- din anii 1769-1773), tabele cu numele taților de familie și al mamelor de familie care datorează impozite, procese ale locuitorilor din Livezile împotriva celor din Feldru, conflictele cu Wallendorf/Unirea și strămutarea tuturor românilor din Livezile în Valea Rodnei, legi și hotărâri ale Mariei Terezia și ale lui Iosif al II-lea, primul recensământ oficial al populației în Transilvania (1786), date despre Thomas Fruhm, important notar al comunei (1882-1926), denumit „omul progresului”, conectarea omunei la rețeaua de cale ferată (1898), prima uzină de electricitate din județ (1900), mișcarea de emigrare în America (1900-1906), comas area/desființarea haturilor în Livezile (1911-1912), date despre Primul Război Mondial (1914-1918), prima cârmuire românească a comunei (1918-1940), date despre Al Doilea Război Mondial (1939-1945), evacuarea sașilor din Transilvania (septembrie 1944), desproprietărirea și retragerea drepturilor cetățenești (1945), naționalizarea fără despăgubiri (1948), noi speranțe, în ciuda socialismului (1950-1970), deziluzionarea și emigrarea sașilor (1970-1980), după emigrare-Livezile după 1980 și în prezent.

Niculae Vrăsmaș,
Răsunetul, Gazeta de Bârgău,
Bârgăul literar & artistic, august 2014, Pag.4.

Între istorie și prezent. Comuna Livezile azi

Vatra actualei comune Livezile ocupă spațiul situat la poarta vestică a Bârgaielor, un larg și frumos teritoriu intens zbuciumat și adânc frământat în lungul istoriei.

Atestată în anul 1311, odată cu celelalte sate bârgăuane, localitatea, cu populație săsească, a purtat mai multe denumiri: Jaad, Jood, Iad (1311), Livezile Bârgăului (1964), Livezile (1968). Anul 1311 reprezintă o atestare comună a ținutului primelor așezări bârgăuane și a actualei comune Livezile, care au făcut parte dintr-o singură mare latifundie oferită prin danie regală de Carol Robert de Anjou, regele Ungariei, care dăruiește, printr-un act datat la 24 II 1311, lui Ioan zis Henul, fiul lui Geubul din Bistrița (Iohannes dictus Henul de Bystricia), drept răsplată pentru fapte de arme, o moșie cuprinsă între această localitate, Iaad (actualmente

Livezile) și Eppendorf (sat dispărut care se presupune a fi fost vatra străveche a bârgăuanilor, ocupată de sași). De la acest Ioan, zis Henul, se trage și denumirea celui mai înalt munte din Munții Bârgăului ce se profilează la orizont, pe stânga Heniul, înalt de 1612 m, pe care în prezent se află și releul de televiziune. Vechea denumire a Heniului era Parângul, pentru bârgăuani și Herugu, pentru someșeni.

Cercetările arheologice au descoperit la Livezile ruinele unui castru roman, în locul numit “Poderei”, de lângă cimitirul sașilor, din nordul localității, o fortificație secundară dar cu un important rol strategic pe linia castrelor: Cășei – Ilișua (Arcobadara) – Orheiul Bistriței – Brâncovenești (jud. Mureș), amplasate pe granița de nord a Daciei Romane (Dacia Porolensis).

Un drum atribuit romanilor se cunoaște din vremuri imemorabile în Pasul Bârgăului, având tronsoane cu trăsături specifice, foarte bine conservate, ce pot rivaliza cu Via Apia din Roma. Acest posibil “Drum al romanilor”, denumit ca atare, dar și “Drumul cel vechi” sau “Vârful Părăului”, urmărea culmea muntoasă ce străjuiește bazinul hidrografic al Bârgăului de cel al Ilvelor și al Dornei, având rol militar, de supraveghere și apărare a imperiului. Acest drum, posibil roman, avea legătură cu Castrul de la Livezile, în acest caz existând legătura lui, foarte bine conservată, între satele Strîmba (Josenii Bârgăului) și Dumbrava (Livezile).

Asupra vechimii acestui drum există numeroase rețineri dar și părerea că ar fi construit de austroungari, sau că aceștia ar fi refăcut vechiul traseu roman, în ideea ocrotirii Bârgaielor, cu religie neunită, printr-o legătură între Jaad (Livezile) și localitățile din Valea Someșului, cu religie predominant greco - catolică. Indiferent de realizatorii acestor “drumuri romane”, austriece, sau poate chiar dacice, până la definitivarea unor cercetări geoarheologice, în acveastă direcție, tronsoanele încă bine conservate ar trebui protejate perimetre de protecție.

Nicolae Iorga ajungând aici în Livezile (pe atunci Iaad) scria că “Nu seamănă deloc cu Iadul fioros care așteaptă pe vinovații lumii acesteia”.

Localitatea Livezile a fost și este și în prezent, o comună frumoasă, cu veche arhitectură tipic săsească, a unor case și gospodării mari, în mare majoritate modernizate, având în centru Biserica Săsească, din sec. XV, și pe cea românească, ortodoxă, Primăria și “Muzeul de sub poartă” sau “Casa Săsească”, ce cuprinde mii de exponate, foarte interesante, începând din epoca primitivă și până în zilele noastre. Este primul muzeu realizat în Valea Bârgaielor.

Clădirile Căminului Cultural, Bibliotecii, școlilor și grădinițelor, din comună, sunt bine întreținute și modernizate, la fel și în celelalte sate componente, unde buna activitate merge înainte cu toate inconvenientele și greutățile generate de pandemia ultimilor ani.

În anul 2021 comuna Livezile a împlinit 710 ani de la prima sa atestare în anul 1311.

[Niculae Vrăsmaș](#)

ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR

Florin Flămând–50 de ani de folclor

Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud
prin
Serviciul de Conservare, Cercetarea, Protejarea și Promovarea Culturii Tradiționale și Multimedia
Asociația Folclorică „Țăpınarii” Susenii Bârgăului
în colaborare cu
Primăriile comunelor Josenii Bârgăului, Prundu Bârgăului, Bistrița Bârgăului, Tiha Bârgăului,
organizează:

FLORIN FLĂMÂND

50 ani de activitate culturală în slujba
folclorului românesc

În program:

Ansamblul Folcloric „Balada” - Bistrița
Ansamblul Folcloric „Dorna Dorului” - Vatra Dornei
Ansamblul Folcloric „Colibița” - Bistrița-Bârgăului
Ansamblul Folcloric „Datina turdeană” - Turda
Ansamblul Folcloric „Tihuța” - Tiha-Bârgăului
Ansamblul Profesionist „Cununa de pe Someș” - Bistrița

Locația:
**Căminul Cultural
Susenii Bârgăului**

Data:
**9 aprilie 2018
Ora: 15:00**

Lia Maria CIOANCA, *Țesutul – meșteșug și pasiune pentru Sabina Galben din localitatea Prundu Bârgăului*²⁴⁹

Considerații generale

Pe teritoriul României, țesutul era cunoscut încă din Neoliticul Timpuriu, de pildă în cultura Criș, iar cel mai vechi fragment de țesătură este atestat pe un fund de vas descoperit la Aldeni, județul Buzău. Apoi, începând de pe la mijlocul Neoliticului, nu există așezare unde să nu fie găsite fusaiole și greutăți pentru războiul de țesut.

Uneltele tradiționale românești dispar încet-încet din gospodării, ajungând, în cel mai fericit caz, în muzee. Unora dintre ele le-au luat locul mașinării moderne, altele au dispărut odată cu meșteșugurile pe care le slujeau.

Deosebiriile dintre uneltele vechi și cele noi sunt profunde, ultimele fiind evident cu mult mai rapide și mai performante, iar primele tănuind în ele duhul străvechi al pământului și al oamenilor. Când un român meșteșurea un obiect, oricât de neînsemnată ar fi fost importanța acestuia, îl înfrumuseța, măcar cu câteva creștături. Importanța războiului de țesut într-o gospodărie nu mai trebuie demonstrată.

Din epoca fierului, îndeosebi în a doua parte a ei, în afara relicvelor rezultate din săpături, stau mărturie imaginile de pe Columna lui Traian și Monumentul de la Adamclisi. Cât privește plantele bune la țesut, cel puțin denumirea cânepii provine de la daci, care, după cum este atestat, îi spuneau *cannabis*. Ca și în alte îndeletniciri, cei mai mulți termeni privind prelucrarea fibrelor textile fac parte din fondul dacic al limbii române: *argea*, *baier*, *meliță*, *pânză*, *undrea-andrea* etc.

Uneori, pentru războiul de țesut se construia o încăpere aparte, numită *argea*, care era un bordeiaș, adică o groapă adâncă până la genunchi, cu acoperiș de trestie, paie sau șifă, susținut de stâlpi, ce adăpostea războiul de țesut orizontal, ale cărui suporturi pentru suluri și ițe erau înțepenite în pământ. Acest război de țesut fix a fost încet-încet înlocuit de războiul de țesut mobil, care se putea muta afară, în șură sau șoproane, primăvara și toamna. Totuși, argelele s-au menținut în țara noastră până spre sfârșitul veacului trecut.

Țesăturile din fire vegetale erau de o mare diversitate, mai ales cele de uz casnic. În fiecare casă, pe lângă lucrurile de folosință zilnică – ștergare, mășărițe, merindări, așternuturi, fețe de pernă ș.a. – existau piese de sărbătoare, cu care se împodobeau interioarele.

În fiecare an se țeseau alte și alte pânzeturi: mai subțiri pentru îmbrăcăminte care se învechea și se rupea repede la muncă, în jocurile copiilor, mai trainice pentru așternuturi și diferite mijloace de transport, în primul rând saci, apoi traiste și desagi, în ținuturile unde gospodăriile aveau mai puțină lână.

²⁴⁹ Asist. Univ. Dr. Lia Cioanca, Anuarul Bârgăuan, vol. X-XI (2020-2021)

Arta țesutului, cu multiplele ei frumuseți

Țesutul, veche îndeletnicire, dar și meșteșug, presupune deopotrivă pricepere, îndemânare și măiestrie, fiind o ocupație tradițională practică cu multă pasiune și dăruire de către femeile harnice și destoinice. Putem remarca de-a lungul timpului evoluția de la țesutul în două și mai multe ițe la o mare varietate de tehnici pentru obținerea motivelor decorative, începând cu cele mai elevate ornamente: geometrice, vegetale, avomorfe, zoomorfe, antropomorfe.

În privința portului popular românesc putem specifica faptul că acesta îndeplinește caracteristici asemănătoare cu cel al popoarelor din Peninsula Balcanică, diferențele fiind cele de amănunte decorative și colorit. De-a lungul timpului, structura și componentele costumului popular românesc și-au păstrat nealterate caracteristicile esențiale. Confecționarea costumului popular românesc a pornit de la materii prime produse în gospodăriile țăranilor, dar a evoluat odată cu trecerea timpului. Portul popular are aceeași structură pe tot teritoriul țării, dar se deosebește de la o regiune la alta prin amănunte, cum ar fi croiul, forma.

În arealul Bârgăului, purtatul straielor populare în zilele de sărbătoare este o adevărată tradiție și se practică de la cel mai mic, la cel mai mare. Costumul popular are o vechime de peste 100 de ani, de cele mai multe ori lăsat moștenire, din generație în generație. Portul popular femeiesc este alcătuit din: năframă, cămașă brodată cu motive populare, brâu, poale, pânzături, pieptar și opinci din piele de bou sau porc tăbăcită. Costumul bărbătesc e mai simplu, compus dintr-o cămașă lungă până la genunchi, pantaloni albi, lungi, strâmți, din in, cânepă sau lână (iarna), confecționați din material țesut în casă pe țesătoare, iar în picioare opinci (vara) și cizme (pe vreme rece). Cămașa are la guler cusute motive naționale, iar la mâneci și un fel de dantelă, numită popular *cipcă*. Peste cămașă bărbații își pun un brâu țesut manual sau un chimir de piele, iar pe vreme friguroasă poartă pietar sau suman.

Confecționarea unui astfel de costum presupune o muncă de câteva luni de zile, de la țesutul pânzăturilor, brăurilor, cioarecilor, și până la brodatul cămășii. Tehnica de lucru a pânzăturilor țesute permite ca femeile să-și folosească propria imaginație și inventivitate. Culorile folosite în broderii sunt: roșu, negru, galben, albastru. Îmbrăcatul costumului popular de sărbătoare cu încrețitul poalelor, aranjatul pânzăturilor, încălțarea opincilor presupune un proces ce ajunge să dureze minute bune. A avea un astfel de costum reprezintă o adevărată bogăție, atât sufletească cât și materială.

Valea Bârgaielor constituie un veritabil model de unitate spirituală pentru județul Bistrița-Năsăud, fiind o zonă etnofolclorică, în care tradițiile străbune sunt așezate la loc de cinste și păstrate cu sfințenie de către locuitorii săi. Aici o întâlnim și pe Sabina Galben, o femeie foarte harnică și talentată în arta țesutului, constatare pe care am desprins-o în urma vizitării impresionantei colecții de țesături, pe care le voi etala și descrie în cele ce urmează. Deși torsul și țesutul nu mai atrag femeile și fetele, așa ca altădată, și doar bunicuțele mai în putere se mai îndeletnicesc cu astfel de lucruri, cu care odinioară se umpleau lăzile de zestre, se mai găsesc totuși românce iscusite, cum e de pildă și această femeie harnică și talentată, care duce cu mândrie mai departe acest meșteșug moștenit de la mama ei.

Tehnica de lucru practică de aceasta permite o mare libertate, imaginație și inventivitate în confecționarea diverselor obiecte de podoabă. Sabina Galben devine astfel o adevărată expertă în modele, ornamente și culori. Există o gamă variată de obiecte pe care Sabina Galben le-a realizat de-a lungul anilor la războiul de țesut, precum: ștergare, fețe de masă, păretare, cuverturi, țoale, cindee, diverse piese ale costumului popular (pânzăturile, brăiele, traistele).

Tainele artei țesutului le-a deprins de la mama sa, o bună cunoscătoare a tehnicilor de mănuire a războiului. A reușit să-și creeze un renume în satul natal, dar și în satele vecine, prin lucrul mâinilor sale, care au țesut și cusut încă de la o vârstă fragedă, de la cele mai diverse obiecte de interior țărănesc: păretare, draperii, cingeață, pânză, verinci, până la piesele esențiale ale costumului popular femeiesc și bărbătesc: cămeși, pânzături, brâie, curele cu mărgelile. Sabina Galben este posesoarea unor valoroase obiecte de port popular, care se evidențiază prin rafinamentul și autenticitatea motivelor decorative ale cusăturilor, cât și prin îmbinarea armonioasă a culorilor predominante.

a

b

c

Fig. 1 (a-c). Sabina Galben - talent, pasiune și dăruire

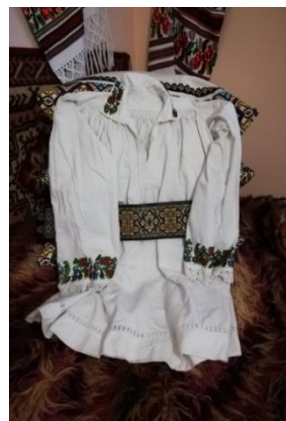
În imaginile de mai sus se poate observa îndemânarea și priceperea cu care Sabina Galben mănuieste războiul de țesut (stativele), confecționând *pânzăturile*, care pot fi perechi, adică la fel și în față, și în spate, cu vergi și tărcate sau, pentru femeile în vârstă, care poartă *șorț în față*, pot fi fără vergi, într-o singură culoare (verde, albastru, gri), jos cu două rânduri de alesături, iar în spate, zadie cu vergi. Pânzăturile mai vechi le confecționa cu tivitură, fără cănaci, cele mai noi însă au la capătul de jos șipcă, dantelă sub formă de colțișori. De asemenea, Sabina Galben confecționează și broderia pe curelele pentru costumul popular bărbătesc, adică pe acele brâie de piele, mai puțin late (11 cm), lucrate dintr-o singură bucată de piele, cu două trăgători și o gaică. Broderia conține elemente geometrice, romburi și cercuri în culorile roșu, alb, albastru. În ultimele decenii, a apărut cureaua cusută peste tot cu mărgelile multicolore, cu motive florale și zoomorfe. Sabina Galben se ocupă și de decorarea pieptarului femeiesc și bărbătesc, cu mărgelile sau cu brodarea acestora cu motive florale de culori diferite. De câțiva ani încoace, pe marginile pieptarelor înfundate a aplicat *zăgară*.

a

b

c

d

e

f

Fig. 2 (a-f). Costume populare și obiecte de podoabă tradiționale confecționate de Sabina Galben

Costumele populare pe care Sabina Galben le-a confecționat cu atâta dragoste și pricepere sunt purtate cu cinste și de către fiica acesteia, Anuța Sălăgean, o cunoscută interpretă de folclor autentic din Ținutul Bârgăului, dar și de către multe alte persoane iubitoare ale portului tradițional românesc.

Să nădăjduim că exemplul acestei femei talentate și pasionate va fi urmat și de alte românce, întrucât arta noastră populară, atât de apreciată în lume, cu multiplele ei valențe și frumuseți și cu profundele ei tâlcuri, trebuie să rămână veșnic vie.

Bibliografie și Webografie

- Bumb, E. (2007), *Studii Etnologice. Bistrița-Năsăud – obiceiuri, meșteșuguri, rapsozi*, Ed. EIKON, Cluj-Napoca.
- Lupșan, E. (2006), *Portul popular*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Ometiță, E., *Meșteșugurile tradiționale în județul Bistrița-Năsăud*, Etnolog Emilia Ometiță – Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud.

<http://epochtimes-romania.com/news/indeletniciri-de-altadata>
<http://romaniaturistica.ro>
<http://acasalaromani.ro/costumul-popular-din-zona-bistritei/>
https://ro.wikipedia.org/wiki/Portul_popular_rom%C3%A2nesc_din_Transilvania
https://ro.wikipedia.org/wiki/Portul_popular_rom%C3%A2nesc_din_Transilvania

Ioana HANGAN, *O poveste de Rusalii*

Răsunetul, Duminică, 06/07/2020

Îmi aduc bine aminte cum până de ziua Rusaliiilor eram gata cu haine noi de sărbătoare: ceptu cusut cu motive negru-roșu închis, poale cu cipcă albă, pânzăturile țesute-n stative de femeia Badiului de la Prund, fiind cusute și alese de biata mamă, care se orbea la o lumânare, ca să-i iasă bine modelul pentru zestrea fetei sale.

În vreme ce ne pregăteam cu așezatul hainelor noastre noi pe pat, eu și mama ne grăbeam să apropiem și căpălitul mălaiului și plivitul în grădinuță. Toate trebuiau să fie gata până la ajun de Rusalii. Numai că tata nu prea ținea cont de pregătirile noastre, ci ne lua pe mine și fratele Luca să scoatem oile la munte!

El avea un obicei de a nu măsura oile la timp cu sătenii, ci le urcam direct la stână mai târziu, pe Munții

Bârgăului: Colibița, Fântânele, Corca, Dălbidan.

Nouă tare ciudă ne mai era deoarece până să ducem oile la păcurari eram necăjiți cum ele și le pășteam pe șanțuri în plaiuri și margine de pădure. Trebuia să ne curățăm pământurile e ca să crească iarbă și să avem ce le da mâncare la jite, pe timpul iernii.

Și uite așa ne trezeam în săptămâna de Rusalii cu toate mărhăile pe drumul muntelui, având vreo 30 de oi, trei vaci cu jiței, tăurași și junincile.

În căruță aveam scroafa legată cu purceii, câinele și merindele pentru stână: oloi, făină de mălai, jinars, țigările și slămina afumată. Drumul ni se părea lung de tăt până să ajungem pe Strunior, și-mi aduc aminte cum ne mai căinam întrebându-l pe tatăl nostru: - „Da, mai este mult și cât mai avem de mărs până la stână?”

Iar săracu tuțu (că așa-i ziceam) ne spunea râzând:

-,D-apoi mai este o țără, cât de acolo până aici că doară amu sosâm!”

Nu făceam popasuri așa dese, numai în Valea Dălbidanului la borcut, unde se stâmpăram cu apa minerală dintre munți setea (încă necomercializată).

La Strunior putem ajunge pe mai multe cărări știute de tata, ce le știa de pe vremea fecioriei când le străbătea la pas, dintr-o poiană a muntelui în alta, atunci când își scotea turma. Tot așa și acum ne lăsase în poiana din Strunior, lângă coliba părăsită, el ducându-se înaintea turmei mari, care era pe undeva la Șândroaia-n vale.

Și cât eram noi de măricei tot ne apuca bocitul de urât, dar și teama ca peste noapte să nu vină lupii la galițele noastre. Frate-meu se apuca de zâs în trișcă, iar eu cântam, că doar ne-o mai auzi oarecine și să nu fim tot singurei.

Totul era un paradis verde, pomi falnici, rășinoși, cărări înfundate cu pini, bungeagul de pe stânci necălcat prea des și ciurloiu curat de apă cristalină și tare rece.

Și tăt așteptându-l pe tata, care nu mai apărea, ne apucam de mulsul vacilor, a oilor, de ne aprins focu-n vatră și ne făceam o țără de coleșă cu lapte, că tare mai eram flămânzi și singurei. Mieluții și scroafa cu purcei eram în colibă cu noi, jitele pe afară, iapa și mânzul pe poiană. Spaimă mai mare pe noi nu era decât că ne vizitează Moș Martin, un cățelandru mare, brun, și care alene pășea în labele-i lungi de-a latul Struniorului.

Voce nu mai aveam de atâta strigăt la urs și bătutul unei șine de fier cu bolovanul ca o talangă de clopot, ca să sune ecoul în pădure și să nu vină urăturile la jitele noastre. După atâta spaimă ne ieșea inima din loc, de urât și frică, căci cu greu mai și ațipeam peste noapte, cu focul ținut din crengi și rășinoase. Această poveste n-o s-o uit, când eram în ziua de Rusalii, eu și fratele meu ne-am dezmeticit în colibă înfrigurați și cu omățul mare pe afară. Și era, totuși, luna iunie, acum vreo 45 de ani, când în plină vară ninge cu niște fulgi mari, acoperind brădetul, dar și pășunea verde.

Ce necaz ne mai lipsea decât să n-avem ce le da de mâncare jitelor noastre, care începuse a se zgâlțui și parcă întrebau: - da pe noi de ce ne-ați adus aici?

După ce am muls vacile și cu laptele de la oi, am pus de un cășuț, am hrănit purceii cu hâlbe de cir cu zer și-am dat la jițelele noastre să mănânce crenguțe cu frunze de pe fagi, lăstari din zmeuriș și grămezi cu cetină de brad.

Și cum natura se dezmeticea din iarna neașteptată, noi, după gătarea treburilor, ne uitam cu drag la mândrul soare care-și arăta razele, topind omățul și la iarbă să-i apară colțul. La fel ca un vis, totul se deștepta, iar dintr-un capăt al poienii din Strunior se auzeau tălângile de la oi, câinii și turma cu baciul Toader Țigăroi, păcurarii, caii cu desagii pe tarniță și cu tata venind spre noi. Ce ne-am bucurat văzându-i cum urcă turma mare de oi, laolaltă cu toată șandrăgăua adusă în desagi pe cai. Badea Toader ne ciuie cam așa:

-,Umă-i Ionucă și jucuță măi!”

-,Da cum ați dormit astă noapte, fostu-vă urât?”

-,Și ursu vinit-o pe la voi?”

Dar, ca să ne mai treacă de necaz, ne-mbie cu câteva pancove aduse de femeia lui la stână și făcea să râdem de boacănele lui tata de a ne lăsa singuri în vârful muntelui. Ne mai și zicea ceva din caval, de-a oilor când le pierde păcurarul, învârtita și strigăturile din munte – melodii pe care le-am învățat și cântat în repertoriul meu.

Aceasta era bucuria mea de a-mi pregăti trăistuța cu urdă, jântuit, caș și groștior, pentru a-mi face zeamă de șălate pe când oi coborî în vale.

Doară era a doua zi, de Rusalii, iar eu aveam de-o luat pe jos mulți kilometri, prin pădure, peste butașii căzuți de vreme, pe lângă pâraie ca să ajuns la drumul mare.

Trebuia să ajung acasă-n sat, unde mă aștepta mama cu hăinuțele noi, cu care trebuia să joc în Prundu Bârgăului.

Amândouă eram tinere și nu mult ne-a luat să ajungem la timp, tocmai când se-ncepea jocul De-a lungu’... Cine să fi crezut câtă trudă pe mine și atâta amar de drum cât făcusem numai ca să ajung la joc.

Felicitări ! Florina Bălan, fata de la Drept ce-și cântă Valea Bârgăului

Răsunetul, Duminică, 09/05/2021

Deținătoare a unor trofee importante la festivalurile de profil, amintind aici „Strugurele de Aur”, Florina Bălan a început drumul cântecului popular acasă, pe Valea Bârgăului, în cadrul Ansamblului „Plaiurile Bârgăului”. A continuat colaborarea cu ansamblurile profesioniste „Cununa de pe Someș” și „Dor Românesc”. Folclorul va rămâne pe mai departe în sufletul ei și îl va promova cu drag, chiar dacă, din această toamnă, Florina va fi studentă la Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Zilele trecute, tânăra interpretă a lansat cântecul „Pe Valea Bârgăului” care promovează toate localitățile din acest ținut într-un videoclip care arată frumusețile tradiționale de aici.

„Dau drumul cântecului PE VALEA BÂRGĂULUI. Din adâncul sufletului, astăzi aduc în fața dumneavoastră cel mai nou și frumos cântec din repertoriul meu, un proiect inedit, care mă reprezintă în totalitate !

Acest cântec, rupt din inima mea, vi-l dăruiesc dumeavoastră, bârgăuanilor și tuturor celor care îmi îndrăgiți cântecul ! Cânt cu drag despre tot ce e mai frumos, locul unde m-am născut, am copilărit și am învățat frumoasele taine ale acestei vieți !

Cânt despre bârgăuanii mei dragi, acum și pentru totdeauna!

Mulțumesc Bunului Dumnezeu pentru harul cu care m-a înzestrat, un har prin care îmi bucur inima, dar la rândul meu, pot bucura și alte inimi ! Mulțumesc tuturor celor care au contribuit la realizarea acestui proiect inedit ! Le mulțumesc din suflet părinților mei pentru toate minunile care se întâmplă în viața mea !

Text: Maria Anuță. Linie melodică: DUMITRU CIUPA, Studio și mixaj: Săndel Filip. Video: Andrei Vrasmas, un profesionist, care prin măiestria lui, face lucruri mărețe” spune Florina Bălan.

O felicităm și-i dorim mult succes pe mai departe atât în viața artistică, cât și la facultate.

Florina Bălan, "Next Star"-ul din Prundu-Bârgăului urmărit de o țară întreagă !

Dan Negru: Mi-a plăcut de când ți-am văzut zâmbetul

Răsunetul, Duminică, 10/26/2014 - 20:20

Vine tocmai din Prundu-Bargăului, are doar 12 ani și iubește la nebunie tradițiile, lucru pe care a vrut să-l evidențieze la "Next Star".

Florina a avut parte de o surpriză din partea lui Dan Negru. Prezenterul i-a adus în platou toate rudele concurente și au făcut masă mare, după ce a aflat că duminică de duminică familia acesteia se reunește pentru a povesti realizările din săptămâna precedentă. Și au fost prezenți la masă părinți, unchi, dar și Ioana Suci, directoarea Căminului Cultural Prundu-Bargăului. Jurații Lora, Maria Cârnelci, Pepe, Connect-R și Vasile Muraru s-au bucurat de bucatele alese, de la sarmale la cozonac sau vin.

Pentru mine Prundu-Bargăului e cel mai frumos loc din țară. La Tihuța, la ferma de oi a

lui tata sunt peisaje de vis" spune Florina Bălan.

"Mi-a plăcut de când te-am văzut zâmbetul. o cumsecădenie aparte" declară Dan Negru. "Eu am un băiat din sat de la mine însurat în Prund" a completat Vasile Muraru. Momentul de muzică populară a umplut scena de la „Next Star” cu taraful care a acompaniat-o pe Florina Bălan, îmbrăcată în straie populare autentice, a cântat doina din repertoriul Valeriei Peter Predescu "Florică din poiană". „Muzica din zona ei are foarte multe nuanțe armonice, iar ea a fost capabilă să cânte perfect și a reușit să ne impresioneze pe toți”, a mărturisit Maria Cârnelci.

Telespectatorii „Next Star” au asistat la un spectacol în adevăratul sens al cuvântului din care n-au lipsit surprizele, muzica ușoară, teatrul, dansul și muzica populară, ingrediente care au condus show-ul de joi seara difuzat de Antena 1 în topul audiențelor la nivelul țării din mediul urban.

Astfel, „Next Star” înregistra o medie de 7,5 puncte de rating și 14,6% cotă de piață, în vreme ce ProTv, principalul competitor, avea 6,7 puncte de rating și 13% cotă de piață. În minutul de aur al ediției, 22:44, 1.569.000 de români urmăreau „Next Star” la nivelul țării, înregistrând 10,5 puncte de rating și 19,9% cotă de piață. Ce petrecere pe cinste a ieșit, vedeți în clipul de mai jos!

(Video) *Strălucitor !* *Cristina Bugnar aduce Trofeul „Crizantema de aur” la Bistrița*

Răsunetul, Sâmbătă, 10/23/2021

Cea de-a 54 ediții a Festivalului Național „Crizantema de aur”, cel mai longeviv concurs muzical din România, organizat fără întrerupere din anul 1968, a adus pe scenă, într-un decor cu iz de crizantemă, la secțiunea de interpretare, 14 voci speciale ce au încântat publicul din sala de spectacole a Teatrului „Tony Bulandra” din Târgoviște cu române vechi și noi, jurizati fiind de nume sonore ale muzicii romanesti: Eugen Doga, presedinte juriu, Matilda Pascal Cojocarita, Marian Starcea, Ileana Vieru, Antoniu Zamfir, Paul Surugiu, Daniela Vladescu, Mihai Irimia și Alina Mavrodin. Nu a fost mai prejos nici Concursul de creație. Festivalul este acompaniat, ca în fiecare an, cu strălucire, de Orchestra „Dor românesc”, dirijor Ștefan Cigu și ”Romanța”, dirijor Lucian Vlădescu.

Printre cei care vor urca pe scenă în recital se numără: bistrițenii Matilda Pascal Cojocărița și Alexandru Pugna, de la “Dor românesc”, Samuel Barani, tot din bistrița, laureat la ediția precedentă, Alina Mavrodin Vasiliu, Daniela Vlădescu, Vlad Miriță, Paul Surugiu ”Fuego.

Prezentatorii evenimentului sunt Miruna Ionescu, actorul Silviu Biriș, Alexandra Velniciuc și veteranul prezentator Octavian Ursulescu al cărui nume este asociat cu istoria manifestării ”Crizantema de Aur”.

Trofeul la Secțiunea interpretare, anul acesta, a fost câștigat de Cristina Bugnar, de pe Valea Bârgăului. O felicităm din suflet pentru performanța care se adaugă la zecile de trofee aduse în județ la folclor.

Organizatorii Festivalului Crizantema de Aur doresc să înscrie romanța pe lista reprezentativă UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității. Procedură demarată în 2016, în colaborare cu Comisia Națională a României pentru UNESCO.

*Trofeu după trofeu! Cristina Bugnar!
Laureată a Festivalului “Pe deal la Teleormănel” .
Înregistrările bistrițencei cu Orchestra Radio, intră în
fonoteca de aur*

Răsunetul, Luni, 10/20/2014 - 13:30

La Alexandria, s-a desfășurat a 45-a ediție a Festivalului-concurs național de muzică populară românească “Pe deal la Teleormănel”, eveniment organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu Primăria Alexandria. La preselecție au participat peste 40 de interpreți din toate zonele etnofolclorice ale țării, jumătate dintre aceștia primind girul juriului pentru a intra în concurs. Juriul din acest an a fost condus de Florentina Satmari, și a avut în componență specialiști în folclor, amintind aici pe Violeta Ianculescu, Florin Ologeanu, Dorin Grama, Gheorghița Nicolae, Florentina Satmari, Ileana Vieru, Maria Tănase Marin. Juriul a hotărât ca trofeul să ajungă în Bistrița-Năsăud, prin Cristina Bugnar. Tânăra interpretă a impresionat prin frumusețea glasului, autenticitatea costumului, dar și prin repertoriul ales: balada “Trei păcurărași la munte” și cântecul cu acompaniament “Azi e joc în sat”. Trofeul vine la scurt timp după cel al Festivalului „Dan Moiescu“, confirmând, încă odată, faptul că bârgăuanca noastră este una dintre cele mai bune voci din generația ei, adăugându-se celorlalte distincții cu care se poate mândri atât ea cât și noi, câștigate la festivalurile “Pană de păun”, “Alină-te dor, alin”, “Valeria Peter Predescu”. Studentă la Academia de Muzică “Gheorghe Dima” Cluj, unde își aprofundează studiile, colaboratoare a Ansamblului Profesionist “Dor Românesc”, dar și a ansamblurilor “Balada” și “Plaiuri bârgăuane”, membră a grupului “Valeria Peter Predescu”, realizatoarea unei emisiuni la Radio Someș, iată cartea de vizită a Cristinei Bugnar. Pentru vocea ei, Cristina a obținut și Premiul special Radio România, care constă într-o serie de înregistrări cu Orchestra Radio, ce vor rămâne în fonoteca de aur alături de înregistrările marilor artiști, ceea ce nu e puțin lucru. În recital, alături de orchestra Burnasul, au fost Narcisa Baleanu, Loredana Streche, Nicu Măță, Nineta Popa, dar și ai noștri Matilda Pascal Cojocarița, alături de Horațiu și Ștefan Cigu.

La mulți ani și pensie frumoasă Ioana Suci. *O viață dedicată slujirii cu devotament a Culturii din* *Ținutul Bârgaielor*

Menuț Maximinian, Răsunetul, Vineri, 08/27/2021

Azi este sărbătoare pe Valea Bârgăului. În semn de înaltă recunoaștere a contribuției remarcabile la afirmarea și slujirea cu devotament a Culturii, din Ținutul Bârgaielor, cotidianul Răsunetul va conferi un Certificat de excelență doamnei Ioana Suci.

De-a lungul a peste 30 de ani de activitate, ca director a Căminului Cultural din Prundu Bârgăului, a organizat evenimente culturale ce au valorificat patrimoniul cultural românesc punând accent pe păstrarea identității neamului nostru și promovarea lăzii de zestre, atât în țară, cât și peste hotare.

De-a lungul anilor cotidianul „Răsunetul” a avut o colaborare excelentă cu doamna Ioana Suci, cele mai frumoase evenimente pe care le-a realizat fiind consemnate în paginile „Răsunetul”, fiind model prin dăruirea în slujba actului cultural.

Ansamblul folcloric « Plaiurile Bârgăului » al Căminului Cultural Prundu Bârgăului este un colectiv artistic etalon pentru cultura tradițională de pe Valea Bârgăului. Conducut cu pricepere de directoarea instituției de cultură, Ioana Suci, ansamblul se remarcă prin autenticitatea costumului popular și a repertoriului, unice în peisajul românesc.

Anual, directorului Căminului Cultural din Prundu Bârgăului, Ioana Suci, a realizat un bogat jurnal cultural: spectacol de sărbătorire a zilei „Unirea Principatelor Române”; jocul satului, cu ocazia lăsatului de sec al postului Paștelui; spectacol dedicat zilei femeii „Astăzi e ziua ta”, concursul „Zestrea Satului”, Ziua Forțelor Terestre - spectacol artistic la UM din Prundu Bârgăului; „Alaiul Nunților de pe Bârgău”; „De Rusalii la Bârgău”; Simpozionul Cultural al Văii Bârgăului; Festivalul Internațional de Folclor „Regele Brazilor”; „Toamna Bârgăuană”; Concertul de colinde și cântece străbune; spectacolul „Vin colindătorii”; Rezultatele frumoase obținute de dansatori, soliști vocali, instrumentiști, rapsozi populari, care formează o familie model a folclorului bârgăuan, se datorează unei bune conduceri și înțelegeri a rolului important al folclorului românesc, pe care îl iubesc toți, deopotrivă. Ușile lăcașului de cultură din capitala bârgăuană rămân, pe mai departe, deschise tuturor iubitorilor de folclor și artă, autentice.

Alexandru Pugna, managerul Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, spune: „Doamna Ioana Suci, o viață aș putea spune, și-a dedicat-o promovării culturii tradiționale de pe Valea Bârgăului, această zonă de o frumusețe pitorească cu totul aparte, dar și de o frumusețe spirituală cu totul și cu totul inedită. Am cunoscut-o pe doamna Ioana Suci cu mulți ani în urmă când realizam spectacole folclorice, în mod deosebit concertul de colinde și cântece străbune.

Întotdeauna, printre invitații acestui concert, care aducea în fața bistrițenilor cele mai valoroase grupuri de colindători din județul Bistrița-Năsăud, la loc de cinste era grupul de colindători ai Ansamblul folcloric „Plaiurile Bârgăului” al Căminului Cultural din Prundu Bârgăului. Am admirat-o întotdeauna pe doamna Ioana Suci pentru faptul că era extrem de preocupată să vină în fața publicului cu lucruri adevărate, cu lucruri autentice, cu lucruri care să vorbească cu adevărat de valorile spirituale zămislite în satul românesc de altădată și să pună în

lumină zona Bârgăului. Profund legată de acest ținut, este un om care știe exact ce trebuie să facă. Am aflat mai târziu că a lucrat și la Unitatea Militară, o perioadă de timp se vedea și de aici faptul că era extrem de bine organizată, are soț militar. Iată că, toate aceste lucruri au determinat-o pe doamna Ioana să fie extrem de organizată. Știam că, dacă îmi spunea că la ora cutare va ajunge la Bistrița cu grupul dumneaei folcloric va fi acolo la ora stabilită. Venea întotdeauna cu un program bine gândit, bine structurat și extrem de valoros din punct de vedere artistic. Pentru mine, doamna Ioana Suci reprezintă modelul de om care știe să-și gestioneze activitatea și, în mod deosebit, reprezintă un model în ceea ce privește directorii de cămine culturale. Încă de la începutul carierei mele de interpret am avut de lucru și am cunoscut pe majoritatea directorilor de cămine culturale din acest județ și am lucrat împreună cu dumnealor, iar doamna Ioana Suci s-a aflat întotdeauna în fruntea ierarhiei acestor oameni care au această misiune de a ține aprinsă flacăra tradiției, a lucrurilor valoroase din satul românesc adevărat. Acum se va retrage din activitatea de la Căminul Cultural din Prundu Bârgăului și intră în pensie. A muncit peste 30 de ani la această instituție și a realizat lucruri extraordinare, a pus pe harta spirituală a județului Bistrița-Năsăud și a țării zona Bârgăului, iar acest lucru nu este puțin. Trebuie să i se aducă mulțumiri pentru activitatea dumneaei pentru că constituie un model pentru cei care vor veni.

La Prundu Bârgăului, acum, se construiește o adevărată Casă de Cultură și vor fi condiții mult mai bune decât cele în care a lucrat doamna Suci, în care căminul era încălzit sau nu când tinerii veneau la repetiții, dar a știut să-i țină aproape și, împreună cu oameni de suflet, cum este și Dumitru Ciupa - în mod cert cel mai valoros instrumentist din acea parte a județului Bistrița-Năsăud, un etalon pentru folclorul de pe Valea Bârgăului -, au făcut echipă frumoasă și au realizat lucruri mărețe, lucruri cu totul și cu totul deosebite. În numele instituției pe care o manageriez, dar și a conducerii județului Bistrița-Năsăud, vreau să-i aducem mulțumiri doamnei Ioana Suci pentru tot ceea ce a făcut, să o rugăm să rămână, chiar dacă va ieși la pensie, alături de cei care vor veni să preia și să ducă mai departe ștafeta, să fie alături de tinerii din acest ținut și să-i ofer un Premiu de Excelență în Cultură din partea conducerii județului Bistrița-Năsăud și a

Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud pentru întreaga activitate profesională desfășurată în slujba promovării culturii tradiționale românești de pe Valea Bârgăului și din județul Bistrița-Năsăud în plan național și internațional pentru dăruirea, iubirea și respectul său față de autenticitate, valoare și adevăr. Felicitări pentru o carieră deosebită. Vă dorim sănătate multă, bucurii, împliniri și bunul Dumnezeu să-i răsplătească toată activitatea pe care a desfășurat-o de-a lungul timpului pentru a pune în lumină folclorul românesc de pe Valea Bârgăielor”.

Emilia Bumb Ometiță, Șef Serviciu Cercetare: „Împreună cu managerul instituției noastre, un om pe care-l prețuiesc foarte mult, și în care îmi pun toată nădejdea că vom reuși să redresăm relația pe care instituția noastră o are cu județul din perspectiva promovării culturii tradiționale, a ansamblurilor folclorice de amatori, pentru că acolo este nevoie de mai multă atenție. Sunt convinsă că domnul director – și folosesc acest termen pentru că îmi este mai drag – va ști să completeze elementele pe care până acum, probabil, au lipsit, pentru că așa a fost strategia la un moment dat. Sper că, începând de

săptămâna viitoare, lucrurile se vor redresa. Momentul de astăzi este deosebit de emoționant, doamna Ioana Suci, directorul Căminului Cultural din Prundu Bârgăului, este un om pe care eu îl prețuiesc și-l iubesc foarte mult care, între timp, mi-a devenit și foarte dragă prietenă atunci când mă aflat în dificultate, după ce am pierdut-o pe colega mea, Valeria Peter Predescu, artista pe care cu toții o îndrăgim, atunci când nu mai știam cum să procedez, eram

mai amărâtă, mai tristă, o sunam pe doamna Ioana Suci pentru că știam că, doar dacă-i aud glasul, cumva, o să ajung la liman și împreună o să găsim o soluție pentru situația respectivă. Am parcurs etape foarte frumoase, festivalurile pe care le-am organizat împreună au fost, zic eu, reușite. Domnia sa este un om riguros, respectat în comunitatea din Prundu Bârgăului, astfel că tot ceea ce a realizat acolo a fost, din punctul meu de vedere, o activitate de înaltă ținută artistică, pe măsura caracterului domniei sale. Mă bucur foarte mult – și cei care mă cunoașteți știți că nu fac complimente doar de dragul vorbelor – că printre primarii din generația tânără – ca să spun așa – care au înțeles cât de importante sunt valorile locale, cultura tradițională, ansamblurile folclorice, rapsozii instrumentiști, dirijorii pe care-i avem în comunele noastre, este și primarul Doru Crișan s-a atașat foarte mult, până la urmă, pentru că la început lucrurile au stat diferit. Sunt foarte bucuroasă că domnul primar a înțeles ce comună valoroasă conduce, de valori minunate sunt acolo, ce oameni deosebiți are, pe care va trebui să-i susțină, să-i pună în valoare, să le fie alături pentru că, fără

forțe locale, e mai dificil. Doar noi, cei de la județ, cu resurse limitate, nu putem să punem în valoare asemenea oameni”.

Îi dorim mulți ani, cu sănătate și bucurii și suntem onorați că este printre colaboratorii apropiați ai ziarului nostru.

Artistul Ciupa Dumitru – Cetățean de Onoare al Comunei Prundu Bârgăului

Emilia Bumb, Răsunetul, Luni, 04/19/2021

Dumitru Ciupa este apreciat drept unul dintre cei mai mari instrumentiști din județul Bistrița-Năsăud, un cunoscut maestru în mânuirea fluierului, cavalului, ocarinei și taragotului. S-a născut în comuna Prundu Bârgăului, la 26 octombrie 1946, într-o familie de țărani români, Măriuța și Arghil Ciupa, mari iubitori de folclor și păstrători ai obiceiurilor populare locale. Pasiunea pentru muzică a moștenit-o de la bunicul său Ion Ruscău, zis „Bâsnacu”, care a fost baci la oi în Munții Bârgăului și Călimanilor și care știa să cânte la fluier mare fără dop și la fluier cu dop sau trișcă. Pe când avea doar cinci ani a învățat să cânte „în trișcă” primele doine și balade, auzindu-l pe bunicul său care, aflat acasă, le cânta deseori în serile lungi de iarnă. La vârsta de 13 ani, Dumitru Ciupa devine membru fondator al primei formații de trișcași din satul său natal, alături de bunicul său Ion Ruscău și de Ion Vrâncean. Numărând aproximativ 30 de membri, Formația de trișcași a Căminului Cultural din Prundu Bârgăului s-a afirmat la toate marile festivaluri și concursuri la care a participat.

În perioada stagiului militar efectuat în județul Arad, a avut în subordine militari din Țara Moților care știau să cânte la taragot, astfel ajungând să deprindă și secretele acestui instrument pe care îl consideră „la fel de important sufletului ca și fluierul sau cavalul”. În anul 1972, printr-un concurs de preselecție, devine membru al Orchestrei Profesionale „Bistrița”, a cărei conducere muzicală era asigurată de către distinsul profesor de muzică Pop Cornel și violonistul Alexandru Bubi.

Instrumentistul Dumitru Ciupa este deținătorul unor valoroase înregistrări aflate în Fonoteca de Aur a Radioului Național și filmări realizate în Studioul de Folclor al Televiziunii Române, unde a fost invitat alături de câțiva din colegii săi de cântec, printre care îi amintim pe interpreții: Valeria Peter Predescu, Cornelia Ardelean Archiudean, Petre Petrus, Viorica Lazăr și vestiții instrumentiști: Ion Sabadâș, Dumitru Cilica, Sabin Deac, Anghel Urs, Oscar Urs, etc.

Dumitru Ciupa a fost instructor la Clubul Elevilor din comuna natală, unde a coordonat cu profesionalism și măiestrie Formația vocal-instrumentală și Orchestra Ansamblului Folcloric „Datina” din Prundu Bârgăului, ambele laureate cu premii județene, naționale și internaționale.

După o viață pusă în slujba promovării și păstrării valorilor culturale și folclorului românesc de pe Valea Bârgăului, virtuozul instrumentist Dumitru Ciupa a primit în anul 2019, Premiul de Excelență din partea Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, în Gala Laureatilor Festivalului Național de Interpretare a Muzicii Populare Românești „Ion Sabadâș” Bistrița.

Palmaresul său artistic s-a îmbogățit de curând, fiindcă vineri, 16 aprilie 2021, Primăria și Consiliul Local Prundu Bârgăului, cu acordul domnului primar Doru Crișan și ca urmare a demersului cultural al doamnei Ioana Suci, directoarea Căminului Cultural, i-au acordat Titlul

de Cetățean de Onoare în semn de prețuire pentru tot ceea ce a făcut de-a lungul anilor pentru folclorul muzical din comuna sa natală și de pe Valea Bârgăului, zonă pe care a iubit-o nespus și căreia i-a cântat frumusețea în lume.

Material îngrijit de Emilia Ometiță, șef serviciu, Servicul Cultură Tradițională, Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud.

Sursă text: Emilia Bumb, „Studii etnologice”, Bistrița-Năsăud - obiceiuri, meșteșuguri, rapsozi”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2007, pp. 235-237.

Photo credit: Arhiva Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud.

*Notă de prezentare,
în vederea acordării, Titlului de cetățean de onoare al
comunei Prundu Bârgăului, domnului Dumitru
Ciupa''²⁵⁰*

Valea Bârgăului este o zonă cu un folclor muzical de rapsozi populari și pus în valoare de interpreții de muzică populară care trăiesc pe aceste meleaguri.

Printre aceștia se regăsește și DUMITRU CIUPA, fiind apreciat ca unul dintre cei mai talentați instrumentiști din județul Bistrița-Năsăud, un cunoscut maestru în mînuierea: fluierului, cavalului, ocarinei și taragotului, instrumente pe care le mînuieste cu mare drag și o

250

extraordinară pricepere dovedită în timp la nenumăratele spectacole la care a participat atât în țară cât și în străinătate. A început să cânte la fluier la vârsta de 5 ani.

Dragostea de a cânta la instrumentele de suflat i-a transmis-o bunicul din partea mamei, împreună fiind fondatorii primei formații de trișcași din Prundu Bârgăului în anul 1958.

Cu această formație de trișcași a participat la mai multe festivaluri concurs, obținând numeroase premii: Bistrița, Târgu-Mureș, Baia Mare, București, în anii 1960-1963.

Datorită recunoașterii valorii sale, ocupă de două ori locul I pe țară, la concursurile formațiilor artistice de amatori (1965-1966), în localitățile: Paltin (Județul Vrancea), Jina (Județul Sibiu).

De remarcat faptul că nici satisfacerea stagiului militar (1967) nu l-a îndepărtat de aceste activități dragi sufletului, fiind selecționat în formația artistică formată din militari în termen, unde a cântat la instrumentele mult îndrăgite .

A obținut premiul I la Festivalul Cântecului Ostășesc în anul 1968 la București, fiind remarcat și la panoul de onoare al unității ca fruntaș în munca cultural și artistică.

Aici are prilejul să descopere tainele taragotului de la doi colegi care stăpâneau foarte bine acest instrument. Deși taragotul este un instrument mai complex, Dumitru Ciupa reușește într-un timp scurt să-l mânuiască cu multă pricepere .

După lăsarea la vatră participă la horele și spectacolele organizate în cadrul Căminului Cultural din Prundu Bârgăului .

În anul 1972 participă la concursul de preselecție în urma căruia este admis ca membru al Orchestrei Profesioniște „ Bistrița” din cadrul Casei de Cultură a Sindicatelor, care avea în componență cei mai talentați soliști instrumentiști din județul Bistrița-Năsăud, efectuând numeroase turnee în țară și străinătate.

Aceste turnee internaționale au culminat cu marele premiu „COLIERUL DE AUR,, de la Dyjou (FRANȚA), unde DUMITRU CIUPA a contribuit enorm la obținerea acestui atât de râvnit trofeu de către toate formațiile participante, fiind un strălucit mesager al cântecului românesc, fascinând publicul cu instrumentele îndrăgite.

Ajuns deja o vedetă județeană a folclorului anilor 70-80, deține numeroase, dar și foarte valoroase, înregistrări aflate în Fonoteca de Aur a Radiodifuziunii Române.

De asemenea filmările realizate în studioul de Folclor al TVR, în care Dumitru Ciupa , alături de alți interpreți de cântec au făcut dovada talentului neasemuit al melosului popular Transilvănean .

Primele înregistrări au fost făcute în anul 1973 la Radio Cluj, iar în anul 1982 la radio Central-București interpretând melodii la fluier, caval și taragot din zona Bistriței și Năsăudului.

Drumul parcurs de acest instrumentist de renume al Văii Bârgăului alături de Orchestra Populară Bistrița, a fost unul încununat de succese și recunoaștere talentului native ducând faima Văii Bârgăului, obținând:

Premiul I și titlul de laureat al concursului artistic de interpretare (creație) „Cântarea României” Bistrița.

Premiul I- solo caval, fluier, Cântarea României.

Locul I - instructor taraf IUT-Bistrița.

Cu acest colectiv artistic a colindat țara în lung și lat prezentând spectacole de succes timp de 20 de ani.

După desființarea orchestrei Profesioniște „Bistrița” se angajează la Clubul Elevilor din Prundu Bârgăului, ca și instructor la Cercul de Instrumente Populare.

Aici împreună cu ceilalți colegi înființează Ansamblul de cântece și dansuri „DATINA” în cadrul căruia coordonează cu mult profesionalism grupul vocal-instrumental obținând importante premii la festivaluri-concurs la care a participat:

Premiul I – la Festivalul de Folclor de la Vorona (Botoșani).

Premiul I - la Festivalul de Folclor de la Năvodari.

Premiul I – și trofeul Festivalului de Folclor „Pe fir de baladă” (Târgu-Jiu).

Laureat al Festivalului Internațional al Țărilor Balcanice de la Plovdiv (Bulgaria).

O parte dintre elevii care s-au format sub îndrumarea maestrului Dumitru Ciupa au ajuns să facă o meserie din muzică: Cristina Bugnar și Nicolae Cioanca-actuali soliști al Orchestrei Profesionale „Dor Românesc” din Bistrița, frații Marin și Costică Badiu membrii orchestrei profesionale „Jidvei România” din județul Alba, Florin Sas, instructor muzical la „Micii Instrumentiști” ai Ansamblului folcloric „Plaiurile Bârgăului”.

Din anul 1993 colaborează la diverse activități cultural – artistice desfășurate în cele două Cămine Culturale: Prund și Suseni, iar din 2007 este angajat pe postul de instrumentist.

Formează și coordonează orchestra „Plaiurile Bârgăului”, cu cei mai talentați instrumentiști de pe Valea Bârgăului, dovadă fiind numeroasele spectacole prezentate atât în țară cât și în străinătate, unde, de cele mai multe ori au fost cotația devărați profesioniști.

În cadrul Ansamblului „Plaiurile Bârgăului”, participă la numeroase concursuri individuale, unde este apreciat ca un artist valoros al Văii Bârgăului și nu numai.

Premiul I – la Festivalul concurs al cântecului păstoresc „Miorița” din Toplița (Hărghita).

Premiul I - la Festivalul concurs „Rădăcinile Eternității ” (Bistrița)

Marele premiu și trofeul festivalului la Festivalul concurs al rapsozilor populari „La poalele de Țibleş ” Târlișua (Bistrița-Năsăud).

Marele premiu și premiul special al juriului la Festivalul concurs de muzică instrumental națională „ Ion Sabadăș ” – Bistrița.

Dumitru Ciupa este cuprins, ca valoros instrumentist, în Dicționarul Culturii Județului Bistrița-Năsăud și este autorul unui compact disc cu 18 piese muzicale reprezentative pentru zona Văii Bârgăului, Bistriței și Năsăudului.

Scriitorul Tiberiu Irimia editează cartea intitulată: „DUMITRU CIUPA-SUS PE HENIU LA BÂRGĂU”, în paginile căreia este descrisă viața, activitatea și evoluția maestrului instrumentist și cuprinde însemnări a numeroși colegi de cântec și colaboratori.

Dumitru Ciupa, prin tot ce reprezintă ca artist și om, rămâne un reper în viața spirituală a Văii Bârgăului, un model pentru tânăra generație, o personalitate cu care bârgăuanii și noi toți trebuie să ne mândrim.

Atât de expresive sunt versurile din doina dragă sufletului său „Sus pe Heniu la Bârgău”

„ Mulțumesc lui Dumnezeu de darul ce-am avut eu,

Că trișca și taragotul m-au însoțit în tot locul ,

Vântul cântecul mi-l duce peste dealuri, văi, coline ,

Viața-I viață și se duce, numai cântecul rămâne.”

IOANA SUCIU

Director Cămin Cultural Prundu Bârgăului

ARTE

De Ziua Națională, Veriga lui Maxim Dumitraș s-a întors acasă, la Sângeorz-Băi

Răsunetul, Miercuri, 12/02/2020 - 13:29

Ziua Națională a României a fost marcată, la Sângeorz Băi, printr-un eveniment aparte. După intonarea Imnului Național, în prezența primarului Traian Ogâgău, a consilierilor locali, a reprezentanților cultelor, a fost dezvelită o operă a artistului Maxim Dumitraș.

„Este o lucrare unică prin realizarea ei, dar comună prin mesajul pe care ni-l transmite: o lume unită prin aceleași idealuri, prin aceeași religie, o lume mai bună și mai frumoasă dedicată umanității și frumosului. Lucrarea face parte dintr-un ciclu de lucrări ale sculptorului Maxim Dumitraș, intitulate „Verigi”, gândite ca acele zale ale unui lanț. Este o lucrare care îmbină două culori, alb și albastru, îmbinarea ideală și armonioasă. Albastrul este legat de spiritualitate, predispune la meditație, culoarea cea mai adâncă. (...) Albul este puritatea și adevărul,

transfigurează măreția și calea cerească”, a spus Uțu Brănișteanu, făcând o comparație cu piesa Imagine a lui John Lennon.

Primarul Traian Ogăgău a menționat că, Ziua Națională a României nu ar fi putut fi sărbătorită mai frumos decât prin dezvelirea acestui monument, a acestei frumoase sculpturi, „Veriga care, într-adevăr, a lipsit în Sângeorz Băi”. „Împreună cu Consiliul Local am găsit soluția ca această Verigă să-și reia locul binemeritat în orașul nostru. Prin această Verigă se creează o unitate, atât între noi sângeorzenii, cât și între cei plecați, prin Verigile amplasate în toată lumea. Nu putem decât să fim mândri că o avem amplasată aici, în Sângeorz Băi. În fiecare an, în colaborare strânsă cu dl. Maxim Dumitraș, vom găsi loc în oraș pentru o sculptură, pentru că doar așa poate rămâne ceva după noi”, a declarat primarul Ogăgău.

Nu în ultimul rând, artistul Maxim Dumitraș a precizat că este un proiect la care lucrează de peste 30 de ani. „Este un lanț al prieteniei. Câte o sculptură se află în Spania, Franța, Germania. A zecea verigă este la Sângeorz Băi. Încerc ca aceste verigi să se unească între ele și să formeze un lanț al prieteniei. Este un loc superb unde a fost amplasată și sper să aducă prietenie și pace”, a spus Maxim Dumitraș.

În loc de concluzie...Comunitatea din Sângeorz Băi trebuie să fie mândră că are un asemenea artist, cum de altfel Maxim Dumitraș se bucură de acest loc pe care niciodată nu l-a părăsit.

Onița Mureșan expune la Saloanele Moldovei

Răsunsetul, Vineri, 11/05/2021 - 15:13

Concitatina noastră, pictorița Onița Mureșan, este prezentă cu lucrarea "Pirueta", la cel mai vechi salon din România, "Saloanele Moldovei ", editia 31, aceasta fiind cea de a patra participare a bistrițencei în acest proiect. Onița Mureșan este absolventă a Academiei de Artă "Ion Andreescu" Cluj-Napoca, secția Pictură, și membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Cluj. Deținătoare a mai multor premii are în cv expoziții la importante galerii din țară și străinătate și lucrări în colecția Muzeului de Artă Cluj Napoca, colecția Galeriei Veroniki Art București, Complexul Muzeal Bistrita, precum și în colecții particulare din Spania, Ungaria, Italia și România.

Pentru Onița Mureșan este încă un punct câștigat la biografie, fiind una dintre artiste de la noi cele mai prezente la expozițiile din țară și străinătate. Felicitări, Onița Mureșan, pentru rezultatele tale ce promovează pictura și arta plastică ce își are rădăcinile în grădinile tale, din județul nostru.

LITERATURĂ

Livia TITIENI²⁵¹, *La Douce France – un viitor al trecutului?*

Dinamica timpului ne îngăduie să sintetizăm și să desprindem vectorii și liniile de forță ale modului în care un popor sau o societate primește și „prelucrează” impactul unei anume perioade a istoriei. Iar Franța are perioade grandioase, dacă ar fi să amintim doar secolul al XVII-lea, le Grand siècle, care-și merită cu prisosință epitetul. O societate se recunoaște și după textele sale, iar raportarea la secolul care i-a dat pe Descartes, Pascal, Corneille, Racine sau Molière este suficientă pentru a alimenta orgoliul „cocoșului galic”.

Căutarea trecutului este o constantă firească a preocupărilor scriitorilor francezi contemporani. Nu e vorba doar de povestirile de filiație care fundamentează căutarea identitară pentru a treia generație de după război, ci și de trecutul mai îndepărtat. Pascal Quignard își revendică o memorie culturală și face din arta rememorării forța structurală a operei sale, având în centru antichitatea greco-romană, dar mai ales secolul al XVII-lea francez.

Suntem însă îndrituiți a semnală un fapt pe care nimeni nu-l poate nega, și anume că există astăzi o dez-afecțiune lingvistică internațională față de franceză, resimțită pregnant în România secolului XXI. E departe vremea când Cioran sau Ionescu optau pentru limba culturii de adopție. E departe vremea când „Europa vorbea franțuzește”²⁵², când universalitatea limbii franceze era cvasiacceptată, monarhi ca Frederic II, Ecaterina cea Mare a Rusiei, prinți, scriitori, savanți, diplomați socotindu-se privilegiați că posedă această limbă.

Motivele acestei detașări nu sunt doar lingvistice sau economice. Franța însăși pare să fi încetat să mai exercite seducția de altădată și, nemaiproducând „semne”, se dovedește tot mai puțin capabilă să-l convertească pe străin la studierea și întrebuințarea limbii franceze. Dincolo însă de ceea ce marketingul cărților consideră o problemă de imagine, se profilează, în opinia unor sociologi, o altă problemă, cea a unei adevărate rupturi între lume și limbă, determinată de cauze multiple, una din ele urcând la centralismul francez față de aporturile literaturilor din afara hexagonului²⁵³. Scriitorii francezi lasă impresia că se „îmbată” cu propria lor inteligență și

²⁵¹ Conf. univ. Livia Titieni

²⁵² Marc Fumaroli, *Quand l'Europe parlait français*, Editura Fallois, 2003.

²⁵³ Studii interesante încearcă să explice de ce „francofonia” în sens larg are acces limitat la expresia literară, în timp ce în lumea anglo-saxonă sau hispanofonă aportul autorilor postcoloniali este considerabil (vezi un Salman Rushdie, un Vargas Llosa sau un García Márquez). Se evocă probleme de ordin economic, dar, dacă ne referim la literatura franceză, ar trebui să evocăm poate și centralismul francez care „aruncă” într-o marginalitate tematică sau verbală, într-un fel de exotism, literatura franceză practică de autori de origine străină. Matei Vișniec este un caz aparte: piesele de teatru scrise în franceză au atras atenția publicului francez, unele sunt mereu jucate (ar trebui să luăm în considerare și efectul de vogă al pieselor cu tematică de circumstanță după căderea comunismului în Europa de Est), dar a revenit la limba română pentru a scrie romane. Dincolo de problemele economice și de centralismul francez, explicația considerată cea mai rezonabilă a acestei situații ar fi alta: „Spre deosebire de englezi sau spanioli,

creativitate, fapt care antrenează consecințe profunde și durabile, cum ar fi o „singurătate” a literaturii franceze în universul cuvintelor și formelor, resimțită la cititorul din ultimele decenii.

În același timp, o statistică a laureaților Premiului Nobel pentru literatură situează Franța pe prima poziție între națiuni, dacă ar fi să luăm doar acest exemplu. An de an sunt acordate premii naționale prestigioase în urma competițiilor în care sunt angajați sute de scriitori, în medie 600 de romane sunt supuse anual atenției juriilor de premiere.

Pe de altă parte, cred că există în fascinația pe care o exercită literatura sud-americană, dincolo de motivația de ordin valoric, estetic, poate și un fenomen de vogă, în sens deloc depreciativ, ci ca o empatie a cititorului, fie cu un univers care-l smulge dintr-un cotidian cenușiu, tulbure, amenințător, fie chiar aruncându-l în el și exorcizându-l. Omniprezența figurii anamorfotice a dictatorului în aceste scrieri are de ce seduce un cititor din lumea bântuită de umbrele acestuia. Dar mai ales, întoarcerea la romanesc, ca reacție la „terorismul avangardei”, este vizibilă în romanele latino-americane, de altfel foarte apreciate în Franța, și contribuie fără îndoială la succesul lor.

Ajungem astfel la un alt aspect al operelor scriitorilor francezi. Niciunde, ca în Franța, ceea ce contează în primul rând e stilul, iar această exigență implică nu numai să posezi harul scrisului, ci și să te supui unor constrângeri, de ordin compozițional, lingvistic, retoric chiar, reglementări nescrise care funcționează și azi în acordarea unor premii, cum este cel al Academiei franceze.

Acest „rău” vine de mai departe. Ultima clasă de liceu, pe vremea lui Victor Hugo sau Gustave Flaubert, era clasa de retorică, o retorică explicită și declarată, studiul literaturii prelungindu-se cu ucenicia în arta scrisului. Poeziile elevului de cincisprezece ani, Victor Hugo, premiate de Academie, erau exerciții de retorică, operele de tinerețe ale lui Gustave Flaubert, cinci nuvele istorice și un portret de Byron, erau narațiuni redactate în clasa a patra de liceu. Studiul retoricii începea devreme în învățământul din Franța secolului al XIX-lea, reducându-se în fapt la exerciții de stil și de aici concluzia lui Gérard Genette: „Elevul care studia retorica, învăța să scrie, în sensul tare al verbului, care este intransitiv”²⁵⁴.

Același Flaubert va „dedramatiza” sau mai exact va „deromaniza” romanul (cf. Genette), marcând astfel începutul întregii literaturi moderne. „Am de făcut o narațiune; or povestirea este un lucru foarte fastidios pentru mine”, îi scrie lui Louise Colet, în legătură cu scena balului din *Madame Bovary*.

O butadă a lui Renaud Camus, în *La guerre de Transylvanie. Journal 1991*, care subîntinde o dublă ironie, redă o stare de spirit a cititorului de roman francez:

Cartea lui (X), pe care o citesc nepăsător, apatic la masă, la restaurant, e cu totul remarcabilă, fie și numai prin aspectul savant și elegant al stilului său, într-atât de remarcabil încât îi aduce un deserviciu în mintea mea și, fără îndoială, a altora, în ideea că nu e decât un roman francez contemporan, categorie pe care, pe drept sau pe nedrept, o considerăm destul de puțin dezirabilă și modest măgulitoare. De aceea m-am amuzat zicându-mi că această carte e de Borges și atunci gândesc că Borges este hotărât un geniu frumos și mare.²⁵⁵

francezii constituie întotdeauna cel mai mare grup în interiorul francofoniei (orice-ar spune statisticile oficiale care recenzează o sută cincizeci de milioane de francofoni în Africa), așa încât atitudinea lor față de aporturile străine în care domină frica de invazie și obsesia minoritară ar fi cu mult mai rezervată decât cea a britanicilor sau spaniolilor.” (Vezi Ian Baetens, „Quelles voies pour le roman français contemporain?”, în *Agora. Revue d'études littéraires*, nr. 2, iulie-decembrie 2001, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, p. 92).

²⁵⁴ Gérard Genette, „Rhétorique et enseignement” în *Figures II*, Paris, Editura Seuil, col. „Essais”, 1969, p. 27.

²⁵⁵ Renaud Camus, *La guerre de Transylvanie. Journal 1991*, P.O.L., 1966, p. 31.

Să mai adăugăm faptul că nicio literatură europeană nu s-a angajat mai puternic, mai plenar în „bătăliile verbului” ca literatura franceză și putem afirma că le-a și câștigat în mare parte, iar forța de iradiere a curentelor și a avangardelor literare de pe tărâm francez este incontestabilă.

Cititorul român beneficiază, fără îndoială, de traduceri din scriitorii francezi contemporani, cărțile premiate, mai ales ale scriitorilor nobelizați, sunt prompt tălmăcite, dar se poate constata că operele traduse n-au stârnit multe studii critice în afara mediului universitar și cu atât mai puțin cele netraduse.

Marcela MIREȘTEAN, *Un protocol de lectură*

“Primul cuvânt al unei noi cărți pare rareori întâmplător. Sau poate doar noi, plăcându-ne astfel să credem, ne închipuim a descoperi acolo o intenție ascunsă, un fel de profeție despre ceea ce ar putea fi cartea toată. Vrem, așadar, să vedem în el o emblemă, un rezumat concentrat la maximum al întregului, semnalizând ceea ce urmează să fie mai departe.”

(A.Cornea – *Platon: Filosofie și cenzură*)

În spațiul lecturii, romanul, sensibil la dinamica realului și, ca urmare, atât de neliniștit și eclectic, oferă experiențe dintre cele mai interesante. Tocmai deschiderea sa amplă spre esențialitatea lumii, drapată sub multiplele chipuri ale posibilului, justifică atașamentul cititorilor și disponibilitatea de a ilustra o serie de concepte și tehnici ale scriiturii. Între acestea, incipitul, identificat cu fragmentul inaugural, acela care face posibilă “împrietenirea” cu opera, reflectă fără echivoc esența fluidă a *formeii*¹ narrative în discuție și tendința acesteia de a transforma, prin manifestările sale imprevizibile, libertatea în anarhie.

Ca primă confirmare, trebuie semnalată ambiguizarea sau chiar absența unor *borne*² aprioric trasate, neajuns care face dificilă stabilirea decupajului. De la o formulă-titlu la o frază prag, la o pagină sau la un subcapitol, incipitul își acomodează dimensiunea la cantitatea de substanță pe care i-o transferă autorul.

Tendința de schimbare caracterizează și denominația, nivel la care indicația “INCIPIT LIBER” (Începe cartea), aflată inițial pe frontispiciul manuscriselor medievale pentru a simula o cortină care se ridică spre o altă lume, a suferit mai întâi o amputare, iar în timp, a dezvoltat o serie terminologică alternativă (debut, limen, prag, intrare în materie, uvertură etc.), capabilă să facă trimitere la o multitudine de particularități.

Nevoia perpetuă de actualizare transpare și din diversitatea funcțiilor asumate: anunțarea temei, ancorarea ficțiunii în spațiu și timp, recomandarea personajelor, schițarea principiilor care guvernează compoziția codificare, programarea lecturii, problematica lizibilității, dialogul intertextual etc. Așadar, incipitul construiește lumea cărții, organizează decorul, explică, descrie, dar e preocupat și să instaleze cât mai confortabil cititorul în instituția literară, să-i dea sentimentul că se poate deplasa *intra muros* fără riscul de a se rătăci.

De regulă, necesitatea generării unui răspuns la problema debutului în istorie presupune două alternative, în egală măsură convingătoare: o intrare încetinită, capabilă să genereze și să

mențină o stare de așteptare adecvată nevoii cititorului de a orienta de la primul contact cu textul ipotezele pe care le construiește și o intrare abruptă, care creează, cel mai adesea printr-un discurs alert, sentimentul că a existat un *înainte*, pe care cititorul nu poate să îl ignore cu totul. Incipitul *ex abrupto* e menit să anuleze abisul ce separă spațiul mundan de cel ficțional, sugerând că lectorul cunoaște antecedentele scenei care îi este prezentată. Dacă, în ultimul timp, instalarea aparatului ficțiunii într-o dimensiune a previzibilului, logicii, și perspectivei consecutive pare să-și piardă interesul, câștigă în schimb teren procedeul intrării directe *in medias res* atât de familiar și eficace sub raportul acomodării rapide cu lumea textului și atât de adecvat dorinței unui scriitor tot mai sofisticat de a disimula aspectul convențional al debutului narativ.

În cazul romanului, condițiile enunțării și receptării diferă la nesfârșit, între scriitor și lector stau uneori decenii distanță, dar colaborarea dintre aceștia rămâne constantă și activă. Prezențe solidare, ei fac să funcționeze un veritabil pact de lectură. Raportul de accentuată dependență instaurat între cei doi parteneri permite ca parcurgerea textului să avanseze pe traseele de semnificație care fac posibilă comprehensiunea.

Conștient de faptul că primul contact cu textul poate fi hotărâtor, scriitorul e preocupat să convingă prin ceea ce enunță și să incite prin ceea ce anunță³. El își elaborează atent frazele, premeditează efectele, lansează semnale care vor fi înțelese abia mai târziu⁴. Sub aparența simplității, acesta încearcă să antreneze cititorul într-un joc cu multiple posibilități combinatorii și interpretative care încifrează dezvoltarea narativă ulterioară. Din dorința de a seduce lectorii, autorul încearcă să-i tulbure, stârnindu-le o curiozitate greu de stăpânit. Strategia de provocare a interesului își subordonează și libertatea de a integra incipitul în contexte quasi-inepuizabile.

Conjugate cu atitudinea participativă a unui cititor dispus să realizeze o investiție imaginativă, opțiunile autorului fac din lectură un exercițiu flexibil, creator și stimulat. Existența unui dispozitiv complex de punere în contact a destinatorului cu destinatarul permite acestuia din urmă să își regleze orizontul de așteptare, să construiască și să abandoneze ipoteze asupra viitoarei acțiuni⁵, să recunoască în noul cosmos generat de operă amprenta concretului. Pentru a-și amortiza șocul instalării într-o lume altfel modelată decât cotidianul, el trebuie să inspecteze cu maximă atenție pragul textual, să se apropie cu bunăvoință de acesta, să manifeste un spirit de reală cooperare. Doar astfel va descoperi în incipit un duplicat al realului, dar și o structură autonomă, cu legi proprii, un pasaj cu rol de parte, dar și de purtător al tuturor posibilităților. Funcționând pe principiul *pars pro toto*, pasajul introductiv reprezintă *punctul cardinal al lecturii*⁶, programează sensul pe care dezvoltările ulterioare îl vor pune în valoare, până când, fragmentul cu rol de închidere, *clausula*, îl va reconfigura fără dubiu. Altfel spus, dacă istoria se încheie la nivelul ultimei frontiere de maniera anunțată în incipit, trebuie acceptată ideea că, dincolo de uvertura sa, romanul nu mai lasă posibilitate de schimbare.

Bibliografie

Vlad, I., *Prolegomene, Aventura formelor, E.D.P.*, București, 1996, p. 6 - exprimă opțiunea pentru conceptul de formă, din dorința de a elimina termenii de "gen" și "specie".

Del Lungo, A., *Pour une poétique de l'incipit, Poétique*, nr. 94, 1993, p.136 – identifică drept marcaje ale spațiului incipial "indicațiile de tip graphic, schimbarea modului de narare și a vocii, schimbarea focalizării, a temporalității și spațialității, etc."

Cornea, P., *Introducere în teoria lecturii, Polirom*, Iași, p.182

Raimond, M., *Le roman, Armand Collin*, Paris, 1985, p.31

Perry Menakhem, *Litterary Dynamics*, în *Poetes Today*, 1 – 2, 1979, p.52 – Formularea și respingerea unor ipoteze reprezintă părți ale procesului lecturii, component ale aventurii operei în lungul conținutului textual.

Schleiermacher, Fr., *Hermeneutique*, Ed. du Cerf, Lille, 1987, p. 102

Livia TITIENI²⁵⁶, *Fragmentul – un succedaneu al romanului*

Ești eseist fiindcă ești cerebral, susținea pro domo Roland Barthes. Afirmția se reiterează obsedant explicitându-se: „Și mie mi-ar plăcea să scriu nuvele, dar mă confrunt cu dificultatea de a găsi o scriitură pentru a mă exprima. [...] Nu prea mă văd acum scriind o povestire, o anecdotă, cu personaje purtând un nume propriu, într-un cuvânt, un roman”²⁵⁷.

Cioran subscris la această constatare când afirmă că „practicienii fragmentului sunt roși de clarviziune și goliți de instincte”²⁵⁸, nu fără să sesizeze totodată un paradox omniprezent, și anume, pendularea acestora între recunoașterea unei carențe, a neputinței de a plăsmui opera de anvergură – și desigur e vizat romanul –, și totodată afișarea superiorității formei scurte, a discontinuității, a incoativității. Jubilarea fragmentistului merge până la condescendență față de roman, la denigrare chiar, legată, la un scriitor ca Cioran, de o adevărată superstiție a conciziei. Într-un fragment din *Cahiers* aflăm toate reproșurile aduse de el romanului, în formularea excesivă care-i este proprie.

Criticii, scrie Cioran, confundă vorbăria cu inspirația, prolixitatea cu forța. Decât să citesc toate romanele astea ilizibile, atât de laudate, aș prefera spânzurătoarea. Mă irită într-atât tot ce e inutil, tot ce-i prea mult într-o carte, că sunt într-adevăr puține cele pe care decid să le citesc. La orice pagină aș deschide o lucrare, simt tot ce este de prisos, mă rog, toată umplutura pe care o numim în mod obișnuit „literatură”. Dacă le datorez ceva moralistilor francezi e cultul conciziei, oroarea de lăbărțare, conștiința imposturii în literatură, în filosofie și în relațiile zilnice. Or, pentru mine, vorbăria și impostura sunt termeni echivalenți. (Poate chiar toată „literatura” nu e decât o impostură. Excepțiile sunt rare. Dar există totuși.)²⁵⁹

În literatura franceză, poate ca în nici o altă literatură, romanul n-a fost ținta atâtor atacuri, de la situarea lui pe cea mai joasă treaptă a producțiilor literare, la început în concurență (neloială, pierdută din start) cu epopeea, și până la tendințele de spulberare a prerogativelor sale, pe care de altminteri romanul și-a fundamentat epoca de glorie din secolul al XIX-lea, iluzia referențială și cea demiurgică. Pierderea credibilității paradigmei tradiționale s-a răsfrânt treptat asupra tuturor componentelor genului, având ca rezultat abolirea liniarității, decronologizarea și pluralitatea nivelelor narrative, psihologizarea. A urmat apoi impactul altor seisme care s-au numit, de pildă, condiționarea lingvistică a operei literare, având drept corolar poetica

²⁵⁶ Conf. univ. Livia Titieni

²⁵⁷ Roland Barthes, *Le Grain de la voix* în *Œuvres complètes*, III, Paris, Editura Seuil, 1994, p. 14.

²⁵⁸ Emil Cioran, *Précis de décomposition*, Paris, Editura Gallimard, 1982, p. 14.

²⁵⁹ Emil Cioran, *Cahiers 1957-1972*, Paris, Editura Gallimard, 1997; versiunea în limba română: *Căiete 1957-1972*, trad. de Emanoil Marcu și Vlad Russo, prefată de Simone Boué, ed. a II-a, București, Humanitas, 2010, p.254.

autoreferențialității discursului literar și, în final, conceptul barthesian al intransitivității acestuia, la care am putea adăuga, în postmodernism, privilegierea procesualității, a dinamicii creației în defavoarea sensului, schimbarea statutului autorului, a grilei de lectură a textului și înșiruirea ar putea continua.

Multe dintre aceste orientări nu i-au așteptat pe postmoderni pentru a se manifesta, ci au fost formulate de Valéry în faimosul lui *Curs de poetică*, dar mai ales în deschiderile metacritice din fragmentele din *Tel Quel*. Nu întâmplător grupul care și-a atribuit această titulatură a fost o vreme vârful de lance al directivelor postmoderne. „La ce bun să scrii?”, se întreba Valéry, calificând literatura drept o practică detestabilă, înainte de toate din cauza convențiilor camuflete pe care le acceptă deopotrivă romancierii și istoricii. Acest sentiment al arbitrarului îi stârnea „mania perversă” a substituirilor posibile: „Ceea ce pot schimba cu ușurință mă ofensează în scrisul meu și mă plictisește la alții”²⁶⁰. Genette exemplifică ideea lui Valéry despre o carte care ar rupe convenția, dezvăluind, la fiecare articulație, virtualitățile sacrificate prin enunțul *Marchiza ieși la ora cinci*, combinație arbitrară de unități substituibile: în loc de *Marchiza* pot folosi orice alt subiect, apoi alt verb în loc de *ieși*, alt complement în loc de *la ora cinci* și așa mai departe. Criticul analizează în același studiu din *Figures I* cele două obstacole (iluzia realistă și cea demiurgică) pe care Valéry le vedea în calea unei Istории anonime a literaturii, ca Istorie a spiritului în ipostaza în care acesta produce și consumă literatură²⁶¹.

În contextul unei crize a romanului ale cărei simptome Valéry le percepea cu acuitate, fragmentul practicat de el – ca formă scurtă și contradescriptivă – se impune ca o armă împotriva iluziei demiurgice și mimetice, dimensiuni de bază ale genului pe care Valéry îl are în vedere, adică romanul realist. Fragmentul este pentru Valéry textul unei reflecții atente la variațiile gândirii, refuzând să lege sau să fixeze ceea ce prin natură este instabil sau mobil. Scrierile și le-a caracterizat ca pe niște interminabile exerciții și „povestiri frânte contradescriptive” neînchegabile într-o operă. În prefața la *Monsier Teste* declara: „Nu sunt făcut pentru romane, nici pentru drame. Scenele lor, mâinii, pasiuni, momente tragice, departe de a mă exalta, îmi apar ca niște nenorocite izbucniri, stări rudimentare în care-și dau frâu liber toate prostiile, unde ființa se simplifică până la prostie.”

Ceea ce noi citim astăzi sub titlul de *Monsier Teste* cuprinde o serie de fragmente, scrise la momente diferite, care compun, în succesiunea mai multor voci narative, un fel de roman experimental. Sunt aici puse în discuție și contestate componentele romanului tradițional, ilustrate prin binecunoscuta frază a lui Stendhal, preluată de fapt de la Saint Réal²⁶² și folosită ca motto la capitolul XII-lea din *Roșu și negru*: „Un roman este o oglindă pe care o plimbi de-a lungul unui drum”.

La numai 25 de ani, Paul Valéry are premoniția schimbării regimului de funcționare a literaturii, până la el reprezentat prin cultul artei, exacerbarea romantică a sentimentului sau prin excesele romancierilor realiști. A sosit, spune el, vremea intelectului pur, „încarnat” de Edmond Teste, ființă de litere („être de lettres”), stăpân pe gândirea lui printr-o riguroasă gimnastică intelectuală, interesat doar de mecanismele propriului creier. M. Teste n-are nimic din protagonistul unui roman, este un „demon al posibilității”, personaj imposibil al unui imposibil

²⁶⁰ Paul Valéry, *Œuvres*, Bibliothèque de la Pléiade, t. II, Paris, Editura Gallimard, 1960, p. 1502.

²⁶¹ Gérard Genette, „La littérature comme telle” în *Figures I*, Paris, Editura Seuil, 1966, p. 255-260.

²⁶² Nu întâmplător Saint Réal e autorul primelor nuvele (istorice) în sensul modern al termenului, într-o vreme în care triumfau romanele prolixе, în zeci de volume și mii de pagini ale domnișoarei de Scudéry, de exemplu.

roman, în ciuda unor „biografeme” care i-ar fi putut conferi o oarecare consistență: are o anume vârstă, face afaceri la bursă, poate fi întâlnit în cafenele sau la operă.

M. Teste este un fel de conștiință anonimă, un principiu original al gândurilor sentimentelor și complexelor psihice care operează în sine, conștiință „nesuportată” de vreun eu. În centrul oricărui fragment se află cogito-ul despuat de orice caracteristică concretă, fără vreo legătură cu obiectele exterioare, fără amintiri, fără previziune sau intenție, fără urmă de personalitate. Dacă, prin lectură, vrem să-i trăim aventura lui mintală, intelectuală, devenim la rândul nostru ruși de orice relație cu lumea, simple monade, captivi ai unui pur subiectivism.

Această „tentativă mecanică” de roman (expresia apare într-o scrisoare destinată lui André Gide) e concepută ca un fel de schiță, compusă din „note adunate în grabă”, o scriere de circumstanță, vădind tendința spre izolare a unor „secvențe de viață”. E o tentativă dezistorizantă de roman fără altă intrigă decât „variațiile unei gândiri devenite aproape vidă”.

Fragmentele din *Tel Quel* referitoare la roman (un fragment se intitulează sugestiv *Romanul Romanului*) ne permit să completăm concepția lui Valéry despre roman: caracterul preponderent autoreflexiv al discursului, ambiția unui limbaj autotelic, prezentificarea producătorului de text într-un fel de punere în abis (termenul e folosit tot într-o scrisoare către Gide, pe care îl imaginează în blazon) sau, dimpotrivă, abolirea lui și funcționarea textului pe baza tehnicilor de construcție / deconstrucție narativă, vădind libertatea totală a romancierului, dar și a cititorului, familiarizat cu ceea ce azi am putea numi o literatură virtuală.

Când Barthes se califică drept eseist și cerebral, incriminând dificultățile de a putea găsi o scriitură pentru a se exprima, el nu făcea decât să-și deconspire inaptitudinea lui pentru ficțiune. Rezervele lui Barthes nu vizează probleme de esență ale romanului, ci unele punctuale, cum ar fi folosirea perfectului simplu (care – după naratologi – conotează tocmai literaritatea narațiunii și nicidecum temporalitatea ei), a pronumelor, închipuirea numelor proprii, dar mai ales problema rostului descrierii – ca tot atâtea elemente ale iluziei realiste pe care o respinge și el ca fiind datată și impură.

Barthes vrea în schimb să-i răpească romanului romanescul din el, un romanesc pilulizat, purificat care refuză anecdoticul, descriptivul, o formă de plăcere și paradigmă a gratuității și, ca atare, se potrivește mai mult cu dinamica finalității fragmentului. Astfel perceput și asumat, romanescul e strămutat în fragment, cel puțin așa pretinde Barthes. Dar cum s-ar putea defini termenul de romanesc? O interesantă observație a lui Gérard Genette privește absența din limba franceză, dar și din limba română a distincției pe care engleza o face, aproape involuntar între *novel* și *romance*, pentru a defini două tipuri de roman: primul califică romanul realist, cel de-al doilea, romanul izvorât din trecutul îndepărtat al literaturii occidentale și care ar trebui să-și adauge calificativul de sentimental sau de aventură, sau, de ce nu, amândouă. Genette propune, nu fără reticență, termenul de roman romanesc, cu toate că adjectivul romanesc a dobândit, în franceză și de asemenea în română, o oarecare autonomie față de genericul roman, evocator în același timp (sau la alegere) de aventură sau pasiune amoroasă. Romanescul ar parcurge, ar infiltra, ar „parfuma” personalitatea și scrierile lui Barthes. Autorul însuși recunoaște că, în percepția cotidianului, el simte o emoție, o „afectivitate” care ține de romanesc. „Cu un secol în urmă mă văd plimbându-mă cu un carnet de romancier realist”²⁶³.

Vorbind de incapacitatea lui de a „ficiona”, de a se „preface”, Barthes incriminează luciditatea, carența imaginației, dar și narcisismul care-i paralizează invenția generoasă a Celuilalt și mărturisește că romanescul care-l împresoară o face prin fraze, prin forme scrise, prin

²⁶³ Roland Barthes, *Œuvres complètes*, op. cit., p. 192.

fragmente. În fond, spune Barthes, e vorba de „un romanesc destul de cultural. Și mă întreb desigur: Îmi lipsește oare marea imaginație, marea minciună a romanicerului?”.

Apologia pentru forma fragmentară în defavoarea romanului implică din unghiul care ne interesează o dublă reflecție: pe de o parte, este vorba de proiecte de roman realizate fragmentar, din perspectiva schimbării de paradigmă a romanului în a doua jumătate a secolului XX, iar un scriitor ca Pascal Quignard este reprezentativ în acest sens, iar pe de alta, este vorba de o poziție critică, teoretică, radicalizată a celor care refuză pur și simplu romanul, ca fiind neadecvat structurii lor intelectuale și/sau temperamentale.

Printre scriitorii care au practicat fragmentul, Barthes este poate (alături de Cioran) singurul care nu a scris vreun roman, nici măcar experimental și poate tocmai de aceea reflecția lui asupra romanului – constantă, obsedantă – capătă o semnificație aparte.

În prefața la *Fragments d'un discours amoureux*, Roland Barthes precizează motivele care-l împiedică să scrie un roman de dragoste: refuză mai întâi „subiectul simptomal”, „portretul psihologic”, în favoarea unui „portret structural”, „loc al rostirii cuiva care vorbește afectuos în el însuși, în fața celui alt (obiectul iubit) care nu vorbește”. Discursul de dragoste, în opinia lui Barthes, este antrenat în deriva inactualului și nu poate fi reînnoit decât prin asumarea distanței, a spațiului care se deschide între sentimentul dragostei și discursul ei, iar „evenimentele” afective sunt atât de inconsistente încât acced cu greu la scriitură. Își ilustrează opinia cu platitudinea unor expresii de tipul „azi X nu mi-a telefonat” sau „l-am întâlnit pe X împreună cu Y...”. Doar celălalt, conchide Barthes, ar putea să-mi scrie romanul, dată fiind imposibilitatea eului/subiect implicat în sentiment de a se abstrage, pentru a merge în întâmpinarea celui alt, absorbit și el în propria-i subiectivitate „umorală”. E un cerc vicios, deoarece doar grație memoriei narative subiectul își poate făuri o identitate. Or, narațiunea fiind imposibilă, subiectivitatea se află dispersată, iar eul se pierde în tu sau în neutru se / on. Eul actorial fiind de asemenea obliterat, rămâne doar recursul la forma pasivă, așa cum o explică discursul prefațial. Un fel de vid ontologic face ca distanța dintre îndrăgostiți, fie și în co-prezența lor, să fie insurmontabilă. Tocmai de aceea fragmentul ca formă a absenței se asociază iubirii în pasiunea occidentală, așa cum apare la Denis de Rougemont autorul unei cărți de referință, *L'Amour et l'Occident*, intertext frecvent la Barthes. Sunt de asemenea convocate lecturi din Goethe, Suferințele tânărului Werther, din Platon, Banchetul, dar și din psihanaliști sau mistici, discursul exprimându-se prin „bufeuri de limbaj”, stârnite de „halucinații verbale” (cf. Freud, Lacan).

Nefiind susținut de cineva, discursul de dragoste cade în grija literaturii, a cărții, singurele apte să rostească cu alte voci (vocea unei femei vârstnice de exemplu) și să se eschiveze puterii coercitive a limbii, care obligă la o alegere între eu, tu sau el. De aceea, Barthes va extrage din opere forme exemplare ale discursului de dragoste, reduse la cuvinte sau expresii, de genul „așteptare”, „dependență”, „extaz”, „gelozie”, „tandrețe”, tratate în ordine alfabetică, arbitrar asumat laolaltă cu arbitrarul nomenclaturii și constituindu-se astfel într-un fel de „enciclopedie a culturii afective”. Barthes continuă totuși să fie preocupat de ideea de a scrie un roman.

Un eveniment editorial – publicarea, la 15 ani după moartea lui Barthes, a celor opt schițe de plan de curs pe care urma să-l țină la Collège de France sub titlul *Vita nova* – a relansat dezbaterile referitoare la posibila conversiune a lui Barthes (în ultima parte a vieții) la roman. Dezbaterile au fost alimentate de unele insinuări ale eseistului în prelegerile anterioare: e vorba de conferința (bine cunoscută printre exegeții lui Barthes), având drept titlu incipitul din *În căutarea timpului pierdut*²⁶⁴, text în care citate din Dante se combină cu referința proustiană centrală. La rândul ei, conferința anunța Cursul din anii 1978-1980 cu tema „Pregătirea

²⁶⁴ Roland Barthes, *Œuvres complètes*, IV, Paris, Editura Seuil, 2002, p. 850.

romanului (I, II)”, din care al doilea curs (manuscris integral redactat) a fost întrerupt de moartea subită a autorului. În proiectul din Vita Nova, Barthes pendulează între dorința de a scrie un roman și incapacitatea lui de a „ficiona”. Și iată concluzia: „în fond romanescul care vine la mine, este întodeauna prin fraze, forme scrise, fragmente. În fond, e un romanesc destul de cultural”²⁶⁵, asemeni demersului din *Fragments d'un discours amoureux*.

Dacă citim în *Opere complete*²⁶⁶ metadiscursul barthesian despre roman, insistența cu care Barthes vrea să se identifice cu Proust, un Proust lucrând la romanul său (echivalând cu un fel de ucenicie imaginară), suntem îndreptățiți să ne întrebăm dacă Barthes se pregătea într-adevăr să pună în practică, plecând de la maestrul genului, un roman care să-l reprezinte. Unele afirmații ale lui Barthes au fost luate drept o asemenea intenție, dar de cele mai multe ori Barthes s-a eschivat printr-o (auto)ironie, ba chiar printr-o clară dezmințire. „Acest roman utopic, e important să-l gândesc ca și cum ar trebui să-l scriu.”²⁶⁷ Ar fi trebuit să fie o scriitură „nouă și totalizantă”, o formă nesigură, necanonică, în măsura în care n-o concepe efectiv, ci doar o rememorează și o dorește.

Practic, în primul rând, Barthes trasează ca primă etapă parcursul viață-operă, dar nu va fi o reflectare narcisică, ci detașată, prin notații, prin transcrierea clipei și transformarea ei în memorie, contingente pe care scrisul le va șterge ca în practica haiku. Scrisul „subțire și tremurat” ar exprima astfel dinamica dorinței (Barthes nu-și părăsește de tot ticurile: „scriitură a dorinței”, „text al dorinței”) care conduce prin simțuri la sens. Urmează etapa distanțării, a ruperii de lumea captată în operă pentru ca lumea să nu înăbușe sensul.

Ceea ce se constată este faptul că acest roman „s-ar scrie tot fragmentar – o enciclopedie a voinței de a scrie” materializată deja în fragmente despre plictis, agrafie, notații biografice în *Roland Barthes par Roland Barthes*.

Se poate conjectura eșecul unui asemenea demers. Discipolii lui Barthes, deveniți critici partizani ai maestrului, constatând redactarea, în paralel cu fișele de proiect Vita Nova, a unor fragmente diariste (e vorba de *Serate* pariziene – eșalonate pe parcursul a douăzeci și trei de zile) și analizând acest „jurnal intim”, dintre cele mai bine gândite și pregătite de Barthes, emit ipoteza unei ilustrări narrative a proiectului Vita Nova.

Editorul François Wahl ia manuscrisul ciornă intitulat *Incidente* și-l publică pentru prima dată ca atare în 1987²⁶⁸. În Nota prefațială, editorul încearcă o interpretare a acestor fragmente. Cu toate că unele „tratează” lucruri văzute și auzite în Maroc în anii 1968-1969, obiectul lor n-ar fi Marocul, ci tocmai „romanescul” prin „transpunerea scrisă” a unor întâlniri, incidente, care ar fi putut constitui substanța unui roman (fără caractere sau personalități închegate): e vorba de frânturi de roman, fără suporturi personale (și fără vreo țesătură continuă, proprie povestirii), explicații nesatisfăcătoare care nu fac decât să parafrazeze ambiguitățile barthesiene. Dar faptul că în *Roland Barthes par Roland Barthes* se face aluzie la acest text sub titlul *Proiect de cărți* – aduce o mărturie credibilă despre intenția lui Barthes. „Incidente – minitexte, pliuri, haiku, notații, jocuri de sens, tot ce cade, ca o frunză; și sub titlul: Ce vrea să spună asta? O carte inversă poate fi concepută: care ar raporta mii de incidente interzicându-și să traseze vreodată vreo linie de sens; ar fi fost exact o carte de haiku”²⁶⁹.

²⁶⁵ A se vedea Diana Knight, „Vaines pensées: la Vita Nova de Barthes”, în *Sur Barthes*, Revue de Sciences humaines, nr. 4/2002, PUF, Lille, 2002, p. 93-107.

²⁶⁶ *Ibid.*

²⁶⁷ Roland Barthes, *Œuvres complètes*, IV, op. cit., p. 835.

²⁶⁸ Inclus în *Œuvres complètes*, III, op. cit., p. 1273-1286.

²⁶⁹ *Roland Barthes par Roland Barthes*, în *Œuvres complètes*, IV, op. cit., p. 653-654.

Faimoasele biografeme concepute din autointerdicția (sau imposibilitatea) de a „descrie o viață” ca o poveste posibilă de a fi istorisită și din refuzul pactului autobiografic ficționalizează existența, pulverizând-o într-o serie de notații separate, o listă de elemente disjuncte și care trebuie lăsate ca atare.

Barthes ar dori ca enunțul să fie recunoscut ca spus, dar fără să adere la locutor, ci să fie mânat de o „subtilă distanță”, să nu fie nici neapărat al autorului, ci un moment anume nu de Adevăr, criticabil, pasibil de transformare.

Elev al lui Lacan, Barthes consideră că limbajul este prin natura lui ficțional, și incapabil să se autentifice. Cu toate acestea, nu intenționează să reabiliteze romanul, ci persistă în ideea de a surprinde doar prin fragmente romanescul existenței. „Fie ca eseu să se accepte ca fiind un roman: un roman fără nume proprii.”²⁷⁰

Dar proiectul din *Vita Nova*, reprezentat de cele opt teancuri, care ne duc cu gândul la proiectul de apologie pascalian, chiar sub forma (incertă) de proiect, marchează totuși o „conversiune” barthesiană. E o „revelație” existențială, legată de dispariția mamei care-l face să refuze dispersia subiectului, a eului și-și propune să se investească total, „să vrea să scrie”, renegându-și dezangajarea și hedonismul estetic profesat în cărțile fragmentare de până acum. Suntem în anul 1980, anul morții lui Barthes, iar scrierile sale publicate postum sunt simptomatice în privința crizei romanului din acea vreme.

Blanchot pare să radicalizeze poziția lui Barthes. Dacă Valéry decretase că singurul real în artă e arta, Blanchot supralicitează considerând lumea un univers de limbaj, care formează un text vast, în care fiecare operă particulară, fiecare text reprezintă o parte. Sub influența formaliştilor (Barthes, Kristeva), această concepție a atins un grad important de teoretizare: opera e fructul unor grefe și dialoguri cu alte texte, concepție care stă la baza intertextualității, presupunând o teorie a textului nu ca punere în formă scrisă a unei opere, ci un proces de construcție a sensului. Lumea, nefiind unitară, ci fărâmițată, cere să fie interpretată, dar în același timp exclude din ea omul ca subiect care interpretează. Lumea ca interpretare nu este locul subiectivismului, ci manifestarea devenirii (a devenirii ca diferență după Nietzsche). În felul acesta, lumea nu-și mai găsește sensul ultim în om și devine text. Pentru a fi exprimată, lumea cere mișcarea amânată și fragmentată a unei scriituri nesfârșite, cu ocoluri: e dezideratul din *L'Entretien infini* (Convorbiri nesfârșite). De altfel, în scrierile fragmentare (*L'Écriture du désastre* e semnificativă în acest sens), Blanchot nu face decât să continue preocupări mai vechi, una dintre ele vizând statutul povestirii, loc comun pentru Noua critică. Pentru el, povestirea nu este relatarea unui eveniment sau a unei serii de evenimente, ci evenimentul însuși, abordarea acestui eveniment, evenimentul care va veni. Opera narativă e un eveniment care nu încetează niciodată să se producă. Dimensiunea temporală, excluzând liniaritatea, ar trebui să traducă în povestire intuiția nietzscheană a permanentei întoarceri. Subiectul romanului este creația lui ca roman, fără istorie, fără anecdotă, fără personaje, fără psihologie. Unele fragmente din *Convorbiri nesfârșite*, ce-i drept puține la număr, pot trece drept ilustrare a acestei concepții. Spre deosebire însă de Barthes, Blanchot este, într-o primă fază a creației sale, autor a numeroase romane ce s-ar putea situa între teorie și ficțiune și care au pregătit și, într-o bună măsură, experimentat, vederile radicale din scrierile pur teoretice de mai târziu.

Opiniile lui Barthes sau Blanchot n-au rămas singulare în literatura franceză. O generație contemporană se reclamă voluntar sau involuntar de la ei. Pascal Quignard este fără îndoială cel mai reprezentativ, dar și un Perec sau, recent, un Pierre Michon se pot înscrie în această descendență.

²⁷⁰ *Ibid.*, p. 623-624.

Probleme de apartenență generică stârnesc aproape toate operele (romane-puzzle) ale lui Georges Perec. W ou le souvenir d'enfance, considerată scrierea sa cea mai autobiografică, poveste a copilăriei, dar și ficțiune care o dublează, în fragmente răzlețe, cu goluri, cu spații albe comportă tot peritextul de roman, roman reflexiv, aproximează critica literară. Într-un interviu, autorul însuși va reveni asupra cărții: „Nu am o concepție precisă despre roman. Am scris mai multe lucruri care nu se numesc romane. W ou le souvenir d'enfance nu-i la drept vorbind un roman”. Cât despre La vie mode d'emploi, este tot o operă fragmentară marcată de discontinuitate, juxtapunere de secvențe eterogene.

În rezerva față de roman și în exigențele emise față de o formulă nouă de roman, Pascal Quignard îl întâlnește pe Roland Barthes. Trebuie mai întâi specificat că el este autorul unor romane aproape clasice, unele cunoscute prin traduceri publicului românesc (Terasă la Roma), (Toate diminețile lumii). Sunt romane despre viața romanțată a unor artiști care au existat în realitate: biografia unui gravor în Terrasse à Rome, respectiv a unui muzician în Tous les matins du monde. Quignard urmărește prin acest ansamblu ficțional „o căutare a trecutului în ficțiune sau a ficțiunii în trecut”²⁷¹.

Celălalt ansamblu, definit prin caracterul preponderent neficțional, este compus din eseuri și opere fragmentare care însă conțin elemente de ficțiune sub forma unor scene narative, unor anecdote, ficțiuni etimologice. Între cele două ansambluri se plasează scrieri transgenerice, simple ficțiuni lingvistice, cum sunt Le nom sur le bout de la langue sau Les Tablettes de buis d'Apronemia Avitia. Aceasta din urmă, deși comportă peritextul de roman, este derutantă întrucât Pascal Quignard inventează aici catalogul-jurnal al unei patriciene romane, Apronemia Avitia, care-și dezvăluie preferințele și idiosincraziile, aspecte colorate din viața ei, ceea ce amintește de fragmentele barthesiene (J'aime, je n'aime pas, de exemplu), și care apar ca alternative ale modului tradițional de narațiune.

În ambele cazuri, detaliul insolit, trivialul, anecdoticul, familiarul, intimul, circumscriu o „enigmă corporală” care singularizează eul, ceea ce le-ar putea plasa mai degrabă în siajul scriiturii de jurnal.

Cele mai numeroase scrieri ale lui Pascal Quignard sunt cuprinse în Ultimul Regat, din care primul volum, Les Ombres errantes (Umbrele rătăcitoare), recompensat cu premiul Goncourt în 2002 – i-a intrigat deopotrivă pe mulți critici și cititori care au contestat, tacit sau zgomotos, decizia juraților. De fapt, cu ce fel de carte avem de-a face, se întreabă ironic și cronicarul Jean-Marie Bernard, carte care nu e nici roman, nici poem, nici sistem filosofic, ci dimpotrivă gust pentru fragment, aforism, enigme în cascadă, paradoxuri, apologuri, povestiri cu iz filosofic și un fel provocator de a combina trivialul cu profunzimea în invenții neobișnuite, un fel de a-și bate joc de forme și de norme, care-l apropie de Bășcălia medievală. Prin aceste fragmente însă, Pascal Quignard împlinește, susține același cronicar, condițiile unei „narațiuni frumoase: insolență, joc, inumanitate [...], autointerdicția de a spune, dispreț, jubilar; cititorul ținut la respect, dușmănie între autor și personaj [...], libertatea suverană a formei”²⁷². Găsim în aceste formulări un fel de program de roman fragmentar așa cum îl concepe Quignard.

Volumele apărute până acum din același ciclu sunt animate de același spirit de meditație erudită și străbătute de aceeași scriitură inspirată ca și primul sau ca „micile tratate” publicate anterior. Sunt proiecte „romanești” menite să pulverizeze construcțiile sistematice prin elaborarea unei „enciclopedii sălbatice” fără ordine sau bariere. Quignard pare să reînvie aici

²⁷¹ Chantal Lapeyre-Desmaison, *Mémoires de l'origine. Un essai sur Pascal Quignard*, Paris, Editura Flohic, 2001, p. 12.

²⁷² Pascal Quignard, *Rhétorique spéculative*, Paris, Editura Gallimard, 1995, p. 157.

tradiția primului romantism german prin asocierea poeziei, filosofiei și retoricii clamată de Schlegel.

În *Rhétorique spéculative*²⁷³, Pascal Quinard precizează care sunt pentru el sursele romanului: mai întâi, elemente luate din operele trecutului, „resturi abandonate pe malurile timpului de secole de cultură literară”: este sensul cuvântului *Jadis*, *Odinioară* (pe vremuri) care este titlul celui de al doilea volum din *Dernier royaume*. A doua sursă este reprezentată de amintirile personale, „note înghețate pe care flacăra dorinței de a scrie le dezgheață și care se înmulțesc fără ca această mișcare să poată fi zăgăzuită”, dovadă sunt „biografemele” omniprezente: *Les Désarçonnés* evocă depresia nervoasă de care a suferit, dar și dorința de a găsi sursa scepticismului său, nu în sens filosofic, ci în legătură cu unele componente ale existenței, imagini din vise, sau texte exhumate care l-au marcat, scenele celor azvârliți din șa (așa s-ar traduce literal titlul) care au avut o moarte ritualică (Carol al IX-lea) sau au supraviețuit, dar, la figurat, într-o altfel de viață ca Sfântul Pavel. În sfârșit, o a treia sursă ar fi acele sordida (vezi cartea *Sordidissimes*²⁷⁴), adică tot ceea ce e mai banal, cotidian, obiecte triviale, locuri intime din vechime a căror etimologie îi inspiră multe din fragmentele cărții. Așa cum termenul de biografem implică o corporalitate, cel de *sordidus* subîntinde anecdote, secvențe narative legate de intimitate, care se constituie în fragmente romanești. Pascal Quignard practică ceea ce Auerbach numea realismul serios, un profan care nu provine dintr-o desacralizare, ci dintr-o reprezentare a realității prozaice, nesemnificative, ceea ce ar putea într-un fel reda noțiunea de minimalism. Unele fragmente, cu un real potențial narativ iau forma unei povestiri filosofice în tradiția voltairiană.

În siajul lui Valéry, Quignard refuză manipularea gratuită a romancierului:

Orice roman în care romancierul își permite să facă haz pe seama personajelor sale, în care le disprețuiește comportamentul, în care ridiculizează mediile în care el însuși le-a introdus, fără ca nimeni să i-o ceară, mă revoltă. În ochii mei toate acestea nu sunt romane, tragedii, nici nuvele sau piese de teatru.²⁷⁵

Numele lui Flaubert este citat printre romancierii care își detestă creaturile, în timp ce Pascal Quignard dorește ca cititorul să se identifice cu personajele sale, dorește să-l antreneze în spațiul fascinant al fragmentului în care acesta să-și găsească pusă în scenă propria sa poveste.

Toate aceste fragmente întrețin cu opera care le include – ca o punere în oglindă – relații pe mai multe niveluri, ceea ce le face să pară un fel de joc intertextual de rescriere continuă. Cărțile întregului ciclu sunt concepute ca o punere în abis: specularitatea funcționează ca o oglindă internă, reflectând ansamblul povestirilor prin simplă reduplicare. Absența închiderii face din fragmente niște matrice de povestiri dezamorsate de anulări succesive ale narațiunii.

Distrugerea ficțiunii ține la Quignard și de o practică de scriitură care se deschide spre un spațiu poetic (analogic), spre un spațiu cultural în care erudiția, imaginația sunt germeni de poezie. Personajele revin sub diverse nume (ca niște refrenuri) în căutarea unei povești din care n-a rămas decât umbra, iar scriitorul conferă acestor Umbre rătăcitoare o materialitate fragmentară.

Chiar dacă cititorul este familiarizat cu tehnicile Noului roman, el nu este mai puțin derutat de diversele posturi narative din fragmente. Există o coexistență între vocea auctorială (care asumă și metatextul) și vocea unuia sau a mai multor naratori trimițând la frânturi de povestiri autobiografice, alături de un narator omniscient, subversiv, de unde un prim nivel de

²⁷³ Pascal Quinard, *Rhétorique spéculative*, Paris, Editura Gallimard, 1995, p. 198.

²⁷⁴ Pascal Quinard, *Sordidissimes*, Paris, Editura Grasset, 2005.

²⁷⁵ Pascal Quinard, *Rhétorique spéculative*, op. cit., p. 158.

ambiguitate constitutivă a textului. La un alt nivel, narațiunea care s-ar putea țese este deconstruită mereu, obliterated actul povestirii. Or, fără povestire romanul rămâne fără obiect, își pierde prerogativa esențială, iar narațiunea în sine nu se realizează.

La fel ca în monologurile narativizate, Quignard imită limbajul de care se servește personajul când își vorbește lui însuși, dar supune acel limbaj sintaxei de care se servește naratorul pentru a vorbi de acest personaj. Alteori, în loc să interpreteze viața interioară folosește citatul pasibil să redea viața interioară presupusă ca verbalizabilă. Spațiul narativ quignardian se constituie astfel ca un colaj de percepții realiste și de reflecții asupra acestor percepții.

Afirmând că limbajul în sine este mincinos (motiv pentru care nu vrea să cedeze „caracterului neadevărat al concepțiilor și narațiunilor”), că „romancierul este singurul mincinos care nu ascunde faptul că minte”, el ia în considerare, dată fiind ficțiunea care rezidă în limbaj, nespusul, vocea memoriei care apasă asupra limbajului, memoria spațiului de dincolo de uitare, a pierdutului și acolo unde „pierdutul s-a pierdut, se află ultimul regat” pe care se va strădui să-l exploreze fără încetare.

Chiar dacă citează și acceptă definiția în triadă a intrigii la Aristotel, are propria sa opinie despre intrigă.

Eveniment literar la Răsunetul

Răsunetul, Joi, 12/06/2018

Cotidianul „Răsunetul” a fost gazda lansării volumului îngrijit de Nicu Vrăsmaș, la două decenii de la trecerea în eternitate a poetului, intitulat: "Teo Vrăsmaș – Raze de suflet – poezii, Teo Vrăsmaș văzut de contemporani”, apărut la Editura Charmides în 2019.

Amfitrionul evenimentului, Menuț Maximinian, directorul instituției gazdă, a vorbit despre importanța readucerii în actualitate a unor oameni care au contribuit la cultura județului, așa cum este Teo Vrăsmaș care, pe lângă faptul că este un poet în adevăratul sens al cuvântului, a fost și un important animator cultural al Văii Someșului și Văii Bârgăului.

Moderatorul evenimentului a fost Zorin Diaconescu, președintele Societății Scriitorilor Bistrițeni care a spus despre Teo Vrăsmaș că este unul dintre scriitorii care ar fi meritat să fie prezent în manuale.

Mihaela Țărmure, coordonatorul proiectului, a vorbit despre proiectele editoriale din fonduri nerambursabile din bugetul județului Bistrița-Năsăud în Anul Centenarului Marii Uniri.

Cuvinte de laudă despre opera și activitatea lui Teo Vrăsmaș au avut și prof. univ. dr.

Ionel Tănase de la Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, artist plastic, scriitorii Olimpiu Nușfelean, Vasile Găurean, Gheorghe Mizgan, Victor Știr, Rodica Fercana, Ionela Nușfelean, Ioan Lazăr, Corina Negrea, medicul Otilia Tănase la eveniment fiind prezenți și colegii de la „Răsunetul” a lui Nicu Vrăsmaș, dar și Maria Herinean de la Palatul Culturii.

Nicu Vrăsmaș, colaborator apropiat al cotidianului nostru de peste 20 de ani, a realizat, prin tipărirea acestui volum, cea mai amplă ediție dedicată scriitorului Teo Vrăsmaș.

Deosebită lansare de carte, în tandem, Nicolae Vrăsmaș și Radu Sergiu Ruba

[Ioan Lazăr](#), Răsunetul, Luni, 03/12/2018

Un elegant și sensibil eveniment literar s-a derulat la Palatul Culturii Bistrița, în cadrul Societății Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, printr-o frumoasă, elocventă, utilă și antrenantă lansare de carte a doi cunoscuți și apreciați scriitori, consacrați în lumea scrisului, bistrițeanul Nicolae Vrăsmaș, cu un veritabil volum de poeme bilingv, română-franceză, sugestiv intitulat „Puncte cardinale” – „Points Cardinaux”, apărut la Editura Născut Liber, Bistrița, 2017, în cadrul unui proiect editorial apărut cu sprijinul Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița și cu aportul managerului Palatului Culturii Bistrița, prof. dr. Dorel Cosma, căruia autorul îi aduce mulțumirile de rigoare.

În sala „Conexiuni” a Palatului Culturii, plină până la refuz, și-a prezentat creațiile și consacratul scriitor Radu Sergiu Ruba, din București, cu un volum de ținută intitulat „Scene, explorări, codeie, Dialoguri salvate”, care volum are un bogat și diversificat conținut, scris în stil specific și alert.

În deschiderea frumoasei activități, managerul Palatului Culturii Bistrița, prof. dr. Dorel Cosma, a făcut o pertinentă și elocventă prezentare a celor doi scriitori, a valorii volumelor editate, cât și rolul Societății Conexiuni în viața și activitatea creatorilor din domeniul literar bistrițean și nu numai, fiind o bucurie și o confirmare că și scriitorii bucureșteni apreciază și lansează cărți la „Conexiuni”.

Moderatorii acțiunii, prof. și scriitor Elena M. Cîmpan și prof. scriitor Zorin Diaconescu, au făcut o excelentă tomografie literară a celor două volume, cu specificul și modul de abordare a temelor, venind cu explicații și motivații pentru mesajul transmis prin scrisul celor doi autori. Scriitorul Radu Sergiu Ruba, membru a USR din România, a făcut o profesională și pertinentă prezentare a celor două volume, unul de interviuri și eseu și celălalt de poeme, mulțumind pentru ospitalitate și invitație managerului Palatului Culturii Bistrița, prof. dr. Dorel Cosma. După opiniile invitaților la eveniment asupra creațiilor lui Sergiu Radu Ruba, exprimate de scriitorii Menuț Maximilian, Al. C. Miloș și Vasile Găurean, s-a trecut la prezentarea volumului de debut în poezie a cunoscutului nostru conjudețean, Nicolae Vrăsmaș, volum intitulat „Puncte cardinale”.

Despre valoarea volumului, a autorului, au vorbit, cu argumente și motivații, scoțând în relief puterea de creație, sinteză, folosirea comparației și a metaforei, mesajul deosebit al poemelor, stilul și emoțiile sentimentale transmise, cartea fiind dedicată memoriei soției sale, Tany. Invitați speciali la eveniment au fost scriitorii Zorin Diaconescu, Elena M. Cîmpan, prof. dr. Dorel Cosma, traducătorul – prof. Florin Avram, Menuț Maximilian, prof. Vasile Găurean, Al. C. Miloș și Gheorghe Mizgan.

Portretul poetului de pe coperta a patra aparține pictoriței bistrițene Mirela Orban, care a surprins foarte bine trăsăturile autorului.

S-a scos în evidență faptul că Nicolae Vrăsmaș scrie o poezie de o sensibilitate aparte, în linia tradiționalistă și cu accente moraliste, fiind un fin observator și animator cultural, jurnalist, care a creat și botezat „Gazeta de Bârgău”, supliment al cotidianului „Răsunetul”, almanahul „Anuarul Bârgăuan” și „Simpozionul Văii Bârgaielor”, având coautori pe Titus Wachsmann – Hogiu și pe prof. senior editor, jurnalistul Adrian Mănărcă.

Delegația ASTRA Dej și-a exprimat mulțumirea pentru invitația primită și participarea la eveniment, precizând că aici, la „Conexiuni”, se simt ca acasă.

În finalul întâlnirii, scriitorul Nicolae Vrăsmaș a făcut mărturisiri literare, biografice, a recitat din poemele volumului, acordând numeroase autografe, cu emoții și trăiri deosebite, urmată de o agapă prietenească.

O surpriză plăcută a fost făcută de nepoata sa, Macedonia Vrăsmaș, care a interpretat o frumoasă priceasă „Ave Maria”, încântând asistența.

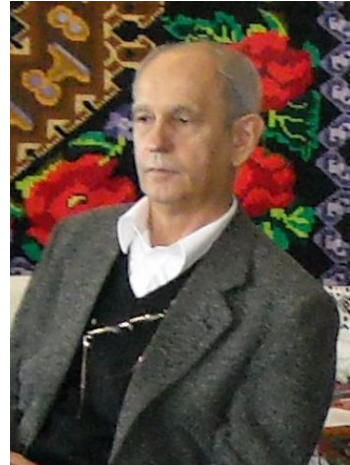
A fost o zi în care sufletele au vibrat pentru poezie și nu numai, de magie și înălțare sufletească, de încântare a sufletelor.

POEZIILE ANUARULUI 2020

Ion Radu ZĂGREANU, *Când se dărâmă altarele Altarul vechii biserici greco-catolice de la Nicula a fost dărâmat*

Ni se dărâmă altarele!
Sabia buldozerului a străpuns inima
locului unde a oficiat și Martirul neamului românesc,
Cardinalul Iuliu Hossu.
La umbra „holerei”,
minți întunecate
șterg cu sârg urmele Bisericii Blajului
de pe pământul Ardealului.
Să bată întruna clopotele
în Mica Romă!
Barbarii sapă și aruncă afară
osemintele neamului românesc.
În ceruri, cei șapte martiri,
Feriți ai altarelor,
se roagă ca Dumnezeu
să oprească
pornirile chirilice
ale celor care au început să scrie
prefața unui nou genocid
împotriva Bisericii lui Inochentie Micu Clain.
La Brașov, în mormânt,
Andrei Mureșanu plânge:
„ - Nu pentru asta v-am învelit sufletul
în Imnul meu,
ca să vă prigoniiții unii pe alții!”.
Leon Man, ultimul stareț greco-catolic
al Mănăstirii Nicula,
furată în 1948,
mai moare încă o dată,
în închisoarea din Gherla.
La Nicula, Mitropoliți grăbiți
falsifică notele
din catalogul adevărului.
Îmbrățișarea de la Alba-Iulia
dintre cei doi Episcopi
Iuliu Hossu și Miron Cristea,
din fotografia Marii Uniri,
stă să cadă din manualele de istorie.
Să bată întruna clopotele

în Mica Romă!
Se scot „pietrele lui Petru”
de la temelia neamului românesc.
Să bată întruna clopotele
în Mica Romă!

Veronica Z.FEHER , *Te cert viață!*

Te cert viață !
Ce este viața, ce este OMUL ?...
Toate sunt înșelăciuni și umbre.
Viața este ca pulberea în vânt.
Tânăr sau bătrân și-o mână de pământ.
Viața nu-i veșnică pe acest tărâm!
Este suferința și-o clipă de iubire.
Petreci puțin și pleci de aici.
Nici măcar un măr, nu duci cu tine.
Ai făcut și bine, ai făcut și rău.
De fericire uneori ai fost departe.
Nici iubire nu ai primit mai mult.
Dar, te-ai amăgit în așteptări deșarte.
Viața uneori pare grea.
Să lupți cu-n zambet pentru ea.
Să nu lași ca lacrimi, să curgă pe față.
Sa nu regreți nimic, ce ai trăit în viață.

Veronica Z.Feher , 10 ianuarie 2020

Ioana PRECUP, *Cufărul cu amintiri*

Cufărul cu amintiri

Când serile-s târzii și liniștea-i deplină,
Ies amintiri din cufăr, a stelelor lumină
Blânde călăuze prin tot întinsul zării,
Rămân ca mărturie în negura uitării.

Bătrâna lampă-nvie chipul bunicii mele,
Plecat de multă vreme departe, printre stele.
Parcă o vădși-acum torcând lână din furcă,
Tot răsucind întruna, iar firul nu se încurcă

Pe fusul ei cel harnic, parcă uitat de timpuri,
Iar noi, pe rășchitor, duceam firul-n

răstimpuri.

Cât iarna e de lungă, țesea cu dibăcie,
Covoare, peretare, țoale, trăistuță mie.

Iară noi, prichindeii, ne-ntorceam de la școală
Și făceam țevi cu ață, la magica sucală.
Într- o cotarcă mică îi puneam la-ndemână
Harnicei țesătoare, grămezi de guși din lână.

În lunile de iarnă stativele n-au odihnă,
Adormeam, ne trezeam, în zgomotul de brâglă,
Că așa era în sat, femeia gospodină
Își împodobeă căsuța cu lucrul ei de mână.

Duminica se-mbracă cu aleasă mândrie
Costumul popular, cusut cu măiestrie;
Cu pânzături și surț, cămeșă, brâu și poale,
Ceptarul înflorat, opincile cu-obielle.

Așa știi bărgăuanii: la bine și la rău
S-aducă-o rugă sfântă BunuluiDumnezeu.
Smeriți să-I mulțumească de toate ce le-a dat,
De spor și sănătate, rod binecuvântat.

Bărbații prindeau boii și-i înjugau la plug,
Arau cu trudă multă pământul fără rug,
Își semăneau ogorul cu grâu, orz și secară,
Porumb, puneau cartofi să nu fie de-ocară.

C-așa era în sat, familia împreună
Munca pentru-a avea în blide ce să pună.
Bătrânii-i sfătuiau pe tineri:„Seama bine!
A fi leneș în sat e o mare rușine!,,

Când seara se lăsa tăcută pe hotare,
Femeile-ncropeau o mândră șezătoare.
Se întreceau cu torsul, cusutul, depănatul,
Bărbații făceau glume de răsuna tot satul.

Cânta acordeonul,- o vioară și-o gordună,
Jucau flăcăi cu fete, căci dragostea-iadună.
Iar fetele frumoase, harnice și cuminiți,
Erau curând cerute de soții, la părinți.

Tinerele mirese coseau cu dăruire
Costumul de mireasă,cămașa pentru mire,

Cureaua cu mărgеле, ceptaru înflorat,
Probându-șivrednicia de a-și lua bărbat.

Și se porneau la nuntă cu druște și stegari,
Nuntași și colceriță, făloșii nașii mari.
Se prind în joc și strigă: „Zii tare, lăutare!
Vreau să mă-nvârt cu foc, că azi e nuntă mare!”

În arșița fierbinte, în clacă, cu ajutoare,
Spre holdele de grâu porneau secerătoare.
Sub secera vrăjită spice-n mănunchi cădeau,
Bărbații-n graba mare în snopi le adunau.

În fiecă cămară să fie sacii plini,
Făină pentru pâine să aibă din deplin,
Mălai pentru coleșă, cucuruzi în hambare,
În șopru fân și-otavă că iarnă-igreași mare.

Învățătorul în sat... izvor de-nțelepciune,
Privit ca un apostol în vremurile bune,
Scria cu cretă albă pe tabla învechită,
Uzată de decenii, dar ce părea vrăjită.

La umbra unui dascăl ce harul își împarte,
Crescut-au generații de știutori de carte,
Ce-au străbătut prin vremuri cu multă demnitate,
Cu respect pentru muncă și dor de libertate.

Pleoapele-mi cad alene, opaițul amintirii
Se stinge-ncet, se afundă în ceața povestirii;
Se-aude un oftat, s-a stins și jaru-n vatră,
Iar prafu-ncet se-așterne-n tăcerile de piatră...

Precup Ioana ,31.03.2021

Lada de zestre

Într-o casă părintească, praful zecilor de ani
Se-așternu pe-o veche ladă meșterită de-artizani.
Nu-i pusă la loc de cinste, astăzi nu mai e la modă,
Pentru-a ține avuția s-a găsit altă metodă.

Când eram copii de-o șchioapă, bunica ne povestea
Că a fost adusă-n casă la căsătoria sa.
În ea...toată avuția, trei costume populare

Cusute cu dibăcie chiar de mâinile-i sprintăre.

Deși era obosită dup-o lungă zi de trudă,
Felinaru-i da lumină, de somn încă să n-audă;
Poalele nu-s terminate și ea coase cu răbdare,
Iar pieptarul mai așteaptă înc-o frunză, înc-o floare.

Se-adunau fetele toate și-ncingeau o șezătoare,
Se-ntreceau în hărnicie, ca în prag de sărbătoare.
Cu aceeași dăruire, cu aceeași râvnă-aleasă ,
Torceau lână, țeseau țoale și covoare pentru casă.

De-arști lada să vorbească, câte ne-ar mai putea spune,
Dar ea tace, se-odihnește, lasă praful să se-adune
Peste cergile-nflorate, peste-opinci și peste-obiile,
Sumanul sărăduit, pânzături cu floricele,

Peste fețele de pernă, pe cindeu și lepedeu,
Pe sucală și suveică...de abia le mai știu eu.
Iar cutia cu scrisori vremuri tulburi răscolește,
Bunicul era-n război, tristețea mă copleșește...

Cât necaz, câtenevoi, tinerețe zbuciumată,
Povara zilei de mâine, foamete ca niciodată;
Toate au ajuns istorie, stau închise-n lada veche...
Cioburi de-amintiri înfipite într-o negură străveche.

Ulița copilăriei

A-nflorit liliacul, stârnindu-mi dor de ducă,
Iarpașimăîndreaptăspreulița din sat,
Să-mi scald tălpilegoaleîncolbul din ogradă,
Să gust sudoareamuncii-n grădină, la săpat.

Așvrea s-audiarlarmace-nsuflețea-ntregsatul,
La fiecarecasătrei-patruprichindei,
Răcoareaînserării m-ademenea la ei,
Înuliță, la joacă, acolo-mi era parcul.

Desculțidansamînploaieși ne făceamumbrele
Din frunzemari, de brusturi, creșcuțilângăpârâu,
Duceam o viațăsimplăînvremurilegrele.
Ce amintirifrumoase! Râdeampânătârziu...

Ies din fuiorul de-amintiriprințișiprințese,

Un martor la-ntâmplărimăsocoteamșieu,
Cu sufletul la gurăciteampoveștialese,
SperândcăFătFrumosva-nvingezmeulrău.

Încolțișor de suflet port obijuterie,
Un strop de inocențăși de naivitate,
Plângmoarteacăprioarei ,cățelulșchiopmă-mbie
Să-ioblojesceurana, ca săii fac dreptate.

Te-ai scurs, copilărie, nisipul din clepsidră
Luat-a, fărămilă, surâsulinocent.
Azigardul din nuiiele-înlocuit cu piatră,
Iarochiiscoditori apar într-un moment.

S-a dusplăcereavorbei, n-ai cuisădaibinețe,
Oamenii-și fac prieteniiînmediul virtual,
Bătrânii de-altădată –crâmpeie de credință,
S-au dus, cuminți, sub glie, eternul ritual...

Neiertătorceasornic, creează o magie:
Ascunde-mă sub pleopă ,măcar un an saudoii,
Să-mi savurez,întihnă, a meacopilărie,
Săfiuiarlegănată de brațecalde, moi.

PRECUP IOANA, 1 IUNIE, 2020

ÎN MEMORIAM

Ana PLEȘCA, *Poezii pentru preoți bârgăuani răpiți de
pandemie*

Preotului Ioan Jauca - noiembrie 2020

Păstorul bun

Îmbracă-te în doliu,
O, renumit Bârgău!
Că pleacă înspre ceruri,
La Bunul Dumnezeu,
Un suflet blând și pașnic,
O candelă – lumină –
Înspre Altarul Tău.

Îmbracă-te în doliu,
O, renumit Bârgău!

Că pleacă înspre ceruri,
La Bunul Dumnezeu,
Un Preot blând și vrednic,
Ce Ți-a păzit cu viața
Cuvântul Sfânt al Tău.

Îmbracă-te în doliu,
O, renumit Bârgău!
Că pleacă înspre ceruri,
La Bunul Dumnezeu,
Smerenia-ntrupată
Cu rugă-ngenuncheată
La Sfânt Altarul Tău.

Primiți-l, coruri sfinte!
Și îngerii cântând,
Că urmă sfântă lasă,
C-a fost ALTAR DE JERTFĂ
ȘI PACE PE PĂMÂNT.

(Învățătoare Ana Pleșca - noiembrie 2020)
Preotului Dumitru Pugna - 25 noiembrie 2020

*"El nu e mort,
Trăiește-n veci,
E numai dus.,,
(George Coșbuc)*

Bârgăule, plai de flori,
Trebuie să te-nfiori!
Mor preoții tăi cei buni
Mor atâția buni creștini.

Boală cruntă și amară,
Nu lăsa țara să piară,
Bunule Bun Dumnezeu,
Ai grijă de neamul Tău,
Că atâția astăzi pier -
Suflete urcând spre Cer.

Suseniul s-a sărăcit
S-a-ntristat, s-a îngrozit,
C-a plecat preotul Pugna,
Lăsând jale-n urma sa,
Și-l plânge toată lumea.

A plecat fulgerător
Al satului ocrotitor

Tată bun al tuturor,
Tatăl necăjiților,
Sprijinul sărmanilor.

Veneau toți, din toată țara
Să-și găsească alinarea.
N-a lăsat nemângâiat
Pe-orîșicine a intrat
În Sfânta Biserică
Cu amar la inimă.
N-a lăsat nemiruit
Pe oricine a venit
Apăsător și ostenit.

Atîta lume venea,
La sfânta Biserică,
Încât greu mai încăpea,
Și pe-afară se stătea,
Și Marțea, și Vinerea,
Și mereu Duminica,
Și asta toată viața sa.

Când rostea Cetania
Sfântului Mare Vasile
N-o spunea, ci o trăia,
Și cu el, toată lumea.

Rugăciunea de-ncepea,
Un fior sfânt te cuprindea,
Taină mare se așternea
În toată Biserica.

Creștinii mult l-au iubit,
Îl credeau și îl ascultau,
Căci simțeau oamenii așa
Cât de sincer se ruga,
Cu dreptate, cu răbdare,
Mănat de-o credință tare,
Sufletul ne mângîia,
Și liniște ne aducea.

Biserică a ridicat
Pictura a terminat
Corul l-a înființat
Liturgia împodobind
Și satul înnobilînd.

Coriștii plecați la Cer
Vor cânta de-acum cu el
Îi vor cânta Maicii Sfinte
Pricesne, de-acum nainte,
Îi vor cânta lui Iisus,
Căci nădejdea-n El și-au pus.

Vrednicul Bartolomeu
Îl dădea model mereu,
Căci le spunea dânsu-așa:
”Vorba sună, fapta tună!
Dacă toți preoții-ar avea
Râvna Preotului Pugna
Ardealul ar răsună
De credința-n neamul meu
Pentru Bunul Dumnezeu”.

An de an, noi de Crăciun,
Îl colindam în Ajun,
Pe Părintele nost’ bun:
El ne aștepta cu drag
La casa prarohială-n prag
Cu scumpa lui preoteasă
Și cu bunătați pe masă -
Ani trecuți în veșnicie
Ce-napoi n-o să mai vie.

Pelerinaje-a organizat,
Și ne-a dus din acest sat
Pe la multe mănăstiri
Să rămânem cu amintiri.

Părinte, nu te vom uita,
Căci pe oricine-ai ajutat
Și ai știut să-I dai un sfat,
Noaptea de erai sunat,
Pe nimeni n-ai refuzat.

Părinte drag și bun și blând,
Pe aripi de îngeri să fiți dus
În Ceata Îngerilor, sus,
De Heruvimi și Serafimi,
La Tatăl nostru Cel Ceresc,
Creștinii aceasta ți-o doresc.

Primește-l, Doamne-n Slava Ta,
Că bună i-a fost inima.

(Învățătoare Ana Pleșca, 25 noiembrie 2020)

Biblioteca Județeană „George Coșbuc” marchează 70 de ani în slujba cititorilor

Răsunetul, Miercuri, 08/12/2020

Anul acesta, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” marchează 70 de ani de existență. Deși este un an greu, cauzat de apariția pandemiei în viața noastră, Biblioteca Județeană funcționează respectând toate regulile impuse de autorități pentru siguranța celor care-i trec pragul, atât la secțiile împrumut cititori, cât și la sălile de lectură. Biblioteca Județeană este la zi cu achiziția de carte, aducând titluri la solicitarea secțiilor de împrumut și a cititorilor, cele mai noi apariții fiind postate și pe site-ul instituției.

În această perioadă se prelucrează cărțile existente în depozit și s-a făcut inventarul la Filiala „Andrei Mureșanu”. Biblioteca Județeană a tipărit albumul Mihai Zamfir „Despărțirea de manuscrise”. Reamintim faptul că Bibliotecii Județene i-au fost donate 5637 pagini, file de manuscrise și dactilograme ale unuia dintre cei mai importanți critici și istorici literari ai țării – Mihai Zamfir. Dintre manuscrise amintim cele ale volumelor „Scurtă istorie. Panoramă alternativă a literaturii române” (două volume), „Acasă”, „Educație târzie – Jurnal indirect” sau „Poveste de iarnă”. Mihai Zamfir este absolvent al Facultății de Filologie a Universității din București, promoția 1962, secția română-portugheză. A fost discipolul profesorului

Tudor Vianu. Este specialist în stilistică, istorie literară și literatură comparată și traducător din limba portugheză. Debutul său literar se petrece în 1962, cu articole în revista Contemporanul. În timp, publică literatură de specialitate, dar și literatură beletristică. A fost ambasador al României în Portugalia și Brazilia. Anul trecut a fost lansat „Amurgul manuscriselor. Album Nicolae Manolescu” (Editura Școala Ardeleană), dedicat acad. Nicolae Manolescu, președintele Uniunii

Scriitorilor din România, în urma donațiilor pe care acesta le-a făcut Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, peste 14.000 de file de manuscris pe lângă care ne-a mai dăruit și o parte din Caietele Lovinescu.

Recent, a ieșit de sub tipar și volumul „Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului”, semnat de universitarul clujean Mircea Muthu. Se lucrează la realizarea unui film dedicat scriitorului Aurel Rău, originar de pe meleagurile noastre, de pe Valea Bârgăului. În același timp, se face documentare în județ pentru realizarea unui film dedicat filialelor bistritecii, aflate în centrele pentru tineret (Sângeorz Băi, Maieru, Ilva Mică, Gledin, Bichigiu), Centrul Cultural „Liviu Rebreanu” Chiuza, precum și în comunitățile românești de dincolo de granițe (Chișinău și Glodeni). Sunt pregătite 5000 de volume din donații pentru o viitoare bibliotecă în județ, conducerea instituției așteptând solicitări de la primari și de la școli în acest sens.

În colaborare cu Biblioteca Județeană Kajoni Janos din Miercurea Ciuc, se pregătește un eveniment dedicat lui Ioan Căianu, originar de pe meleagurile noastre, de pe Valea Țibleșului.

Cei 70 de ani ai Bibliotecii Județene vor fi marcați prin elaborarea unui album document și a unui film care va vorbi despre prezența bibliotecilor în județul nostru și înainte de anul 1950.

Expozițiile de carte realizate de secțiile bibliotecii, dedicate unor aniversări și evenimente istorice, se continuă. Biblioteca a primit, pentru viitoarea Casă a Colecțiilor, o donație a lui Radu Călin Cristea, peste 1500 de volume și cărți cu autograf de la mari scriitori români fiind aduse de la București și expuse în Sala „Nicolae Manolescu”. Printre preocupările de acum amintim și arhivarea corespondenței Cornel Cotuțiu, elaborarea și documentarea în vederea publicării bibliografiei Andrei Mureșanu, realizarea afișelor pentru cărțile din Colecția de Carte veche a bibliotecii pentru a fi introduse în Patrimoniul Cultural Național.

Biblioteca Județeană a donat, recent, peste 600 de volume Bibliotecii Colegiului Național „Liviu Rebreanu” Bistrița.

Se continuă prelucrarea corespondenței Coșbuc, proiect derulat în parteneriat cu Biblioteca Academiei Române. Digitizarea cărților din colecția personală a lui Coșbuc este un alt aspect, în curând acestea putând fi citite pe site-ul instituției.

De asemenea, biblioteca a avut inițiativa și este implicată, în parteneriat cu Primăria Măgura Ilvei, în proiectul dedicat Cimitirului Militar din Pasul Rotunda.

Se așteaptă vremurile în care Biblioteca, mai ales că este într-un an aniversar, să-și poată relua proiectele cu bibliobusul, târgurile de carte, lansările, activitățile mari programate și sistate din cauza coronavirusului.

La început de an, instituția manageriată de Ioan Pinte, a fost menționată de istoricul literar Ion Simuț în revista „Familia”, nr. 1/2020, într-un bilanț cultural al anului 2019 privind cărțile, revistele, editurile, instituțiile și realizările literare cele mai importante. La capitolul „Managerul cultural al anului” este numit Ioan Pinte – directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud. „A primit și gestionează donații de manuscrise, dactilograme, documente de la Nicolae Manolescu (peste 14.000 de pagini, plus corespondența primită și dactilogramele cu corecturi pentru Istoria critică), Eugen Lovinescu (prin intermediar), Dorin Tudoran, Nicolae Balotă (22.811 de pagini), Mihai Zamfir, Petru Poantă, Dumitru Dinulescu, cărți cu autograf din biblioteca Virgil Ierunca/Monica Lovinescu, cărți reprezentative din bibliotecile personale ale scriitorilor români: Ion Marin Sadoveanu, Nicolae Manolescu, Viorica Nișcov, Ion Oarcăsu, Zaharia Sângeorzan, Andrei Marga. Sunt așteptate biblioteca Ion Horea și corpusul de scrisori Paul Miron; în 2019, a obținut de la Consiliul Județean Bistrița-Năsăud o clădire adecvată pentru punerea în valoare a cărții vechi existente în bibliotecă (peste 25.000 de volume: incunabule, carte de patrimoniu, carte rară), clădire care va găzdui

manuscrisele, dactilogramele, documentele, cărțile cu autograf. Clădirea se va numi „Casa colecțiilor și a documentelor de patrimoniu” și va avea săli expoziționale, săli de cercetare, toate dotate cu infrastructură specifică; casa are și un trecut istorico-cultural: aici a locuit, în ultimii ani de viață, Matei Eminescu, fratele lui Mihai Eminescu; în anul 2020 speră să fie terminate lucrările de restaurare. A fondat filiala „George Coșbuc” în raionul Glodeni, Republica Moldova; a inaugurat statuia George Coșbuc (opera sculptorului Ilarion Voinea) în curtea Bibliotecii Județene Bistrița-Năsăud; a inițiat deschiderea unor biblioteci școlare în zone defavorizate: Valea Tureacului, Viile Tecii; are bibliobuzul Bibliotecii, cu care face deplasări în zonele cele mai îndepărtate din județ, zone în care elevii nu au acces la carte; editează revista „Ipostaze”, o revistă tip arghezian „Bilete de pa pagal”, scrisă de elevi, profesori și bibliotecari; inaugurează Biblioteca Digitală, iar pentru început preconizează digitizarea unor cărți din Fondul de carte veche al Bibliotecii și din biblioteca personală a lui George Coșbuc de la Muzeul Coșbuc; elaborează și va tipări bibliografia Ion Pop Reteganul, Veronica Micle; are în curs de tipărire bibliografia Andrei Mureșanu; în proiectul Biblionex are dialoguri culturale în comunitățile românești de dincolo de graniță: Republica Moldova, Serbia, Ucraina, Spania; Biblioteca deține și un „American Shelf”, la deschiderea căruia a participat fostul ambasador al SUA, dl. Hans Klemm. Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud devine o bibliotecă de importanță națională pentru fondul de carte de patrimoniu, pentru manuscrisele deținute, pentru relația privilegiată cu scriitorii și literatura română vie, pentru mobilități în comunitate și pentru alte inițiative de prezență și vizibilitate publică” scrie Simuț.

Este un lucru semnificativ numirea lui Ioan Pinteș ca cel mai bun manager cultural, mai ales că anul acesta Biblioteca bistrițeană marchează 70 de ani de la înființare.

Tot despre preferințele lui Ion Simuț la antologiile de autor îl include pe Ioan Pinteș, alături de Nora Iuga, Grete Tartler, Teodor Dună, toți publicați de Editura Cartier în „cel mai semnificativ program de retrospective poetice”. După Chișinău și Târgul de Carte Gaudeamus București, Ioan Pinteș a lansat antologia „Față către față”- poeme alese, 1992-2019, la Librăria Humanitas Cluj. Are în același timp cronici favorabile în cele mai importante reviste literare.

Îi urăm succes în continuare managerului Ioan Pinteș și-l felicităm pentru modul în care a reușit să facă din această instituție una dintre cele mai vizibile din țară.

Centenar - Al. Husar *(26 aprilie 1920 – 17 mai 2009)* *Veronica OȘORHEIAN, Afectuoase nostalgii²⁷⁶*

Numele universitarului Alexandru Husar l-am auzit rostit prima dată, în casa fratelui său, Emil Husar, când familia sa locuia în Ilva Mică. Emil Husar era un om înalt, mulțumit de toate (ori așa mi s-a părut mie?), de parcă toate i-ar fi mers strună. S-a căsătorit cu Maria, o verișoară primară de-a mamei, în vremea în care Emil a fost mecanic pe una din cele patru locomotive care circulau pe calea ferată forestieră cu ecartament îngust Ilva Mică – Leșu Ilvei – Ierboasa – Bondar – Tisa – Iliuța, locomotive care trăgeau vagoane încărcate cu lemn pentru foc și pentru Fabrica de cherestea din Ilva Mică, începută în 1906.

²⁷⁶ Text apărut în *Răsunetul*. *Cotidianul bistrițenilor de oriunde* din 25 aprilie 2020.

Linia ferată forestieră Leșu – Bondar a fost construită de italieni, între anii 1907– 1909 și a fost desființată de inundațiile din 1970. Locomotivele cu aburi aveau atașate acele tendere cu lemne și cărbuni, lângă care ne găsea mecanicul un locșor, când mama ne da în grija lui, ca să ajungem la pământurile mai îndepărtate din Fruntea Dealului, Dealul Frumos ori de la Poieni. În câteva locuri anume, unde apa era foarte aproape de terasament, locomotivele opreau să „bea” apă. Un asemenea loc era și în dreptul casei lui Mihăilă Avram, bunicul patern al mamei.

Curioși, priveam din ștrec cum soarbe locomotiva apă. Ne-au lămurit niște copii mai mari că pompa locomotivei ar semăna cu trompa unui elefant văzut în cărți. Casa lui Mihăilă avea în preajmă zid din piatră și unocol larg, cu meri – din care unul cu mere vărătice, galbene, în care jucau sâmburii, când erau coapte, dacă le scuturam lângă ureche. La bătrânețe, Mama bătrână, Ana lui Mihăilă Avram, își rezema cârja de laiță, își privea ograda din târnaț și potrivea cuvinte pentru cei care treceau pe drumul de către apă: *Omu care-i necăjit/ Se cunoaște pe pășit,/ Că peșește câtinel,/ Cu necazul după el ...*.²⁷⁷ Mai era în ocol o fântână, pe ghizdul căreia, legată cu o sfoară, era o ulcică smălțuită și o

găleată legată de lanțul care se rotea pe axul mobil din lemn. În ograda asta, trebăluia ceva o fată frumoasă, Maria. Rămasă de mică orfană de mamă, a crescut în casa bunicilor materni. În vreme ce Emil Husar alimenta locomotiva cu apă, i se făcuse și lui sete. Așa a fost începutul unei căsnicii exemplare.

Maria avea șapte clase, dar frumusețea, vrednicia, bunătatea și cumpătarea i-au adus statutul social de doamnă. Pentru soțul ei, avea un respect deosebit. Indiferent la ce oră din zi sau din noapte venea Emil de la muncă, cochetă, Maria îi pune masa și sta de vorbă cu el. Ea gopodărea banii, cu gând să-și cumpere o casuță a lor și tot ea strunea fetele. Adunaseră doi saci de bani. Dumnezeu știe câte milioane erau colo. Și a venit reforma monetară din anul 1952. Reforma asta a fost mai ceva decât cea din 1947. Zile și nopți la rând, Maria a plâns, crezând că-și pierde mințile. Într-o zi, Emil i-a spus ferm: gata cu plânsul, muncim și adunăm alții. Maria avea mașină de cusut și, în mare parte, lucrurile pentru casă și pentru cele trei copile erau făcute de mâna ei. Binevoitoare, când am „sărit” *Din opinci, în spuma mării*²⁷⁷, mătușa mi-a făcut câteva lucruri necesare pentru tabărașcolară din Năvodari și mi-a cumpărat niște sândăluțe.

²⁷⁷ Veronica Oșorheian, *Traista în pătrățele*, Editura **grinta** Cluj-Napoca, 2013, p. 16.

După o vreme, Emil a trecut de la CFF la CFR și casa cu grădină din apropierea gării Ilva Mică a fost un vis împlinit, după căsuța avută prima dată vizavi de Fabrica de cherestea. În casa aceea, de pe deal, am fost în perioada gimnaziului, 1959 - 1963. De la Leșu mergeam pe jos, 10 km. În apropierea gării Ilva Mică urcam povârnișul din stânga pe o cărăruie mărginită de arbuști și ajungeam pe tăpșanul unde era casa. Mergeam s-o ajut pe mătușa Maria la prășit. Aveam destul lucru acasă, dar lipsa de bani odetermina pe

mama să-mi dea învoire s-o ajut pe verișoara ei. Poate conta și faptul că ele aveau o legătură de neam foarte bună și statornică, având aceeași bunică. Dacă primeam învoire pentru două zile, dormeam acolo, împreună cu cele trei fete, mai mici decât mine, pe care le iubeam ca pe niște surori. Dormeam într-un pat dublu, în care ne credeam prințese, sub duna din pene de gâscă primită, după cum spunea mătușa Maria, de la cumnata ei din Banat, Lenuța, noră de preot și câștigătoare de generozitate de la soacra ei, preoteasa. Lenuța și Mărioara, profesoară la Cluj, erau surorile unchiului Emil și ale profesorului Al. Husar.

În vacanțele din perioada liceului (1963 - 1967), îmi făceam drum pe la neamurile din Ilva Mică și întotdeauna primeam o vorbă bună ori încurajări.

Fetele mă întrebau cum e la liceul din Gherla, cum e orașul, cum e viața de internat, dar ce nu mă întrebau? Mătușa Maria mi-a făcut o rochiță de domnișoară de onoare, destul de simplă, încrețită în talie, căci încă nu se purtau rochiile lungi la Leșu. Împreună cu mătușa Maria, am vizitat-o pe doamna Veronica Husar, în casa lungă, cu târnaț, de dincolo de nodul feroviar. Mama lui unchiu Emil, *Husăroaia* – cum îi ziceau ilvenii mici, era o femeie binevoitoare – după cum am văzut-o că vorbește cu nora. După terminarea liceului, un an am fost învățătoare suplinitoare la Școala cu clasele I - IV Valea Măgurii, unde am predat simultan la clasele a II-a și a IV-a. În 1968, Emil și Maria Husar m-au onorat cu prezența la logodnă, alături de viitori nași Maria și Toma Artene (nași de cununie și ai familiei Emil și Maria Husar) și alături de popa Ioan

C. Artene din Timișoara – unchiul tatei care l-a iubit mult pe tata, dorind să-l înfieze, când era copil, de era „*Mai gata să fiu fată de domn*”.

Despre profesorul Al. Husar, mătușa Maria spunea că „este un om învățat și foarte bun”. Cred că acesta a fost motivul pentru care am îndrăznit să-i trimit profesorului de la Iași cărțile mele de început și o scrisoare, desigur, cu o oarecare strângere de inimă. Se întâmpla în anul 2000 și am primit acest răspuns²⁷⁸:

„[Iași, 18 decembrie 2000]

Mult stimată doamnă Oșorheian, Am primit cu vie, rară emoție frumosul volum „Dor de copilărie” și nobila scrisoare însoțitoare. Mulțumesc, sincer mișcat, și felicit autoarea și editura pentru acest impresionant succes al pasului cu care poeta „lasă o urmă” a locului de baștină, pentru cei care au fost, pentru cei care sunt, așa cum a dorit să ajungă o zi și, deci, a ajuns-o.

În ajun de Crăciun și prag de an nou, cititor dornic s-o mai știe printre cei plecați din Țara Năsăudului fără s-o uite, vă roagă să primiți calde urări din parte-i întru mulți ani cu bine și noi împliniri, al dv. îndatorat,

Al. Husar”.

Au urmat apoi alte scrisori. De Sfintele Paști din 2001, i-am trimis profesorului Al. Husar o felicitare, la care am primit răspuns:

„Iași, 13.04.2001 Doamnei Prof. Veronica Oșorheian Str. V. Goldiș nr. 24 B, Bloc 33, etaj II ap. 10, cod 510017 Alba Iulia

Stimată Doamnă Veronica,

Vă mulțumește mult pentru bunele vești și alesele gânduri împărtășite, cu aceleași calde urări de sărbători și noi succese în tot ce întreprindeți, al dv. sincer admirator, cu nostalgia plaiului comun,

Al. Husar

Pe curând sper să primiți noi vești din parte-mi, cu aceleași bune gânduri,

al dv. Al. Husar”

În același an, i-am trimis profesorului volumul de poezii *Miracol*, Alba Iulia, Editura Star Soft, 2001 și am primit confirmarea:

„Stimatei d-ne Prof. Veronica Oșorheian, Str. V. Goldiș nr. 24 B, Bloc 33 etaj II ap., 10 cod 510017 Alba Iulia

Am primit, mult stimată doamnă Oșorheian, noua frumoasa carte. Am lipsit din Iași mai mult de o lună, retras la Piatra Fântânelor. Abia întors am aflat „alinare”, așa cum ați sperat, în volumul „Miracol”. Cred că a fost într-un ceas bun lansarea lui la Leșu. Felicitări și calde urări de mult spor în lucrul la monografie.

Cu drag, Al. Husar”.

În 5 mai 2003, am primit o scrisoare, în limba engleză, de la *American Biographical Institute*, Mr. C. A. Mitchael, din care n-am înțeles nimic, dar în care am găsit numele profesorului Al. Husar. Profesorul de engleză Pavel Dat din Alba Iulia m-a lămurit: Amintitul

²⁷⁸Correspondența cu profesorul Alexandru Husar a fost publicată în- Veronica Oșorheian, *Colocvial. Fațete ale binomului autor – impact relațional*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2012, p. 114 – 115.

Institut American acorda (pe dolari, desigur!) titluri de „Om al anului”. Cine a dorit și-a cumpărat. Cunosc câteva cazuri. După această întâmplare, i-am trimis profesorului o scrisoare:

„Alba Iulia, 13 mai 2003

*Stimate domnule prof. univ. dr Alexandru Husar, În data de 5 mai a.c., am primit o scrisoare de la reprezentantul American Biographical Institute, Mr. C. A. Mitchael, care îmi face cunoscut faptul că domnia voastră m-a recomandat pentru a fi inclusă în **The Contemporary Who's Who**. Onorantă propunere, care mi-a creat ceva emoții. Nu sunt cunoscătoare a limbii engleze și, se cuvine să precizez faptul că nu dețin statutul de profesoară. Acestă postură era un motiv în plus pentru starea emoțională. M-am gândit că nu-i vorba despre vreo farsă, după ce am văzut în scrisoare numele dumneavoastră, iar după ce mi-a fost tradusă scrisoarea [de către profesorul Pavel Dat], m-am lămurit întru totul. Vă mulțumesc din suflet pentru onoarea pe care mi-ați făcut-o, recomandându-mă.*

*V-am trimis, cu ceva vreme în urmă, un număr din revista Discobolul, în care mi-a apărut un fragment de proză. Am scris, tot atunci, și o scrisoare. Cred că le-ați primit. Am vorbit cu profesorii George și Sabina Gavriluțiu de la Beclean și mi-au spus că aveți în lucru trei cărți. Mă bucur și doresc să vă dea Dumnezeu putere să împliniți nobila misiune pe care o aveți. Pentru ziua de 26 aprilie, **La mulți ani** cu sănătate, cu bucurii și cu împlinirea a tot ceea ce doriți să realizați alături de cei dragi. Chiar dacă e mai târzie, urarea asta e din inimă. Tot de la Sabina și de la George am aflat despre acest eveniment. Vă îmbrățișăm cu recunoștință și cu aleasă prețuire. Veronica Oșorheian”*

La sfârșitul anului 2003, au sosit la noi alte gânduri bune de la profesor:

„Doamnei Prof. Veronica Oșorheian, Str. V. Goldiș nr. 24 B, Bloc 33 ap., 10, cod 510017 Alba Iulia

Cu vie, adâncă și aleasă stimă, cu sentimente religioase alături de cele mai bune urări de sfintele zile ale Crăciunului, vă transmite din Iași calde urări de Anul Nou 2003 întru mulți ani cu bine, sănătate și noi izbânzi în viață și literatură, al Dv. fidel devotat, cu alese gânduri,

Al. Husar”

Găsisem într-o librărie volumul Al. Husar, *Periplu prin memorie*, apărut la Institutul European, 1998, Colecția Memorii Nr. 9 și am cumpărat-o. Pe coperta a 4-a stă scris: „Cărți precum *Întoarcerea la literatură* (1978), *Ars longa. Probleme fundamentale ale artei* (1980) ilustrează preocuparea de-o viață a profesorului Al. Husar pentru chestiuni de estetică generală și teorie a literaturii. Volumele publicate anterior de Editura Institutul European: *Ideea europeană* (1993) și *Lecțiile istoriei* (1995), ca de altfel și volumul de față, continuă însă o direcție mai veche, inaugurată de *Dincolo de ruine* (1959), pe care o bănuim a fi dragostea dintâi a estetului și filosofului ieșean: istoria națională în context european”.

În anul 2004, apăruse Al. Husar, *Vremea de apoi*, Iași, Editura Alfa, pe care am primit-o, în anul 2005, cu autograful: „Doamnei Veronica Oșorheian, în semn de înaltă afecțiune și caldă stimă – omagiu cordial, Al. Husar”.

În următorul an, i-am trimis profesorului volumul *Mărturisiri*, Alba Iulia, Editura Unirea, 2005, scriitorul Al. Husar confirmându-mi primirea cărții:

„Iași, 17.X.2005,

Doamnei Prof. Veronica Oșorheian Str. V. Goldiș nr. 24 B, Bloc 33 ap., 10, cod 510017
Alba Iulia

Mult stimată Doamnă Oșorheian,

Alături de calde felicitări – reînnoite – pentru frumoasele **Mărturisiri**, vine spre Dv. expediată o carte din partea mea. O veți primi, probabil, în aceeași zi...

Vă mulțumesc pentru frumoasa scrisoare – și de astă dată – și vă rog primiți calde urări de noi succese – o nouă carte „leac de dor” pentru cititorii Dv. printre care mă număr.

În așteptarea unor noi bune vești din partea Dv, vă îmbrățișează cu aceleași sentimente, al Dv. devotat, Al. Husar”.

La o vreme, am primit cartea Pierre Tiberghien -*Cum să te cultivi*, tradusă de profesorul Al. Husar și am confirmat acest lucru:

Alba Iulia, Întâi Mai 2007

Stimate domnule prof. univ. dr Alexandru Husar,

După cum v-am spus la telefon, am primit cartea lui Pierre Tiberghien **Cum să te cultivi**, pe care ați tradus-o. Vă mulțumesc, încă o dată, din inimă și vă felicit că ați reușit s-o puneți în circulație. Cei dornici să se cultive, cu siguranță vor lua în considerare recomandările cărții. Pentru noi, pentru nășăudeni, e un motiv în plus să fim mândri că sunteți de-al nostru, că ați avut parte de dascăli preocupați și dornici să formeze oameni de valoare. De fapt, asta ar fi menirea dascălului.

Vă mai spuneam, de asemenea, că lucrez la o carte în care am adunat corespondența nașului meu de cununie - Toma T. Artene, care, așa cum știți, a fost și nașul de cununie al unchiului Emil Husar și a mătușii Maria – iertate să le fie numele. Nu am făcut încă o statistică, dar corespondența e bogată și merită publicată.

Cartea o gândesc structurată pe patru capitole ... Vor fi și **Note pe marginea epistolarului**, câteva anexe și un album cu persoane pomenite în corespondență.

În urma cercetării, am descoperit că, în vreme de război, oamenii erau mai uniți, mai credincioși, mai săritori la întrajutorare, dornici de comunicare și de mersul evenimentelor politice din lume. Vă închipuiți - oamenii aceia, istoviți de munca aspră a câmpului, adunați - noaptea, lângă un radio cu baterii - aflat în casa lui Toma T. Artene, ascultând știrile - în limba germană, știri pe care le traducea țăranul Ion Avram – socrul lui Toma Artene, care a învățat limba germană, când a fost prizonier. Cred că mai existau atunci, în Leșu, unul sau două aparate de radio.

Unele dintre scrisori sunt scrise caligrafic, foarte mărunț, cu siguranță din dorința de a oferi cât mai multe informații. A trebuit să folosesc lupa.

Am constatat că oamenii găseau putere să se îmbărbăteze unii pe alții, atunci când primeau „cărți” - cum spun ei. Se întâmpla, de multe ori, să întârzie poșta câteva săptămâni, apoi să primească, deodată, mai multe scrisori. Atunci, se strângeau neamuri, vecini, prieteni și le citeau împreună și se bucurau, lângă un „pahar de vinars”. Era ca un spectacol. Osteneala

fizică era învinsă de speranța că cei plecați pe front se vor înturna - cu ajutorul lui Dumnezeu și atunci totul va fi bine, ca „mai nainte”.

În câteva scrisori comune, cei strânși – așa cum spuneam mai sus, scriau câteva fraze, pentru a-și arăta solidaritatea cu cel plecat pe front și pentru a-l îmbărbăta. Am întâlnit expresia „... când citesc îmi pare că stau de vorbă cu tine”. Mare lucru este izbânda scrierii în limba pe care o cunoști! Altfel, ce s-ar fi făcut bieții oameni? Iar poșta își are meritul ei!

Sper să-mi ajute Dumnezeu să finalizez cartea, deși mă întreb: oare câți vor fi interesați să citească așa ceva? Mai am câteva povestioare - în legătură cu războiul, trăite de cei rămași acasă. Încerc să le găsesc undeva un loc, în care să le stea bine.

Îi mulțumesc Bunului Dumnezeu că m-a îndrumat către preocupări de genul acesta și, chiar dacă au apărut la o vârstă destul de înaintată – după 50 de ani, le fac cu drag și mai uit de problemele vieții care, vrem, nu vrem, ne încolțesc și ne dau bătăi de cap - de la o vreme. Printre altele, sora Iftinia, de la Leșu, a fost operată de cancer. Pe data de 16 mai este chemată la Cluj, pentru control și pentru a-i stabili pasul următor. Noi sperăm, dar tot Dumnezeu va decide. Sora Veturia și fratele mai mic – Titu sunt diagnosticați cu Parkinson. N-am mai avut cazuri în familie. Ceva, mă face să cred că stresul ar fi unul dintre factorii care contribuie la declanșarea acestei boli. Cine mai știe?

După cum vedeți, dacă suntem mulți (din darul Domnului - 8 frați) și probleme sunt destule.

Stimate domnule profesor, rugămintea pe care v-am adresat-o la telefon rămâne valabilă și vă trimit datele personale – de care cred că aveți nevoie. Le trimit cum pot și vă rog pe dumneavoastră să le rânduiți cum știți că e bine.

Dacă o să găsiți timpul necesar (bunăvoință am înțeles că este), rămân îndatorată. Mai am recomandări de la scriitorii Ion Buzași, Ioan Popa și Gheorghe Jurcă.

Cine știe dacă voi fi admisă, cernerea se face prin sită deasă, dar...încercăm.

Bunul Dumnezeu să vă dea sănătate și să vă ajute să împliniți menirea nobilă pe care o aveți. Aceleași urări le adresez și distinsei dumneavoastră doamne Margareta [Mala].

Vă îmbrățișăm cu drag și vă purtăm aleasă prețuire.

Veronica Oșorheian”

*

Aveam îndoieli asupra mărunțișurilor scrise aici (gândindu-mă cui folosesc?), dar am prins curaj, recitind Argument-ul semnat de Al. Husar²⁷⁹ la Vremea de apoi. Ceea ce am relatat e foarte puțin, dar uitați-vă ce spune filosoful:

„... Viața ne-a oferit: scene mari, demne de o mare literatură, admitea Marin Preda, sugerând totodată: «Dacă cei care le-au trăit ar fi ținut fie și un jurnal, sau pur și simplu și le-ar rememora astăzi scriind sau făcând mărturisiri literare, am putea înțelege multe din enigmele timpului».

²⁷⁹Al. Husar, Vremea de apoi, Editura ALFA Iași – 2004, p. 7

În acest context, martor al vremii tale, să aduni într-o carte imagini sau chipuri, fărâme ale vremii în care ai trăit, ca într-un caleidoscop al veacului tău, e pentru un om al condeiului (păstrăm aici proporțiile!) – o obligație, îndatorire profesională. Aceasta din două considerente: 1. A introduce realitatea în sfera artei, problemele vieții în opera sa implică o proiecție a realității în conștiința noastră, deci – a urmări conținutul esențial al epocii, aspectele viabile, caracteristice pentru înțelegerea ei. 2. Literatura însăși devine mai vie, mai veridică, mai profundă și poate mai rezistentă, la confluența ei, în raport cu viața, cu realitatea, cu epoca sa”.

Convorbirile telefonice avute cu profesorul, de sfintele sărbători ori când era ziua dumnealui de naștere, erau calde și binevoitoare, încheiate de fiecare dată cu sintagma: „Mulțumim lui Dumnezeu, suntem bine!”.

La înmormântarea lui Al. Husar, în cimitirul din umbra zidurilor mănăstirii de la Galata, Gavril Istrate a concluzionat: „Alexandru Husar a fost unul dintre cei mai străluciți profesori pe care i-a avut Universitatea «Al. I. Cuza» din Iași, în ultimii 60 de ani. Numele lui se alătură celui al lui Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian, al lui Eftimie Murgu, până la Titu Maiorescu și la alți ardeleni, care au contribuit la ridicarea Moldovei pe plan cultural și au făcut din Iașul nostru un adevărat centru al culturii românești”²⁸⁰.

Profesoara Lucia Peteanu – director adjunct la Liceul „Petru Maior” din Gherla în vremea în care am fost liceană a fost studenta prof. Al. Husar, la Cluj. Într-o convorbire telefonică recentă, mi-a spus că „Atunci când profesorul Al. Husar a plecat la Iași, Universitatea clujeană a pierdut un om de mare valoare și a fost jale mare între studenți.”

Odihnă veșnică, domnule profesor! Iar voi, generațiile care urmați, luați-l ca exemplu!

EVOCĂRI

75 de ani de la trecerea în eternitate a lui Constantin Pavel

Niculae Vrăsmaș, Răsunetul, Sâmbătă, 05/09/2020

Constantin Pavel s-a născut la 21 mai 1884 în comuna Bistrița Bârgăului ca fiu al "notarășului" Ștefan Pavel și nepot al preotului Vasile Pavel, cel care a scris în anul 1876 prima istorie a comunei Bistrița Bârgăului, de fapt prima monografie, pe care o cunoaștem, a unei așezări bârgăuane și a pus bazele așezării permanente a satului Colibița, devenită acum o frumoasă stațiune montană.

Lui Constantin Pavel, sau "Tini" Pavel cum îl numeau prietenii și chiar sătenii, încă de mic copil i-a plăcut muzica. Mama sa, cu toate

²⁸⁰ Gavril Istrate, *In memoriam. A murit Alexandru Husar*, în *Revista română*, nr. 3 (57)/2009, la p. 9.

că se trăgea din neam de muzicieni, l-a îndemnat să urmeze dreptul. Așa se face că a urmat Facultatea de drept și a ajuns avocat la Bistrița unde a profesat doi ani avocatura, a obținut doctoratul în drept, dar marea sa pasiune a rămas muzica.

Primul său angajament, după absolvirea conservatorului, a fost la Opera din Bratislava, unde debutează la Stadttheater din Troppau în toamna anului 1913 în rolul lui Radames din opera Aida de Giuseppe Verdi. Succesul a fost răsunător și presa vremii îl elogiază pe tânărul artist român cu superlative. Ziarul local «Troppauerzeitung » scria: "vocea de tenor a domnului Constantin Pavel este un adevărat dar al zeilor".

Iar despre un alt spectacol Ziarul "Die Neue Zeit" scria: "Domnul Pavel s-a prezentat ca un cântăreț mozartian de prim rang".

După debut, afirmarea artistică a lui Constantin Pavel este rapidă, totală și uimitoare. Este invitat să cânte și pe alte scene, la Nurnberg, Ostrava, etc, pentru ca în curând să se angajeze la opera din Budapesta ca prim solist tenor și primul de origine română care a cântat pe această scenă, în timpul regimului dualist austro-ungar, între anii 1912-1914. Aici „Valahul”, cum a fost numit marele tenor, a cucerit pur și simplu publicul budapestan începând cu rolul lui Fenton din "Nevestele vesele din Windsor" și până la cele mai grele partituri și roluri precum: Siegmund, Lohengrin, Samson, Pedro și altele. Înalte calități și talentul deosebit, ale tenorului Constantin Pavel, au excelat prin interpretări verdiane, mozartiene dar și wagneriene, performanțe care sunt greu de realizat pentru oricare cântăreț.

Împrejurările dramatice ale primului război mondial îl aduc pe Constantin Pavel aproape de casă, în Transilvania, mai întâi la Bârgău, apoi la Cluj, unde în 1916 este angajat ca prim tenor al Operei Maghiare la care a cântat, în peste 100 de spectacole, numai rolurile titulare din toate punerile în scenă ale instituției, timp de trei ani.

Prin Decizia nr.3910 din 18 septembrie 1919 s-au înființat Teatrul și Opera Națională din Cluj care a avut ca director, însărcinat cu organizarea secțiunii de operă, pe bârgăuanul Constantin Pavel, operațiune în care au fost implicați regizorul italian Egisto Tango, compozitorul Tiberiu Brediceanu și baritonul Dimitrie Popovici – Bayreuth.

Primele concerte au avut loc în 13 și 14 mai 1920, cu opera “Aida”, sub conducerea dirijorului ceh Alfred Novak, în regia artistică a lui Constantin Pavel, primul director al Operei Române din Cluj, care a interpretat rolul lui Radames, dar inaugurarea propriu zisă, a primei Opere Române din țară, înființate la Cluj, a avut loc în 25 mai 1920, printr-un grandios spectacol de deschidere cu "Aida", capodopera lui Giuseppe Verdi. În distribuție au fost nume sonore ale artei interpretative vocale ale vremii, precum: Lya Pop, Constantin Pavel, Lina Dore, Grigore Teodorescu, întrunite sub bagheta dirijorului Alfred Novak. Consacrat încă de la debutul său, în personaje verdiane, tenorul Constantin Pavel a interpretat cu mare succes, în spectacolul inaugural de la Cluj, rolul lui Radames, semnând în același timp și direcția de scenă.

În anii care au urmat, prin străduința lui Constantin Pavel, au înflorit admirabile stagioni în a căror variate repertorii au continuat să strălucească principalele capodopere muzicale universale, precum: Aida, Traviata, Trubadurul de Verdi; Lohengrin, Tristan și Isolda de Wagner; Boema, Tosca, Turandot de Puccini; Carmen de Bizet; Evgheni Oneghin și Dama de Pică de Ceaikovski; Răpirea din Serai, Nunta lui Figaro, Don Juan de Mozart; Fidelio de Beethoven etc., dar și multe alte minunate reprezentări ale bogatului nostru repertoriu național: Luceafărul de Nicolae Bretan; La șezătoare de Tiberiu Brediceanu; Năpasta de Sabin Drăgoi; La drumul mare de C. Notara; Fata de la Cozia de E.Monta; Luceafărul de Tudor Jarda ș.a.

Constantin Pavel, tenor de talie europeană, a fost un adevărat exemplu de dăruire profesională și un mare creator de artă, de înalt nivel spiritual, o personalitate complexă a scenei

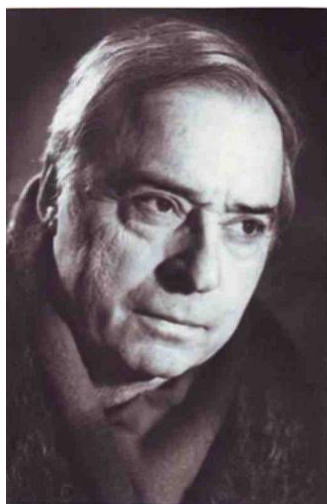
lirice românești din prima jumătate a secolului al XX-lea, alături de Tiberiu Brediceanu și Traian Grozăvescu, slujind Opera din Cluj, ca director, tenor, regizor, director de scenă, până în 1934 când se retrage de pe scenă din postura de cântăreț. Este chemat la București, ca regizor tehnic și director general al Operei Române, până la ruperea firului vieții acestui valoros artist.

Trecerea în eternitate a marelui artist a avut loc pe 9 mai 1945, când ne-a părăsit, la Sibiu, la vârsta de 61 de ani, fiind înmormântat în cimitirul Belu din București.

Cinstirea memoriei sale a fost inițiată de Consiliul local al comunei Prundu Bârgăului, care a oferit lui Constantin Pavel, cu ocazia Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului din 2003, titlul de Cetățean de onoare – post mortem.

Prin străduința familiei și implicarea prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, a Clubului Rotary Bistrița, a Protopopiatului Ortodox al Bistriței, Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, a Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, a Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bistrița-Năsăud și a Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, pe casa tenorului Constantin Pavel a fost realizată o placă memorială, iar resturile pământești ale artistului au fost reînhumate în grădina bisericii din Bistrița Bârgăului, urmând ca proiectul să continue, prin realizarea unui bust, atribuirea numelui său Școlii Generale din localitate și organizarea, anuală, a “Zilelor Operei Constantin Pavel”.

Aurel RĂU, *Drumeție cu Teo Vrăsmaș, un poet descoperit după trei sferturi de veac*

O experiență interesantă imaginează viața, în multitudinea-i de ipostaze, pe un tărâm de posibilități, punând unei înzestrări poetice o mască, să o ferească și de ea însăși, în consecință și de indiscreția unor eventuali cititori. Fapt întâmplându-i-se

unui ursit să fie poet, născut în 1931, în Prundul Bârgăului, elev de liceu în clasa a IX-a în anul școlar 1949-1950, din orașul Bistrița, angajat ca învățător înainte de a fi student, devenit, după absolvirea facultății de Biologie-Geografie a Universității din Cluj, la fără frecvență, profesor în mai multe școli generale, prin vreo 40 de ani, de două ori ocupând și funcția de director, dar în același timp desfășurând și o bogată activitate cultural-artistică, de vreo două ori și ca director de cămin cultural, căruii îi sunt publicate, în timpul vieții, doar câteva poezii iar după o moarte survenită în 1998, șase cărți cu versuri, întâi două: „De dragoste și dor” (2007), și „Versuri rebele” (2008)²⁸¹, apoi o plachetă omagială, îngrijită de Nicu Vrăsmaș intitulată „Nori dantelați” (Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2008), ediție bilingvă româno-franceză, în traducerea lui Florin Avram, un vechi prieten al său profesor la Colegiul „Liviu Rebreanu” din Bistrița, apoi, în reluări, alte trei, dintre care două reluând tot ce până acum din ce s-a scris s-ar fi recuperat, tipărite în 2019 „Raze de suflet”, cu o Biobibliografie bogată și un grup mare de mărturii, aprecieri, amintiri despre om, „Văzut de contemporani”, și „Poeme rebele”, volum pregătit de autor, pentru a fi tipărit în 1997, o carte cu ilustrații fotografice, ca un album – Teo Vrăsmaș, ultimele 4 apărând sub îngrijirea lui Nicu Vrăsmaș.

Experiența situându-se între mai multe debuturi în caiete proprii, cu versuri despre care se va spune de mai multe ori că își au începutul într-o pădure cu brad, unde o familie de țărani, dintr-un centru de plasă, deține o proprietate montană, cu o casă și acareturi, ocupând-o în fiecare an, pentru muncile gospodărești, din primăvară până în pragul iernii, părinți și copii (unul dintre ei, cel mai mare dintre 6 frați, numindu-se Teodor), și un debut la propriu, întâmplat într-un ziar „Gazeta de Bârgău”, cu o poezie „Numele meu”, în care un vers este: „Mă trag din dacii liberi”. Poezia în care se va spune că aici trebuie așezat un început, după ce referiri în trecut se vor face și în alte evocări, fiind una scrisă în 1982, „De Ispas la Tășuleasa”, „un popas lângă un izvor pe o piatră”, cu o declarație, despre piatră, ca în fața unei instanțe: „Pe ea am scris (...) prima poezie”. Acesteia rezervându-i-se și un alt rol, în amintire, de soclu unei foste idile: „E piatra sfântă a dragostei dintâi”. Piatra răzimând un izvor, la care vin oamenii, „drumeții”, „să-și stâmpere setea”. De aceea, una „de căpătâi”.

Un mod de a începe un articol despre un vizitat de muze, intrat într-o competiție, din umbrele nopții, pentru un loc într-un tabel, cu o întârziere de vreo trei sferturi de veac, să vorbească singur despre o proprie aventură. În toate privințele, într-o bază de descoperiri instituindu-se, așa cum e alcătuit, rămânând aproape de sursele primare, amestecând etape și datări, ca niște cărți de joc, ce să te pună, până la un punct, într-o postură de dezlegător de cuvinte încrucișate, volumul „Raze de suflet”, totalizând peste 450 de pagini.

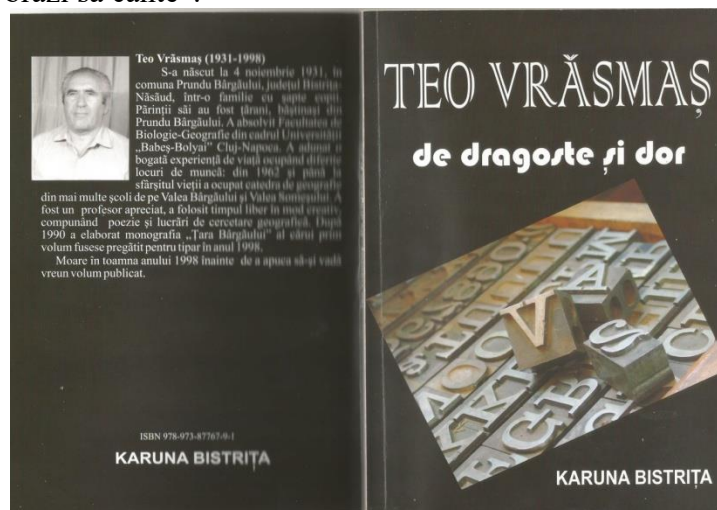
Și-ndreptățirea se vedește, a „ramurii obscure ieșită la lumină”, pentru o lectură, de edificare, încă din prime licăriri ale unui semn, pe care din amalgamul punerilor în pagină îl dau câteva inspirări din chiar perimetrul montan invocat, al copilăriei, un buchet de cinci poezii ca un brevet, parte dint-un set de vreo 25-30 de punctări mai deosebite, din trei ani liceali, pe care să le numești: „Cântecul pădurii”, „Vis de poezie”, „Lăsați brazi să cânte”, „Te-am căutat” și „Sfârșit de an”. Vor fi scrise aceste componente prime, majoritatea cu elemente de arte poetice, ca un act de inițiere, toate într-un același an.

Prima dintre ele, în funcție de datare, „2 februarie 1949”, o viziune, particularizând, anticipând și un întreg spațiu geografic, anumit, nu doar simbolizând o intuiție; și a doua, datată „septembrie 1949”, imaginând un dialog om-natură, pe o temă dată: „Am căutat să pun pe note cântecul pădurii”. În ambele, pornindu-se de la un, ca un motiv muzical, „izvor”. În prima, o personificare: „Se făcea că eram un firav izvor / Și curgeam izbindu-mă de stânci”, „Cascadă

²⁸¹ Publicate și îngrijite de Rafila Mureșan

spre abis”. Iar în a doua, un partener de dialog, spunând, ca mioara din „Miorița”, însuși un cântăreț: „Dacă pui pe note cântecul pădurii fără hat”, „Pune-l pe versurile tale”. Cu urmarea: „Și susurul meu ca refren / Să-l cânte pădurea și oamenii / Și vremile”. În această complexitate de registre a unei polifonii, și umblare spre reprezentativ: „Cântecul pădurii să cuprindă toate chemările, / Și oamenii să-l cânte pe toate cărările / Din gură, frunză sau din fluier / În el să-și spună bunul gând”. Poezie beneficiind și de această pată de culoare ca o insignă de breaslă: „Un cântec de jale și dor” care să fie scris „pe coaja fagilor”, cu „pană de șoim”, înmuiată în „sucul murii”. Dar să nu rămână într-o umbră spectacolul, de un dinamism, din cealaltă jucare a motivului, după auditiv, în vizual: „Apoi am ajuns pârâu, apoi, râu, / Și fugeam năvalnic, tot mai tare... / Apoi fluviu cu ape spumoase și tumultuoase”, angajând un întreg lexic din geologic și geografic: „Se făcea că purtam aluviuni”, „Spre țărnișele nesfârșitului și marea infinitului”, cum și „spre ocean”, „Nenumărați afluenți m-adăpau, dându-mi debit”, „am început să rup baraje și stăvilare”, „Și curgeam și cântam și urlam”, în această potențare-generalizare: „Simțeam adunate-n mine izvoarele munților și apele cerului / Cascadele lumii vuiau în mine...”. Un scris despre un scris, de la care să se treacă – după un truc regizoral: „Dar la un moment dat m-am oprit / Bara de un munte adormit” (să spui, Munții Hercinici, cu gândul la o hartă), „Și m-am trezit”, „Tâmpilele îmi băteau, / Obrajii-mi ardeau” – la acest răsplătitor distih final: „Am început a scrie și pe hârtie, / Curgea un râu întreg de poezie”.

Cu ambele, mai ales cu prima, aflându-se într-o comunicare de vase comunicante, prin decor și material imagistic, dar și ca metaforă despre un propriu crez, folosindu-se și o tehnică a refrenului, și cea de a treia, despre brazi („Lăsați brazii să cânte”), flatați astfel: „Voi, ocrotitori de liniști / Mi-ați ascultat plânsul și ruga, / Mi-ați dăruit icoana vieții de poezie / Și-ați stropit sufletul meu / Cu apa izvoarelor”; în aceste înfiorări și conotații de magic popular și confesiv, într-un crescendo: „Din cetinile voastre răvășite de vânt / Mi-am ales în serile de amintiri un cânt / Un cântec de dor / Și am privit mult în zarea albastră / Cum mi-l aduce rândunica în zbor / În zborul de pasăre măiastră”. Versuri amintind, între tradiție și modernitate, parcă un recitativ dintr-un Emil Isac: „Voi, / „Ademenitori de graiuri și culegeri de doine, / Din coaja voastră am stors lacrimă visurilor mele / Și-am smuls inimii primul vers, / Scris cu slove de stele”; și „Cântecul meu e cântecul vostru”, „miroase a sevă de brad și rășină, / A sânge de lemn și viață”. Solicitarea încheindu-se în acest coral, de o vigoare, din gerunzii: „Lăsați brazii să vorbească, să cânte, / Să clocotească zarea de imnuri / Și apele să curgă la izvoare flămânde / Printre stânci fumegânde. / Lăsați brazi să cânte”.

De muzica de aici contaminându-se și cea de-a patra piatră prețioasă din rozar, „Te-am căutat”, firul fiind, ca și în poezia precedentă, o tehnică a refrenului, o preferință, ca dintr-o romanță: „Te-am căutat, te-am așteptat să vii / Pe alei cu frunze ruginii”. Iar obiectul incantațiilor, reflexivului, căutării, unul mai nedefinit sau mai îndrăzneț, o iubire cu orice adresă: „Te-am căutat frumoasă fată / În zorii toamnelor cu soare / Ori în dimineți cu rouă / Între petale albastre de cicoare”. Dată fiind o extindere la tot soiul de reprezentări, să crezi că o referire la însăși făptura de aer a poeziei din lucruri, într-o exuberanță și cu un festivism al limbajului. „Te-am căutat” prin „holdele aurii ce unduiau nădejdi”, „să-ți pun spice aurii odăjdii”, „Ca să devii zâna nemuritoare / Ascunsă-n snopi și clăi de grâu”. „Te-am căutat frumoasă fată / În trăgănatul doinelor și şuierul vântului / În mireasma picurilor de rouă curată / În serile cu mângâieri de astre”, „în cosmosul fără de sfârșit”. O ritualitate în efuziuni, reamintind, întâmplător, o adiere dinspre același autor al „Impresiilor și senzațiilor moderne”, și o alternare de gest larg și căderi pe strict particular, potențând starea sufletească: „Bat vânturile pe toate potecile și cărările / Frunzele cad lăsând copacii amărâți și goi / Și stau ciorchini pe ierburi stropi mari și reci de rouă / Strămutați de toamna cea bogată / Pe când seninul adormit, luminează plouă”.

Și parada, să fie încheiată, a unor astfel de evoluții, din ceea ce a fost un prim an de poezie, cu „Sfârșitul de an”. O poezie care tocmai despre așa ceva vorbește: „Am izbit cu baltagul / În aceste zile de sfârșit de an. / Anul poeziei de-nceput”. Cu o a doua informație, după cea despre un izvor: că preocupările pentru scris poezii n-ar veni de mai departe de acest interval. Ca într-un scenariu în care un an e o vârstă poetică: „Am izbit puternic într-o cioată / Pentru că am vrut / Să văd dacă totul nu s-a oprit aici”. Acest pasaj, trecut pe la un vitalism al unei generații poetice mai tinere interbelice, în conivență cu un activism social, gen „Când voi izbi odată eu cu barda”, dintr-un reviriment „Cântece de pierzanie”, propriu și unor versuri ale unui originar din Bistrița Bârgăului, fost redactor în Cluj la revista „Societatea de mâine”, adesea în raiduri pe acasă, Ion Th. Ilea, autor al unui volum de vibrații lirice, „Înventar rural”, și al altuia, de mesaj social, cu un spirit militant, „Gloata”, prefațat de Eugen Ionescu. Dar poezia în întregime, o confesare de autor, despre care făptuitorul spune că a scris-o de revelion, „În tinda casei părintești”, puțin în conflict cu gramatica: „Absent de bucurii lumești / Dar plin de doruri omenești”. Cu această concizie, din înșirui, și o gestică: „Revelion, muzică, dans, / În astă seară au rămas / În umbră, pentru că-am strivit / Cu călcâiul un ceas afurisit / Din viața mea”. Totul, pentru comunicarea, sumețit, din final: „Poezia / Mi-a deschis inima spre multe taine / Și de-acum încolo vreau să știu / Și să scriu / Tot”. Dar și cu această, într-un plan al vieții, premoniție: „Chiar dacă îmbrăca-voi multe haine / Și voi parcurge viața-n mii de chipuri / Și schimbându-mi mereu meseria, / voi face totul pentru una: / Poezia!”.

Acest grupaj de zile mari, cu această pecete, neputând fi străin de o coincidență că într-un fost oraș de bresle, Bistrița, este profesor de română și franceză un descins din București, unde i-a fost student la Facultatea de Litere unui estetician Tutor Vianu, autor de versuri el însuși, cu un volum publicat în 1941, „Ortodoxie păgână”, viitorul scriitor Teohar Mîhadaș, care-l va remarca încă din clasele anterioare, și, prețuindu-l, îl va familiariza cu poezia modernă, punctual un Arghezi și un Bacovia, cum va fi un ferment și un coagulant într-un început de o întreagă efervescență literară locală, alături de alți vreo trei profesori scriind și ei versuri, și publicând, până prin anul 1950, semnalată și printr-o revistă apărând cu vreo trei numere – de aici o rigoare într-o artă a compoziției, cum s-a văzut, o mobilitate și proprietate a cuvintelor, în stăpânirea la nuanță a mijloacelor prozodice. Și pe care și-l va considera un „mentor”, predestinat și prin nume.

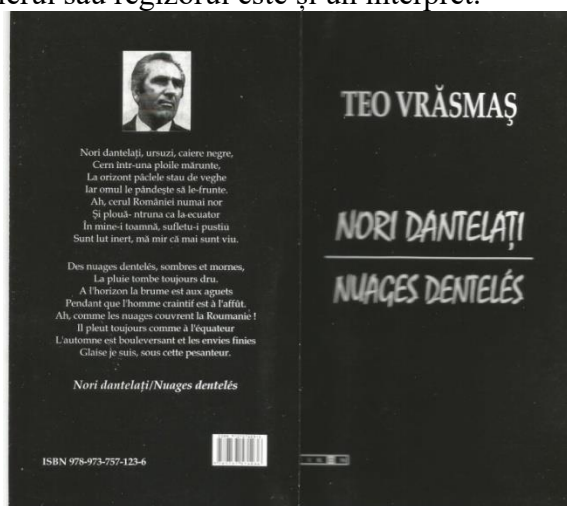
Poeziile 5 pe care le-am pus sub o lupă, de dragul unei demonstrații, vor fi ca o carte de vizită, se va întâmpla ca odată cu ele să fie scrise în același an (prima jumătate din anul școlar 1949-1950), în prima parte a clasei a IX-a de liceu, încă vreo 5, de o consistență și semnificație nu într-o discordanță, calitativ: „Pe planeta Terra”, „Ultima noapte”, „Fata cârciumarului”, „Cântare tristă” și „Nava inimii mele”; și alte vreo 5 în partea ei a doua, de relevanță asemănătoare, artistic vorbind, să numești un pastel „De mult cândva pe aceste locuri vestejite”, „La răscruce de drumuri”, „Ce frumoasă erai în acea seară”, „Mi-am muiat penița-n dor”, și „Cântec de primăvară”. Iar din următorii doi ani liceali, de evoluții diferite, să se poată alege, e drept mai puțin ușor, pentru 1951, tot 5: „Flori de viață”, „Unei țărănuțe din Bârgău”, „Hoinar”, „Copilă” și o terțină „Întrebare”; iar din 1952, navigându-se printre mult verbalism dar și vid, întâlnind și pasaje de frumuseți printre zone de steril, să te oprești la „De atunci”, „Lui Sandu”, „Scrisoare (Fany)” și „Jur pe-un kilogram de vermut”. Într-o subiectivă, luând în calcul numai poeziile finalizate formal, poate mai și greșind, răsplătitoare lectură.

Cifre care, adunate la un loc, luând, din nou, în calcul, pentru o selecție, doar poeziile datate, fac ușor un total de vreo 25, numai destul pentru un virtual volum de debut. Total în care-și dau mâna mai multe moduri componistice, încercări de instrumente pentru cântat, cu această declarație de intenție: „Aha! Am găsit! / Voi scrie versuri pline de umor și vervă, / Ori pline de amar, / Și cu ele voi vorbi / Și poate-n ele mă voi regăsi / Așa cum sunt”. Doar că o ursitoare vrășmașă, mai mult o fată a pădurii, la un an de la o intrare, în țară, sub un regim de cenzură, a tot ce ar urma să îmbrace haina tiparului, va jurui, unui glas, numai un soi de haiducie, în locul unei evoluări la vedere, fapt conferindu-i, retro, limbajului poetic, la o ieșire, după vreo 50 de ani, dintr-o claustrare, sau, post-mortem, o experiență de post-modern.

O etapă încheiată, din care se fac niște semne palide despre o încercare de ieșire spre un spațiu public, dacă ar fi să fie văzut și așa ceva în mai multe clamări, de un echivoc, aluzii la „actual”, formulări alegorice, ezitări, tatonări, ținând de anul, cel mai ingrat dintr-un deceniu, 1950. De genul: „Ecouri străine se zbat să m-adape / Din fântâni cu mucegăite ape”; „Mergeam ca o umbră pe ziduri / Eram istovit și singur”; „Drumeț pribeag, străin și fără rost”, „mă pornisem / Să caut tot ce-n vise zămislisem”, și „peste tot am întâlnit / pe dracul împărat!” („La răscruce de drumuri”). Pentru ca în două din poeziile menționate mai sus, ca realizări, să se încerce aceste acorduri: „Mi-am muiat penița-n dor / Să scriu pentru cei ce vor / Un fericit viitor”; „Și dorurile cu lumini umplute / Le-oi plămădi cu ce am mai avid / Să coc pâinea idealurilor multe / În cuptorul ăstui veac torid”. Cum și această continuare: „Cu-această pâine-n traistă drept merinde / Să te cunosc frumoasă Românie / Și să te cânt în versuri potrivite. / Să-ți cânt pământul, gloria străbună, / Limba și portul nostru strămoșesc / Și viața ce ne-o vrem mereu mai bună”. Versuri care după ce ar mai fi suportat și vreo corectură a vreunui redactor, pentru vreo „însănătoșire”, sau ajustare a vreunui cuvânt distonând față de rețetarele ideologice ale clipei, ar fi putut vedea lumina tiparului în vreo publicație. Pentru o intrare, ulterior, cu bune și rele, cu dezavantajele traversării unor zone de – termen din aviație – turbulență, din mijlocul de veac XX, într-un circuit de idei și evoluții, dintr-un front general, sau un întreg, al însăși speței. Ceea ce nu s-a întâmplat.

Într-un laborator poetic de spontaneități, gândit ca pentru o viață („Voi face totul pentru una: Poezia”), rostindu-se o altfel de decizie: poezia de până acum, să rămână numai o afacere personală, rezervată unor caiete, în care va fi transcrisă, floare captivă, peste care îți ești singur stăpân; iar prisosul dintr-o „ușurință” de a scrie versuri, de care se va vorbi, să poată fi canalizat într-o varietate de implicări, prin toți anii de muncă didactică, în programe cultural-artistice, cu atracția lor. Vreo 10, dintre acești ani, situându-se între absolvirea liceului și absolvirea

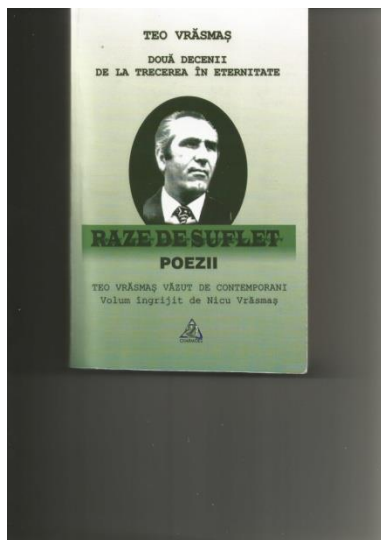
Universității, dintre 1951-1962, ai mai multor îndeletniciri, munci, și vreo 30 de după aceea, cu scris „texte pentru melodii populare și compoziții folclorice”, „texte originale pentru brigăzi artistice și grupuri satirice”, „monoloage și cuplete” – pentru câștigat concursuri, inclusiv cu partituri de teatru, în care textierul sau regizorul este și un interpret.

Partea primă, în ordinea și a ivirii lor pe lume, cu poeziile de până aici, cântec fără griji, exultări, având să rămână mai mult o amintire a unui rai pierdut; dar și ca o exersare de la care se poate pleca, pentru confruntări numai cu sine, pe care le va stabili viața, și dezbateri despre timp și soartă, idealuri și decepții, cum jurământul pentru poezie a fost unul atât de ferm. Pentru moment, să mai fie observate, din partea de final a tot ce s-a scris până acum (anii 1951-1952), unele completări într-un tablou. Cum ar fi o portretizare „Cerșetorul”, cu astfel de elemente de descriptiv, narativ, dar și perimat, nu o temă la ordinea zilei: „Am întâlnit mai ieri un cerșetor! / Din zdrențele-i tremurau ciolanele-i trudite”, „Lovit de soartă, prigonit de oameni”; „Rostea încet, plângând: / Cerșesc pe drumuri fără rost / O! Isus Christos, Stăpâne, / De ce mă lași să-mi duc viața ca un câine?”. Sau o revenire la „pădurea mea”, pentru două destăinui, între idilic și temerar, despre două „întâlniri” – prima, de „dimineață”, cu această ardoare: „Întâlnitu-te-am copilă în pădurea mea / cu sânii radiind spre dor de culmi / și pieptul palpitând spre zări”, „Tu m-așteptai culegând flori / La poalele pădurii”, dar și cu un progres: „În sânii tăi, comoară juvenilă, / Mi-am ascuns visele, chemările, / Și-am pornit ca un (...) Hercule / Să spintec cu condeiul zările / Și fericirea s-o culeg din ochii tăi / Belșug de viață! Holde de scânteii!”; iar a doua, de seară, într-o, să spui, etnografică, „Țărăncuță din Bârgău”, cu acest progres în scenariul erotic, de un curaj, fredonat în stil de romanță: „Oftatul tremuratului dintâi / Când am dormit cu tine-n fân”, „Și prima dragoste trupească / S-a-nfiripat în mine nebunească / Ținându-te frumoasă față / O noapte-ntreagă-mbrățișată, / De trupul meu lipită / Ah, dragoste trupească-afurisită!”, și această întorsătură, jucată de un prefăcut moralist: „Frumoasă țărăncuță (...) / Te voi purta în

inimă mereu”, „Căci mi te-ai dăruit fără să știi / Că viața e dușman necruțător / Cu cei ce-și dăruiesc avutul lor / În clipe-afurisite de amor”; „Te voi purta în inimă mereu / Ca-n noaptea aceea caldă și-norată / Când mi te-ai dăruit goală și toată”, „Cu tremuratul muiat într-un suspin” – un decal după o lectură dintr-un Ion Minulescu ruralizat.

Recoltei poetice de până aici, de care va urma o despărțire, adăugându-i-se și o categorie de gesticulări lirice ca dintre adolescență și tinerețe, dintre liceu și ani studențești, și de prag de efectuare a stagiului militar, sentimentalizări, cu volubil, evocări și a unei boeme, în care se dau și unele amănunte de o anumită relevanță pentru biografic, și sunt pomenite unele nume, de oameni și locuri, ca în aceste vreo trei strofe, de cantilenă, despre o altă ipostază, ca jucător într-o artă a seducției, a personajului săgetat de zeul Amor, din amintita „Scrisoare...”: „Acolo-n Câmpulung o lună-ntreagă / Soarta m-a dus și-am vrut să te-ntâlnesc / Acolo studenția mea pribeagă / M-a făcut să plâng și să iubesc”. Sau în această altă, să presupui, scrisoare, în care destinatarul, luat în armată, e viitorul pictor clujean Alexandru Cristea, și el prundean, și fost coleg de școală primară, când, în clase diferite, sunt premianți amândoi la un concurs de desen, dar foști, se vede, și ortaci în unele chiolhanuri bahice (de unde și clamarea „Vom bea cât zece”), cum și parteneri într-o mică boemă, în centrul de plasă, la care uneori e oaspete, de sărbătorit, și un Ion Th. Ilea, în raiduri, din București, pe acasă, despre care într-un acrostih se va spune:

„Theodor, nu te vom uita / Hrănindu-ne cu poezia ta!”, un maestru și la pahar. „Alături de ei aflându-se și un absolvent în teologie, înalt de statură, care conduce corul bisericii, și se va înscrie și ca student în Cluj la Facultatea de Filosofie, recte de Marxism, toți scriind și poezii, prezentați ca într-un conflict cu timpul: „Noi am iubit ce-a fost frumos în lume / Am fost scânteii de calde năzuinți / Chiar dacă soarta vrea să ne sugrume / Noi nu ne dăm bătăuți chiar nici de sfinți”. Într-o strofă, punându-se în evidență și o retractilitate față de ceva ce ar trebui să fie un prilej de exultări: „Acum doar suferim pe căi opuse / Destinul ne-a primit ca pe străini / Studenți cu doruri multe dar ascunse / Ca trandafirii roșii printre spini”. Pentru destinatarul răvașului, cu această floare de prietenie și documentar: „Tu pensula, iar eu condeiu-n mână / Le vom ținea cum ții acum tu arma / Când știi că le avem pe acestea-n mână / Sandule drag! Iubește și cazarma!”. Poezie conținând și alte informații despre un moment

dat, al chiar anului datării, 1952, și reflecții despre o studenție întreruptă și neîncheiată, romantică și nu un răsfăț: „S-or scurge ani nu mulți și-atuncea iar / Ne vom-ntâlni pe străzile clujene! / Studenți cu nici un ban în buzunar / Cântându-ne amarul dus de vreme!”. Încoronată cu această strofă: „Ne va primi cu drag bătrânul Prund / Noi am fost craii lui și fi-vom încă / Vom bea paharul tot, până la fund / Vom bea, vom bea, și sticlele să plângă”. Dar fiindcă e pomenit cu numele centrul de plasă, al copilăriei și tinereții, să fie făcută o referire și la conținutul uneia din poeziile menționate ca scrise în 1949, cu acțiunea desfășurându-se în același loc, ilustrând un mod, diferit de al celorlalte, de a construi un poem: „Ultima noapte”. În care e descrisă, cu economie de mijloace, realist, în această concizie și în acest ritm, o crimă din 1944, de genocid: „Drumul fu scurt. / Un pocnet de armă / și omul căzu”; „Șase bărbați ș-o fată / Da! Au fost împușcați / De hortiști / La poalele Heniului / Sub cer fără lună / Aruncați într-o groapă / Comună”. Și aceasta, o poezie de sertar, căci cu versurile, din final: „Închin aceste versuri de

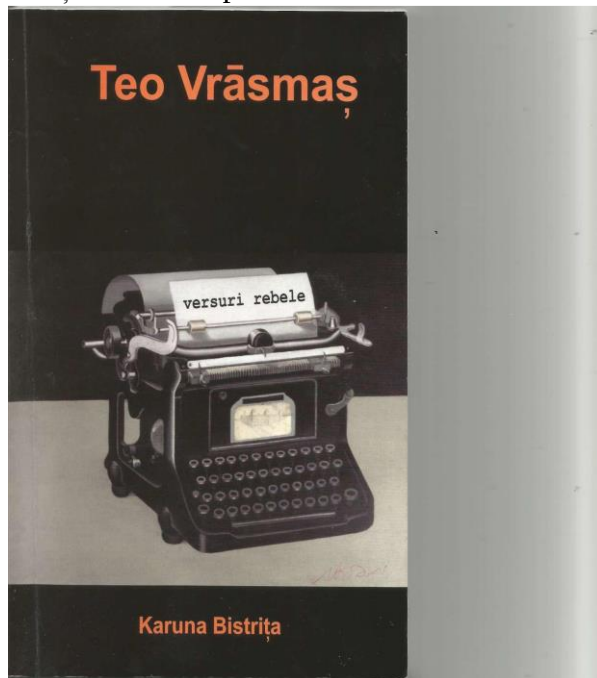
slavă / Pentru curajul cu care / Au înfruntat moartea / Pentru inima lor bravă / Pentru jertfa lor de luptători / Antifasciști... Da, / Dar nu comuniști”.

*

Și o perioadă primă se va încheia fără o finalizare prin vreun debut în presa vremii, cum ar fi fost de așteptat, sau de presupus. Cu o „Notă”, strecurată de îngrijitorul ediției, în volumul „Raze de suflet”, la o pagină 138, despre o întrerupere, însă, de prin octombrie 1952, a unui întreg scris poetic, în care aproape fiecare nou pas e datat, spunând: „Versurile scrise în perioada 1951 – 1973, în total 253 de poezii se aflau într-un caiet gros, tip studentesc, la Prundu Bârgăului, și în seara zilei de 22 septembrie 1992 au ars împreună cu casa părintească, într-un groaznic incendiu”.

Lovitură de teatru și destin, cu această pierdere! Adunând numărul poeziilor câștigătoare din antologare, 25, care cu puțină bunăvoință puteau deveni 30, la numărul din care le-am desprins, vreo 130, din care nu puține le-ar fi putut fi asociate, prin substanță și formă, conținut de idei, flux emotiv, dacă nu le-ar fi împins într-un plan secund doar câte un pasaj neizbutit, uneori greu de explicat (vreun ilogism, sau dezacord gramatical, fructe ale grabei, posibile greșeli și de transcriere, tributuri unei izolări), ceea ce ar mări cifra primă, de cel puțin trei ori, acest calcul de probabilități.

Deci o informație prin care să afli că nu se va alege nimic din ceea ce se va scrie începând de la terminarea liceului, trecându-se prin trei ani de serviciu militar, vreo 10 cu examene în particular la vreo 5 instituții de învățământ universitar, în Cluj, București, Câmpulung Moldovenesc, Brașov, Cluj, vreo alți 5 în diverse îndeletniciri și locuri, extrașcolare – ca brigadier silvic, tehnician agricol, șef de coloană auto, contabil la o bancă agricolă, secretar administrativ într-o fabrică de hârtie – și printr-o treime din perioada cât va fi o activitate în învățământ – timp de 22 de ani!

După un același calcul, de probabilități, s-ar fi pierdut și în cazul de față vreo 100 de plăsmuri de valoarea celor de mai înainte. Dar se vor păstra, și vor lua loc în spațiu, începând din pagina 139 a cărții („Raze de suflet”), poeziile care se vor scrie din acest an 1973, de hotar, până prin 1995, posibil de un bilanț, sau până la un sfârșit, o nouă perioadă, de cam tot atâția ani cât cea făcută fum. An în care o a doua poezie care va fi scrisă, acoperitor numindu-se „Lumea mea”, un semnal despre o axare, în tot ce va urma, pe confesiv, datată „Prundul Bârgăului, 6 noiembrie” 1973, va cuprinde, fără ca păgubitul să o știe, și o referire la dezastrul survenit, printr-o premoniție: „Aceasta-i lumea mea – lume pustie / O lume doar cu poze-n jurul meu, / Și cărți, atâtea cărți cât n-o să fie / În stare să le mistuie foc rău”. De unde să tragi, în particular, și o concluzie în legătură cu

limbajele poetice în genere: că în cuvinte sunt puteri magice, la care nu trebuie să umbli, sau pe care nu trebuie să le provoci, fiindcă se pot transforma în fapt de viață. După cum, să te referi și la prima poezie ca datare, „Mi-am făcut din viață epopee”, din noul, astfel, început, scrisă în 5

noiembrie – prin felul cum sunt catalogați, cu afirmațiile: „Anii trecuți, cu viața mea pustie, / Ani ce s-au dus lăsându-mă plângând”, și ea o altfel de premoniție. Dar și prin cele care le continuă, „Poate voi râde-n cei ce o să vie”, „Trebuie să lupt”, „S-adun tot ce-am pierdut din «Eul» meu”, să crezi că vorbindu-se de același „foc”.

Și ce va urma va fi o schimbare, față cu ce s-a pus în evidență prin primele poezii, pregătită de, să se presupună, evoluții necunoscute, dintr-un interval verigă lipsă, anterioare. Totul într-o legătură cu o barcadare într-o lume a unui doar propriu orizont de cunoaștere, cu o limitare la strict autobiografic, de o simplitate și într-un apetit de versificări, ducând cu gândul la un amatorism căutat. E ceea ce se va evidenția într-o poezie scrisă în noiembrie 1973, cu un subtitlu „Fiului meu Alin”, intitulată „De-atunci”, deschizând, într-un stil de pictură naivă, o fereastră în întâmplări noutăți într-o biografie, dar și pretext pentru un anumit limbaj conversativ, între cronică rimată și baladesc, ridicând un vâl de pe un divorț, dar captivând și prin calitatea de document compensator, de timp care și-a pierdut arhiva, cum și a unui jucat sincerism, cu ceva auto-persiflant, mucalit. Din care să alegi aceste citate: „Nu-s cântăreț și n-am fost niciodată, / Ales de neam, de gintă, ori de veac / Pe mine nu m-a iubit nici o fată / Am trăit singur, părăsit, sărac”; „Am vrut să trăiesc viața mai din plin / Și m-am luat pieptiș cu ea la trântă / N-am ocolit nici cupele cu vin / Nici muncă grea, pe vreme rea, urâtă”; „De chinuri și necazuri istovit / Visam totuși o căsnicie-aleasă / Când te-ai născut parcă mi-am revenit / La tot ce-i mai de preț la om în casă”; „Dar s-a desprins tot rău-adus în lume / Din cele patru puncte cardinale / Și și-a găsit sălaș sub al meu nume / Și în întruhiparea mamei tale”; „De-aceea viața mea s-a închistat / Din ziua când IOANA m-a hulit / Și pe tine-ALIN mi te-a luat”, „Lăsându-mă-n noroi și în păcat / Prin cârciumi și prin șanțuri prăvălit”. Și-această revanșă prin spirit: „Așa că nu mai pot fi cântăreț, / Talentul ce-l aveam tot a secăt / Și tot ce-aveam pe lume mai de preț / Și pentru care viața mi-aș fi dat, / Ca să fiu om de vază și măreț”. / Prin tine-ALIN totul mi s-a furat”.

Și își va intra într-un rol o a doua etapă a unui scris, nu a 3-a, desfășurată pe durata unei întregi vieți, etapă ce se va alcătui din 3, să le spui, subdiviziuni, în funcție de 3 unități de loc, decise de calitatea de cadru didactic, uneori suplinitor, alteori titularizat, a celui care, într-un comentariu satiric pe seama unor stări de lucruri, va spune: „De n-ai o «pilă» în nomenclatură / Cerșești mereu o catedră la sate”: Valea Bârgăului, într-o revenire „acasă”, de vreo 4 ani; un sat Parva, unde se va sta, ca într-un „exil”, 3 ani; și stațiunea balneară Sângeorz-Băi, o stație, în mai multe privințe, terminus, numărând 20 de ani. Prima, revendicându-și vreo 25 de fapte în tropi; a doua, vreo 12; și ultima, câte și anii: spre 20. În total vreo 60 de încrustări lirice pe un răboj de timp.

Din totalul de vreo 25 de poezii ale primei subdiviziuni, un număr de 11 – după celelalte 3, pomenite mai sus, două confesive și reflexive, „Tristețe” și „Unde-i fericirea?”; o bacoviană, stare de spirit, cu element descriptiv, de cuvinte esențiale, „Nori dantelați”; o „La cumpăna dintre ani”, replică la „Sfârșit de an”, poezia din 1949; două închinări la heraldic, îmbăieri în geografic, de armonii prozodice, „Într-o vacanță” și „O, țara mea”; o spovedanie cu anecdotic și ascuțit satiric, vizând politicul, „Dăscălie”, din care, ce am citat mai sus e îndrăzneala cea mai blândă; și o, la întrecere cu ea în încărcătură satirică, și în situație de șah la rege, cum s-ar risca o privire de libertate, „Minciuna stă cu regele la masă” – umblând, toate, spre o notă de sus. După cum, lor adăugându-li-se și o formă populară, inspirată din Plugușor, obținând un ludic prin sensurile de substantiv și adjectiv ale cuvântului venind din numele împăratului Traian, „Sub troiene”, cu inflexiunile de doină: „Troienită mi-e cărarea / Troienită mi-e mâncarea / Troieniți mi-s anii, grei”, și cu versul final: „Troienit de viață gem”. (La o reîntâlnire cu un ecou al poeziilor primei

etape, concurând, beneficiind și de făcăturile refrenului „Hoinărind pe plaiurile țării mele / luminate doar de dor și stele”, componentele heraldice de peisaj, din „Într-o vacanță”).

Cel de al doilea grup, deschizându-se cu o, aspirând la un rol de prefață, o cronică sau poezie de meditație, „În Rio de Parva”. După ea, și împreună cu ea, candidând la o aducere în față 6 poezii din vreo 16, alcătuind parcă un mic poem în care un personaj unic, înarmat cu spirit critic, se confesează și relatează și despre mediul social. Unul constituit de un cerc de „colegi”, și lumea sătenilor, cărora le sunt prezentate, în duminici, programe artistice la căminul cultural.

Poeziile, 6, fiind: o învechită vorbire despre înțelepciune în lucrurile omenești, și o vindecare a unei răni: „Fostei mele soții Ioana”; o reluare a unei teme cu satiră politică, de căinări, pe motivul „măria sa minciuna”, având titlul „Păcat pentru țară (cenzurată)”; o floare de comedie și sărbătoare a verbului, despre o întemeiere a unei noi căsnicii, „Florica”; o filosofare despre om, „Omul”, un șir de definiții, într-o impetuozitate, gen: „Singura ființă de pe Terra / Flămândă de Dumnezeu”, „Însetată de cunoaștere”, „De credință și necredință”, „Cinstit și tâlhar”; o altă răfuială, în intimitate, cu vremurile: „comunismul”, într-o zicere despre o vârstă, „La 46 de ani”; și o gravură în aer liber, cântec de despărțire de un „peisaj feeric cu cerul către hău”, „Seară de vară”. Dintre acestea, prima, a 4-a, și ultima, putând sta, toate trei, mai drept într-o bătaie de vânt. Mijlocia, „Florica”, reamintind stilul din poezia despre prima soție: „Am ajuns să părăsesc Bârgăul / Părinți și casă”, „Tocmai în Parva am fost exilat”; „Aici am dat de țuică și prostie”, „Am găsit doar prieteni de beție / Și-am cunoscut-o-n fine pe FLORICA”, profesoară și ea. Cu această continuare: „Colegii mi-au atras atenții clare”, „N-am ascultat de ei, m-am însurat”; punând în scenă în acest chip și cadru, trecut printr-un filtru de umor, sentimentul condus din „ruine” în țării, de către zeul cu arc: „De la-nceput m-a pus clar sub papuc / Și nu mai sper decât în Dumnezeu / Să scap de-o nouă-ncătușare-ardentă / De dragoste, o dragoste târzie / Într-o lume rea, crudă, dementă”. Pentru ca un spiriduș al artei să-și facă de cap și prin felul cum rima conlucrează cu asonanța pentru redarea și prin muzică a unei bucurii, încercată la ivirea în pragul casei miresei, a noului mire, când îi cunoaște, prima dată, și familia, din orașul cu ape minerale, unde se va muta să locuiască până la sfârșitul vieții: „Când am văzut țigani din Sângeorz / Tuciurii la față, bruneți, blonzi, / M-am zis: „O, TEO DRAG, ACUMA POȚI” / În mod precis să-ți tragi în cap un glonț”. Aceste resurse de colorit și limbaj înflorit, în care intră și dragoste: „De unde armă, revolver, cartușe? / M-am lăsat păgubaș, atâta tot / Că mi-am pus singur la mâini cătușe / La bani, la viață, comportament, port!”; „Am fost nu numai prost, dar și nebun / Că m-am căsătorit a doua oară. / Păcat, FLORICA are un suflet bun / Dar o gură numai foc și-ocară!”.

Iar „Seară de vară”, ultima din poeziile scrise în Parva, făcând o demonstrație la un pol opus, în materie de virtuți poetice, de o modernitate. În orașul Sângeorz se va veni pe bază de concurs, cum se va spune: la „apogeul” activității didactice, unde nou-intratul într-o citadinătate ar fi organizat un „cabinet practic de mineralogie și cartografie”, cu această floare de pastel la butonieră, ca o legitimație de poet fără nici un motiv de a-și plânge o soartă de lup singuratic. Poezia, într-o tehnică de notație, aducând, fotografiată în ea, întreagă topografia unei „văgăuni”. Din care să desprinzi întâi acest ceremonial introductiv, vizual și apoi auditiv: „Zărilor / Și-au revărsat cântările, / Pe întinderi de ape / Cu pleoape / De uscat. / Amurgurile au curmat / Hotarul liniștii în două”, și „noaptea s-a lăsat pripit / Cu lună plină, lună nouă”. Ca apoi să prindă încet un contur duhul așezării, cum ar izvorî din imaginar, să se proiecteze pe cer: „În satul din vale / S-a aprins o luminiță-n cale / O fi sosit vreo parveancă de la secerat? Nu, e la bufetul din sat ... / Înc-o lumină... și altele... / Uite ce de lumini s-aprind?!”. Și în sfârșit să fie și această apariție, numai terestră, pentru un contrast: „Un chiot de bărbat despică liniștea serii / Tulburând stelele,

puzderii... / Arunc mukul de țigară / Obosit / În baltă cu orăcăit de broaște și cu mersul legănat, / trudit”, cu această informație, simplu adaos, punct de sprijin al întregului tablou, de autobiografic: „După o zi călduroasă / De coasă...”. Dusă, demitizant, până la capăt: „Începui să număr într-o doară / Coborând, / Spre satul cu luminile arzând / Toate brazdele cosite / De mâini bătucite / Într-o zi de vacanță de vară”.

În împământinirea din Sângeorz-Băi, de pe Valea Someșului, oraș cu un parc în pantă, deasupra izvoarelor de ape minerale, și vile de lemn cu turnulețe, amintindu-și de treceri, prin zonă, ale unor Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga sau George Coșbuc, loc și de naștere al unui poet din anii războiului, Lucian Valea – vor fi scrise poeziile celei de a 3-a etape, care vor urca la un număr, iar, spre 25, pentru o simetrie. Dintre acestea, „Primăvară sângeorzană”, „Starea de copilărie”, „Datina și Dorul”, și „Zăpada”, impunându-se unei atenții; să spui, ca oficeri-dizertații. Prima și a 4-a, despre o stare de revelație pe care o dau două anotimpuri – cel cu „verde-crud”, respectiv „marea efervescență a naturii”, de „înmugurire diafană”, cu aceste puneri în expresie, enuțuiri: „Fiecare primăvară e unică / Nu seamănă una cu cealaltă”, „bucuriile renasc împotriva urii / Și-ntreg Pământul este o seră / De flori și speranțe”, „Am înscris încă un cerc de copac cu a vremii daltă / În triunghiul biografiei noastre”; și cel din „Zăpada”, având subtitlul: „Cântată de OVIDIU, ALECSANDRI, PASTERNAK, ESENIN, BACOVIA, sau LUNDKVIST”, cu din aceste descoperiri-sigilii: „Zăpada e mai mult decât un element posac / E stare de spirit”; „Ninge ca într-o coregrafie de fluturi / Din ce în ce mai albi”; „Zăpada este un nimb al nesfârșitului”. Iar a 2-a și-a 3-a, două imnuri, slăvind-definind valorile din titluri. Spicuri din cea dintâi din acest binom, cu această desfătare, în cuvinte: „Copiii sunt copilăria noastră”, „Fiind atenți la întrebările lor *aiurii* / Ascultându-le întâmplările și *zurliile* / Ne întoarcem și noi în copilărie” (subl. n.). Și spicuri din cea de-a doua, construită prin tehnica repetiției, un crez poetic: „Datina și dorul / Sunt apă vie pusă-n urciul / Ce va să ne adape în drumul spre noi”; „În memoria străbunilor veșnică / În conștiința noastră etnică”; „Sunt furca și fuorul”.

Lor ținându-le companie, precedându-le, scrisă încă în anul 1979, ca o undrea de făcut vrăji într-un „mărțișor”, un experiment formal „Inima”, cu fiecare vers un substantiv urmat de un adjectiv: „Inima bună”, „Inima de aur”, „Inima rea”, „Inima de crămă”, „Inima fcoasă”, „Inima de copac”, în 30 de combinații”. Și, urmându-le, o variantă la poezia „Călătorie astrală”, din anii de început: „Dorință”. Aceasta imaginând o altă drumetrie „printre stele”, într-o cozerie cu acest obiectiv: „Doresc s-ajung în cer și printre îngeri / Poate găsesc o fericire sacră / Și atunci salut PĂMÂNT cu văi de plângeri / Salut viață pământească, acră”. Dar și o „Luna lui Gerar”, potrivire de virtuozi, în jurul versului „Când zic luna lui Gerar”, rostit de 7 ori, în acest sistem, săltăreț, de rime: „Văd zăpezi fără hotar / Săni hăulind pe văi, / Cascade de zurgălăi / Oi zbierând pe lângă clăi”; sau: „Visez dalb și cu mult har / La minunate oște / La planuri mari, îndrăznețe, / Dar cu împliniri răzlețe”. Pentru a încheia sugitor, printr-un pleznit din bici dintr-un grai înflorit de localism: „Dorul meu mă duce iar / Pe Bârgău ca să petrec / La o nuntă sau un târg / Cu ginars de poame, tare, / Cânaț, carne de berbec, / Cu burece și sarmale / Și-un alai de nunți în cale”.

Și să vizualizezi mai departe, unei prețuiri îmbiindu-se, de asemeni, cu succes, alte realizări, prin conținut și formă artistică: un „Adio excursii cu Teo ca ghid”; două folclorice „Flori de gheață” și „Dorul de vatră”; o fervoare, în etnografic și în etnic, transfigurată, disertatie, „Satul”; un, de farmec și de referință, „Autoportret”; un impetuos „Sensul libertății”; și o „Femeia – eterna poveste”. Căroră, scrise în aceeași perioadă, însă în Prundul Bârgăului, în 1992, 1995 și 1982, li se asociază, prin antologic, 3 realizări nu de plan secund: „Numele meu”,

„Primele mele versuri” și, depășind cum și ciclul vârste, „Amintiri, frumoase amintiri”. Dar, fără a epuiza o listă de avuție, fiindcă și un corp de improvizații imnace, în locuri de evocări ale unor mari valori din cultural, „Brâncuși”, „George Coșbuc”, „Liviu Rebreanu”, „Octavian Goga”, după cum și ciclul de jurnal politic din anul de hotar 1989, de „Iozinci și tumult”, care vor da volumul „Versuri rebele”, din 2008, nici aceasta epuizând. Totul vorbind, de pe o platformă de autor în cunoștință de cauză, deplin constituit, care la câte un eveniment aniversar, meșter în acrostih, croiește, în vreun grup cultural, câte un elogiu sau epitaf, având grijă să încifreze, în câte un vers, câte un tâlc în plus, de subtext, cum despre Vasile Fabian Bob, în versul „Aducem azi pe a poeziei vale”. Sau o posibilă destăinuire într-un vers despre Ion Th. Ilea, „Hrănindu-ne cu poezia ta”. Poezii care pot deveni probabil, singure, o nouă carte, postum, a unui poet văzând în cuvinte.

Etapă, de care să te desparți, făcând o cale întoarsă la două din poeziile amintite, paginate față-n față, prima începând prin cuvântul „Adio”, și a doua „Autoportret”. Aceasta, după un raid printr-un hambar de definiții, jocuri de cuvinte, într-o șezătoare, pe tema romanței „Femeia – Eternă poveste”, din antinomii: „eternă poveste de dor / Iubită, hulită, adorată, maltrată; „eternă mamă pe Terra / Blândă, violentă, îndelung-răbdătoare”; „eternă poveste de-amor / Cinstită, curvită, venerată, violată”. Cu acest rezumat: „FEMEIA – eterna poveste pe Terra / FEMEIA – eterna poveste de-amor / FEMEIA – cu gură ca mitraliera / FEMEIA – IUBIRE, URĂ, VIS, DOR!”. Sau sub (în) acest nimb, de final: „Femeia – eterna poveste rămâne / Dragostea noastră de zi cu zi / Și prietena noastră: ieri, azi și mâine / Îndemnul nostru de a trăi”.

Din „Autoportret”, reținând atenția, multe. Începând cu începutul, cum s-ar recurge la o alegorie pentru un tip de discurs pentru care s-a optat: „Robust la trup și larg la suflet, / cu inima în tricolor/ iute la mânie, lent la umblet, / fiu de țăran, om din popor”. Și continuând cu această spovedanie, o repetare din poezia cu care începe numita prima etapă, „De-atunci”, doar altfel formulat: „După eșecuri și decepții / am rămas singur, trist și gol, / și ca toți proștii ori deșteptii / am recurs și la alcool, / și am ajuns bețiv de clasă”. Cu acest bilanț, dezarmant: „Casa mi-au luat-o frații, / și am rămas fără un sfânt, / în viață muncit-am pentru alții; / iar nevasta a plecat cu-n neamț. / Celor doi feciori ai mei, / nu le-am putut lăsa nimic / iar dragostea mea pentru ei / s-a vărsat toată, pic cu pic”. Bilanț urcând la această consolare: „Mi-a rămas însă o bogăție / ce nimeni nu mi-o poate lua: / talentul pentru poezie”. Și încheind, cum s-ar învărti în lumină un cub de cristal, în aceeași notă: „Un singur dor mai am și-o vrere / toți «Vrăsmașii» mei să fie / zdrobiți de propria putere / iar eu să mor cuprins de poezie”.

Iar din cântecul de despărțire de o activitate în turism, ștregăresc prin forțarea intenționat a pronunției unor nume proprii, „Napoca” și „Luxor”, cu mutarea accentului pe vocala ultimă – aceste două strofe: „Poimăine, pe drumul spre Cluj-Napoca / spre orașul ce dăinuie-n mine ardent / și poate oricând amintiri evoca, / crâmpie din viața mea de student”; „Măine pe drumul ce duce în iureș / spre târg transilvan și cetate de dor, / cu datină veche de oraș de pe Mureș / și datină nouă-n galerii de Luxor” – putând să reții o bucurie de drumeț din încă două strofe; „Azi, în Moldova – colț de țară divină / pe drumul spre Dorna – Câmpulung – Sucevița / spre Voroneț – „capela sextină”, / spre Mărul de aur de la Moldovița”; „Și iarăși, o nouă excursie vine, / în luna de vară a lui Cuptor, / iar ghidului doar cu drumul îi stă bine / deci, în Maramureș, în Țara de dor”. Toate, numai posibile prefete unor alte poezii despre drumării.

*

Dar în această a doua etapă, care a început în 1973, anul de hotar, până la care a fost distrus de foc tot ce s-a scris din 1952, vor fi scrise, în paralel cu poeziile trecute în revistă, mai

sus, și o categorie de altfel de poezii, un număr de vreo 35, mai curând 40, să le numești „geografice”, din motiv de subiect, dintre care un grup de vreo 20 propunându-și o constituire într-un soi de mini-monografii lirice, cu ceva și de programatic. Din acestea, un grup și mai mic, având în titlu termenul „țară”, alegându-și un areal geografic anumit, intra și extracarpatic, și rost, urcând până la cifra de 13 sau 15 „țări”. Prima, „Țara Hațegului”, fiind datată chiar 1973, ca și „Lumea mea” și „Mi-am făcut din viață Odisee”, cu care începe scrisul confesiv-reflexiv.

Vor intra într-o competiție, aceste vreo 35-40 de construcții cu peisaj, cum un spirit protector dintr-o singurătate i-ar fi propus o răzvrătire unei pâlpâiri de o conștiință de sine, care să ducă, în pragul unei vârste, rotundă, la o decizie de strângere a lor în volum, de unde cuvintele „poeme” și „rebele”, pentru titlu. Volum conceput ca un album, cu o grafică fotografică de un limbaj aparte, asociindu-se forței de expresie și mesajelor, din cuvinte, pentru pregătirea căruia în vederea tiparului se va lucra cu o pasiune, știință, dăruire, imaginație, spirit de selecție, bucurie, de colecționar (cartea din 2019).

Așa cum în poezia primă, în ordinea datării, din februarie 1949, este aproximată, printr-o viziune dintr-un vis, parcă harta unui întreg, străbătută de un fost izvor, izbindu-se de stânci, transformându-se în râu și rupând baraje și stăvilare, pentru a se vărsa, în drumul spre mare, în „bătrânul Danubius”, întâlnind din nou un munte, vor fi vizate, prin aceste poezii descriptive, pe o verticală de istorie și pe o linie orizontală dintre Porțile de fier și Pontul Euxin, toate provinciile românești, într-o construcție circulară, având în centru Carpații.

Intuiția de un poem, a cărui circumferință a fost scrisă de o etnogeneză, va decide ea părțile componente, din sumar. Iar că un gând de o astfel de cuprindere a existat, o va spune o doină, din rândul glosărilor despre munți („Mă simt copleșit și-mi vine să-ngân / O doină străveche de român / În fața frumuseții”), „Pe înălțimile Parângului”, fiindcă datată „1975”. Numind o bună parte din subiectele ce vor fi tratate în poeziile urmând a fi scrise până în anul 1995, cu această introducere: „Nici nu-ți vine să crezi / Ce poți de pe Parâng să vezi”. Și aceste detalieri: „Vezi Ceahlăul glăsuind în dulcele grai moldovenesc”; „Vezi vatra dacică, transilvană, Țara Hațegului”; „Țara Moșilor”; „Vezi Moldoveanul, vârful suprem al Carpaților / Și Mândra țară «Litua» / Pe pământurile gorjene”; „Donaris (Istrul), fluviul sfânt al dacilor ”; „În zare, / «Marea cea mare» / Cum a numit-o Mircea cel Bătrân”. Listă, fără a epuiza un mult mai bogat sumar, dar dând o idee de priviri în toate zările, încheiată cu acest rudiment de un tablou votiv: „Mă simt puternic și-mi vine în brațe să-mi strâng / Țara mea de aici de pe Parâng, / De lângă cer, soare și stele... / Mă las în genunchi / Ca un moșneag, ca un unchi / Și sărut pământul de sub picioarele mele / Și îmi aduc aminte ce spunea Vlahuță: / «În munții aceștia s-a închegat tăria / Și unitatea pământului românesc»”. La care să mai adaugi și această impresie, ca dintr-un carnețel: „Dacă întinzi mâna, atingi cerul / Și poți lua soarele în palmă”.

Pentru o încadrare în spațiu, a unui astfel de monolit, dintre vest spre est, vor fi intonate două ode, ca mod de abordare. O nouă adresare Dunării, „Danubiul din Țara Severinului”, cu invocația: „Dunăre umanizată, / baraj ecluză, lac de acumulare, entitate / de înaltă tensiune grefată / între două maluri /și valuri / de poezie industrială”; „Dunăre supusă de omul descins din Prometeu / și scăldat, în Danubiu revigorat”, „cu 20.000 mc de apă pe secundă” – ca pentru a fi recitat într-un concurs cu „șloganuri” de poezie militantă, a zilei, cu finalul: „Porți de fier”, „vă port în mine”, „ca pe o orgă de lumini”, numai „miresme de liliac”. Și „Mare, tu ...”, de asemenea închinând, sprintar, un imn, acum unui foc solar, ca pe o scenă la un spectacol de cinaclu „Flacăra”, al unui Adrian Păunescu, amintind de fermitatea și virtuți din versurile lui: „Pe țărmul tău pontic, urâm și iubim, / înfruntând valurile tale-nspumate, / pe țărmul tău pontic, noi mereu gândim / la lume, la viață, trăită-n libertate”. Dar totodată, pentru o simetrie, va fi

asociată, estului, și o adâncire „în Împărăția Deltei”. O excursie în care profesorul de geografie, care a predat și biologie și turism, e ca la el acasă, ori într-un același val cu poetul exclamând: „Iată-mă într-o lotcă pescărească smolită, / plutind cu lovituri ușoare de ramă”, printr-un plancton de lexic specific: „ghioluri, cherhanale, ostroave”, pontoane cu nod”, insule de plaur”, printre o „bogată faună de pești și păsări”, „Egreta, țigănușul, lopătarul, găștele sălbatice”, „pe brațul Chilia, de la Pătlăgeanca la Padina”, și de la „Chilia Veche la Periprava”, printre mai multe „bălți”, ca „Merheiul Mic și Merheiul Mare”, printre o colonie de pelicani „Babița și o rezervație Malița”, până în Chilia Veche, „fostă cândva port la mare, sub denumiri ca „Achimillea, Eskol-Kala, Licostomo”, și cu dormit la fața locului, cu datarea „Chilia, 1975”, poate după un borș pescăresc.

Dar să revii la spectacolul munților, priviți însă mai din aproape, amenințând să nu se mai termine, luând cele mai felurite chipuri, să numeri încă 7 poezii invitând la un dialog, în ordinea în care au fost scrise: „Munții Rodnei” (1963), „Bună dimineața, munți Carpați” (1974), „Drumeț pe Ceahlău” (1976), „Din Rarău la Giumalău”, „Mi-e dor de munte” (1980), „Munții Făgărașului” (1983) și „Invitație în Munții Călimani” (1986). Dintre acestea, prima, cu munții străbătuți într-o excursie de profesor „cu elevii”, o „aventură de anvergură”, pe o creastă, „principală”, și „rucsacul în spate”, „cei mai înalți din Carpații Orientali”, „cristalini”, cu trasee, „printre goluri alpine și jnepeni”, unul „de la Pasul Șetref la Pasul Rotunda”, pe o distanță de „50 de km”, și altul „la Pasul Prislop”, urcând pe un munte „Traian”, apoi pe o „platforma Bătrâna”, pentru a se încheia cu „colosul / Vârf Pietrosul”, de unde vezi spre „Valea Vișeuului”. Poezie în care „toponimia e o splendoare: / Tarnița Bârsanului, La cărți, Cimpoeșu, / Piatra rea”. Iar o alta, un reportaj care-i „Din Rarău la Giumalău”, unde cine privește și explică, în vârstă de „patruzeci și trei de ani”, e acum, la drum, singur, pe „o alee printre-nalți molizi” și „izvoare”, având mai jos „Câmpulungul Moldovenesc”, și „la orizont Pietrosul Bistriței”, candoare sfârșind cu un popas la o stână.

Vor da, pe rând, un examen în specialitate, și de salvamont, Călimanul și Munții Făgăraș, cel dintâi „cel mai proeminent masiv vulcanic”, „lung de 50 kilometri de la est la vest”, cu „îngrămădiri haotice” de stânci, „unde cuibăresc «găinușele» și «cocoșii», în formațiunile geologice «12 Apostoli» și «Moșul», și unde „simți miros de rododendron, de jnepeni și de sulf nativ”; și Făgărașii, „adevărate punți și ferești între pământ și cer”, „cu stânci creneluri”, „vestitul ac al Cleopatrei”, despicătura „Strunga ciobanului”, „malul lacului podea Podragu” de unde poți urmări cu privirea „caprele negre”; un altul, Ceahlăul, în cultural, „Olimpul sacru al Moldovei”, „Misterios, legendar”, „Pion”, după Cantemir, cu „povestea Dochiei”, „un Athos românesc”; și Ineul, doar terminologie silvică: agresând cu „dor” de „cetini”, de „rouă”, de „pante”, de „smârdar și narcise”, de „rășină și de fagi”, de „zănoage” „de afine și mure”, de „zmeură, rășcovi, de păstrăvi, lipani”, de „cerbi și căpriori”. Examen, pe care, toți îl vor trece. Având dreptul să se recunoască vizați în mod egal în metaforele din salutul „Bună dimineața Munți Carpați”. Munți gratulați astfel: „Și de la carpi tot bate și va bate / Inima carpată-n piept de țară”. Dar și în acest animism: „Ei sunt străjerii noștri și părinții, / Ei sunt bărbații, martorii și frații”. Duhuri.

Într-o relație cu munții, stând și două poezii cântând râuri: „Bistrița Aurie” și „Valea Bistriței Ardelene”. Primul actant, curgând din Munții Rodnei, de sub Suhard, „peste haituri și praguri”, invitând la „călătorii pe plute”, la pescuit de „lostriță” și „lipan”, întâlnind „drumul descălecatului Moldovei”, al lui Dragoș și Bogdan, cu o „prima așezare”, într-o „enclava Cârlibaba”, și sărind, „n hop în hop”, până-i apar „Dorna în cale”, „vijelioasele chei de la

Zugreni”, „cazanul în clocot de la Toance”, „lacul Piatra Teiului – Bicaz”, ca, după „380 de km pe prunduri și piatră”, să sfârșească „în Siret”.

Și vor fi poeziile a căror listă o deschide, ca o emblemă, prin structurare, plantă originară, le prefăcează, „Țara Hațegului”. Poezie odă, începându-și un discurs prin a-și defini un perimetru, al unui conținut: „Amfiteatru împlântat în inima Transilvaniei”; cu „Sebeșul – răsărit și Poiana Ruscă – nord”, și Retezatul „peluză și miază-zi”. Și prin a intui o identitate, din spirit: „Pe fiecare din ele călcăm pe istorie, în iureș”, „la Tapae, în 102, Traian față-n față cu Decebal”; „Aici a fost inima Daciei, / Ulpia Traiană Augusta Dacia Sarmisegetusa”, „Țara Hațegului e arhiva (...)”, „cu Valea Streiului”. Dar cu neoprire în antic, și lucrându-se numai pe bază de documente, dintr-o arhivă: „Tot aici, Iancu de Hunedoara / a oprit, în 1442, / una dintre cele mai mari invazii otomane”; locurile poartă și „memoria unui „cneaz Căndreș și a soției sale Nistora”, și drumurile duc „prin mândrul orașel Hațeg”, și prin „sate străvechi”, „Valea Dârjii, Râu de Mori”, unele cu „nedei-târguri”, cum ar fi „Ghelari”, „Clopotiva”.

Ca să le memorezi, pentru un colorit, pe care îl dă însăși numele restului de 14, să le aduni în acest buchet: „Țara Bârgăului” (1995), „Țara Bârsei” (1980), „Țara de Sus, Bucovina” (1986), „Țara Chioarului” (1988), „Țara Dobrogei” (1986), „La Ieud” (1982), „Țara Lăpușului” (1995), „Țara Loviștei” (1983), „Țara Făgărașului” (1983), „Itinerarii Vrâncene”, „Țara Moților” (1984), „Țara Năsăudului” (1983), „Țara Oașului” (1981), „Țara Zarandului” (19823). Buchet pe care poți să-l desfaci în 3, sau mai multe, buchete mai mici. După o promiximitate, să le spui de interferări: „Țara Bârgăului”, „Țara Năsăudului” și „Țara de Sus, Bucovina”; după un caracter de noutate într-o memorie colectivă, de parcă doar acum ctitorite: „Țara Chioarului” și „Țara Lăpușului”, aici intrând poate și „Țara Loviștei” – cu, drept capitale, locurile unde au fost scrise: Șomcuta Mare, Mănăstirea Rohia, Călimănești; după numele sub care sunt încărcate cu vechime: „Țara Bârsei”, „Țara Făgărașului”, „Țara Moților”, „Țara Zarandului”; după distanță, ca puncte terminus ale unei transumanțe: „Dobrogea” și „Delta Dunării”. Dacă nu, ca în „Țara Hațegului”, și după felul cum teritoriile își definesc hotarele: „se-ntinde (...) între Dealurile Lăpușului / și pantele sudice ale Munților Gutâi” („Țara Chioarului”); „la est cu înălțimile Țibleșului vulcanic”, „la nord, până către Cavnic” („Țara Lăpușului”); „această palmă de pământ înconjurată / de Munții Lotrului, Făgărașului, Căpățânii” („Țara Loviștei”); „Închisă la nord de Crișul Repede”, „având la sud Mureșul” și străjuită la răsărit / de Munții Zărandului și Metaliferi” („Țara Moților”).

Poezii, pentru care s-au făcut pregătiri, declarații de intenție, experimentări, încă în balada lirică „Într-o vacanță”, amintită, ca într-un scenariu inițiat: „Hoinărind pe plaiul țării mele”, „Am ascultat pământul și pădurea / Cântecul lor de slavă și de dor”; „M-am hrănit cu izul din datini”, „M-am odihnit pe mușchi și pe frunzare”, „De sete-am băut lacrimi de izvor”. Acum, prin felul cum priveliștile, ridicate în plan, sunt trecute printr-un filtru al minții, putând aspira și reflectările lor la un statut de obiecte de admirație, cele mai multe dintre ele. Să te întorci, deoarecece într-o învecinare cu prima dintre ele descrisă, la „Țara Loviștei”. Aceasta, un discurs de o fină modernitate, uneltind, întâi, cu o legendă care spune că „Decebal ar fi ascuns aici / o parte din tezaurul dac, într-o peșteră / păzită de-un balastru cu solzii de aur”, unde „o fată de aur” țese „la un război de aur, / o pânză de aur. În „Terra Loystha”, peste care romanii „au ridicat Limes Alutanus, / drum sigur pe Valea Olului / pentru legiuni și cohorte, spre Sarmisegetusa”. Și convingând prin tentațiile: „se văd ruinele castrelor de la Arutela, / se văd Castra Traiana și Cetatea de la Rădăcinești”, și „cetatea Pons Vetus”. Când să te aperi, cu autorul, de antichitate, prin versurile: „Vreau să văd și să-mi imaginez / cum s-a desfășurat pe îngusta vale a Băiașului, / la Pripoane, / vestita bătălie de la Posada”, „Să ascult legende loviștene / despre curțile lui

Negru Vodă”. Și să se mai urce o treaptă, vizitând „frumoasele stațiuni montane / de pe malul lacului de acumulare Vidraru”, pentru tras „la cel mai modern / hotel turistic din țară, la Lotru”, și un coborât, „pe Olt la vale”, spre „perlele Carpaților de la Olănești, Govora, Căciulata”.

Și, „Privită dinspre Satu Mare, din câmpie”, aducând cu „o scoică la picioarele unor / munți tociți”, cu (imagini pastorale / de ilustrate, /cu) tărmuri fumegânde în soare”, sau „de pe una din treptele / înalte, / ale amfiteatrului Nordic al Munților Oașului”, de unde ți se arată ca o „panoramă copleșitoare”, cu „23 de așezări omenești” – „Țara Oașului”. În care „vezi totul ca-n palmă”: „Poți distinge fumul de pe hornuri”, „păsările în stoluri / prin livezi și vii / ori pruncii alergând prin curțile / școlilor”, „turlele bisericilor”, și „oșencele ieșite la părauri, / cu poalele-n brăuri, / cu rufele și maiul / să spele”. Cum și să reții această constatare-impresie: „Aici în Oaș, totul e limpede”, „clopul de fecior / e făcut pentru cap de voievod / și-a lui mireasă. / Mărgelele din jurul clopului, / Mărgelele de la grumazii de fată, / sunt ca mărgelele din glaja / cu palincă scuturată”.

Dar întrecerile, având a se ține lanț. Propunându-se singure pe o pereche de cumpene, și alte alianțe posibile. De pildă „Țara Bârsei”–„Țara Zarandului”, „Țara Moșilor”–„Țara Maramureșului”, „Țara Lăpușului”– „Țara Chiuarului”. Prima din primul binom, cu această deschidere: „N-o poți cuprinde cu privirea / nici de pe înălțimile cele mai mari / ale Omului din Bucegi”; „nici de pe Postăvarul sau Piatra Mare / nici de pe Piatra Craiului”. Și cu aceste frazări memorabile, de un cantitativ epic: „Țara Bârsei, în vremuri geologice, a fost un golf de mare”; „Apoi, cetate naturală și cărare ”, prin care „au intrat și au ieșit / voievozi și armate / cărți și mărfuri, / turme de oi, idei și simțăminte”; „În inima Țării Bârsei pulsează / Brașovul / la poalele Tâmpei, / și Biserica Neagră”; „are un trecut glorios / înscris în ruinele cetăților de la / Hărman, Râșnov, Prejmer, Feldioara / și Castelul Bran”; iar cea „de azi, înseamnă: / tractoare, rulmenți, autocamioane, / mobilă, turism”, și „primele sate turistice din țară”; „Spre sud ne așteaptă Predealul, Poiana, / Râul Rece, Timișurile”, „Cerbul de Aur”. Iar a doua, a Zarandului, „cu zvârcoliri ale scoarței pământului”, o cronică multicoloră, cu aceste semne într-o stemă: „Pe Crișul Alb, ce-i erodează (...) coaja, au trecut cetele lui Doja”, ale lui „Ivan Nenada” și cetele de „lotri” care «s-au alipit „răsculaților conduși de Crișan”, să atace „curțile nobililor din Criscior”; „are o istorie densă”, „Cu târguri de mare faimă / cum cel de la Muntele Găina, / ce îmbracă în fiecare an tradiționala haină / a tocmelilor de căsătorie / și tradiționala ie / din lăzile de zestre moțescă”; „cu micile ei țărișoare: Hălmagiu, Almaș, Brad” și „cu Țebea”; „Cu crucile de 3-4 m înălțime, unicate, / în cimitirile de la Bocsig și Buhani”; „cu cele mai vechi centre aurifere”; „cu tainele camerelor subterane de la Dezna / cetate ruinată de 100 de fete zarandene / care i-au dat foc ca să scape de robie”; „cu placa memorială pe locul casei unui moț / din Baia de Criș, / pe prisma căreia a descins și-a murit, / de-un popor întreg jelit, / Craiul munților”.

Iar alianța propusă pentru cel de al treilea binom ademenind prin modul cum un meșteritor la steme are de constituit, nu atât de redat, o fizionomie, după ce unor teritorii parcă scoase din imaginație le-a fost găsit un nume, printr-o mutare de pe vechime pe etnografic. Ridicând la demnități, ca-ntr-un astfel de recitativ: „Țara Chioarului / e-un picior de plai”, „plin de etnos și har. / Iar capitala ei, Șomcuta Mare / își pregătește falnica intrare / în rândul orașelor țării”. Modul cum ambele poezii se încheagă, fiind, parcă, principala lor atracție. În cazul primeia, totul pornind de la o cetate: pentru ridicarea căreia a fost consumat întreg avutul unui ținut, puterea ei impunându-se peste „aproape o sută de sate”, locuitorilor spunându-li-se „chioreni”, „începând de la slugi, iobagi și jeleri, / până la voievozi și mireni”. Știindu-se doar că a fost cândva „acoperită cu păduri de stejari, „pădurile au făcut loc pâinii și porumbului / pășunilor și livezilor”, a fost „cucerită de Mihai Viteazul”, și după un timp a ajuns ruine”, încât sigurele

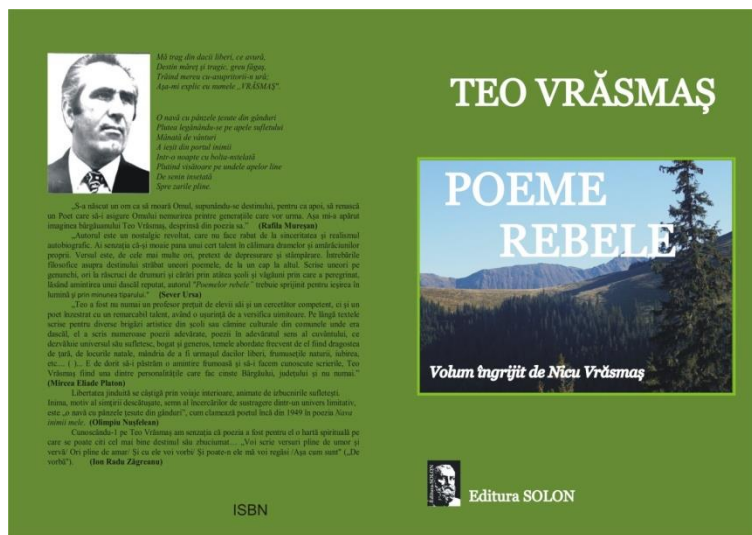
lucruri mai importante, de referiță, să rămână că în comuna urmând a deveni oraș va vedea lumina zilei”, prin osteneala lui Gh. Șincai, „întâia școală românească” „în una mie șapte sute optzeci și patru”, Dar și că după alți o sută, în „una mie opt sute optzeci și nouă”, „a luat ființă, să dăinuie, «Reuniunea de cântări a plugarilor români»”. Dar și amănuntul că într-un sat Joseni – Budești se păstrează o „cămașa de zale” „atribuită legendarului haiduc Pinteș”. Scenariul repetându-se în „Țara Lăpușului”, legată cu Chioarul inclusiv prin cultul viteazului din Măgoaja, cu deosebirea că aici nu a existat o cetate, ci un „târg”, din anul 1291, „cu mine de aur și argint”, care i-a împrumutat și ei numele. Putându-se lăuda așîșderi cu o școală satească veche, din „una mie șase sute douăzeci și doi”, într-o smerenie, cu mănăstirea din Rohia, sălaș de cultură, dar și de a fi înlesnit un nume unui domnitor moldovean, Alexandru Lăușneanu, care ar fi acordat „drept de vatră” unui sat Drăghici, dar într-o comunicare cu țara întemeiată de Dragoș Vodă, și prin ajutorul dat cu o oaste de țărani lui Petru Rareș, „într-o încăierare de la cetatea Ciceului”.

Și să facă figură aparte, numai prin mod de abordare, unul din reprezentări de familie, după ce de o caracterizare mai pe larg a beneficiat în evocarea „Bitriței Ardene”, cu economic („Apele-i curg prin țevi și-adapă multe case”, „Stropește-apoi cu apa ei cea vie / și-nvârte zeci de roti ce-i ies în cale / scoțând făină, scânduri, și hârtie”), pentru o încheiere, „Țara Bărgăului”. Sub acest titlu, fiind văzută, pe dinăuntru, ca „țara bărgăuanilor”. În ultimă instanță, o simplă declarație de dragoste, din anul 1995. Beneficiind de mecanismul refrenului, practicat de atâtea ori, acesta fiind: „Țara Bărgăului / e țară de dor”, spus de 5 ori. În discurs, cu sintagmele, asigurând o muzică de prin țării: „țara de dor”, din lăsamântul mare ipoteștean; „gură de rai”, din baladă („dor de Miorița”); „rugi la Preacurata”, din plânsul rășinărean; „plaiuri mioritice”, poate în relație cu spusa blagiană, la o privire de pe dealurile din Bistrița, în referire la satele fugind înapoi spre munți (de unde și versul: „Din Livezi la Piatra Fântânele”). Totul, într-un festiv („Peste tot parcă-i un joc de iele”, „ecourile-n munți / ale celor mai frumoase nunți”), incusiv cu numai atingeri în reluare a unui specific, de un iconografic, aluziv, „pădurile și turmele de oi”, „oalele de lut și de renume”, „traista plină de folclor și glume”, „Țara (...) unde și brazii aveau un rege-al lor”, „caii lor zburând pe nori în lume”. Când, brusc să te oprești.

*

În volumul „Poeme rebele”, pe care Teo Vrăsmaș l-a pregătit pentru tipar, la amănunt, sărbătorește, poeziile despre „țări”, sunt, cu o expresie preferată, ca o „coloană vertebrală”. Lor li se asociază, argument nu inferior, patru poezii de sine-stătătoare, modalități diferite și frumuseți,

să le numești: „Vatră de cultură”, „Candela de la Putna”, „Săpânța”, „Badea Cârțan”. A treia, despre meșterul popular Ion Stan Pătraș, „c-un binemeritat renume”, în arta populară. Un dăruit și în arta desenului, autor de „epitafuri”, „cu iz dacic și magic”, soi de omolog. De aceea, aceste străngeri în brațe: „Cine n-a văzut încă „Cimitirul Vesel” „înseamnă că nu cunoaște Maramureșul / și nu i-a gustat anafurile”; „Cine n-are-n casa lui o cergă de Săpânța / rabdă de frig și moare de dor de Marmația /

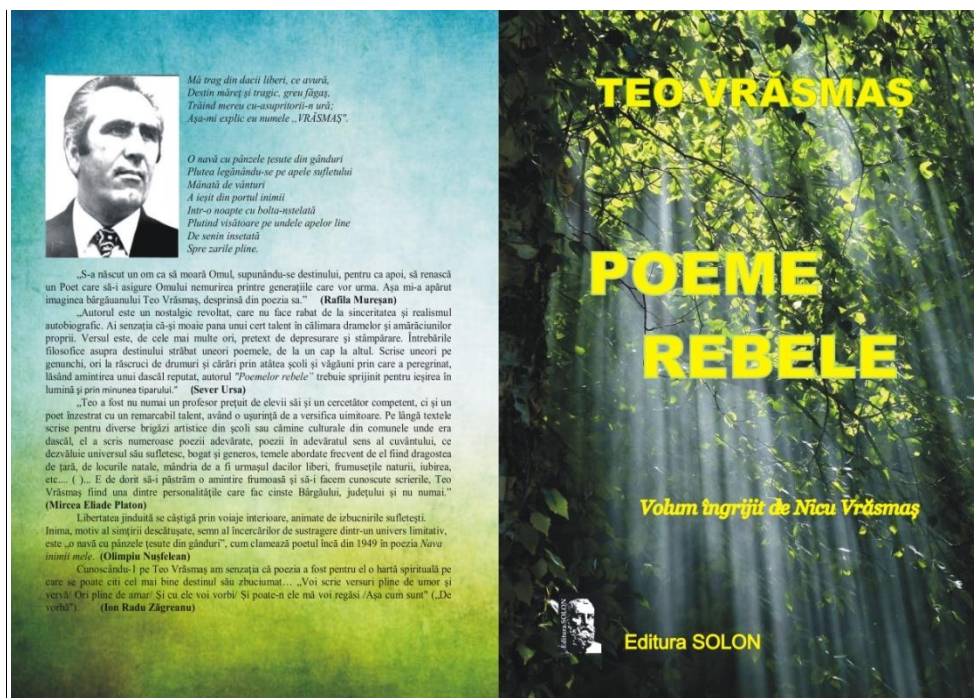

muștrându-și conștiința”; „Dacă vrei să fii vesel și după ce mori, / cu toate ale tale apriori, / încearcă puțința să fii îngropat în Săpânța”. Cum s-ar fi făcut un „acrostih”.

În volumul „Raze de suflet”, din 2019, poeziile sunt paginate amestecat, ca niște cărți de joc, să-și joace norocul, dar ansamblul oglindește toate perioadele parcurse. Prefața scrisă de profesorul de română Sever Ursă, fondator al unui muzeu Liviu Rebreanu, conturează un profil fidel, cu accente pe esențial. Cum și prefața în versuri, „Numele meu”, vorbind, în 1992, despre toate perioadele, ne-dezicându-se de nici un an. Jurând pe o dragoste pentru un număr mai mare de țări decât cele cântate, care-i întregul românesc.

Pentru a lega între ele cele două etape ale unui scris, pe care o soartă le-a stabilit, despărțite printr-un incendiu, să fie una, vor fi refăcute două din poeziile mai vechi: „O, țara mea”, din 1974, care devine în 1993 „Țara mea”, publicată în ziarul „Răsunetul” în 1993, și „Nava vieții mele”. Prima, spunând totul mai exact, teoretizant: despre o „istorie milenară”, „dârzenia celor mai și mai viteji și mai dreپți dintre traci”, și „latinitatea” înscrisă în „port și limbă”, pe un pământ „pe care s-a născut Miorița”, al „Meșterului Manole”, dar și „Cu o primă revoluție din lume televizată”. Iar a doua, din 1949, „cu pânzele țesute din gânduri”, „ieșită în larg / să aprindă în noapte / speranțe, / luceferi și stele”, completată, în 1991, cu precizări despre un „cârmaci” dând marea pe munți („să pot ancora în porturi de suflet, la poale de munți”, „să colind păduri”). Care într-adevăr și-a condus poezia, „averea”, ca un gospodar, nu hoinar. Poezie din care să preferi, ca încheiere, un pasaj unde se spune că, după ce sunt scrise, „pe genunchi”, „poemele”, „rebele”, proiectul e al reîntoarcerii pe navă, unde cel cu „oceanul” să bea o cupă de șampanie și în sfârșit să lase „drept danie”, tot ce a strâns, „rime de nea”, într-o viață de om. Nava având a-și continua drumul, „între cer și pământuri”. Și „drumeția e gata”.

Aurel Rău

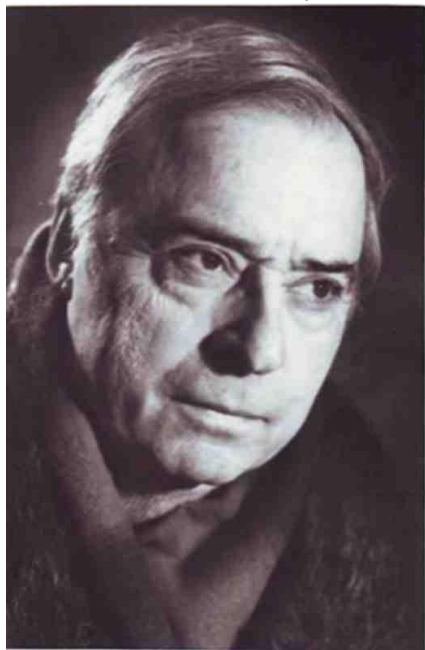

ANIVERSĂRI

Aurel Rău la 90 de ani și poezia care curge

Niculae VRĂSMAȘ, Mișcarea literară 2020

Născut la 9 noiembrie 1930 în cornuna grănicerească Josenii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud, din părinții Iacob și Floarea (n. Chibulcutean), agricultori, viitorul poet urmează, după școala din sat, cursuri liceale la Năsăud, Bistrița și Cluj (1942-1949), continuate apoi la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, absolvită în 1953. Aurel Rău a fost și „elev”, prin 1950-1951, după cum era atunci titulatura, la Școala de Literatură de pe lângă Uniunea Scriitorilor, din București, la etajul frumoasei clădiri din Kiselef 10.

Aurel Rău a desfășurat încă din primul an de studenție o îndelungă și prestigioasă activitate literară, ca redactor din 1950 la prima revistă literară lunară românească de după război *Almanahul literar*, iar din 1954 ca redactor-sef adjunct la aceeași revistă, condusă de A. E. Baconsky, care preia numele de *Steaua*, la care Aurel Rău devine redactor-sef din 1959.

Între anii 1954-1960 începe o advărată „luptă literară vie”, alături de poeții de la *Steaua*, unde poezia lui Aurel Rău are mesaje înnoitoare ce fac o notă aparte, prin exprimarea unor „valori ale modernității și tradiției românești”, distinctă comparativ cu proletcultismul altor publicații vasale puterii de atunci, continuând apoi cu alți scriitori importanți interbelici, sau postbelici, într-un „aproape triumvirat” împreună cu Victor Felea și Aurel Gurghianu, după plecarea lui A. E. Baconsky, „apărând împreună imixtiunea tot mai preocupată a politicului în orientarea și sumarul revistei, într-o perioadă cu frământări care necesitau noi tactici și strategii, prin acțiuni polemice și cutezante în recuperarea unor valori ale modernității și tradiției românești”. Un merit deosebit al grupului *Steaua* și mai ales al lui Aurel Rău după 1959, a fost relansarea lui Lucian Blaga, aflat în umbra interdicției, căruia îi publică mai multe poeme, dintre care unele și în colecția „Cele mai frumoase poezii”, cu o deosebită prefață.

La mitingul de doliu de la Casa Universitarilor din Cluj, în 9 mai 1961, Aurel Rău își ia „rămas bun” de la „omul și poetul” din Lancrăm”, rostind versuri alese din opera acestuia, iar la dezvelirea, în 1970, a statuii realizate de Romulus Ladea, evocă, din nou, personalitatea lui Lucian Blaga considerându-l „un poet profund, tradițional și modern, universal și românesc, de la ale cărui hotare te întorci cu inima plină de revelații, de întrebări și de metafore”. Pe volumul de Poezii, apărut la Fundații în 1942, primește următorul autograf: „Lui Aurel Rău, pentru o amintire comună sufletelor noastre, Valea Bârgăului prin care curge poezie, Lucian Blaga, 23 aprilie 1953”

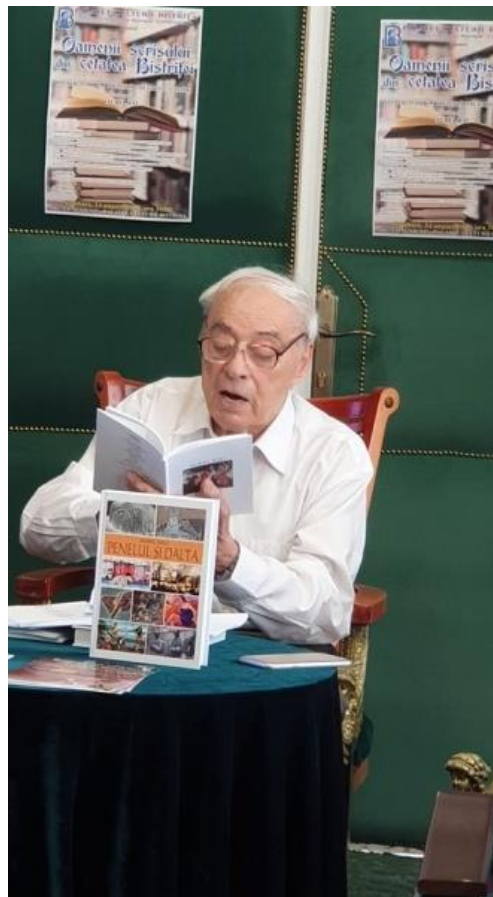
Minunat acest autograf, un diagnostic literar de necontestat, al unui mare poet român, dăruit, ca un botez nebănuț, unui alt poet de seamă, prin care simți că poezia curge pe frumoasa Vale a Bârgaielor, dar consider că este drept a se completa faptul că nu trebuie să îl uităm pe Vasile Reu (Rău) Bob Fabian (1795-1836), cu numele său întreg, cel al nașterii fiind posibil din aceeași spiță cu cel al poetului aniversat, la rândul său acesta având ca nepot pe poetul Dinu Flămând, cu toții făcând parte împreună și cu alți bârgăuani cum ar fi Ioan Th. Ilea sau Valentin Raus (Reus ?), ori mai puțin cunoscutul Teo Vrăsmaș sau nebârgăuani, dintre care îl pomenim aici doar pe Cezar Ivănescu, care afluează cu toții alături, în valuri, spre matca poeziei bistrițene, de unde însuși Lucian Blaga scria și contempla, din grădina casei lui de pe deal, frumoasa Vale a Bârgăului din care poezia izvorea și curgea, mult mai departe, prin poetice meandre.

Numele lui Fabian poate fi menținut mai scurt, doar sub forma de Vasile (Bazil) Fabian (Bob Fabian fiind o tautologie bilingvă), după cum și-a semnat singur poeziile în *Foaia pentru minte, inimă și literatură* (1839), fiind unul dintre primii poeți români, încadrat de George Călinescu (1941) în capitolul *Clasici întârziați*, după primii Văcărești, care a fost adus, de Gheorghe Asachi din Ardeal, ca profesor la Academia Mihăileană, născut fiind în străvechea comună grănicerească Borgo Rus, pe valea din care, prin el izvorăște poezia și, de la care, versul preluat drept „moștenire” de Mihai Eminescu, devine și astăzi actual:

S-a întors mașina lumii, s-au întors cu capu-n
gios, (Fabian, *Moldova la anul 1821*)

S-a întors mașina lumii, cu voi viitorul trece;
(Eminescu, *Epigonii*)

După debutul cu versuri, în 1949, în suplimentul literar al ziarului *Lupta Ardealului*, Aurel Rău a colaborat la principalele reviste literare românești și a continuat cu alte volume precum: *Mesteacănul* (1953), *Focurile sacre* (1956), *Unde apele vorbesc cu pământul* (1961), *Jocul de-a stelele* (1963), *Pe înalte reliefuri* (1967), *Turn cu ceas* (1971), fiind și autorul unor eseuri despre poezia străină și românească, precum: *Elogii* (1968), *Trei poeți: Perse, Machado, Kavafis* (1972), *Efigii* (1989), *În povești cu Ion Creangă* (1994), *Andrei Mureșanu în răsăririle magicului* (1996), dar și al unor schițe și nuvele precum: *Oameni de aer* (1983), însemnări de călătorie în *La marginea deșertului Gobi* (1960), *În inima lui Yamato* (1973), *Grecia, călătorie incompletă* (1978). traduceri din Machado (1964), Seferis (1965), St. John Perse (1969), Kavafi (1971), Blok (1972), Zeii asediați (1972), *Unde apele vorbesc cu pământul* (1961), *Jocul de-a stelele* (1963), *Pe înalte reliefuri* (1967), *Turn cu ceas* (1971), *Micropoeme* (1973), *Cuvinte deasupra vămii* (1976), *Septentrion* (1980), *Mișcarea de revoluție* (1985), *Ritualuri* (1987), *Zodiac* (1991), *Gutui japonez* (1996), *Seară cu versuri în lectura autorilor* (1997), *EXPO 99: De la Olahus la Emil Cioran* (1999), *Portrete la zile mari* (2000), *Școli* (2000), *Piatra scrisă* (2002), *Lucruri și stele* (2003), *Alcinous și zava peștorilor* (2003), *Octavian Goga cenzurat* (2004), *Tesoros* (2005), *Spațiu și timp*, în două volume: vol. I - *Ochiul de acvilă* și vol. II - *Apărarea pasivă*, Editura Dacia din Cluj (2011),

Încifrările, editura Cartea Românească (2019), *Penelul și Dalta*, editura Dokia, Cluj (2019), dar și multe altele.

Volumul antologic *Încifrările*, apărut la finele anului 2019, conține o selecție amplă din întreaga creație a poetului Aurel Rău, alcătuită cu grijă și ordonată cronologic, despre care Răzvan Voncu afirmă următoarele: „Sunt prezente atât poezii din numeroasele volume editate, cât și din manuscrise, ceea ce trădează, din partea autorului, o vădită intenție recapitulativă. Dacă adăugăm împrejurarea (neobișnuită și ea) că selecția este precedată de un adevărat studiu introductiv scris de însuși poetul-critic, devine evident că Aurel Rău a sesizat ezitățile de poziționare ale istoriei literare și a hotărât să le vină în întâmpinare. Și cum o putea face mai bine, dacă nu printr-o amplă selecție de autor, care să rețină momentele de vârf ale unei cariere întinse pe mai bine de șapte decenii? Aparținând grupării de la *Steaua* – despre care a publicat recent o bine documentată monografie criticul clujean Constantin Cubleşan –, poezia lui Aurel Rău a avut de la bun început o dimensiune modernă, deosebindu-se de cea a altor colegi de generație, ca Ion Horea, Ion Brad, Alexandru Andrițoiu sau Tiberiu Utan, care au mers – în grade diferite de măiestrie – în direcția tradiționalismului.” (...) „Mai interesantă mi se pare discuția despre traseul ulterior al poeziei lui Aurel Rău, care este contemporană, începând din 1960, cu cea a noii generații, reprezentate de Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Marin Sorescu sau Ioan Alexandru. O poezie cu care are în comun modelele moderne și de care se deosebește prin natura livrescului conținut și, mai ales, prin raportul închidere-deschidere (sau, ca să preiau sugestia din titlul culegerii, *încifrare-descifrare*). Ca și alți poeți ai generației sale – Ștefan Aug. Doinaș, Ion Horea, Alexandru Andrițoiu, A. E. Baconsky –, Aurel Rău a fost contemporan cu un fenomen, cel al neo-modernismului, cu care a avut mize și repere comune, dar cu care nu s-a confundat. Creația sa s-a constituit în paralel cu generația șaizeci, într-o concurență de modalități, nu acerbă, dar fertilă pentru diversitatea climatului literar. Spre deosebire de neo-modernism, care a balansat mereu între natural și livresc și a propus destul de ostentativ, în special în deceniul 1960-1970, o poezie a jubilației juvenile, Rău a preferat – chiar când vizitează teme cu încărcătură patriotică ori de actualitate – să adâncească metafizicul, livrescul și parabola lirică. Modelul Blaga i-a fost, prin urmare, vizibil mai aproape decât Arghezi sau Bacovia” (...) „Din cărțile publicate de Aurel Rău până în 1960 (*Mesteacănul*, 1953, *Focurile sacre*, 1956), antologia reține numai unsprezece poezii: una din volumul de debut și zece din cel de-al doilea. Perioada va fi mai bine reprezentată prin poezii scrise tot

atunci, dar tipărite mult mai târziu, în culegerea retrospectivă *Zei asediați*, datată 1953-1969, dar apărută în 1972.” (...) „Antologia *Încifrările* are meritul că, fiind alcătuită cu spirit critic, oferă simultan un profil coerent al poetului Aurel Rău și un traseu, deopotrivă tematic și cronologic, al poeziei sale, de la primele manuscrise (ce preced debutul în periodice, survenit în 1949) și până la ipostazele ei de senectute.” (Răzvan Voncu, *Poezia de-o viață*, România literară nr. 12/2020)

În privința traducerilor Nicolae Manolescu apreciază că „Aurel Rău face azi cunoștință cu limba lui Kavafis și Seferis; după ce le-a făcut, el însuși, cunoștință cu limba lui Tudor Arghezi și Ion Barbu. Lumea modernă visează o poezie care să se poată dispensa de pașaport. Puțini poeți au lucrat la noi, mai consecvent decât Aurel Rău, în sprijinul acestei idei. Intellectual cultivat și subtil, a scris eseuri despre mulți din marii poeți ai lumii; a tradus din Machado, Seferis, Saint-John Perse, Kavafis și Blok.”

Despre cultura și spiritul artistic al lui Aurel Rău, același Nicolae Manolescu remarcă deosebita atracție spre natură și bunul gust al artelor menționând preocupările poetului: „Cine i-a intrat în casa din Cluj, situată pe o colină care domină vechiul oraș transilvănean, a putut constata cum spiritul artistic al poetului a strâns în ea comori de artă națională și străină, sinteză de folclor autohton și de finețe europeană.” (...) „Elegant, distins, subtil, Aurel Rău s-a consacrat de mult poeziei: ambianța lui familiară îi indică gusturile. „Natura” lui este o formă de cultură. O regăsești în casamuzeu din Cluj; dar și purtată cu sine, de poetul călător, în sumarul bagaj de care nu se desparte niciodată.” (...) „Acest „poeta erans” e un iubitor de albume, luându-și parcă cu sine viziunile de acasă, confirmându-se în descoperire, repetându-se în revelații.” (...) „Pastelist, ochi de pictor, scrie icoane fermecătoare și stilizate. E un stilist înainte de a fi un observator.”

Aurel Rău este nu doar un neîntrecut poet, calitățile sale ascund și un ochi de mare artist plastic, bun apreciator și comentator al artei pe care o produce *Penelul și Dalta* unor binecunoscuți pictori și sculptori a căror opere sunt descrise într-o carte de excepție, cu titlul pomenit mai sus, apărută în editura Dokia, Cluj, 2019, și considerate adevărate „exerciții de admirație” vizând nu de multe ori „interferența unde cuvântul scris și chipul cioplit sau crezut într-un raport de comunicare cu glasul biblic din rug”.

În această carte, poetul adună la un loc numeroase dar și importante articole despre domeniul artelor plastice scrise, selectate și comentate de către autor în decursul mai multor ani, în care sunt analizați valoroși artiști plastici, dintre care nu lipsesc doi mari bistrițeni, Alexandru Cristea și Marcel Lupșe. despre care scrie următoarele: „Alexandru Cristea, născut într-un spațiu a tradiției, de sub niște munți. Într-un aer pur, și într-un loc de trecere între provincii de mare circulație, unde poziția casei părintești, dată fiind îngustimea unei văi, a Bârgăului, nu îi permite, în anii primelor lui priviri spre artă, o cuprindere panoramică, așa că din ferestre are mereu spectacolul drumului, și în față, spre miazănoapte un dialog al Pământului cu țaria, cum și cu niște zboruri de vulturi înbăiați în Azur. Și are mereu revelația luminii, confesările ei, incifrările ei, trecerile ei din viață în vis și din vis în viață, dar și de pe un versant pe altul. Încât să spui că tot ce vedem în expoziție e între o relație de intercomunicare cu această moștenire.

Toate întâmplările care i se impun pentru o ridicare în plan a unei realități sunt cerești” (...) Marcel Lupșe, „un pictor de maturitate, are tipărit un volum elegant și reprezentativ, special, impunând atât prin

format cât și prin conținut între o ingenioasă rezolvare grafică, din care o revistă literară alege între un număr mai multe reproduceri, pentru o ieșire în lume cu amintiri, cum s-ar afla pentru un atelier de lângă un șir de case medievale din orașul Bistrița, unde forma lui, între două deliberări pentru definitiv titluri, sub niște peretare din pachete de ceai, cu ziduri de cetății patinate de timp: flori de câștigat norocul și florile Domnului.”

Această carte, a lui Aurel Rău, este o capodoperă literară care transpune, într-un adevărat mit, unele capodopere de arte plastice.

„Născut în 1930, aparține celei mai strălucite generații de poeți români de după al doilea război mondial. Temperament contemplativ, clasic prin echilibru, a evocat la început locurile natale, o Transilvanie care a aprins fantezia multora dintre confrăți. Poeziile lui au devenit curând o hartă lirică a țării, născută din confruntarea cu peisajele cele mai variate.” (...) „Traseul liricii lui Aurel Rău începe cu poemul social, istoric-evocator, al unei Transilvanii străvechi, bântuită de focurile războaielor, și ajunge – deocamdată – la intimismul reflexiv al micropoemelor. Într-un fel, Aurel Rău rezumă destinul generației lui.” (...) „Descrierea devine fantezie și vizionarism: dar poezia nu părăsește nici o clipă țărâmul lumii reale, al obiectului material și iluzoriu, concret și visător, familiar și straniu. Realismul poetic se convertește în suprarealism, la fel de plin însă de concretețea misterioasă a lucrurilor ce ne împrejmuiesc și care-și proiectează umbra tremurătoare pe pereții sufletului.” (Nicolae Manolescu, *Efigie, Steaua*, Anul LXVI, nr.11, 2015)

Aurel Rău este și un scriitor călător, atât în străinătate cât mai ales în țară, care a străbătut prin ariile întinse ale unor mari civilizații dar nu a pregetat să aprofundeze în cea mai mare măsură, prin atracția, uneori amețitoare, spre încântătoare locuri din ținutul natal transilvan, deținător al unor vechi și frumoase tradiții, cu rădăcini adânci în istoria și geografia locului adânc pecetluite, pe care poetul nu le poate uita și în care întotdeauna s-a simțit, în larghețea sufletului, cu adevărat liber în Țara Bârgaielor plină de dorurile copilăriei încă treze în inimă.

Redăm în continuare un scurt fragment al unei mai vechi călătorii a poetului Aurel Rău prin trecătoarea Valea Străjii, adevărata Poartă a Transilvaniei.

„Evenimentul e într-un punct unde drumul cunoaște o înclinație mai abruptă, sugrumat din ambele părți de munți amenințători, parcă anume ivită pentru o ieșire dintr-o robie, de sub niște pisălogi de piuă, cum le venea să spună și la două firi mai puțin complicate, mai mult fii ai vieții, care se cam foiau de o vreme. Și care înclinație putea veni și ea într-un fel de ajutor, ca dintr-o dorință care nu-i poate fi satisfăcută celului răătăcit la daci, din această însemnare, în continuarea altora, de jurnal de bord, de mai sus: „pantele deveneau atât de abrupte, încât, cu toată graba vizitiului nostru, caii erau siliți să meargă la pas. Aș fi vrut să mă dau jos și să merg pe alături de ei, cum se obișnuiește la noi în asemenea împrejurări, însă vizitiul nici nu vroia să audă. Căci toată suflarea din căruță, într-un impuls unanim, tocmai decide, consimte, să coboare, cu excepția omului cu biciul, și să meargă aici pe jos, pe alături de cai. Se înaintează înșirat, puțin mai în spate, cu câteva imitări de cântec de cuc, fericite că sunt preluate de ecou. Va fi o

dezmoțire nu numai a oaselor, în mersul acesta la pas, sănătos, pe partea dinspre râu a șoselei, pe o distanță de vreun kilometru, doi; ci și a minții. O înviorare în toate sensurile. De care să profiți o clipă și să pui în ordine numele celor trei sate care s-au făcut nevăzute, de după Prund, nu știi cu câți locuitori: (...) Dar să-ți mai amintești și de unde vezi, la câte un *cârjoi*, în orizont mai deschis „vârfurile” din vorbele tuturor localnicilor. Oala, mai la mijloc ori mutându-se când pe dreapta când pe stânga, într-un zig-zag, când nu cu muchii modelate; Căsariul, învecinându-se cu Heniu care-i mai înalt și pornind de-a dreptul dintre case; și Miroslava, care-și trimite un izvor printr-o țevă de fier până, prin zidul unei ogrăzi, în drum, la care se vine cu damigene să-i fie cărat în case darul de sănătate proaspătă, bună, stăpărătoare, apă rece, *plată*. Trei de toate, și despre care, cu un alt prilej, vei afla că sunt doar denumiri diferite ale unui aceluiași masiv. Și va fi o îmbăiere bună în ozon înmiresmat, după cum și în regăsiri de sine, cu opriri de câte o clipă pentru ascuțirea auzului, ca să pătrunzi până dincolo de hotarele ei tăcerea pe care o simți cu plămâni; episod bine-venit, o continuare a căruia, când vei fi din nou în căruță, de unde se va mai coborî de mai multe ori, va deveni și faptul că poți vedea - sau vede ea pe cine trece, ca o făptură dintr-o dată, o putere nevăzută - pe o tablă indicatoare, în stânga drumului, scris: Valea Străjii.” (Aurel Rău: *Valea Străjii*, *Anuarul Bârgăuan*, An IV, nr.4/2014)

La 90 de ani, Aurel Rău, este modelul unui scriitor multilateral, în primul rând ca poet de elită, considerat de Gheorghe Grigurcu drept „cel mai reprezentativ poet al grupării *Steaua* și „cel mai mare poet în viață al Transilvaniei”, dar și un prozator minuțios, traducător pasionat și critic greu de contestat, un adevărat clasic în viață și, nu în cele din urmă, grație longevității sale fiind considerat „ultimul mohican”, activ și penetrant în stratigrafia de ansamblu a generațiilor literare românești, cu îndepărtate izvoare care țâșnesc din paleomodernism, mai mult sau mai puțin omogene, readuse la albie din greu în perioada postbelică umbrită de o puternică ceață politică, dar reclădite cu abilitate încă din aceeași perioadă postbelică dar mai ales în cea următoare, mai apropiată de prezent, postmodernă sau neo-modernă, a căror evaluare și supremație vor fi greu de precizat în viitorul apropiat.

Aurel Rău este un poet care și-a schimbat vârstele, odată cu maturizarea creațiilor sale, dar privirea lui blândă, mărginită de un enigmatic surâs, a rămas mereu pătrunzătoare, ca o fereastră a unui suflet larg deschis și mereu tânăr, un adevărat model de conștiință și frumusețe umană, intelectuală și artistică.

Aurel Rău a primit Premiul Academiei pentru Poezie (1969), Premiul pentru traducere acordat de URSS (1971), premii „Opera Omnia”, a editat la Editura *Dacia*

antologia *Poezi francezi* (1987), iar de la Ministerul Turismului Elen a primit un premiu pentru volumul *Grecia, călătorie incompletă*.

A mai primit titluri de „Cetățean de Ooare” al municipiilor Cluj-Napoca, Bistrița și a comunelor Prundu Bârgăului și Josenii Bârgăului.

Foarte recent, la început de noiembrie 2020, Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor din România a propus acordarea **premiului de excelență pentru Aurel Rău**, la împlinirea vârstei de 90 de ani, cu titulatura „LA ANIVERSARĂ” La mulți ani Domnule Aurel Rău !

Niculae VRĂSMAȘ

Ioan SENI, *Treizeci de ani în slujba ASTREI*

ASTRA a fost înființată în 1861, la Sibiu de *intelecthențiile românești ardelene*, cum erau numiți intelectualii vremii, care își propuneau „*Înaintarea literaturii române și culturii poporului român în deosebitele ramuri prin studii, elaborare și editare de opuri (cărți), prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte și alte asemenea...*” Acești intelectuali ardeleni au avut reușite pe măsura vredniciei lor, fie că au cultivat limba și literatura română, înființând biblioteci, oferind burse și premii literare, fie înființând numeroase secțiuni prin care dezvoltau interesul pentru istoria neamului, pentru diverse științe și arte. De admirat cum funcționau filialele (despărțămintele) și secțiunile ASTREI, cu deosebire secțiunile filologică, istorică, de științe ale naturii, școlare, pentru tineret, medicală, de știință și tehnică industrială etc, cu efecte minunate în emanciparea populației românești în urmă cu circa 160 de ani.

Datorăm recunoștință ASTREI pentru prima *Enciclopedie română*, coordonată de Corneliu Diaconovici (1898-1904) în trei tomuri masive, la care au contribuit și mulți aștrști năsăudeni; Datorăm recunoștință ASTREI pentru primul *Dicționar al numirilor de localități cu poporațiune românească din Transilvania*, autori Silvestru Moldovan și Nicolae Togan (1909); Datorăm recunoștință ASTREI pentru *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, autor Teodor V Păcățean, Sibiu, 1902-1925, în opt volume; Datorăm recunoștință aștrștilor fondatori pentru

înființarea *Muzeului ASTREI*, realizat între anii 1903-1905 și inaugurat la Adunarea ASTREI de la Sibiu din 1905, unde publicul putea admira colecții arheologice și numismatice, o arhivă de documente istorice, o secțiune etnografică cu obiecte de port românesc și industrie casnică, Biblioteca Asociațiunii, Birourile Asociațiunii, o sală festivă pentru conferințe, teatru și diverse prelegeri. *Muzeul ASTRA sau Casa Națională*, cu toate dependențele sale au rămas în proprietatea statului român, doar sașii, ungurii și evreii s-au bucurat de restituirile aprobate prin lege după 1989 (!).

ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN - ASTRA a jucat un rol esențial în dezvoltarea intelectuală a românilor, mai ales a tinerilor din acea vreme, determinându-l pe Timotei Cipariu în 1867 să recunoască următoarele: „*Simțul național s-a deșteptat în toată românimea. Națiunea română a venit la cunoștința poziției care i se cuvine între națiunile Europei...; Am început a ne elibera patria, am început a ne elibera limba*”... Cu o astfel de atitudine întâmpinau românii Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, unde și-au hotărât destinul unității naționale. În perioada interbelică ASTRA a avut alte numeroase performanțe, concretizate în conferințe, prelegeri, expoziții, festivaluri, concursuri, înființări de biblioteci, aniversări, comemorări, manifestări dedicate eroilor țării, editări de cărți istorice, literare, științifice și de artă..

Pe acest fond de intensă emancipare românească, ținutul năsăudean se afirmă cu putere în promovarea românismului în această zonă a Someșului Mare. Astfel, în 1861 își crează un District autonom pentru autogovernare. În același an Vasile Nașcu reușea la Viena revendicarea

fondurilor grănicerești născădene din care-și vor susține cu burse, tinerețea intelectuală din care se vor naște viitorii academicieni. Ținutul născădean își trimitea în 1861 la Sibiu numeroși intelectuali pentru a fonda Asociațiunea ASTRA (prof. Octav Barițiu, pr. Simeon Tanco, jr. Florian Mikeș, jr. Ioachim Mureșanu, cpt. Toader Anton, prof. Leon Pavelea, vicar Grigore Moisil, mr. Nechita Ignat, prof. Ioan Catone, prof. Maxim Pop, A.P. Alexi, Grigore Silași...), iar în 1863 își crea Gimnaziul Grăniceresc, cu predare în limba română.

În 1870 (acum 150 de ani) născădenii găzduiau cea de-a X-a adunare anuală a Asociațiunii, înscriindu-și în ASTRA toate localitățile ținutului: Măgura, Bichigiu, Hordou, Romuli, Salva, Rebrîșoara, Rebra, Parva, Leșu, Poiana Ilva Mică, Nepos, Runc, Mocod, Zagra, Poieni, Suplai, Găureni, Borgo-Susăni, Borgo-Mureșeni, Borgo-Mijloceni, Borgo-Joseni, Cârlibaba, Coșna – ca membri pe viață, cu 100 fl. v.a., ca taxă de înscriere, iar comunele: Rodna Veche, Rodna Nouă, Ilva Mare, Maieru, Feldru, Sângeorz, Mititei, Telciu, Borgo-Tiha, Borgo-Bistrița, Borgo-Prund, Borgo-Rusu și Năsăud – ca membri fondatori, cu 200 fl v.a. la înscriere. La aceste sume se adăugau cotizațiile membrilor vechi și a celor noi, înscriși în cadrul adunării, predându-se ASTREI suma de 6784 de florini, fiind cea mai mare sumă predată de vreun despărțământ până în anul 1907.

În 1881 se crea și Despărțământul Năsăud al ASTREI cu cele 27 de localități la care în 1882 se mai adăugau încă șase: Tăure, Mintiu, Nimigea de Sus, Nimigea de Jos, Lușca și Prislop. Lumea bună, lumea emancipată din toate aceste localități – preoți, învățători, profesori, notari, primari, funcționari, economi/țărani făcea parte din ASTRA. Firesc, se poate pune o întrebare: Dacă Năsăudul avea membrii în ASTRA încă din 1861, dacă la adunarea din 1870 au predat ASTREI cea mai mare sumă, *de ce Despărțământul Năsăud s-a creat așa de târziu, doar în 1881?* Răspunsul este simplu: *Zona Năsăudului era la vremea respectivă, masiv greco-catolică iar primele circulare de înființare a ASTREI veneau de la un președinte ortodox, Mitropolitul Andrei Șaguna!* S-ar mai putea adăuga și faptul că *tinerii studioși din zona Năsăudului având o stare materială mai bună decât ceilalți tineri ardeleni, primeau mai puține burse de la ASTRA, chiar dacă născădenii au oferit în 1870 acesteia acea sumă mare.*

În anul 1893, 22-23 oct. aștrii născădeni găzduiau o nouă adunare a ASTREI la nivel național, organizând și un paos religios dedicat istoricului George Barițiu – fondator și secretar al Asociațiunii care a repausat la 2 mai 1893. Alți zeci de intelectuali s-au înscris în ASTRA cu acest prilej, printre care și bârgăuanii: Ioan Dologa (Tiha Bârgăului), Amos Popescu și Ilarion Bosga (Prundu Bârgăului), Eliseu Dan (Josenii Bârgăului), Anchidim Candale și Simeon Monda (Bistrița Bârgăului)...

Cele mai importante adunări anuale ale Despărțământului Năsăud au avut loc la Năsăud (1881, 1891, 1899, 1903, 1905, 1907, 1928), la Sângeorz-Băi (1895), la Rodna (1896, 1910), la Telciu (1898), Salva (1900, 1919), Feldru (1902), Ilva Mare (1909), Șanț (1911), Mintiu (1912), Rebrîșoara (1913), Coșna (1914), Zagra (1921), Mocod (1923), Nepos (1924)... Președinții Despărțământului Năsăud proveneau de regulă, din profesorii Gimnaziului Grăniceresc: Prof. Dr. Constantin Moisil (1881 - 1892), vicar Dr. Ioan Pop (1892 - 1901), prof. Dr. Paul Tanco (1901 - 1905), vicar Ciril Deac (1905 - 1909), prof. Ioan Pecurariu (1910 - 1930), prof. Teodor Șimon (1931 - 1933 probabil), prof. Iuliu Moisil (1934 - 1944), prof. Aurel Șorobetea (1945 - 1947), prof. Ioan Seni (1990 - 2020) și Dr. Maria Nistor (2020 -).

Regimul comunist a desființat ASTRA (1948-1950), dar nu și spiritul ei, admitând doar formele ei de activitate, până în 1989, precum sesiuni de comunicări, festivaluri, parade populare, expoziții, serbări festive la sate, punerea în scenă a unor tradiții și obiceiuri populare etc, pentru a-și promova programul proletcultist..

Asociațiunea ASTRA și-a reluat activitatea în aprilie 1990 printr-o ședință oficială la Sibiu, unde câteva zeci de reprezentanți din Transilvania și din Țară s-au întâlnit în Aula Facultății de Teologie. Din zona Năsăudului a fost invitat profesorul Ioan Seni (Colegiul Național „George Coșbuc”) care a reușit să revigoreze spiritul ASTREI în ținutul năsăudean, cel puțin pentru 30 de ani, cât a condus ca președinte acest Despărțământ. Experiența anterioară a stat la baza noii organizări în care Statutul, obiectivele și strategia Asociațiunii trebuiau să țină seama de noile realități de după 1989. În scurt timp s-au înființat circa 70 de despărțăminte care, în 30 de ani (1990-2020) au confirmat o nouă *experiență* interesantă și utilă pentru vremurile în care trăim. Noua *experiență* a ASTREI REDIVIVA este cunoscută din adunările anuale ale Asociațiunii ASTRA organizate la Sibiu, Brașov, Dej, Șomcuta Mare, Făgăraș, Orăștie, Arad, Sf. Gheorghe, Iași, Constanța, Sângeorgiu de Pădure, Lipova, Reghin, Abrud, Câmpeni, Alba Iulia, Carei, Aiud, unde erau prezente numeroase delegații din țară și dinafara țării; Și Năsăudul a găzduit două astfel de adunări la nivel național, în anii 1991 și 2010. *Experiența astristă* era cunoscută și la adunările Despărțămintelor la care participau și alte delegații din țară și care-și împărtășeau reușitele; Despre această *experiență* a ASTREI vorbesc astăzi revistele fiecărui Despărțământ, revistă coordonată direct de președintele în exercițiu al Despărțământului respectiv (a se vedea revistele ASTREI Sibiu, Cluj, Dej, Reghin, Șomcuta Mare, Carei, Iași, Năsăud, Buzăul Ardelean etc.), cât și monografiile filialelor ASTREI²⁸².

În acest context pot fi nuanțate și câteva dintre performanțele Despărțământului ASTRA Năsăud din ultimii 30 de ani (1990-2020), sub președinția profesorului Ioan Seni, care demonstrează cât este de importantă implicarea unui președinte în viața unui despărțământ, începând cu obținerea *personalității sale juridice*, *evidența* membrilor și încasarea cotizației, *parteneriatele* cu alte asociații similare, *relațiile* cu autoritățile locale și județene, *revista* proprie, *programul* anual educativ, *organizarea adunărilor anuale* (Năsăud: 1990, 1999, 2001, 2008, 2009 - Colegiul Național “G.Coșbuc”, 2011, 2012, 2013 – Muzeul Grăniceresc; 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 – Sala festivă a Primăriei și Casa de Cultură „Liviu Rebreanu”; 1991 și 2006 la Maieru; 1992 și 1996 la Sângeorz-Băi; 1993 și 2005 la Salva; 1994 - Zagra; 1995-Ilva Mare și Măgura Ilvei; 1997 și 2007 la Rebrîșoara; 1998 - Coșbuc; 2000 - Feldru; 2002 - Beclean; 2003 și 2004 la Cristeștii Ciceului; 2010 – Rodna; La fiecare adunare (30 în total) erau organizate *expoziții foto, etnografice, de pictură*, erau audiate *conferințe* susținute de profesori universitari, academicieni, alți specialiști; erau prezentate *rapoartele anuale* și *rezoluția*, erau asigurate un *spectacol* și *masa festivă*; Președintele răspundea de întreaga reușită.

În cadrul ASTREI am reușit să susțin peste 60 de dezveliri de plăci, busturi sau monumente, din care circa 40, în colaborare cu donatorul Dr. Gh. Traian Dascăl, astfel: *la Năsăud* – plăcile Virgil Șotropa, Iuliu Moisil, Iulian Marțian; Emil Catarig, placa ASTREI; placa grănicerilor năsăudeni, placa meseriașilor năsăudeni; *la Rebrîșoara* – plăcile Ignat Seni, Anton Precup, Iacob și Ioachim Mureșanu, g-l Onișor Cârceu, Ștefan Lupu; *Ilva Mare și Măgura Ilvei* – placa Liviu Rebreanu; *Leșu* – placa ltn George Pop; *Feldru* – placa Angelina Pop (sora poetului Coșbuc); *Salva* – bustul Tiberiu Morariu; *Zagra* – placa Nicolae Drăganu; *Coșbuc* – plăcile Iuliu Bugnariu și a Școlii unde a învățat Coșbuc; *Mintiu* – bustul lui Iulian Marțian cu implicarea prof. Gr. Marțian și a prof. univ. dr. Ironim Marțian; *Sângeorz-Băi* – bustul Solomon Haliță; *Împreună cu dr. Gh. Traian Dascăl*: *la Năsăud* – statuia lui Ferdinand, Lupa Capitolina, busturile Eminescu (la Șc. Generală și la Casa de Cultură); *Beclean* – bustul Ferdinand și două busturi Liviu Rebreanu, la Școala cu același nume; *la Dej* – Lupa Capitolina și bustul Iuliu Hossu; la

²⁸² Vezi și Ioan Seni, *Astra Năsăudeană Rediviva 25 de ani Pagini monografice Vol. I (1990-2014)*, editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2014, 464 pag.

Gherla și Sighetul Marmăției – Lupa Capitolina; *Rebrișoara și Coșbuc* – bustul Decebal; *Cristeștii Ciceului* – Lupa Capitolina flancată de busturile Decebal și Traian, busturile Coșbuc, Eminescu, Creangă, Torma Karoly, Andrei Mureșanu, Petru Rareș, Crucea Marii Uniri cu efigiile Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Al. I. Cuza, Ferdinand I, Monumentul „Fii satului” sub forma unei cruci de peste 12 m înălțime; *Leșu* – Lupa Capitolina; *Maieru* – bustul Iustin Ilieșiu, Lupa Capitolina; *Anieș* – bustul Iustin Ilieșiu; *Zagra* – bustul Nicolae Drăganu; *Lechința* (BN) și *Chiuiești* (jud. Cluj) – bustul Eminescu; *Nușeni* – bustul Ianoș Bolyai; *Poiana Ilvei* – bustul Sever Pop; la *Gherla*, în 25 nov 2018 – bustul Iuliu Hossu, donat Bisericii gr-catolice în 17 nov. în prezența operatorilor TV, ca a doua zi, în 18 nov. 2018, Dr Gh Traian Dascăl să plece spre cele veșnice. Pentru donațiile sale, donatorul Dr. Gh. Tr. Dascăl a primit titlul de *cetățean de onoare* al multora dintre aceste localități: Cristeștii Ciceului, Zagra, Maieru, Ilva Mare, Năsăud, Dej, Rebrișoara, Chiuiești (Cluj).

Președintele Desp. ASTRA Năsăud a *asigurat fondurile* necesare pentru cele peste 40 de premii oferite anual elevilor care au obținut *media anuală cea mai mare pe profil*: mate-info, filologie, științe, pedagogic, economic, silvic, gimnaziu, în școlile năsăudene, 24 de ediții, întrerupte de pandemie în anul 2020; A asigurat condițiile necesare în cele 24 de ediții ale *Taberei internaționale „Acasă la noi”* pentru găzduirea copiilor din Basarabia în familii, în localități din ținutul năsăudean, în primele 15 ediții cu cazări în familii la Rodna, Maieru, Ilva Mare, Poiana, Ilva Mică, Leșu, Feldru, Nepos, Rebra, Rebrișoara, Năsăud, Dumitra, Salva, Coșbuc, Telciu, Romuli, Beclean (C.N., „P. Rareș”) și 10 ediții la Bistrița (Grup Șc. „Sf. Maria”), prin proiecte finanțate nerambursabil de CJ BN.

Astriștii năsăudeni au susținut cele 24 de ediții ale *Festivalului ilvean de colinzi* găzduit prin rotație de comunele Ilva Mică, Ilva Mare, Poiana, Măgura, Lunca și Leșu în care președintele ASTREI oferea diplome de merit și recunoștință primarilor, directorilor de școli, instructorilor și formațiilor artistice, soliștilor vocali și instrumentiști, formațiilor oaspete.

Președintele a însoțit delegația ASTREI năsăudene la *adunările anuale ale Asociațiunii* organizate în diverse orașe din țară, adevărate congrese culturale care ofereau un schimb de experiență de înaltă ținută; Astriștii năsăudeni au avut o *colaborare utilă* și cu autoritățile locale și județene, cu masmedia județeană, cu revistele ASTREI din țară; Prin toate acestea se demonstra că „*Dacă vrei poți*”, poți fi un voluntar util comunității tale și conjudețenilor tăi.

Conform statutului, din patru în patru ani se organizau alegeri ale președintelui și ale membrilor în Comitet, dar după 30 de ani (1990-2020), președintele Ioan Seni a considerat că-i firesc, potrivit și necesar să predea președinția ASTREI unuia mult mai tânăr care să aducă un suflu nou și modern în viața ASTREI, un suflu pe măsura timpului pe care-l trăim, cu noi posibilități și mijloace de informare și comunicare, inclusiv îmbunătățirea activității prin proiecte de finanțare nerambursabilă. De aceea a propus iar adunarea generală a aprobat în unanimitate alegerea D-rei Dr. Maria Mihaela Nistor ca președinte, Domnia Sa fiind cea care s-a întors recent de la București în orașul natal Năsăud pentru a înființa primul centru lingvistic din zonă.

Maria Nistor este din Năsăud și a fost directorul Editurii Didactice și Pedagogice la București. S-a născut la 11 iunie 1987. A absolvit Colegiul Național ”George Coșbuc” din Năsăud ca șefă de promoție, cu media 9,96. Pe parcursul liceului a obținut premiul I la olimpiadele județene de limba și literatura română, limba engleză și istorie. Este absolventă a Școlii Doctorale Relații Internaționale și Studii de Securitate de la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” (UBB). Are licența de engleză-germană a Facultății de Litere de la UBB Cluj-Napoca, dar și în Comunicare și Relații Publice, și a absolvit două masterate: unul de Germanistică în Context Cultural European și unul de Managementul

Relațiilor Internaționale și al Politicii Europene. La cel din urmă, a fost și șefă de promoție. În 2015, Maria Mihaela Nistor și-a luat doctoratul cu Summa cum Laude în Relații Internaționale și Studii Europene cu o teză referitoare la efectele migrației, intitulată „(De) Constructing the Migration-(In) Security Nexus. Case Studies: Canada and Germany”, fiind cadru didactic asociat al Departamentului de Studii Internaționale și Istorie Contemporană de la Facultatea de Istorie și Filosofie a UBB Cluj-Napoca.

Noua președintă este o tânără cu studii superioare, curajoasă și care nu se sperie de greutăți, cunoaște tradițiile și performanțele năsăudenilor și-și dorește ca și generațiile viitoare să le cunoască și să le respecte... Să fim în jurul ei ca albinele lucrătoare în jurul unei măci tinere, ambițioase.. Continuitatea ASTREI se bazează pe elanul, vigoarea și energia tinerilor tot atât cât se bazează și pe înțelepciunea bătrânilor și modelul lor de implicare. Dacă năsăudenii respectă ASTRA o vor respecta-o și pe Domnia Sa, noua președintă... Nu suntem veșnici și nici de neînlocuit... Fratele ei, Ionuț Nistor, este directorul Casei de Cultură Năsăud. *”Vă mulțumesc tuturor pentru încrederea acordată astăzi și vă promit că vă voi depăși așteptările!”*, au fost primele cuvinte ale Mariei Nistor în noua calitate onorantă, demonstrându-și încă de la început bunele intenții.

Fondatorii și veteranii ASTREI NĂSĂUDENE îi urează mult succes și vor fi alături de Domnia Sa așa cum în urmă cu 30 de ani erau alături de președintele Ioan Seni, veteranii Grigore Găzdac, Octavean Ruleanu, Grigore Marțian, Dumitru Nistor, Ioan Lăpușneanu, Traian Pavelea, Sever Ursa, Traian Ciociu, Gh. Traian Dascăl, Viorel Pălăgeș, Ilie Horga și mai noii Floarea Pleș, Ioan Mititean, Romulus Berceni, Ana Filip, C-tin Catalano, Vasile Cleja, Ana Vaida, Vica Istrate, Leon Catarig, Pavel Berengea, Nadia Urian, Tudorica Pampa, Pavel Știrbu, Mihai Beltag, Ilie Mare, Sabina Gălan, Anca Mariana Cărcu, Ioan Cordovan, Vasile Măgerușan, Gh Tanco, Vasile Tutula ș.m.a. Problema importantă pentru viitor rămâne atragerea generațiilor mai tinere.. În cadrul aceiași Adunări delegații aștrști au decis ca profesorul Ioan Seni să devină președinte de onoare al Despărțământului Năsăudean al ASTREI. Domnia Sa se bucură că Despărțământul Năsăud are un președinte executiv tânăr, cu studii superioare și doctorat, că este o tânără ce cunoaște bine spiritul cărturăresc năsăudean și istoria ținutului năsăudean și-l respectă, dorindu-și performanțe cât mai bune în acest voluntariat aștrist. Ca un aștrist mai vârstnic va susține alături de ceilalți aștrști toate inițiativele benefice pentru ASTRA năsăudeană, inițiative promovate de noua președintă.

Toți președinții Asociațiunii, președinții despărțămintelor, inclusiv a celui năsăudean, toți președinții de cercuri și secțiuni au înțeles semnificația sintagmelor lansate de înaintașii ASTREI, de aceea au avut numeroase succese și împliniri, iar viitorii președinți din zilele noastre vor avea izbânzi și împliniri doar dacă vor ține seama de aceste învățături sau îndemnuri verificate. Astfel, primul președinte al ASTREI, Mitropolitul Andrei Șaguna ne atenționează că *„Asociațiunea ASTRA cere o perseverență de fier și un sacrificiu din inimă”*. Președintele de după Marea Unire, Vasile Goldiș ne asigură că doar *„prin muncă, prin morală și cultură, Asociațiunea va putea înălța poporul român”*. Regele Ferdinand I Întregitorul credea că *„prin cultură Asociațiunea va urma opera de înfrățire în toate ținuturile României întregite”* iar președintele actual, prof. univ. dr. Dumitru Acu își dorește ca *„ASTRA să fie o forță vie și activă în realizarea unității neamului românesc și în păstrarea și întărirea acestei unități”*. Aceste câteva sfaturi sau îndemnuri precum *sacrificiul, perseverența, munca, morală și cultura* pot fi cheia succesului sigur pentru viitorul ASTREI. Depinde de scopul și obiectivele generațiilor de astăzi și de mâine.

Prof. Ioan Seni, președinte de onoare al Desp. ASTRA Năsăud, 24 iulie 2020.

Întâmpinând opt decenii de viață a cărturarului bârgăuan Niculae Vrăsmaș

Dedic aceste câteva pagini, de mai sus, distinsului cărturar bârgăuan, inginerul Niculae Vrăsmaș, intelectual mereu săritor în a se face util comunității în care trăiește, un om încercat al vremurilor noastre, provenind dintr-o străveche familie de grăniceri, bun cunoscător al șantierelor geologice din țară, dar dotat și cu evidente calități artistice pe care le descoperim în cărțile pe care le-a scris sau în revista „Anuarul Bârgăuan” pe care a fondat-o și o conduce cu multă probitate profesională.

Nu mai puțin se ostenește în realizarea suplimentului cultural „Gazeta de Bârgău” găzduit de cotidianul „Răsunetul”, sau în editarea propriilor cărți legate de Țara Bârgaielor, fiind bine apreciat de personalități consacrate precum Ion Buzăși, Mihai Dragolea, Titus Wachsmann-Hogiu, Virginia Brănescu, Jenița Naidin, Aurel Rău, Icu Crăciun, Constantina Raveca Buleu, Virgil Rațiu, David Dorian, Victor Știr, Al. C. Miloș, Vasile Găurean sau Menuț Maximilian.

ASTRA nășăudeană a văzut în permanență în personalitatea Domniei Sale „omul potrivit la locul potrivit” sau prietenul care se afirmă și se dăruiește cu fidelitate, modestie și generozitate în tot ceea ce face util. (Prof. Ioan Seni, președinte al Desp. ASTRA Nășăud.)

NICULAE VRĂSMAȘ ÎN JURUL BORNEI 80

Moment aniversar Niculae Vrăsmaș - la 75 ani

Răsunetul, Joi, 10/30/2014

Cotidianul „Răsunetul” vă invită luni, 3 noiembrie 2014, de la ora 12.00, în sediul redacției, la un

moment aniversar dedicat scriitorului Nicolae Vrăsmaș la împlinirea a 75 ani.

Vor opina: Menuț Maximinian, Olimpiu Nușfelean, Zorin Diaconescu și Titus Wachsmann Hogiu.

La 75 ani, Nicolae Vrăsmaș - sărbătorit la „Răsunetul”

Răsunetul, Luni, 11/03/2014 - 13:56

Redacția cotidianului „Răsunetul” a fost în sărbătoare. Colegul nostru, Nicolae Vrăsmaș a fost sărbătorit la împlinirea frumoasei vârste de 75 ani. I-au fost alături, cu gânduri frumoase, Olimpiu Nușfelean, Menuț Maximinian, George Țăra, Titus Wachsmann Hogiu, Al. C. Miloș, Victoria Fătu Nalațiu, Gheorghe Mizgan, Iulia Pațiu, Marilena și Gheorghe Toxin.

„Aș vrea să opresc timpul în loc, să nu mai îmbătrânesc. Pentru mine este cea mai frumoasă zi. Toată viața m-am luptat cu vrăjmașul din mine și mi-am dorit să fac doar lucruri frumoase. Promit că de acum nu voi mai număra anii”, a spus, printre altele, sărbătoritul.

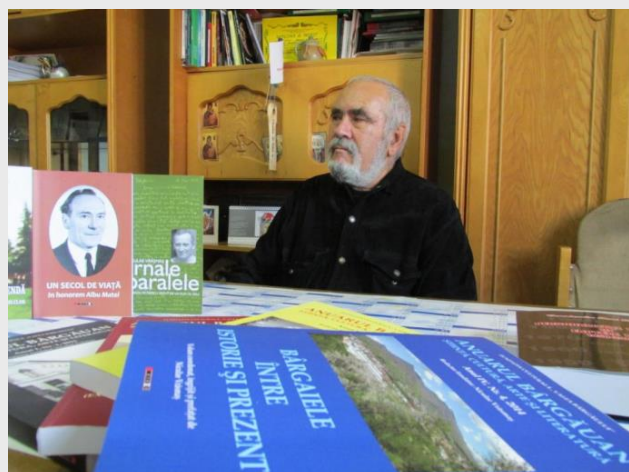
Urările cântate de „La mulți ani!” au întregit atmosfera aniversară.

POZE ALBUM 75

La 75 ani, Niculae Vrăsmaș - sărbătorit la „Răsunetul”
Luni, 11/03/2014 - 13:56

Niculae Vrăsmaș și Aurel Pop, dublu eveniment la „George Coșbuc”

T. Săsărman, Răsunetul, Vineri, 10/31/2014

„În cadru festiv, Cenaclul „George Coșbuc” de la Casa de Cultură a Sindicatelor l-a sărbătorit pe scriitorul Niculae Vrăsmaș la împlinirea a 75 ani. Pentru aniversat, Alexandru Cățcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, a realizat o diplomă de excelență din partea instituției și o șampanie cu chipul lui.”

Scriitorul Niculae Vrăsmaș, la 77 de ani

Răsunsetul, Sâmbătă, 11/05/2016 - 17:38

Apărător al reperelor bârgăuane

Redacția cotidianului „Răsunsetul” este în sărbătoare. Colegul nostru, Niculae Vrăsmaș, mai adaugă un an în jurnalul vieții.

V-am obișnuit, ca în suplimentul nostru să apară personalități ale județului care fac cifre rotunde. De această dată, face o excepție, la o vârstă frumoasă și cu totul aparte: 77 de ani.

„Aș vrea să opresc timpul în loc, să nu mai îmbătrânesc. Pentru mine este cea mai frumoasă zi. Toată viața m-am luptat cu vrăjmașul din mine și mi-am dorit să fac doar lucruri frumoase. Promit că de acum nu voi mai număra anii”, spune sărbătoritul.

Asigurându-vă de respectul nostru, vă urăm sănătate, bucurii și împliniri.
La mulți ani! Redacția „Răsunsetul”

Redacția „Răsunsetul”, în sărbătoare. Niculae Vrăsmaș, în cel de al 79-lea an

Răsunsetul, Marți, 11/06/2018

Redacția cotidianului „Răsunsetul” a fost în sărbătoare. Colegul nostru, Niculae Vrăsmaș, apărător al reperelor bârgăuane, a mai adăugat un an în jurnalul vieții. Cel de al 79-lea. Întâlnirea aniversară cu scriitorul și jurnalistul Niculae Vrăsmaș a fost moderată de directorul Menuț Maximinian.

„Aș vrea să opresc timpul în loc, să nu mai îmbătrânesc. Pentru mine azi este cea mai frumoasă zi. Toată viața m-am luptat cu vrăjmașul din mine și mi-am dorit să fac doar lucruri frumoase. Promit că de acum nu voi mai număra anii”, spune sărbătoritul.

Au fost prezenți, alături de sărbătorit, colegii de la „Răsunsetul”, scriitorii Olimpiu Nușfelean, Zorin Diaconescu, David Dorian, Mircea Daroși, Iulia Pațiu, Ioan Seni, dar și Valerian Sălăgean, Agenția Națională pentru Resurse Minerale, filiala Bistrița-Năsăud.

Asigurându-vă de respectul nostru, vă urăm sănătate, bucurii și împliniri.

La mulți ani! Redacția „Răsunsetul”

ALBUM 79

Nicu Vrăsmaș, sărbătorit la 80 de ani, la cotidianul „Răsunetul”

Răsunetul, Luni, 11/04/2019 - 16:37

Apropiat al redacției noastre, fiind cel care de peste 20 de ani realizează suplimentul „Gazeta de Bârgău”, scriitorul Niculae Vrăsmaș a fost sărbătorit de către colegi într-un cadru festiv, la „Răsunetul”. Moderatorul evenimentului a fost Menuț Maximinian, care a sintetizat activitatea bogată ca geolog, jurnalist și scriitor a sărbătoritului.

„Niculae Vrăsmaș are apariții editoriale de referință pe plan local și atunci când vorbim despre Valea Bârgăului trebuie să mergem la cărțile lui, foarte bine documentate. Să nu uităm de „Casa Vrăsmaș” pe care o va lăsa Văii Bârgăului și care, sunt convins, va avea o funcționalitate deosebită. Cartea „Jurnale paralele” este de referință pentru oricine va dori să-l cunoască pe scriitorul Radu Petrescu”, a declarat Ioan Pinte, managerul Bibliotecii Județene.

Au fost prezenți doctor în fizică Lidia Purghel, deținătoarea premiului Academiei Române, prof. univ. dr. Florian Purghel, scriitorii Olimpiu Nușfelean – directorul „Mișcării Literare”, Zorin Diaconescu – președintele Societății Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, Radu Barna – director Editura Solon, Marcel Seserman, Victor Știr, Marilena Toxin, Traian Parva Săsărman, Gheorghe Mizgan, Rodica Fercana.

Încă o dată îi urăm colegului nostru „La mulți ani cu sănătate!” și succes în toate proiectele editoriale pe care le are, pentru că nu sunt puține.

ALBUM 80

Nicu Vrăsmaș și Rodica Fercana, sărbătoriți la „Conexiuni”

[T. Săsărman](#): Răsunetul, Marți, 11/12/2019

Palatul Culturii Bistrița și Societatea Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni” l-au sărbătorit pe scriitorul, jurnalistul și geologul Nicu Vrăsmaș la marcarea a 8 decenii de viață. Evenimentul a fost moderat de președintele Societății, Zorin Diaconescu.

În acest cadru, Nicu Vrăsmaș a primit și o Diplomă de excelență din partea cotidianului

Răsunetul. Cu acest prilej au fost lansate și volumele, coordonate de sărbătorit și dedicate fratelui său Teo Vrăsmaș – „Raze de suflet”, „Teo Vrăsmaș văzut de contemporani”, apărute la Editura Charmides și „Poeme rebele”, apărute la Editura Solon, Bistrița, 2019.

De asemenea, s-a vorbit despre volumul de poezii „Puncte cardinale”, apărut în ediție trilingvă – română – engleză, traducere Zorin Diaconescu și română – franceză traducere Florin Avram, apărut la editura Născut Liber, Bistrița, 2019.

În cadrul întâlnirii a fost lansată și cartea „Pastile de buzunar”, cuprinzând poeme apărute pe facebook de-a lungul unui an, sub semnătura

Rodicăi Fercana.

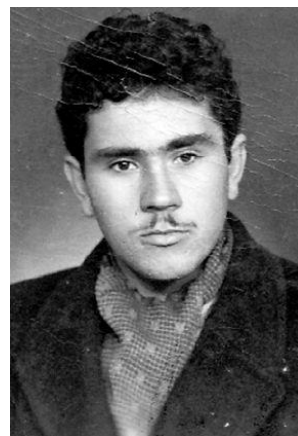
Despre cei doi sărbătoriți a opinat scriitorul Gheorghe Mizgan, care le-a dedicat și câteva poezii. Evenimentul s-a încheiat sub semnul prieteniei, la o felie de tort și un pahar de șampanie.

SCURT CV – 2021

Niculae Vrăsmaș s-a născut la 3 noiembrie 1939, în comuna Prundu Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud, unde urmează cursurile elementare, după care continuă la București studiile medii, Școala postliceală de geologie și Universitatea, absolvind Facultatea de Geologie-Geografie, secția geologie, în anul 1964, după care efectuează și studii post-universitare de specializare în domeniul de prospecțiune, explorare și exploatare a resurselor minerale utile, cursuri de limba engleză și atestare PC. A lucrat în mai multe unități, având ca profil cercetarea hidrogeologică, la PROSPECTIUNI și LABORATOARE București (1958-1959, iar apoi în cercetare geologică complexă, precum: ISEM (1964-1966), IGEX (1966-1970), cu sediul în București, IPEG Hărghita, Miercurea Ciuc (1970-1975) și PROSPECTIUNI București (1975-1999), îndeplinind mai multe funcții de conducere și cercetând aproape întreg teritoriul țării, cu precădere Carpații Orientali, până în 1999, când se pensionează, dar continuă să lucreze în domeniul resurselor minerale și a mediului, la mai multe firme private și activează ca și consilier local ales, al comunei natale Prundu Bârgăului.

În 30 decembrie 1975 s-a căsătorit, la București, cu Sultana Ștefănescu, colegă de geologie, realizând împreună o căsnicie deosebită, umbrită doar de lipsa unor copii și a deteriorării stării de sănătate în ultimi ani, dar ca marcă a trecerii lor prin viața pământească, vor lăsa pentru comunitate „Casa Vrăsmaș - Bibliotecă și Muzeu”, construită de la zero, din tuf dacitic, împreună cu soția, pe vechea vatră arsă a casei părintești din Prundu Bârgăului.

După reîntoarcerea din București în locurile natale, principala sa activitate, după anul 2001, s-a desfășurat în domeniul publicisticii, în principal la Casa de Presă „Răsunetul” Bistrița, dar și la alte ziare și reviste locale sau naționale. Începând din primăvara lui 2005 și până în prezent, lucrează ca redactor responsabil la

„Gazeta de Bârgău”, supliment al ziarului „Răsunetul de Bistrița – Năsăud” ajuns în anul XII, la nr. 130. În 2011 fondează, coordonează, îngrijește și prefătează revista culturală „Anuarul Bârgăuan”, din care s-au publicat, până acum, 10 volume.

În perioada de activitate la Întreprinderea de Prospekțiuni Geologice și geofizice, din București, activează la Cenaclul literar „Simion Mehedinți”, iar din 1999 devine membru al Cenaclului literar „George Coșbuc” din Bistrița, apoi membru al Societății Scriitorilor din județul Bistrița – Năsăud, al Societății Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, membru fondator al Clubului Cultural Internațional ”Boemia” și membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Este membru fondator al Fundației „Plaiurile Bârgăului”, al Societății culturale „Speranța reînviată” și președinte al Fundației culturale „Valea Bârgăului” și Cetățean de Onoare al comunei natale, Prundu Bârgăului.

A luat parte la numeroase acțiuni culturale, din țară și din județ, precum și la simpozioanele culturale, anuale, ale Văii Bârgăului, începând de la sfârșitul anilor 70, dar cu deosebire după anul 2000, când se alătură organizatorilor și participă cu numeroase comunicări, axate, în principal, pe domeniul monografic, iar începând cu 2009 preia sarcina de principal organizator și moderator al simpozionului, urmând a fonda un anuar al lucrărilor prezentate, care apare începând din 2011 și până în prezent, având ca principală temă „Țara Bârgaielor”

După retragerea din capitală în locurile natale, a participat cu lucrări științifice la sesiuni aniversare, desfășurate în localitățile Bistrița Bârgăului, Tiha Bârgăului, Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului, la Colocviile comunei Josenii Bârgăului, la festivalurile „Fire de tort”, ținute la Reteag, Mănăstirea Salva, Runcu Salvei, Coșbuc, Năsăud, Maieru, Teaca și Bistrița, la Saloanele Rebreanu, Saeculum, Beclean și ASTRA Năsăud. Cea mai mare parte a activității sale a constat în cercetarea trecutului ținutului nord-est transilvan și a Țării Bârgaielor, în special, prin studii arhivelor și observații de teren.

A intrat în publicistică, colaborând la cotidianul „Răsunetul” și lucrând, din 2005, ca redactor și apoi redactor șef, la „Gazeta de Bârgău”, supliment care apare cu sprijinul Casei de Presă „Răsunetul de Bistrița – Năsăud” și a primăriilor din Valea Bârgăului.

Debutează literar, în revista „Vatra”, nr.9 din septembrie 1988, Târgu Mureș, cu fragmente din *Memoria jurnalului: Radu Petrescu*, într-un grupaj literar, intitulat *Memoria jurnalului: Radu Petrescu*, alcătuit de Ioan Ilieș.

A colaborat, cu peste 50 de studii, eseuri și articole, preponderent pe teme de cronologie, toponimie, etnografie și folclor, memorialistică, istorie și critică literară, la următoarele publicații culturale: „Vatra” (Târgu Mureș), „Revista Ilustrată” (Bistrița), „Mișcarea literară” (Bistrița), „Eco Terra” (Cluj-Napoca), „Ferma” (Timișoara), „Arhiva Someșană” (seria a III-a, Cluj-Napoca), „Vatra veche” (Târgu Mureș), „Dacia literară” (Iași), „Cuibul visurilor” (Maieru), „Mesagerul”, „Mesagerul literar și artistic”, „Răsunetul” și Gazeta de Bârgău” (Bistrița).

A publicat, până în prezent, următoarele volume: *Regele brazilor și folclorul*, Editura „Europres” Bistrița, 2005, *Prundu Bârgăului, o vatră străveche*, vol.1, Editura „Karuna” Bistrița, 2007 și *Jurnale paralele (Radu Petrescu văzut de un elev al său)*, Editura „Eikon”, Cluj-Napoca, 2008, care a primit Premiul pentru debut literar în volum, la Concursul Național de Proză a celei de a XXVI-a ediție a Saloanelor „Liviu Rebreanu”, noiembrie 2008, dar și Premiul pentru beletristică – proză, al „Anului editorial 2008”, oferit de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj - Napoca. A mai publicat *Un brad intrat în legendă - Regele Brazilor în literatură și folclor*, editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010, o ediție nouă, îmbunătățită cu date noi privind evoluția folclorului bârgăuan în ultimele patru decenii, și a îngrijit o serie de articole postume și volumul omagial *Nori dantelați – Nuages denteles*, cuprinzând poeme ale poetului bârgăuan Teo Vrăsmaș, în traducerea lui Florin Avram, apărut în ediție bilingvă, română-franceză, la Editura „Eikon”, Cluj-Napoca, 2008, precum și volumul omagial *Un secol de viață*, dedicat marelui dascăl bârgăuan Albu Matei.

Este fondatorul, coordonatorul, îngrijitorul și prefăcătorul revistei de cultură „Anuarul Bârgăuan”, din care au apărut până în prezent următoarele cinci volume: „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” (vol. I, 2011), „Bârgaiele în spațiu și timp...Exerciții de trecut cu privire spre viitor” (vol. II, 2012), „Repere bârgăuane” (vol. III, 2013), „Bârgaiele între istorie și prezent” (vol. IV, 2014), „Bârgaiele între trecut și viitor” (vol. V, 2015) și „Bârgaiele la răscruce” (vol. VI, 2016).

Recent, Nicolae Vrăsmaș a publicat volumul „Moștenirea lui Fabian”, apărut la Editura „Casa Cărții de Știință”, Cluj-Napoca, 2015, sub egida Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, lucrarea primind Premiul pentru Istorie și Critică Literară „Gavril Scridon” al Societății Scriitorilor Bistrița-Năsăud, pe anul 2015 și Premiul pentru Istorie și Critică Literară „Andrei Mureșanu”, la manifestarea „Serile de la Casa poetului”, Ediția a V-a (22-26 august 2016, Bistrița).

Nicolae Vrăsmaș este cuprins în următoarele dicționare și antologii: - Scriitori români la frontiera mileniului III – Dicționar critic – vol.I Bistrița-Năsăud, de Dumitru Munteanu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2009, p.801-806. - Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud, Vol. I, Țara Năsăudului, Coordonator Ioan Seni, Cuvânt înainte de acad. Dumitru Protase, Editura NAPOCA STAR, Cluj-Napoca, 2009, p.411-412. - Dicționarul scriitorilor români de azi (din România, Basarabia, Bucovina de Nord, Banatul sârbesc, Europa Occidentală, Israel, America), de Boris Crăciun și Daniela Crăciun-Costin, Editura Porțile Orientului, Iași, 2011, p.569. - Solidaritate și Toleranță, Antologie de texte PROADO, coordonatori: Doina Orza și Menuț Maximilian, Editura Mesagerul, 2009, p.307-310. - Boemia, Antologie de Nicolae Băciut a Clubului Internațional de Cultură „Boema”, Editura NICO, Târgu Mureș, 2010, p.160-163-163. - Conexiuni, antologie de proză, coordonată de Dorel Cosma și Elena M. Cîmpan, Editura Karuna, Bistrița, 2010, p.253-265. - Cuvântul în timp, Antologie de poezie, proză și eseu, Materiale selecționate și aprobate de Grupul Consultativ format din: Felix NICOLAU, Ioan Pavel AZAP, Ștefan Doru DÂNCUȘ, Gabriel COJOCARU, Editura „grinta”, Cluj-Napoca, 2011, p.423-442. - „Antologia prozei scurte

transilvane actuale”, vol.3, de Ovidiu Pecican, Editura Limes, Cluj – Napoca, 2011, p.359-368. - Bârgăuani de top – O carte (incompletă) a spiritualității bârgăuane, de Titus Wachsmann-Hogiu, Editura Karuna, Bistrița, 2009, p.325-331. - Dincolo de cuvânt (Confesiunea poetului, prozatorului, coordonator Valentina Becart, Editura ARHIP ART, Sibiu, 2012, p.249-258. - O altfel de istorie a literaturii române contemporane, vol.III, Editura Singur, Târgoviște, 2013, p.131-137. – Antologie de proză contemporană românească, Sărmanul Dionis, autor Carmen CĂTUNESCU, Editura Scrisul contemporan, Ploiești, 2014. – Antologie de poezie contemporană românească, Porni Luceafăru, autor Carmen CĂTUNESCU, Editura Scrisul contemporan, Ploiești, 2014. - Mierle într-un lan cu maci, Antologie literar-artistică, îngrijitor Voichița Pălăcean-Vereș, Editura NAPOCA NOVA, 2014 și în dicționarul - Personalități române și faptele lor (1950-2010), (Geologie-Literatură), de Constantin Toni Dârțu, Editura Studis, Iași, 2014, p.173-246. - Un deceniu de „Conexiuni”, de Dorel COSMA și Elena M. CÎMPAN, Editura Nosa Nostra, Bistrița, 2015, p.294-314.

Referințe critice: “Radu Petrescu este văzut de fostul său elev în *Jurnalele paralele*: pe de o parte este jurnalul scriitorului, *Oceanul întors*, iar pe de altă parte propriul jurnal al elevului, pentru că profesorul îi îndemna să-și noteze într-un caiet impresiile personale despre oameni, profesori și colegi, prieteni și cunoscuți, despre natură, despre fapte și întâmplări...” (Ion BUZAȘI, *Jurnale paralele - Radu Petrescu văzut de un elev al său*, România Literară, nr.47, 28.11.2008)

„Alternînd fragmente din *Oceanul întors* cu cele din propriul jurnal, apelînd la documente, amintiri personale, Niculae Vrăsmaș încearcă o reconstituire a ambianței în care au trăit aventura transilvană soții Adela și Radu Petrescu.” (Mihai DRAGOLEA, *Povestea devotamentului*, Altitudini, An. III, Nr.32, octombrie 2008, p.9.)

”O încercare de a găsi, în însemnări de acum 55 de ani, în scrisori, în arhive sentimentale, semne și certitudini ale unor legături ce dau să iasă din sfera afectivului și să intre în cea a spiritului.” (Eugenia ȚARĂLUNGĂ, *Miscellanea, Breviar editorial*, în “Viața Românească”, nr.1-2, 2009, p.250)

„Cartea lui Niculae Vrăsmaș a primit două premii în 2008: Premiul pentru debut literar în volum, la Concursul Național de Proză a celei de a XXVI-a ediție a Saloanelor „Liviu Rebreanu”, din noiembrie 2008, dar și Premiul pentru beletristică – proză, al “Anului editorial 2008”, oferit de Biblioteca Județeană “Octavian Goga” din Cluj - Napoca. (Menuț MAXIMINIAN, *Niculae Vrăsmaș, prezent în revistele bucureștene*, Răsunetul, 28/02/2009)

„La categoria “beletristică”, premiul a fost împărțit între patru autori. Pentru proza publicată în 2008 autori de succes au fost autorul sexagenar Niculae Vrăsmaș cu volumul dedicat profesorului său Radu Petrescu - “Jurnale paralele -...” (Patricia FEDORENCO, *Editura Eikon, câștigătorul Anului editorial 2008*, Ziua de Cluj, fondat în 2004, nr.1324, 29.04.2009), „...premiile pentru proză au ajuns la Niculae Vrăsmaș, pentru “Jurnale paralele”, și Alex Porc, pentru “Debit de valium”. (Raluca GRECU, *Cultura*, 28.04.2009)

„Este o întreprindere meritorie, de pionierat, întrucât până la N.V. nimeni nu a adunat într-un singur op tot ceea ce s-a scris despre aceste mari și reprezentative așezări ale țării noastre. Reluând efortul unor înaintași (...) Niculae Vrăsmaș reușește să ducă la bun sfârșit un travaliu

deloc de neglijat, încurajator pentru noi inițiative de acest gen în viitor.” (Gavril MOLDOVAN, *O monografie mult așteptată: Prundu Bârgăului, o vatră străveche*, de Niculae Vrăsmaș, Revista ilustrată, 2007.)

„...Cum Radu Petrescu de la 17 ani (din 1944) a început să țină un jurnal, i-a îndemnat și pe elevii săi să țină jurnale zilnice, bineînțeles învățându-i "ce și cum". Așa a început un jurnal și Niculae Vrăsmaș, care i-a fost elev. Și de la o astfel de întâlnire, profesor-elev, începe această nouă carte despre remarcabilul scriitor Radu Petrescu.” (Virgil RAȚIU, *Jurnale paralele- Radu Petrescu văzut de un elev al său*, Mesagerul, 28.06.2008.)

„...Zi de zi, Vrăsmaș scria, la îndemnul profesorului, într-un jurnal care a rămas mărturia proaspătă a unui copil despre clasă și Radu Petrescu, el însuși autor de jurnale. Cartea lui Niculae Vrăsmaș este o desfășurare "paralelă" a însemnărilor, așa cum se găsesc evenimentele în jurnalul elevului și cel al scriitorului.” (Victor ȘTIR, *Niculae Vrăsmaș l-a adus pe Radu Petrescu acasă*, Mesagerul, nr. 3556, 5.06. 2008.)

„Referitor la lucrarea în sine, rețin remarcabila structurare a materialului, Niculae Vrăsmaș, conform mărturiilor din prefață, a cercetat cu migală arhive și documente din perioada respectivă, cu extrase din presă, prezentând cât se poate de veridic și obiectiv evenimentele cultural-artistice desfășurate sub emblema Festivalului „Regele Brazilor”. (Ion MOISE, *Niculae Vrăsmaș și bradul său legendar*, Răsunetul, 25.08.2010)

„Cartea este un document pentru că are în cuprins atât importante texte despre manifestările culturale desfășurate la rădăcina bradului secular în perioada 1968-1977, și reluate în anii 2001-2010, cât și numeroase fotografii.” (Jenița NAIDIN, *Niculae Vrăsmaș – Scriitorul cu suflet de aur*, Răsunetul, 26.11.2010)

„Ei, bine, un om cu jurnal început în timpul când a fost elev la școala elementară este istoricul literar Niculae Vrăsmaș care a publicat una din cele mai afective cărți dedicate scriitorului Radu Petrescu. Este vorba de *Jurnale paralele*. Radu Petrescu văzut de un elev al său, ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008, 284 pag.” (Icu CRĂCIUN, *Magistrul și ucenicul*, Mișcarea literară, Anul VI, Nr.4 (24), Bistrița, 2007, p.62)

„Am răsfoit cu plăcere Anuarul Bârgăuan (Anul 1, Nr. 1, 2011), volum cu un cuprins bogat și divers, grupând un număr mare de colaborări și semnatari, oameni de cultură, scriitori, profesori, cercetători în arhive, texte acoperind domenii ca istorie, etnografie, învățământ, economie, literatură și arte, topografie, creație populară, unele dintre ele foste comunicări științifice sau abordări cu alte prilejuri publice, totul preluat în cunoștință de cauză, realizat sub îngrijirea și cu o mare dăruire sufletească și cu un Cuvânt înainte de Niculae Vrăsmaș. (Aurel RAU, *Am răsfoit cu plăcere Anuarul Bârgăuan*, Anuarul Bârgăuan, An II, Nr.2, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012, p.286)

„Cu deosebită discreție și fără pretenția de a-și copleși interlocutorii, prin numărul articolelor, Niculae Vrăsmaș intervine în repetate rânduri cu articole interesante ce completează sau fac legătura între conținutul articolelor propuse, intercalațiile sale, realizându-se din perspectiva moderatorului decât al redactorului ce-și dorește, în primul rând, să evidențieze calitatea contribuțiilor numeroșilor săi colaboratori. Reușitele sale sunt în această privință demne de subliniat în sensul că se remarcă ca un talentat scriitor, iubitor și cunoscător al istoriei.” (Vasile Dobrescu, *Un veritabil act de cultură*, Anuarul Bârgăuan, An II, Nr.2, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p.293)

„...esențial nu e să-ți iubești ținutul din care provii, ci să faci ceva pentru el ca semn al acestei iubiri. Îl respect pe dl. Vrăsmaș pentru altruismul de a lucra mai mult pentru ceilalți,

decât pentru el însuși. Totodată, îi admir pe constructori.” (Ștefan Borbely, *Et in Arcadia ego*, Anuarul Bârgăuan, An.III, Nr.3, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p.278)

„Volumul ‘Jurnale paralele’ al scriitorului prundean Niculae Vrăsmaș, reprezintă un omagiu adus fostului său profesor de limba română, care a devenit cu timpul un scriitor deosebit și în a cărei operă se vorbește și despre viața sa în timpul trecerii vremelnice prin școala din Prund.” (Virginia BRĂNESCU, *Niculae Vrăsmaș: Jurnale paralele*, Răsunetul, 5.9.2008).

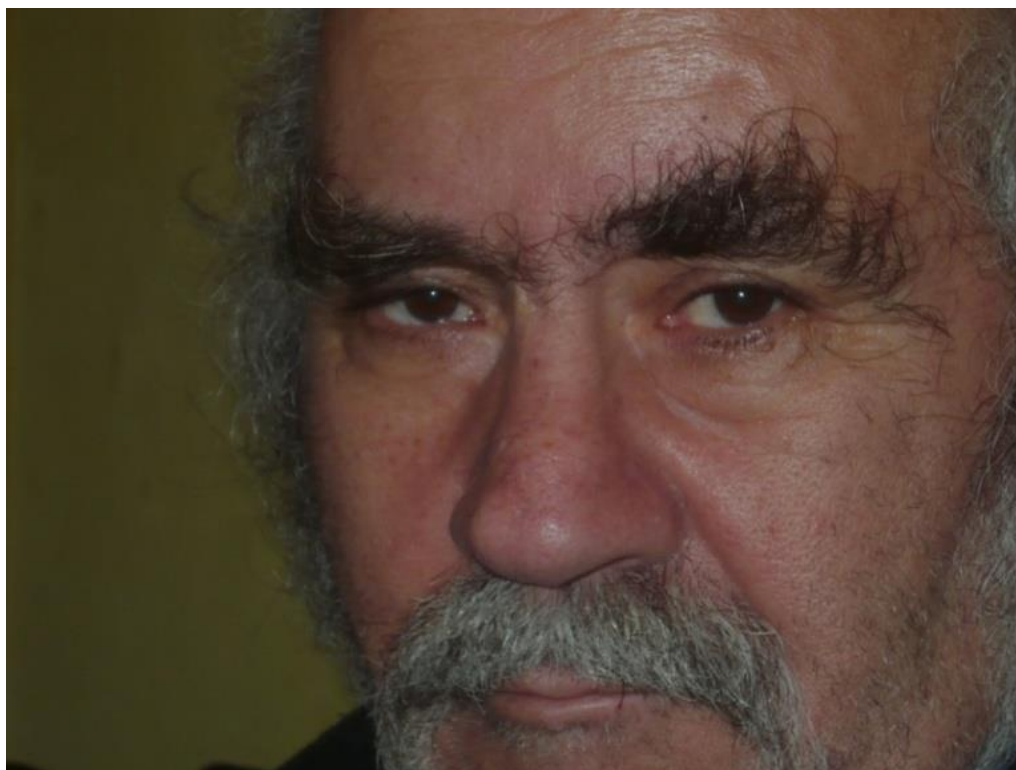
„Niculae Vrăsmaș s-a aplecat foarte mult asupra lui Fabian și a scos tot ceea ce s-a putut pentru a-l pune pe acesta în relație cu Eminescu, dar și pe contemporanii săi. Eu îl felicit pe autor și sunt fericit că sub egida Bibliotecii Județene ‘George Coșbuc’, Bistrița-Năsăud, a apărut o asemenea carte de cercetare, pentru că până la urmă e o lucrare de cercetare în ceea ce privește viața și opera și activitatea a acestui mare și important personaj, Vasile Fabian-Bob-Reu (Rău).” (Ioan PINTEA, cuvânt la lansarea cărții *Moștenirea lui Fabian*, la Bistrița, în 15.01.2016).

„Din câte știu, doar doi autori de seamă din județul Bistrița-Năsăud nu și-au revăzut locul nașterii nici după ce au început a merge pom, nici în tinerețe și nici la maturitate. Este vorba de Vasile Fabian Bob și Liviu Rebreanu. Destinul a făcut însă ca amândoi să fie legați sufletește mai mult de satul Maieru decât de localitățile lor natale. Se cunosc zecile de consemnări ale lui Rebreanu referitoare la Maieru (e suficient să amintim cea pusă de corpul redacțional al revistei ‘Cuibul visurilor’ pe frontispiciul acesteia: ‘În Maieru am trăit cele mai frumoase și fericite clipe ale vieții mele’).

Grație d-lui Niculae Vrăsmaș, prin cartea sa ‘Moștenirea lui Fabian’ (editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015), veți avea ocazia de a afla multe date biografice despre această personalitate care s-a născut la Rusu Bârgăului în 31 decembrie 1795, din familia lui Petru Reu, caporal în Regimentul II grăniceresc român din Năsăud, și a Anisiei, fiica preotului Bob, din Maieru, care, încă de la botez l-a înfiat și crescut, astfel că nu întâmplător se va numi Bob și nu Reu și și-a început studiile primare la Maieru (aidoma lui Rebreanu), continuându-le apoi la școala nemțească din Năsăud (3 ani), unde l-a avut coleg de clasă pe Ioan Marian, primul său biograf, apoi încă trei ani la Gimnaziul superior greco-catolic din Blaj, după care a urmat, în paralel, Facultatea de Filozofie și Facultatea de Drept din Cluj. În toată această perioadă a fost un elev și student eminent, și-a însușit o vastă cultură și a ajuns un mare poliglot, cunoscând limbile: latină, greacă veche, germană, ebraică, franceză, rusă și maghiară. Din păcate, în ultimul an de studii va încălca regulamentul academic și, neacceptând pedeapsa corporală, este nevoit să părăsească facultatea. A încercat să-și termine anul la Oradea, dar nu a reușit, după cum a eșuat și când a încercat să-și găsească un post de auditor (judecător) la Regimentul II din Năsăud.

În anul 1820, Gheorghe Asachi a trecut Carpații, în Transilvania, pentru a căuta tineri intelectuali pentru învățământul românesc de la Iași. Însoțit de Asachi, Fabian va călători în Moldova împreună cu: Vasile Popp, Ion Costea și Iosif Manfi. Tulburările din anul 1821 îi

determină pe colegii săi să revină în Ardeal, dar Fabian Bob va rămâne, îndeplinind timp de 7 ani diverse munci, inclusiv institutor în case boierești. În 1 ianuarie 1828 a fost numit profesor de matematică, geografie și latină la Gimnaziul public-național din Iași, iar din 1829 devine colaborator și redactor la „Albina românească” din același oraș. În anul 1834 a publicat manualul de „Geografie elementară”. Tot acum se înființează Academia Mihăileană, de învățământ superior, unde este numit profesor de filozofie și i se acordă titlul onorific de paharnic. Altruistul, onestul și iubitorul de neam Fabian Bob, la moartea căruia, prietenul său Vasile Pop afirma: „era un geniu peste veacul său, așa că dacă ar fi avut o viață mai îndelungată, de care era vrednic, ar fi făcut epocă în literatura națională”, s-a stins din viață prematur, în 7 aprilie 1836, la 41 de ani, în Iași, unde a și fost înmormântat.

Primele versuri le-a scris în latină, cum a fost acel „Carmen onomasticon” (1820), dedicat domnitorului Mihail Sturza, sau alt text intitulat „Alussio”, cu prilejul restabilirii domniilor pământene. Dintre poeziile sale cele mai citate și reproduse în cartea d-lui Vrăsmaș atât în scrierea chirilică, dar și în grafie latină, amintesc: „Moldova la anul 1821” (din care însuși Eminescu, în „Epigonii”, va prelua vestita sintagmă: „S-a întors mașina lumii”...) și „Moldova la anul 1829”, publicate postum în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (anul II, Brașov, 1839, nr. 13, 14 și 15).

Deși are doar 84 de pagini, consider că această carte epuizează cam tot ce s-a scris despre viața și opera unuia dintre primii poeți ai literaturii române, personalitate marcantă nu numai a județului nostru, ci și a României, dovadă – așa cum bine arată autorul ei – s-au pronunțat: Ioan

Marian, Ioan Rațiu, Popescu-Scriban, Iuliu Moisil, Titu Maiorescu, Ovid Densușianu, George Călinescu, Teodor Tanco, Sever Ursa etc.”

Icu CRĂCIUN, Niculae Vrăsmaș și Vasile Fabian Bob, "Răsunetul Cultural", Supliment realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și USR Cluj-Napoca.

Constantina Raveca Buleu: Moștenirea lui Fabian, Contemporanul, nr.3/20 martie 2018

Dacă focalizarea culturală a volumului descrie concentric o personalitate aflată în acord perfect cu mediul intelectual dominat de patriotism, efervescență literară și generozitate, în genealogia lui Fabian, Niculae Vrăsmaș devoalează secundar o istorie locală colorată și aventuroasă

Importanța memoriei și a tradiției culturale revine constant în debaterile intelectuale, acompaniată deseori de o tonalitate alertă, menită să semnaleze o potențială criză, eludată fragmentar prin fiecare proiect de recuperare a figurilor uitate sau doar neglijate ale acestei tradiții. Multe dintre aceste exerciții monografico-arheologice consacrate unor scriitori considerați minori din perspectiva canonului majoritar de valorizare, sau unor geografii marginale sfârșesc prin a decoperta o lume fascinantă, în lateralele căreia sunt prezente personalități de prim rang ale culturii române și fenomene ce contrazic convențiile și limitele cu care investim în mod tradițional anumite spații de provincie. Un impecabil exemplu în acest sens îl oferă *Moștenirea lui Fabian*, volum apărut în 2015 la Editura Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca sub semnătura lui Niculae Vrăsmaș, scriitor devotat reconstituirii valorilor culturale ale Văii Bârgăului.

Sistematic, autorul își începe călătoria printr-o extensivă cronologie, menită să exploreze ascendența ilustră a poetului și cărturarului Vasile Fabian Bob Reu, începând cu episcopul Ioan Bob, văr primar cu bunicul său matern, preotul Toader Bob din Maieru, și aluvionează în țesătura monografică o impresionantă galerie de personalități ale culturii române, precum Vasile Pop, Filaret Scriban, Eftimie Murgu, Christian Flechtenmacher, Gheorghe Săulescu, Gheorghe Asachi, George Barițiu, fiecare cu o partitură nuanțată în destinul eroului acestui volum.

Născut în 1795 în comuna grănicerească Borgo Rus (astăzi, Rusu Bârgăului), Vasile Fabian-Bob Reu (ortografiat ulterior Rău) studiază, cu sprijinul financiar al episcopului Ioan Bob, la Liceul Regesc Academic din Cluj, pe care îl abandonează în ultimul an, în urma unui incident disciplinar. În această epocă, el devine Fabian, prin latinizarea numelui Bob, dobândit și el odată cu adoptarea sa de către bunicul matern. După câteva încercări de a-și construi o carieră administrativă, invariabil eșuate, el acceptă în 1820 invitația lui Gheorghe Asachi și pleacă la Iași, unde devine profesor la Seminarul „Veniamin” de la Socola. Din această perioadă convulsivă (este epoca Eteriei și a Revoluției din 1821), datează Moldova la anul 1821 și câteva dintre cele mai reușite versuri ale sale.

În anii consecutivi, Fabian Bob Reu activează ca profesor particular și avocat, iar în 1828 este numit profesor de matematică, geografie și latină la Gimnaziul Vasilian din Iași și profesor de filosofie la Academia Mihăileană, dobândind, în 1834, titlul de „păharnic”, acordat de către domnitorul Mihail Sturza, căruia bângăoanul îi dedică un poem omagial scris în limba latină, Carmen onomasticon (1820), despre care avem doar informații indirecte. Extrem de activ în mediul cultural moldav, redactează manuale școlare, scrie poezii și colaborează la revista Albina Românească.

Vasile Fabian moare la Iași în 1836, epitaful său rezistând în timp grație Foi pentru minte, inimă și literatură, în paginile căreia a fost conservată memoria multor scriitori din Principatele Române. Mai întâi, numărul 13 din 1839 al revistei brașovene publică poezia Moldova la anul 1821, cu precizarea „Poezii dintr-ale răps. Prof. pah. V. Fabian” și cu un apel prin care George Barițiu încurajează orice aport la configurarea biografiei acestuia: „Mare bucurie ne-ar face cineva, când ne-ar împărtăși mai multe pericope din viața acestui bărbat vrednic. Noi nu știm mai mult despre V. Fabian, decât că dânsul a fost născut aici în Ardeal, nepot al vestitului Episcop românesc unit Ioan Bob. De aici în junia sa au trecut la Moldova, unde ca profesor au deschis visteria științelor pentru tinerețea românească de-acolo. Redactorul”.

Rezultatul se materializează într-o serie de mărturii semnate de Vasile Popescu Scriban (viitorul arhimandrit Filaret Scriban), fost elev al lui Vasile Fabian Bob, Ioan Marian și Vasile Pop (Trăsuri oareșcare. Din biografia sau viața răposatului D. Paharnic Vasile Fabian sau Bob), publicate între 1839 și 1840 în Foaie pentru minte, inimă și literatură. Aceeași publicație prinde în sumarul său poeziile Moldova la anul 1829 și Suplement de Geografie întru memoria răposatului Școlariu Ștefan Shendrea din Gymnasia Basiliană din Iashi, la anu 1834, Octomv. 25, precum și patru versuri din Alusio, scrise în limba latină.

Acuitatea restauratoare și corectivă a lui Niculae Vrăsmaș funcționează impecabil pe traseul evoluției postume a operei lui Vasile Fabian, înregistrând prezența acestuia în istoriile literare de secol XIX și consemnând erorile de paternitate literară, multe perpetuate până în secolul XX. De pildă, poezia Glasul viitorului, atribuită lui printr-o confuzie reductivă datorată pseudonimului L. Fabian, s-a dovedit a fi scrisă de George Crețeanu. Cu fiecare ocurență, redescoperim nu numai creația și personalitatea poetului ardelean, ci și profilul unei istoriografii literare incipiente, datorate unor intelectuali precum Vasile Gr. Pop, cu lucrarea Conspect asupra literaturii române și literaților ei, de la început și până astăzi, în ordine cronologică, Aron Pumnul, cu faimosul său Lepturariu rumânescu cules den scriptori rumâni, Ioan Rațiu, autorul unei elogioase monografii publicate în 1907, Vasile Fabian Bob, viața și activitatea lui (1795-1836) sau Iuliu Moisil.

Mai puțin generoasă cu talentul poetic al lui Fabian, Istoria limbei și literaturii române a lui Ovid Densușianu apare consemnată într-un tandem corectiv cu Istoria critică a literaturii române a lui Nicolae Manolescu, care apreciază că poezia Suplement la Geografie întru memoria răposatului Școlariu Ștefan Shendrea din Gymnasia Basiliană din Iashi, la anu 1834, Octomv. 25 (cunoscută și ca Geografia țințirîmului, titlu alternativ datorat lui Aron Pumnul), a fost înjust ironizată de către Densușianu, care afirmase că în elaborarea acesteia poetul „se gândea prea mult la ce predase ca profesor de geografie”. De altfel, Nicolae Manolescu își consolidează apărarea lui Fabian prin fixarea creației acestuia în ascendență eminesciană: „O excepție, și de la atitudinea generală trubadurească și de la lipsa de talent, înfățișează Vasile Fabian (Bob), despre care se știe îndeobște că a sugerat celebrul vers din Epigonii: „S-a întors mașina lumii...”. Criticul se referă la un fragment de vers din poate cea mai cunoscută poezie a lui Fabian, Moldova la 1821: „S-a întors mașina lumii, s-a întors cu capu-n gios, / Și merg toate dimpotrivă, anapoda și pe dos: / Soarele de-acum răsare dimineța la apus / Și apune dinspre sară cătră răsărit în sus. / Apele schimbându-și cursul dau să-ntoarcă înapoi, / Ca să bată, fără milă, cu izvoarele război. / S-au smintit, se vede, firea lucrurilor, ce la cale / Aflându-se din vecie, urma pravilelor sale. / Și-au schimbat se vede încă și limbile graiul lor, / Că tot una va să zică di mă sui sau mă pogor...”

Istoria călinesciană din 1941 îl orânduiește pe Fabian în rândul „clasicilor întârziați”, în compania poezilor Văcărești, a lui Matei Milu, Vasile Aaron, Ion Barac, D. Țichindeal, Ion

Budai-Deleanu sau Dinicu Golescu și remarcă faptul că în poezia Moldova la 1821 viziunea „cataclismului întoarcerii pe dos a lumii e plină de umor fantastic”. „Idilicul” și „umorul blând” întregesc succinta caracterizare călinesciană a liricii lui Fabian.

Niculae Vrăsmaș notează cu acribie atât antologarea lui Fabian în „Primii noștri poeți”, volum îngrijit de Teodor Vârgolici, cât și suita de articole și studii consacrate ulterior creației acestuia, semnate, printre alții, de George Ivașcu, Teodor Tanco, Mircea Anghelescu, Valeriu Șotropa, Alexandru Piru, N. A. Ursu sau Victor Andreica.

Dacă focalizarea culturală a volumului descrie concentric o personalitate aflată în acord perfect cu mediul intelectual dominat de patriotism, efervescență literară și generozitate, în genealogia lui Fabian, Niculae Vrăsmaș devoalează secundar o istorie locală colorată și aventuroasă, cu personaje proiectate pe fundalul mare al istoriei europene, precum căpitanul Pavel Reu din al II-lea regiment de graniță năsăudean sau locotenentul Nicodim Bob, activi în 1876 pe frontul italian antinapoleonian, cel din urmă găsimându-și sfârșitul în bătălia de la Arcole. Deloc surprinzător, atât prim-planul, programatic restaurator, cât și marginaliile anecdotice transformă volumul lui Niculae Vrăsmaș într-o prismă de reconsiderare a secvențelor doar aparent „minore” ale istoriei noastre.

Vasile Fabian Bob - analiză și evocare Aurel RĂU

O mini-monografie, și în același timp o „ediție”, ingenios întocmită, totalizând 84 de pagini, publică la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca, în 2015, Niculae Vrăsmaș, fondator și redactor din 2011 al unui almanah cultural Anuarul bărgăuan: Moștenirea lui Fabian; cu subtitlurile Vasile Fabian – Bob – Reu (Rău), 1795-1836, Poezii. Lucrare de istorie literară, compusă din mai multe capitole: Cronologie (o înșirare, asamblare, de date, alese semnificativ, de fapt toate care au o importanță pentru materia în cauză, istoria unei vieți, ca o poveste parcă de demonstrat, comentate după caz, începând cu anul 1739, al nașterii episcopului Ioan Bob, „autorul primei ample lucrări lexicografice românești tipărite, Dicționarul românesc, latinesc și unguresc (Cluj, 1822-1823)”, reprezentant al românilor în Dieta din Transilvania; și terminând cu anii 1990-2015, în care sunt menționate un text documentar de Teodor Tanco, din 1993, Poezia românească în epoca romantică, un volum îngrijit și comentat de Mircea Anghelescu, din 1997, și Istoria critică a literaturii române, de Nicolae Manolescu, din 1990); Prefață (cu subtitlul Vasile Fabian-Bob, unul dintre primii noștri poeți, o formulare după o „mai veche antologie”, din 1964, în care într-o „notă biobibliografică” se spunea: „Toată opera lui sunt două poezii latinești și patru românești”); Poeziile lui Fabian (totalizând 7 texte); Fabian în oglinda paleocriticii literare (o trecere în revistă a relatărilor despre viață și operă, debutând cu precizarea: „Opera literară a lui Fabian se compune din doar trei poezii: Moldova la anul 1821, Moldova la anul 1829, Suplement la Geografie..., denumită de Aron Pumnul Geografia cintirimului, iar cea de a patra poezie, Glasul viitorului, care i-a fost atribuită, aparține, după cum s-a dovedit mai târziu, lui George Crețeanu, care folosea pseudonimul Fabian”); Moștenirea lui Fabian (un text de considerații mai personale, pe linia celui precedent); și, în fine, Anexe / Poze (incluzând, facsimilate, 9 reproduceri ale unor frontoane din revista Foaie pentru minte, inimă și literatură, cu poeziile, trei, românești, un fragment din însemnările biografice datorate lui V. Popescu-Scriban, viitor arhimandrit unionist al Moldovei, și textul parcă întreg al lui Vasile Popp, „medic și scriitor”, născut în 1789, o biografie publicată în serial, Trăsuri oareșicare – scrise cu litere cirilice, sau în „ciriliane”, cum ar spune poetul Andrei Mureșanu).

Chiar de la primul capitol, cu – pentru fiecare informație – trimiteri la sursă, în note de subsol, textul autorului e riguros și atractiv, excelând printr-o exprimare succintă, o elocvență din arhive, de genul: „1795 – 31 decembrie – se naște Vasile Reu (Rău), în comuna grănicerească Borgo Rus (în prezent, satul Rusu Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud). Tatăl este Petru Reu (Rău), caporal de grăniceri, iar mama este Anisia, fiica preotului din Maieru, Toader Bob, originar din Copalnic-Mănăstur (fostul județ Someș), văr primar al cunoscutului episcop unit al Transilvaniei, Ioan Bob. Bunicul dinspre tată al poetului a fost preotul din Borgo Rus, Toader Reu (Rău), care a avut patru băieți: primul, Ion, preot în sat, Pavel (mort la Mocod în anul 1825), căpitan în regimentul grăniceresc, Maftei, căprar, și ultimul, Petru, căprar în regiment și tatăl viitorului poet”.

Și încă un exemplu: „1836 – 8 aprilie – Vasile Fabian Bob Reu (Rău) se stinge din viață și este înmormântat cu toată pompa cuvenită, la 9 aprilie, ora 8 dimineața, în cimitirul Bisericii «Sf. Nicolae», numită și a Academiei, din Iași, unde elevul său, Vasile Popescu (Scriban), care l-a îngrijit pe dascăl în timpul bolii, a rostit un «cuvînt funerar», iar pe «piatra mormântului acestui literat bărbat» era scris: «Supt aciasă piatră zace Paharnicul Fabian/ Ce-au văzut lumina vieții în cotunul transilvan,/ Academiei ieșene i-au stătut învățătoriu,/ Cu talentul său și rîvna i-au fost ei de ajutoriu» (cf. Vasile Popp, op. cit)”.

Modului succint fiindu-i complimentară de fiecare dată și o subliniere a unui detaliu relevant, uneori cu o implicare afectivă discretă.

Aceste alte trei exemple: „1822 – Are loc instalarea lui Ioniță Alexandru Sturza, primul domn de viță românească, după Dimitrie Cantemir, eveniment care îl inspiră pe Fabian să-i dedice domnitorului oda *Allusio*, în versuri latinești, din care au rămas doar patru versuri”; „1839 – În Foaie pentru minte, inimă și literatură, nr. 13, din 26 martie, p. 97-98, apărută la Brașov sub redacția lui George Barițiu, este publicată, pe prima pagină, poezia *Moldova* la anul 1821, precedată de precizarea: *Poezii dintr-ale răps. prof. pah. V. Fabian*, această poezie reprezentând debutul postum al poetului”; și „1862 – Se tipărește revista lui Aron Pumnul, *Lepturariu* românescu cules den scriptori rumâni, Tomul III, Viena, 1862, unde, la p. 507-516, sunt publicate poeziile lui Vasile Fabian, care este plasat lângă Antohi Cantemir și Vasile Cârlova, acțiune ce constituie un prim pas către eternitatea sa în literatura română” – marcaje, enunțuri, unde scurtimea e frumusețe de stil.

Cu o atare structură și diversitate, cartea de mici dimensiuni, la prima vedere un mănunchi de conspectări, de purtat în buzunarul unei veste, prezintă o unitate, o credință, fiind gândită și ca un gest „omagial”, după cum este și o indirectă pledoarie pentru posibile noi investigații într-o perioadă de începuturi de viață literară, de situat cu aproape un deceniu înaintea apariției primei publicații periodice, *Albina Românească*, în Moldova, ca între două borne: între scrierea poemului din 1821, amintit, și scrierea frumosului sonet *La introducerea limbei naționale în publica învățătură în Moldavia* la 1828, de Gh. Asachi.

În esență preocupat să rezume caracterizările, puține, care i-au fost făcute în timp unei „moșteniri”, și reușind deplin, autorul se menține în accepțiile de care beneficiază aceasta până în prezent.

După cum procedează și la câteva interpretări de lectură proprii, care să-l situeze pe poet printre vizionari, ca unul care ar anticipa progrese ale științei și tehnologiei, din viitor, desigur libertăți din sfera exercițiilor de admirație, ca să preluăm o expresie dintr-un filosof și eseist.

Mișcarea literară anul XVI, nr.2-3 (62-63), 2017, p.182-195,

Aurel RĂU , Răsfoind un volum de versuri

Anuarul Bârgăuan nr.9.2019, Bistrița, pag. 256

Un suflet de sensibilități, Nicolae Vrăsmaș, prezentat într-un Dicționar critic al scriitorilor din Bistrița-Năsăud ca „memorialist și publicist”, iar într-o Antologie de poezie contemporană ca „eseist, prozator, jurnalist” – cu articole în ziare și colaborări la reviste ca Vatra, Vatra veche, Dacia literară, Mișcarea literară, fondator și editor al unei publicații, Anuarul Bârgăuan, autor al unei micro-monografii, publicate în 2015, despre poetul din secolul XIX, redactor al Albinei lui Gheorghe Asachi, Vasile Fabian Bob, și al unui volum Jurnale paralele (Radu Petrescu văzut de un elev al său), apărut în 2008 – tipărește în 2017, la o editură, „Născut Liber”, o culegere de versuri cuprinzând 24 de poezii, cu text bilingv, în total 60 de pagini, Puncte cardinale. Eveniment în întâmpinarea căruia are această relatare: „Scrișul meu nu este total definit, având în vedere multitudinea de teme abordate până acum, care pendulează între monografie, istorie literară și proză, dar și poezia ar putea deveni o perspectivă”.

Deschizând micul volum, ești dintr-odată în murmurul unei lucrări în care verbul, aplecat parcă peste un vas cu cărbuni aprinși, abia stinși, are aceste balansări pe sensuri și repetiții, al unui descântec: „Răsăritul meu/ a fost un vechi apus/ iar răsăritul tău/ va fi apusul meu/ care s-a dus./ Dar nu uita/ deși e foarte greu/ să știi ce va urma/ că și apusul tău/ pe altu-n răsărit/ cu soarele-l va scălda” (Răsăritul este un apus). Cuvinte ca parte dintr-un dialog, în care nu știi dacă prin sintagma „altu-n răsărit” trebuie înțeles un alt apus, sau un alt ins, și dacă referirea nu e numai la aventura cu noul op – ca la un „răsărit” în „apusul” dintr-o vârstă.

Acest șirag, aproape întregul unui nu lung poem, terminându-se prin cuvintele: „Apusul e mereu/ un răsărit”, derutând prin directitate, ilustrând o opțiune pentru reflexiv, fără să reprime un fond sentimental, în situația de a-și insinua o calitate de probă de sol! Calitate cum și avertisment, parcă pentru tot ce va urma, după ce sunt privite însă mai cu atenție, descusute, și un număr de patru altfel de abordări, să le spui încifrări, mini-poezii, care, deschizând culegerea, îl preced, fiecare din numai câte patru versuri devenite prin dispunere grafică opt – prima numindu-se Mesaj către trecut, a doua Viitorul se repetă, a treia dând titlul volumului, și a patra, O dără-n viață. O mostră de artă poetică, aceasta ultima, din care să reții întâi un deziderat, pentru o idee de smerenie: o dără doar să lași în viață, prin scris, „ca semn al trecerii prin lume”; dar nu oricum, ci ca „hieroglifă”; pentru ca apoi să se adauge alte nuanțe, vorbind de visul unei „opere” – una „modestă sau „semeață”, operă „anume”. Dar să stea o clipă, subțiriv, cel de al treilea mic text, în fond un catren, aparent o înșiruire de simple generalități: „Puncte cardinale ne atrag în spre zenit răscruce de direcții alese drept destine cu drumuri felurite tinzând spre infinit ne cer să-alegem calea spre drumul nesfârșit.”

Comprimări, în rezolvări diferite, toate patru, cu o ambiție de grupaj și cu un gust de laborator. În prima, pe post de prefață, pentru că în ea se vorbește de un „mesaj”, jertfind unei pasionări pentru speculații astrofizice – să-ți amintești și de unele considerații în interpretarea unor versuri din Vasile Fabian Bob, din prefața la ediția amintită, „Ce-a să zică vânătorul, când în loc de turturele,/ Nevăzând nici câmp nici codru, va pușca zodii și stele”, unde „pușca va fi o sondă electronică”, prin care s-ar chema că poetul ieșean, originar din Rusul Bârgăului, „ne trimite direct în univers” –, fiind folosit, ca ultimul într-o țesătură sintactică, ultim vers, un cuvânt îndrăzneț gramatical: „voiajer”; în această asamblare, de șaradă: „Mesaj către trecut

trimis/ de ani lumină/ Nedescifrat dar aprig/ prin mister/ tendeamnă să răspunzi/ doar în surdină,/ cu gând arzând spre ceruri/ voiajer”.

Și va urma, paginată ca a șasea din volum, și o a cincea poezie scurtă, într-o anvergură a gestului, având titlu primul vers, o exclamare ca dintr-o trăsură prin nori a lui Ilie Proroc: „Dați bice cuvintelor să zboare în lume precum armăsarii văzduhurilor ce dau frumosului nume” – o reușită în mai multe chipuri, ilustrativ fiind și faptul că se ajunge la mai puțin de un catren, în fond la un doar haiku nerespectând numărul de silabe, trei versuri rupte la jumătate. Unde să aibă loc și o informație despre un scop propus: frumosul ca expresie a tot.

Dar după ce ai trecut de acest spectacol de expresie, al unui brav – când să te gândești o clipă și la un alt original de pe Valea Bârgăului, autor al unui volum de debut, din 1931, Inventar rural, Ion Th. Ilea, care după ce într-o poezie spune, emblematic: „Scăpări de cremene/ vestesc răsăritul”, „În păduri sure/ păsări cântă cerului/ imnuri noi”, iar într-o alta, dintr-un volum de inspirație socială, tipărit în 1934, Gloata, prefătat de un eseist Eugen Ionescu, autorul Rinocerilor pe pământ francez, vitalist: „Străbat trecutul/ pe ascuțiș de lănci”, „Încing brăul de spini al nădejdi/ și ridic pumnul/ cu voința tuturor/ către altă zi...”, ești confruntat, întorcând pagina pentru o nouă poezie, a șaptea din sumar, cu o schimbare de registru, o construcție prozodică aproape de proză, Speranța, în care tema, subiect de meditație, e închipuită „ca o femeie/ frumoasă,/ care te ademenește”, dar e mereu „cu un pas înainte”, după care alergi și „nicicum nu poți s-o ajungi”, unde câte o rimă, dacă se ivește, chinuită (gen „sigur pe tine – fugind nu de tine”), e și numai un truc stilistic, semn de avertizare că ai schimbat un sens de mers, pentru ceva de descoperit. Între particularități, figurând și o prefăcătorie în care nu știi dacă în centrul dezbaterii e termenul comparat, sau comparația, și unde, în judecăți, aserțiuni, considerații despre general-uman, sunt intercalate atari armonizări, dintr-o șansonetă: „Dar dacă te oprești/ tu singur greșești/ iar când n-o mai vezi/ în nimic nu mai crezi”; de narativ și conversativ: „dar ea tot nu se lasă,/ aleargă din nou”, „aproape că ajungi să o/ prinzi”, „Să nu te oprești (...)/ și-n gând s-o fixezi/ să fie sigur a ta”; de astfel de, fără frică de gerunzii, topice croșetări: „și totuși ea scapă/ zâmbind/ și fugind nu de tine/ ci pentru tine speranță/ în tine sădind”. Pentru ca în final să poată surveni o altă întorsătură, a poantei: personajul „e însăși propria-ți viață”, care, când vei prinde-o, „se va opri.../ și vei pierde-o”; dar „Să nu ne pierdem/ speranța!”.

Moment în urma căruia o grijă pentru alternant găsește potrivită o revenire la poezia de scurte dimensiuni, printr-un alt set de patru, mai exact trei, eternități de-o clipă, cum ar spune un poet care a reușit să comprime minereul verbal până la mărimea „poemului într-un vers”, fiecare a câte nouă versuri – un al patrulea micropoem, Viața este veșnică, mai adăugându-și trei versuri, să totalizeze douăsprezece, câte lunile unui an. În fapt, tuspătru poeziile, numai o intercalare, raportate la întreg, întrucât va mai urma o revenire, la modalitatea anterioară, a meditației, mai extinse, pe tema om-timp, dacă ar fi să anticipezi un set de alte trei compuneri mai lungi, care, în ordinea paginării, le vor urma: Septembrie torid, Ploaia care purifică și Frigul temutelor ierni.

Revenire, despre care să se poată spune cu dictonul dintr-un poet al dialecticii antic, „nu intri de două ori în apa aceluiași râu”, în această ivire a unui crochiu, în care cuvintele sunt numai atingeri, și totodată și într-o articulație strânsă, care își face singură reguli: „Foaia albă mă îmbie să o scriu în miez de noapte dalbă când sufletu-i pustiu doar foaia-ntinsă cu versuri va fi ninsă”.

O caligrafie, din care să reții rima „dalbă”, cuvânt senzor, care e recuperat, scos dintr-o robie de sinonim și redat unui substrat ritualic. Și o complicitate extra-semantică, numai din simboțiști, dintre adjectivele „întinsă” și „ninsă”. Iar din a doua digitare pe nouă găuri de fluier, trei-ori-trei, cifre simbolice, și ea dintr-o sigură frază, „Privind înapoi spre înainte”, să reții rima

– în rădăcină cu o lumină din mai înalt: „teo” – „teodolit”, alt senzor. „Privind” ca prin el, „spre înapoi/ dar și spre înainte”, o inspirație de la detalii tehnice ale aparatului din topometrie, un sistem de lentile urcând la Galileo Galilei dar și la matematicienii arabi; cum și „spre a vieții/ nemurire”. Din cea de-a treia cimitiră, tot din nouă versuri, încheind triunghiul, intitulată „Facem totul în virtutea firii”, de reținut fiind rima „tabla-nmulțirii”, cu același statut, în textura de abstracții, concedând o întrezărire spre un înțeles, despre vârstă: „știind cum ne mai/ cheamă”; rimă împărțindu-și o importanță cu încă o concretețe, distonanță căutată, „luăm medicamente”, amândouă servind un derizoriu, pentru pregătirea finalului poeziei, din răsucirea, de-acum un instrument cunoscut, cu umor: „până se rupe ața...”.

Într-o înrudire, pe fir de cifre, prin adăogarea a încă trei versuri, la numărul de nouă, din aceste trei jocuri, și ele cu un punct de pornire în forma haiku, îmbiindu-se unei mențiuni și cel de al patrulea mic poem, Viața este veșnică, punând în lucru o construcție de aserțiuni, cu un pas mai spre literar, din șase versuri care schimbă între ele măști, de asemenea prins în lucrarea unei rime, „eternul” – un substantiv trecând în adjectiv: „afară-i paradisul/ în peșteră-i infernul/ oriunde ai ajunge/ vei întâlni eternul./ Eternul bine/ și eternul rău”.

Și vor fi și cele trei întoarceri la un narativ, de o „libertate” a exprimării, gen cronică rimată, numai spunere, anticipate, care se autopropun unui altfel de comentariu: ca trei raportări, prima dată, inclusiv prin descriptiv, la viață direct, una concretă, numai pretext însă, sau încă, pentru alte vorbiri despre timp.

Poate fi considerat ingenios și modul cum e gândit grupajul, plasat în spațiul unui trimestru, trei luni dintr-un an, un anotimp: Septembrie, denunțat prin titlu; octombrie, care e simbolizat prin „ploi”; și noiembrie, prin „frig”. Și cu acțiunea, dacă nu e prea mult spus, în spațiul unei odăi – mod de a indica, indirect, o vârstă: „afară plouă tare”, „patul e prea moale”, „oasele mă dor”; „privind de pe o terasă”; privind spre „soarele ascuns după nori/ care tremură în vânt”. Transpuneri ale unor stări sufletești care sfârșesc prin a da viață unui erou epic, ușor hâtru, spunând „Simt cum vine frigul/ temutelor ierni/ când bateriile trupului/ greu le conservi”; confesându-se parodic: „Îmi deapăn ghemul/ vieții/ cu multe amintiri,/ rămase-n gerul gheții/ sărmane vechi zidiri”; întrebându-se: „care e (...) rostul/ omului cu mersul/ cuprins într-un cuvânt?” În aceste proferări, unele din folclor, continuări: „Cuvântul care știe/ s-adune toate cele/ sortite a se înscrie/ în bune sau în rele”; „Întreaga viață e într-un/ cuvânt,/ cuprinsă și lăsată în/ neștire/ sau controlată e în cer și/ pe pământ/ prin moarte sau/ prin retrăire”.

Ca o gratulare pentru întregul triptic, nu lipsit de unele candori de exprimare, dacă ai judeca după norme ale unei estetici clasice, mai trebuind consemnat un atu: că el livrează plachetei, prin prima lui componentă, în care, „străbătând/ pe alei de sălcii/ încă înverzite, se văd curgând/ încet ca un lichid/ femeii cu trupuri/ aproape dezgolate”, cu „picioare lungi și fine,/ și torsuri răsucite/ de blonde albe care/ mereu îșnesc”, mărindu-i „pupilele” unui privitor „printre mușcate roșii”, numai simulat o partitură satirică, singura ei poezie de dragoste.

Dar surprizele unei cărți nu numai de atelier, nu se opresc aici. După o altă artă poetică, Să scriu și eu?, în care e preluat, ca un partener, și personajul de aer de mai sus, după cum e și concediat, să rămână în scenă numai eul liric al unui jucător care își pune o mască de moralist, care, neuitând nici poanta, se întreabă: „Să scriu și eu?/ Despre bătaia de joc/ a cuvintelor/ rostite de unii așa ziși poeți”, „zvârlite-n drumul/ poeziei/ care suferă/ jigniri/ cuvinte care ascund/ nimicuri de copil/ neînțeles”, „o joacă ce acum/ pe toți i-a apucat”, afirmații încheiate cu Morala, o zeflemea: „în rând cu ei/ de intri/ vei fi doar criticat”, adjudecându-și un loc la vedere și un alt grupaj, urcând la un număr de 5 poezii, la fel simbolic, „de o parte, suma primului număr par și a primului număr impar (2+3); și, de altă parte, mijlocul primelor nouă numere”, cuvinte dintr-un

altfel de Dicționar¹, de astă dată de poezie de notație pur și simplu, de jurnal dintr-o excursie în Maramureș.

Aceasta, dacă se rămâne numai la poeziile care sunt marcate cu un nume propriu, fiindcă altfel totalul e de șase, al acestor raportări la același peisaj, numărul păcatului, după Apocalipsă – interpretare, în situația dată, desigur un păcat, în primul rând față de prima dintre ele, Munții de zăpadă, de o curăție a stării sufletești pe care decorul o degajă, parcă dintr-un volum Țara zăpezilor datorat unui prozator din țara haikuului, unde să remarci și știința poantei: „Munții de zăpadă/ din zare/ străjuie valea/ care se scufundă/ tot mai adânc și/ se pierde apoi/ în lunga depresiune/ unde apar case/ resfirate pe dealuri (...) cu porți de lemn/ și multe biserici/ străvechi/ tot din lemn”. Dar cele cinci, cu marcaj, pe care să-l urmărești: Primăvară, un inventar etnografic, unde „o căruță se oprește/ trecând prin Iza, în/ mijlocul” căreia „caii se adapă”, și unde „o bătrână cu sapa/ mărunțește bulgări din/ ogorul trezit”, iar „un car cu boi ce încă/ mai există,/ străbate satul pe dreapta/ respectând circulația”); Stâmtura, nume de sat, care a fost botezat de „gresiile dure”, cu două elemente de istorie: „un zid de apărare” și „biserica de lemn/ sus pe deal”, despre care se spune: „așa au fost de mult”; Lemnul care se roagă, un imn tradiției, și nu oricum, ci prin „turse ascuțite/ de biserici și cruci/ sculptate/ și porți de lemn/ încrustate de bătrâni/ în Țara Maramureșului”, care se roagă „odată cu omul/ care le-a dat/ credință”; Săpânța, alt nume, care „înseamnă grafie în lemn”, un elogiu unui artist popular Stan Pătraș, în acest lanț de înșăilări: care „prezintă viața/ trăită și dorită/ de meșter cunoscută/ o mică epopee/ înregistrată și încrustată pe a/ vieții lungă cruce/ pe care fiecare om o duce/ cu greu sau cu veselie/ spre drumul de plecare”, echivalent de pictură naivă; și Memorialul durerilor, a șasea și ultima din buchet, unde numele locului, orașul Sighet, e ca și scris, iar modul convențional, sec, de o rostire turistică, vrând să pară din condica de impresii de la poarta unui muzeu, în care ți-a vorbit „durerea celor osândiți/ nedrept încarcerați/ și chinuiți, uciși”, îi este cărții ca o floare de stil. Potrivelile în versuri toate șase, propunându-și o regulă de la care nu se abat: a nu ieși din economia unei singure fraze.

Și de la această baie de aer proaspăt, de social, etnic, trăit, care a fost drumul într-un mediu geografic dat, să aibă loc o regăsire, pentru încheiat cartea, în fibra ei principală, solilocviul reflexiv, prin mijlocirea a doar alte trei poezii cugetări, din care în două discursul poetic își are ca subiect propria aventură, din nou. Prima dintre ele, cu titlul, un ecou din Lucian Blaga, Mereu în căutare, reluând, ca subiect de dezbatere, lucrurile de unde au fost pornite, să-ți amintești enunțul „mereu aceleași forme/ se-ntorc spre început”, cu această descoperire despre propriul scris: „dar tare îmi e teamă/ că ziua cea de ieri,/ pierdută fără vrere,/ e tocmai cheia căutării mele”. În acest confesiv: „ziua de ieri,/ pierdută în noianul/ de-ntâmplări,/ prea multe/ pentru umerii-mi bătrâni”. O poezie rezumat, în care spiritul de joc își ia o revanșă în lucrul artistic, sau lucrul artistic în componenta de morală a fabulei, din versul final: „Dau vina pe trecut, pe tinerețe/ și re trăiesc greșeli/ ce nu mă lasă-n pace,/ făcând să le regret,/ că astăzi nu le mai pot face”.

A doua dintre ele, într-un alt registru ludic, intitulată Mă întreb, vrându-se o referire la altă caracteristică, invocându-l pe filosoful Socrate, „încerc să-mi răspund,/ maieutic”, „oare câte adevăruri nu știu/ despre mine?”. Cu această redresare, care cedează palierul cognitiv palierului literar: „Multe calități îmi descopăr,/ în timp irosite,/ dar și defecte, duium,/ mereu folosite”.

Iar ultimul semn de stil din carte, Haiku, propunându-și o enigmă, pentru existențial, și reușindu-i, pariu pe esențial, nu să deschidă, ci să închidă: „Ultimul pieton – vulturul mare de sus îl încercuie”.

Niculae Vrăsmaș crede că „și poezia ar putea deveni o perspectivă”, fără să se înșele, așa explicându-se și înarmarea cu o versiune în altă limbă, a cărții *Puncte cardinale, Points cardinaux*, un volum poem. Într-o adevărată și într-un argument putându-se institui și această aducere pe franceză, ca și alte versiuni, care uneori sunt complementare, a îndemnului „Dați bice cuvintelor”: „Faites avancer les proles/ qu’elles s’envolent dans le monde/ comme les étalons/ de l’éther/ qui donnent un nom/ aux belles choses”. O tentativă de gând și esențial.

Notă: 1. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des Symboles*

„Ultimul pieton – vulturul mare de sus îl încercuie”.

